

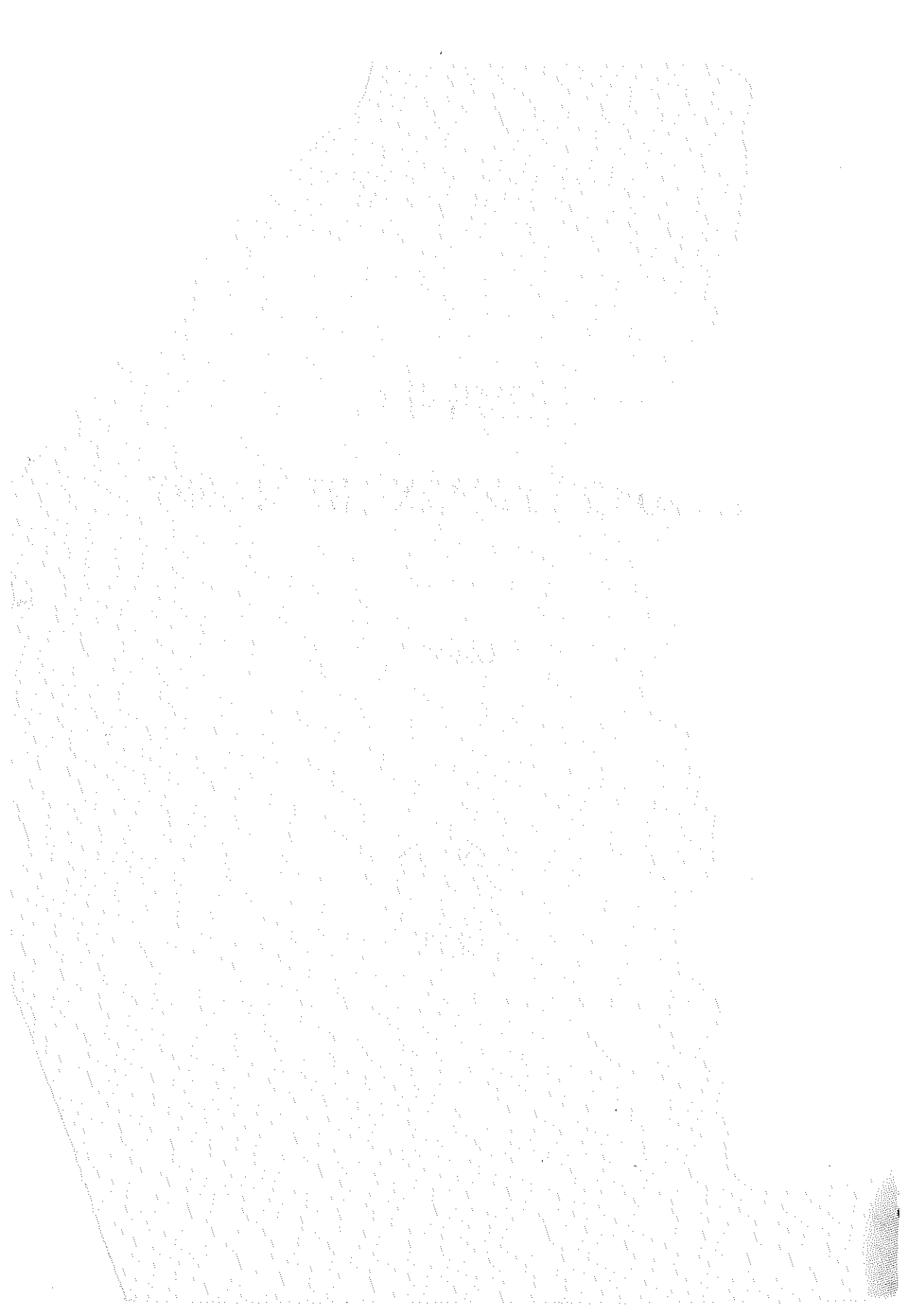
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ - ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΤΟΜΟΣ Γ'

1994

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΔΕΙΜΝΗΣΤΟΥΣ ΓΕΡΟΝΤΑΣ
ΠΟΡΦΥΡΙΟΝ ΜΠΑΪΡΑΚΤΑΡΗΝ
ΙΑΚΩΒΟΝ ΤΣΑΛΙΚΗΝ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΝ ΜΙΚΡΑΓΙΑΝΝΑΝΙΤΗΝ
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΝ ΚΑΛΥΒΑΝ
ΑΝΔΡΑΣ ΧΑΡΙΣΜΑΤΟΥΧΟΥΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σὺν Θεῷ ἐφέραμεν εἰς πέρας καὶ παραδίδομεν εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν τὸν τρίτον τόμον τῆς ἐρμηνείας δυσκόλων χωρίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Εἰς τὸν τόμον τοῦτον ἐρμηνεύομεν περὶ τὰ 260 χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τούτων χρησιμοποιοῦμεν καὶ ἐρμηνεύομεν καὶ πολλὰ χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἐπάρχουν βεβαίως καὶ ἄλλα δύσκολα χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα μέχρι σήμερον δὲν ἔχουν δοθῆ ἱκανοποιητικαὶ ἐρμηνεῖαι, διότι δὲν εἶνε ἐπαρκῶς γνωσταὶ ἡ ἑβραϊκὴ καὶ ἡ λεγομένη κοινὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα, αἱ δύο δηλαδὴ γλῶσσαι, εἰς τὰς ὁποίας ἐγράφησαν πρωτοτύπως τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Εἰς μέγα δὲ πλῆθος περιπτώσεων δὲν δίδονται εὐστοχοὶ ἐρμηνεῖαι, διότι δὲν συλλαμβάνεται ἡ ἔννοια συνδέσμων, προπάντων τῶν συνδέσμων «ὄτι» καὶ «γάρ».

Εἰς ἄλλα ἡμέτερα βιβλία, ἰδίως εἰς τὰ βιβλία «Ἰησοῦς Γιαχβέ» καὶ «Ἀντιχιλιαστικὸν ἐγχειρίδιον», ἐρμηνεύομεν πρωτοτύπως καὶ ἄλλα δύσκολα χωρία. Ἐὰν δὲ ὁ Κύριος θελήσῃ, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν πολλῶν φίλων τῆς Ἁγίας Γραφῆς θὰ ἐκπονήσωμεν μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴν σημερινὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκεῖ δὲ θὰ περιλάβωμεν τὰς νέας ἐρμηνείας, αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τοὺς τρεῖς τόμους καὶ ἄλλα ἡμέτερα βιβλία, θὰ προσθέσωμεν δὲ νέας ἐρμηνείας εἰς ἄλλα δύσκολα χωρία. Αἱ ἐρμηνευτικαὶ δυσκολίαι τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶνε, νομίζομεν, ἀνεξάντλητοι. Ὁ χρόνος μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν λύσιν ὄλων τῶν ἐρμηνευτικῶν προβλημάτων τῆς! Πάντοτε εἰς τὸ αἰώνιον Βιβλίον θ' ὑπάρχουν ἐρμηνευτικὰ προβλήματα, διὰ νὰ εὐρίσκουν ἐραστῶν ἐρευνητῶν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ λύσιν καὶ νὰ τέρπεται τ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ πάντοτε θὰ παραμένουν προβλήματα ἃ' ταπεινώνεται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

“Ὅπως εἰς τοὺς δύο πρώτους τόμους, οἷτω καὶ εἰς τὸν παρόντα τρίτον τόμον δὲν ἐρμηνεύομεν αὐθαιρέτως, ἀλλὰ διὰ πᾶσαν νέαν ἐρμηνείαν ἀναπτύσσομεν ἐπιχειρηματολογία. Ἐάν ἐπιτυγχάνωμεν εἰς τὰς ἐρμηνείας, χάρις τῷ Θεῷ, ὁ ὁποῖος ἐπιβλέπει εἰς ὅσους ἐγκύπτουν εἰς τὸν λόγον τοῦ ἐκ πίστεως καὶ ζήλου καὶ φωτίζει τὴν διάνοιάν των. Ἐάν ἀποτυγχάνωμεν, ἡ ἀποτυχία ἀποδοτέα εἰς τὴν ἡμετέραν ἀτέλειαν. Τὸ τέλειον θὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μέλλον, ὅταν θὰ ἴδωμεν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον (Α΄ Κορ. 13:10-12). Αἱ εὐμενεῖς πάντως κρίσεις, τῶν ὁποίων ἔτυχον οἱ δύο πρώτοι τόμοι, ἐνεθάρρουν ἡμᾶς εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ ἔκδοσιν τοῦ παρόντος τρίτου τόμου.

Παραδίδομεν καὶ τὸν τόμον τοῦτον εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν κρίσιν ὅσων ἀγαποῦν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκτιμοῦν πᾶσαν φιλότιμον προσπάθειαν πρὸς καλλιτέραν ἐρμηνείαν του. Ἐκφράζομεν δὲ τὴν πεποιθήσιν καὶ τὴν χαρὰν, ὅτι καὶ εἰς τὴν πεζὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ζῶμεν, ἀρκετοὶ εἶνε ζηλωταὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, κληρικοὶ, μοναχοὶ καὶ λαϊκοί. Οἱ δὲ ζηλωταὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ θέλγονται ἐκ τῆς μελέτης τῆς Γραφῆς, καὶ ὅταν νέαι ἐρμηνεῖαι εἰς δύσκολα χωρία τῆς Γραφῆς διατυπώνωνται καὶ δι’ αὐστηρᾶς ἐπιχειρηματολογίας κατοχυρώνωνται, τέρπονται καὶ δοξάζουν τὸν Θεόν.

Εἴθε ἡ ἐργασία αὕτη νὰ γίνῃ ἀφορμὴ διὰ νὰ ἐρευνηθῇ προσεκτικώτερον, ἐξηγηθῇ ἐπιτυχέστερον καὶ ἐκτιμηθῇ περισσότερον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δύναται «ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ἡμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν» (Πράξ. 20:32).

Ἐν ἰδρύματι «Ἅγιος Σάββας» Κάντζας Ἀττικῆς

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΙΩ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ματθ. 3:9

«ΔΟΚΕΙΝ»

«Καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ».

Τὸ «δοκῶ» ἐνταῦθα ἄλλοι ἐξηγοῦν «νομίζω» καὶ ἄλλοι «θέλω». Ἡ πρώτη ἐξήγησις εἶνε ἄστοχος, ἡ δευτέρα καλή. Ἄλλὰ καλλιτέρα καὶ ἀκριβής ἐξήγησις εἶνε, *«ἀρέσκει εἰς ἐμέ, ἀρέσκομαι»*. Τοιαύτην σημασίαν τὸ ῥῆμα ἔχει π.χ. ἐν Ἐσθ. 3:9, 5:4, 8:5, Δ' Μακ. 13:14. Τοῦ τελευταίου χωρίου, *«Μὴ φοβηθῶμεν τὸν δοκοῦντα ἀποκτείνειν τὸ σῶμα»*, ἡ ἔννοια εἶνε: *«Ἐὰς μὴ φοβηθῶμεν τὸν ἀρεσκόμενον νὰ φονεύῃ τὸ σῶμα, τὸν εὐχαριστούμενον εἰς τὴν θανάτωσιν τοῦ σώματος»*. Εἰς τὴν πρόσκαιρον ἀρέσκειαν καὶ εὐχαρίστησιν κατὰ τὸν ἐπόμενον στίχ. 15 θὰ ἀκολουθήσῃ ὁ αἰώνιος βασανισμός.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ ἄς μὴ σᾶς ἀρέσῃ νὰ λέγετε ἐντὸς σας, ἔχομεν πατέρα τὸν Ἀβραάμ».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Καὶ μὴ ἀρέσκεσθε νὰ λέγετε μέσα σας, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ».

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐβανκαλίζοντο μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι θὰ ἐσφύζοντο, διότι κατήγοντο ἐκ τοῦ μεγάλου πατριάρχου Ἀβραάμ. Ἄλλ' ὁ πρόδρομος καὶ βαπτιστὴς Ἰωάννης στηλιτεύων τὴν πλάνην των καὶ τὴν ζωὴν των τονίζει, ὅτι ἡ καταγωγὴ των ἐκ τοῦ Ἀβραάμ δὲν ἠδύνατο νὰ σώσῃ αὐτοὺς· μόνον ἡ μετάνοια καὶ ἡ μίμησις τῆς πίστεως καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἐνδόξου πατριάρχου ἠδύνατο νὰ σώσῃ αὐτοὺς.

Ματθ. 4:12**«ΠΑΡΑΔΙΔΟΝΑΙ»**

«Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν».

Τὸ «παρεδόθη» ἄλλοι ἐξηγοῦν «συνελήφθη» καὶ ἄλλοι «παρεδόθη εἰς τὴν φυλακὴν» ἢ «ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν». Ἄλλ' αὐταὶ αἱ ἐξηγήσεις δὲν εἶνε εὐστοχοὶ καὶ ἀκριβεῖς.

Ὅπως ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Πράξ. 12:19 ἐν τῷ α' τόμῳ τοῦ ἡμετέρου ἔργου «Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», σελ. 156-157, τὸ οὐσιαστικὸν «παράδοσις» σημαίνει «φυλάκισις». Οὕτω δὲ καὶ τὸ ἀντίστοιχον ῥῆμα «παραδίδωμι» σημαίνει «φυλακίζω». Καὶ συνεπῶς τὸ «παρεδόθη» τοῦ παρόντος ἐδαφίου πρέπει μονολεκτικῶς νὰ μεταφράζεται «ἐφυλακίσθη».

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον:

«Ὅταν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤκουσεν, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐφυλακίσθη, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Γαλιλαίαν».

Τὸ «παραδίδωμι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «φυλακίζω» χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Μάρκ. 1:14 καὶ Β' Πέτρ. 2:4, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν σελ. 42, 499-501 ἀντιστοίχως.

Ματθ. 5:17-19

«ΕΩΣ ΑΝ ΠΑΝΤΑ ΓΕΝΗΤΑΙ»

«ΕΛΑΧΙΣΤΟΣ ΚΛΗΘΗΣΕΤΑΙ

ΕΝ Τῇ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ἸΩΑΝΝΗΝΩΝ»

«Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἄμην γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἡ

μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὅς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν».

Ἐν τῇ περικοπῇ ταύτῃ, ἡ ὁποία εἶνε μέρος τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὀμιλίας τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ «πληρῶσαι» δίδεται καὶ ἡ ἔννοια «νὰ ἐκπληρώσω» καὶ ἡ ἔννοια «νὰ συμπληρώσω». Ἄλλ' ὀρθὴν θεωροῦμεν τὴν πρώτην ἐκδοχὴν. Διότι τὸ «νὰ ἐκπληρώσω» ἐκφράζει ὅ,τι ὁ Κύριος ἐννοεῖ ἐνταῦθα σχετικῶς καὶ πρὸς τὰς ἐντολάς καὶ πρὸς τὰς προφητείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ ὁποία ἐννοεῖται ὑπὸ «τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας». Σημειωτέον, ὅτι καὶ εἰς «τὸν νόμον» περιέχονται προφητεῖαι καὶ εἰς «τοὺς προφήτας» περιέχονται ἐντολαί. Λέγων δὲ ὁ Κύριος, «οὐκ ἤλθον καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι», ἐννοεῖ: Δὲν ἤλθον νὰ καταργήσω τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἀλλὰ νὰ ἐκπληρώσω τὰς ἐντολάς τῆς καὶ τὰς προφητείας τῆς. Βεβαίως ὁ Χριστὸς ἔπραξε καὶ τοῦτο· συνεπλήρωσε τὴν Παλαιὰν Διαθήκην κατὰ τὸ ἠθικὸν αὐτῆς μέρος (ὅπως καὶ κατήγγησεν αὐτὴν κατὰ τὸ τελετουργικὸν αὐτῆς μέρος), ἀλλ' ἐν τῇ παρούσῃ περικοπῇ δὲν ὀμιλεῖ περὶ συμπλήρωσεως, ἀλλὰ περὶ ἐκπληρώσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὅτι δὲ ὁ Κύριος ὀμιλεῖ περὶ ἐκπληρώσεως, τοῦτο φαίνεται καὶ ἐκ τῆς φράσεως «ἕως ἂν πάντα γένηται», ἡ ὁποία δὲν ἀναφέρεται εἰς ἄλλο τι, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προφητειῶν, καὶ τῆς φράσεως «ὅς δ' ἂν ποιήσῃ», ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν.

Ἐν τῇ φράσει «ἰῶτα ἐν ἧ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου» ἡ λέξις «κεραία» ὑπὸ τινων μεταφράζεται «στιγμὴ» καὶ ὑπ' ἄλλων «κόμμα». Ἄλλ' αἱ μεταφράσεις αὗται εἶνε ἐσφαλμένα, διότι εἰς τὴν ἑβραϊκὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν γραφὴν δὲν ὑπῆρχον τότε σημεῖα στίξεως. Διευτυπώθη καὶ ἡ ἄποψις, ὅτι ἡ λέξις «κεραία» σημαίνει «γράμμα». Πράγματι δὲ ἡ λέξις αὕτη ἔχει καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν. Ἄλλ' ἐνταῦθα, νομίζομεν, δὲν εὐσταθεῖ αὐτὴ ἡ σημασία. Διότι ἡ φράσις «ἰῶτα ἐν ἧ μία κεραία», ἐὰν ἐξηγηθῇ «ἐν ἰῶτα ἧ ἐν γράμμα», θὰ σημαίη, ὅτι τὸ «ἰῶτα» δὲν εἶνε γράμμα, ὅπερ ἄτοπον, ἀφοῦ τοῦτο εἶνε γράμμα, τὸ μικρότερον γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἀφοῦ ὁ Κύριος ἀνέφερε πρῶτον τὸ μικρότε-

ρον γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου, τὸ «ἰῶτα», πῶς κατόπιν διὰ τῆς λέξεως «κεραία» θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐννοῆ ἄλλο γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου, μεγαλύτερον; Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἡ λέξις «κεραία» σημαίνει «γραμμὴ», ὅπως τινὲς μεταφράζουν, ὑπὸ τὴν ἐννοίαν, ὅτι ἡ γραμμὴ αὕτη εἶνε μέρος γράμματος ἢ στόλισμα ὑπεράνω γράμματος κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν συνήθειαν. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἰδὲ Companion Bible, London 1974, σελ. 1317 καὶ Appendix 93 III, σελ. 133-134. Ὁ Ὀριγένης λέγει: «Ὁ τριακοστὸς ψαλμὸς ἐπιγεγραμμένος “τῷ Δαβίδ, ὁπότε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀθιμέλεχ”, ἔοικε τὸν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν βασιλειῶν Ἀχιμέλεχ ὀνομασμένον Ἀθιμέλεχ ἀποκαλεῖν, τῶν στοιχείων παρ' Ἑβραίοις, λέγω δὴ τοῦ χάφ καὶ τοῦ βήθ, πολλὴν ὁμοιότητα σφζόντων, ὡς κατὰ μηδὲν ἀλλήλων διαλλάττειν ἢ βραχεῖα κεραία μόνη» (Ἐκλογαὶ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, PG 12, 1068 ab). Ἡ φράσις τοῦ Ὀριγένους «βραχεῖα κεραία μόνη» δύναται νὰ μεταφρασθῇ «κατὰ μικρὰν μόνον γραμμὴν». Πρὸς τὴν σημερινὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως «κεραία» ἐν τῇ φράσει «αἱ κεραῖαι τοῦ σταυροῦ», ἦτοι τὰ τέσσαρα τμήματα ἢ βραχίονες τοῦ σταυροῦ. Ὅπως δὲ διὰ τῆς φράσεως «ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου» σημαίνεται, ὅτι ἐκ τοῦ νόμου οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον θὰ ἀκυρωθῇ.

Ἐπειδὴ εἰς τὴν περίοδον, «Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν... ἕως ἂν πάντα γένηται», ὑπάρχουν δύο προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἄρχονται διὰ τοῦ «ἕως», ἡ ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν ἐκδοχὴ τοῦ «ἕως» καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἕως, μέχρι» δὲν δίδει καλὴν μετάφρασιν: Ἔως ὅτου παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἐν ἰῶτα ἡ μία γραμμὴ δὲν θὰ ἀκυρωθῇ ἐκ τοῦ νόμου, ἕως ὅτου γίνουν ὄλα. Διὰ νὰ δοθῇ καλὴ μετάφρασις, εἰς τὴν δευτέραν ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων τὸ «ἕως» δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἕως, μέχρι», ἀλλ' ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ. Ὅπως ἐν Ἠσ. 55:10, 11, 65:6 τὸ «ἕως» μεταφράζεται «ἀλλά», οὕτω πρέπει νὰ μεταφράζεται καὶ ἐν τῇ εἰρημένῃ περιπτώσει: Ἔως ὅτου παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἐν ἰῶτα ἡ μία γραμμὴ δὲν θὰ ἀκυρωθῇ ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλὰ ὄλα θὰ γίνουν. Ὡς ἤδη εἶπομεν, ὁ νόμος περιέχει καὶ προφητείας. Μέχρι δὲ τὸ τέλος τοῦ παρόντος κόσμου οὐδ' ἐλάχιστη προφητεία θὰ ἀκυρωθῇ, ἀλλὰ ὄλα, ὅσα προφητεύονται ἐν τῷ νόμῳ, θὰ ἐκπληρωθοῦν.

Εἰς τὴν πρότασιν, «Ὅς ἂν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων», τὸ «οὖν» δὲν εἶνε συμπερασματικόν, ὅπως νομίζεται, ἀλλὰ μεταβατικόν, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ», ὅπως καὶ

ἀλλαχοῦ, π.χ. εἰς τὸ 7:12. Ὁ Κύριος ἐκ τῶν προφητευομένων ἐν τῷ νόμῳ, διὰ τὰ ὁποῖα ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὅλα θὰ γίνουσι («ἕως ἄν πάντα γένηται»), διὰ τοῦ «οὖν» μεταβαίνει εἰς τὰς ἐντολάς. Λέγων δὲ ὁ Κύριος, «Ὅς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων», δὲν ἐννοεῖ, νομίζομεν, «Ὅστις θὰ παραβῇ μίαν ἐκ τῶν ἐλαχίστων τούτων ἐντολῶν», ὅπως ἐξηγοῦν πολλοί, ἀλλ' ἐννοεῖ, «Ὅστις θὰ καταργήσῃ, θὰ ἀπορρίψῃ, μίαν ἐκ τῶν ἐλαχίστων τούτων ἐντολῶν». Ἡ δευτέρα ἔννοια, καθ' ἣν δὲν πρόκειται περὶ παραβάτου ἐντολῆς, ἀλλὰ περὶ αἰρετικοῦ, ὅστις καταργεῖ ἐντολήν, συμφωνεῖ πρὸς τὴν φράσιν «καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους», ἡ ὁποία σημαίνει «καὶ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς τὴν ἐντολήν αὐτήν» ἢ «καὶ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι δὲν ἰσχύει ἡ ἐντολή αὐτή». Ἡ ἐν λόγῳ ἔννοια, καθ' ἣν πρόκειται περὶ ἀνθρώπου ὅστις διδάσκει αἵρεσιν, συμφωνεῖ ἐπίσης πρὸς τὴν πρότασιν, «ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν», ἡ ὁποία, ὅπως εἰς τὴν συνέχειαν ἐξηγοῦμεν, σημαίνει τὸν ἀποκλεισμὸν ἐκ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν τοῦ λύοντος καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀκόμη ἐντολήν. Ἀσφαλῶς δ' ἐκ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀποκλείεται, ὅχι ὁ παραβάτης ἐλαχίστης ἐντολῆς, ὁ ὁποῖος εἶνε ἀπλῶς ἁμαρτωλός, ἀλλ' ὁ καταργῶν καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐντολήν, διότι αὐτὸς εἶνε ἀσεβής, αἰρετικός.

Εἰς τὰς προτάσεις, «ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν», καὶ «μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν», οἱ ἐξηγηταί, ὡς φαίνεται, τὸ «ἐν» ἐκλαμβάνουν ἐν τοπικῇ ἔννοια, ὁπότε εἰς τὴν πρώτην ἐκ τῶν δύο προτάσεων πολλοὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν, καθ' ἣν ὁ παραβαίνων τὴν ἐλαχίστην ἐντολήν θὰ ἔχη θέσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ τὴν ἐλαχίστην θέσιν. Δὲν εἶνε ὁμως δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι αὐτὴ ἡ ἔρμηνεία δὲν εἶνε ὀρθή. Δεδομένου, ὅτι ὅλοι εἴμεθα παραβάται ἐντολῶν, ἁμαρτωλοί, ἀλλὰ διὰ πίστεως καὶ μετανοίας θὰ σωθοῦν καὶ θὰ καταλάβουν θέσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν πολλοὶ ἁμαρτωλοί, παραβάται ἐλαχίστων καὶ μεγάλων ἐντολῶν, ἂν κατὰ τὴν εἰρημμένην ἔρμηνείαν ὁ σφζόμενος παραβάτης ἐλαχίστης ἐντολῆς θὰ ἔχη τὴν ἐλαχίστην θέσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ὁ σφζόμενος παραβάτης μεγάλης ἐντολῆς, ἢ μᾶλλον πολλῶν μικρῶν τε καὶ μεγάλων ἐντολῶν, ὁποῖαν θέσιν θὰ ἔχη ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Ἀφοῦ τὴν ἐλαχίστην θέσιν θὰ καταλάβῃ ὁ παραβάτης τῆς ἐλαχίστης ἐντολῆς, ὁ παραβάτης μεγάλης ἐντολῆς,

ἢ μᾶλλον πολλῶν μικρῶν τε καὶ μεγάλων ἐντολῶν, θὰ καταλάβῃ ἀνωτέραν θέσιν!

Ὡς ἤδη εἶπομεν, ὁ λόγος, «Ὁς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων... ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν», δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν παραβάτην ἐντολῆς, ἀλλ' εἰς τὸν αἰρετικόν, ὁ ὁποῖος καταργεῖ τὴν ἐντολήν. Ὁ δὲ αἰρετικός, ἔστω καὶ ἂν καταργῇ τὴν ἐλαχίστην μόνον ἐντολήν, ἐπειδὴ οὕτως ἀρνεῖται τὸ κῦρος θείας ἐντολῆς καὶ θέτει ἑαυτὸν ὑπεράνω τοῦ Θεοῦ, ἀποκλείεται ἐκ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἐπιδέχεται ἀφαιρέσεις καὶ προσθέσεις. Αἱ προσθαφαιρέσεις ἐπισύρουν ποινὰς καὶ ἀποκλείουν ἐκ τοῦ Παραδείσου (Ἀποκ. 22:18-19). Τὸ «ἐν» τῆς φράσεως «ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» δὲν εἶνε τοπικόν, ὅπως νομίζεται, ἀλλὰ τελικόν, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. Α' Κορ. 7:15, Ἐφεσ. 4:24, Ἰακ. 5:5. Συνεπῶς δὲ ἡ πρότασις, «ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν», ὅπου τὸ «κληθήσεται» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «ἔσται», ὅπως ἐν Λουκ. 2:23, σημαίνει: «πολὺ μικρὸς θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», ἢ, «πολὺ ἀνεπαρκῆς θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», τουτέστιν, ἀνάξιος θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, θὰ ἀποκλεισθῇ ἐξ αὐτῆς (Πρβλ. τὸ ἐν Μιχ. 5:1[2], «ὀλιγοστὸς εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα», τουτέστιν, εἶσαι ὀλίγος, μικρὸς, ἀνεπαρκῆς διὰ νὰ περιλαμβάνεσαι μεταξὺ τῶν χιλιάδων' τοῦ Ἰούδα). Ὁμοίως ἡ πρότασις «μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» σημαίνει: «μέγας θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», ἢ «ἐπαρκῆς θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», τουτέστιν, ἄξιος θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, θὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Ἄξιον παρατηρήσεως τὸ λογοπαίγνιον, τὸ ὁποῖον γίνεται διὰ τῶν λέξεων «ἐλαχίστων» - «ἐλάχιστος». Ἄξιον ἐπίσης παρατηρήσεως, ὅτι ὁ αἰρετικὸς ἀποκλείεται ἐκ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ μόνον διὰ τὸ αἰρετικὸν φρόνημα καὶ τὴν αἰρετικὴν διδασκαλίαν του, ἐπειδὴ δηλαδὴ λύει, ἤτοι ἀπορρίπτει, θεῖαν ἐντολήν, καὶ διδάσκει οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ὀρθοφρονούντος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δὲν ἀρκεῖ τὸ ὀρθὸν φρόνημα καὶ ἡ ὀρθὴ διδασκαλία, ἀλλ' ἀπαιτοῦνται καὶ τὰ ἔργα, καὶ

1. Χιλιάδες ἐλέγοντο τὰ χωρία, τὰ ὁποῖα εἶχον τοὐλάχιστον 1000 κατοίκους. Ἡ Βηθλεὲμ εἶχεν ὀλιγωτέρους τῶν 1000 κατοίκων.

δη πρῶτον τὰ ἔργα καὶ ἔπειτα ἡ διδασκαλία («ὁς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ»).

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Μὴ νομίζετε, ὅτι ἦλθον νὰ καταργήσω τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· δὲν ἦλθον νὰ καταργήσω, ἀλλὰ νὰ ἐκπληρώσω. Διότι ἀληθῶς λέγω εἰς σᾶς, ἕως ὅτου παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἐν ἰῶτα ἢ μίᾳ γραμμῇ δὲν θὰ ἀκυρωθῇ ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλὰ ὅλα θὰ γίνουν. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος θὰ καταργήσῃ μίαν ἐκ τῶν ἐλαχίστων τούτων ἐντολῶν καὶ θὰ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, θὰ εἶνε πολὺ μικρὸς¹ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐφαρμόσῃ καὶ θὰ διδάξῃ, θὰ εἶνε μεγάλος² διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ «ἕως» πρέπει νὰ μεταφράζεται «ἀλλὰ» καὶ ἐν Ματθ. 12:20, καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ματθ. 12:18-21 ἐν σελ. 26.

1. Ἡ ἀνάξιος

2. Ἡ ἄξιος

Ματθ. 5:46-47

«ΑΣΠΑΖΕΣΘΑΙ»

«Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσῃτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; Καὶ ἐὰν ἀσπάσῃσθε τοὺς φίλους¹ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτω² ποιοῦσιν;».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ τὸ «ἀσπάζεσθαι» ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ συνήθει ἐν τῇ Γραφῇ ἐννοία τοῦ «χαιρετίζειν». Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Διότι εἶνε δυνατὸν νὰ χαιρετίσῃ τις τὸν ἄλλον ἄνθρωπον, ἀλλὰ ψυχρῶς καὶ ὑποκριτικῶς, ὅχι ἐξ

1. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν τοὺς ἀδελφοὺς

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει οἱ ἐθνικοὶ τὸ αὐτὸ

ἀγάπης, ἐνῶ ὁ Κύριος ἀπαιτεῖ ἀνυπόκριτον, ἐγκάρδιον καὶ ἔμπρακτον ἀγάπην πρὸς τε φίλους καὶ ἐχθρούς.

Ὡς βλέπει τις εἰς τὸ Λεξικὸν Liddell-Scott, τὸ ῥῆμα «ἀσπάζομαι» ἐκτὸς ἄλλων σημαίνει καὶ «προσκολλῶμαι μετ' ἀγάπης εἰς τινα, ἀγαπῶ ἐγκαρδίως», συναφῶς δὲ τὸ ἐπίθετον «ἀσπάσιος» σημαίνει «ἀγαπητός» καὶ τὰ οὐσιαστικά «ἄσπασμα» καὶ «ἄσπασμός» σημαίνουν ἀντιστοιχῶς «πρᾶγμα ἀγαπητόν, προσφιλές», «ἀγάπη, στοργή». Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν δὲ χωρίῳ τὸ «ἀσπάζομαι» καθ' ἡμᾶς χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀγαπῶ, ἔχω στοργήν». Τὸ «ἐὰν ἀγαπήσητε» τοῦ στίχ. 46 καὶ τὸ «ἐὰν ἀσπάσησθε» τοῦ στίχ. 47 παραλληλίζονται συνωνυμικῶς, ὅπως καὶ ὁλόκληροι οἱ στίχοι οὗτοι τοῦ χωρίου κατὰ τὴν προσφιλή εἰς τοὺς Ἑβραίους συνήθειαν, ἢ ὅποια δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι, ἐὰν ἀγαπήσητε ὄσους σᾶς ἀγαποῦν, ποῖον μισθὸν ἔχετε; Δὲν κάνουν τὸ αὐτὸ καὶ οἱ τελῶναι; Καὶ ἐὰν δεῖξετε στοργὴν μόνον πρὸς τοὺς φίλους σας, τί τὸ ἐξαιρετικὸν κάνετε; Δὲν κάνουν οὕτω καὶ οἱ τελῶναι;».

Ὁ Κύριος δὲν θέλει ν' ἀγαπῶμεν μόνον ὄσους ἀγαποῦν ἡμᾶς, ὅπως κάνουν οἱ τελῶναι, ἀλλὰ νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν ἀγάπην καὶ στοργὴν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς ἐχθρούς δηλαδὴ. Ἀγάπη ἐξαιρετικὴ καὶ ἀξιόμισθος εἶνε ἡ ἀγάπη πρὸς πάντας, καὶ τοὺς ἀγαπῶντας δηλαδὴ καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς. Περιορίζοντες τὴν ἀγάπην εἰς τοὺς φίλους, δὲν διαφέρομεν τῶν τελωνῶν. Ἐπεκτείνοντες τὴν ἀγάπην εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἀναδεικνύομεθα χριστιανοί, τέκνα τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρός, ὅστις ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους (στίχ. 44-45. Ἴδὲ καὶ στίχ. 48).

Ματθ. 6:19-20

«ΣΗΣ ΚΑΙ ΒΡΩΣΙΣ»

«Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῶ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν».

Τὴν λέξιν «βρῶσις», ἡ ὁποία ἐνταῦθα ἀπαντᾷ δίς, οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν «σκωρία», «σῆψις» καὶ «φθορά» λόγῳ σκωρίας ἢ σήψεως. Τινὲς δὲ ἔχουν καὶ τὴν γνώμην, ὅτι ἴσως αὕτη σημαίνει «σκώληξ», ἀλλὰ δὲν ἀποδεικνύουν, ὅτι ἡ λέξις ἔχει καὶ τοιαύτην σημασίαν.

Καθ' ἡμᾶς «βρῶσις» ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ σημαίνει πράγματι «σκώληξ». Ὁ «σὴς» εἶναι ὁ «σκῶρος», ὅπως κοινῶς λέγεται, ὁ ὁποῖος καταστρέφει ὑφάσματα, ἐνδύματα καὶ τάπητας, ἡ δὲ «βρῶσις» εἶναι ὁ «σκώληξ», ὁ ὁποῖος καταστρέφει τὰ ἐδάδια, κοινῶς τὰ «φαγώσιμα», τὰ γεωργικὰ προϊόντα ἢ τροφίμα. Ὅτι δὲ ἡ λέξις «βρῶσις» σημαίνει καὶ «σκώληξ» ἀποδεικνύομεν ἐκ τοῦ χωρίου Ἐπιστολῆ Ἱερεμίου 10: «Κοσμοῦσι τε αὐτοὺς ὡς ἀνθρώπους τοῖς ἐνδύμασι, θεοὺς ἀργυροῦς καὶ θεοὺς χρυσοῦς καὶ ξυλίνοους· οὗτοι δὲ οὐ διασφύζονται ἀπὸ ἰοῦ καὶ βρωμάτων». Ὁ «ἰός», ἡ σκωρία, προσβάλλει τοὺς ἀργυροῦς καὶ τοὺς χρυσοῦς θεοὺς (Πρβλ. Ἱακ. 5:3, «ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται»). Τὰ δὲ «βρώματα» προσβάλλουν τοὺς ξυλίνοους θεοὺς, «βιβρώσκουν», διαβιβρώσκουν, τρώγουν τὰ ξύλα, ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε κατεσκευασμένα τὰ ἀγάλματα θεῶν. Ἀλλὰ τὰ ξύλα τρώγουν σκώληκες. Ἄρα ἡ λέξις «βρώματα» ἐνταῦθα σημαίνει «σκώληκες»¹. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ χωρίον ὁμιλεῖ περὶ «ἰοῦ», εἰς ἐνικόν, καὶ περὶ «βρωμάτων», εἰς πληθυντικόν. Ὁ πληθυντικὸς συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τῶν «βρωμάτων» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν «σκωλήκων». Ἄν ἡ λέξις «βρῶμα» ἐσήμαινε «σῆψις» ἢ «φθορά», αὕτη δὲν θά ἐτί-

1. Καὶ «τὰ ἐνδύματα», διὰ τῶν ὁποίων οἱ εἰδωλολάτραι «κοσμοῦσι» τοὺς θεοὺς των, φθείρουν τὰ ζώφια τοῦ σκώρου.

θετο κατὰ πληθυντικόν, ἀλλὰ καθ' ἐνικόν. Τὸ χωρίον δηλαδή θὰ ἔλεγεν, «ἀπὸ ἰοῦ καὶ βρώματος», ἐνῶ τώρα λέγει, «ἀπὸ ἰοῦ καὶ βρωμάτων». Τὸ χωρίον ὁμιλεῖ ἐξευτελιστικῶς διὰ τοὺς εἰδωλολατρικοὺς θεοὺς, ἀφοῦ, δημωδῶς, «σκουριάζουν» καὶ «σκουληκιάζουν» καὶ γίνονται ἐδέσματα τῶν σκωλήκων!

Δέον ἐπίσης νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι, ὅπως ἡ τροφή ἦ τὸ φαγητὸν λέγεται καὶ «βρώσις» καὶ «βρώμα» (Ἰωάν. 4:32,34), οὕτω καὶ ὁ σκώληξ εἰς μὲν τὸ χωρίον τῆς Ἐπιστολῆς Ἰερεμίου λέγεται «βρώμα», εἰς δὲ τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον τοῦ Ματθαίου λέγεται «βρώσις».

Ἄξιον τέλος σημειώσεως, ὅτι, ὅπως εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ματθαίου ἀναφέρονται ὁμοῦ «σῆς» καὶ «βρώσις», ἤτοι «σκώληξ» κατὰ τὴν δοθεῖσαν ἐρμηνείαν, οὕτω καὶ εἰς τὰ χωρία Παροιμ. 25:20α καὶ Σοφ. Σειρ. 19:3 ἀναφέρονται ὁμοῦ «σῆς» καὶ «σκώληξ». Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ εἰς τὸ Ἦσ. 51:8 κατὰ τὸ Μασοριτικόν.

Μεταφράζομεν:

«Νὰ μὴ θησαυρίζετε διὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σκῶρος καὶ σκώληξ καταστρέφει, καὶ ὅπου κλέπται κάνουν διαρρήξεις καὶ κλέπτουν. Ἄλλὰ νὰ θησαυρίζετε θησαυροὺς διὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου οὔτε σκῶρος οὔτε σκώληξ καταστρέφει, καὶ ὅπου κλέπται δὲν κάνουν διαρρήξεις καὶ δὲν κλέπτουν».

Ματθ. 6:33

«ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ»

«Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

Ἰπὸ «τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ» οἱ ἐξηγηταὶ ἐννοοῦν τὴν ἀρετὴν, τὴν ὁποῖαν θέλει αὐτός, ὁ Θεός. Τὴν λέξιν «δικαιοσύνη» δηλαδή ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῆς ἐννοίᾳ, καθ' ἣν αὕτη σημαίνει «ἀρετή».

Ἄλλὰ τὸ «προστεθήσεται» δεικνύει, ὅτι «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ» εἶνε ἀνώτερα ἀγαθὰ, ἀνάλογα δέ, νομίζομεν, πρὸς τὴν τροφήν, τὸ ποτὸν καὶ τὸ ἔνδυμα, περὶ τῶν ὁποι-

ων ἐγένετο λόγος προηγουμένως (στίχ. 25, 28, 31)· εἶνε μεγάλα πνευματικὰ ἀγαθὰ πρὸς ἀπόλαυσιν, εἰς τὰ ὅποια τὰ ὑλικά ἀγαθὰ τροφή, ποτὸν καὶ ἔνδυμα, μικρὰ ἀγαθὰ, προστίθενται ὡς παράρτημα καὶ ἐπίμετρον ἐκείνων. Τὰ μικρὰ προστίθενται εἰς τὰ μεγάλα.

Ἐπειδὴ προηγουμένως ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια συνήθως ζητοῦν οἱ ἄνθρωποι, τώρα, ἐν τῷ προκειμένῳ ἑδαφίῳ, γίνεται λόγος περὶ «τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ», εἰς τὴν ὁποῖαν περιλαμβάνονται τὰ ἀνώτερα πρὸς ἀπόλαυσιν ἀγαθὰ, πνευματικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ζητῶμεν πρῶτον.

Προηγουμένως ἐπίσης ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ Σολομῶντος, ὁ ὁποῖος, παρ' ὄλην τὴν βασιλικὴν δόξαν του, δὲν περιεβλήθη τόσον μεγαλειώδη στολὴν, ὅσον τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ (στίχ. 28-30). Καὶ ἐκ τούτου, νομίζομεν, ὀρμώμενος ὁ Κύριος ὠμίλησε διὰ «τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ». Ἡ ἔννοια «τῆς δικαιοσύνης» συνδέεται στενότατα πρὸς τὴν ἔννοιαν «τῆς βασιλείας». Ὅπως ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 7:29-30 ἐν σελ. 62-66, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, ἡ λέξις «δικαιοσύνη» σημαίνει καὶ «δόξα», ὁμοίως καὶ ἡ λέξις «δικαίωμα», τὸ δὲ ῥῆμα «δικαιῶ» σημαίνει καὶ «δοξάζω». Ἐνταῦθα «δικαιοσύνη» σημαίνει «δόξα». Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Σολομῶντος καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ, βασιλείαν καὶ δόξαν ἀνθρώπου, ὁ Ἰησοῦς ἀναφέρει «τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ (ἦτοι τὴν δόξαν αὐτοῦ)». Ἡ βασιλεία καὶ ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε κατωτέρα, ἢ βασιλεία καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀνωτέρα. Ὁ ἔχων βασιλείαν ἀνθρώπου ἀπολαύει κατωτέρων ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ ἐνδύεται στολὴν ὀλιγώτερον ἐνδοξον τῆς στολῆς τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ. Ὁ ἔχων βασιλείαν Θεοῦ ἀπολαύει ἀνωτέρων πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ ἐνδύεται θεοῦφαντον στολὴν κατὰ πολὺ ἐνδοξοτέραν τῆς στολῆς τοῦ Σολομῶντος καὶ τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ. Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ζωῆς ὁ εἰς Χριστὸν πιστεύων λαμβάνει τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, γίνεται βασιλεὺς, φορεῖ θεοῦφαντον βασιλικὴν στολὴν καὶ ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν μέρει, τῆς πληρους ἀπολαύσεως ἐπιφύλασσομένης διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἀλλὰ νὰ ζητήτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ αὐτὰ ὅλα θὰ προστεθοῦν εἰς σᾶς».

1. Ἡ θὰ χορηγηθοῦν εἰς σᾶς ἐπιπροσθέτως

Ματθ. 10:39

«Ο ΕΥΡΩΝ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΑΥΤΟΥ...»

«Ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν».

Ἐνταῦθα τὸ «εὐρίσκω» δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «εὐρίσκω», ὅπως νομίζεται, ἀλλὰ τοῦ «σῶζω», ὅπως ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ φαίνεται ἐκ τῆς ἀντιθέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ «ἀπόλλυμι», ὅπερ σημαίνει *παραδίδω εἰς θάνατον, χάνω διὰ θανάτου*, τοῦ πνευματικοῦ θανάτου εἰς τὴν πρώτην καὶ τοῦ σωματικοῦ θανάτου εἰς τὴν δευτέραν ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ «ἀπόλλυμι» χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ χωρίῳ (Ἴδὲ τὴν σημασίαν τοῦ «ἀπόλλυμι» ἐν Ματθ. 2:13). Ὅτι τὸ «εὐρίσκω» σημαίνει «σῶζω» φαίνεται καλλίτερον ἐν τῷ ὁμοίῳ χωρίῳ Ματθ. 16:25 ἐκ τῆς ἀντιθέσεως αὐτοῦ ἐπίσης πρὸς τὸ «ἀπόλλυμι» καὶ ἐκ τῆς ἀντιστοιχίσεως αὐτοῦ κατ' ἐννοιαν συνωνυμίας πρὸς τὸ «σῶζω». Καὶ ἐν Λουκ. 15:24,32 τὸ «εὐρίσκω» σημαίνει «σῶζω», ὅπως ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἑρμηνειῶν ἐν σελ. 67,68. Τὸ «εὐρίσκω» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «σῶζω» εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὴν Ἐπιστ. Βαρνάβα, XXI 6: «Γίνεσθε δὲ θεοδίδακτοι, ἐκζητοῦντες, τί ζητεῖ Κύριος ἀφ' ὑμῶν, καὶ ποιεῖτε, ἵνα εὐρεθῆτε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως». Τὸ «ἵνα εὐρεθῆτε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως» προφανῶς σημαίνει, «διὰ νὰ σωθῆτε τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως». Ἐπίσης τὸ «εὐρίσκω» σημαίνει «σῶζω» εἰς τὴν Ἐπιστ. Ἰγνατίου πρὸς Τραλλιανούς, II 2.

Δέον ἐπίσης νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι αἱ μετοχαὶ «εὐρών» καὶ «ἀπολέσας», καίτοι εἶνε χρόνου ἀορίστου, ἔχουν σημασίαν μέλλοντος, ὅπως μετοχαὶ π.χ. ἐν Ἦσ. 50:8 («ἐγγίξει ὁ δικαίωσας [=δικαιώσων] με»), Ἰωάν. 5:25 («οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες [=ἀκουσόμενοι] ζήσονται»), Ῥωμ. 10:5 («ὁ ποιήσας [=ποιήσων] αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς»).

Ἡ λέξις «ψυχὴ», δις ἀπαντῶσα ἐν τῷ χωρίῳ, δὲν σημαίνει «ζωή», ὅπως νομίζεται, ἀλλὰ σημαίνει τὸν ὄλον ἄνθρωπον καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «ἐαυτός». Διὰ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν βλέπε τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Λουκ. 9:24-25 ἐν σελ. 86-88.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ σώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, θὰ τὸν χάσῃ, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ χάσῃ¹ τὸν ἑαυτὸν του χάριν ἐμοῦ, θὰ τὸν σώσῃ».

Τὸ χωρίον καταδικάζει τὴν ἐκ φιλαυτίας σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου δι' ἀποφυγῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν καιρῷ διωγμοῦ, καὶ ἐξαιρεῖ τὴν θυσίαν χάριν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ φίλαντος σώζει τὸν ἑαυτὸν του προσκαίρως καὶ χάνει αὐτὸν αἰωνίως, ἐνῶ ὁ θυσιαζόμενος διὰ τὸν Χριστὸν χάνει τὸν ἑαυτὸν του προσκαίρως καὶ σώζει αὐτὸν αἰωνίως.

---

1. Ἡ θὰ θυσιάσῃ

Ματθ. 10:40-42

«ΕΙΣ ΟΝΟΜΑ ΠΡΟΦΗΤΟΥ» «ΕΙΣ ΟΝΟΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ» «ΕΙΣ ΟΝΟΜΑ ΜΑΘΗΤΟΥ»

«Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. Καὶ ὡς ἐὰν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ».

Ἐνταῦθα τὸ «δέχομαι» δὲν σημαίνει ἀπλῶς «δέχομαι, ἀποδέχομαι, παραδέχομαι» ἢ «ὑποδέχομαι». Ὁ λόγος περὶ προσφορᾶς ἕστω ποτηρίου ὕδατος καὶ περὶ λήψεως μισθοῦ δεικνύει, ὅτι τὸ ῥῆμα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ «ξενοδοχῶ» κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, τοῦ «φιλοξενῶ» δηλαδή. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Λουκ. 10:8. Ὅπως δὲ τὸ ῥῆμα σημαίνει «φιλοξενῶ», οὕτω τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «δοχῆ» ἐν Λουκ. 5:29 καὶ 14:13 σημαίνει

«δεξιάσις, φιλοξενία». Διὰ ταῦτα δὲ νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ῥήμα καὶ ἡ μετοχὴ αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ μένουν ἀμετάφραστα, ὅπως συνήθως συμβαίνει, ἀλλὰ νὰ μεταφράζονται.

Οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου «ὄνομα», ὁ ὁποῖος ἐν τῷ προκειμένῳ ἔδαφιῳ ἀπαντᾷ τρίς. Ἐνταῦθα, ὅπως καὶ ἐν Πράξ. 13:8, καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν σελ. 184-185, «ὄνομα» σημαίνει «ιδιότης». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ὁ ὄρος οὗτος ἔχει καὶ ἐν Α' Κλήμεντος 43,2 καὶ 44,1. Ἡ φράσις τοῦ πρώτου ἐκ τῶν χωρίων τούτων, «ὁποῖα αὐτῶν εἶη τῷ ἐνδόξῳ ὀνόματι κεκοσμημένα», σημαίνει, ποῖα ἐκ τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ θὰ ἐκοσμεῖτο, θὰ ἐτιμᾶτο, μὲ τὴν ἐνδοξον *ιδιότητα*, μὲ τὸ λαμπρὸν ἀξίωμα, τῆς ἱερωσύνης. Ἡ δὲ φράσις τοῦ δευτέρου ἔδαφιου, «ἔρις ἔσται περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπισκοπῆς», σημαίνει, ὅτι θὰ ἐγίνετο φιλονικία περὶ τῆς *ιδιότητος* τῆς ἐπισκοπῆς, ἢ, ἄλλως, περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπισκόπου.

Ἡ πρόθεσις «εἰς» ἐν τῇ φράσει «εἰς ὄνομα», ἡ ὁποία ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ τρίς, σημαίνει αἰτίαν, ὅπως καὶ ἐν Μάρκ. 15:34 («εἰς τί με ἐγκατέλιπες;» = διὰ τί με ἐγκατέλειψες;), Α' Τιμ. 4:10 («εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδίζομεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι» = διὰ τοῦτο δὲ καὶ κοπιᾶζομεν καὶ ὀνειδίζομεθα, διότι ἐλπίζομεν εἰς Θεὸν ζωντανόν), Α' Πέτρ. 4:6 («εἰς τοῦτο καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη» = διὰ τοῦτο ἐκήρυξε καὶ εἰς τοὺς νεκροὺς'), Ματθ. 12:41, Λουκ. 11:32 («μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ» = μετενόησαν ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ, μετενόησαν ἐξ αἰτίας τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰωνᾶ). Κατὰ ταῦτα αἱ φράσεις τοῦ χωρίου, «εἰς ὄνομα προφήτου», «εἰς ὄνομα δικαίου», «εἰς ὄνομα μαθητοῦ», σημαίνουν ἀντιστοίχως, «λόγῳ τῆς ιδιότητος τοῦ προφήτου», «λόγῳ τῆς ιδιότητος τοῦ δικαίου», «λόγῳ τῆς ιδιότητος τοῦ μαθητοῦ». Σημειωτέον, ὅτι διὰ τῆς λέξεως «προφήτης» ἐννοεῖται ὁ κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κηρύττων, ὁ στόμα τοῦ Θεοῦ χρηματίζων· διὰ τῆς λέξεως «δικαίος», ἡ ὁποία ἐνταῦθα ἔχει εὐρείαν σημασίαν, ἐννοεῖται ὁ εὐσεβής· διὰ δὲ τῆς λέξεως «μαθητῆς» ἐννοεῖται ὁ μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ.

Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι τὸ «ψυχρόν» ἐπὶ τοῦ ὕδατος δὲν πρέπει νὰ μὲνη ἀμετάφραστον ἢ νὰ μεταφράζεται «κρύον», διότι «ψυ-

1. Ἴδὲ ἐρμηνείαν τοῦ Α' Πέτρ. 4:5-6 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 315 ἐξ.

χρόν» ἢ «κρύον» σήμερον λέγεται τὸ ὕδωρ τοῦ ψυγείου, ἐνῶ ὁ Κύριος ὁμιλῶν περὶ «ψυχροῦ» ὕδατος ἐννοεῖ φυσικὸν ὕδωρ, ἦτοι ὕδωρ ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ καταστάσει, ὅπερ εἶνε ἄκοπον καὶ ἀδάπανον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ βραστὸν καὶ θερμὸν ὕδωρ ἢ τὸ ὕδωρ τοῦ ψυγείου, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ κόπον τινὰ καὶ δαπάνην. Διὰ τοῦτο τὸ «ψυχρόν» ἡμεῖς μεταφράζομεν «φυσικόν». Ὁ Κύριος ἀνταμείβει καὶ ἐν ποτήριον φυσικοῦ ὕδατος. Πόσον μᾶλλον ἐν ἀφέψημα ἢ ἐν ἀναψυκτικόν, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν κόπον τινὰ καὶ δαπάνην!

Ὅστις φιλοξενεῖ ἀνθρώπους ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτῶν ὡς ἱεραποστόλων καὶ εὐσεβῶν προσώπων, θὰ ἔχη καὶ αὐτὸς μισθὸν ἱεραποστόλου, διότι συντελεῖ εἰς τὴν ἱεραποστολήν, καὶ μισθὸν εὐσεβοῦς, διότι κάνει ἔργον εὐσεβείας.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φιλοξενεῖ σᾶς, φιλοξενεῖ ἐμέ, ὁ δὲ φιλοξενῶν ἐμέ φιλοξενεῖ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλεν'. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φιλοξενεῖ προφήτην λόγῳ τῆς ιδιότητος τοῦ προφήτου, θὰ λάβῃ μισθὸν προφήτου. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φιλοξενεῖ εὐσεβῆ λόγῳ τῆς ιδιότητος τοῦ εὐσεβοῦς, θὰ λάβῃ μισθὸν εὐσεβοῦς. Καὶ ὅστις θὰ προσφέρῃ ἐν μόνον ποτήριον φυσικοῦ ὕδατος εἰς ἓνα ἐκ τῶν ταπεινῶν τούτων λόγῳ τῆς ιδιότητος τοῦ μαθητοῦ (μου), ἀληθῶς λέγω εἰς σᾶς, δὲν θὰ χάσῃ τὸν μισθὸν του».

1. Πρὸς τὸν παράδοξον τοῦτον λόγον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ φιλοξενῶν ἀνθρώπον φιλοξενεῖ τὸν Θεόν, πρβλ. τὸ ἐν Παροιμ. 19:17, «δανεῖζει Θεῶ ὁ ἐλεῶν πτωχόν».

Ματθ. 12:18-21

**«ΚΡΙΣΙΝ ΤΟΙΣ ΕΘΝΕΣΙΝ ΑΠΑΓΓΕΛΕΙ»
«ΕΩΣ ΑΝ ΕΚΒΑΛΗ ΕΙΣ ΝΙΚΟΣ ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΝ»**

«Ἴδου ὁ παῖς μου, ὃν ἠρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ· οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγᾶσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος τὴν κρίσιν· καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσι».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, τὸ ὁποῖον παρατίθεται ἐκ τοῦ Ἦσ. 42:1-4 κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἐλευθέρως, δεόν νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὑποδηλοῦνται αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἡ μὲν ἀνθρωπίνη διὰ τοῦ «παῖς», τουτέστι «δοῦλος», ἡ δὲ θεία διὰ τοῦ «ἀγαπητός», διότι οὕτω καλεῖται ὁ Χριστὸς ὡς υἱός, καὶ διὰ ὡς μονογενής. Ἐν Βαρ. 4:16 καὶ Δαν., Σωσ. 63 κατὰ τοὺς Ο' τὸ «ἀγαπητός» σημαίνει «υἱός» καὶ ἐν Γεν. 22:2, 12, 16, Κριτ. 11:34, Ἄμ. 8:10, Ζαχ. 12:10, Ἱερ. 6:26 σημαίνει «μονογενής». Ἡ φράσις «εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου» εἶνε ἰσοδύναμος τῆς φράσεως «εἰς ὃν εὐδόκησα ἐγὼ» ἢ, ἀπλῶς, «εἰς ὃν εὐδόκησα». Τὸ δ' «εὐδοκῶ» ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «αἰρετίζω», τὸ ὁποῖον σημαίνει «ἐκλέγω». Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις, «εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου», σημαίνει, «εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωσα τὴν προτίμησίν μου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωσα τὴν ἐκλογὴν μου».

Ὅτι δὲ τὸ «εὐδοκῶ» σημαίνει καὶ «ἐκλέγω» φαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς: Ἐν Α' Μακ. 6:23 τὸ «ἡμεῖς εὐδοκοῦμεν δουλεύειν τῷ πατρί σου» σημαίνει, «ἡμεῖς προτιμῶμεν, ἐκλέγομεν, νὰ εἴμεθα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πατρὸς σου». Ἐν Α' Μακ. 10:47 τὸ «εὐδόκησαν ἐν Ἀλεξάνδρῳ» σημαίνει, «προετίμησαν τὸν Ἀλέξανδρον, ἔδωσαν τὴν ἐκλογὴν τῶν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον». Ἐν Ψαλμ. 151:5 τὸ «οὐκ ἠδύδοκησεν ἐν αὐτοῖς Κύριος» σημαίνει, «ὁ Κύριος δὲν ἔδωκε τὴν ἐκλογὴν του εἰς αὐτούς, δὲν ἐξέλεξε κανένα ἐξ αὐτῶν».

Ἡ φωνὴ τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ (Ματθ. 3:17, Μάρκ. 1:11, Λουκ. 3:22), καθὼς καὶ κατὰ τὴν μεταμόρφω-

σιν αὐτοῦ (Ματθ. 17:5, Μάρκ. 9:7, Λουκ. 9:35, Β' Πέτρ. 1:17), ἔχει τὴν ἀναφορὰν τῆς εἰς τὸν παρ' Ἡσαΐα προφητικὸν τοῦτον λόγον τοῦ Θεοῦ, «Ἴδού... ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου». Ὁ Θεὸς δηλαδὴ, διακηρύττων κατὰ τὴν βάπτισιν καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησεν, ἐννοεῖ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, αὐτὸς εἶνε ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποῖου προφητικῶς ὠμίλησε διὰ τοῦ Ἡσαΐου, αὐτὸς εἶνε ὁ ἀγαπητός υἱὸς του, τὸν ὁποῖον ἐξέλεξε καὶ κατέστησε Μεσσίαν. Καὶ ἀφοῦ αὐτὸς εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ ὁ ἀγαπητός καὶ ὁ ἐκλεκτός του, ὁ ἐκλεγείς ὡς Μεσσίας (Πρβλ. «ὁ Χριστός, ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός», Λουκ. 23:35), αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀκούωμεν κατὰ τὴν προτροπὴν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεταμορφώσεως «αὐτοῦ ἀκούετε» (Ματθ. 17:5, Μάρκ. 9:7, Λουκ. 9:35). Οἱ πολῖται πρέπει νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς ἐκλεγομένους ἄρχοντας, καὶ οἱ πολῖται τῆς θείας Πολιτείας πρέπει νὰ ὑπακούουν εἰς τὸν Υἱόν, ἐν ᾧ ὁ Πατὴρ εὐδόκησε, τὸν ὁποῖον ὁ Πατὴρ ἐξέλεξε ὡς πνευματικὸν Ἄρχοντα, ὡς Μεσσίαν. Καὶ ἂν ὀφείλῃ τις ὑπακοὴν εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπων, πόσον μᾶλλον ὀφείλομεν ὑπακοὴν εἰς τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἡ λέξις «κρίσις» ἐνταῦθα, δις ἀπαντῶσα, κατ' ἄλλους σημαίνει τὴν ἐρχομένην κρίσιν, κατ' ἄλλους τὴν θρησκείαν, καὶ κατ' ἄλλους τὴν δικαιοσύνην ἢ τὸν νόμον, τὸν εὐαγγελικὸν νόμον. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις «κρίσις» σημαίνει «εὐσπλαγχνία, ἔλεος». Διότι κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ἐν στίχ. 15-17 ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐου παρατίθεται διὰ νὰ δειχθῇ, ὅτι ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Ἰησοῦ πρὸς πάντας, ἀφοῦ ἐθεράπευε τοὺς πάντας ἀδιακρίτως (στίχ. 15), καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη του, ἀφοῦ αὐστηρῶς παρήγγελλε νὰ μὴ διαφημίζουν αὐτὸν διὰ τὰ θαύματά του (στίχ. 16), ἦσαν ἐκπλήρωσις τῆς ἐν λόγῳ προφητείας, ἡ ὁποία περιγράφει τὸν Μεσσίαν τόσο ὡς ταπεινόφρονα («οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγᾶσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ»), ὅσον καὶ ὡς εὐσπλαγχνον («κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ», «κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει κλπ.». Ὅτι δὲ πραγματικῶς ἡ λέξις «κρίσις» σημαίνει καὶ «εὐσπλαγχνία, ἔλεος», τοῦτο ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ματθ. 23:23 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 34 ἐξ., ὅπου καὶ παραπέμπομεν.

Ἡ φράσις «καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ» σημαίνει, «καὶ θὰ κηρύξῃ ἔλεος εἰς τὰ ἔθνη», θὰ κηρύξῃ δηλαδὴ, ὅτι ἡ εὐσπλαγ-

χνία του δὲν περιορίζεται εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ ἔθνη. Ὁθεν ὁ Χριστὸς δὲν ἐθεράπευε μόνον Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ἔθνικούς.

Ἐν τῇ φράσει, «*ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος τὴν κρίσιν*», τὸ «*ἕως*» σημαίνει «*ἀλλά*», ὅπως ἐν Ἦσ. 55:10, 11, 65:6, Σοφ. Σειρ. 35(32):20,21,22,23, Α' Μακ. 5:54, Ματθ. 5:18 (εἰς τὴν δευτέραν ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, καθ' ὅς τὸ «*ἕως*» ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἥτοι εἰς τὴν φράσιν «*ἕως ἂν πάντα γένηται*». Ἴδὲ σχετικῶς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ματθ. 5:17-19 ἐν σελ. 12). Ἡ ἐν λόγῳ φράσις, «*ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος τὴν κρίσιν*», σημαίνει, «*ἀλλὰ θὰ κἀνὴ τὴν εὐσπλαγχνίαν νὰ νικήσῃ*», δημωδῶς, «*ἀλλὰ θὰ βγάλῃ τὴν εὐσπλαγχνία νικήτρια*».

Ἡ λέξις «*πλατεῖα*» κατ' ἄλλους σημαίνει «*πλατεῖα*» καὶ κατ' ἄλλους «*ὁδός, δρόμος*». Ὁρθὴ εἶνε ἡ δευτέρα ἐκδοχή. Ἡ φράσις, «*οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατεῖαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ*» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Μεσσίας δὲν θὰ φωνάζῃ ὥστε ν' ἀκούεται εἰς τοὺς δρόμους, θὰ εἶνε ἀνεξίκακος, ταπεινὸς καὶ πρᾶος. Ὅτι δὲ πράγματι ἡ λέξις «*πλατεῖα*» σημαίνει καὶ «*ὁδός, δρόμος*», τοῦτο φαίνεται εἰς χωρία ὅποια τὰ Ψαλμ. 17:43 (18:42), Ἦσ. 15:3, Ἰεζ. 7:19, 26:11, 28:23. Εἰς τὰ χωρία ταῦτα οἱ Ὁ μεταφράζουν «*πλατεῖα*» ἑβραϊκὴν λέξιν, ἡ ὅποια σημαίνει «*ὁδός*». Τὴν αὐτὴν δὲ ἑβραϊκὴν λέξιν ὁ Ματθαῖος εἰς τὸ ἑρμηνευόμενον χωρίον μεταφράζει «*πλατεῖα*». Οἱ Ὁ μεταφράζουν «*ἔξω*», ἀποδίδοντες τὴν ἔννοιαν τῆς ἑβραϊκῆς λέξεως ἐλευθέρως. Διὰ πρόσωπον, τὸ ὅποion ὑψώνει τὴν φωνὴν του καὶ ὁμιλεῖ ἐντόνως, λέγομεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ἀκούεται ἔξω, εἰς τοὺς δρόμους.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«*Ἴδου ὁ δοῦλός μου, τὸν ὅποion ἐξέλεξα, ὁ ἀγαπητὸς υἱός μου, εἰς τὸν ὅποion ἔδωσα τὴν ἐκλογὴν μου. Θὰ θέσω τὸ Πνεῦμά μου εἰς αὐτόν, καὶ θὰ ἐξαγγείλῃ ἔλεος εἰς τὰ ἔθνη. Δὲν θὰ φιλονικῇ, οὔτε θὰ κραυγάζῃ, οὔτε θὰ ἀκούῃ κανεὶς τὴν φωνὴν του εἰς τοὺς δρόμους. Κάλαμον ραγισμένον δὲν θὰ σπάσῃ, καὶ λύχνον καπνίζοντα' δὲν θὰ σῆσῃ, ἀλλὰ θὰ κἀνὴ τὴν εὐσπλαγχνίαν νὰ νικήσῃ. Καὶ εἰς τὸ ὄνομά του θὰ ἐλπίζουν τὰ ἔθνη».*

1. Ἡ *τρεμοσθήνοντα*

Ματθ. 13:14-15

«ΙΑΣΘΑΙ»

« Ἀκοῆ ἄκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὡσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὡσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσομαι αὐτούς».

Ὁ λόγος οὗτος, παράθεμα ἐκ τοῦ Ἦσ. 6:9-10 κατὰ τοὺς Ο', εἶνε προφητεία, ἡ ὁποία μερικῶς μὲν ἐπραγματοποιήθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἠσαΐου, τύπου τοῦ Χριστοῦ, πλήρως δὲ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μερική πραγματοποίησις τῆς προφητείας ἐπὶ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἠσαΐου ἦτο τύπος τῆς πλήρους πραγματοποιήσεως αὐτῆς ἐπὶ τῆς γενεᾶς τοῦ Χριστοῦ.

Ἐν τῷ χωρίῳ ὁμιλεῖ ὁ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου κατὰ τὸ ὄραμα τοῦ Ἠσαΐου (κεφ. 6) ὡς βασιλεὺς καθήμενος καὶ ὑπὸ τῶν Σεραφίμ διὰ τοῦ τρισαγίου ὕμνου δοξολογούμενος Ἀδωνάι Γιεχωβά Σαβαώθ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ Ἰωάν. 12:41 εἶνε ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Πρῶτον δὲ ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Κύριος-Χριστὸς δὲν λέγει ἀπλῶς «ἀκούσετε» καὶ «βλέψετε», ἀλλὰ λέγει «ἀκοῆ ἄκούσετε» καὶ «βλέποντες βλέψετε». Αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως εἶνε ἐμφατικός. Τὸ «ἀκοῆ ἄκούσετε» σημαίνει, «θὰ ἀκούσετε πολλά καὶ καταπληκτικά», καὶ τὸ «βλέποντες βλέψετε» σημαίνει, «θὰ ἴδητε πολλά καὶ καταπληκτικά». Τὴν ἔμφασιν τῶν ἐν λόγῳ ἐμφατικῶν ἐκφράσεων δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν ἐξηγοῦντες αὐτὰς καὶ οὕτω: «θὰ ἀκούσετε θὰ ἀκούσετε», «θὰ ἴδητε θὰ ἴδητε». Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ ὄντως ἠκούσθησαν πολλά καὶ καταπληκτικά λόγια, καὶ ἐτελέσθησαν πολλά καὶ καταπληκτικά σημεῖα, πρωτοφανῆ εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν. Ἀλλὰ παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπλημμύρισε τὴν Παλαιστίνην μὲ καταπληκτικά διδάγματα καὶ θαύματα, ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἔμεινεν ἀναίσθητος καὶ ἀμετανόητος, κωφεύων καὶ ἐθελοτυφλῶν ἐσωτερικῶς πρὸς τὴν συγκλονιστικὴν πραγματικότητα. Αὐτὸ εἶνε τὸ νόημα τοῦ χωρίου.

Ἡ «καρδία», ὡς δεικνύει τὸ «συνῶσι» (=νοήσωσι, καταλάβω-

σι), σημαίνει «νοῦς», ὅπως π.χ. ἐν Μάρκ. 2:6,8, Ῥωμ. 1:21, Α΄ Κορ. 2:9. Διὸ καὶ εἶνε σφάλμα ν' ἀφήνεται ἡ λέξις ἀμετάφραστος. Τὸ «ἐπαχύνθη», ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «ἐπωρώθη» (ἐν Ἰωάν. 12:40 ἀντὶ τοῦ «παχύνω» χρησιμοποιεῖται τὸ «παρωῶ»), σημαίνει «ἐθελώθη, ἐσκοτίσθη», καὶ οὕτω πρέπει νὰ ἐξηγητῆται. Συνεπῶς τὸ «ἐπαχύνθη ἢ καρδία» σημαίνει «ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς, ἢ διάνοια» (Πρβλ. Μάρκ. 6:52, 8:17).

Τὸ δὲ «ιάσομαι» ἐνταῦθα, τὸ ὁποῖον οἱ ἐξηγηταὶ μεταφράζουσι «ίατρεύσω, θεραπεύσω», πρέπει νὰ μεταφράζεται «συγχωρήσω». Τὸ «ἰῶμαι» ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «συγχωρῶ», ὅπως ἐν Δευτ. 30:3 (μόνον κατὰ τοὺς Ο΄), «καὶ ἰάσεται Κύριος τὰς ἁμαρτίας σου», καὶ Β΄ Παρ. 30:20, «καὶ ἰάσατο τὸν λαόν», τουτέστι, «καὶ συνεχώρησε τὸν λαόν». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν τὸ «ἰῶμαι» ἔχει καὶ εἰς τὸ προκείμενον χωρίον, ὅπως σαφῶς φαίνεται εἰς τὸ παράλληλον Μάρκ. 4:12, «καὶ ἀφεθῆ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα¹».

Μεταφράζομεν:

«Θὰ ἀκούσετε θὰ ἀκούσετε, ἀλλὰ δὲν θὰ καταλάβετε. Καὶ θὰ ἰδῆτε θὰ ἰδῆτε, ἀλλὰ δὲν θὰ ἰδῆτε. Διότι ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐκώφευσαν καὶ ἔκλεισαν τοὺς ὀφθαλμούς των, διὰ νὰ μὴ ἴδουν ποτὲ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἀκούσουν μὲ τὰ ᾄτα καὶ καταλάβουν μὲ τὸν νοῦν καὶ ἐπιστρέψουν, καὶ συγχωρήσω αὐτούς».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει καὶ ἀφεθῆ αὐτοῖς

Ματθ. 13:22

«Η ΑΠΑΤΗ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ»

«Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.»

Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐρμηνείαν «αἰῶν» ἐνταῦθα σημαίνει «κόσμος», ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι καλλίτερον εἶνε νὰ ἐξηγήσωμεν «βίος, ζωή». Ἐπίσης κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς «ἀπάτη» σημαίνει «ἀπάτη, πλάνη», ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς σημαίνει «ἡδονή, ἀπόλαυσις». Διὰ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παραλλήλου χωρίου Μάρκ. 4:18-19 ἐν σελ. 43-46.

Μεταφράζομεν:

«Ὁ δὲ σπόρος, ὁ ὁποῖος ἐσπάρη εἰς τὰς ἀκάνθας, ἀναφέρεται εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀκούει τὸν λόγον, ἀλλ' ἡ ἀγωνιώδης φροντίς διὰ τὴν ζωὴν αὐτὴν καὶ ἡ ἀπόλαυσις τοῦ πλούτου καταπνίγει τὸν λόγον, καὶ οὕτως ἀποβαίνει ἄκαρπος.»

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἔννοιαν τῆς λέξεως «ἀπάτη» βλέπε καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Β' Πέτρ. 2:13 ἐν σελ. 502-503.

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ λέξις τούτου παραλείπεται.

2. Ἡ ἔχει ἐφαρμογὴν

Ματθ. 15:8-9**«ΜΑΤΗΝ ΔΕ ΣΕΒΟΝΤΑΙ ΜΕ», «ΔΙΔΑΣΚΕΙΝ»**

«Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν καὶ τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδιά αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων».

Τὸ παρὸν χωρίον εἶνε παράθεμα ἐκ τοῦ Ἦσ. 29:13 κατὰ τοὺς Ο' μὲ ἐλαφροτάτας διαφορᾶς.

Τὸ ἐπίρρημα «μάτην» δὲν σημαίνει «ματαιῶς, κενῶς, ἀνωφελῶς», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «ψευδῶς». Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει τοῦτο ἐν Ψαλμ. 40:7 (41:6), «μάτην ἐλάλει», τουτέστι, «ψευδῶς ὠμίλει, ὑποκριτικῶς ὠμίλει». Ὁμοίως τὸ ἐπίθετον «μάταιος» σημαίνει «ψευδής», ὅπως ἐν Ἐξόδ. 23:1.

Οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν ἐπίσης τὴν ἔννοιαν τοῦ δευτέρου «δὲ». Ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 6:39-40, τὸ «δὲ» χρησιμοποιούμενον ἐπὶ ἐπαναλήψεως νοήματος εἶνε βεβαιωτικὸν καὶ ἐμφατικὸν καὶ ἐξηγεῖται «ναί» (Βλέπε σχετικῶς σελ. 130-131). Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει τὸ «δὲ» ἐνταῦθα, διότι ἐν τῇ φράσει «μάτην δὲ σέβονται με» κατ' οὐσίαν ἐπαναλαμβάνεται τὸ νόημα τοῦ προηγουμένου μέρους τοῦ χωρίου. Τὸ διὰ στόματος δηλαδὴ καὶ χειλέων καὶ οὐχὶ διὰ τῆς καρδίας τιμᾶν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ψευδῶς σέβεσθαι.

Οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «διδάσκω». Τοῦτο δὲν σημαίνει «διδάσκω», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, διότι ὁ λαὸς, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, δὲν διδάσκει, ἀλλὰ διδάσκεται. Ἐνταῦθα τὸ «διδάσκω» σημαίνει «κάνω δεκτόν, δέχομαι, ἀποδέχομαι». Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις «διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων» σημαίνει «παραδεχόμενοι διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐντολαὶ ἀνθρώπων», ἢ, ἄλλως, «ἀκολουθοῦντες, ἐφαρμόζοντες, τηροῦντες διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσίν με τιμᾷ

εἶνε ἐντολαὶ ἀνθρώπων». Ὁ Θεὸς ἀπορρίπτει ὡς ψευδῆ τὴν λατρείαν τοῦ λαοῦ, διότι ὁ λαὸς ἠκολούθει διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐντολαὶ ἀνθρώπων καὶ ὄχι ἐντολαὶ Θεοῦ. Πρβλ. Μάρκ. 7:8,9.

Ἔστι δὲ τὸ «*διδάσκω*» σημαίνει «*κάνω δεκτόν, δέχομαι, ἀποδέχομαι*» καὶ συναφῶς «*ἀκολουθῶ, ἐφαρμόζω, τηρῶ*», τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς:

Τὸ Ἦσ. 55:12, «Ἐν εὐφροσύνῃ ἐξελεύσεσθε καὶ ἐν χαρᾷ διδασθήσεσθε· τὰ γὰρ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ἐξαλοῦνται προσδεχόμενοι ὑμᾶς ἐν χαρᾷ, καὶ πάντα τὰ ξύλα τοῦ ἀγροῦ ἐπικροτήσῃ τοῖς κλάδοις», σημαίνει, «Μετ' εὐφροσύνης θὰ ἐξέλθετε (ἐκ τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῆς πνευματικῆς αἰχμαλωσίας) καὶ μετὰ χαρᾶς θὰ γίνετε δεκτοί· καὶ αὐτὰ τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ θὰ σκιρτήσουν ὑποδεχόμενα ὑμᾶς μετὰ χαρᾶς, καὶ ὅλα τὰ δένδρα τῆς ὑπαίθρου θὰ χειροκροτήσουν διὰ τῶν κλάδων».

Τὸ Σοφ. Σολ. 6:10, «Οἱ φυλάξαντες ὁσίως τὰ ὄσια ὁσιωθήσονται, καὶ οἱ διδασθέντες αὐτὰ εὐρήσουσιν ἀπολογία», σημαίνει, «Ὅσοι θὰ κρατήσουν μετ' εὐλαβείας τὰ ὄσια, θὰ κριθοῦν ἅγιοι, καὶ ὅσοι θὰ ἐγκολπωθοῦν ἢ θὰ ἐφαρμόσουν αὐτά, θὰ εὑρουν ἀπολογία, θὰ δικαιωθοῦν».

Ἰδὲ καὶ τὰ χωρία Σοφ. Σολ. 9:18, Σοφ. Σειρ. 9:1.

Μεταφράζομεν:

«Αὐτὸς ὁ λαὸς μὲ ἐγγίζει μὲ τὸ στόμα των καὶ μὲ τιμῆ μὲ τὰ χεῖλη, ἐνῶ ἡ καρδία των πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. *Ναί, ψευδῶς μὲ σέβονται, ἀφοῦ δέχονται ἡ διδασκαλίαν, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀνθρώπιναι ἐντολαί.*»

Τὸ «δὲ» σημαίνει «*ναί*» καὶ ἐν Ματθ. 15:9, Μάρκ. 7:7, Ἰωάν. 6:40 (κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον), 16:20, Πράξ. 3:14, Ῥωμ. 13:1. Βλέπε σχετικῶς σελ. 30, 46, 130-131, 156-157, 168, 244-245 ἀντιστοιχῶς.

Ματθ. 16:22-23

«ΙΛΕΩΣ ΣΟΙ, ΚΥΡΙΕ»

«Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων· Ἰλεώς σοι, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ· ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων».

Τὸ «ἰλεώς σοι» ἄλλοι ἐξηγοῦν «γενοῦ ἰλεως εἰς τὸν ἑαυτὸν σου», ἄλλοι «ὁ Θεὸς νὰ φανῆ σπλαγχνικός εἰς σέ», ἄλλοι «ὁ Θεὸς νὰ σέ φυλάξῃ», ἄλλοι «μακρὰν (τοῦτο) ἀπὸ σοῦ» καὶ ἄλλοι «οὐδέποτε».

Εἰς τὰ χωρία Β' Βασ. 20:20, 23:17, Α' Μακ. 2:21 ἡ ἔκφρασις «ἰλεως» σημαίνει «μὴ γένοιτο». Ἴδὲ καὶ τὰ χωρία Γεν. 18:25, Α' Βασ. 2:30, 12:23, 20:2,9, 22:15, 24:7, 26:11, ὅπου οἱ Ο' τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν ἐν Βασ. 20:20, 23:17 μεταφράζουν «ἰλεως» (=μὴ γένοιτο), ἀποδίδουν διὰ τοῦ «μηδαμῶς», τουτέστιν, «ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, κατ' οὐδένα τρόπον, καθόλου». Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων τὸ «ἰλεώς σοι» τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου σημαίνει «μὴ γένοιτο εἰς σέ» ἢ ἀπλῶς «μὴ γένοιτο» ἢ «ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ» ἢ, ἄλλως, «ὄχι».

Εἰς τὴν ἐπιτίμησιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον, «ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ», ἡ λέξις «σατανᾶς» κατὰ τοὺς πλείστους τῶν ἐρμηνευτῶν ἔχει τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὸ 4:10. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν ὁ Ἰησοῦς αὐστηρότατα ἐπιτιμῶν τὸν Πέτρον ὀνομάζει τοῦτον Σατανᾶν, ὅπως ὀνομάζεται ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντίδικος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἄλλως καλούμενος Διάβολος. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν συμφωνοῦμεν πρὸς αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν. Τὸν προδότην ὁ Κύριος ὠνόμασε Διάβολον (Ἰωάν. 6:70). Ἀλλὰ τὸν Ἀπόστολον μὲ τὴν θερμότεραν πίστιν καὶ τὸ θερμότερον φίλτρον

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει σκάνδαλον εἴ ἔμοῦ

πρὸς τὸν Ἰησοῦν πῶς ἦτο δυνατόν ὁ Ἰησοῦς νὰ ὀνομάσῃ Σατανᾶν, καὶ μάλιστα ὀλίγον μετὰ τὸν μακαρισμὸν διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν περίφημον ὁμολογίαν του; (στίχ. 16 καὶ ἐξῆς). Ὁ Κύριος ἄλλωστε ἐπετίμησε τὸν Πέτρον, διότι ἐν ὠρισμένῃ περιπτώσει ἔδειξεν, ὅτι φρονεῖ τὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι τὰ τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ὁ Σατανᾶς οὔτε τὰ τοῦ Θεοῦ οὔτε τὰ τῶν ἀνθρώπων φρονεῖ, ἀλλ' ἔχει ἴδια φρονήματα, ἀντίθεα καὶ ἀντιανθρώπινα! Ἄν ὁ Χριστὸς ἤθελε νὰ ὀνομάσῃ τὸν κορυφαῖον Ἀπόστολὸν τοῦ Σατανᾶν, δὲν θὰ ἔλεγεν εἰς αὐτόν, «...ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τοῦ Σατανᾶ»; Συμφωνοῦμεν πρὸς ἐκείνους τοὺς ἐρμηνευτάς, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν ἐπιτίμησιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον τὴν λέξιν «σατανᾶς» ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ βασικῇ καὶ γενικῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ, καθ' ἣν σημαίνει «ἀντικείμενος» καὶ ὄχι ἐν τῇ εἰδικῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ, καθ' ἣν εἶνε ὄνομα τοῦ Διαβόλου. Ὅπως ἐν Α' Τιμ. 3:11, Β' Τιμ. 3:3 καὶ Τίτ. 2:3 τὸ «διάβολος» δὲν σημαίνει «Διάβολος» ἀλλὰ «διαβολεύς», καὶ ἐν Γ' Βασ. 11:14, 23 τὸ «σατάν» δὲν σημαίνει «Σατανᾶς», ἀλλ' «ἀντικείμενος, ἀντίπαλος», οὕτω καὶ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον τὸ «σατανᾶς» δὲν σημαίνει «Σατανᾶς», ἀλλ' «ἀντικείμενος, ἀντιφρονῶν, ἀντιρρησίας».

Μεταφράζομεν:

«Ὁ δὲ Πέτρος παρέλαβεν αὐτὸν ἰδιαιτέρως καὶ ἤρχισε νὰ ἐπιπλήττῃ αὐτὸν λέγων: Μὴ γένοιτο¹, Κύριε! Νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τοῦτο. Αὐτὸς δὲ ἐστράφη καὶ εἶπεν εἰς τὸν Πέτρον: Φύγε ἀπὸ ἐμπρὸς μου, ἀντιρρησία! Εἶσαι ἐμπόδιόν μου. Διότι δὲν φρονεῖς τὰ ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὰ ἀρεστὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους».

1. Ἦ νὰ κάνῃ εἰς αὐτὸν παρατηρήσεις

2. Ἦ Ὅχι

Ματθ. 16:25-26**«ΟΣ ΓΑΡ ΑΝ ΘΕΛῆ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΑΥΤΟΥ ΣΩΣΑΙ...»**

«Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὐρήσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, εἰὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;».

Ἐνταῦθα «*ψυχὴ*» δὲν σημαίνει «ζωή», ὅπως νομίζεται, ἀλλὰ τὸν ὅλον ἄνθρωπον, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «*εαυτός*». Τὸ «*εὐρίσκω*» δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*εὐρίσκω*», ὅπως ἐπίσης νομίζεται, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*σῶζω*». Διὰ τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν βλέπε τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Λουκ. 9:24-25 καὶ Ματθ. 10:39, σελ. 86-88, 20-21 ἀντιστοίχως. Καὶ τὸ «*γὰρ*» εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τοῦ χωρίου (στίχ. 26) δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, ὅπως πάλιν νομίζεται, ἀλλὰ μεταβατικόν, ὅπως εἰς τὸ 6:14, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «*δέ*».

Μεταφράζομεν:

«Διότι, ὅποιος θὰ ἐπιδιώκῃ νὰ σώσῃ τὸν εαυτὸν του, θὰ τὸν χάσῃ· ἐκεῖνος δέ, ὁ ὅποιος θὰ χάσῃ τὸν εαυτὸν του χάριν ἐμοῦ, θὰ τὸν σώσῃ. Τί δὲ ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος, εἰὰν κερδίσῃ ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ χάσῃ τὸν εαυτὸν του; Ἡ τί δύναται νὰ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος ὡς ἀντάλλαγμα ἰδιῶν αὐτοῦ;».

Ἐὰν κανεὶς χάσῃ τὸν εαυτὸν του, οὐδὲν δύναται νὰ δώσῃ ὡς ἀντάλλαγμα ἢ ἀντίτιμον, διὰ ν' ἀνακτήσῃ αὐτόν.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *ὠφελήθησεται*

2. Ἡ *θὰ θυσίασῃ*

3. Ἡ *ἀντίτιμον*

Ματθ. 19:6

«Ο ΟΥΝ Ο ΘΕΟΣ ΣΥΝΕΖΕΥΞΕΝ»

«Ὡστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω».

Ἐνταῦθα οἱ ἐρμηνευταὶ ὑπὸ τὸ «ὄ» δὲν ἐννοοῦν ἕν πρόσωπον, ἀλλὰ παραδόξως δύο, τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα ὡς συζύγους, τὸ ἀνδρόγυνον δηλαδή. Ἐκλαμβάνουν δὲ τὸ «ὄ» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, ἐπειδὴ οἱ δύο εἶνε «σὰρξ μία».

Ἄλλ' ὁ Κύριος ἀπαγορεύει τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου ὄχι τόσον διότι διὰ τοῦ γάμου ἀνὴρ καὶ γυνὴ γίνονται «σὰρξ μία», ὅσον διότι τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα συνέζευξεν αὐτὸς ὁ Θεός. Ἀνὴρ καὶ γυνὴ γίνονται «σὰρξ μία» καὶ διὰ τῆς πορνείας (Α΄ Κορ. 6:16). Ἄλλὰ τοῦ πορνικοῦ δεσμοῦ δὲν συνιστᾶται ἡ διατήρησις, συνιστᾶται ἡ διάλυσις. Διότι ἐν τῷ γάμῳ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα ἐνώνει ὁ Θεός, ἐνῶ ἐν τῇ πορνείᾳ ἐνώνει ὁ Σατανᾶς. Ἐπίσης ἡ εἰρημένη ἐκδοχὴ τοῦ «ὄ» παραβιάζει τὸ συντακτικόν. Ὁ Κύριος δὲν εἶπεν, «Ὡς ὁ Θεὸς συνέζευξεν», ἀλλ' εἶπεν, «Ὁ ὁ Θεὸς συνέζευξεν». Τὸ «συνέζευξεν» ἕνεκα τῆς προθέσεως «σὺν» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι τὸ σημαινόμενον διὰ τῆς ἀντωνυμίας «ὄ» ὁ Θεὸς ἔζευξε μετ' ἄλλου, ἄρα τὸ «ὄ» δὲν σημαίνει δύο πρόσωπα, ἀλλὰ ἕν, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἤγνωσε μετ' ἄλλου προσώπου. Πλέον συγκεκριμένως καθ' ἡμᾶς τὸ «ὄ» σημαίνει τὸ «θῆλυ» (στίχ. 4), «τὴν γυναῖκα» (στίχ. 3). Οἱ Φαρισαῖοι ἠρώτησαν τὸν Ἰησοῦν, ἂν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἄνδρα νὰ χωρίσῃ τὴν γυναῖκά του δι' ὅποιανδήποτε αἰτίαν, καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν, ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς «συνέζευξεν», ἔζευξε μετὰ τοῦ ἄλλου, ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ χωρίσῃ. Τὴν γυναῖκα δηλαδή, τὴν ὁποῖαν ὁ Θεὸς ἤγνωσε μετὰ τὸν ἄνδρα, ὁ ἀνὴρ, ἀπλῶς ἄνθρωπος καὶ ὄχι Θεός, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χωρίσῃ. Ὁ γάμος κηρύσσεται ἀδιάλυτος ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως «πορνείας», ἧτοι μοιχείας (στίχ. 9).

Τὸ «οὖν» δὲν θεωροῦμεν συμπερασματικόν, ὅπως τὸ «ὥστε», ἀλλὰ μεταβατικόν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν 10:32, καὶ ἐξηγοῦμεν αὐτὸ «δέ». Ἀπὸ τοῦ συμπεράσματος, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἐν τῷ γάμῳ

εἶνε ἓν, ὁ Κύριος μεταβαίνει εἰς τὴν ἀπάντησιν ἐπὶ τοῦ τεθέντος ἐρωτήματος περὶ διαζυγίου.

Μεταφράζομεν:

«Ὡστε δὲν εἶνε πλέον δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Αὐτὸ δέ, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐξευξε μετὰ τοῦ ἄλλου, ἄνθρωπος νὰ μὴ χωρίζη».

Ματθ. 24:29

«ΚΑΙ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ ΣΑΛΕΥΘΗΣΟΝΤΑΙ»

«Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται».

Εἰς τὸν ἐσχατολογικὸν τοῦτον λόγον τοῦ Κυρίου ἡ πρότασις, «καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται», καθ' ἡμᾶς δὲν σημαίνει, ὅτι αἱ φυσικαὶ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν θὰ σαλευθοῦν, θὰ κλονισθοῦν. Τὸ φυσικὸν σύμπαν συγκρατεῖ καὶ διέπει ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ παντοδυναμοῦ λόγου του (Ἑβρ. 1:3), δὲν λέγει ἡ Γραφή, ὅτι συγκρατοῦν καὶ διέπουν πολλαὶ φυσικαὶ δυνάμεις. Θὰ ἦτο δὲ ἓν κακὸν πρωθύστερον, ἂν ἡ σάλεσις τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἀνεφέρετο μετὰ τὴν ἀμαύρωσιν καὶ τὴν πτώσιν τῶν ἀστέρων, ἂν δηλαδή τὸ ἀποτέλεσμα ἀνεφέρετο πρῶτον καὶ ἡ αἰτία ὕστερον εἰς λόγον κατὰ παράταξιν.

Ἐπίσης δὲν νομίζομεν, ὅτι ἡ εἰρημένη πρότασις σημαίνει, ὅτι θὰ «σαλευθοῦν» αἱ οὐράναι ἀγγελικαὶ δυνάμεις. Οὔτε συγκρατοῦν καὶ διέπουν τὸ σύμπαν αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις, οὔτε «σαλεύονται» αὗται, σείονται δηλαδή, ταλαντεύονται, κλονίζονται, διαταράσσονται. Ἐπὶ τῶν κακῶν ἀγγέλων, τῶν δαιμόνων, δύναται νὰ λεχθῇ τὸ «σαλεύεσθαι». Ἀλλὰ δύναται τοῦτο νὰ λεχθῇ καὶ ἐπὶ τῶν

ἀγαθῶν ἀγγέλων; Ἐκτὸς δὲ τούτων, ὁ Κύριος ἐνταῦθα ἀναφέρει πράγματα, τὰ ὅποια θὰ συμβοῦν ὀλίγον πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας καὶ θὰ εἶνε αἰσθητὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ προμηνύουν τὴν Παρουσίαν ταύτην. Ἄλλ' ἡ ὑποτιθεμένη σάλευσις τῶν οὐρανίων ἀγγελικῶν δυνάμεων πῶς θὰ εἶνε αἰσθητὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ προμήνυμα τῆς μετ' ὀλίγον Παρουσίας τοῦ Κυρίου;

Ἡ γνώμη, ὅτι ἡ πρότασις, «καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται», σημαίνει, «καὶ τὰ οὐράνια σώματα (=αἱ οὐράναι σφαῖραι) θὰ σαλευθοῦν, θὰ σεισθοῦν», εἶνε καθ' ἡμᾶς καλλιτέρα τῶν προηγουμένων, ἀλλ' ἐν μέρει ὀρθή. Ὅπως ἐν Ἦσ. 34:4 «αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν» εἶνε τὰ δίκην στρατιῶν πλήθη τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ, ἢ, ἄλλως, τὰ συστήματα τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Ὅπως ἐπίσης ἀλλαγῶς τὸ «σαλεύομαι» σημαίνει «πίπτω», καθὼς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 6:48 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 60-64, οὕτω καὶ ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει. Κατὰ ταῦτα ἡ εἰρημένη πρότασις σημαίνει, «καὶ τὰ συστήματα τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ θὰ πέσουν, θὰ καταρρεύσουν». Οὕτω δὲ ἡ πρότασις αὕτη εἶνε παράλληλος καὶ συνώνυμος πρὸς τὴν προηγουμένην πρότασιν «καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ» κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνυμικῶν παραλληλισμῶν. Πρὸς Δαν. 8:10, ὅπου «ἡ δύναμις τοῦ οὐρανοῦ» ἀπαντᾷ συνωνύμως πρὸς «τὰ ἄστρα». Πρὸς ἐπίσης Ἦσ. 34:4, «καὶ τακῆσονται πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν» — «καὶ πάντα τὰ ἄστρα πεσεῖται». Τέλος δὲ ἄξιον παρατηρήσεως καὶ τοῦτο· ἐπειδὴ αἱ δύο ἐκφράσεις τοῦ ἐξεταζομένου ἑδαφίου, «οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ» καὶ «αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται», σημαίνουν τὸ αὐτό, διὰ τοῦτο εἰς τὸ παράλληλον Λουκ. 21:25-26 ἀναφέρεται ἡ μία μόνον ἐκ τῶν δύο αὐτῶν ἐκφράσεων, «αἱ γὰρ (=δὲ) δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται».

Μεταφράζομεν:

«Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος θὰ σκοτισθῇ, καὶ ἡ σελήνη δὲν θὰ φέγγῃ, καὶ οἱ ἀστέρες θὰ πέσουν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ συστήματα τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ¹ θὰ καταρρεύσουν».

1. Ἡ καὶ αἱ οὐράναι στρατιαί

Ματθ. 25:9

«ΜΗΠΟΤΕ ΟΥΚ ΑΡΚΕΣΕΙ...
ΠΟΡΕΥΕΣΘΕ ΔΕ ΜΑΛΛΟΝ...»

«Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· μήποτε οὐκ ἀρκέσει ἡμῖν καὶ ὑμῖν,² πορεύεσθε δὲ³ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «δὲ» τῆς φράσεως «πορεύεσθε δὲ μᾶλλον». Καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὸ κριτικὸν κείμενον τὸ «δὲ» τοῦτο παραλείπεται, καὶ ἡ πρότασις «μήποτε οὐκ ἀρκέσει ἡμῖν καὶ ὑμῖν» θεωρεῖται ἀνώμαλος καὶ ἑλλιπής, καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς τίθεται ἄνω τελεία. Οὕτω δὲ τὸν ἐν τῷ χωρίῳ λόγον τῶν φρονίμων νεανίδων πρὸς τὰς μωρὰς νεάνιδας, αἱ ὁποῖαι ἐζήτησαν παρ' αὐτῶν ἔλαιον, οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν: Δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἔλαιον, διότι φοβούμεθα μήπως δὲν ἀρκέσει καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ σᾶς. Ὑπάγετε καλλίτερον πρὸς τοὺς πωλητὰς καὶ ἀγοράσατε διὰ τοὺς ἑαυτοῦς σας.

Ὅπως δεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Κορ. 1:22-24 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 254-255), τὸ «δὲ» ἔχει καὶ ἔννοιαν ἀκολουθίας, σημαίνει «διὰ τοῦτο». Αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν ἔχει τοῦτο ἐν τῇ φράσει τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου «πορεύεσθε δὲ μᾶλλον». Ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν ἡ ἐρμηνευτικὴ δυσκολία τοῦ χωρίου αἴρεται καὶ καθίσταται φανερόν, ὅτι ἀνώμαλος καὶ ἑλλειπτικὴ πρότασις δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄλλ' αἱ φρόνιμοι (νεάνιδες) ἀπεκρίθησαν λέγουσαι: Μήπως δὲν ἀρκέσει καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς σᾶς, διὰ τοῦτο ὑπάγετε καλλίτερον πρὸς τοὺς πωλητὰς καὶ ἀγοράσατε διὰ τοὺς ἑαυτοῦς σας».

Ὅρθῶς παρετηρήθη, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε κατὰ τῆς θεω-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει οὐ μὴ ἀρκέσει.

2. Καθ' ἡμετέραν στίξιν. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ τὸ κριτικὸν κείμενον ἔχουν ἄνω τελείαν.

3. Τὸ δὲ τοῦτο ἐλλείπει ἐκ τοῦ κριτικοῦ κειμένου.

ρίας του Παπισμοῦ περί περισσευούσης ἀξιομισθίας ἀγαθῶν ἔργων τῶν ἁγίων.

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ «δὲ» σημαίνει «διὰ τοῦτο» καὶ ἐν Α' Κορ. 1:23, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Κορ. 1:22-24, ὅπου ἤδη παρεπέμψαμεν, Ῥωμ. 8:8, Β' Πέτρ. 1:5 ἐν τῇ φράσει «καὶ αὐτὸ τοῦτο δέ», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 224, 492-493 ἀντιστοίχως).

Ματθ. 28:16-17

«ΟΙ ΔΕ ΕΔΙΣΤΑΣΑΝ»

«Οἱ δὲ ἔνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίστασαν».

Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐρμηνείαν «ἡ Γαλιλαία» εἶνε ἡ μία ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἁγίας γῆς, καὶ «τὸ ὄρος», τὸ ὁποῖον ὠρίσεν ὁ Ἰησοῦς ὡς τόπον συναντήσεως μετὰ τῶν μαθητῶν του μετὰ τὴν ἀναστασίν του, εἶνε ἐν ἐκ τῶν ὁρέων τῆς ἐν λόγῳ ἐπαρχίας, τὸ ὁποῖον δὲν κατονομάζεται. Ἄλλ' εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι εἰς ὅλα τὰ ἄλλα χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος διὰ τὸν τόπον τῆς εἰρημένης συναντήσεως, ἀναφέρεται μόνον «ἡ Γαλιλαία», δὲν γίνεται λόγος καὶ περὶ «ὄρους» (Ἰδὲ 26:32, 28:7,10, Μάρκ. 14:28, 16:7). Εἶνε δὲ δυνατὸν εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς περιπτώσεις ὡς τόπος τῆς συναντήσεως ν' ἀναφέρεται γενικῶς ἡ ἐπαρχία Γαλιλαία καὶ ὄχι συγκεκριμένος τόπος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἤτοι «τὸ ὄρος» τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου;

Ἐπισκέπται καὶ προσκυνηταὶ τῶν Ἁγίων Τόπων γνῶρίζουν, ὅτι ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπάρχει ὕψωμα, τὸ ὁποῖον λέγεται *Γαλιλαία* ἢ *Μικρὰ Γαλιλαία*. Εἰς αὐτὸ τὸ ὕψωμα συνεκεντρῶνοντο προσκυνηταί, οἱ ὁποῖοι ἐκ τῆς ἐπαρχίας *Γαλιλαία* μετέβαινον διὰ νὰ προσκυνήσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐντεῦθεν τὸ ὕψωμα ὠνομάσθη *Γαλιλαία* ἢ *Μικρὰ Γαλιλαία*. Συμφωνοῦμεν δὲ μετ' ἄλλων,

ὅτι εἰς τὸ προκείμενον χωρίον τοῦ Ματθαίου ὑπὸ «τὴν Γαλιλαίαν» καὶ «τὸ ὄρος» ἐννοεῖται τὸ ἐν λόγῳ ὕψωμα ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ (Ἰδὲ Μητροπολίτου Νικοπόλεως Μελετίου, Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον, μετάφρασις, Πρέβεζα 1991, σελ. 141). Ἐξω τῆς Ἱερουσαλήμ ἔπαθεν ὁ Χριστὸς καὶ ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ ἔδειξε τὴν δόξαν τῆς ἀναστάσεώς του εἰς τοὺς μαθητάς του, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν τῆς ἀναλήψεώς του.

Τὸ «ἐδίστασαν» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «ἐδίστασαν, ἐδοκίμασαν ἀμφιβολίαν». Τίνες δὲ «ἐδίστασαν»; Ἡ γνώμη, ὅτι δὲν «ἐδίστασαν» οἱ ἔνδεκα, ἀλλ' ἄλλοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν μετ' αὐτῶν, δὲν εὐσταθεῖ. Πρῶτον μὲν, διότι δὲν ἀναφέρεται, ὅτι ἦσαν ἄλλοι μετὰ τῶν ἔνδεκα. Βεβαίως ἦτο δυνατόν νὰ ἦσαν καὶ ἄλλοι, ἀλλ' ἀφοῦ δὲν ἀναφέρονται, δὲν δύνανται νὰ ἐννοηθοῦν ὡς ὑποκείμενον τοῦ «ἐδίστασαν». Δεύτερον, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλων, ἢ διατύπωσις τοῦ λόγου θὰ ἦτο ἄλλη: «Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μὲν (τουτέστιν οἱ ἔνδεκα) προσεκύνησαν, οἱ δὲ (τουτέστιν οἱ ἄλλοι) ἐδίστασαν». Τρίτον, ὑπὸ τοιαύτην διατύπωσιν ὅλοι οἱ ἄλλοι «ἐδίστασαν», ὅπερ φαίνεται ἀπίθανον. Τέταρτον δέ, ὅλοι οἱ ἄλλοι «ἐδίστασαν» νὰ προσκυνήσουν, ὅπερ ἐπίσης φαίνεται ἀπίθανον καὶ ἅμα ἀσύμφωνον πρὸς τὴν γνώμην τῶν ἐρμηνευτῶν, διότι κατ' αὐτοὺς (ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμᾶς) τὸ «ἐδίστασαν» δὲν λέγεται ὡς πρὸς τὴν προσκύνησιν. Τὸ ὀρθὸν εἶνε, ὅτι ἡ φράσις «οἱ δὲ ἐδίστασαν» σημαίνει, «τινὲς δὲ ἐδίστασαν», «ἐδίστασαν» δηλαδή τινὲς ἐκ τῶν ἔνδεκα.

Ὡς ἤδη εἶπομεν, τὸ «ἐδίστασαν» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «ἐδίστασαν, ἐδοκίμασαν ἀμφιβολίαν». Ἡ δὲ ἀμφιβολία κατ' αὐτοὺς ἦτο ὡς πρὸς τὸ ἂν ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ἢ πρὸς τὸ ἂν ἡ μορφή, τὴν ὁποίαν ἔβλεπον, ἦτο ὁ Ἰησοῦς. Ἀλλὰ δεδομένου, ὅτι κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ χωρίου ὑποκείμενον τοῦ «προσεκύνησαν» εἶνε «οἱ ἔνδεκα», τοῦ δὲ «ἐδίστασαν» εἶνε «οἱ δέ», τουτέστιν, ὡς ἐξηγήσαμεν, τινὲς ἐκ τῶν ἔνδεκα, γεννῶνται αἱ ἀπορίαι: Ἀφοῦ τινὲς ἐκ τῶν ἔνδεκα εἶχον ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀναστάσεως ἢ τῆς παρουσίας τοῦ ἀναστάντος Ἰησοῦ, διατί «προσεκύνησαν» καὶ οἱ ἔνδεκα; Καὶ διατί ὁ παντογνώστης Κύριος ἐδέχθη τὴν προσκύνησιν ὅλων; Διατί δὲν ἀναφέρεται ἔλεγχος ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τῆς δυσπιστίας, ὅπως εἰς ἄλλας περιπτώσεις; (Μάρκ. 16:14, Λουκ. 24:25). Διατί ἐπίσης δὲν ἀναφέρεται παροχή ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἀποδείξεων τῆς ἀναστάσεώς του καὶ τῆς παρουσίας του, ὅπως ἄλλοτε; (Λουκ. 24:39-43, Ἰωάν. 20:20,27). Καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ἀνα-

(α) α)

β)

γ)

τινὲς

θέση ὁ Κύριος τὸ ἔργον τῆς ἐκχριστιανίσεως τοῦ κόσμου εἰς τοὺς μαθητὰς του (στίχ. 19), ἂν τινες ἐκ τούτων εὐρίσκοντο ἐν καταστάσει ἀμφιβολίας; Ἐπιτείνονται δὲ αἱ ἀπορίαι αὗται, ἂν ἡ περιήγῃς ὁ λόγος ἐμφάνισις τοῦ Ἀναστάσιος ἔγινεν ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναλήψεώς του, πρᾶγμα λίαν πιθανόν, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἐντολὴν νὰ πορευθοῦν εἰς τὰ ἔθνη πρὸς ἐκχριστιανίσιν αὐτῶν (στίχ. 19), καὶ ἐβεβαίωσεν αὐτούς, ὅτι πάντοτε θὰ εἶνε μετ' αὐτῶν (στίχ. 20), ὡς ἐὰν ἔλεγεν εἰς αὐτούς· ἀποχωρίζομαι μὲν σωματικῶς ἀφ' ὑμῶν, ἀλλ' ὡς Θεὸς θὰ εἶμαι πάντοτε μεθ' ὑμῶν. Εἶνε δυνατόν, τινὲς ἐκ τῶν ἔνδεκα νὰ παρέμενον ἐν καταστάσει δυσπιστίας μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς ἀναλήψεως; Ἦδη κατὰ τὴν τρίτην ἐμφάνισιν τοῦ Ἀναστάσιος εἰς τοὺς μαθητὰς οὗτοι δὲν ἠμφεσθήτησαν αὐτόν, «εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν» (Ἰωάν. 21:14,12).

Καθ' ἡμᾶς ἐναυθῆα τὸ «διστάζω» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «φοβοῦμαι»¹. Ὅτι δὲ τὸ ῥῆμα τοῦτο ἔχει καὶ τοιαύτην ἐννοιαν, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις, ἐὰν προσέξῃ καλῶς τὸ 14:30-31, «Βλέπων δὲ (ὁ Πέτρος) τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε λέγων· Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπέλαβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;». Τὸ «ἐδίστασας» δὲν σημαίνει «σὲ κατέλαβε ἀμφιβολία», ὅπως πολλοὶ νομίζουν, ἀλλὰ, ὅπως ἄλλοι νομίζουν καὶ δεικνύει τὸ «ἐφοβήθη» καὶ ἡ κραυγὴ τρόμου τοῦ καταποντιζομένου Ἀποστόλου, «Κύριε, σῶσόν με», σημαίνει «ἐφοβήθης, ἐδειλίασες». Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις τοῦ ὑπ' ὄψιν ἔδαφιου «οἱ δὲ ἐδίστασαν» σημαίνει, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν δώδεκα ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀναστάσιος Κυρίου Ἰησοῦ ἐφοβήθησαν. Σημειωτέον δέ, ὅτι πρῶται αἱ μυροφόροι ἐδοκίμασαν τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου πρὸ τοῦ κενοῦ μνήματος τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀγγέλου μηνυτοῦ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτοῦ τοῦ Ἀναστάσιος (28:5,8,10. Ἰδὲ καὶ Μάρκ. 16:5,6,8). Γεννᾶται ἡ ἀπορία, διατί ἐκ τῶν ἔνδεκα ἄλλοι ἐφοβήθησαν καὶ ἄλλοι ὄχι. Νομίζομεν, ὅτι ἐφοβήθησαν οἱ ἀτελέστεροι καὶ δὲν ἐφοβήθησαν οἱ τελειότεροι (Πρβλ. Α' Ἰωάν. 4:18).

1. Ἀντιστρόφως ἀλλαγῶ, ὅπως εἰς τὸ 1:20 καὶ τὸ Μάρκ. 9:32, τὸ «φοβοῦμαι» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διστάζω».

Μεταφράζομεν:

«Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ μετέβησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος δηλαδὴ, τὸ ὁποῖον ὠρίσεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ὅταν εἶδον αὐτόν, προσεκύνησαν αὐτόν, τινὲς δὲ ἐφοβήθησαν».

1. Ἡ, μετέβησαν εἰς τὸ ὄρος Γαλιλαία

Μάρκ. 1:14

«ΠΑΡΑΔΙΔΟΝΑΙ»

«Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι Ἰωάννην ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ».

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε παράλληλον τοῦ Ματθ. 4:12. Καὶ ὅπως ἐκεῖ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ἀποδίδουν εὐστόχως καὶ ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ ῥῆμα «*παραδίδωμι*». Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τοῦτο σημαίνει «*φυλακίζω*» (Βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ματθ. 4:12 ἐν σελ. 10). Συνεπῶς τὸ «*παραδοθῆναι*» τοῦ παρόντος ἐδαφίου μονολεκτικῶς καὶ ἀκριβῶς σημαίνει «*φυλακισθῆναι, φυλάκισις*».

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον:

«Μετὰ δὲ τὴν φυλάκισιν τοῦ Ἰωάννου ὁ Ἰησοῦς μετέβη εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ ἐκήρυττε τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ».

Τὸ «*παραδίδωμι*» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*φυλακίζω*» χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Β' Πέτρ. 2:4, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σελ. 499-501.

Μάρκ. 4:18-19

«Η ΑΠΑΤΗ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ»

«Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμῖαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον καὶ ἄκαρπος γίνεται».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διὰ τῆς φράσεως «τοῦ αἰῶνος τούτου» κατὰ τινα ἐκδοχὴν σημαίνεται ὁ παρῶν πονηρὸς χρόνος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καθ' ὃν θὰ κυριαρχῆ τὸ ἀγαθόν, κατ' ἄλλην δ' ἐκδοχὴν σημαίνεται ὁ παρῶν κόσμος. Καλλιτέραν θεωροῦμεν τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν. Ἄλλ' ἡ λέξις «αἰῶν» σημαίνει καὶ «βίος, ζωὴ», ὅπως ἐν Ψαλμ. 89:8 («ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου», τουτέστιν, «ἡ ζωὴ ἡμῶν φωτίζεται ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ προσώπου σου, εἶνε φανερά εἰς σέ, δὲν δύναται νὰ κρυφθῆ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου»), Ἐφεσ. 2:2 («κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου», τουτέστι «κατὰ τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου τούτου»). Ἐπειδὴ δὲ ἡ λέξις «αἰῶν» σημαίνει καὶ «βίος, ζωὴ», εἰς δὲ τὸ παράλληλον χωρίον Λουκ. 8:14 γίνεται λόγος περὶ «βίου» («ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου... συμπνίγονται»), διὰ τοῦτο ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἔτι καλλίτερον εἶνε, τὴν ἐν λόγῳ λέξιν τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ τῆς λέξεως «βίος» ἢ «ζωή», ὅποτε ἡ φράσις «αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου» σημαίνει «αἱ βιοτικαὶ μέριμναι», «αἱ ἀγωνιώδεις φροντίδες τοῦ παρόντος βίου», «αἱ ἀγωνιώδεις φροντίδες τῆς παρουσίας ζωῆς».

Ἡ λέξις «ἀπάτη» κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς σημαίνει «ἀπάτη, πλάνη». Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐκδοχὴν «ὁ πλοῦτος» συνδέεται μετὰ «τῆς ἀπάτης» κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἐξαπατᾷ τὸν ἄνθρωπον, εἶνε ἀπατηλός, διότι κάνει τὸν ἄνθρωπον νὰ θεωρῆ αὐτὸν ὡς τὸ ὑψιστὸν ἀγαθόν, νὰ στηρίζῃ τὴν πεποιθήσιν περὶ τῆς εὐτυχίας του εἰς αὐτόν, καὶ οὕτω νὰ μὴ ἀποδίδῃ τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἄλλο κηρύττει ὡς ὑψιστὸν ἀγαθόν καὶ ὡς πηγὴν

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *Καὶ ἄλλοι εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι· οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες*

τῆς εὐτυχίας. Ἄλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην γεννᾶται ἡ ἀπορία: Μήπως καὶ «τὰ λοιπά», τὰ ἄλλα δηλονότι κοσμικὰ θέληγτρα, δὲν ἐξαπατοῦν τοὺς ἀνθρώπους, δὲν εἶνε ἀπατηλά; Διατί ὁμως ὁ Χριστὸς δὲν συνδέει καὶ ταῦτα μετὰ «τῆς ἀπάτης»; Ὅπως εἶπεν, «ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου», διατί δὲν εἶπε, «καὶ ἡ περὶ τὰ λοιπὰ ἀπάτη», ἀλλ' εἶπε, «καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίας»; Καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις «ἀπάτη» ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ δὲν σημαίνει «ἀπάτη, πλάγη», ἀλλ' ἔχει ἄλλην σημασίαν.

Ἡ λέξις «ἀπάτη» σημαίνει καὶ «ἀπόλαυσις». Τὸ «ἀπατῶ» σημαίνει καὶ «προκαλῶ εὐχαρίστησιν, θέλω, παρέχω ἀπόλαυσιν». Ἐν Ἰωβ 31:27 τὸ «εἰ ἠπατήθη λάθρα ἡ καρδία μου» σημαίνει, «ἂν ἐθέλχθη κρυφίως ἡ καρδία μου». Ἐν Σοφ. Σειρ. 14:16 τὸ «ἀπάτησον τὴν ψυχὴν σου, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν ἔδου ζητῆσαι τρυφήν» σημαίνει, «δὸς ἀπόλαυσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, διότι εἰς τὸν ἔδον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ζητήσης ἀπόλαυσιν». Ἐν Σοφ. Σειρ. 30:23 περιέχεται ἡ προτροπὴ «ἀπάτα τὴν ψυχὴν σου» ἢ, κατ' ἄλλην γραφὴν, «ἀγάπα τὴν ψυχὴν σου». Ὅρθην θεωροῦμεν τὴν πρώτην γραφὴν ὡς σύμφωνον πρὸς τὴν συνάφειαν τῆς προτροπῆς ἐν τῷ αὐτῷ στίχ. 23 καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις στίχ. 21-22, καθὼς καὶ ὡς παράλληλον πρὸς τὴν ἐν 14:16 προτροπὴν «ἀπάτησον τὴν ψυχὴν σου», περὶ τῆς ὁποίας ἔγινε λόγος προηγουμένως. Σημαίνει δὲ ἡ γραφὴ αὕτη, «δίδε ἀπόλαυσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν σου». Ἡ ἄλλη γραφὴ, «ἀγάπα τὴν ψυχὴν σου», δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή, διότι εἶνε περιττὸν ν' ἀπευθυνθῇ πρὸς τινα ἢ προτροπὴ ν' ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του, ἐπειδὴ ἕκαστος ἐκ φύσεως ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του (Πρβλ. Ἐφεσ. 5:29). Ἐν τούτοις καὶ ἡ γραφὴ «ἀγάπα τὴν ψυχὴν σου» δύναται νὰ εὐσταθήσῃ, ἂν τὸ «ἀγαπῶ» ἐκληφθῇ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀπολαύω», ὅπως ἐν Α' Πέτρ. 3:10, καὶ τὸ «ψυχὴ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ζωή», ὁπότε ἡ ἐννοία τῆς ἐν λόγῳ γραφῆς εἶνε, «ἀπόλαυε τῆς ζωῆς σου», δημηδῶς, «νὰ χαίρεσαι τὴ ζωὴ σου».

Εἰς τὸν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ, Παραβολὴ στ', τὸ «ἀπατῶμαι» ἀπαντᾷ πολλακίς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀπολαύω» καὶ τὸ «ἀπάτη» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀπόλαυσις». Ἀναφέρομεν σχετικὰς φράσεις: «πορευόνται ἀπάταις καὶ τρυφαῖς ματαίαις» (II 2), «παραδεδωκότες ἑαυτοὺς ταῖς τρυφαῖς καὶ ἀπάταις» (II 4), «πορευθέντας ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἀπάταις τοῦ αἰῶνος τούτου» (III 3), «τὸν αὐτὸν χρόνον βασανίζονται οἱ τρυφῶντες καὶ ἀπατῶμενοι, ὅσον τρυφῶσι καὶ ἀπατῶνται;» (IV 1), «τῆς τρυφῆς καὶ ἀπάτης ὁ χρόνος ἐλάχιστός

ἔστι, τῆς δὲ τιμωρίας καὶ βασάνου πολὺς» (IV 4), «ὁ τρυφῶν καὶ ἀπατῶμενος μίαν ἡμέραν... πολλὴν ἀφροσύνην ἐνδέδεται· εἰς τὴν αὖριον ἐπιλανθάνεται τί πρὸ μιᾶς ἔπραξε· ἡ γὰρ τρυφή καὶ ἀπάτη μνήμας οὐκ ἔχει διὰ τὴν ἀφροσύνην ἣν ἐνδέδεται» (V 3), «αὗται πᾶσαι αἱ τρυφαὶ βλαβεραὶ εἰσι τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ. Διὰ ταύτας οὖν τὰς ἀπάτας πάσχουσιν οἱ τιμωρούμενοι καὶ βασανιζόμενοι» (V 6).

Ἀπεδείχθη, ὅτι «ἀπάτη» σημαίνει καὶ «ἀπόλαυσις». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ τοῦ Μάρκου. Ὅπως ἡ φράσις «τὰ λοιπὰ» δεικνύει, ἡ λέξις «ἀπάτη» χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «ἐπιθυμία», ἡ ὁποία ἐνταῦθα σημαίνει «ἡδονή, ἀπόλαυσις», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Α' Πέτρ. 1:14, 2:11, 4:3. Εἶπομεν συνωνύμως, διότι ὑπὸ «τὰ λοιπὰ» ἐννοοῦνται πράγματα συναφῆ πρὸς «τὸν πλοῦτον», πράγματα δηλονότι, τὰ ὁποῖα ὁμοίως πρὸς «τὸν πλοῦτον» συνδέονται μετὰ «τῆς ἀπάτης». Κανονικῶς τὸ χωρίον ἔπρεπε νὰ λέγῃ, «ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἀπάται», ἀλλ' ἀντὶ τῆς λέξεως «ἀπάται» λέγει «ἐπιθυμία» χάριν ἐναλλαγῆς καὶ ποικιλίας, οὕτω δὲ δίδει καὶ τὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως «ἀπάτη». Αὕτη δηλαδή, ὡς συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «ἐπιθυμία» χρησιμοποιουμένη, σημαίνει «ἀπόλαυσις». Ἡ «ἀπάτη» καὶ αἱ «ἐπιθυμῖαι» τοῦ παρόντος χωρίου εἶνε αἱ «ἡδοναί» τοῦ παραλλήλου χωρίου Λουκ. 8:14. Κατὰ ταῦτα «ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμῖαι» εἶνε «ἡ ἀπόλαυσις τοῦ πλούτου, καθὼς καὶ αἱ ἀπολαύσεις (ἢ ἡδοναί) τῶν λοιπῶν κοσμικῶν πραγμάτων, τῶν συναφῶν κοσμικῶν θελημάτων».

Αἱ ἀγωνιώδεις φροντίδες τοῦ παρόντος βίου, ἰδίως πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου, καὶ ἡ ἀπόλαυσις τοῦ πλούτου, καθὼς καὶ αἱ ἀπολαύσεις τῶν συναφῶν θελημάτων, εἰσερχόμεναι εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωὴν δὲν ἀφήνουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ νὰ εὐδοκιμήσῃ, ἀλλὰ καταπνίγουν αὐτόν, ὅπως αἱ ἄκανθαί τὸν σπόρον (Πρβλ. Λουκ. 14:16-20).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Οἱ δὲ σπόροι, οἱ ὁποῖοι σπείρονται εἰς τὰς ἀκάνθας, ἀναφέρονται· εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἀκούουν τὸν λόγον, ἀλλ' αἱ ἀγωνιώδεις φροντίδες αὐτῆς τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ἀπόλαυσις τοῦ πλούτου, καθὼς καὶ αἱ ἀπολαύσεις τῶν λοιπῶν πραγμάτων, ἐπισ-

1. Ἡ ἔχουν ἐφαρμογὴν

έρχονται καὶ καταπνίγουν τὸν λόγον, καὶ οὕτως ἀποβαίνει ἄκαρπος».

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «ἀπάτη» ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ βλέπε καὶ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Ματθ. 13:22 ἐν σελ. 29 καὶ Β' Πέτρ. 2:13 ἐν σελ. 502-503.

Μάρκ. 7:6-7

«ΜΑΤΗΝ ΔΕ ΣΕΒΟΝΤΑΙ ΜΕ», «ΔΙΔΑΣΚΕΙΝ»

«Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονται με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων».

Διὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ χωρίου τούτου ἰδὲ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Ματθ. 15:8-9 ἐν σελ. 30-31.

Μεταφράζομεν:

«Αὐτὸς ὁ λαὸς μὲ τιμᾷ μὲ τὰ χεῖλη, ἐνῶ ἡ καρδία των πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Ναί, ψευδῶς μὲ σέβονται, ἀφοῦ δέχονται διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀνθρώπιναι ἐντολαί».

---

1. Ἡ ἀκολουθοῦν

Μάρκ. 8:35-37

«ΟΣ ΓΑΡ ΑΝ ΘΕΛῆ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΑΥΤΟΥ ΣΩΣΑΙ...»

«Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος ἰσχύσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;»².

Ἐνταῦθα «ψυχὴ» δὲν σημαίνει «ζωή», ὅπως νομίζεται, ἀλλὰ τὸν ὅλον ἄνθρωπον, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «ἑαυτός». Διὰ τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 9:24-25 ἐν σελ. 86-88. Τὸ δεύτερον δὲ «γὰρ» τοῦ χωρίου (στίχ. 36) εἶνε μεταβατικόν, ὅπως ἐν Ματθ. 6:14, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ».

Μεταφράζομεν:

«Διότι, ὅποιος θὰ ἐπιδιώκῃ νὰ σώσῃ τὸν ἑαυτόν του, θὰ τὸν χάσῃ· ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος θὰ χάσῃ τὸν ἑαυτόν του χάριν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, αὐτὸς θὰ τὸν σώσῃ. Τί θὰ ὠφελήσῃ δὲ τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν κερδίσῃ τὸν κόσμον ὅλον, ἀλλὰ χάσῃ τὸν ἑαυτόν του; Ἡ τί δύναται νὰ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος ὡς ἀντάλλαγμα ἰσχύει διὰ τὸν ἑαυτόν του;».

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ ἀνωτονία παραλείπεται.

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει: Τί γὰρ ὠφελεί ἄνθρωπον κερδήσαι τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Τί γὰρ δοῖ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;

3. Ἡ θὰ θυσιάσῃ

4. Ἡ ἀντίτιμον

Μάρκ. 10:8-9**«Ο ΟΥΝ Ο ΘΕΟΣ ΣΥΝΕΖΕΥΞΕΝ»**

«Ὡστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ· ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζτω».

Διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ματθ. 19:6 ἐν σελ. 35-36.

Μεταφράζομεν:

«Ὡστε δὲν εἶνε πλέον δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Αὐτὸ δέ, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐζευξε μετὰ τοῦ ἄλλου, ἄνθρωπος νὰ μὴ χωρίζῃ».

Μάρκ. 10:42**«ΔΟΚΕΙΝ»**

«Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν».

Τὸ «δοκῶ» ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ «νομίζομαι, θεωροῦμαι, φαίνομαι, ὑποτίθεμαι». Ἄλλὰ τοιαύτη ἔννοια θὰ ἠδύνατο νὰ εὐσταθήσῃ, ἂν ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἤθελε νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν εἶνε νομιζόμενοι ἢ ὑποτιθέμενοι ἄρχοντες, ἔχουν τὴν ψευδαίσθησιν ὅτι εἶνε ἄρχοντες, εἰς τὴν πραγματικότητα εἶνε ψευδοἄρχοντες, ἀφοῦ εἶνε ἀνάξιοι τῶν ὑψηλῶν ἀξιωματίων των, δοῦλοι τῶν παθῶν των καὶ ἐργάται τῆς ἀνομίας. Τοιαύτην ἔννοιαν τὸ «δοκῶ» ἔχει ἐν Δαν. Σωσ. 5, «ἐξῆλθεν ἀνομία ἐκ Βαβυλῶνος ἐκ πρεσβυτέρων κριτῶν, οἱ ἐδόκουν κυβερνᾶν τὸν λαόν». Τὸ «ἐδόκουν κυβερνᾶν» σημαίνει «ἐνομίζοντο ὅτι κυβερνοῦν, ὑπετίθετο ὅτι εἶνε κυβερνηταί» ἢ «ἐνόμιζον ὅτι κυβερνοῦν, ἐφαντάζοντο ὅτι κυβερνοῦν».

Ἄλλ' εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον ὁ Χριστὸς δὲν θέλει νὰ τονίσῃ, ὅτι οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου εἶνε ψευδοἄρχοντες· θέλει νὰ τονίσῃ,

ὅτι οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου εἶνε ἐγωισταί, φιλόδοξοι καὶ κενόδοξοι, καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ ἐγωισμοῦ, τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς κενοδοξίας τῶν γίνονται δυνάσται καὶ τύραννοι τῶν λαῶν, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ εἶνε ταπεινοὶ καὶ διάκονοι τῶν ἄλλων κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, συμφώνως πρὸς τὴν συνέχειαν τῶν λόγων του μέχρι τοῦ στίχ. 45. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ματθ. 3:9 ὑπεστηρίξαμεν, ὅτι τὸ «δοκῶ» ἐκεῖ σημαίνει «ἀρέσκει εἰς ἐμέ, ἀρέσκομαι» (Ἰδὲ σελ. 9). Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα καὶ ἐνταῦθα. Ἡ φράσις «οἱ δοκοῦντες ἄρχειν» σημαίνει, «ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀρέσκει νὰ ἄρχουν· ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀρέσκονται εἰς τὸ ἄρχειν». Οὕτω στηλιτεύεται ὁ ἐγωισμός, ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ κενοδοξία τῶν ἀρχομανῶν ἀνθρώπων.

Μεταφράζομεν:

«Γνωρίζετε ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀρέσκονται νὰ ἄρχουν τῶν ἐθνῶν, ἀσκοῦν ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐπ' αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι ἀξιοματουχοὶ τῶν καταδυναστεύουν αὐτούς».

Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν δίδομεν εἰς τὸ «δοκῶ» καὶ ἐν Α' Κορ. 11:16. Ἰδὲ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐν σελ. 269-270.

Μάρκ. 11:12-14

«ΟΥ ΓΑΡ ΗΝ ΚΑΙΡΟΣ ΣΥΚΩΝ»

«Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας ἐπέινασε· καὶ ἰδὼν συκὴν ἀπὸ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα ἤλθεν, εἰ ἄρα τι εὐρήσει ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων¹. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ· μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ περὶ τῆς καταρασθείσης συκῆς δέον πρῶτον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς πείνης ὁ Ἰησοῦς ἀπλῶς ἔλαβεν ἀφορμὴν, διὰ νὰ προβῇ εἰς συμβολικὴν πράξιν, ὅπως

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὁ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν σύκων

ἔπραττον οἱ προφῆται, καὶ νὰ κάνη ἐποπτικὴν διδασκαλίαν. Ἐποῦ δὲν ἦτο δηλαδὴ ἡ ἐποχὴ τῆς ὠριμάνσεως τῶν σύκων, ὁ Ἰησοῦς δὲν ἠρεύνησε τὴν συκῆν, μήπως εὔρη σῦκα διὰ νὰ φάγη. Ἐπίσης δὲν ἠγνῶει ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἡ συκῆ δὲν εἶχεν οὔτε ἄωρα σῦκα. Ἄλλ' ἠρεύνησεν αὐτὴν ἀκριβῶς, διότι ἐνήργει συμβολικῶς καὶ ἠθελε νὰ διδάξῃ ἐποπτικῶς. Τὴν πρότασιν «οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων» οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὴν: διότι δὲν ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς ὠριμάνσεως τῶν σύκων. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐξήγησις προϋποθέτει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐζήτει ὄριμα σῦκα, ὅπερ ἄτοπον, ἀφοῦ δὲν ἦτο ὁ καιρὸς τῶν σύκων. Ἐπίσης αὐτὴ ἡ ἐξήγησις καθιστᾷ ἀδικαιολόγητον τὴν κἀραν κατὰ τῆς συκῆς: Ἐποῦ δὲν εὔρεθησαν εἰς τὴν συκῆν σῦκα, διότι δὲν ἦτο ὁ καιρὸς τῶν σύκων, διατὶ ὁ Κύριος κατηράσθη τὴν συκῆν;

Ἡ εἰρημένη πρότασις δὲν εἶνε αἰτιολογικὴ, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Τὸ «γὰρ» δηλαδὴ δὲν εἶναι αἰτιολογικόν, ἀλλὰ μεταβατικόν, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «διότι», ἀλλὰ «δέ». Τοιαύτην σημασίαν τὸ «γὰρ» ἔχει πολλάκις. Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου παραπέμπομεν εἰς τὰ χωρία 9:41 («Ὅς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος» = «Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς ποτίσῃ ἐν ποτήριον ὕδατος»), 16:4 («ἦν γὰρ μέγας σφόδρα» = «ἦτο δὲ πολὺ μέγας»). Οὕτως ἡ εἰρημένη πρότασις μεταφράζεται: «Δὲν ἦτο δὲ ὁ καιρὸς τῶν σύκων». Αὐτὴ δὲ ἡ σημείωσις τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὅτι δὲν ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς ὠριμάνσεως τῶν σύκων, δεικνύει, ὅτι ὁ Χριστὸς κατηράσθη τὴν συκῆν, ἐπειδὴ οὐδόλως εἶχε καρπὸν, οὔτε ἄωρα δηλαδὴ σῦκα.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καὶ τὴν αὐριανὴν ἡμέραν, ὅταν ἐξῆλθον ἐκ τῆς Βηθανίας, ἐπέινασε. Καὶ ὅταν ἀπὸ μακρὰν εἶδε μίαν συκῆν με φύλλα, κατηνθύνθη πρὸς αὐτήν, μήπως εὔρη τίποτε εἰς αὐτήν. Καὶ ὅταν ἐφθασεν εἰς αὐτήν, δὲν εὔρε τίποτε, παρὰ φύλλα. Δὲν ἦτο δὲ ὁ καιρὸς τῶν σύκων. Καὶ τότε εἶπεν εἰς αὐτήν: Ποτὲ πλέον νὰ μὴ φάγη καρπὸν ἀπὸ σέ».

Ἡ ἄκαρπος συκῆ εἶνε σύμβολον τῆς πνευματικῶς ἀκάρπου συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ἔπειτα καὶ παντὸς ἔθνους καὶ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον γνωρίζει τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν φέρει πνευματικούς καρπούς. Σημειωτέον δέ, ὅτι περὶ τῆς ἀκάρπου συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων ὁ Χριστὸς δὲν προέβη μόνον εἰς συμβολικὴν πρᾶξιν χρησιμοποιοῦν τὴν συκῆν, ἀλλ' εἶπε καὶ παραβολὴν τῆς συκῆς (Λουκ. 13:6-9).

Μάρκ. 13:24-25**«ΚΑΙ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΟΥΡΑΝΟΙΣ
ΣΑΛΕΥΘΗΣΟΝΤΑΙ»**

«Ἄλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες ἔσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται».

Διὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ χωρίου τούτου βλέπε τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ παραλήλου Ματθ. 24:29 ἐν σελ. 36-37. Τὸ «ἀλλά» ἔχει μεταβατικήν σημασίαν, σημαίνει «δέ», ὅπως ἐν 14:28 καὶ 16:7.

Μεταφράζομεν:

«Κατ' ἐκείνας δὲ τὰς ἡμέρας μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος θὰ σκοπισθῆ, καὶ ἡ σελήνη δὲν θὰ φέγγῃ, καὶ οἱ ἀστέρες θὰ πέσουν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ συστήματα τῶν ἄστρον εἰς τοὺς οὐρανοὺς¹ θὰ καταρρεύσουν».

---

1. Ἡ καὶ αἱ οὐράναι στρατιαί

Μάρκ. 16:17-18**«ΕΝ Τῷ ΟΝΟΜΑΤΙ ΜΟΥ... ΟΦΕΙΣ ΑΡΟΥΣΙ»**

«Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ὄφεις ἀροῦσι· κἄν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἔξουσι».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἡ φράσις «ἐν τῷ ὀνόματί μου» σημαί-

---

1. Πρὸ τῆς φράσεως ὄφεις ἀροῦσι εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τίθεται ἡ γραφή καὶ ἐν ταῖς χερσίν ἐντὸς ἀγκύλης.

νει «διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματός μου». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δὲν εἶνε ὀρθή. Ἡ ἐπικλήσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν εἰς ὅλα τὰ «σημεῖα», διὰ τὰ ὁποῖα γίνεται εἰς τὸ χωρίον λόγος. Οὕτω τὸ χάρισμα τοῦ «λαλεῖν γλώσσαις» ἐδίδοτο ἄνευ προηγουμένης ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ (Πράξ. 2:4, 10:46, 19:6). Ἐπίσης εἶνε δυνατὸν πιστοὶ νὰ πίουں δηλητηριῶδες πρᾶγμα ἐν ἀγνοίᾳ των καὶ νὰ μὴ πάθουν τίποτε, ὅποτε τὸ θαῦμα γίνεται ἄνευ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ.

Πολλάκις ἡ λέξις «ὄνομα» χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ προσώπου. Οὕτω π.χ. τὸ «μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου» ἐν Γεν. 12:2 σημαίνει «θὰ μεγαλύνω σέ», τὸ «ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν» ἐν Πράξ. 9:16 σημαίνει «ὑπὲρ ἐμοῦ παθεῖν», καὶ τὸ «ὄχλος ὀνομάτων» ἐν Πράξ. 1:15 σημαίνει «πλήθος προσώπων». Εἰς τὴν φράσιν τοῦ ἐξεταζομένου ἑδαφίου «ἐν τῷ ὀνοματί μου» ἡ λέξις «ὄνομα» εἶνε δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῆται ἀντὶ τοῦ προσώπου, ὅποτε ἡ ἐν λόγῳ φράσις σημαίνει «δι' ἐμοῦ».

Ἄλλ' ἡ λέξις «ὄνομα» σημαίνει καὶ «δύναμις», ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 17:11-12 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐν σελ. 108-111, ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν εἶνε δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῆται ἐν τῇ εἰρημένῃ φράσει, ὅποτε ἡ φράσις αὕτη σημαίνει «διὰ τῆς δυνάμεώς μου».

Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ὁ Ἰησοῦς λέγει, «δι' ἐμοῦ θὰ ἐκβάλλουν δαιμόνια κτλ.». Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν λέγει, «διὰ τῆς δυνάμεώς μου θὰ ἐκβάλλουν δαιμόνια κτλ.». Προτιμῶμεν τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν, ἂν καὶ αἱ δύο ἐκδοχαὶ κατ' οὐσίαν συμπίπτουν. Ὁ Ἰησοῦς κάνει τὰ θαύματα διὰ τῆς δυνάμεώς του. Ἐν Λουκ. 10:19 ὁ Ἰησοῦς λέγει, «Ἴδου δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων κτλ.». Ἐνταῦθα δὲ ἡ λέξις «ἐξουσία» σημαίνει «δύναμις».

Εἰς τὴν φράσιν «ὄφεις ἀρούσιν» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν, ὅτι οἱ πιστοὶ θὰ πιάνουν εἰς τὰς χεῖράς των ὄφεις ἀκινδύνως. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια καθ' ἡμᾶς δὲν εἶνε ὀρθὴ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

Ἄν ἡ φράσις «ὄφεις ἀρούσιν» ἐσήμαινε, «θὰ πιάνουν (εἰς τὰς χεῖρας) ὄφεις», τότε εἰς αὐτὴν θὰ ἠκολούθει ἄλλη φράσις, ἡ ὁποία θὰ ἐσήμαινε τὸ θαῦμα, ὁποῖα ἡ φράσις «καὶ οὐ μὴ πάθωσι κακόν», ὅπως εἰς τὸ «κἂν θανάσιμόν τι πῖωσιν» ἀκολουθεῖ τὸ «οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ» καὶ εἰς τὸ «ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν» ἀκολουθεῖ τὸ «καὶ καλῶς ἔξουσιν».

Τὸ νὰ πιάνη τις εἰς τὰς χεῖρας ὄφεις καὶ ν' ἀναμένῃ νὰ σωθῆ

ἐκ τῶν θανατηφόρων αὐτῶν δηγμάτων διὰ θαυματουργικῆς τοῦ Κυρίου ἐπεμβάσεως, τοῦτο εἶνε πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας ἐκπειράζει τὸν Κύριον καὶ ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῆς Γραφῆς (Ματθ. 4:5-7). Τὸ περιστατικὸν τοῦ Παύλου καὶ τῆς ἐχίδνης δὲν εἶνε ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ «αἴρω» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «πιάνω», διότι ὁ Παῦλος δὲν ἐπίασε τὴν ἐχιδνα, ἀλλ' ἡ ἐχιδνα ἐκρεμάσθη ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Ἀποστόλου, ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐξετίναξεν αὐτὴν εἰς τὴν πυρὰν (Πράξ. 28:3-5).

Καθὼς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 19:15 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 117-119, τὸ «αἴρω» σημαίνει καὶ «θανατώνω». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον. Τὸ «ὄφεις ἀροῦσι» σημαίνει, «θὰ θανατώνουν ὄφεις». Διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ οἱ πιστοί, ὄχι μόνον δὲν θὰ θανατώνονται ὑπὸ τῶν ὄφεων, ἀλλὰ καὶ θὰ θανατώνουν αὐτούς, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου καὶ τῆς εἰς τὸ πῦρ ἐκτιναχθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἐχίδνης. Πρὸβλ. τὸ Ψαλμικόν, «ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσῃ καὶ καταπατήσῃς λέοντα καὶ δράκοντα» (90[91]:13), καθὼς καὶ τὸ Κυριακόν, «Ἴδου δίδωμι ὑμῖν . . . ν (=τὴν δύναμιν) τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ» (Λουκ. 10:19). Αὐτοὶ οἱ λόγοι ἰσχύουν μεταφορικῶς, ἀλλὰ προϋποτίθεται καὶ ἡ κατὰ γράμμα ἰσχύς των. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι κατ' αὐτούς τοὺς λόγους δὲν πιάνει τις ὄφεις ἢ ἄλλα θηρία, ἀλλὰ πατεῖ ἐπ' αὐτῶν καὶ συντρίβει αὐτά. Ἄν δηλαδὴ τυχαίως καὶ ἀθελήτως ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ πατήσῃ ὄφιν ἢ συναντήσῃ ἄλλο θηρίον, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Κυρίου δὲν θὰ πάθῃ τίποτε, ἢ καὶ θὰ συντρίψῃ τὸ θηρίον. Ἄλλὰ τὸ νὰ πιάνῃ ἐξεπίτηδες εἰς τὰς χεῖράς του ὄφιν ἢ ἄλλο θηρίον, τοῦτο καταδικάζεται ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὡς πρᾶξις ἀσύνετος, διὰ τῆς ὁποίας προκαλεῖ τὸν Κύριον. Τὸ «κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτούς βλάβῃ» σημαίνει, ὅτι οἱ πιστοὶ δὲν θὰ πάθουν τίποτε, καὶ ἂν πίουν θανατηφόρον τι, ὄχι ὅμως ἐξεπίτηδες, ἀλλ' ἀθελήτως, ἦτοι ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀπροσεξίας ἢ ἀναγκαστικῶς.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Αὐτὰ δὲ τὰ θαύματα θὰ ἀκολουθοῦν εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ πιστεύσουν: Διὰ τῆς δυνάμεώς μου θὰ ἐκβάλλουν δαιμόνια· θὰ ὁμιλοῦν νέας γλώσσας· θὰ θανατώνουν ὄφεις· καὶ ἂν πίουν θανατηφόρον τι, δὲν θὰ τοὺς βλάβῃ· θὰ ἐπιθέτου τὰς χεῖρας εἰς ἀρρώστους καὶ θὰ γίνωνται ὑγιεῖς».

Λουκ. 1:1-4

«ΑΥΤΟΠΤΑΙ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΤΑΙ
ΓΕΝΟΜΕΝΟΙ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ»

«Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ Λόγου, ἔδοξε καὶ μοί, παρηκολουθηκῶτι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, καθεξῆς σοὶ γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνώσῃς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ προοίμιον τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ, εἰς γλῶσσαν ἀττικὴν συντεταγμένον, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐρμηνείαν τὸ «αὐτόπται» ἀναφέρεται εἰς τὸ «πραγμάτων», μετὰ «τοῦ Λόγου» συνδέεται μόνον τὸ «ὑπηρεταί», καὶ διὰ «τοῦ Λόγου» ἐννοεῖται τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ κήρυγμα, οὕτω δὲ προκύπτει ἡ ἔννοια, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀπόστολοι ἀπ' ἀρχῆς ἐγένοντο αὐτόπται τῶν γεγονότων τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ὕστερον ἐγένοντο διάκονοι τοῦ λόγου, τοῦ κηρύγματος. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία ἐπιφέρει διαταραχὴν τινα εἰς τὴν ὁμαλότητα καὶ φυσικότητα τοῦ λόγου, ὃ ὁποῖος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἐπιμεμελημένος καὶ κομψός. Θὰ ἦτο ἀπολύτως εὐστοχος ἡ ἐρμηνεία αὕτη, ἂν ἡ διατύπωσις τοῦ λόγου εἶχεν οὕτως: «καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται τούτων (τῶν πραγμάτων) καὶ ὕστερον ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ λόγου». Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ ἐν λόγῳ ἐρμηνεία δὲν εὑρίσκεται ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν καινοδιαθηκικὴν διδασκαλίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν, διὰ τὴν εἶνέ τις Ἀπόστολος, ἔπρεπε νὰ εἶνε αὐτόπτης ὄχι τὸσον τῶν πραγμάτων, ὅσον τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, μάλιστα ὡς ἀναστάντος (Ἰωάν. 15:27, Πράξ. 1:21-22, 10:40-41, 26:16, Α' Κορ. 15:1-11, Α' Ἰωάν. 1:1-3).

«Λόγος» ἐνταῦθα δὲν εἶνε ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου ἢ τὸ κήρυγμα, ἀλλ' ὁ ἐνυπόστατος Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι μόνον ὁ Ἰωάννης χρησιμοποιοεῖ τὸ ὄνομα Λόγος, δὲν εἶνε ὀρθός. Ἦδη ἐν Σοφ. Σολ. 18:15-16 ἀναφέρε-

ται ὁ Λόγος καὶ περιγράφεται ὡς ἐνυπόστατος, οὐράνιος βασιλεύς, παντοδύναμος καὶ πανταχοῦ παρών. Ἐν Ἑβρ. 4:12-13 ἐπίσης ἀναφέρεται ὁ Λόγος καὶ περιγράφεται ὡς ζῶν, ὡς ἔχων ὀφθαλμοὺς καὶ ὡς καρδιογνώστης καὶ παντογνώστης. Ἡ αὐτόθι λίαν ἐμφατικὴ φράσις τοῦ Ἀποστόλου, «Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶνε νεκρὸς, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶνε ζωντανός, ζῶσα ὕπαρξις, ὑπόστασις ἢ πρόσωπον. Ὅσοι δὲν παραδέχονται, ὅτι ἐν Ἑβρ. 4:12-13 πρόκειται περὶ τοῦ ἐνυποστάτου Λόγου τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν ἐρμηγείαν κακοποιοῦν τὸ χωρίον. Σημειωτέον δέ, ὅτι κατὰ μίαν γνώμην συγγραφεὺς τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς εἶνε ὁ Λουκᾶς. Εἰς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν Α΄ Καθολικὴν Ἐπιστολὴν τοῦ ὁ Ἰωάννης τὸ ὑψηλὸν καὶ θεολογικώτατον ὄνομα Λόγος χρησιμοποιεῖ μόνον ἐν τῷ προοιμίῳ. Οὕτω καὶ ὁ Λουκᾶς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ Εὐαγγελίου του, τὸ ὁποῖον, ὡς ἤδη εἶπομεν, διακρίνεται διὰ τὸ κομψὸν καὶ κλασσικὸν ὕφος, χρησιμοποιεῖ τὸ ὑψηλὸν καὶ θεολογικώτατον ὄνομα Λόγος. Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις, «οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ Λόγου», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι οἱ Δώδεκα Ἀπόστολοι ὑπῆρξαν ἐξ ἀρχῆς τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Τὸ σύνθετον «ἐπιγινώσκω» κατ' ἄλλους χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «καλῶς γνωρίζω» καὶ κατ' ἄλλους ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀπλῶς «γνωρίζω», τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ ἀπλοῦν «γινώσκω». Ἡμεῖς συντασσόμεθα μετὰ τῶν δευτέρων. Συνήθως τὸ «ἐπιγινώσκω» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «γινώσκω», ὅπως π.χ. ἐν Πράξ. 25:10, Κολ. 1:6, Β' Πέτρ. 2:21. Συνεπῶς τὸ «ἵνα ἐπιγνῶς» σημαίνει «διὰ νὰ γνωρίσης» ἢ, καλλίτερον, «διὰ νὰ μάθης». Ἰδὲ τὰ χωρία 7:37, 23:7, Πράξ. 22:24, 24:8, ἐνθα εὐκόλως φαίνεται, ὅτι τὸ «ἐπιγινώσκω» ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ «μανθάνω».

Ἐπὶ «τὴν ἀσφάλειαν» ἄλλοι ἐννοοῦν «τὴν βεβαιότητα» καὶ ἄλλοι «τὴν ἀλήθειαν». Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ Θεόφιλος τὴν βεβαιότητα τῶν σχετιζομένων πρὸς τὸν Ἰησοῦν «λόγων», καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν τῶν «λόγων». Δεχόμεθα τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν. Ἡ πρώτη προφανῶς δὲν εἶνε ἐπιτυχής. Ἡ ἔκφρασις «γνωρίζειν τὴν βεβαιότητα πράγματος τινος» εἶνε ἀδόκιμος. Ὅτι δὲ ἡ λέξις «ἀσφάλεια» σημαίνει καὶ «ἀλήθειαν», τοῦτο φαίνεται ἐκ τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ ἐπίθετον

ιδύναμον πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν «ἡ ἀσφάλεια», ἐν
 1). Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας «τὸ ἀσφαλές» ση-
 μαιίνει «τὸ ἀπολυτικίον τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανεί-
 ων περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, «ἐβεβαίωσεν τὸν λόγον τὸ
 εὐαγγέλιον», σημαίνει, «ἐβεβαίωσεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου».

Τὸ «κατηχοῦμαι» μετ' αἰτιατικῆς συντασσόμενον, ὅπως ἐν
 Πράξ. 18:25 («οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου») καὶ
 Γαλ. 6:6 («ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον»), σημαίνει «κατηχοῦμαι,
 διδάσκομαι». Μετὰ δὲ τῆς προθέσεως «περὶ» μετὰ γενικῆς συντασ-
 σόμενον, ὅπως ἐν Πράξ. 21:21,24 («κατηχήθησαν περὶ σοῦ», «κα-
 τήχηνται περὶ σοῦ»), σημαίνει «πληροφοροῦμαι». Ἡ διατύπωσις
 τῆς τελευταίας προτάσεως τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου εἶνε τοιαύτη,
 ὥστε αἱ γνώμαι τῶν ἐρμηνευτῶν νὰ διχάζωνται ὡς πρὸς τὴν σύντα-
 ξιν καὶ συναφῶς τὴν σημασίαν τοῦ «κατηχήθης». Κατὰ τὴν
 γνώμην τῶν μὲν ὁ Εὐαγγελιστῆς θέλει νὰ εἴπῃ: «ἵνα ἐπιγνῶς τὴν
 ἀσφάλειαν περὶ τῶν λόγων οὗς κατηχήθης». Καὶ κατὰ τὴν γνώμην
 τῶν δὲ θέλει νὰ εἴπῃ: «ἵνα ἐπιγνῶς τὴν ἀσφάλειαν τῶν λόγων περὶ
 ὧν κατηχήθης».

Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ὁ Θεόφιλος «κατηχήθη (=ἐδιδάχθη)
 τοὺς λόγους». Ὑπὸ «λόγους», ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ κατηχήσε-
 ως, πρέπει μᾶλλον νὰ ἐννοήσωμεν λόγους, ὄχι πράγματα, ὅπως
 ἐννοοῦν τινες. Ἄλλ' ἡ ἔκφρασις «κατηχοῦμαι τοὺς λόγους» εἶνε
 ἀδόκιμος· δόκιμος εἶνε ἡ ἔκφρασις «κατηχοῦμαι τὸν λόγον» (Γαλ.
 6:6). Ὁμοίως θὰ ἦτο ἀδόκιμος τὸ «διδάσκομαι τὰ εὐαγγέλια», ἐνῶ
 εἶνε δόκιμος τὸ «διδάσκομαι τὸ εὐαγγέλιον». Διὰ τοῦτο ἡ ἐν λόγῳ
 πρώτη ἐκδοχὴ δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Ἐπίσης αὕτη δὲν φαί-
 νεται ὀρθή ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν
 του διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ Θεόφιλος τὴν ἀλήθειαν ἐν σχέσει πρὸς ὅσα
 ἐδιδάχθη κατὰ τὴν κατήχησιν. Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν κατήχησιν
 δὲν ἐδίδασκε ψεύδη καὶ πλάνας, ἀλλ' ἐδίδασκεν ἀθθεντικῶς τὴν
 ἀλήθειαν, ὥστε δὲν παρίστατο ὑστερον ἀνάγκη νὰ διορθῶσιν τις
 τὴν κατηχητικὴν διδασκαλίαν.

Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν. Κατ' αὐτὴν ὁ Θεό-
 φίλος «κατηχήθη (=ἐπληροφορήθη) περὶ τῶν λόγων». Διὰ «τῶν λό-
 γων» ἐννοοῦνται τὰ πράγματα. Ὁ Θεόφιλος ἐπληροφορήθη περὶ
 τῶν πραγμάτων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, δι' ἄλλων λόγων ἤκου-
 σε περὶ τῶν γεγονότων τῆς ζωῆς καὶ δράσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 Ὁ δὲ Λουκᾶς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του, διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ Θεό-

φιλος ἐκ πηγῆς ἐγκύρου καὶ ὑπευθύνου τὴν ἀλήθειαν περὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὸν Χριστὸν πραγμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα εἶχε πληροφορηθῆ ἐκ φημῶν καὶ διαδόσεων, διὰ τῶν ὁποίων συνήθως ἡ ἀλήθεια παραποιεῖται.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐπεχείρησαν νὰ συντάξουν διήγησιν διὰ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν παρ' ἡμῖν, συμφώνως πρὸς ὅσα παρέδωσαν εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρξαν αὐτόπται καὶ διάκονοι τοῦ Λόγου, ἐφάνη καλὸν καὶ εἰς ἐμέ, ὁ ὁποῖος ἔχω παρακολουθήσει¹ ὅλα ἐξ ἀρχῆς μετ' ἀκριβείας, νὰ γράψω ταῦτα εἰς σὲ κατὰ σειρὰν, ἐξοχώτατε Θεόφιλε, διὰ νὰ μάθῃς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων², περὶ τῶν ὁποίων ἐπληροφορήθης».

1. Ἡ ἐρευνήσει

2. Ἡ διὰ νὰ μάθῃς πῶς τῇ ἀληθείᾳ ἔχουν τὰ πράγματα

Λουκ. 1:17

«ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙ»

«ΕΤΟΙΜΑΣΑΙ ΚΥΡΙΩ ΛΑΟΝ ΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟΝ»

«Καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλιοῦ ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἐτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον».

Εἰς τὸ παρὸν ἐδάφιον «πνεῦμα» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς εἶνε τὸ πνευματικὸν χάρισμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ Ἡλίας ὡς προφήτης, καὶ «δύναμις» εἶνε ἡ ἐξ αὐτοῦ προερχομένη πνευματικὴ δύναμις. Ἄλλ' ἢ γνώμη, ὅτι τὸ «πνεῦμα» εἶνε τὸ πνευματικὸν χάρισμα τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, καὶ συνεπῶς ὁ πρόδρομος Ἰωάννης, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐν τῷ χωρίῳ, εἶνε ὁμοιος πρὸς τὸν Ἡλίαν ὡς ἔχων τὸ πνευματικὸν χάρισμα ἐκείνου, δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Διότι ὁ Ἐλισαῖος ἔλαβε τὸ πνευματικὸν χάρισμα τοῦ Ἡλία εἰς διπλοῦν

(Δ' Βασ. 2:9-12), ἀλλὰ δὲν εἶνε διὰ τοῦτο ἀνώτερος τοῦ Ἡλίου, καὶ δὲν συγκρίνεται πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰωάννης, ὁ μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν (Ματθ. 11:11), ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἡλίαν. Τὸ νόημα τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι ὁ Ἰωάννης εἶνε ὁμοῖος πρὸς τὸν ζηλωτὴν Ἡλίαν κατὰ τὴν πνευματικὴν δύναμιν τὴν ἐκφαινομένην ἐν τῇ ἀσκητικῇ ζωῇ, τῷ ζήλω, τῇ δράσει, τῇ παρρησίᾳ καὶ τῇ ἐπιδράσει του ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ὄχι καὶ ἐν θαύμασιν, διότι «Ἰωάννης σημεῖον ἐποίησεν οὐδὲν» (Ἰωάν. 10:41). Καθ' ἡμᾶς «πνεῦμα» καὶ «δύναμις» εἶνε συνώνυμα, συμφώνως πρὸς τὴν ἐβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων, ἢ ὁποῖα δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν. Ὅτι δὲ ἡ λέξις «πνεῦμα» σημαίνει καὶ «δύναμις, ἰσχύς», τοῦτο δὲν εἶνε δύσκολον νὰ καταλάβῃ τις ἐξετάζων προσεκτικῶς χωρία, ὁποῖα τὰ Ἰησ. Ναυῆ 2:11 («οὐκ ἔστη ἔτι πνεῦμα ἐν οὐδενὶ ἡμῶν»), Κριτ. 15:19 («καὶ ἔπιε καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἔζησε»), Α' Βασ. 30:12 («καὶ ἔφαγε καὶ κατέστη τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ»), Ψαλμ. 142(143):7 («ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου». Πρβλ. Ψαλμ. 37(38):11, «ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου»), Σοφ. Σειρ. 48:24 («πνεύματι μεγάλῳ εἶδε τὰ ἔσχατα»), Δαν. 10:17 («οὐ στήσεται ἐν ἐμοὶ ἰσχύς, καὶ πνεῦμα οὐχ ὑπελείφθη ἐν ἐμοί»). Προφανῶς ἐνταῦθα «ἰσχύς» καὶ «πνεῦμα» εἶνε συνώνυμα). Ἴδὲ καὶ τὰ χωρία Ἐσθ. 8:12μ («ἐπετήδευσε τῆς ἀρχῆς στερεῆσαι ἡμᾶς καὶ τοῦ πνεύματος»), Γ' Μακ. 6:24 («ἐπιχειρεῖτε τῆς ἀρχῆς ἤδη καὶ τοῦ πνεύματος μεθιστᾶν»). Εἰς τὰ δύο ταῦτα χωρία αἱ λέξεις «ἀρχή» καὶ «πνεῦμα» χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως καὶ σημαίνουν δύναμιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐξουσίας.

Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις τοῦ χωρίου «ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλιοῦ» σημαίνει, «μὲ ἰσχύν καὶ δύναμιν Ἡλιοῦ». Ὁ πρόδρομος Ἰωάννης εἶνε ἰσχυρὸς καὶ δυνατὸς ὁμοίως πρὸς τὸν ζηλωτὴν Ἡλίαν.

Εἰς τὴν τελευταίαν φράσιν τοῦ χωρίου, «ἐτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον», οἱ ἐρμηνευταὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν, «διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ διὰ τὸν Κύριον λαὸν προπαρασκευασμένον, προητοιμασμένον». Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια, καθ' ἣν ὁ Ἰωάννης θὰ ἠτοίμαζε λαὸν προητοιμασμένον, προφανῶς δὲν εἶνε ἐπιτυχῆς. Καθ' ἡμᾶς ἡ φράσις «λαὸν κατεσκευασμένον» εἶνε ἰσοδύναμος τῆς ἐν Σοφ. Σειρ. 49:12 φράσεως «λαὸν ἠτοιμασμένον», ἢ ὁποῖα σημαίνει «λαὸν προωρισμένον», «λαὸν μὲ προορισμόν». Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ προωρίσθη νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸ θεῖον σχέ-

διον πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ (Ήσ. 43:7) καὶ πρὸς ἰδίαν δόξαν (Σοφ. Σειρ. 49:12).

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἐν τῇ φράσει «προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ» τὸ «αὐτοῦ» δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναφέρεται, εἰμὴ εἰς τὸν «Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν» τοῦ στίχ. 16. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἰωάννης προπορεύεται Κυρίου τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν, δι' ἄλλων λέξεων ἄνθρωπος προηγείται τοῦ Ἰεχωβά, εἶνε προγενέστερος τοῦ Θεοῦ! Τὸ παραδοξότατον τοῦτο, ἀδιανόητον καὶ ἀνεπινόητον ἀνθρωπίνως, εἶνε μία ἐκ τῶν ἀναριθμῶν ἀποδείξεων τῆς θεοπνευστίας τῆς Γραφῆς καὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἰεχωβά Θεὸς ἔγινεν ἄνθρωπος. Καὶ ὁ Ἰωάννης προηγήθη τοῦ Ἰεχωβά Θεοῦ ὡς ἀνθρώπου, διότι ἐγεννήθη ἕξι μῆνας ἐνωρίτερον καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸν δημόσιον βίον ἐπίσης ἐνωρίτερον.

Μεταφράζομεν:

«Αὐτὸς δὲ θὰ προπορευθῆ αὐτοῦ με ἰσχύον καὶ δύναμιν Ἡλιοῦ, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ καρδίας γονέων εἰς τέκνα καὶ ἀπειθεῖς εἰς τὴν φρόνησιν τῶν εὐσεβῶν, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ διὰ τὸν Κύριον λαὸν προωρισμένον'».

1. Ἦ, λαὸν με προορισμόν

Λουκ. 3:18

«ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΝ»

«Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν».

Διὰ τὸ «μὲν οὖν» ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις, ἰσχύει ὅ,τι εἶπομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Πράξ. 9:31 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἑρμηνειῶν, σελ. 152-153. Τὸ «μὲν» δηλαδὴ εἶνε ἄνευ ἀποδόσεως καὶ τὸ «οὖν» εἶνε μεταβατικόν, ὄχι συμπερασματικόν, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ».

Τὸ «παρακαλῶν» δὲν σημαίνει «παρηγορῶν», ὅπως μερὶς τῶν ἑρμηνευτῶν νομίζει, διότι τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου, περὶ τοῦ ὁποῖ-

ου πρόκειται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, δὲν περιεῖχε μόνον παρηγορητικούς λόγους. Ἐπίσης δὲν σημαίνει «προτρέπων», ὅπως ἄλλοι ἐρμηνευταὶ νομίζουν, διότι ὁ Πρόδρομος δὲν ἀπηύθυνε μόνον προτροπὰς. Τὸ «*παρακαλῶ*» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*λέγω*» (Πρβλ. τὸ «*ἔλεγε*» τοῦ στίχ. 7) ἢ συναφῶς τοῦ «*διδάσκω*» (Πρβλ. τὸ «*διδάσκαλε*» τοῦ στίχ. 12). Ὅτι δὲ τὸ «*παρακαλῶ*» ἔχει καὶ τοιαύτην ἐννοίαν, τοῦτο φαίνεται κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α΄ Τιμ. 6:2 ἐν σελ. 385-386, ὅπου καὶ παραπέμπομεν.

Τὸ «*εὐηγγελίζετο*» κατ' ἄλλους μὲν σημαίνει, «*ἐκήρυττε τὸ χαρμόσυνον μῆνυμα*», κατ' ἄλλους δὲ ἀπλῶς, «*ἐκήρυττε*». Ὁρθὴ εἶνε ἡ δευτέρα γνώμη, διότι τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου δὲν ἀνεφέρετο μόνον εἰς τὴν εὐχάριστον εἶδησιν τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος, ἀλλ' ἦτο ποικίλου περιεχομένου. Ὅτι δὲ τὸ «*εὐαγγελίζομαι*» σημαίνει καὶ ἀπλῶς «*κηρύττω*», τοῦτο φαίνεται ἐν χωρίοις ὅποια π.χ. τὰ Πράξ. 8:4,12, Γαλ. 1:8,9,23.

Μεταφράζομεν:

«Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα διδάσκων ἐκήρυττεν εἰς τὸν λαόν.»

Λουκ. 5:30

«ΓΟΓΓΥΖΕΙΝ»

«Καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ Φαρισαῖοι' πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες· διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;»

Εἰς τὸ «*γογγύζω*» ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν διαφόρους ἐννοίας, οἷον «*γογγύζω*», «*μουρμουρίζω*», «*διαμαρτύρομαι*», «*παραπονοῦμαι*». Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς ἡ ὀρθὴ καὶ ἀκριβὴς ἐννοία εἶνε «*σχολιάζω, κάνω σχόλια*». Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 6:41-43, ὅπου ἐπίσης τὸ «*γογγύζω*», σελ. 132, καὶ τοῦ Ἰωάν. 7:12, ὅπου τὸ «*γογγυσμός*», σελ. 137.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν*

Μεταφράζομεν:

«Καὶ ἔκαναν σχόλια οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες: Διατί τρώγετε καὶ πίνετε μαζί με τοὺς τελῶνας καὶ ἁμαρτωλούς;».

Οἱ ἐπικριταί, ἀπεθυνόμενοι εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ καὶ λέγοντες, «διατί τρώγετε καὶ πίνετε μαζί με τοὺς τελῶνας καὶ ἁμαρτωλούς;», ἐχρησιμοποιοῦν μὲν πληθυντικόν, εἰδικῶς ὅμως καὶ κυρίως διὰ τῆς κριτικῆς τῶν ἡννούν τὸν Ἰησοῦν.

Λουκ. 7:29-30

«ΕΔΙΚΑΙΩΣΑΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ»

«Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου· οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ».

Τοὺς δύο τούτους στίχους πολλοὶ θεωροῦν ὡς παρενθετικὸν σχόλιον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ μεταξὺ τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐκδοχὴν ἡ ἔννοια τοῦ στίχ. 29 εἶνε αὕτη: Ὁ λαὸς καὶ οἱ τελῶναι ἀκούσαντες τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ περὶ τοῦ Ἰωάννου ἀνεγνώρισαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐνήργησεν ὀρθῶς διότι εἶχον βαπτισθῆ μετὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου. Ἄλλ' ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ δὲν φαίνεται ὀρθή.

Εἶνε ἥκιστα πιθανόν, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς διέκοψε τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ διὰ νὰ παρεμβάλλῃ σχόλιόν του, καὶ δὴ καὶ χωρὶς νὰ παρέχῃ ἔνδειξιν τινα περὶ αὐτοῦ. Ἐπίσης, κατὰ τὴν εἰρημένην ἔννοιαν τοῦ στίχ. 29 ὁ λαὸς καὶ οἱ τελῶναι ἀνεγνώρισαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐνήργησεν ὀρθῶς διὰ τῆς βαπτίσεώς των ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου, ἀφοῦ ἐκ τῶν ὑστέρων ἤκουσαν τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ περὶ τοῦ Ἰωάννου. Προηγουμένως ὁ λαὸς καὶ οἱ τελῶναι δὲν ἀνεγνώριζον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐνήργησεν ὀρθῶς διὰ τῆς βαπτίσεώς των ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου; Ὅταν ἐβαπτίζοντο, δὲν ἐθεώρουν τὸν βαπτιστὴν προφήτην καὶ τὸ βάπτισμά του ὀρθόν; Ἀσφαλῶς ναί (20:4-6. Ἴδὲ καὶ Ματθ.

14:5, 21:24-26). Ἐκτὸς δὲ τούτων, ὁ λόγος, ὅτι ἀναγνωρίζεται ἡ ὀρθότης ἐνεργείας τινὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπονοεῖ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε δυνατὸν καὶ νὰ μὴ ἐνεργῇ ὀρθῶς, ὅπερ ἄτοπον καὶ ἀσεβές.

Συντασσόμεθα μετὰ τῶν ἐρμηνευτῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον δὲν θεωροῦν σχόλιον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἀλλὰ λόγον τοῦ Χριστοῦ. Ὁμοιάζει δὲ ὁ λόγος οὗτος πρὸς τὸν ἐν Ματθ. 21:32 λόγον τοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν, καθ' ἣν τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον εἶνε λόγος τοῦ Χριστοῦ, ὁ λαὸς καὶ οἱ τελῶναι «ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν» ἀκούσαντες, ὄχι τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν, ἀλλὰ τὸ κήρυγμα τοῦ προφήτου καὶ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.

Εἰς τὴν φράσιν, «ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν», δίδονται ἐξηγήσεις, ὁποῖαι αἱ ἐξῆς: Ἔδωσαν δίκαιον εἰς τὸν Θεόν (διότι ἐβαπτίσθησαν τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου). Ἀνεγνώρισαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐνήργησεν ὀρθῶς (εἰς τὸ θέμα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς πράξεως τοῦ βαπτίσματος). Ἀπέδειξαν (διὰ τῆς βαπτισεῶς των), ὅτι ὁ Θεὸς ἐνήργησεν ὀρθῶς. Ἠὐχαρίστησαν τὸν Θεόν (διότι ἀπέστειλε τὸν Ἰωάννην). Ἐτίμησαν τὸν Θεόν (διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ προφήτου).

Καθ' ἡμᾶς ἡ τελευταία ἐξήγησις, καθ' ἣν τὸ «ἐδικαίωσαν» σημαίνει «ἐτίμησαν», εἶνε ἡ καλλιτέρα ἐκ τῶν διδομένων ἐξηγήσεων, ἀλλ' ὄχι ἡ εὐστοχωτέρα καὶ ἡ ἀκριβεστέρα. Εὐστοχώτερον καὶ ἀκριβέστερον εἶνε νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ «ἐδικαίωσαν» διὰ τοῦ «ἐδόξασαν». Ἡ φράσις «ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν» σημαίνει «ἐδόξασαν τὸν Θεόν». Πρβλ. στίχ. 16, «Ἔλαβε δὲ φόβος πάντας καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, λέγοντες ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν». Ὅτι δὲ τὸ «δικαιῶ» ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «δοξάζω» ἀποδεικνύομεν ἐφεξῆς.

Ἐν Σοφ. Σειρ. 13:22 γράφεται: «Πλουσίου σφαλέντος πολλοὶ ἀντιλήπτορες, ἐλάλησεν ἀπόρητα καὶ ἐδικαίωσαν αὐτόν. Ταπεινὸς ἔσφαλε καὶ προσεπετίμησαν αὐτῷ, ἐφθέγγατο σύνεσιν καὶ οὐκ ἐδόθη αὐτῷ τόπος». Τὸ «δικαιῶ» ἐνταῦθα οἱ ἐρμηνευταὶ ἐκλαμβάνουν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ «δικαιολογῶ». Καὶ οὕτως εἰς τὴν φράσιν περὶ τοῦ πλουσίου, «ἐλάλησεν ἀπόρητα καὶ ἐδικαίωσαν αὐτόν», δίδουν τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ πλούσιος λέγει λόγια, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπονται, καὶ ἐν τούτοις δικαιολογοῦν αὐτόν. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ προσπαθείας τῶν κολάκων νὰ δικαιολογήσουν τὰ ἄτοπα λόγια τοῦ πλουσίου, μάλιστα ἀφοῦ δὲν προϋποτίθενται κατηγοροὶ

τοῦ πλουσίου. Οἱ κόλακες πράττουν τι περισσότερο τῆς δικαιολογήσεως· ἐπαινοῦν καὶ χειροκροτοῦν τὸν πλούσιον. Πρὸς τὸν ἐπόμενον στίχ. 23, κατὰ τὸν ὁποῖον λαλεῖ ὁ πλούσιος καὶ τὸν λόγον του ὑψώνουν ἕως τῶν νεφελῶν, λαλεῖ ὁ πτωχὸς καὶ καταφρονοῦν αὐτόν. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς εἰς τὸ «δικαιῶ» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δίδομεν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἐπαινώ». Τὸ παρατεθὲν χωρίον σημαίνει: Ὅταν ὁ πλούσιος πέσῃ, παρουσιάζονται πολλοὶ βοηθοί. Ὁ πλούσιος λέγει λόγια, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λέγωνται, καὶ ὁμοῦ ἐπαινοῦν αὐτόν. Πίπτει ὁ πτωχὸς καὶ ἄσημος, καὶ ὄχι μόνον δὲν βοηθοῦν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμοῦν αὐτόν. Λέγει λόγια σοφά, καὶ ὁμοῦ δὲν δίδουν εἰς αὐτόν προσοχήν, περιφρονοῦν αὐτόν. Τὸν ἀξιοκατάκριτον ἐπαινοῦν καὶ τὸν ἀξιεπαινον περιφρονοῦν.

Ἐν Σοφ. Σειρ. 18:1-2 γράφεται: «Ὁ ζῶν εἰς τὸν αἰῶνα ἔκτισε τὰ πάντα κοινῇ. Κύριος μόνος δικαιωθήσεται». Τὸ «δικαιοῦμαι» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «εἶμαι δίκαιος», ὅπως νομίζεται. Διότι αὐτὴ ἡ σημασία δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν συνάφειαν τῆς φράσεως «Κύριος μόνος δικαιωθήσεται». Τὸ «δικαιοῦμαι» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ «δοξάζομαι». Αὐτὴ ἡ σημασία ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὴν συνάφειαν τῆς εἰρημένης φράσεως. Διότι ἐν τῇ συναφείᾳ ὁ Κύριος περιγράφεται ὡς αἰώνιος, δημιουργὸς τῶν πάντων (18:1) καὶ παντεπόπτης (17:32), ἄρα ἄξιός νὰ δοξάζεται, μόνος δὲ ἄξιός νὰ δοξάζεται ὡς μοναδικὸς εἰς τὴν φύσιν του καὶ τὴν μεγαλωσύνην του. Κατὰ τὸν προηγούμενον στίχ. 17:32 «οἱ ἄνθρωποι πάντες γῆ καὶ σποδός». Ἡ φράσις «Κύριος μόνος δικαιωθήσεται» ὑπενθυμίζει τὴν ἐν Ἡσ. 2:11 καὶ 17 ὁμοίαν φράσιν, «Ἐψωθήσεται Κύριος μόνος».

Εἰς τὸ Ἡσ. 42:21 περιέχεται: «Κύριος ὁ Θεὸς ἐβουλεύσατο, ἵνα δικαιωθῆ καὶ μεγαλύνῃ αἶνεσιν». Τὸ «δικαιωθῆ» θεωροῦμεν συνώνυμον πρὸς τὸ «μεγαλύνῃ αἶνεσιν» κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων. Οὕτω τὸ χωρίον σημαίνει: «Ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ δοξασθῆ καὶ νὰ προκαλέσῃ μεγαλειώδη αἶνον».

Εἰς τὸ Ἡσ. 45:25 περιέχεται: «Ἀπὸ Κυρίου δικαιωθήσονται καὶ ἐν τῷ Θεῷ ἐνδοξασθήσονται πᾶν τὸ σπέρμα τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ». Τὸ «δικαιωθήσονται» καὶ τὸ «ἐνδοξασθήσονται» θεωροῦμεν συνώνυμα, ὅπως καὶ τὰς λέξεις «δικαιοσύνη» καὶ «δόξα» τοῦ προηγούμενου στίχ. 24, τῶν ὁποίων ἡ ἔννοια ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ «αἰσχυρθήσονται».

Ἐν Ἰεζ. 44:24 ὁ Θεὸς λέγει: «Τὰ δικαιώματά μου δικαιώσουσι, καὶ τὰ κρίματά μου κρινοῦσι, καὶ τὰ νόμιμά μου καὶ τὰ προστάγματά μου ἐν πάσαις ταῖς ἑορταῖς μου φυλάσσονται, καὶ τὰ σάββατά μου ἀγιάσουσιν». Ἐνταῦθα τὸ «δικαιῶ» χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «κρίνω», τὸ ὁποῖον σημαίνει «ἔχω ἐν τιμῇ, τιμῶ». Ἰδὲ σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 14:5-6 ἐν σελ. 247-284.

Ἐδείχθη, ὅτι τὸ «δικαιῶ» εἶνε συνώνυμον τοῦ «δοξάζω». Ὅταν δικαιώνεται ὁ ἄνθρωπος, τιμᾶται καὶ δοξάζεται. Ὅθεν τὸ «δικαιῶ» προσέλαβε τὴν ἔννοιαν τοῦ «τιμῶ, δοξάζω». Ἐν Ῥωμ. η' 30 ὁ Ἀπόστολος γράφει: «Οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασεν».

Συναφῶς τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ῥήματος «δικαιῶ» οὐσιαστικὸν «δικαίωμα» εἶνε συνώνυμον τοῦ «δόξα». Ἐν Ὡσ. 13:1 κατὰ τοὺς Ὁ περιέχεται: «Κατὰ τὸν λόγον Ἐφραὶμ δικαίωματα ἔλαβεν αὐτὸς ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἔθετο αὐτὰ τῇ Βάαλ καὶ ἀπέθανε». Τὸ χωρίον εἶνε δυσνόητον καὶ διαφέρει ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι κατὰ τοὺς Ὁ τὸ χωρίον ἔχει τὴν ἐξῆς σημασίαν: Συμφώνως πρὸς τὸν λόγον, τὸν ἐν Γεν. 49:26 προφητικὸν λόγον, ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωσήφ, ἔλαβε δόξας ἐν τῷ Ἰσραηλιτικῷ ἔθνει, ἀλλ' ἀπέδωκεν αὐτὰς εἰς τὴν ψευδοθεότητα Βάαλ, διὸ καὶ ἀπέθανε πνευματικῶς. Ἀντὶ τοῦ «δικαίωματα ἔλαβεν αὐτὸς ἐν τῷ Ἰσραὴλ», ὅπερ καθ' ἡμᾶς σημαίνει, «αὐτὸς ἔλαβε δόξας, ἐδόξασθη, ἐν τῷ Ἰσραηλιτικῷ ἔθνει», τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει, «αὐτὸς ὑψώθη ἐν τῷ Ἰσραὴλ». Τὸ «ἔλαβε δόξας, ἐδόξασθη» καὶ τὸ «ὑψώθη» προφανῶς εἶνε ἰσοδύναμα. Ἐν Βαρ. 2:17 περιέχεται: «Οὐχ οἱ τεθνηκότες ἐν τῷ ἔθῃ, ὧν ἐλήφθη τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπὸ τῶν σπλάγχων αὐτῶν, δώσουσι δόξαν καὶ δικαίωμα τῷ Κυρίῳ». Προφανῶς ἐνταῦθα «δόξα» καὶ «δικαίωμα» εἶνε συνώνυμα. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι δὲν δίδουν δόξαν καὶ τιμὴν εἰς τὸν Κύριον οἱ νεκροὶ (ἀλλ' οἱ ζῶντες). Πρὸς. Ψαλμ. 6:6(5), 29:10 (30:9), 87:11-12 (88:10-11), Ἦσ. 38:18.

Συναφῶς ἐπίσης τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ῥήματος «δικαιῶ» οὐσιαστικὸν «δικαιοσύνη» εἶνε συνώνυμον τοῦ «δόξα», ὡς ἀποδεικνύομεν ἀκολούθως.

Ἐν Βαρ. 1:15 γράφεται: «Τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη, ἡμῖν δὲ ἡ αἰσχὺνη τῶν προσώπων». Ἐνταῦθα «ἡ δικαιοσύνη» καὶ «ἡ αἰσχὺνη» ἀντιτίθενται, ἐκ δὲ τῆς ἀντιθέσεως δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις, ὅτι «ἡ δικαιοσύνη» εἶνε «ἡ δόξα». Ἡ ἔννοια

τοῦ λόγου εἶνε: Εἰς τὸν Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν πρέπει ἡ δόξα, εἰς ἡμᾶς δὲ ἡ αἰσχὺνη τῶν προσώπων.

Ἐν Βαρ. 2:6 γράφεται: «Τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη, ἡμῖν δὲ καὶ τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἡ αἰσχὺνη τῶν προσώπων». Τὸ χωρίον εἶνε ὁμοιον πρὸς τὸ προηγούμενον. Καὶ «ἡ δικαιοσύνη» εἶνε καὶ ἐνταῦθα «ἡ δόξα».

Ἐν Βαρ. 2:18 εἰς τὴν φράσιν, «δώσουσί σοι δόξαν καὶ δικαιοσύνην, Κύριε», αἱ λέξεις «δόξα» καὶ «δικαιοσύνη» χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων. Μεταφράζομεν τὴν φράσιν: «θὰ δώσουν εἰς σὲ δόξαν καὶ τιμὴν, Κύριε». Συνωνύμως, ὡς ἤδη εἶπομεν, ἐν τῷ προηγούμενῳ στίχ. 17 χρησιμοποιοῦνται αἱ λέξεις «δόξα» καὶ «δικαίωμα» («δώσουσι δόξαν καὶ δικαίωμα τῷ Κυρίῳ»).

Ἐν Βαρ. 5:2 λέγεται πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ: «Περιβαλοῦ τὴν διπλοῖδα τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης, ἐπίθου τὴν μίτραν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν σου τῆς δόξης τοῦ αἰωνίου». Καὶ εἰς τὸ χωρίον τοῦτο «δικαιοσύνη» καὶ «δόξα» (=λαμπρότης) εἶνε συνώνυμα, ὅπως φαίνεται καὶ ἐκ τῆς συναφείας, ἔνθα ὁ λόγος περὶ «εὐπρεπείας» καὶ «δόξης», στίχ. 1, καὶ «λαμπρότητος», στίχ. 3.

Ἐν Δαν. 9:7 γράφεται: «Σοί, Κύριε, ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡμῖν ἡ αἰσχὺνη τοῦ προσώπου». Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ὁμοιον πρὸς τὰ παρατεθέντα καὶ σχολιασθέντα χωρία Βαρ. 1:15, 2:6. Ἡ λέξις «δικαιοσύνη», ἀντίθετος τῆς λέξεως «αἰσχὺνη», σημαίνει «δόξα».

Ἐν Ψαλμ. 34(35):28 ὁ Ψαλμωδὸς λέγει πρὸς τὸν Κύριον: «Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινόν σου». Ὁ Ψαλμωδὸς «τὴν δικαιοσύνην» ἀναφέρει συνωνύμως πρὸς «τὸν ἔπαινον», ὅπως δεῖκνυει τὸ ἀσύνδετον μεταξὺ τῶν δύο προτάσεων τοῦ χωρίου, καθὼς καὶ τὸ «μεγαλυνθήτω» τοῦ προηγουμένου στίχ. 27 («καὶ εἰπάτωσαν διαπαντός· μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος»). Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: Ἐπίσης ἡ γλῶσσά μου θὰ κηρύττῃ τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινόν σου. Πρβλ. Ψαλμ. 70(71):8, «κληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου».

Ἐν Ψαλμ. 110(111):3 ὁ Ψαλμωδὸς θαυμάζων τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ λέγει: «Ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Τὰς λέξεις «ἐξομολόγησις», «μεγαλοπρέπεια» καὶ «δικαιοσύνη» θεωροῦμεν

συνωνύμους. Τὴν τελευταίαν δὲ πρότασιν τοῦ χωρίου, «καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος», θεωροῦμεν ἰσοδύναμον πρὸς τὴν τελευταίαν πρότασιν τοῦ Ψαλμοῦ, «ἡ αἴνεσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: Ἐνδοξον καὶ μεγαλοπρεπὲς εἶνε τὸ ἔργον του, καὶ ἡ δόξα του εἶνε αἰωνία.

Ἐν Παροιμ. 20:28 κατὰ τοὺς Ο΄ περιέχεται: «Ἐλεημοσύνη καὶ ἀλήθεια φυλακὴ βασιλεῖ, καὶ περικυκλώσουσιν ἐν δικαιοσύνῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ». Ἡ «ἐλεημοσύνη» ἐνταῦθα εἶνε ἡ «εὐσπλαγχνία». Ἡ «ἀλήθεια», συνωνύμως πρὸς τὴν «ἐλεημοσύνην» ἀναφερομένη, εἶνε ἡ «ἀγαθότης, ἡ καλωσύνη, ἡ ἐπιείκεια». Διὰ τὴν τοιαύτην ἔννοιαν τῆς λέξεως «ἀλήθεια» ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 3:21 ἐν τῷ α΄ τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 106-112, ὅπου παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν πλῆθος χωρία περιέχοντα τὴν λέξιν ταύτην, καὶ δὴ καὶ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾶται μετὰ τῆς λέξεως «ἔλεος». Ἡ «δικαιοσύνη» εἶνε ἡ «δόξα». Σημειωτέον, ὅτι τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν εἰς τὸ παρὸν χωρίον τῶν Παροιμιῶν οἱ Ο΄ μεταφράζουν «δικαιοσύνη», εἰς τὸ Ἠσ. 40:6 μεταφράζουν «δόξα». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον τῶν Παροιμιῶν: «Ἡ εὐσπλαγχνία καὶ ἡ καλωσύνη (ἢ ἐπιείκεια) διαφυλάττουν τὸν βασιλέα, καὶ περιβάλλουν διὰ δόξης τὸν θρόνον του». Ἡ ἔννοια τῆς δόξης συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ θρόνου. Πρὸβλ. Παροιμ. 29:14 («βασιλέως ἐν ἀληθείᾳ κρίνοντος πτωχοῦς, ὁ θρόνος αὐτοῦ εἰς μαρτύριον κατασταθήσεται»). Ἡ φράσις «εἰς μαρτύριον» σημαίνει «εἰς δόξαν». Ἰδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀποκ. 19:10 ἐν τῷ β΄ τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐν σελ. 285-287).

Παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν ἐν εἰσέτι χωρίον, τὸ Ἠσ. 61:3, «Δοθῆναι τοῖς πενθοῦσι Σιών δόξαν ἀντὶ σποδοῦ, ἄλειμμα εὐφροσύνης τοῖς πενθοῦσι, καταστολὴν δόξης ἀντὶ πνεύματος ἀκηδίας· καὶ κληθήσονται γενεαὶ δικαιοσύνης, φύτευμα Κυρίου εἰς δόξαν». Ἐν τῷ χωρίῳ κυριαρχεῖ ἡ ἔννοια τῆς δόξης, τῆς λαμπρότητος, ἀφοῦ ἡ λέξις «δόξα» ἀπαντᾶ τρίς, ἀπαντᾶ δὲ καὶ ἡ λέξις «εὐφροσύνη». Ἐκ τούτου δὲ φαίνεται, ὅτι καὶ ἡ λέξις «δικαιοσύνη» ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς δόξης, τῆς λαμπρότητος. Αἱ φράσεις «γενεαὶ δικαιοσύνης», «φύτευμα Κυρίου εἰς δόξαν», ἀσυνδέτως ἐκφερόμεναι, καθ' ἡμᾶς σημαίνουν «γενεαὶ δόξης· ἐνδοξοὶ γενεαί», «φυτεία τοῦ Κυρίου διὰ τὴν εἶνε ἐνδοξος· ἐνδοξος φυτεία τοῦ Κυρίου· λαμπρὰ φυτεία τοῦ Κυρίου».

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ὁλος δὲ ὁ λαὸς καὶ οἱ τελῶναι, ὅταν ἤκουσαν, ἐδόξασαν τὸν Θεὸν καὶ ἐβαπτίσθησαν τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου. Ἀντιθέτως οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ ἠρνήθησαν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς τῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐβαπτίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ».

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἰωάννου, τὸ κήρυγμα καὶ τὸ βάπτισμά του ἦσαν θέλημα τοῦ Θεοῦ. Οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ ἀπέρριψαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ διὰ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν διὰ τὸν λαὸν καὶ τοὺς τελῶνας ἢ ὑπ' αὐτῶν ἀπόρριψις τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶχεν ἰσχύν. Καίτοι οἱ Φαρισαῖοι ἦσαν ἡ θρησκευτικὴ τάξις του Ἰσραήλ, καὶ οἱ νομικοὶ ἦσαν οἱ μελετηταὶ καὶ ἐξηγηταὶ τοῦ νόμου, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιβληθοῦν ἐπὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν τελωνῶν.

Λουκ. 7:47

«ΑΦΕΩΝΤΑΙ ΑΙ ΑΜΑΡΤΙΑΙ ΑΥΤΗΣ ΑΙ ΠΟΛΛΑΙ, ΟΤΙ ΗΓΑΠΗΣΕ ΠΟΛΥ»

«Ὁ ὁ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολὺ· ὧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ».

Τὸ χωρίον τοῦτο, λόγος τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Σίμωνα τὸν Φαρισαῖον ἐξ ἀφορμῆς τῶν συγκινητικῶν ἐκδηλώσεων ἀγάπης τῆς ἁμαρτωλῆς γυναικὸς πρὸς τὸν Χριστόν, τῆς ἐλλείψεως τοιούτων ἐκδηλώσεων ἐκ μέρους τοῦ Φαρισαίου Σίμωνος, ἅμα δὲ καὶ τῆς κατακρίσεως ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τῆς τε γυναικὸς ὡς ἁμαρτωλῆς καὶ τοῦ Ἰησοῦ ὡς δεχομένου τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς, εἶνε δύσκολον. Ἡ δυσκολία φαίνεται, ὅταν τὸ χωρίον ἐξετάζεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν συνάφειαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐξετάζεται αὐτὸ καθ' ἑαυτό. Κατὰ τὴν συνάφειαν ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν προηγεῖται ὡς ἡ ἄφεσις τῶν ὑλικῶν χρεῶν, ἡ δὲ ἀγάπη ἔπεται ὡς εὐγνωμοσύνη διὰ τὴν ἄφεσιν. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον κῶλον τοῦ χωρίου παρέχει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον, ὅτι δηλαδὴ προηγεῖται ἡ ἀγάπη καὶ ἔπεται ἡ ἄφεσις ὡς ἀποτέλεσμα

αὐτῆς. Ἀντιθέτως ὁμως πρὸς τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν, κατὰ τὸ δευτέρον κῶλον τοῦ χωρίου προηγείται ἡ ἄφεςις καὶ ἔπεται ἡ ἀγάπη ὡς εὐγνωμοσύνη, ὅπως καὶ κατὰ τὴν συνάφειαν. Τὸ τμήμα δηλαδὴ τοῦ ἔδαφίου, «ἀφείωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολὺ», φαίνεται νὰ ἀντιφάσκη τόσον πρὸς τὴν συνάφειαν τοῦ ἔδαφίου ὅσον καὶ πρὸς τὴν συνέχειάν του ἐν τῷ ἔδαφίῳ, «ὃ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ».

Τοῦ δυσκόλου τούτου χωρίου διευπλώθησαν δύο ἐρμηνεῖαι. Κατὰ τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν ἡ φράσις «λέγω σοι» θεωρεῖται παρενθετικὴ καὶ ἡ ἔννοια τοῦ πρώτου κῶλου τοῦ χωρίου εἶνε ἡ ἐξῆς: «Διὰ τοῦτο (λέγω εἰς σὲ) ἔχουν συγχωρηθῆ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, διότι δηλαδὴ ἔδειξε μεγάλην ἀγάπην πρὸς ἐμέ». Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἡ φράσις «οὐ χάριν» προλαμβάνει τὴν φράσιν «ὅτι ἠγάπησε πολὺ» ἢ, ἄλλως, ἡ δευτέρα φράσις εἶνε ἐπεξηγήσις τῆς πρώτης. Οὕτω δὲ ἡ συγχώρησις τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν τῆς γυναικὸς παρουσιάζεται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Χριστόν, δι' ἄλλων λέξεων ἡ ἀγάπη τῆς γυναικὸς παρουσιάζεται ὡς αἰτία τῆς συγχωρήσεώς της.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία ἀντιτίθεται πρὸς τὸν στίχ. 50, ἐν τῷ ὁποίῳ ὡς αἰτία τῆς σωτηρίας τῆς γυναικὸς παρουσιάζεται ἡ πίστις, ὄχι ἡ ἀγάπη («ἡ πίστις σου σέσωκέ σε»). Καὶ προσβλήθη μὲν κατὰ τοῦ λόγου τούτου ὅτι δὲν εἶνε ἰσχυρός, καθόσον κατὰ τὸν Παῦλον ἡ σφύζουσα πίστις εἶνε ἡ «δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη» (Γαλ. 5:6), κατὰ δὲ τὸν Πέτρον «ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν» (Α' Πέτρ. 4:8). Ἀλλὰ δεδομένου ὅτι ἡ ἀγάπη εἶνε καὶ αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἀφέσεως, τίθεται τὸ ἐρώτημα, πῶς αὕτη θεωρεῖται ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει· θεωρεῖται δηλαδὴ ἐκ τῆς ἐπόψεως τῆς αἰτίας ἢ τοῦ ἀποτελέσματος; Ἡ προηγηθεῖσα παραβολὴ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ δεύτερον κῶλον τοῦ ἐξεταζομένου ἔδαφίου σαφῶς δεικνύουν, ὅτι ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἡ ἀγάπη τίθεται ἐκ τῆς ἐπόψεως τοῦ ἀποτελέσματος, ὡς εὐγνωμοσύνη δηλαδὴ διὰ τὴν ἄφεςιν. Καὶ συνεπῶς ἡ ὑπ' ὄψιν ἐρμηνεία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀγάπη εἶνε ἡ αἰτία τῆς ἀφέσεως, δὲν εὐσταθεῖ. Ἄν αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία ἦτο ὀρθή, ἐν στίχ. 42 ὁ Ἰησοῦς δὲν θὰ ἠρώτα, «τίς οὖν αὐτῶν πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει;», ἀλλὰ θὰ ἠρώτα, «τίς οὖν αὐτῶν πλεῖον αὐτὸν ἠγάπησε;». Τὸ «ἀγαπήσει» σημαίνει ἀγάπην μετὰ τὴν ἄφεςιν τοῦ χρέους, ἐνῶ τὸ «ἠγάπησε» θὰ ἐσήμαινεν ἀγάπην πρὸ τῆς ἀφέσεως τοῦ χρέους. Ἐπίσης, ἂν ἡ ὑπ' ὄψιν ἐρμηνεία ἦτο ὀρθή, εἰς τὸ δευτέ-

ρον κῶλον τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου ὁ Ἰησοῦς δὲν θὰ ἔλεγεν, «*ὦ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ*», ἀλλὰ θὰ ἔλεγεν, «*ὄς δὲ ὀλίγον ἀγαπᾷ, ὀλίγον ἀφίεται αὐτῷ*».

Κατὰ τὴν δευτέραν ἐρμηνείαν, ἡ ὁποία διευτώθη ἐπειδὴ ἡ πρώτη δὲν εἶνε ικανοποιητική, ἡ φράσις «*λέγω σοι*» δὲν εἶνε παρενεθική, ἀλλ' εἶνε ἡ κυρία πρότασις τοῦ ἐδαφίου, ἡ ἔννοια δὲ τούτου εἰς τὸ πρῶτον κῶλον εἶνε ἡ ἐξῆς: «*Διὰ τοῦτο λέγω εἰς σὲ "ἔχουν συγχωρηθῆ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί"*, διότι δηλαδὴ ἠγάπησε πολὺ». Ἐπὶ τὸ καταληπτότερον ἡ ἔννοια εἶνε αὕτη: «*Σὲ βεβαιῶν, Σίμων, περὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν τῆς γυναικὸς στηρίζων τὴν βεβαίωσίν μου εἰς τὴν πολλὴν αὐτῆς ἀγάπην, διότι δηλαδὴ ἠγάπησε πολὺ καὶ οὕτως ἀποδεικνύει, ὅτι ὄντως συνεχωρήθη. Ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς πολλῆς ἀγάπης της, τῆς ὁποίας εἶσαι μάρτυς, δύνασαι νὰ συναγάγῃς τὴν συγχώρησιν τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν της*». Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἡ ἀγάπη ἀκολουθεῖ εἰς τὴν συγχώρησιν, ὡς εὐγνωμοσύνη, καὶ ἀποδεικνύει τὴν συγχώρησιν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐρμηνεία αὕτη, καίτοι καλλιτέρα τῆς προηγουμένης, ἀφοῦ κατ' αὐτὴν προηγείται ἡ συγχώρησις καὶ ἔπεται ἡ ἀγάπη ὡς εὐγνωμοσύνη, δὲν εἶνε ικανοποιητική. Καὶ τοῦτο διὰ δύο λόγους. Πρῶτον μὲν, διότι ἡ ἐρμηνεία αὕτη δὲν γίνεται φυσικῶς καὶ ἀβιάστως, ἀλλὰ διὰ πίεσεως τοῦ χωρίου. Δεύτερον δέ, τὸ καὶ σπουδαιότερον, σκοπὸς τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦτο ν' ἀποδείξῃ εἰς τὸν Σίμωνα τὴν ἄφεσιν τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν τῆς γυναικὸς ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς πολλῆς ἀγάπης της, ἀλλὰ νὰ δείξῃ εἰς αὐτόν, διατι ἡ ἁμαρτωλὸς ἐξεδήλωνε πολλὴν ἀγάπην· νὰ δείξῃ δηλαδὴ, ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν αὐτάρεσκον Σίμωνα, ὅστις ἐφρόνει περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι εἶχεν ὀλίγας ἁμαρτίας, ἐκείνη εἶχε συνείδησιν τῆς μεγάλης ἁμαρτωλότητός της καὶ ἅμα ἐσωτερικὴν πληροφορίαν, ὅτι ὁ Κύριος συνεχώρησε τὰ πλήθη τῶν ἁμαρτιῶν της, διὸ καὶ ἐξεδήλωσε μεγάλην ἀγάπην πρὸς αὐτόν, ἐνῶ ὁ Σίμων ὑστέρησεν εἰς ἀγάπην. Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἦτο ἕμμεσος καὶ εὐγενὴς ἔλεγχος τοῦ Σίμωνος.

Καὶ ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα ἐρμηνεία τοῦ χωρίου εἶνε ἀνεπιτυχής, διότι κατ' ἀμφοτέρας γίνεται τὸ αὐτὸ λάθος, δὲν ἐκλαμβάνεται ὀρθῶς ὁ σύνδεσμος «*ὅτι*». Οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν τοῦτον ὡς αἰτιολογικόν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*διότι*», ἐνῶ ἐνταῦθα εἶνε τῆς ἀκολουθίας, ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «*διό, διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο, ὅθεν*». Ἡ φράσις δηλαδὴ «*ὅτι ἠγάπησε πολὺ*» δὲν σημαίνει, «*διότι*

ἠγάπησε πολὺ», ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί, ἀλλὰ σημαίνει, «διὰ τοῦτο ἠγάπησε πολὺ».

Μεταφράζομεν τὸ ὄλον χωρίον:

«Ἐξ αἰτίας τούτου λέγω εἰς σέ: Ἔχουν συγχωρηθῆ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, διὰ τοῦτο ἠγάπησε πολὺ· ἐκεῖνος δέ, εἰς τὸν ὁποῖον συγχωρεῖται ὀλίγον, ἀγαπᾷ ὀλίγον».

Διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης αἴρεται ἡ δυσχέρεια περὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου καὶ παρέχεται ἀβίαστος, φυσικὴ καὶ ἀρίστη ἔννοια. Ἄφοῦ ἤδη τὸ «ὅτι» δὲν ἐκλαμβάνεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διότι», ἀλλὰ τοῦ «διὰ τοῦτο», τὸ τμήμα τοῦ χωρίου, ἀφένονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολὺ», δὲν παρέχει πλέον τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἀντιφάσκει πρὸς τὴν συνέχειάν του, «ὅ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ», καθὼς καὶ πρὸς τὴν συνάφειαν τοῦ ἑδαφίου, ἀλλ' ἀνταποκρίνεται πρὸς ταῦτα ἄριστα.

Ἡ φράσις ἐπίσης «λέγω σοι» οὔτε εἰς παρενθετικὴν ὑποβιάζεται, ὅπως κατὰ τὴν πρώτην τῶν δύο κριθισῶν ἐρμηνειῶν, οὔτε ἄλλως συνδέεται πρὸς τὴν πρώτην ἐκ τῶν ἐπομένων εἰς αὐτὴν προτάσεων καὶ ἄλλως πρὸς τὴν δευτέραν, ὅπως κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν κριθισῶν ἐρμηνειῶν, ἡ ὁποία πιέζει τὸν λόγον διὰ νὰ ἐξαγάγη καλλιτέραν ἔννοιαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πρώτης ἐρμηνείας. Εἰς τὸ «λέγω» δηλαδὴ τῆς ἐν λόγῳ φράσεως δὲν εἶνε ἡ μὲν πρότασις «ἀφένονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί» ἀντικείμενον, ἡ δὲ πρότασις «ὅτι ἠγάπησε πολὺ» αἰτιολογία («λέγω σοι "ἀφένονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί", ὅτι [=διότι] ἠγάπησε πολὺ»), ἀλλ' ἀμφότεραι αἱ προτάσεις εἶνε ἀντικείμενον («λέγω σοι· ἀφένονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι [=διὰ τοῦτο] ἠγάπησε πολὺ»).

Ἡ φράσις τέλος «οὗ χάριν» δὲν προλαμβάνει τὴν φράσιν «ὅτι ἠγάπησε πολὺ», ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί· ἡ δευτέρα δηλαδὴ φράσις δὲν εἶνε ἐπεξηγήσις τῆς πρώτης, ἀλλ' ἡ φράσις «οὗ χάριν» ἀναφέρεται εἰς τὰ προηγούμενα καὶ συνδέεται πρὸς τὰ ἐπόμενα ὡς ἐξῆς: Ἐξ αἰτίας τούτου, τῆς ἐκδηλώσεως δηλαδὴ μεγάλης ἀγάπης πρὸς ἐμὲ ἐκ μέρους τῆς ἁμαρτωλῆς γυναικὸς καὶ τῆς ἐλλείψεως τοιαύτης ἀγάπης ἐκ μέρους σου, λέγω εἰς σέ, ὁ Σίμων: Ἔχουν συγχωρηθῆ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, διὰ τοῦτο ἠγάπησε πολὺ κ.τ.λ.

Ἡ ἐξετασθεῖσα ἐνταῦθα περίπτωσις τοῦ «ὅτι» εἶναι τοιαύτη, ὥστε καὶ μόνη αὕτη, ἂν δὲν ὑπῆρχον ἄλλαι περιπτώσεις ἐν τῇ Γραφῇ, θὰ ἦτο ἀρκετὴ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ «ὅτι» ἔχει καὶ τὴν ἔννοι-

αν «διά τοῦτο». Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι περιπτώσεις Γραφῆς, εἰς τὰς ὁποίας τὸ «ὄτι» ἔχει καὶ τὴν ἔννοιαν αὐτῆς, καθέτομεν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ὑ, σχολιάζομεν καὶ μεταφράζομεν σχετικὰ χωρία:

«Ἐξ ἡμέρας συλλέξετε· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα, ὅτι οὐκ ἔσται ἐν αὐτῇ» (Ἐξόδ. 16:26).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ περιέχεται ἐντολὴ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας περὶ συλλογῆς τοῦ μάννα κατὰ τὰς πρώτας ἕξ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος καὶ ἀργίας αὐτῶν κατὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, τὸ Σάββατον. Κατὰ τὸ Σάββατον δὲν θὰ ἔπρεπεν Ἰσραηλίτης νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν πεδιάδα πρὸς συλλογὴν μάννα, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν θὰ ἔπιπτεν ἐξ οὐρανοῦ μάννα.

Τὸ «ὄτι» τοῦ χωρίου, τοῦ ὁποίου, σημειωτέον, δὲν ὑπάρχει τὸ ἀντίστοιχον ἐν τῷ Μασοριτικῷ, καθ' ἡμᾶς δὲν σημαίνει «διότι», ἀλλὰ «διά τοῦτο». Ἄν ἐσήμαινε «διότι», τότε ἡ τελευταία πρότασις τοῦ χωρίου θὰ ἐσήμαινε, «διότι δὲν θὰ ὑπάρχῃ (μάννα) κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν (τοῦ Σαββάτου)». Ἄλλὰ τοῦτο θὰ ἦτο ἄσκοπος καὶ ἄστοχος παλιλλογία, ἀφοῦ μόλις προηγουμένως ἐν τῷ στίχ. 25 ἐλέχθη μετ' ἐμφάσεως, ὅτι κατὰ τὸ Σάββατον δὲν θὰ ὑπῆρχε μάννα εἰς τὴν πεδιάδα («οὐχ εὑρεθήσεται ἐν τῷ πεδίῳ»). Ἐπίσης, ἂν τὸ «ὄτι» ἐσήμαινε «διότι», τότε ἡ ἀργία ὡς πρὸς τὴν συλλογὴν μάννα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου θὰ διετάσσετο διότι δὲν θὰ ὑπῆρχε μάννα, ἐνῷ ἄλλως διατάσσεται δι' ὑψηλὸν σκοπὸν, πρὸς τιμὴν τοῦ Κυρίου.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Τὰς ἕξ ἡμέρας θὰ συλλέγετε· τὴν δὲ ἐβδόμην ἡμέραν θὰ ἀργῆτε. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ ὑπάρχῃ (μάννα) κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν (διὰ νὰ ἀργῆτε δηλαδὴ)».

«Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ λέγων· ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀβαρίμ τοῦτο, ὄρος Ναβαῦ, ὃ ἔστιν ἐν γῆ Μωᾶβ κατὰ πρόσωπον Ἰεριχώ, καὶ ἰδὲ τὴν γῆν Χαναάν, ἣν ἐγὼ δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ εἰς κατάσχεσιν, καὶ τελευτά ἐν τῷ ὄρει, εἰς ὃ ἀναβαίνεις ἐκεῖ, καὶ προστέθητι πρὸς τὸν λαὸν σου, ὃν τρόπον ἀπέθανεν Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἐν Ὠρ τῷ ὄρει, καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὅτι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἀντιλογίας Κάδης ἐν τῇ ἐρήμῳ Σίν, διότι

οὐχ ἠγιάσατέ με ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· ὅτι ἀπέναντι ὄψη τὴν γῆν καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσῃ» (Δευτ. 32:48-52).

Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Θεὸς διατάσσει τὸν Μωυσῆν νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ναβαῦ, νὰ ἴδῃ ἐκεῖθεν τὴν γῆν Χαναάν καὶ ν' ἀποθάνῃ ἐπὶ τοῦ ὄρους, ὅπως ὁ ἀδελφός του Ἄαρὼν ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὡρ, διότι ἠπειθήσαν εἰς τὸν Κύριον ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ ὕδατος ἀντιλογίας καὶ οὕτω δὲν συνετέλεσαν νὰ δοξασθῇ δεόντως ἐνώπιον τῶν Ἰσραηλιτῶν. Μετὰ δὲ τὸν λόγον περὶ ἀπειθείας καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς μειώσεως τῆς δόξης τοῦ ἐνώπιον τῶν Ἰσραηλιτῶν ὁ Θεὸς λέγει πρὸς τὸν Μωυσῆν: «ὅτι ἀπέναντι ὄψη τὴν γῆν καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσῃ». Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ τὸ «ὅτι», τὸ ὁποῖον, σημειωτέον, δὲν ἔχει τὸ ἀντίστοιχόν του ἐν τῷ Μασσοριτικῷ, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ καταλάβῃ τις, ὅτι σημαίνει «διὰ τοῦτο». Μετὰ τοῦ προηγουμένου ὁ λόγος οὗτος σημαίνει: Ἠπειθήσατε εἰς ἐμὲ καὶ ἐμειώσατε τὴν δόξαν μου ἐνώπιον τῶν Ἰσραηλιτῶν· διὰ τοῦτο τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας θὰ ἴδῃς μακρόθεν, καὶ εἰς αὐτὴν δὲν θὰ εἰσέλθῃς.

Μεταφράζομεν τὸ ὅλον χωρίον:

«Ἐλάλησε δὲ ὁ Κύριος πρὸς τὸν Μωυσῆν κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμέραν λέγων: Ἀνάβα εἰς τὴν ὄροσειρὰν ταύτην Ἀβαρίμ, εἰς τὸ ὄρος Ναβαῦ, τὸ ὁποῖον εἶνε εἰς τὴν χώραν Μωὰβ ἀπέναντι τῆς Ἰεριχοῦς, καὶ ἴδὲ τὴν γῆν Χαναάν, τὴν ὁποῖαν ἐγὼ δίδωμι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ὡς ἰδιοκτησίαν, καὶ ἀπόθανε ἐν τῷ ὄρει, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἀναβῆς, καὶ προστέθητι εἰς τὸν λαόν σου, ὅπως ἀπέθανεν ὁ Ἄαρων ὁ ἀδελφός σου εἰς τὸ ὄρος Ὡρ, καὶ προσετέθη εἰς τὸν λαόν σου, διότι ἠπειθήσατε εἰς τὸν λόγον μου ἐνώπιον τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὸ ὕδωρ τῆς ἀντιλογίας ἐν Κάδης ἐν τῇ ἐρήμῳ Σίν, διότι δὲν με ἐδοξάσατε ἐνώπιον τῶν Ἰσραηλιτῶν· διὰ τοῦτο τὴν γῆν θὰ ἴδῃς ἀπέναντι, καὶ ἐκεῖ δὲν θὰ εἰσέλθῃς».

«Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· μὴ οὐκ εἰσὶ θυγατέρες τῶν ἀδελφῶν σου καὶ ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ μου γυνή, ὅτι σὺ πορεύῃ λαβεῖν γυναῖκα ἀπὸ τῶν ἀλλοφύλων τῶν ἀπεριτμητῶν;» (Κριτ. 14:3).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται λόγος πρὸς τὸν Σαμψὼν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῆς μητρός, εἶνε προφανὲς ὅτι τὸ «ὅτι» σημαίνει «διό, καὶ διὰ τοῦτο».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ: Μήπως δὲν ὑπάρχουν θυγατέρες τῶν ἀδελφῶν σου (τῶν ὁμοεθνῶν σου δηλαδὴ) καὶ γυνὴ μεταξύ ὄλου τοῦ λαοῦ μου, καὶ διὰ τοῦτο σὺ ὑπάγεις νὰ λάβῃς γυναῖκα ἐκ τῶν ἀλλοφύλων (τῶν Φιλισταιῶν δηλαδὴ) τῶν ἀπεριτεμῆτων;».

«Καὶ εἶπεν Ἄγγους πρὸς τοὺς παῖδας αὐτοῦ· ἰδοὺ ἴδετε ἄνδρα ἐπίληπτον· ἵνατί εἰσηγάγετε αὐτὸν πρὸς με; Μὴ ἐλαττοῦμαι ἐπιλήπτων ἐγὼ, ὅτι εἰσαηγόχατε αὐτὸν ἐπιληπτεῦσθαι πρὸς με;» (Α' Βασ. 21:14-15).

Ὅπως εἰς τὸ προηγουμένως παρατεθὲν καὶ σχολιασθὲν χωρίον, οὕτω καὶ εἰς τὸ παρόν, ὅπου ὁ βασιλεὺς τῆς Γεθ Ἄγγους ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς δούλους του διὰ τὸν Δαβὶδ προσποιούμενον τὸν παράφρονα, εἶνε προφανὲς ὅτι τὸ «ὅτι» σημαίνει «διό, καὶ διὰ τοῦτο».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Τότε ὁ Ἄγγους εἶπε πρὸς τοὺς δούλους του: Ἰδοὺ, βλέπετε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε παράφρων. Διατί ἐφέρατε αὐτὸν πρὸς ἐμέ; Μήπως στεροῦμαι ἐγὼ φρενοβλαβῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐφέρατε αὐτόν, διὰ νὰ συμπεριφέρεται φρενοβλαβῶς ἐνώπιόν μου;».

«Ὅτι οὕτως συμβουλεύων ἐγὼ συνεβούλευσα, καὶ συναγόμενος συναχθήσεται ἐπὶ σὲ πᾶς Ἰσραὴλ, ἀπὸ Δὰν ἕως Βηρσαβεέ, ὡς ἡ ἄμμος ἢ ἐπὶ τῆς θαλάσσης εἰς πλῆθος, καὶ τὸ πρόσωπόν σου πορευόμενον ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἤξομεν πρὸς αὐτὸν εἰς ἓνα τῶν τόπων, οὗ ἂν εὕρωμεν αὐτὸν ἐκεῖ, καὶ παρεμβαλοῦμεν ἐπ' αὐτόν, ὡς πίπτει δρόσος ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ οὐχ ὑπολεινόμεθα ἐν αὐτῷ καὶ τοῖς ἀνδράσι τοῖς μετ' αὐτοῦ καὶ γε ἓνα» (Β' Βασ. 17:11-12).

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε μέρος τοῦ λόγου τοῦ Χουσί πρὸς τὸν Ἀβεσσαλώμ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δαβίδ. Ὁ Χουσί, φαινομενικῶς ὑπὲρ τοῦ Ἀβεσσαλώμ καὶ πραγματικῶς ὑπὲρ τοῦ Δαβίδ, μετὰ τοῦ ὁποίου προηγουμένως εἶχε μυστικὴν συνεννόησιν, δίδει εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ παραπλανητικὴν συμβουλὴν, διὰ νὰ ματαιώσῃ τὴν ὀρθὴν συμβουλὴν, τὴν ὁποίαν προηγουμένως εἶχε δώσει εἰς αὐτόν ὁ Ἀχιτόφελ. Ὁ Ἀχιτόφελ εἶχε συμβουλεύσει ἄμεσον καταδίωξιν καὶ ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Δαβίδ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπροετοίμαστος καὶ εἶχεν ὀλίγον στρατόν. Ὁ δὲ Χουσί, διὰ νὰ δοθῇ εἰς τὸν Δαβίδ χρόνος προετοιμασίας, κατὰ τοὺς προηγουμένους τῶν παρατεθέντων στίχους εἶπεν εἰς τὸν Ἀβεσσα-

λάμ, ὅτι ἄμεσος ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Δαβίδ εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποβῆ ὀλεθρία. Διότι ὁ Δαβίδ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἄνδρες εἶνε γενναῖοι καὶ ἐμπειροπόλεμοι καὶ πλήρεις ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως, ἐνεδρεύουν που, καί, ἂν κατὰ τὴν νυκτερινὴν σύγκρουσιν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου τὸ στράτευμα τοῦ Ἀβεσσαλώμ ὑποστῆ ἤτταν τινα, θὰ δημιουργηθῆ πανικός, ὥστε καὶ ἡ γενναιοτέρα καρδιά νὰ διαλυθῆ ἐκ τοῦ φόβου. Ἀφοῦ δὲ προηγουμένως ὁ Χουσί παρέστησε παραπλανητικῶς τὸν μέγαν κίνδυνον ἐκ τῆς ἀμέσου καταδιώξεως καὶ ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Δαβίδ, εἰς τὸ παρατεθὲν χωρίον ἐπάγει ὡς συμπέρασμα τὴν ἀνάγκην νὰ συγκεντρώσῃ πρῶτον ὁ Ἀβεσσαλώμ πολυάριθμον στρατὸν καὶ ἔπειτα νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ Δαβίδ διὰ νὰ κατατροπώσῃ αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ «ὄτι» εἰσάγει τὸ ἐπαγόμενον συμπέρασμα, ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὅθεν, διὰ τοῦτο». Συντόμως ἡ συμβουλή τοῦ Χουσί ἔχει οὕτως: «Ἡ ἄμεσος κατὰ τοῦ Δαβίδ ἐπίθεσις εἶνε λίαν ἐπικίνδυνος· διὰ τοῦτο (=«ὄτι») συνιστῶ ἀναβολὴν καὶ συγκεντρώσιν πολυαρίθμου στρατοῦ.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ Μασοριτικόν:

«Διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐντόνως συμβουλεύω οὕτως· ἐξάπαντος νὰ συναθῆ πρὸς σέ ὁλος ὁ Ἰσραήλ, ἀπὸ Δάν ἕως Βηρσαβεέ, ὡς ἡ ἄμμος ἢ παρὰ τὴν θάλασσαν κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ νὰ πορευθῆς προσωπικῶς ἐν μέσῳ αὐτῶν. Οὕτω θὰ ἐπέλθωμεν κατ' αὐτοῦ εἰς οἶον-δήποτε τόπον, ὅπου θὰ εὕρωμεν αὐτόν, καὶ θὰ πέσωμεν ἐπ' αὐτοῦ, ὅπως ἡ βροχὴ πίπτει εἰς τὴν γῆν, ὥστε ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν μετ' αὐτοῦ νὰ μὴ ἀφήσωμεν μήτε ἕνα».

Σημειωτέον, ὅτι καὶ ὁ Γιαννακόπουλος τὸ «ὄτι» ἐξηγεῖ «διὰ τοῦτο», ὁ δὲ Βάμβας ἐξηγεῖ «διὰ ταῦτα».

«Ἴδου υἱὸς τίκτεται σοι· οὗτος ἔσται ἀνὴρ ἀναπαύσεως, καὶ ἀναπαύσω αὐτόν ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κυκλόθεν, ὅτι Σαλωμών ὄνομα αὐτῷ, καὶ εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν δώσω ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ» (Α' Παρ. 22:9).

Κακῶς ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ τὸ «ὄτι» ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὸν καὶ ἐξηγοῦν «διότι». Κατὰ τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν ὁ Θεὸς ἐπὶ βασιλέως Σαλωμών ἔδωκεν εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν εἰρήνην καὶ ἀνάπαυσιν ἀπὸ πολέμων, διότι τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως ἦτο Σαλωμών, ὅπερ σημαίνει Εἰρηνικός. Αἰτία δηλαδὴ τῆς εἰρήνης ἦτο τὸ ὄνομα Σαλωμών. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν. Δὲν ἐπεκράτη-

σεν εἰς τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος εἰρήνη, διότι ὁ βασιλεὺς ὠνομάζετο Σαλωμών, ἀλλὰ διότι θὰ ἐπεκράτει εἰρήνη, διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ὠνομάσθη Σαλωμών, ὅπως δὲν προῆλθον ἐκ τοῦ πατριάρχου πολλὰ ἔθνη, διότι οὗτος ὠνομάσθη Ἀβραάμ, ἀλλὰ διότι θὰ προήρχοντο ἐξ αὐτοῦ πολλὰ ἔθνη, διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ἀβραάμ (Γεν. 17:5). Τὸ ὄνομα ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ ὄχι τὰ πράγματα ἐκ τοῦ ὀνόματος. Ἔρα τὸ «ὄτι» σημαίνει «διὰ τοῦτο».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἰδοῦ, γεννᾶται εἰς σέ υἱός. Αὐτὸς θὰ εἶνε ἄνθρωπος ἀναπαύσεως (εἰρήνης, ἡσυχίας). Καὶ θὰ δώσω εἰς αὐτὸν ἀνάπαυσιν ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κύκλω. Διὰ τοῦτο τὸ ὄνομά του θὰ εἶνε Σαλωμών. Καὶ θὰ δώσω εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν εἰς τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ».

«Καὶ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἦλθε πρὸς αὐτὸν λέγων· βασιλεῦ, οὐ πορευέσεται μετὰ σοῦ δύναμις Ἰσραὴλ, ὅτι οὐκ ἔστι Κύριος μετὰ Ἰσραὴλ, πάντων τῶν υἱῶν Ἐφραΐμ. Ὅτι, ἐὰν ὑπολάβῃς κατισχύσαι ἐν τούτοις, καὶ τροπώσεται σε Κύριος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ὅτι παρὰ Κυρίου καὶ ἰσχύσαι καὶ τροπώσασθαι» (Β΄ Παρ. 25:7-8).

Τὸ χωρίον τοῦτο, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται συμβουλή προφήτου πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα Ἀμασίαν νὰ μὴ συνεκστρατεύσῃ μετ' αὐτοῦ στρατὸς ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ, ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχ. 8 διαφέρει ἐν τῷ Μασοριτικῷ, τὸ ὁποῖον λέγει: «Ἄλλ' ἐὰν θέλῃς νὰ ὑπάγῃς, ποίει (τοῦτο) ἐνδυναμώθητι διὰ τὸν πόλεμον». Κατὰ τὸ Μασοριτικὸν δηλαδή, καίτοι ὁ προφήτης συνεβούλευσε τὸν Ἀμασίαν νὰ μὴ πορευθῇ εἰς πόλεμον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Ἰσραηλιτικὸν στρατόν, ἐν τούτοις ὕστερον λέγει εἰς τὸν βασιλέα νὰ πορευθῇ, ἂν θέλῃ, καὶ νὰ ἐνδυναμωθῇ διὰ τὸν πόλεμον, προλέγει δὲ ἅμα, ὅτι θὰ κατατροπωθῇ. Οὕτω δὲ τὸ Μασοριτικὸν ἐμφανίζει τὸν προφήτην ἀντιφάσκοντά πως πρὸς ἑαυτόν, ἀφοῦ ὑποχωρεῖ καὶ ἐπιτρέπει εἰς τὸν Ἀμασίαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν, ἡ ὁποία ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου καὶ ἐξάπαντος θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἧτταν καὶ κατατρόπωσιν αὐτοῦ. Διὰ ταῦτα τὸ χωρίον εἶνε ὀρθότερον κατὰ τοὺς Ο'.

Ὡς ἔχει τὸ χωρίον κατὰ τοὺς Ο', τὸ «ὄτι» εἰς τὴν δευτέραν ἐκ τῶν τριῶν περιπτώσεων, καθ' ἧς τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, δὲν σημαίνει «διότι», ἀλλὰ «διὰ τοῦτο». Τὸ δὲ ἀκολουθοῦν «ἐάν»

σημαίνει «και ἄν, ἀκόμη ἄν, και ἄν ἀκόμη», ὅπως και ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ὁ68. 4.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄλλ' ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ και εἶπε: Βασιλεῦ, ἄς μὴ ἔλθῃ μετὰ σοῦ στρατὸς τοῦ Ἰσραήλ, διότι ὁ Κύριος δὲν εἶνε μετὰ τοῦ Ἰσραήλ, ὅλων τῶν Ἐφραιμιτῶν. Διὰ τοῦτο, και ἄν νομίζῃς ὅτι δι' αὐτῶν θὰ ὑπερισχύσῃς, ὅμως ὁ Κύριος θὰ σὲ κατατροπώσῃ ἔμπροσθεν τῶν ἐχθρῶν, διότι ἐκ τοῦ Κυρίου ἐξαρτᾶται και ἡ νίκη και ἡ ἤττα».

«Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Κύριός μου εἶ σύ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις» (Ψαλμ. 15[16]:2).

Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου ἐν τῷ Μασοριτικῷ εἶνε ἀβεβαία. Ἄλλ' ὡς ἔχει ὁ στίχος εἰς τοὺς Ο', τοῦλάχιστον καθ' ἑαυτὸν ἔχει σαφῆ και ὠραίαν ἔννοιαν.

Τὸ «ὅτι», τοῦ ὁποίου, σημειωτέον, ἐλλείπει τὸ ἀντίστοιχον ἐν τῷ Μασοριτικῷ, δὲν σημαίνει «διότι», ἀλλὰ «διὰ τοῦτο». Ὑπὸ τὴν δευτέραν δ' ἐκδοχὴν ἡ ἐρμηνεία τοῦ στίχου εὐοδοῦται ἄριστα, και δὴ ἄνευ προσφυγῆς εἰς ὑπονοούμενα.

Μεταφράζομεν:

«Εἶπα εἰς τὸν Κύριον: Σὺ εἶσαι Κύριός μου, διὰ τοῦτο δὲν ἔχεις ἀνάγκην τῶν ἀγαθῶν μου».

Ὅπως οἱ κύριοι δὲν ἔχουν ἀνάγκην τῶν ἀγαθῶν τῶν δούλων των, ὑλικῶν προφανῶς ἀγαθῶν, διότι οἱ μὲν εἶνε πλούσιοι, οἱ δὲ πτωχοὶ εἰς ἀγαθά, οὕτως ὁ Γιαχβέ, ὁ μέγας Κύριος και ὁ ἀπίερος πλούσιος, δὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν. Ὁ Θεὸς εἶνε ἀνεκδοκίμος και δὲν λαμβάνει τίποτε, ἀλλ' ἀντιθέτως αὐτὸς δίδει εἰς πάντα τὰ πάντα (Πράξ. 17:24-25).

Σημειωτέον δέ, ὅτι και ἐν στίχ. 8 τοῦ Ψαλμοῦ τὸ «ὅτι» σημαίνει «διὰ τοῦτο», ὡς ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ Πράξ. 2:25 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου, σελ. 163-166.

«Ὅτι ἔκλιναν εἰς σὲ κακά, διελογίσαντο βουλὰς, αἷς οὐ μὴ δύνωνται στῆναι, ὅτι θῆσεις αὐτοὺς νῶτον» (Ψαλμ. 20:12-13 [21:11-12]).

Ἐνταῦθα τὰ δύο «ὅτι» θεωροῦμεν ἀντίστοιχα, τοῦ πρώτου σημαίνοντος «διότι, ἐπειδὴ», και τοῦ δευτέρου «διὰ τοῦτο». Ἡ φράσις, «αἷς οὐ μὴ δύνωνται στῆναι», ἐρμηνεύεται ποικιλοτρόπως,

ἀλλ' ὄλαι αἱ ἐρμηνεῖαι συμπίπτουν εἰς τὴν ἔννοιαν, ὅτι αἱ «βουλαί», εἰς τὰς ὁποίας ἢ ἐν λόγῳ φράσις ἀναφέρεται, εἶνε μάταιαι. Τὸ «θήσεις αὐτοὺς νῶτον» σημαίνει, «θὰ ἀναγκάσης αὐτοὺς νὰ στρέψουν τὰ νῶτα καὶ νὰ φύγουν, θὰ τρέψης αὐτοὺς εἰς φυγὴν».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐπειδὴ ἐμηχανεύθησαν κατὰ σοῦ κακά, συνέλαβον σχέδια, τὰ ὁποῖα εἶνε μάταια, διὰ τοῦτο θὰ τρέψης αὐτοὺς εἰς φυγὴν».

Σημειωτέον ὅτι καὶ ὁ Βάμβας τὰ δύο «ὅτι» τοῦ χωρίου θεωρεῖ ἀντίστοιχα ἐξηγῶν, «Διότι ἐμηχανεύθησαν κακά... διὰ τοῦτο...».

«Οἱ ὀφθαλμοὶ μου διαπαντὸς πρὸς τὸν Κύριον, ὅτι αὐτὸς ἐκσπάσει ἐκ παγίδος τοὺς πόδας μου» (Ψαλμ. 24[25]:15).

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ τὸ «ὅτι» ἐξηγοῦν «διότι». Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς ἡ ὀρθὴ ἐξήγησις εἶνε «διὰ τοῦτο». Ἡ πρώτη ἐξήγησις, καθ' ἣν ὁ Ψαλμῶδὸς ἔχει «διαπαντός», πάντοτε, ἐστραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πρὸς τὸν Κύριον, διότι αὐτὸς θὰ ἀποσπάσῃ τοὺς πόδας τοῦ ἐκ παγίδος, ἐμφανίζει τὸν Ψαλμῶδον ὡς ἰδιοτελεῖ, ὡς πάντοτε ἀποβλέποντα εἰς τὸν Κύριον ἐκ λόγων συμφέροντος, πρὸς διάσωσιν αὐτοῦ ἐκ κινδύνου. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐξήγησιν ὁ Ψαλμῶδὸς εἶνε ἀνώτερος ἄνθρωπος, προσηλωμένος εἰς τὸν Κύριον «διαπαντός», πάντοτε, ἀσχέτως πρὸς κίνδυνον ἢ ἀνάγκην ὠρισμένης ὥρας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος εἶνε πάντοτε προσηλωμένος εἰς τὸν Κύριον, διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τώρα, ἐν καιρῷ ἀνάγκης, θὰ διασώσῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ κινδύνου.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Οἱ ὀφθαλμοὶ μου εἶνε πάντοτε πρὸς τὸν Κύριον, διὰ τοῦτο αὐτὸς θὰ ἀποσπάσῃ τοὺς πόδας μου ἐκ παγίδος».

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ὁμοιον πρὸς τὸ Ψαλμ. 15(16):8, ὡς ἐξηγοῦμεν αὐτὸ κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Πράξ. 2:25 ἐν τῷ οἰκειῷ τόπῳ τῆς παρουσίας ἐργασίας, σελ. 163-166. Καὶ ἐν αὐτῷ τὸ «ὅτι» σημαίνει «διὰ τοῦτο».

«Μίαν ἡτησάμην παρὰ Κυρίου, ταύτην ἐκζητήσω· τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἄγιον αὐτοῦ. Ὅτι ἔκρυσέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου,

ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, ἐν πέτρᾳ ὕψωσέ με» (Ψαλμ. 26[27]:4-5).

Ἐνταῦθα τὰ θηλυκοῦ γένους «μίαν» καὶ «ταύτην» εἶνε καθ' ἑβραϊσμόν ἀντὶ τῶν οὐδετέρων «ἐν» καὶ «τοῦτο». Ἡ φράσις «τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου» καθ' ἡμᾶς δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐζήτηε παρὰ τοῦ Κυρίου νὰ ἐγκατασταθῆ μονίμως ἐν τῇ αὐτῇ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. Ἐὰν τοῦτο δὲν ἐπετρέπετο, δὲν θὰ ἐζητεῖτο. Καὶ ἐὰν ἐπετρέπετο, διατί δὲν ἐγένετο; Ἡ ἐν λόγῳ ἄλλωστε φράσις ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς μονίμου κατοικήσεως ἐν τῇ αὐτῇ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν φράσιν «ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἅγιον αὐτοῦ», ἐὰν βεβαίως τὸ «ἐπισκέπτεσθαι» ἔχη τὴν σημερινὴν ἔννοιαν, ἢ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐν τῇ ἀναζητήσει τινὸς κινήσεως καὶ μεταβάσεως εἰς τινα τόπον (Πρόβλ. Β' Ἑσδρ. 7:14, Ἰεζ. 34:11-12, ὅπου τὸ αὐτὸ ἑβραϊκὸν ῥῆμα ἀποδίδεται ἐπίσης ὑπὸ τῶν Ὁ' διὰ τοῦ «ἐπισκέπτεσθαι»). Διὰ τὸν κατοικοῦντα ἐν τινὶ τόπῳ δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐπισκέπτεται αὐτὸν τὸν τόπον ἢ μεταβαίνει εἰς αὐτὸν τὸν τόπον. Πρὸς τοῦτοις ἐν Β' Βασ. 7:6 ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Νάθαν λέγει πρὸς τὸν Δαβὶδ, ὅτι μέχρι τότε δὲν κατόκησεν «ἐν οἴκῳ», ἀλλ' «ἐν σκηνῇ». Ἐνταῦθα δηλαδὴ γίνεται διάκρισις μεταξὺ «οἴκου» καὶ «σκηνῆς», ἥτοι τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, δι' ἄλλων λέξεων κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἢ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου δὲν εἶνε «οἶκος». Ὁ Δαβὶδ ἤθελε νὰ οἰκοδομήσῃ «οἶκον» διὰ τὸν Θεόν, ἀλλὰ τοῦτον ἔκτισεν ὁ Σολομῶν.

Ἡ φράσις τοῦ ἐρευνημένου Ψαλμικοῦ χωρίου, «τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου», ἔχει μεταφορικὴν καὶ πνευματικὴν ἔννοιαν. Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἡ λέξις «οἶκος» χρησιμοποιοεῖται μεταφορικῶς, ὅπως ἐν Ἀριθ. 12:7 καὶ Α' Τιμ. 3:15, σημαίνουσα τὸν πνευματικὸν ἐκεῖνον χώρον, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶνε ὁ Θεὸς μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ καὶ ἐκδηλώνει πρὸς αὐτοὺς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐνοιάν του, θεωρῶν αὐτοὺς «ιδίους» καὶ «οἰκείους» ἢ «οἰκιακούς», αὐτὸς ὢν «οἰκοδεσπότης» (Ἰωάν. 1:11, 13:1, Ἐφεσ. 2:19, Ματθ. 10:25). Ὁ Δαβὶδ κατόκει ἐν τῷ πνευματικῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Λέγων δὲ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίῳ, «Μίαν ἠτησάμην παρὰ Κυρίου, ταύτην ἐκζητήσω· τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου, τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου», ἐννοεῖ, ὅτι ἐζήτηε παρὰ τοῦ Κυρίου, νὰ ἀξιῶνῃ αὐτὸν νὰ κατοικῆ μέχρι τέλους ἐν τῷ πνευματικῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ διὰ πίστεως καὶ εὐσεβείας, καὶ οὕτω ν' ἀπολαύῃ τῶν θελημάτων καὶ τῶν εὐλογιῶν τοῦ Κυρίου.

Ὁμοίως ἐν μεταφορικῇ καὶ πνευματικῇ ἐννοίᾳ γίνεται λόγος περὶ «οἴκου» τοῦ Κυρίου ἐν Ψαλμῷ 22(23), στίχ. 6. Ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ μεταφορικῶς ὁ Κύριος περιγράφεται πρῶτον ὡς ποιμὴν καὶ ἔπειτα ὡς φιλόξενος οἰκοδεπότης, παραθέτων ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τράπεζαν καὶ κινῶν ποτήριον. Ἡ φράσις τοῦ στίχ. 6, «τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου», σημαίνει ὅτι ὁ Δαβὶδ κατῴκει ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου, τῷ πνευματικῷ δηλονότι οἴκῳ, ὅπως, ὡς εἶπομεν, σημαίνει καὶ ἡ φράσις τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου, «τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου». Ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ γίνεται λόγος περὶ «οἴκου» τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν Ψαλμ. 35:9 (36:8), 51:10 (52:8).

Ὁ Δαβὶδ κατῴκει ἐν τῷ πνευματικῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου, ὅπου ἤρχετο νὰ κατοικῇ ἕως τέλους, ἐζήτει δὲ παρὰ Κυρίου, ὅπως ἀξιῶνῃ αὐτὸν νὰ ἐπισκέπτεται καὶ τὸν ὑλικὸν αὐτοῦ ναόν, τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ νὰ ἐκδηλώνῃ τὸ περὶ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον («καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἅγιον αὐτοῦ»). Ὅπως ὁ «οἴκος», οὕτως ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ δέον νὰ ἐκκληφθῇ καὶ ἡ «σκηνή», ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Κύριος ἐπροστάτευσε τὸν Ψαλμῳδὸν (Πρβλ. «γενοῦ μοι... εἰς οἶκον καταφυγῆς τοῦ σῶσαί με», Ψαλμ. 30:3 [31:2]), καὶ προφανῶς ἡ «πέτρα», τουτέστιν ὁ βράχος, ὅπου ὁ Κύριος ἀνύψωσε τὸν Ψαλμῳδόν, ὥστε νὰ μὴ φθάνουν τοῦτον οἱ ἐχθροὶ του.

Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἐρχόμεθα εἰς τὸν σύνδεσμον «ὄτι» ἐν τῷ ὑπ' ὄσιν ἐδαφίῳ. Τὸ ἐδάφιον τοῦτο εἶνε ὁμοιον κατὰ τὴν ἐννοίαν πρὸς τὸ προηγουμένως ἐξετασθὲν Ψαλμ. 24(25):15. Καὶ ἐνταῦθα τὸ «ὄτι» καθ' ἡμᾶς δὲν σημαίνει «διότι», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «διὰ τοῦτο». Ὁ Ψαλμῳδὸς δὲν ἐζήτησε νὰ μένῃ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου κτλ., διότι ἐν τῷ παρελθόντι, κατὰ τοὺς Ὁ', ὁ Κύριος ἐπροστάτευεν αὐτόν, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι, κατὰ τὸ Μασοριτικόν, θὰ ἐπροστάτευεν αὐτόν. Ὁ Δαβὶδ ἦτο παιδίοθεν εὐσεβῆς καὶ εἶχε πάντοτε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μένῃ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ κτλ., δὲν ἀπέκτησε τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην μετὰ τινα προστατευτικὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ. Ἄν δὲ ὁ Δαβὶδ ἐζήτει νὰ μένῃ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ Θεός, κατὰ τὸ Μασοριτικόν, θὰ ἐπροστάτευεν αὐτόν μελλοντικῶς, τοῦτο θὰ ἦτο ἰδιοτελέες. Ἡ ὀρθὴ ἐννοία τοῦ χωρίου καθ' ἡμᾶς εἶνε αὕτη: Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐν πρᾶγμα ἐζήτει παρὰ τοῦ Κυρίου, νὰ μένῃ πάντοτε ἐν τῷ πνευματικῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου, νὰ βλέπῃ τὸ κατατέρον τὴν ψυχὴν του κάλλος τοῦ Κυρίου καὶ νὰ ἐπισκέπτεται τὸν ἅγιον ναόν του, διὰ τοῦτο ὁ

Κύριος ἐπροστάτευσεν αὐτὸν (ἦ, θὰ προστατεύσῃ αὐτόν, κατὰ τὸ Μασοριτικόν).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐν πρᾶγμα ἐζήτησα παρὰ τοῦ Κυρίου, αὐτὸ καὶ θὰ ζητῶ μετὰ θέρμης, νὰ κατοικῶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, νὰ βλέπω τὸ κάλλος¹ τοῦ Κυρίου καὶ νὰ ἐπισκέπτομαι τὸν ἅγιον ναὸν του. Διὰ τοῦτο ἐν καιρῷ δοκιμασιῶν μου μὲ ἔκρυσεν εἰς τὴν σκηνὴν του, μὲ ἔκρυσεν εἰς ἀπόκρυφον μέρος τῆς σκηνῆς του, μὲ ἔθεσεν εἰς ὕψος ἐπὶ βράχου».

«Εἰ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς σέ· ὅτι ἐγενήθης βοηθός μου, καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου ἀγαλλιάσομαι. Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου, ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου» (Ψαλμ. 62[63]:7-8).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «εἰ» παρέχει εἰς τοὺς ἐξηγητὰς πράγματα. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐκδέχονται τοῦτο ὡς χρονικὸν καὶ ἐξηγοῦν «ὄταν», ἄλλοι δέ, ἐπειδὴ δὲν ἰκανοποιοῦνται ἐκ τῆς τοιαύτης ἐκδοχῆς καὶ ἐξηγήσεως, παραβλέπουν καὶ παραλείπουν τοῦτο κατὰ τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ ἑδαφίου. Καθ' ἡμᾶς τὸ «εἰ» ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, ὅπως ἐν Γεν. 47:16, Ἐσθ. 6:13, Ἀριθ. 16:22, Β' Μακ. 14:28, καὶ ἐξηγεῖται «ἐπειδὴ». Ὅπως δὲ θὰ γίνῃ φανερόν, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «ὅτι». Ζήτημα ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὴν φράσιν «ἐν τοῖς ὄρθροις», ἐπειδὴ τὸ Ἑβραϊκὸν λέγει «ἐν ταῖς φυλακαῖς (τῆς νυκτός)», ὑπὸ «τὴν φυλακὴν» νοουμένης δημῶδες «τῆς βάρδιας». Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι οἱ Ὁ δὲν διαφέρουν ἐν τούτῳ ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ. Διότι εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι δὲν λέγουν «ἐν τῷ ὄρθρῳ», ἦτοι «κατὰ τὴν πρωίαν», ἀλλὰ παραδόξως λέγουν «ἐν τοῖς ὄρθροις», τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, «κατὰ τὰς ὥρας τῶν ἐγέρσεων καὶ ἀγρυπνιῶν, κατὰ τὰς φυλακὰς τῆς νυκτός». Οὕτω δὲ τὸ «ἐπὶ τῆς στρωμνῆς», ἦτοι «κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ὕπνου, τὴν νύκτα» συμπίπτει πρὸς τὸ «ἐν τοῖς ὄρθροις», ὅπως ἐπίσης τὸ «ἐμνημόνευον» συμπίπτει πρὸς τὸ «ἐμελέτων» κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ συνωνυμικοῦ παραλληλισμοῦ.

Τὸ χωρίον εἶνε ὁμοιον πρὸς τὰ δύο προηγουμένως ἐξετασθέντα χωρία Ψαλμ. 24(25):15, 26(27):4-5 κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ψαλμῶδὸς δεικνύει εὐσέβειαν καὶ διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς προστατεύει

1. Ἦ, ν' ἀπολαύω τῶν θεληγῆτρων

αυτόν. Καί ἐνταῦθα τὸ «ὄτι» σημαίνει «διὰ τοῦτο» καὶ ὄχι «διότι, ἐπειδὴ», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Ἡ ἔννοια τοῦ πρώτου στίχου τοῦ χωρίου εἶνε: Ἐπειδὴ καὶ τὴν νύκτα ἐνεθυμούμην τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς μὲ ἐπροστάτευσεν, ὥστε νὰ ψάλλω ἐν ἀγαλλιάσει. Αὐτὴ δὲ ἡ ἔννοια κατὰ τὸ κύριον αὐτῆς μέρος, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν εὐσέβειαν τοῦ Ψαλμοῦ καὶ τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ τοῦ χωρίου ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὴν προσφιλεῖ ἐν τῷ ἑβραϊκῷ λόγῳ συνήθειαν τῆς ἐπαναλήψεως ἐννοιῶν δι' ἄλλων λέξεων. Κατὰ τὸν δεύτερον στίχον τοῦ χωρίου ὁ Ψαλμὸς προσεκολλήθη εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὁ Θεὸς ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ ὑπεστήριξεν αὐτόν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

Ἐπειδὴ σὲ ἐνεθυμούμην ἐπὶ τῆς κλίνης μου, σὲ ἐσκεπτόμην κατὰ τὰς φυλακάς τῆς νυκτός, διὰ τοῦτο ἔγινες βοηθός μου, ὥστε ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερῶν σου νὰ ψάλλω ἐν ἀγαλλιάσει. Προσεκολλήθη ἡ ψυχὴ μου εἰς σέ, καὶ ἡ δεξιὰ σου μὲ ἐστήριξε.

«Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτεῖρων καὶ κυχρῶν· οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει· ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσεται, εἰς μνημόσυνον αἰῶνιον ἔσται δίκαιος» (Ψαλμ. 111[112]:5-6).

Τὸ χωρίον τοῦτο παρερμηνεύεται, κυρίως διότι παρανοοῦνται τὸ «ἐν κρίσει», τὸ «δίκαιος» καὶ τὸ «ὄτι». Ἡ λέξις «κρίσις» ἐνταῦθα οὔτε τὴν κρίσιν σημαίνει, τὴν ὁποῖαν ἐκφέρει τις περὶ τινος, οὔτε τὴν δικαιοσύνην, ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί. Ἐν τῇ Γραφῇ ἡ λέξις «κρίσις», καθὼς καὶ ἡ λέξις «κρίμα», ἐκτὸς ἄλλων σημαίνει καὶ «εὐσπλαγχνία, ἔλεος, ἐλεημοσύνη» (Ἴδὲ Ψαλμ. 32[33]:5, 118:156, Ἦσ. 1:27, Ἱερ. 10:24, 30:11 κατὰ τὸ Μασοριτικόν, 46:28 ἐπίσης κατὰ τὸ Μασοριτικόν, πρὸς ὃ πρβλ. 26:28 κατὰ τοὺς Ο', Ἱεζ. 34:16, Ὡσ. 12:7[6]. Ἴδὲ ἐπίσης ἡμέτερον ἔργον «Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ», σελ. 34-38). Ἐνταῦθα ἡ λέξις «κρίσις» σημαίνει «ἐλεος, ἐλεημοσύνη», ἡ φράσις «ἐν κρίσει» σημαίνει «δι' ἔλεος», τῆς προθέσεως «ἐν» ἐχούσης τελικὴν ἔννοιαν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ἐφεσ. 4:24, καὶ ἡ πρότασις, «οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει», σημαίνει, ὅτι ὁ καλὸς ἄνθρωπος θὰ οἰκονομήσῃ τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε νὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ κἀνῃ ἔλεος, οἰκονομῆι τὰ πράγματα δι' ἔλεος. Τὸ δὲ «δίκαιος» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «δίκαιος», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' «ἐλεήμων, εὐσπλαγχνος», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Τωβ. 14:9, Ψαλμ. 114(116):5,

καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ στίχ. 4, ὁ ὁποῖος προηγεῖται τοῦ ἐρευνωμένου Ψαλμικοῦ χωρίου, καὶ ὅπου τὰ τρία ἐπίθετα «ἐλεήμων», «οἰκτίρων» καὶ «δίκαιος» εἶνε συνώνυμα κατὰ τὴν προσφιλή ἐν τῷ ἐβραϊκῷ λόγῳ συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων. Περισσότερα περὶ τῆς ἐν λόγῳ σημασίας τοῦ «δίκαιος» βλέπε ἐν τῷ μνημονευθέντι ἡμετέρῳ ἔργῳ «Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ», σελ. 13-15. Τὸ «ὄτι» οὔτε «διότι», οὔτε «βεβαίως» σημαίνει, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «διὰ τοῦτο».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καλὸς ἄνθρωπος εἶνε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐλεεῖ καὶ δανεῖζει· οἰκονομεῖ τὰ πράγματα αὐτοῦ δι' ἔλεος· διὰ τοῦτο οὐδέποτε θά σαλευθῆ, ὁ εὐσπλαγχνος θά μνημονεύεται πάντοτε (ἦ, τὸ μνημόσυνον τοῦ εὐσπλάγχνου θά εἶνε παντοτινόν)».

«Πᾶσαι αἱ κακίαι αὐτῶν ἐν Γαλαγὰλ, ὅτι ἐκεῖ ἐμίσησα αὐτούς· διὰ τὰς κακίας τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν ἐκ τοῦ οἴκου μου ἐκβαλῶ αὐτούς, οὐ μὴ προσθήσω τοῦ ἀγαπήσαι αὐτούς» (Ἦσ. 9:15).

Τὸ χωρίον τοῦτο ἐξηγεῖται ἀνεπιτυχῶς, διότι ἄλλοι ἐκλαμβάνουν τὸ «ὄτι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διότι», ὅποτε αἱ ἐν Γαλαγὰλ κακίαι ἐμφανίζονται ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ μίσους ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἄλλοι ἐξηγοῦν ἐλευθέρως καὶ ἄλλοι παραβλέπουν καὶ οὐδόλως λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὸν ἐν λόγῳ σύνδεσμον κατὰ τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν μετάφρασιν.

Ἐξηγοῦντες τὸν σύνδεσμον τοῦτον «διὰ τοῦτο» ἔχομεν ἀμέσως φυσικὴν καὶ ἀρίστην ἐννοιαν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ὅλαι αἱ κακίαι αὐτῶν (ἐξεδηλώθησαν) ἐν Γαλαγαλοῖς· διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἐμίσησα αὐτούς. Διὰ τὰς κακὰς πράξεις των θά ἐξώσω αὐτούς ἐκ τοῦ οἴκου μου, δὲν θά ἀγαπήσω πλέον αὐτούς».

Κατὰ τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν, ὅπως εἰς τὸ δευτέρον τμήμα τοῦ χωρίου, οὕτω καὶ εἰς τὸ πρῶτον γίνεται λόγος διὰ τὴν δυσμένειαν τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐξ αἰτίας τῆς ἀσεβείας αὐτῶν. Ἡ ἀσέβεια ἐν Γαλαγαλοῖς εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἀποκορύφωμα λόγῳ τῆς ἐκεῖ τελέσεως εἰδωλολατρικῶν πράξεων.

1. Ἡ, καλλίτερον, Ὁ καλὸς ἄνθρωπος ἐλεεῖ καὶ δανεῖζει

«Ἡ ἄμπελος ἐξηράνθη καὶ αἱ συκαὶ ὀλιγόθησαν· ρόα καὶ φοῖνιξ καὶ μῆλον καὶ πάντα τὰ ξύλα τοῦ ἀγροῦ ἐξηράνθησαν, ὅτι ἤσχυναν χαρὰν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων» (Ἰωήλ 1:12).

Ἐνταῦθα τὸ «ὅτι» ἄλλοι παραβλέπουν καὶ παραλείπουν, ἄλλοι ἐξηγοῦν «διότι», ἄλλοι «βεβαίως», ἄλλοι «καὶ» καὶ ἄλλοι «ὥστε». Αἱ δύο τελευταῖαι ἀποδόσεις εἶνε καλαί, ἀλλὰ καλλίτερον εἶνε ν' ἀποδώσωμεν «διὰ τοῦτο».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἡ ἄμπελος (ἦ τὸ κλήμα) ἐξηράνθη, καὶ αἱ συκαὶ ἐμαράνθησαν· ἡ ροῖδιὰ καὶ ὁ φοῖνιξ καὶ ἡ μηλέα καὶ ὅλα τὰ δένδρα τῆς ὑπαίθρου ἐξηράνθησαν. Διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ἔχασαν τὴν χαρὰν».

«Ἐμπροσθέν μου γέγονε κρίσις καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει. Διὰ τοῦτο διεσκέδασται νόμος, καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρῖμα· ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον· ἕνεκεν τούτου ἐξελεύσεται τὸ κρῖμα διεστραμμένον» (Ἀβ. 1:3-4).

Ἐνταῦθα τὸ «ὅτι» δὲν σημαίνει «διότι, ἐπειδὴ», ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, οἱ ὅποιοι οὕτως εἰς τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ χωρίου δίδουν τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Ἐπειδὴ ὁ ἀσεβὴς καταπιέζει τὸν δίκαιον, διὰ τοῦτο τὸ δίκαιον διαστρέφεται. Ὡς αἰτίαν τῆς ἀθλιότητος ἐν τοῖς δικαστηρίοις ὁ προφήτης εἰς τὸ παρὸν χωρίον ἀναφέρει τὴν δωροδοκίαν τοῦ δικαστοῦ, ὄχι τὴν καταπίεσιν τοῦ φαύλου ἐπὶ τοῦ δικαίου. Οἱ Ὁ ὁμιλοῦν περὶ καταδυναστεύσεως τοῦ δικαίου ὑπὸ τοῦ ἀσεβοῦς, αὕτη δὲ ἡ καταδυναστεύσις εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς δωροδοκίας τοῦ δικαστοῦ. Τὸ «ὅτι» καθ' ἡμᾶς εἶνε παράλληλον καὶ συνώνυμον πρὸς τὸ προηγούμενον «διὰ τοῦτο» καὶ πρὸς τὸ ἐπόμενον «ἕνεκεν αὐτοῦ». Οὕτω δέ, διὰ τῆς χρήσεως τριῶν συνωνύμων κατὰ τοὺς Ὁ, δύο κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, ἐπιτυγχάνεται ἐναλλαγή καὶ ποικιλία ἐν τῷ λόγῳ. Ἐπὶ πλέον δέ, διὰ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ «ὅτι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διὰ τοῦτο», τὰ τρία τμήματα τοῦ στίχ. 4 τοῦ χωρίου καθίστανται παράλληλα, μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει ἀσύνδετον, καὶ ὁ λόγος γίνεται ζωηρὸς ἐκφράζων τὴν ἱερὰν ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν τοῦ προφήτου διὰ τὴν διαστροφὴν τῆς δικαιοσύνης.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐνώπιόν μου ἐγίνε δίκη, ἀλλ' ὁ δικαστὴς δωροδοκεῖται. Διὰ τοῦτο ἔχει διαλυθῆ ὁ νόμος καὶ δὲν ἐξέρχεται ὀρθὴ ἀπόφασις.

Διὰ τοῦτο ὁ ἄσεβῆς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον. Διὰ τοῦτο ἡ ἀπόφασις ἐξέρχεται διεστραμμένη».

«Καὶ ἀνακεκαλυμμένα ταῦτά ἐστιν ἐν τοῖς ὡσὶ Κυρίου σαβα-
ώθ, ὅτι οὐκ ἀφεθήσεται ὑμῖν αὕτη ἡ ἁμαρτία, ἕως ἂν ἀποθάνητε»
(Ἦσ. 22:14).

Τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῷ Μασοριτικῷ διαφέρει. Ἐκεῖ πρόκειται
περὶ φανερώσεως ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὰ ὄρα τοῦ προφήτου τιμω-
ρίας ἐπενεχθησομένης κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐνῶ ἐνταῦθα πρό-
κειται περὶ φανερώσεως εἰς τὰ ὄρα τοῦ Κυρίου ἀσεβειῶν¹ τῶν
Ἰσραηλιτῶν καὶ τιμωρίας ἕνεκεν αὐτῶν. Ὅπως δὲ ἔχει τὸ χωρίον
κατὰ τοὺς Ο', ἡ ἔρμηνεία του εὐοδοῦται ἄριστα, ἐὰν τὸ «ὅτι», τοῦ
ὁποίου, σημειωτέον, ἐλλείπει τὸ ἀντίστοιχον ἐν τῷ Μασοριτικῷ,
ἐξηγήσωμεν «διὰ τοῦτο». Δέον ἐπίσης νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ φρά-
σις «ἕως ἂν ἀποθάνητε» δὲν σημαίνει, «μέχρις οὗ ἀποθάνετε»,
σημαίνει, «ἀλλὰ θὰ ἀποθάνετε». Ἡ φράσις αὕτη δηλαδὴ δὲν ση-
μαίνει τὸ ἔσχατον ὄριον τοῦ χρόνου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ συνέ-
βαιεν ἡ τιμωρία, ἀλλὰ σημαίνει αὐτὴν ταύτην τὴν τιμωρίαν.
Ὅμοιος ἐν 55:10,11, 65:6 τὸ «ἕως ἂν» εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ
«ἀλλὰ θὰ», ὡς δεικνύει τὸ Ἑβραϊκόν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὸ «ἕως
ἂν» ἐν Ματθ. 5:18 εἰς τὴν δευτέραν τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς
ἀπαντᾷ τοῦτο ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ 12:20, ὡς δεικνύει τὸ Ἦσ. 42:3
κατὰ τοὺς Ο'.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

*«Ἄλλ' αὐτὰ εἶνε φανερά εἰς τὰ ὄρα τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμε-
ων· διὰ τοῦτο δὲν θὰ συγχωρηθῇ εἰς σᾶς αὐτὴ ἡ ἁμαρτία, ἀλλὰ
θὰ ἀποθάνετε».*

«Δίκαιος εἶ, Κύριε, ὅτι ἀπολογήσομαι πρὸς σέ, πλὴν κρίματα
λαλήσω πρὸς σέ» (Ἱερ. 12:1).

Οἱ ἐξηγηταὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοι-
αν τοῦ «ὅτι», διὸ καὶ αἱ ἐξηγήσεις των δὲν συμπίπτουν, ὅλαι δὲ
εἶνε ἀνεπιτυχεῖς. Ἐνταῦθα τὸ «ὅτι» δὲν σημαίνει «ὅταν», ὅπως
συνήθως ἐκλαμβάνουν τοῦτο οἱ ἐξηγηταί, ἀλλὰ «διὰ τοῦτο». Ἡ

1. Ἐνίοτε ἐν τῇ Γραφῇ αἱ ἁμαρτίαι καὶ ἀσέβειαι παρίστανται ὡς κραυ-
γαλαί, τῆς κραυγῆς αὐτῶν φθανούσης μέχρι τοῦ Κυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ (Γεν.
18:20-21, 19:13, Ἰων. 1:2).

ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Κύριε, δέχομαι καὶ ὁμολογῶ ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι εἶσαι δίκαιος. Ἡ δικαιοσύνη σου εἶνε βεβαία καὶ ἀναμφισβήτητος. Διὰ τοῦτο θὰ δικολογήσω μετὰ σοῦ, θὰ ἀπευθυνθῶ πρὸς σὲ διὰ ζητήματα δικαιοσύνης. Καίτοι ὅμως εἶσαι ἀναμφισβητήτως δίκαιος, θὰ ἐκφράσω πρὸς σὲ παράπονα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ σὲ θέσω ὑπὸ κρίσιν, θὰ διατυπώσω ἀπορίας ὡς πρὸς τὴν δικαιοσύνην σου, διὰ νὰ λάβω τὴν λύσιν των.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Δίκαιος εἶσαι, Κύριε, διὰ τοῦτο θὰ δικολογήσω μετὰ σοῦ, ἀλλὰ θὰ ἐκφράσω πρὸς σὲ παράπονα».

Ἡ παρούσα περίπτωσις τοῦ «ὅτι» εἶνε ἐξ ἐκείνων, ὅπου εἶνε φανερώτερον, ὅτι τοῦτο σημαίνει «διὰ τοῦτο». Ἀποροῦμεν δέ, πῶς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ὑπωπτεύθησαν καὶ δὲν συνέλαβον τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τοῦ συνδέσμου τούτου.

«Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς με· ψευδῆ οἱ προφήται προφητεύουσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, οὐκ ἀπέστειλα αὐτοὺς καὶ οὐκ ἐντειλάμην αὐτοῖς καὶ οὐκ ἐλάλησα πρὸς αὐτούς· ὅτι ὀράσεις ψευδεῖς καὶ μαντείας καὶ οἰωνίσματα καὶ προαιρέσεις καρδίας αὐτῶν αὐτοὶ προφητεύουσιν ὑμῖν» (Ἱερ. 14:14).

Τὸ «ὅτι» ἐνταῦθα, τοῦ ὁποίου τὸ ἀντίστοιχον ἐλλείπει ἐκ τοῦ Μασοριτικοῦ, δὲν σημαίνει «διότι», ἐπειδὴ οὕτω δὲν ἀποδίδεται ὀρθὴ ἔννοια, ἀλλὰ σημαίνει «διὰ τοῦτο». Ὁ Θεὸς δὲν ἀπέστειλε τοὺς προφήτας, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ τὸ χωρίον, δὲν ἔδωσεν ἐντολὴν εἰς αὐτούς, δὲν ἐλάλησε πρὸς αὐτούς. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν λόγῳ προφήται ἐλάλουν ψεύδη καὶ ἀπάτας.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐἶπε δὲ ὁ Κύριος πρὸς ἐμέ: Ψευδῆ οἱ προφήται προφητεύουν ἐξ ὀνόματός μου. Δὲν ἀπέστειλα αὐτούς, καὶ δὲν ἔδωσα ἐντολὴν εἰς αὐτούς, καὶ δὲν ὠμίλησα πρὸς αὐτούς. Διὰ τοῦτο αὐτοὶ λέγουν εἰς σᾶς ὡς προφητείας ψευδῆ ὀράματα καὶ μαντείας καὶ οἰωνοσκοπίας καὶ ἀπάτας τῆς καρδίας των».

«Ὅτι ἐγενήθη λόγος Κυρίου εἰς ὄνειδισμὸν ἐμοὶ καὶ εἰς χλευασμὸν πᾶσαν ἡμέραν μου» (Ἱερ. 20:8).

Ὁ ἐνταῦθα παρατεθεὶς λόγος εἶνε τὸ δεύτερον ἡμῖς τοῦ στίχ. 8. Τὸ πρῶτον ἡμῖς κατὰ τοὺς Ὁ εἶνε ἀσαφές, ἀλλὰ κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν εἶνε σαφές: «Διότι, ἀφ' ὅτου ἤρχισα νὰ κηρύττω, βοῶ,

φωνάζω, “Βία και καταστροφή!”». Ὁ προφήτης δηλαδή λόγω τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν ἀσεβειῶν τοῦ λαοῦ ὕψωνε τὴν φωνήν του καὶ προεφήτευσε συμφοράς. Διότι δὲ ἐφώναζε καὶ προεφήτευσε συμφοράς, διὰ τοῦτο κατὰ τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον προεκάλει ἀντιδράσεις, ἐγένετο ἀντικείμενον ὄνειδισμοῦ καὶ χλεύης. Τὸ «ὅτι» δηλαδή τοῦ παρατεθέντος λόγου σημαίνει «διὰ τοῦτο», ὄχι «διότι», ὅπως ἐκδέχεται αὐτὸ μερὶς τῶν ἐξηγητῶν. Ἡ ἐκδοχὴ τοῦ «ὅτι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διότι» εἶνε προφανές, ὅτι εἶνε ἄστοχος. Ἀξία δὲ παρατηρήσεως ἡ ἀντιστοιχία τοῦ «ὅτι», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται τὸ πρῶτον ἡμιστίχιον, πρὸς τὸ «ὅτι», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον («διότι... διὰ τοῦτο», ἢ, «ἐπειδὴ... διὰ τοῦτο»). Ἐπίσης ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι μερὶς ἐξηγητῶν ἐννοεῖ ὀρθῶς τὸ «ὅτι» τοῦ ὑπ’ ὄψιν ἑδαφίου, ὅπως ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ Βάμβας, ὁ ὁποῖος μεταφράζει «ὄθεν», ὅπερ εἶνε ἰσοδύναμον τοῦ «διὰ τοῦτο».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διὰ τοῦτο ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἀπέβη πρὸς ὄνειδισμόν καὶ χλευασμόν μου κατὰ πᾶσαν ἡμέραν μου (καθημερινῶς)».

Ἐδείχθη, ὅτι ὁ σύνδεσμος «ὅτι» σημαίνει καὶ «διὰ τοῦτο», ἢ, ἄλλως, «διό, καὶ διὰ τοῦτο, ὄθεν».

Λουκ. 9:24-25

«ὍΣ ΓΑΡ ἌΝ ΘΕΛῆ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΑΥΤΟΥ ΣΩΣΑΙ...»

«Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ’ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθεῖς;».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἡ λέξις «ψυχὴ» ἐνταῦθα σημαίνει «ζωή». Ἄλλ’ αὐτὴ ἡ γνώμη εἶνε ἐσφαλμένη. Ἡ λέξις «ψυχὴ» εἰς πολλὰ χωρία τῆς Γραφῆς σημαίνει «ἄτομον, πρόσωπον», π.χ. ἐν Πράξ. 2:41, Α’ Πέτρ. 3:20, ἢ «ἑαυτός», π.χ. ἐν Λουκ. 12:19, Πράξ. 15:26, σημαίνει δηλαδή τὸν ὅλον ἄνθρωπον. Τοιαύτην δὲ σημα-

σίαν ἢ λέξις ἔχει εἰς τὸ παρὸν χωρίον, ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς λέξεως «*ἑαυτὸν*» (=τὸν *ἑαυτὸν* του), ἢ ὁποία χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς «*τὴν ψυχὴν αὐτοῦ*» εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τοῦ χωρίου καὶ εἰς τὰς φράσεις τῶν παραλλήλων χωρίων, «*τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ*», Ματθ. 16:26, «*καὶ ζημιωθῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ*», Μάρκ. 8:36. Ἡ λέξις «*ψυχὴ*» δὲν εἶναι δύσκολον ν' ἀντιληφθῆ τις, ὅτι σημαίνει «*ἑαυτὸς*» καὶ εἰς τὸ 12:19, «*Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου*». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «*Καὶ θὰ εἶπω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου: Ἐαυτέ (μου), ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶνε διὰ πολλὰ ἔτη. Ν' ἀναπαύεσαι, νὰ τρώγῃς, νὰ πίνῃς, νὰ εὐφραίνεσαι*».

Τὸ «*γὰρ*» εἶνε μεταβατικὸν καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «*δέ*».

Τὸ «*ζημιωθεῖς*» δὲν εἶνε ἐλαφρότερον τοῦ «*ἀπολέσας*», ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς αὐτὸ κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων. Ὅτι δὲ τὸ «*ζημιοῦμαι*» εἶνε συνώνυμον τοῦ «*ἀπόλλυμι*» σημαῖνον, ὅπως ἐκεῖνο, «*χάνω*», τοῦτο σαφῶς φαίνεται ἐκ τῆς ἐν Φιλίπ. 3:8 φράσεως «*τὰ πάντα ἐζημιώθην*», τουτέστι, «*τὰ πάντα ἔχασα*». Ἐπειδὴ δὲ τὰ ῥήματα «*ἀπόλλυμι*» καὶ «*ζημιοῦμαι*» εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως, διὰ τοῦτο εἰς τὰ παράλληλα χωρία χρησιμοποιεῖται τὸ ἕν μόνον ἐξ αὐτῶν, τὸ «*ζημιοῦμαι*» (Ματθ. 16:26, Μάρκ. 8:36).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«*Διότι, ὁποῖος θὰ ἐπιδιώκῃ νὰ σώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, θὰ τὸν χάσῃ· ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος θὰ χάσῃ τὸν ἑαυτὸν του χάριν ἐμοῦ, αὐτὸς θὰ τὸν σώσῃ. Τί δὲ ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν κερδίσῃ τὸν κόσμον ὅλον, ἀλλ' ἀπολέσῃ ἢ χάσῃ τὸν ἑαυτὸν του;*».

Τὸ χωρίον καταδικάζει τὴν φιλαυτίαν καὶ ἐξαίρει τὴν αὐτοθυσίαν. Ὁ φίλαντος σφῆζει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὸν ἑαυτὸν του ἀποφεύγων τὸ μαρτύριον, ἀλλὰ χάνει αὐτὸν ἐν τῷ μέλλοντι κόσμῳ παραδιδόμενος εἰς τὸν δεῦτερον θάνατον, τὸν πνευματικόν, ἐνῶ ὁ θυσιαζόμενος χάριν τοῦ Χριστοῦ χάνει τὸν ἑαυτὸν του προσκαίρως καὶ σφῆζει αὐτὸν αἰωνίως.

Ἡ φράσις «*ἔνεκεν ἐμοῦ*» εἶνε ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ὁμιλεῖ περὶ θυσίας χά-

1. Ἡ θὰ θυσίαση

ριν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ χάριν αὐτοῦ, διότι αὐτὸς εἶνε ὁ Θεὸς σεσαρκωμένος.

Ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὴν λέξιν «*ψυχὴ*» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, βλέπε καὶ τὰς ἐρμηνείας τῶν χωρίων Ματθ. 10:39, 16:25-26, Μάρκ. 8:35-37, Λουκ. 14:26, 17:33, Ἰωάν. 12:25, σελ. 20-21, 34, 47, 103-104, 105, 150 ἀντιστοίχως.

Λουκ. 9:51

«ΑΝΑΛΗΨΙΣ»

«Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως¹ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἐστήριξε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ² τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ.»

Ἡ λέξις «*ἀνάληψις*», ἡ ὁποία μόνον ἐνταῦθα τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπαντᾷ καὶ οὐδαμοῦ τῆς Παλαιᾶς, κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει τὴν ἔνδοξον ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὁποία ἐγίνε τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν μετὰ τὴν ἀνάστασίν του. Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ λέξις αὕτη σημαίνει τὸν θάνατον, ὄχι τὴν ἔνδοξον ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ὁ θάνατος εἶνε εἶδος ἀναλήψεως, διότι κατ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος ἀναλαμβάνεται, ὡς πνεῦμα ἀποσπᾶται καὶ λαμβάνεται ἄνω, ἐπιστρέφων εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸ πνεῦμα (Ἐκκλ. 12:7). Ὁ Τωβίτ προσευχόμενος εἰς τὸν Θεὸν λέγει: «Ἐπίταξον ἀναλαβεῖν τὸ πνεῦμά μου, ὅπως ἀπολυθῶ καὶ γένωμαι γῆ· διότι λυσιτελεῖ μοι ἀποθανεῖν ἢ ζῆν... Ἐπίταξον ἀπολυθῆναι με τῆς ἀνάγκης ἥδη εἰς τὸν αἰώνιον τόπον» (Τωβ. 3:6). Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ γίνεται λόγος περὶ ἀναλήψεως τοῦ πνεύματος («*ἀναλαβεῖν τὸ πνεῦμά μου*»). Εἶνε δὲ κατάδηλον, ὅτι διὰ τούτου ἐννοεῖται ὁ θάνατος, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ πνεῦμα ἢ ἡ ψυχὴ ἀποσπᾶται ἐκ τοῦ σώματος καὶ λαμβάνεται ἄνω, πρὸς τὸν Θεόν. Ὁμιλῶν ὁ Ἰη-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τῆς ἀναλήψεως

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τὸ πρόσωπον ἐστήρισεν

σοῦς διὰ τὸν θάνατόν του καὶ τοὺς μαθητάς του εἶπεν: «Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῆ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν» (Ματθ. 9:15, Μάρκ. 2:20, Λουκ. 5:35). Τὸ ῥῆμα «ἀπαίρομαι», ὅπερ χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα περὶ τοῦ θανάτου, εἶνε ὁμοιον πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν «ἀνάληψις» (ἐκ τοῦ «ἀναλαμβάνομαι»), ὅπερ χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἔδαφιῳ. Ἐν Ψαλμ. 101:25(102:24) τὸ «ἀνάγω» (=ἄγω ἄνω), ὁμοιον τοῦ «ἀναλαμβάνω», ἐξ οὗ «ἀνάληψις», χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἐπὶ θανάτου. Σημειωτέον δέ, ὅτι τὸ αὐτὸ ἑβραϊκὸν ῥῆμα, τὸ ὁποῖον ἐνταῦθα οἱ Ὁ ἀποδίδουν διὰ τοῦ «ἀνάγω», ἐν Δ' Βασ. 2:11 ἀποδίδουν διὰ τοῦ «ἀναλαμβάνω».

Ὑποστηρίζομεν, ὅτι ἡ «ἀνάληψις» σημαίνει τὸν θάνατον καὶ ὄχι τὴν ἔνδοξον ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ λόγῳ τῆς συναφείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ λέξις ἀναφέρεται. Ἡ φράσις τοῦ χωρίου, «καὶ αὐτὸς ἐστήριξε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔλαβε σταθερὰν καὶ ἀμετάκλητον ἀπόφασιν νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ διὰ νὰ ὑποστῇ μαρτυρικὸν θάνατον. Ἡ δὲ ἔννοια τοῦ ὄλου ἔδαφιου δὲν εἶνε, ὅτι ἐπλησίαζεν ἡ διὰ τῆς ἐνδόξου ἀναλήψεως ἀναχώρησις τοῦ Ἰησοῦ ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ βιασθῆ ὁ Ἰησοῦς διὰ νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τελέσῃ τὸ ἔργον τῆς σταυρικῆς θυσίας του. Διὰ τὸν Κύριον δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μὴ προλάβῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολήν του καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ σπεύσῃ. Ἐπίσης εἰς ἡμᾶς δὲν φαίνεται ὀρθόν, ὅτι τὸ χωρίον ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπεφάσισε νὰ βαδίσῃ πρὸς τὸν θάνατον ἀποβλέπων εἰς τὴν ἔνδοξον ἀνάληψιν του. Ὡσαύτως δὲν φαίνεται ὀρθόν, ὅτι τὸ Ἑβρ. 12:2 περιέχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὑπέμεινε σταυρὸν ἀποβλέπων εἰς τὴν μετὰ ταῦτα χαρὰν (Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 12:2 ἐν σελ. 452-453). Δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι ὑπομένομεν παθήματα διὰ ν' ἀπολαύσωμεν τῆς ἐκ τούτων ἀπορροούσης δόξης καὶ χαρᾶς. Ἀλλὰ διὰ τὸν Χριστὸν δὲν δύναται νὰ λεχθῆ τοιοῦτος λόγος. Ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ πάθῃ διὰ ν' ἀπολαύσῃ δόξης καὶ χαρᾶς, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἔχει τὴν δόξαν καὶ τὴν χαρὰν πάντοτε καὶ ἐν πλήρει μέτρῳ. Ὁ Χριστὸς ἐγένεν ἄνθρωπος καὶ ἐσταυρώθη διὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν καὶ χαρὰν.

Καθ' ἡμᾶς ἡ ἔννοια τοῦ ὑπ' ὄψιν ἔδαφιου εἶνε ἡ ἐξῆς: Ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς «τῆς ἀναλήψεως» τοῦ Ἰησοῦ, ἦτοι τοῦ θανάτου

αὐτοῦ. Ἐν ὄψει δὲ τοῦ θανάτου ὁ Ἰησοῦς δὲν ὑπεχώρησεν, ἀλλ' ἔλαβε σταθερὰν καὶ ἀμετάκλητον ἀπόφασιν νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἦσαν οἱ ἄσπονδοὶ ἐχθροὶ του, διὰ νὰ ὑποστῇ τὸ μαρτύριον. Οὕτως ἐν τῷ χωρίῳ ἐξαίρεται τὸ ἥρωικὸν φρόνημα τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγάπη του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, χάριν τῶν ὁποίων μεθ' ὅλης τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ προθυμίας ἐβάδισε πρὸς τὸ μαρτύριον, τὸ ὀδυνηρότερον καὶ ἐπαισχυντότερον ὄλων τῶν μαρτυρίων.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐνῶ δὲ ἐπλησίαζεν ἡ συμπλήρωσις τῶν ἡμερῶν διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, αὐτὸς σταθερῶς καὶ ἀμετακλήτως ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ».

Λουκ. 11:47-48

«ΜΑΡΤΥΡΕΙΤΕ ΚΑΙ ΣΥΝΕΥΔΟΚΕΙΤΕ ΤΟΙΣ ΕΡΓΟΙΣ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΥΜΩΝ, ΟΤΙ...»

«Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε¹ καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα²».

Τὸ παρὸν χωρίον ἔχει παράλληλον παρὰ τῷ Ματθαίῳ τὸ 23:29-31. Εἰς τὸ παράλληλον τοῦτο χωρίον, κατὰ τὸ ὅποιον οἱ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι οἰκοδομοῦν τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμοῦν τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων καὶ λέγουν ὅτι, ἂν ἔζων κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πατέρων των, δὲν θὰ ἦσαν συμμέτοχοι αὐτῶν εἰς τὸ ἔγκλημα τῆς θανατώσεως τῶν προφητῶν, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα δὲν ἀποκηρύττουν τοὺς ἐγκληματίας πατέρας των καὶ εἶνε ἀντάξιοι ἐκείνων υἱοί, δὲν ὑπάρχει πρόβλημα. Ἄλλ' εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον τοῦ

1. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν *μάρτυρές ἐστε*.

2. Οἱ Nestle - Aland παραλείπουν τὴν φράσιν *αὐτῶν τὰ μνημεῖα*.

Λουκᾶ ὑπάρχει πρόβλημα, διότι ὁ Ἰησοῦς φαίνεται νὰ λέγῃ εἰς τοὺς νομικούς, ὅτι διὰ τῆς οἰκοδομήσεως τῶν μνημείων τῶν προφητῶν συννευδοκοῦν εἰς τὰ ἔργα τῶν προφητοκτόνων πατέρων των.

Πῶς οἱ νομικοὶ διὰ τῆς ἀνεγέρσεως μνημείων συνηυδοκοῦν εἰς τὰ ἔργα τῶν πατέρων των; Ἡ γνώμη τοῦ Godet, ὅτι οἱ πατέρες ἐφόνευσαν τοὺς προφήτας καὶ οἱ υἱοὶ των θάπτοντες αὐτοὺς συνεπλήρουν τὸ ἔργον τῶν πατέρων των, δὲν εἶνε σοβαρὰ καὶ δὲν λύει τὸ πρόβλημα. Ἐπίσης δὲν εἶνε ὀρθή καὶ δὲν λύει τὸ πρόβλημα ἡ γνώμη τοῦ Δαμαλαῖ, ὅτι οἱ νομικοὶ δὲν ᾤκοδόμουν τὰ μνημεῖα τῶν φονευθέντων προφητῶν ἐκ σεβασμοῦ πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ὡς τρόπαια νίκης τῶν πατέρων των πρὸς διάσωσιν εἰς τὸ διηνεκές τῆς μνήμης τῆς κακουργίας των.

Τὸ χωρίον ἔχει πρόβλημα καὶ δὲν ἐρμηνεύεται ὀρθῶς, κυρίως διότι οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὄτι» ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, καθ' ἣν τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, ἦτοι ἐν στίχ. 48, ἔπειτα δὲ ἐπειδὴ παρανοοῦν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ «μαρτυρεῖτε» ἢ «μάρτυρές ἐστε» (κατὰ τὸ κριτικὸν κείμενον).

Τὸ «ὄτι» ἐν τῇ εἰρημένῃ περιπτώσει δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, ὅπως νομίζεται, ἀλλ' ἐναντιωματικόν· δὲν σημαίνει «διότι», ἀλλὰ «καίτοι, ἀν καί». Διὰ χωρίων ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης θὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι ὁ σύνδεσμος «ὄτι» ἔχει καὶ ἐναντιωματικὴν σημασίαν. Οἱ ἐξηγηταὶ θὰ ἔπρεπε νὰ παρατηρήσουν, ὅτι διὰ τῆς ἐκδοχῆς καὶ τοῦ δευτέρου «ὄτι» τοῦ χωρίου ὡς αἰτιολογικοῦ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου γίνεται ἀφόρητος παλιλλογία, ἐκ τούτου δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποπτευθοῦν, ὅτι τὸ δεύτερον «ὄτι» ἔχει ἄλλην σημασίαν. Διὰ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ δευτέρου «ὄτι» ὡς ἐναντιωματικοῦ οἱ ἐν τῷ στίχ. 48 ἐπαναλαμβανόμενοι λόγοι ἐκ τοῦ στίχ. 47 δὲν δημιουργοῦν παλιλλογίαν, διότι ἐπαναλαμβάνονται ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν, καὶ δὴ εὐστοχωτάτην.

Ὡς πρὸς τὸ «μαρτυρεῖτε» ἢ «μάρτυρές ἐστε» (τοῦ κριτικοῦ κειμένου), ἡ γνώμη, ὅτι τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰ προηγούμενα ἐν τῇ ἔννοιᾳ, ὅτι διὰ τῆς ἀνεγέρσεως μνημείων οἱ νομικοὶ ἔδιδον μαρτυρίαν ὑπὲρ τῆς ἀγιότητος τῶν προφητῶν, διὰ τούτου δὲ καὶ κατὰ τῆς ἐγκληματικότητος τῶν πατέρων των (Κύριλλος Ἀλεξανδρείας), καθ' ἡμᾶς δὲν εἶνε ὀρθή. Ἡ ἀποσύνδεσις τοῦ «μαρτυρεῖτε» ἢ «μάρτυρές ἐστε» ἀπὸ τοῦ ἐπομένου «συννευδοκεῖτε» καὶ ἡ σύνδεσις του πρὸς τὰ προηγούμενα εἶνε ἀπότομος καὶ ἀφύσικος. Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη, ὅτι τὸ «μαρτυρεῖτε» ἢ «μάρτυρές ἐστε» συνδέεται πρὸς τὰ ἐπό-

μενα ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ἐν τῷ δράματι τῆς προφητοκτονίας οἱ νομικοὶ ἐξετέλουν ἔργον μαρτύρων κατηγορίας ἐναντίον τῶν φονευομένων κατὰ τὸ Δευτ. 17:7 καὶ Πράξ. 7:58, ἐπίσης δὲν εἶνε ὀρθή. Ἡ ἀνέγερσις μνημείων τῶν προφητῶν καὶ ὁ στολισμὸς αὐτῶν ἀσφαλῶς δὲν ταυτίζεται πρὸς τὴν μαρτυρίαν κατηγορίας κατὰ τῶν προφητῶν καὶ τὸν λιθοβολισμὸν αὐτῶν, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ Δευτ. 17:6-7.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «μαρτυρεῖτε» καθὼς καὶ τὸ «συνευδοκεῖτε» συνδέονται πρὸς τὴν ἀκολουθοῦσαν φράσιν «τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν». Ἡ δοτικὴ «τοῖς ἔργοις» εἶνε ἀντικείμενον τῶν δύο ῥημάτων. Τὸ «καί», ὅπερ συνδέει τὰ δύο ῥήματα, ἔχει ἐπιδοτικὴν σημασίαν, ὅπως καὶ κατωτέρω ἐν στίχ. 52, σημαίνει «οὐ μόνον ἀλλὰ καί» ἢ, ἀπλουστερον, «ἀλλὰ καί». Ἡ δὲ ἔννοια τοῦ λόγου, «Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν», εἶνε ἡ ἐξῆς: Διὰ τῆς ἀνεγέρσεως μνημείων πρὸς τιμὴν τῶν προφητῶν βεβαιώνετε τὰ ἔργα τῶν πατέρων σας, ὅτι δηλαδὴ οἱ πατέρες σας ἐφόνευσαν ἀδίκως τοὺς προφήτας. Ἄλλὰ καὶ ἐπιδοκιμάζετε τὰ ἔργα τῶν πατέρων σας, διότι αἱ διαθέσεις σας εἶνε φονικαὶ καὶ θὰ συνεχίσετε τὰ ἔργα τῶν προγόνων σας, φονεύοντες ἐμὲ καὶ ἄλλους ἀπεσταλμένους πρὸς ὑμᾶς (στίχ. 49. Ἴδὲ καὶ Ματθ. 23:32, 34). Οὕτως ἡ σύνδεσις πρὸς τὰ ἐπόμενα τοῦ «μαρτυρεῖτε» εἶνε φυσικὴ καὶ ἡ ἔννοια ἀρίστη.

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἀλλοίμονον εἰς σᾶς, διότι κτίζετε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, ἐνῶ οἱ πατέρες σας ἐφόνευσαν αὐτούς. Ἄρα βεβαιώνετε, ἀλλὰ καὶ ἐπιδοκιμάζετε τὰ ἔργα τῶν πατέρων σας, ἂν καὶ αὐτοὶ μὲν ἐφόνευσαν αὐτούς, σεῖς δὲ κτίζετε τὰ μνημεῖα αὐτῶν».

Οἱ νομικοί, ἂν καὶ ἐφαίνοντο διαφέροντες τῶν πατέρων των, διότι ἐκεῖνοι μὲν ἐφόνευσαν τοὺς προφήτας, αὐτοὶ δὲ ἀνήγειρον μνημεῖα πρὸς τιμὴν των, εἰς τὴν πραγματικότητα ἦσαν ὅμοιοι πρὸς τοὺς φονεῖς πατέρας των, διότι εἰς τὰς καρδίας των εἶχον φονικὰς διαθέσεις καὶ μετ' ὀλίγον ἐφόνευσαν τὸν Χριστὸν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπεσταλμένους τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τῆς ἀνεγέρσεως μνημείων οἱ νομικοὶ ἐτίμων τοὺς προφήτας ἐξωτερικῶς καὶ τυπικῶς, ἄρα ὑποκριτικῶς. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐταλάνισεν αὐτούς.

Ἀκολουθῶς ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τοὺς Ὁ παραθέτομεν, σχολιάζομεν καὶ μεταφράζομεν χωρία, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ σύνδεσμος «ὅτι» ἔχει πραγματικῶς καὶ ἐναντιω-

ματικήν σημασίαν, σημαίνει δηλαδή «*ἂν καί, καίτοι*», ὅπως ἐξελάβομεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐνταῦθα ἐρμηνευθὲν χωρίον Λουκ. 11:47-48.

«Ὁ γὰρ δρυμὸς ἔσται σοι· ὅτι δρυμὸς ἔστι καὶ ἐκκαθαριεῖς αὐτόν, καὶ ἔσται σοι· καὶ ὅταν ἐξολοθρεύσης τὸν Χαναναῖον, ὅτι ἵππος ἐπίλεκτος αὐτῷ ἔστι· σὺ γὰρ ὑπερισχύεις αὐτοῦ» (Ἰησ. Ναυῆ 17:18).

Εἰς τὸ παρὸν ἐδάφιον ὁ Ἰησοῦς ὁμιλεῖ πρὸς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰωσήφ περὶ δασώδους περιοχῆς, ἡ ὁποία ἐδίδετο εἰς τὴν φυλὴν ταύτην ὡς κληρονομία ἐν τῇ γῆ Χαναάν. Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν δύο «γὰρ» τοῦ ἐδαφίου σημαίνει «διότι» ἢ μᾶλλον «ἀλλά», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Α΄ Κορ. 9:17, Φιλιπ. 3:20. Τὸ «ὅταν» ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει σημαίνει «θά», ὅπως ἐν Ἦσ. 27:9 καὶ Ῥωμ. 11:27 σημαίνει «ἵνα, νά». Τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τῶν δύο «ὅτι» τοῦ ἐδαφίου ἔχει ἐναντιωματικὴν σημασίαν, σημαίνει «καίτοι, ἂν καί», ὅπως ἐκδέχονται τοῦτο οἱ ἐξηγηταί¹.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«*Ἄλλ' ὁ δρυμὸς θὰ ἀνήκη εἰς σέ. Διότι εἶνε δρυμὸς, διὰ τοῦτο θὰ ἐκκαθαρίσης αὐτόν (θὰ κόψης αὐτόν, θὰ ἐκχερσώσης αὐτόν), καὶ θὰ εἶνε ἰδικὸς σου. Θὰ ἐξολοθρεύσης δὲ τὸν Χαναναῖον, ἂν κ α ἰ εἰς αὐτόν ὑπάρχη ἐπίλεκτον ἵππικόν (ἦ, καίτοι ἔχει ἐπίλεκτον ἵππικόν). Διότι σὺ εἶσαι ἰσχυρότερος αὐτοῦ.*

«Καὶ εἶπε πρὸς με· στήθι δὴ ἐπάνω μου καὶ θανάτωσόν με, ὅτι κατέσχε με σκότος δεινόν, ὅτι πᾶσα ἡ ψυχὴ μου ἐν ἐμοί» (Β΄ Βασ. 1:9).

Εἰς τὸ παρὸν χωρίον ὁ βασιλεὺς Σαούλ, ὁ ὁποῖος ἦτο σοβαρῶς τραυματισμένος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν (Α΄ Βασ. 31:3), καὶ εἰς τὸν ὅποιον κατέφθανον τὰ ἐχθρικά ἄρματα (Β΄ Βασ. 1:6), παρουσιάζεται παρακαλῶν Ἀμαληκίτην τινά, ἵνα θανατώσῃ αὐτόν. Τὸ δεύτερον δὲ ἐκ τῶν δύο «ὅτι» τοῦ χωρίου τούτου οὔτε «ἐπειδὴ» σημαίνει, οὔτε «ὅμως, ἀλλά, ἐν τούτοις», ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, διότι αἱ ἐκδοχαὶ αὐταὶ δὲν δίδουν ἱκανοποιητικὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ σημαίνει «*ἂν καί*».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

1. Κατὰ τινες ἐναντιωματικὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ πρῶτον «ὅτι»: «Ἄν καὶ εἶνε δρυμὸς, ὅμως θὰ ἐκκαθαρίσης αὐτόν καὶ θὰ εἶνε ἰδικὸς σου».

«Στάθητι λοιπὸν ἐπάνω μου καὶ θανάτωσόν με, διότι φοβερὰ σκοτοδινιάσις με κατέλαβεν, ἂν καὶ ἡ ζωὴ μου εἶνε ὄλη ἐντός μου».

Σκότος θανάτου εἶχεν ἐπιπέσει εἰς τὸν Σαούλ, ἂν καὶ ἡ ζωὴ καὶ δύναμις του ἦτο ἀκόμη ἐν αὐτῷ. Ὁ Σαούλ ἦτο ἀκόμη ζῶν, ἀλλ' ἔζη τὴν ἀγωνίαν τοῦ θανάτου, εἰσῆρχετο εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ θανάτου, ὁ θάνατος ἦτο βέβαιος δι' αὐτόν, θά ἐπῆρχετο μετ' ὀλίγον, καὶ δὴ μετ' ἐξευτελισμῶν (Α' Βασ. 31:4), διὸ καὶ παρακαλεῖ νὰ θανατωθῇ τώρα.

«Ὅτι ἐν ὀλίγοις ἀνδράσι παρεγένετο δύναμις Συρίας, καὶ ὁ Θεὸς παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν δύναμιν πολλὴν σφόδρα, ὅτι ἐγκατέλιπον Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν· καὶ μετὰ Ἰωᾶς ἐποίησε κρίματα» (Β' Παρ. 24:24).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ λόγος εἶνε διὰ τὸ ὀλιγάριθμον τοῦ Συριακοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τὸν σφόδρα πολυάριθμον Ἰουδαϊκὸν στρατόν, καθὼς καὶ δι' ἐπαγωγὴν τιμωριῶν κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰούδα Ἰωᾶς. Ὡς ὑποκείμενον τοῦ «ἐποίησεν» ἐννοεῖται «ὁ Θεός», ἢ «δύναμις Συρίας», ὁ Συριακὸς δηλαδὴ στρατός. Τὸ Μασοριτικὸν ἔχει «ἐποίησαν», ὡς ὑποκείμενον δὲ ἐννοεῖται «αὐτοί», οἱ Σύριοι στρατιῶται. Ἐπίσης τὸ Μασοριτικὸν ἔχει «κρίμα, κρίσιν», ἦτοι τιμωρίαν, ἐνῶ οἱ Ὁ ἔχουν «κρίματα», ἦτοι τιμωρίας. Πράγματι δὲ ὁ Ἰωᾶς δὲν ὑπέστη μόνον τὴν τιμωρίαν τῆς ἥττης τοῦ στρατεύματός του, ἀλλὰ καὶ προσωπικὰς τιμωρίας κατὰ τὸν στίχ. 25. Τὸ «ὅτι» εἰς τὴν πρώτην ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, καθ' ἣς τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, εἶνε προφανές, ὅτι σημαίνει «ἂν καί», οὕτω δὲ μεταφράζουν τοῦτο πλεῖστοι ἐξηγηταί.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄν καὶ τὸ στράτευμα τῆς Συρίας ἦλθε μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν, ὅμως ὁ Θεὸς παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖράς των πολὺ μέγαλο στράτευμα, διότι ἐγκατέλειψαν τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων των. Καὶ ἐναντίον τοῦ Ἰωᾶς ἐπέφερε τιμωρίας».

«Καὶ ἠτοίμασαν τὸ θυσιαστήριον ἐπὶ τὴν ἐτοιμασίαν αὐτοῦ, ὅτι ἐν καταπλήξει ἐπ' αὐτοὺς ἀπὸ τῶν λαῶν τῶν γαιῶν, καὶ ἀνέβη ἐπ' αὐτὸ ὀλοκαύτωσις τῷ Κυρίῳ τὸ πρωὶ καὶ εἰς ἑσπέραν» (Β' Ἑσδρ. 3:3).

Ἐνταῦθα τὸ «ὅτι» ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὸν καὶ

ἄλλοι ὡς ἐναντιωματικόν. Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν οἱ Ἰουδαῖοι ἀνήγειραν τὸ θυσιαστήριον, ἐπειδὴ ἠπειλοῦντο ὑπὸ τῶν λαῶν τῶν τόπων, τῶν ξένων δηλαδὴ λαῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν γῆν μετὰ τὴν Βαβυλωνίον αἰχμαλωσίαν, καὶ διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τῆς προσφορᾶς θυσιῶν ἤθελον νὰ ἐλκύσουν τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὴν δευτέραν δ' ἐκδοχὴν ἀνήγειραν τὸ θυσιαστήριον παρὰ τὰς ἀπειλὰς τῶν λαῶν τῶν τόπων, οἱ ὅποιοι ἐζηλοτύπουν κατ' αὐτῶν, δὲν ἤθελον τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν ἐκ τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας καὶ ἀντέδρων εἰς τὰ ἔργα ἀνοικοδομήσεως ἐν Ἱερουσαλήμ.

Τασσόμεθα ὑπὲρ τῆς δευτέρας ἐκδοχῆς. Διότι, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἀπειλὴ ἐκ μέρους τῶν λαῶν, οἱ Ἰουδαῖοι θὰ ἔκτιζον τὸ θυσιαστήριον πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἂν ἦτο ὀρθὴ ἡ πρώτη ἐκδοχὴ, τὸ χωρίον δὲν θὰ ἔλεγεν «ὅτι ἐν καταπλήξει», ἀλλὰ θὰ ἔλεγεν «ἐν καταπλήξει», τὸ ὁποῖον θὰ ἐσήμαινεν «ἐνεκα φόβου, ἐνεκα ἀπειλῆς», καθόσον τὸ «ἐν» δύναται νὰ ἔχη καὶ αἰτιολογικὴν ἔννοιαν, ὅπως π.χ. ἔχει ἐν στίχ. 7 καὶ 13 εἰς τὰς φράσεις «ἐν ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν» καὶ «ἐν ποιήμασιν ἡμῶν τοῖς πονηροῖς καὶ ἐν πλημμελείᾳ ἡμῶν τῇ μεγάλῃ». Τώρα τὸ «ὅτι ἐν καταπλήξει» σημαίνει «ἂν καὶ ἐν καταστάσει ἀπειλῆς καὶ φόβου», ἢ, «καίτοι ἀπειλούμενοι καὶ φοβεριζόμενοι». Οἱ Ἰουδαῖοι, πιστοὶ καὶ γενναῖοι ἄνδρες, ἀνήγειραν τὸ θυσιαστήριον ἀψηφῶντες τὰς ἀπειλὰς τῶν ἐχθρῶν των. Τὸ χωρίον καθ' ἡμᾶς τονίζει τὴν εὐσέβειαν, γενναιότητα καὶ ἀποφασιστικότητα τῶν Ἰουδαίων.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἀνήγειραν δὲ τὸ θυσιαστήριον εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, ἂν καὶ ἠπειλοῦντο ὑπὸ τῶν λαῶν τῶν τόπων, καὶ προσέφεραν ἐπ' αὐτοῦ ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν Κύριον τὸ πρωὶ καὶ τὴν ἑσπέραν»

«Ὅτι ἐπεστρέψαμεν διασκεδάσαι ἐντολάς σου καὶ ἐπιγαμβρεῦσαι τοῖς λαοῖς τῶν γαιῶν, μὴ παροξυνθῆς ἐν ἡμῖν ἕως συντελείας, τοῦ μὴ εἶναι ἐγκατάλειμμα καὶ διασφζόμενον» (Β' Ἔσδρ. 9:14).

Τὸ χωρίον διαφέρει ἐν τῷ Μασοριτικῷ. Ὅπως δὲ ἔχει κατὰ τοὺς Ο', τὸ «ὅτι», τὸ ὁποῖον, σημειωτέον, δὲν ἔχει τὸ ἀντίστοιχόν του ἐν τῷ Μασοριτικῷ, δύναται νὰ ἐξηγηθῆ «διότι, ἐπειδὴ», ἀλλὰ καλλίτερον εἶνε νὰ ἐξηγηθῆ «ἂν καί». Τὸ «ἐπεστρέψαμεν» σημαίνει «ἐστρέψαμεν», «ἐστράφημεν», δημωδῶς «γυρίσαμεν». Βλέπε σχετικῶς Γ' Βασ. 19:6, Ψαλμ. 70:20, Ἐκκλ. 4:1,7.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

« Ἄν καὶ ἐστρέψαμεν νὰ παραβῶμεν τὰς ἐντολάς σου καὶ νὰ συνάψωμεν γάμους μὲ τοὺς λαοὺς τῶν χωρῶν, μὴ ὀργισθῆς ἐναντίον ἡμῶν μέχρι τελείας καταστροφῆς, ὥστε νὰ μὴ μείνη ὑπόλοιπον καὶ σεσωσμένος».

«Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, δίκαιος σύ, ὅτι κατελείφθημεν διασφ-
ζόμενοι ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη. Ἴδου ἡμεῖς ἐναντίον σου ἐν πλημμε-
λείαις ἡμῶν, ὅτι οὐκ ἔστι στήναι ἐνώπιόν σου ἐπὶ τούτῳ» (Β΄
Ἔσδρ. 9:15).

Τὸ «δίκαιος» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «δίκαιος». Ἄν ὁ Θεὸς ἐφήρμοζε τὴν δικαιοσύνην του, θὰ κατέστρεφε τὸν λαὸν ἐξ ὀλο-
κλήρου, δὲν θὰ ἄφηνεν ἐξ αὐτοῦ ὑπόλοιπον. Ἄλλ' ὅπως λέγουν οἱ
στίχ. 8-9, ὁ Θεὸς ἔδειξεν ἔλεος ἀφήσας ὑπόλοιπον ἐκ τοῦ λαοῦ.
Ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει τὸ «δίκαιος» σημαίνει «εὐσπλαγχνος»,
ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ψαλμ. 111(112):4, 114(116):5, Ζαχ. 9:9,
Τωβ. 14:9, Ματθ. 1:19, Α' Ἰωάν. 1:9 καὶ 2:1. Περισσότερα περὶ
τῆς σημασίας ταύτης τοῦ ἐπιθέτου «δίκαιος» βλέπε ἐν τῷ ἡμετέρῳ
ἔργῳ «Ἐρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ Α', σελ. 13-
15, 326-328. Κατὰ τὸ ἐρευνώμενον χωρίον ὁ Θεὸς εἶνε «δίκαιος»,
ἦτοι εὐσπλαγχνος, διὰ τοῦτο δὲν ἐξωλόθρευσε τὸν ἁμαρτωλὸν λα-
ὸν, ἀλλ' ἄφησεν ὑπόλοιπον, ἔσωσε μέρος τοῦ λαοῦ.

Τὸ «ὅτι» ἐν τῇ πρώτῃ ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποί-
ας τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, καθ' ἡμᾶς εἶνε τῆς ἀκολουθίας, ση-
μαίνει «διὰ τοῦτο», ὅπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις (βλέπε σχε-
τικῶς τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Λουκ. 7:47 ἐν σελ. 67-86). Εἰς τὴν δευ-
τέραν δὲ περίπτωσιν τὸ «ὅτι» εἶνε ἐναντιωματικόν. Συνήθως θε-
βαιῶς τοῦτο ἐκλαμβάνεται ὡς αἰτιολογικόν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ
«διότι». Οὕτω δὲ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ χωρίου μεταφράζεται:
«Ἴδου ἡμεῖς εἴμεθα ἐνώπιόν σου μὲ τὰς παραβάσεις ἡμῶν, διότι
δὲν εἶνε δυνατόν νὰ σταθῶμεν ἐνώπιόν σου ἐξ αἰτίας τούτου». Ἄλλ' ἡ ἐννοία αὕτη προφανῶς δὲν εἶνε ἐπιτυχῆς καὶ ὀρθή. Διὰ
τοῦτο τασσόμεθα ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἐν λόγῳ
«ὅτι» εἶνε ἐναντιωματικόν, σημαίνει «ἂν καί». Διὰ τῆς ἐκδοχῆς
ταύτης ἡ ἐρμηνεῖα τοῦ χωρίου εὐδοοῦται ἄριστα.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Κύριε, Θεὲ τοῦ Ἰσραὴλ, σὺ εἶσαι εὐσπλαγχνος, διὰ τοῦτο ἀπε-
μείναμεν σεσωσμένοι μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. Ἴδου ἡμεῖς εἴμε-

θα ἐνώπιόν σου μὲ τὰς παραβάσεις ἡμῶν, ἂν καὶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ σταθῶμεν ἐνώπιόν σου ἐξ αἰτίας τούτου».

Ἐξ αἰτίας τῶν παραβάσεων δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐμφανίζεται τις καὶ νὰ ἴσταται ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Ἄλλ' ὁ Θεὸς ἐν τῇ εὐσπλαγχνίᾳ του δέχεται τοῦτο.

«Ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθά σου καὶ οὐκ ἠδικήσαμεν ἐν τῇ διαθήκῃ σου καὶ οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδιά ἡμῶν καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου, ὅτι ἐταπείνωσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώσεως, καὶ ἐπεκάλυπεν ἡμᾶς σκιά θανάτου» (Ψαλμ. 43:18-20 [44:17-19]).

Ὁ Ψαλμὸς, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶνε εἰλημμένον τὸ παρὸν χωρίον, εἶνε ἐθνικὸν ποίημα. Ἐν αὐτῷ παρουσιάζεται ὁμιλῶν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός. Τὸ παράθεμα ἐν τῷ Μασοριτικῷ ἔχει διαφοράς. Ἡ σπουδαιότερα δὲ διαφορὰ ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι οἱ Ὁ ἔχουν, «καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου», ὅπερ εἶνε ἀκατανόητον, ἐνῶ τὸ Μασοριτικὸν ἔχει, «οὐδὲ ἐξέκλιναν τὰ βήματα ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου», ὅπερ καὶ κατανοητὸν εἶνε, καὶ πρὸς τὴν συνάφειαν προσαρμόζεται ἄριστα. Θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν γραφὴν τοῦ Μασοριτικοῦ. Τὸ «ὄτι» κατὰ μίαν ἐκδοχὴν σημαίνει «ὥστε», κατ' ἄλλην «ἀλλά», καὶ κατ' ἄλλην, τὴν συνήθη καὶ ἐπικρατοῦσαν ἐκδοχὴν, σημαίνει «ἂν καί». Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν τὸ χωρίον ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται δὲν ἡμάρτησαν, ὥστε νὰ ὑποστοῦν συμφοράς. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι δὲν ἡμάρτησαν, ἀλλὰ ὁ Κύριος ἐπήγαγεν ἐναντίον των συμφοράς. Αἱ δύο αὗται ἐκδοχαὶ ἀπορρίπτονται ὡς ἀσεβεῖς. Κατὰ τὴν τρίτην ἐκδοχὴν τὸ χωρίον ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅχι ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται δὲν ἡμάρτησαν, ἀλλ' ὅτι δὲν ἀπεστάτησαν ἀπὸ τοῦ Γιαχβὲ καὶ δὲν ἐγκατέλειψαν τὴν θρησκείαν του, ἂν καὶ ἐπέφερον ἐναντίον των συμφοράς. Οἱ Ἰσραηλῖται ἦσαν ἁμαρτωλοί, ἀλλ' ὅχι ἀρνηταὶ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ (Πρβλ. στίχ. 21[20]).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον, ἐν στίχ. 19(18) λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν γραφὴν τοῦ Μασοριτικοῦ:

«Πάντα ταῦτα ἦλθον ἐναντίον ἡμῶν. Ἀλλὰ δὲν σὲ ἐλησημονήσαμεν, καὶ δὲν ἠθετήσαμεν τὴν διαθήκην σου, καὶ δὲν ἐστράφη ἡ καρδιά ἡμῶν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ δὲν ἐξέκλιναν τὰ βήματα ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου, ἂν καὶ ἐταπείνωσες ἡμᾶς εἰς τόπον κακοπαθείας καὶ περιεκάλυπεν ἡμᾶς τὸ βαθὺ σκότος τοῦ θανάτου».

«Ὅτι ἐγενήθην ὡς ἄσκος ἐν πάχνῃ, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθόμην» (Ψαλμ. 118[119]:83).

Ὁ ἄσκος ἐν τῇ πάχνῃ, ἦτοι ἐν τῇ παγωμένη δρόσῳ, σκληρύνεται καὶ γίνεται κατάξηρος. Ἐντὶ πάχνῃς τὸ Μασοριτικὸν ὁμιλεῖ περὶ καπνοῦ. Μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀσκῶν πρὸς μεταφορὰν ὑγρῶν, διὰ νὰ μὴ καταστροφῶν οὗτοι ἐκ τῆς ὑγρασίας, ἔπρεπε ν' ἀποξηρανθῶν. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐτίθεντο ἄνωθεν τῆς ἐστίας ἐν τῷ καπνῷ καὶ οὕτω λόγῳ τῆς θερμότητος ἐξηραίνοντο. Ὁ Ψαλμωδὸς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐξηράνθη τελείως, ἔγινεν ὡς κατάξηρος ἄσκος λόγῳ κακουχίας, ταλαιπωρίας, ἀλλὰ καὶ ἐξαντλήσεως ἐν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἐγκαρτερήσει (Πρβλ. τοὺς δύο προηγουμένους στίχους 81 καὶ 82). Τὸ «ὅτι» οἱ ἐξηγηταὶ συνήθως ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὸν καὶ ἐξηγοῦν «διότι». Ἄλλ' οὕτω δὲν δίδεται εἰς τὸ χωρίον ἐπιτυχῆς καὶ ἱκανοποιητικῆς ἐξήγησις. Ὁρθὴ εἶνε ἡ ἐκδοχὴ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐκλαμβάνουν τὸ «ὅτι» ὡς ἐναντιωματικὸν καὶ ἐξηγοῦν «ἂν καί». Οὕτως ἡ ἐξήγησις τοῦ χωρίου εἶνε ἐπιτυχῆς καὶ ἱκανοποιητικῆς.

Μεταφράζομεν:

« Ἄ ν καὶ ἔγινα ὡς ἄσκος ἐν παγωμένη δρόσῳ (κατάξηρος δηλαδή), τὰς ἐντολάς σου δὲν ἐλησμόνησα ».

Παρὰ τὴν ἐξάντλησίν του ὁ Ψαλμωδὸς δὲν ἀπηύδῃσε καὶ δὲν ἀπηλίπισθη, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ ἐλπίζῃ καὶ νὰ εἶνε ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς λόγους του.

Ἐκκόψουσι τὸν δρυμὸν αὐτῆς, λέγει Κύριος ὁ Θεός, ὅτι οὐ μὴ εἰκασθῇ, ὅτι πληθύνει ὑπὲρ ἀκρίδα καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἀριθμὸς» (Ἱερ. 26[46]:23).

Ἐνταῦθα προφητεύεται ἡ καταστροφὴ ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων τῆς Αἰγύπτου. Ἡ Αἴγυπτος μὲ τὸ πλῆθος τῶν πόλεων καὶ τὸν πολυάριθμον πληθυσμὸν τῆς παραβάλλεται πρὸς «δρυμὸν», δάσος. Ἡ φράσις «οὐ μὴ εἰκασθῇ» δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ Βαβυλωνιακὸν στράτευμα¹, ἀλλ' εἰς «τὸν δρυμὸν»: Ἡ Αἴγυπτος εἶνε δάσος, τὸ ὅποιον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ «εἰκασθῇ», νὰ ἐξερευνηθῇ· εἶνε μέγα καὶ πυκνὸν δάσος, ἔχει ἀναρίθμητα δένδρα· εἶνε ἀμέτρητον δάσος. Ἐν τούτοις οἱ Βαβυλώνιοι θὰ κατακόψουν αὐτὸ τὸ δάσος, διότι εἶνε ἀναρίθμητοι καὶ ἐπέρχονται ὡς ὀρμητικοὶ ξυλοκόποι, ἐνῶ οἱ Αἰγύπτιοι δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ προβάλλουν σθεναρὰν ἀντίστασιν,

1. Εἰς τὸ Βαβυλωνιακὸν στράτευμα ἀναφέρεται τὸ «πληθύνει».

ἀφοῦ εἶνε ὡς δένδρα, ἢ, κατὰ τὸν στίχ. 21, ὡς εὐτραφεῖς μόσχοι. Ἐναντίοι εἶνε οἱ Αἰγύπτιοι, ὡς δένδρα ἀπεράντου δάσους, ἀλλ' ἐναντίοι εἶνε καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, ἐπὶ πλέον δὲ οἱ δεῦτεροι εἶνε ὀρηκτοί, διὸ καὶ θὰ ὑπερισχύουν. Αὐτὸ εἶνε τὸ νόημα τοῦ χωρίου, πλήρως ἐπιτυχὲς καὶ ἰκανοποιητικόν, προκύπτει δὲ τὸ νόημα τοῦτο, ὅταν ἢ φράσις «οὐ μὴ εἰκασθῆ» ἀναφέρεται εἰς «τὸν δρυμὸν» καὶ τὸ πρὸ αὐτῆς «ὅτι» ἐκλαμβάνεται ὡς ἐναντιωματικόν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Θὰ κατακόψουν τὸ δάσος τῆς, λέγει ὁ Κύριος ὁ Θεός, ἂν καὶ εἶνε ἀμέτρητον, διότι κατὰ τὸ πλῆθος εἶνε ὑπὲρ τὴν ἀκρίδα καὶ ἐναντίοι».

Οὕτως ἐξηγοῦν τὸ χωρίον οἱ πλείστοι τῶν ἐξηγητῶν.

«Τάδε λέγει Κύριος: ὅτι ἀπόσωμαι αὐτοὺς εἰς τὰ ἔθνη καὶ διασκορπιῶ αὐτοὺς εἰς πᾶσαν γῆν, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς ἀγίασμα μικρὸν ἐν ταῖς χώραις, οὗ ἂν εἰσέλθωσιν ἐκεῖ» (Ἰεζ. 11:16).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «ὅτι» εἶνε ἐναντιωματικόν, σημαίνει «ἂν καί». Οὕτως ἐξηγοῦν τοῦτο οἱ πλείστοι ἐξηγηταί. Καὶ ὅσοι δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἐναντιωματικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν καὶ παραλείπουν αὐτὸ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ ἑδαφίου, πάντως ἐξηγοῦν τὸ χωρίον οὕτως, ὥστε ἡ ἐναντιωματικὴ ἔννοια τοῦ «ὅτι» μᾶλλον προϋποτίθεται.

Τὸ Μασοριτικὸν ἀντὶ τῶν μελλόντων «ἀπόσωμαι» καὶ «διασκορπιῶ» ἔχει ἀορίστους, οἱ ὅποιοι συμφωνοῦν πρὸς τὴν συνάφειαν τοῦ ἑδαφίου, ἀφοῦ ὁ λόγος εἶνε περὶ Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι ἤδη εἶχον ἐξορισθῆ ἐκ τῆς πατρίδος των.

Ἐπὶ «ἀγίασμα» οἱ ἐξηγηταί ἐννοοῦν ἀγιαστήριον, ναόν, συναφῶς δὲ καταφύγιον καὶ ἄσυλον. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν, ἐπειδὴ οἱ ἐξοριστοὶ Ἰουδαῖοι εἰς τοὺς ξένους τόπους δὲν θὰ εἶχον ἀγιαστήριον, ὁ Θεὸς θὰ ἐγένετο εἰς αὐτοὺς μικρὸν ἀγιαστήριον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ μέγα ἀγιαστήριον ἐν Ἱερουσαλήμ, ἢ ἀγιαστήριον ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα, ἢτοι τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἀγιαστήριον θὰ εὕρισκον οἱ ἐξοριστοὶ καταφύγιον καὶ ἄσυλον, δι' ἄλλων λέξεων ὁ Θεὸς θὰ ἦτο διὰ τοὺς ἐξοριστοὺς ἀόρατος ναός, ὅπου οὗτοι θὰ κατέφευγον, θὰ ἡγιαζόντο καὶ θὰ ἐπροστατεύοντο. Αὐτὴ ἡ ἔννοια εἶνε καλή. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς φαίνεται καλλίτερον νὰ ἐκλάβωμεν τὸ «ἀγίασμα» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «δόξα», καὶ εἰς τὴν φράσιν, «ἔσομαι αὐτοῖς εἰς ἀγίασμα μικρὸν», νὰ δώσωμεν τὴν ἔννοι-

αν, «θά εἶμαι εἰς αὐτοὺς μικρὰ δόξα, θὰ δοξάσω αὐτοὺς ὀλίγον». Ἡ ἐξορία τῶν Ἰουδαίων ἦτο αἰσχύνη, ἀλλὰ δὲν ἐσήμαινεν ἐγκατάλειψιν τούτων ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὡς ἐνόμιζον οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατήγοροί των (στίχ. 15). Εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐξορίας ὁ Θεὸς θὰ ἐμείωνε τὴν αἰσχύνην τῶν Ἰουδαίων παρέχων εἰς αὐτοὺς μικρὰν δόξαν (Πρβλ. «ζωοποίησιν μικράν», μικρὰν ἀναψυχὴν, Β' Ἔσοδ. 9:8). Πράγματι δὲ ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ Ἰουδαίους τιμὴν τινα καὶ δόξαν διὰ τῆς ἀναδείξεως ὁμοειδῶν των, ὡς ὁ Δανιήλ, οἱ τρεῖς παῖδες, ὁ Μαρδοχαῖος καὶ ἡ Ἑσθήρ, καθὼς καὶ διὰ τῆς διαθέσεως ὑπὲρ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἐξουσιαστῶν των βασιλέων, μάλιστα δὲ τοῦ Κύρου.

Ἔτι δὲ ἡ λέξις «ἀγίασμα» σημαίνει καὶ «δόξα», τοῦτο φαίνεται ἐκ χωρίων, ὅπου τὸ «ἀγιάζω» σημαίνει «τιμῶ, δοξάζω», π.χ. Ἦσ. 29:23, Ἰεζ. 20:41, 28:22, 25, 36:23, 38:16, 23, 39:27, Ματθ. 6:9. Αὐτὴ δὲ ἡ λέξις «ἀγίασμα» ἐν Ἦσ. 8:14 σημαίνει «δόξα», ὄχι «ἀγιαστήριον». Ἡ φράσις τοῦ προηγουμένου στίχ. 13, «Κύριον, αὐτὸν ἀγιάσατε», καὶ ἡ φράσις τοῦ παρόντος στίχ. 14, «ἔσται σοι εἰς ἀγίασμα», συνδέονται κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν: «Ἐάν τις τιμᾷ καὶ δοξάζῃ τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς θὰ τιμῆσῃ καὶ θὰ δοξάσῃ αὐτόν». Δέον ἐπίσης νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἐν τῷ στίχ. 14 αἱ φράσεις «λίθος προσκόμματος» καὶ «πέτρας πτώμα» τίθενται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λέξιν «ἀγίασμα», ἐν δὲ Ἀ' Πέτρ. 2:7 αἱ φράσεις αὗται («λίθος προσκόμματος», καὶ «πέτρα σκανδάλου») τίθενται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λέξιν «τιμῆ». Ἄρα ἡ λέξις «ἀγίασμα» εἶνε συνώνυμος τῆς λέξεως «τιμῆ» καὶ σημαίνει «δόξα». Διὰ τοὺς πιστοὺς ὁ Κύριος εἶνε δόξα ἢ τιμῆ, ἐνῶ διὰ τοὺς ἀπίστους εἶνε «λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου», πτώσις δηλαδὴ καὶ κατασχύνη. Ἡ λέξις «ἀγίασμα» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «δόξα» καὶ ἐν Ψαλμ. 92(93):5.

Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας μεταφράζομεν τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον τοῦ Ἰεζεκιήλ:

«Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος: Ἄν καὶ ἀπεμάκρυνα¹ αὐτοὺς εἰς τὰ ἔθνη καὶ διεσκόρπισα αὐτοὺς εἰς ὅλην τὴν γῆν, ὅμως θὰ εἶμαι εἰς αὐτοὺς μικρὰ δόξα² ἐν ταῖς χώραις, ὅπου εἰσῆλθον».

Ἐδείχθη, ὅτι ὁ σύνδεσμος «ὅτι» ἔχει καὶ ἐναντιωματικὴν σημασίαν, σημαίνει «ἂν καί, καίτοι».

1. Ἦ, ἐξώρῃσα

2. Ἦ, θὰ δοξάσω αὐτοὺς ὀλίγον

Λουκ. 14:18-19

«ΠΑΡΑΙΤΕΙΣΘΑΙ»
«ΕΧΕ ΜΕ ΠΑΡΗΤΗΜΕΝΟΝ»

«Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελεθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. Καὶ ἕτερος εἶπε· ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, μέρος τῆς παραβολῆς τοῦ δείπνου, τὸ «παραιτοῦμαι» οἱ ἐρμηνευταὶ ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «παρακαλῶ τινα νὰ μὲ συγχωρήσῃ, διότι δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ πρόσκλησίν σου» (Ἰδὲ Λεξικὸν Liddell-Scott). Κατὰ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν τὸ «παραιτοῦμαι» περιέχει τὴν ἐννοίαν τοῦ «παρακαλῶ». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ ἀποκλείεται ἐκ τῆς δις ἐν τῷ χωρίῳ ἀπαντώσεως φράσεως, «ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον». Ἐάν πραγματικῶς ἐνταῦθα τὸ «παραιτοῦμαι» περιεῖχε τὴν ἐννοίαν τοῦ «παρακαλῶ», ἐν τῇ εἰρημένῃ φράσει δὲν θὰ ὑπῆρχε τὸ «ἐρωτῶ» (=παρακαλῶ), ἀφοῦ ὑπάρχει ἡ μετοχὴ τοῦ ἐν λόγῳ ῥήματος «παρητημένον», ἡ ὁποία περιέχει τὴν ἐννοίαν τοῦ «παρακαλῶ».

Βεβαίως οἱ ἐρμηνευταὶ παραλείποντες τὴν ἐννοίαν τοῦ «παρακαλῶ» ἀποδίδουν τὸ «παραιτοῦμαι» ἀπλῶς διὰ τοῦ «δικαιολογοῦμαι». Οὕτω δὲ τὸ «ἤρξαντο... παραιτεῖσθαι» ἐξηγοῦν, «ἤρχισαν... νὰ δικαιολογῶνται». Ἄλλὰ καὶ οὕτω τὸ πρᾶγμα δὲν οἰκονομεῖται ἱκανοποιητικῶς. Διότι κανονικῶς θὰ ἔπρεπε πρῶτον νὰ λεχθῆ, ὅτι οἱ προσκεκλημένοι ἠρνήθησαν νὰ μετᾶσχουν τοῦ δείπνου, καὶ ἔπειτα νὰ λεχθῆ, ὅτι οὗτοι ἐδικαιολογοῦντο διὰ τὴν ἄρνησιν. Ὅπως τὰρᾶ ἐξηγοῦν οἱ ἐρμηνευταί, «ἤρχισαν... νὰ δικαιολογῶνται», γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Διὰ ποῖον πρᾶγμα ἐδικαιολογοῦντο; Ἡ ἄρνησις, ἴσως εἶπη τις, ὑπονοεῖται. Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ἡ ἄρνησις δὲν δύναται νὰ ὑπονοηθῆ ἄνευ πέσεως τοῦ λόγου. Εἰς τὴν ὁμοίαν παραβολὴν τῶν γάμων τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως ἀμέσως μετὰ

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἐξελεθὼν ἰδεῖν

τὴν πρόσκλησιν εἰς τοὺς γάμους ἀναφέρεται ἡ ἄρνησις τῶν προσκεκλημένων, «οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν» (Ματθ. 22:3).

Καθ' ἡμᾶς τὸ «*παραιτοῦμαι*» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*ἄρνοῦμαι*», ὅπως καὶ ἐν Πράξ. 25:11 καὶ Ἑβρ. 12:25. Οὕτω δὲ τὸ «*ἤρξαντο... παραιτεῖσθαι*» σημαίνει, «*ἤρχισαν... νὰ προβάλλουν ἄρνησιν*». Τὸ δὲ «*ἔχε με παρητημένον*» σημαίνει, «*νὰ μὲ θεωρῆς ἀπηλλαγμένον, μὴ δυνάμενον νὰ μετάσχω· νὰ μὲ ἀπαλλάξῃς· νὰ μὲ θεωρῆς μὴ ὑπολογισμένον· νὰ μὴ με ὑπολογίσῃς (μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων)*». Καὶ σήμερον, ἐὰν τις καλέσῃ τινὰ εἰς συμπόσιον καὶ ἐκεῖνος δὲν θέλῃ ἢ δὲν δύναται νὰ συμμετάσχη, λέγει, «*παρακαλῶ, νὰ μὴ με ὑπολογίσῃς*» (μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων). Τὸ «*νὰ μὴ με ὑπολογίσῃς*» ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἄρνησιν. Κατ' οὐσίαν δηλαδὴ σημαίνει ὅ,τι τὸ «*παραιτοῦμαι*» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*ἄρνοῦμαι*».

Ἐκ τῶν διαφόρων ἐξηγήσεων τῆς φράσεως «*ἀπὸ μιᾶς*» καλλιτέραν θεωροῦμεν τὴν ἐξήγησιν «*ἐξ ἑνὸς συνθήματος*». Ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι ὠμίλησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς ἐὰν εἶχον προσυεννοηθῆ. Ὅλοι ἔφεραν πρόφασιν, καὶ ἠρνήθησαν νὰ συμμετάσχουν εἰς τὸ δεῖπνον. Ὁ πρῶτος ἐπροφασίσθη τὴν ἀνάγκην ἀπασχολήσεως μὲ τὸν ἀγρόν, ὁ δεῦτερος μὲ τοὺς βόας, καὶ ὁ τρίτος (στίχ. 20) μὲ τὴν γυναῖκα. Ἐπίσης, ὁ πρῶτος ἀπεποιήθη τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ δεῖπνον διὰ τῆς φράσεως «*ἔχε με παρητημένον*», τουτέστι «*μὴ με ὑπολογίσῃς*», ὁ δεῦτερος διὰ τῆς αὐτῆς φράσεως, καὶ ὁ τρίτος (στίχ. 20) διὰ τῆς ἰσοδυνάμου φράσεως «*οὐ δύναμαι ἐλθεῖν*». Καὶ εἰς τῶν τριῶν τὸν λόγον ὑπάρχει ἡ πρόφασις καὶ ἡ ἄρνησις. Ὅντως καὶ οἱ τρεῖς ὠμίλησαν «*ἀπὸ μιᾶς*», ἐξ ἑνὸς συνθήματος, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς ἐὰν εἶχον προσυεννοηθῆ.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«*Ἀλλὰ ὅλοι ἐξ ἑνὸς συνθήματος ἤρχισαν νὰ προβάλλουν ἄρνησιν. Ὁ πρῶτος εἶπεν εἰς αὐτόν: Ἥγώρασα ἀγρόν καὶ ἔχω ἀνάγκην νὰ ἐξέλθω καὶ νὰ ἴδω αὐτόν. Σὲ παρακαλῶ, νὰ μὴ με ὑπολογίσῃς. Ἄλλος δὲ εἶπε: Ἥγώρασα πέντε ζεύγη βοῶν καὶ ὑπάγω νὰ δοκιμάσω αὐτά. Σὲ παρακαλῶ, νὰ μὴ με ὑπολογίσῃς.*»

Λουκ. 14:26

«ΕΙ ΤΙΣ... ΟΥ ΜΙΣΕΙ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΕΑΥΤΟΥ...
ΕΤΙ ΔΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΑΥΤΟΥ ΨΥΧΗΝ...»

*«Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα
ἑαυτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα
καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δέ' καὶ τὴν
ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι.»*

Τὸ «μισεῖν» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς κηρύττει ἀγάπην καὶ πρὸς τοὺς ἐχθρούς, δὲν ἐννοεῖται ἐν τῇ αὐστηρᾷ τῆς λέξεως ἐννοία, ἀλλὰ σημαίνει νὰ φέρεται τις πρὸς τινα ὡς ἐὰν ἐμίσει αὐτόν, νὰ μὴ κάνη τὰ θελήματα αὐτοῦ, ἀλλὰ ν' ἀπαρνήται αὐτόν χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ κάνη τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ «μισεῖν» δηλαδὴ ἔχει τὴν ἐννοίαν τοῦ «ἀπαρνεῖσθαι». Τοιαύτην ἐννοίαν τὸ «μισεῖν» ἔχει ἐν Ματθ. 6:24. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ὁ ἐρχόμενος πρὸς αὐτόν «μισῆ» καὶ τὸν ἑαυτόν του, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν ἄλλον ἐκείνον λόγον του, «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ», 9:23 (Ἴδὲ καὶ Ματθ. 16:24, Μάρκ. 8:34). Κατὰ ταῦτα τὸ «μισεῖν» εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον δὲν πρέπει νὰ μένη ἀμετάφραστον, ὅπως συνήθως συμβαίνει, ἀλλὰ νὰ μεταφράζεται «ἀπαρνεῖσθαι», ὅπως καὶ μεταφράζεται ὑπὸ τινων.

Ἡ λέξις «ψυχὴ» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «ζωή», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει τὸν ὅλον ἄνθρωπον, τὸ ἄτομον, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «ἑαυτός». Ὅτι δὲ ἡ ἢ ἐν λόγῳ λέξις ἔχει καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν, τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 9:24-25 ἐν σελ. 86-88, φαίνεται δὲ καὶ εἰς τὸ παρὸν χωρίον, διότι «τὴν ψυχὴν» ὁ Κύριος συμπαραθέτει μὲ «τὸν πατέρα», «τὴν μητέρα», «τὴν γυναῖκα», «τὰ τέκνα», «τοὺς ἀδελφούς» καὶ «τὰς ἀδελφάς», ἦτοι ὀλοκλήρους ἀνθρώπους, ἀνθρώπινα ἄτομα ἢ πρόσωπα.

Μεταφράζομεν:

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἀντι δὲ ἔχει τε

«Ἐὰν δὲ κανεῖς ἔρχεται πρὸς ἐμὲ καὶ δὲν ἀπαρνήται τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἀκόμη δὲ καὶ τὸν ἑαυτὸν του, δὲν δύναται νὰ εἶνε μαθητῆς μου».

Λουκ. 15:10

«ΕΝΩΠΙΟΝ»

«Οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν καὶ δὲν ἀποδίδουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἐνώπιον». Ἄλλοι ἀφήνουν τὴν λέξιν ἀμετάφραστον καὶ ἄλλοι μεταφράζουν «ἐπὶ παρουσίᾳ», «ἐμπρὸς εἰς», «μεταξύ». Ἡ ἔννοια δὲ τοῦ χωρίου κατὰ μίαν ἐρμηνεῖαν εἶνε, ὅτι διὰ τὴν μετάνοιαν ἐνὸς ἁμαρτωλοῦ χαίρει ὁ Θεὸς ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων, ὁρώντων καὶ συγχαίροντων τῶν ἀγγελικῶν ὄντων. Κατ' ἄλλην δ' ἐρμηνεῖαν ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι ἡ μετάνοια τοῦ ἁμαρτωλοῦ εἶνε ὑπόθεσις χαρᾶς ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων, κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀγγέλων ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῶν Φαρισαίων: Οἱ ἄγγελοι χαίρουν διὰ τὴν μετάνοιαν ἐνὸς ἁμαρτωλοῦ, ἐνῶ οἱ Φαρισαῖοι μένουν ἀσυγκίνητοι.

Καὶ ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα ἐρμηνεῖα χωλαίνει. Τὸ «ἐνώπιον» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει εἶνε ἐβραϊσμός καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν πρόθεσιν «ὑπὸ» μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου. Τοιαύτην ἔννοιαν τὸ «ἐνώπιον» ἔχει καὶ ἀλλαχοῦ, καθὼς καὶ τὰ συνώνυμα «κατέναντι» καὶ «ἐμπροσθεν», ὅπως δεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Ῥωμ. 4:16-17 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου καὶ παραπέμπομεν (σελ. 216-218). Κατὰ ταῦτα τὸ «χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ» σημαίνει, «χαρὰ γίνεται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ· χαρὰ γίνεται ἀπὸ τοῦ ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ· χαίρουν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ».

Μεταφράζομεν ὅλον τὸ χωρίον:

«Οὕτω, λέγω εἰς σᾶς, χαρὰ γίνεται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ δι' ἓνα ἁμαρτωλόν, ὁ ὁποῖος μετανοεῖ».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Ἔτσι, σᾶς λέγω, χαρὰ γίνεται ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν μετάνοιαν ἐνὸς ἁμαρτωλοῦ».

Λουκ. 17:33

«ΟΣ ΕΑΝ ΖΗΤΗΣΗ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΑΥΤΟΥ ΣΩΣΑΙ...»

«Ὅς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι¹, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὅς ἐὰν² ἀπολέσῃ αὐτήν, ζωογονήσει αὐτήν».

Ἡ λέξις «ψυχὴ» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «ζωή», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει τὸν ὅλον ἄνθρωπον, τὸ ἄτομον, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «ἐαυτός». Διὰ τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 9:24-25 ἐν σελ. 86-87. Ἄλλὰ καὶ ἐκ τοῦ παρόντος ἐδαφίου φαίνεται, ὅτι εἰς αὐτὸ «ψυχὴ» δὲν σημαίνει «ζωή». Ἐν ἐσήμαινε τοῦτο, τότε ἡ φράσις, «ζωογονήσει αὐτήν (τὴν ψυχὴν)», θὰ εἶχε τὴν ἔννοιαν, ὅτι θὰ διατηρήσῃ ἐν τῇ ζωῇ τὴν ζωὴν, ὅπερ εἶνε ἄστοχον.

Μεταφράζομεν:

«Ὅποιος θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ σώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, θὰ τὸν χάσῃ, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ τὸν χάσῃ³, θὰ τὸν διατηρήσῃ εἰς τὴν ζωὴν».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει περιποιησασθαι

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὅς δ' ἂν

3. Ἡ θουσιάση

Λουκ. 18:11

«ΣΤΑΘΕΙΣ ΠΡΟΣ ΕΑΥΤΟΝ»

«Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσήχετο¹: ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμι ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων».

Ἐνταῦθα οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τῆς φράσεως «πρὸς ἑαυτόν». Τὴν φράσιν ταύτην συνδέουν μετὰ τοῦ «προσήχετο». Οὕτω δὲ προκύπτουν αἱ ἔννοιαι: Προσήχετο καθ' ἑαυτόν, ἤτοι νοερῶς. Προσήχετο ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἑαυτόν του, ἀναφερόμενος δηλονότι εἰς τὰς «ἀρετάς» του. Προσήχετο πρὸς τὸν ἑαυτόν του!

Καθ' ἡμᾶς ἡ φράσις «πρὸς ἑαυτόν» εἶνε ἰσοδύναμος τῆς ἐν Πράξ. 28:16 φράσεως «καθ' ἑαυτόν» καὶ συνδέεται πρὸς τὸ «σταθεὶς», καθὼς καὶ ἡ φυσικότης τοῦ λόγου ἀπαιτεῖ: «σταθεὶς πρὸς ἑαυτόν». Σημαίνει δὲ τοῦτο, ὅτι ὁ Φαρισαῖος ἐστάθη καθ' ἑαυτόν, ἐστάθη μόνος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἄλλων, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ἁμαρτωλοὺς, ἐνῶ τὸν ἑαυτόν του ἐθεώρει ἅγιον. Οὕτω καὶ ἡ στάσις του ἐν τῷ ναῶ ἦτο φαρισαϊκὴ, σύμφωνος πρὸς τὸ ὄνομα «Φαρισαῖος», ὅπερ σημαίνει «κεχωρισμένος», καὶ πρὸς τὸν λόγον τῆς προσευχῆς του «οὐκ εἰμι ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων»!

Μεταφράζομεν:

«Ὁ Φαρισαῖος ἐστάθη μόνος² καὶ ἔκανε αὐτὴν τὴν προσευχὴν: Θεέ, σὲ εὐχαριστῶ, διότι δὲν εἰμαι ὅπως οἱ ὑπόλοιποι ἄνθρωποι».

1. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ «ταῦτα πρὸς ἑαυτόν προσήχετο», ἡ ὁποία προήλθεν ἐκ τῆς ἀδυναμίας νὰ κατανοηθῇ ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «πρὸς ἑαυτόν».

2. Δημωδῶς «χωριστά»

Λουκ. 21:25-26

«ΕΝ ΑΠΟΡΙΑ ἩΧΟΥΣΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ»
 «ΑΙ ΓΑΡ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ
 ΣΑΛΕΥΘΗΣΟΝΤΑΙ»

«Καὶ ἔσται ἡμεῖς ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἔθνων ἐν ἀπορίᾳ ἠχούσης² θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται».

Ἡ λέξις «ἀπορία» ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «ἀπορία, ἀμηχανία», ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι αὕτη χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «φόβος» τοῦ αὐτοῦ χωρίου. Ἡ ἔκφρασις «ἀπορία θαλάσσης» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «φόβος θαλάσσης³» εὐσταθεῖ, ἐνῶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀμηχανία θαλάσσης» δὲν εὐσταθεῖ. Τὴν λέξιν «ἀπορία» ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ φόβου ἢ τρόμου εὐρίσκομεν ἐν Λευϊτ. 26:16 («ἐπιστήσω ἐφ' ὑμᾶς τὴν ἀπορίαν» = θὰ ἐπιφέρω εἰς σᾶς τρόπον), Ἱερ. 8:21 («ἐν ἀπορίᾳ κατίσχυσάν με ὠδίνες ὡς τικτούσης» = ἐκ τοῦ φόβου, τῆς ἐκπλήξεως καὶ ταραχῆς, μὲ κατέλαβον πόνοι, ὅπως οἱ πόνοι τοκετοῦ).

Τὴν γραφὴν «ἠχούσης» τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου θεωροῦμεν ἀθθεντικὴν. Τὸ δὲ «ἠχῶ» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει καθ' ἡμᾶς δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἠχῶ, παράγω ἦχον», ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀναστατοῦμαι, ἐξεγείρομαι, ὑψοῦμαι». Θὰ ἦτο ἐν κακὸν πρῶτύτερον, ἂν πρῶτον ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ ἦχου τῆς θαλάσσης καὶ ὕστερον περὶ τοῦ «σάλου» ἦτοι τῆς ἀναταραχῆς αὐτῆς. Ὅτι δὲ τὸ «ἠχῶ» ἔχει καὶ τὴν εἰρημένην ἔννοιαν, τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς:

Ἐν Γ' Βασ. 1:41 τὸ «τίς ἢ φωνὴ τῆς πόλεως ἠχούσης;» ἔχει, νομίζομεν, αὐτὴν τὴν ἔννοιαν: «τί σημαίνει ὁ θόρυβος τῆς ἐν ἀνα-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἔσσονται

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἦχους

3. Ἡ γενικὴ εἶνε ἀντικειμενικὴ

στατώσει εδρικομένης πόλεως;». Ἴδὲ καὶ στίχ. 45. Πρὸβλ. καὶ Ῥούθ 1:19 («ἤχησεν ἡ πόλις ἐπ' αὐταῖς»).

Ἐν Ψαλμ. 45:4 (46:3) τὸ «ἤχησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα αὐτῶν» νομιζομεν ὅτι σημαίνει, «ὕψώθησαν καὶ ἐταράχθησαν, ἐτινάχθησαν ἐπάνω, τὰ ὕδατα αὐτῶν».

Ἐν Ψαλμ. 82:3 (83:2) τὸ «οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν, καὶ οἱ μισοῦντές σε ἦραν κεφαλὴν» εἶνε συνωνυμικὸς παραλληλισμὸς δύο μελῶν καὶ σημαίνει: «οἱ ἐχθροὶ σου ἐξηγέρθησαν, καὶ οἱ μισοῦντές σε ὕψωσαν κεφαλὴν». Δημωδῶς, «οἱ ἐχθροὶ σου ξεσηκώθηκαν, καὶ αὐτοὶ ποῦ σὲ μισοῦν σήκωσαν κεφάλι».

Ἐν Ἦσ. 51:15 τὸ «ἐγὼ ὁ Θεὸς ὁ ταράσσω τὴν θάλασσαν καὶ ἤχῶν τὰ κύματα αὐτῆς» σημαίνει, «ἐγὼ ὁ Θεὸς εἶμαι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ταράσσει τὴν θάλασσαν καὶ προκαλεῖ τὴν ἀνύψωσιν τῶν κυμάτων της».

Ἐν Ἱερ. 5:22 περιέχεται: «τὸν τάξαντα ἄμμον ὄριον τῆ θαλάσσης, πρόσταγμα αἰώνιον, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό, καὶ ταραχθήσεται καὶ οὐκ δυνήσεται, καὶ ἤχησους τὰ κύματα αὐτῆς καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό». Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Θεὸς ἔθεσε τὴν ἄμμον ὡς ὄριον εἰς τὴν θάλασσαν, πρόσταγμα αἰώνιον, καὶ ἡ θάλασσα δὲν θὰ ὑπερβῆ αὐτό. Θὰ τιναχθῆ ἐπάνω, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπερισχύσῃ. Τὰ κύματά της θὰ ὑψωθοῦν, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπερβῆ τὸ τεθὲν ὄριον.

Ὅπως δὲ τὸ ῥῆμα «ἤχῶ» σημαίνει «ὑψοῦμαι», οὕτω καὶ τὸ οὐσιαστικὸν «ἤχος» ἐν Ἱερ. 28(51):42 σημαίνει «ὑψωσις». Ὁ αὐτόθι λόγος, «ἀνέβη ἐπὶ Βαβυλῶνα ἡ θάλασσα ἐν ἤχῳ κυμάτων αὐτῆς καὶ κατεκαλύφθη», σημαίνει: «ἡ θάλασσα διὰ τῆς ὑψώσεως τῶν κυμάτων της ἀνέβη εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ (ἡ Βαβυλῶν) κατεκαλύφθη (ὑπὸ τῆς θαλάσσης)».

Κατὰ ταῦτα τὸ «συννοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἠχούσης θαλάσσης καὶ σάλου» σημαίνει, ὅτι τὰ ἔθνη θὰ καταλάβῃ ἀγωνία ἔνεκα τοῦ φόβου τῆς ἀνυψουμένης θαλάσσης καὶ τοῦ σάλου. Τὰ ἔθνη δηλαδὴ θὰ ἔχουν τὸν φόβον, μήπως ἡ ἀνυψουμένη καὶ μαινομένη θάλασσα κατακλύσῃ τὴν ξηρὰν καὶ καταπνίξῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ φόβος ἐκ τῆς τεραστίας διογκώσεως τοῦ ὕγρου στοιχείου θὰ εἶνε πρῶτος καὶ παγκόσμιος, ἐνῶ ὁ φόβος ἐκ τοῦ ἤχου τῶν κυμάτων θὰ εἶνε δευτερεύων καὶ αἰσθητὸς μόνον εἰς τοὺς κατοίκους παραθαλασσίων τόπων.

Τὸ «ἀποψύχω» σημαίνει καὶ «λιποθυμῶ» καὶ «ἀποθνήσκω». Ἐν Δ' Μακ. 15:18 ἔχει τὴν δευτέραν σημασίαν. Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν

δὲ λόγῳ τοῦ Κυρίου δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀποφασιστικῶς ποίαν ἐκ τῶν δύο σημασιῶν ἔχει τὸ ῥῆμα. Κλίνομεν περισσότερον ὑπὲρ τῆς δευτέρας σημασίας. Ἐκ τοῦ φόβου τῶν τρομερῶν φυσικῶν μεταβολῶν καὶ ἐκ τῆς προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων εἰς τὴν οἰκουμένην δεινῶν πολλοὶ ἄνθρωποι θὰ ἀποθνήσκουν.

Ἐν τῇ τελευταίᾳ προτάσει, τοῦ χωρίου, «καὶ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται», τὸ «γὰρ» δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, ὅπως νομίζεται. Ἡ ἀντίστοιχος πρότασις εἰς τὰ παράλληλα χωρία Ματθ. 24:29, Μάρκ. 13:24-25 δὲν εἰσάγεται μὲ αἰτιολογικὸν σύνδεσμον, ἀλλὰ μὲ τὸ «καί». Τὸ «γὰρ» εἶνε μεταβατικόν, ὅπως π.χ. εἰς τὸ 6:43 («οὐ γὰρ ἐστὶ δένδρον καλόν» = δὲν ὑπάρχει δὲ δένδρον καλόν, ἢ, ἐπίσης δὲν ὑπάρχει δένδρον καλόν), καὶ τὸ 20:36 («οὐδὲ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται» = οὔτε δὲ δύνανται πλέον ν' ἀποθάνουν, ἢ, καὶ οὔτε δύνανται πλέον ν' ἀποθάνουν). Διὰ τοῦ «γὰρ» ὁ Κύριος μεταβαίνει εἰς ἄλλο τρομερὸν φαινόμενον τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν, σημεῖον καὶ προμήνυμα τῆς μετ' ὀλίγον δευτέρας παρουσίας του. Τοῦτο δὲ θὰ εἶνε ἡ κατάρρευσις τῶν οὐρανίων στρατιῶν, ἤτοι τῶν συστημάτων τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτὴ εἶνε ἡ ἔννοια τῆς τελευταίας προτάσεως τοῦ ἔδαφίου. Σχετικῶς δὲ πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παραλλήλου ἔδαφίου Ματθ. 24:29 ἐν σελ. 36-37.

Μεταφράζομεν:

«Θὰ παρατηρηθοῦν δὲ σημεῖα εἰς τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἀγωνία τῶν ἐθνῶν ἐκ τοῦ φόβου τῆς ἀνυψουμένης θαλάσσης καὶ τῆς ἀναταραχῆς. Ἄνθρωποι θὰ ἀποθνήσκουν¹ ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς προσδοκίας τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπέλθουν εἰς τὴν οἰκουμένην. Τὰ δὲ συστήματα τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ² θὰ καταρρεύσουν».

1. Ἡ θὰ λιποθυμοῦν

2. Ἡ, Αἱ δὲ οὐράνιαι στρατιαί

Λουκ. 21:34

«ΜΗΠΟΤΕ ΒΑΡΗΘΩΣΙΝ ΑΙ ΚΑΡΔΙΑΙ»

«Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιοτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῆ ἡ ἡμέρα ἐκείνη».

Ἐνταῦθα τὸ «μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι» οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν «μήπως γίνουν βαρεῖαι αἱ καρδίαι σας». Ἀλλὰ τὸ «βαρεῖσθαι» ἢ «βαρύνεσθαι» ἐπὶ καρδίας σημαίνει «σκληρύνεσθαι, παροῦσθαι, περιέρχεσθαι εἰς κατάστασιν ἀναισθησίας». Οὕτως ἐν Ἐξ. 7:14 τὸ «βεβάρηται ἡ καρδία Φαραῶ» σημαίνει «ἐσκληρύνθη ἡ καρδία τοῦ Φαραῶ». Ὁμοίως ἐν Ἐξ. 8:11(15) τὸ «ἐβαρύνθη ἡ καρδία αὐτοῦ» σημαίνει «ἐσκληρύνθη ἡ καρδία του». Ἴδὲ καὶ Ἐξ. 9:7, Α' Βασ. 6:6. Καὶ πρβλ. Ψαλμ. 94(95):8 – Ἐβρ. 3:8 («μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν»). Ἐπίσης πρβλ. Μάρκ. 6:52 («ἦν αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη»), 8:17 («ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν;»), Ἰωάν. 12:40 («πεπόρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μή... νοήσωσι τῇ καρδίᾳ»).

Κατὰ ταῦτα τὸ «μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι» ἐξηγεῖται «μήπως σκληρυνθοῦν αἱ καρδίαι σας» ἢ «μήπως παρωθοῦν αἱ καρδίαι σας». Καὶ ἐπειδὴ ἡ πάρωσις εἶνε κατάστασις πνευματικῆς ἀναισθησίας ἢ, ἄλλως, πνευματικῆς ὑπνώσεως, ἡ ἐν λόγῳ φράσις δύναται καλλίτερον νὰ ἐξηγηθῆ «μήπως αἱ ψυχαί σας καταληφθοῦν ὑπὸ ὕπνου». Ἡ «κραιπάλη» καὶ ἡ «μέθη» καὶ αἱ κόπωσις προκαλοῦσαι «βιοτικαὶ μερίμναι» βυθίζουσι εἰς ὕπνον. Ἡ τελευταία ἐξήγησις συμβιβάζεται καλλίτερον πρὸς τὸν λόγον περὶ «αἰφνιδίου» ἐπελεύσεως τῆς ἡμέρας ἐκείνης: Προσέχετε, μήπως ἡ ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας σᾶς εὖρη κοιμωμένους, μήπως ὁ Κύριος σᾶς πιάσῃ εἰς τὸν ὕπνον καὶ αἰφνιδιασθῆτε. Ἐπίσης ἡ ἐν λόγῳ ἐξήγησις ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὴν ἐν στίχ. 6 προτροπὴν «ἀγρυπνεῖτε»: Προσέχετε νὰ μὴ κοιμηθῆτε, ἀλλὰ ν' ἀγρυπνῆτε.

Μεταφράζομεν:

«Προσέχετε δὲ τοὺς ἑαυτοὺς σας, μήπως αἱ ψυχαί σας καταληφθοῦν ὑπὸ ὕπνου ἐξ αἰτίας κραιπάλης καὶ μέθης καὶ βιοτικῶν μεριμνῶν καὶ ἐπέλθῃ αἰφνιδίως εἰς σᾶς ἡ ἡμέρα ἐκείνη».

Λουκ. 23:40

**«ΟΥΔΕ ΦΟΒΗ ΣΥ ΤΟΝ ΘΕΟΝ,
ΟΤΙ ΕΝ ΤΩ ΑΥΤΩ ΚΡΙΜΑΤΙ ΕΙ;»**

«Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ λέγων¹. οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ;».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ τὸ «ὅτι» ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διότι, ἐπειδὴ, ἀφοῦ». Τὸ «ἀποκριθεὶς» πολλοὶ νομίζουν ὅτι σημαίνει «ἀποκριθεὶς, ἀπαντήσας». Τὸ «οὐδέ» ἄλλοι συνδέουν πρὸς τὸ ῥῆμα (Τοῦλάχιστον δὲν φοβεῖσαι τὸν Θεόν;), ἄλλοι πρὸς τὴν ἀντωνυμίαν (Οὔτε σὺ φοβεῖσαι τὸν Θεόν;) καὶ ἄλλοι πρὸς τὸ ἀντικείμενον (Οὔτε τὸν Θεὸν φοβεῖσαι σύ;). Τὸ δὲ «κρίμα» ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐξηγοῦν «καταδίκη».

Αἱ διδόμεναι εἰς τὸ χωρίον ἐξηγήσεις καθ' ἡμᾶς δὲν εἶνε ἱκανοποιητικαί. Τὸ «ὅτι» ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ ἔχει σημασίαν, ἡ ὁποία διαφεύγει τὴν ἀντίληψιν τῶν ἐξηγητῶν· δὲν σημαίνει «διότι, ἐπειδὴ, ἀφοῦ», ἀλλὰ «καίτοι, ἂν καί». Ἔχει δηλαδὴ ἐναντιωματικὴν σημασίαν. Ὅτι δὲ πραγματικῶς τὸ «ὅτι» ἔχει καὶ ἐναντιωματικὴν σημασίαν, τοῦτο ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 11:47-48 ἐν σελ. 90-100. Τὸ «ἀποκρίνομαι», ἀφοῦ δὲν προηγεῖται ἐρώτησις, δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀποκρίνομαι, ἀπαντῶ», ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «λαμβάνω τὸν λόγον, ὁμιλῶ», ὅπως πολλάκις (Ἰδὲ π.χ. 17:17,37· 22:51). Τὸ «οὐδέ» συνδέεται πρὸς τὸ «σύ», τὸ ὁποῖον λέγεται μετὰ πολλῆς ἐμφάσεως («Οὐδὲ σύ φοβῆ τὸν Θεόν;»). Ἐὰν τὸ «οὐδέ» συνεδέετο πρὸς τὸ ῥῆμα ἢ τὸ ἀντικείμενον, τὸ «σύ» θὰ ἐπερίττευε καὶ μᾶλλον θὰ παρελείπετο («Οὐδὲ φοβῆ τὸν Θεόν;». «Οὐδὲ τὸν Θεὸν φοβῆ;»). Τώρα τὸ «σύ» δὲν παραλείπεται, ἀλλ' ἀναφέρεται καὶ ἔχει μεγάλην ἔμφασιν, διότι τὸ «οὐδέ» συνδέεται πρὸς αὐτό. Τέλος τὸ «κρίμα» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δὲν σημαίνει «καταδίκη», διότι ἡ λέξις «καταδίκη» σημαίνει μᾶλλον τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν καὶ ὄχι τὴν ἐκτέλε-

1. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν ἐπιτιμῶν αὐτῷ ἔφη

σιν αὐτῆς, οἱ δὲ ἐσταυρωμένοι εὐρίσκοντο εἰς τὸ στάδιον ὄχι τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀλλὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς. Ἐνταῦθα «κρίμα» σημαίνει «ποινή, τιμωρία, πάθος, πάθημα». Τοιαύτην ἔννοιαν ἡ λέξις ἔχει εἰς χωρία ὅποια τὰ Δευτ. 32:41, Ἰεζ. 5:8,10,15, Σοφ. Σειρ. 41:2,3, Λουκ. 20:47, 24:20¹, Ῥωμ. 2:2,3 κ.ἀ. Ὁ Χρυσόστομος ἐξηγεῖ «κόλασις», ἦτοι «τιμωρία, βασανισμός».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄλλ' ὁ ἄλλος ὁμίλησας ἐπέπληττεν αὐτὸν λέγων: Οὔτε σὺ φοβεῖσαι τὸν Θεόν, ἂν καὶ εὐρίσκεσαι ἐν τῇ αὐτῇ βασανιστικῇ ποινή;».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Ἄλλ' ὁ ἄλλος ὠμίλησε καὶ ἐπέπληξεν αὐτὸν λέγων: Οὔτε σὺ φοβεῖσαι τὸν Θεόν, ἂν καὶ ὑφίστασαι τὸ αὐτὸ πάθος;».

Διὰ περισσοτέρων λόγων ἢ ἐπίπληξις «τοῦ εὐγνώμονος» κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ληστοῦ, ἦτοι τοῦ καλοπροαίρετου, πρὸς τὸν κακοπροαίρετον καὶ βλάσφημον ληστὴν σημαίνει: Οἱ ἄλλοι κάτω τοῦ σταυροῦ δὲν φοβοῦνται τὸν Θεόν καὶ ὑβρίζουν τὸν ἐσταυρωμένον καὶ βασανιζόμενον Ἰησοῦν. Καλῶς αὐτοί! Διότι αὐτοὶ δὲν εἶνε ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, δὲν πάσχουν, ὑβρίζουν ἀπὸ εὐχαρίστου θέσεως. Ἄλλὰ δὲν φοβεῖσαι τὸν Θεόν καὶ σὺ; Ὑβρίζεις τὸν Ἰησοῦν καὶ σὺ, ἂν καὶ εἶσαι ἐν τῇ αὐτῇ μοίρα μετ' αὐτοῦ, συγκατάδικος, συνεσταυρωμένος καὶ συμπάσχων μετ' αὐτοῦ; Ἐσταυρωμένος σὺ, τάσσεσαι πρὸς τὸ μέρος τῶν σταυρωτῶν καὶ ὑβριστῶν καὶ ὄχι πρὸς τὸ μέρος τοῦ συνεσταυρωμένου μετὰ σοῦ; Οὔτε ἐν μέσφ τῶν φρικτῶν σου πόνων αἰσθάνεσαι συμπάθειαν πρὸς τὸν συμπάσχοντα μετὰ σοῦ, ἀλλ' ἀντιθέτως βλασφημεῖς αὐτόν; Δὲν ἀντιλαμβάνεσαι τοῦλάχιστον, ὅτι ὑβρίζων τὸν συγκατάδικόν σου ὑβρίζεις τὸν ἑαυτόν σου; Τόσον σκληρὸς εἶσαι, ἐμπαθῆς καὶ ἀθεόφοβος;

1. Τὸ «παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου» δὲν σημαίνει, ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων παρέδωσαν τὸν Ἰησοῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους διὰ νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑποστῇ τὴν ποινήν ἢ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου. Ἡδὴ τὸ Ἰουδαϊκὸν Συνέδριον εἶχε καταδικάσει τὸν Ἰησοῦν εἰς θάνατον καὶ παρέδωκεν αὐτόν εἰς τοὺς Ῥωμαίους διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν.

Λουκ. 24:50

«ΕΩΣ ΕΙΣ ΒΗΘΑΝΙΑΝ»

«Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς¹ Βηθανίαν».

Τὸ παρὸν χωρίον παρέχει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ἐξαγαγὼν τοὺς Μαθητάς του ἐκ τῆς ἐν στίχ. 49 καὶ 52 ἀναφερομένης Ἱερουσαλήμ, ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς Βηθανίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν. Οἱ δὲ μεταφρασταὶ μεταφράζουν τὸ χωρίον οὕτως, ὥστε προκύπτει ἔννοια σύμφωνος πρὸς τὴν ἐντύπωσιν. Μεταφράζουν δηλαδή, ὡς ἐὰν πράγματι ὁ Ἰησοῦς ὠδήγησε τοὺς Μαθητάς του εἰς τὴν Βηθανίαν καὶ ἐκεῖθεν ἀνελήφθη, ἐνῶ κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, τὸν Λουκᾶν, ἡ ἀνάληψις ἐγένετο ἐκ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, τὸ ὁποῖον εἶνε πλησίον τῆς Ἱερουσαλήμ (Πράξ. 1:12).

Ὁ Λουκᾶς δὲν ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτόν. Τὸ προβαλλόμενον ὡς ἀντίφασις μεταξὺ τῶν δύο βιβλίων του, τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν Πράξεων, ὡς πρὸς τὸν τόπον τῆς ἀναλήψεως τοῦ Ἰησοῦ δὲν εἶνε πραγματικὴ ἀντίφασις, ἀλλὰ φαινομενικὴ, ὅπως εἶνε ὅλα τὰ προβαλλόμενα ὡς ἀντιφάσεις τῆς Γραφῆς.

Ἄν προσέξῃ τις καλῶς, θὰ καταλάβῃ, ὅτι ὁ τόπος, ὅπου ὁ Ἰησοῦς ὠδήγησε τοὺς Μαθητάς του διὰ ν' ἀναληφθῇ, σημαίνεται διὰ τῆς λέξεως «ἔξω», ὄχι διὰ τῆς λέξεως «Βηθανία». Ἐν Μάρκ. 8:23, «ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης», τὸ «ἔξω» σημαίνει τόπον ἐκτὸς μὲν τῆς κώμης, ἀλλὰ πλησίον αὐτῆς. Ἐν Λουκ. 20:15, «ἐκβάλλοντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος ἀπέκτειναν», τὸ «ἔξω» σημαίνει ὁμοίως πλησίον τοῦ ἀμπελῶνος. Καὶ ἐν Ἑβρ. 13:12, «ἔξω τῆς πόλεως ἔπαθε», τὸ «ἔξω» σημαίνει ἐπίσης πλησίον τῆς πόλεως. Ὅπως δὲ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ὁμοίας, οὕτω καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου τὸ «ἔξω» σημαίνει τόπον ἐκτὸς μὲν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ πλησίον αὐτῆς. Κατὰ ταῦτα ὁ Χριστὸς ὠδήγησε τοὺς Μαθητάς του ὀλίγον ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, ὄχι μέχρι τῆς Βηθανίας.

Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῆς φράσεως «ἕως εἰς Βηθανίαν» ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὸ χωρίον δὲν λέγει, «Ἐξήγαγεν... ἕως Βηθα-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἕως πρὸς

νίας» ἢ «Ἐξήγαγεν... εἰς Βηθανίαν», ὁπότε ἡ ἔννοια θὰ ἦτο ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ᾠδήγησε τοὺς Μαθητάς του εἰς τὴν Βηθανίαν, ἀλλὰ λέγει, «Ἐξήγαγεν... ἕως εἰς Βηθανίαν». Τοῦτο τὸ «ἕως εἰς», κατ' ἄλλην δὲ γραφὴν «ἕως πρὸς», εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἐν Δ' Βασ. 2:1 «ὡς εἰς», τὸ ἐν Ἰεζ. 41:12 «ὡς πρὸς» καὶ τὸ ἐν Ἰεζ. 42:12 καὶ Πράξ. 17:14 «ὡς ἐπὶ», τὰ ὁποῖα σημαίνουν «πρὸς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν». Κατὰ ταῦτα ἡ ἔννοια τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου εἶνε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐξήγαγε τοὺς Μαθητάς του ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, δι' ἄλλων λέξεων εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Βηθανίας. Ἄλλ' ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Βηθανίας εἶνε τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Οὕτω δὲ τὸ Λουκ. 24:50 εὐρίσκεται ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τὸ Πράξ. 1:12, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀνάληψις τοῦ Ἰησοῦ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, «ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ», ἢ, ἄλλως, «ἔξω» τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἰδὴγησε δὲ αὐτοὺς ἔξω (τῆς Ἱερουσαλήμ) εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Βηθανίας».

Ἐν τῇ μεταφράσει ταύτῃ διὰ τοῦ «ἔξω» ἀποδίδομεν τὴν πρόθεσιν «ἐκ» τοῦ ῥήματος «ἐξήγαγε» καὶ διὰ τῆς φράσεως «εἰς μικρὰν ἀπόστασιν» ἀποδίδομεν τὸ τοπικὸν ἐπίρρημα τοῦ χωρίου «ἔξω».

Ἰωάν. 1:9

«...ΕΡΧΟΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ»

«Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τινὲς τῶν ἐρμηνευτῶν τὴν μετοχὴν «ἐρχόμενον» συνδέουν πρὸς «τὸ φῶς», ὁπότε προκύπτει ἡ ἐξῆς ἔννοια: Ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ὁποῖον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, φωτίζει πάντα ἄνθρωπον. Ἄλλ' ἡ ἔννοια αὕτη, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ φῶς παρουσιάζεται ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Διότι πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὁ Λόγος-φῶς ὡς πανταχοῦ

παρῶν Θεός δὲν ἦρχετο εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' ἦτο ἐν τῷ κόσμῳ («ἐν τῷ κόσμῳ ἦν») στίχ. 10), δὲν ἦτο μόνον ἐν τῷ οὐρανῷ. Διὰ δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως «ἦλθε» (στίχ. 11), δὲν ἔρχεται. Ὁ ἐρχομὸς δηλαδή τοῦ Λόγου εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἐκφράζεται διὰ ῥήματος χρόνου ἀορίστου, τοῦ «ἦλθε», τὸ ὁποῖον σημαίνει στιγμιαίαν πρᾶξιν, ἐνῶ κατὰ τὴν κρινομένην ἐκδοχὴν, ἡ ὁποία τὴν μετοχὴν τοῦ ἐνεστώτος χρόνου «ἐρχόμενον» συνδέει πρὸς «τὸ φῶς», ὁ ἐρχομὸς τοῦ Λόγου εἰς τὸν κόσμον παρίσταται ὡς πρᾶξις διαρκείας («ἐρχόμενον» = τὸ ὁποῖον ἔρχεται).

Ἄλλοι ἐρμηνευταὶ τὴν μετοχὴν «ἐρχόμενον» συνδέουν πρὸς τὸ «ἦν». Νομίζουν δηλαδή, ὅτι ἐνταῦθα ὁ εὐαγγελιστὴς χρησιμοποίησεν τὴν περίφρασιν «ἦν ἐρχόμενον», τουτέστι «ἦρχετο». Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐκδοχὴν ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ὁποῖον φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἦρχετο εἰς τὸν κόσμον. Ἄλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἔννοια δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ, διότι καὶ αὕτη τὸν ἐρχομὸν εἰς τὸν κόσμον τοῦ Λόγου—φωτὸς διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως παριστᾷ ὡς πρᾶξιν διαρκείας («ἦν ἐρχόμενον» = ἦρχετο), ἐνῶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν στίχ. 11 παρουσιάζει ὡς στιγμιαῖον γεγονός («ἦλθε»).

Τέλος ἄλλοι ἐρμηνευταὶ τὴν μετοχὴν «ἐρχόμενον» συνδέουν πρὸς τὸ «ἄνθρωπον», ὅποτε ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε ἡ ἐξῆς: Ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ὁποῖον φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον. Ἡ ἔννοια αὕτη εἶνε ἡ φυσικωτέρα καὶ ἡ ὀρθή. Βεβαίως ἡ ἔννοια αὕτη, λόγῳ τῆς φράσεως «ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον», φαίνεται ὅτι περιέχει περιττολογία. Ἄλλ' ὑπὲρ τῆς ἐννοίας ταύτης προσάγεται ὡς ἐπιχείρημα, ὅτι τὴν εἰρημένην φράσιν χρησιμοποιοεῖ ὁ εὐαγγελιστὴς κατ' ἐπίδρασιν κοινοτάτης παρὰ τοῖς ῥαββίνοις φράσεως συνωνύμου πρὸς τὴν λέξιν «ἄνθρωπος», ἣτοι τῆς φράσεως «ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον». Ἀντιπαρατηρεῖται ὁμοίως, ὅτι τότε ὁ εὐαγγελιστὴς θὰ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, «πάντα ἄνθρωπον τὸν ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Ἄλλὰ παράδειγμα τῆς ταυτολογίας «πᾶς ἄνθρωπος – ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον» οὐδαμῶς εὐρίσκεται.

Καθ' ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει πρόβλημα. Ἡ ἐπίμαχος φράσις τοῦ χωρίου «ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» συνδέεται μὲν πρὸς τὸν «ἄνθρωπον», ἀλλὰ δὲν συνιστᾷ περιττολογία καὶ ταυτολογία, διότι ἡ φράσις αὕτη ἀντιτίθεται πρὸς ὑπονοουμένην φράσιν «ἀπερχόμενον ἐκ τοῦ κόσμου». Ὁ εὐαγγελιστὴς δηλαδή θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Λόγος ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ὁποῖον φωτίζει πάντα ἄν-

θρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, —ὄχι καὶ πάντα ἄνθρωπον ἀπερχόμενον ἐκ τοῦ κόσμου. Ἐάν τις ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ κόσμου ἐν ἀπιστία καὶ ἀμετανοησία, δὲν φωτίζεται πλεόν, ἀλλὰ παραπέμπεται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκφράζεται ἐνταῦθα ὁ εὐαγγελιστής, εἶνε ἀνάλογος τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκφράζεται ἀλλαχοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, ὅτι «ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας» (Ματθ. 9:6. Ἴδὲ καὶ Μάρκ. 2:10, Λουκ. 5:24). Τὸ «ἐπὶ τῆς γῆς» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ὑπονοούμενον «ἐν τῷ ἅδῃ» ἢ «ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ» ἢ «ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ». Ὁ Χριστὸς συγχωρεῖ ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς, —ὄχι καὶ ἐν τῷ ἅδῃ, ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ, ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ.

Ἄξιον παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι ὁ Λόγος, ἀφοῦ ὡς νοητὸν φῶς συγχρόνως «φωτίζει πάντα ἄνθρωπον», ἄρα εἶνε πανταχοῦ παρὼν καὶ παντοδύναμος Θεός. Νοητὰ φῶτα εἶνε καὶ οἱ ἄγγελοι. Ἀλλὰ περὶ οὐδενὸς ἀγγέλου δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι συγχρόνως φωτίζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐν μιᾷ στιγμῇ ὁ ἄγγελος δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ φωτίσῃ ἓνα μόνον ἄνθρωπον.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ θεότης τοῦ Λόγου συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ προσδιορισμοῦ «τὸ ἀληθινόν». Ὁ Λόγος εἶνε τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ κτιστὰ φῶτα, τὰ τε αἰσθητά, ὡς οἱ φωτεινοὶ ἀστέρες, καὶ τὰ νοητά, ὡς οἱ ἀνθρώπινοι καὶ οἱ ἀγγελικοὶ νόες, τὰ ὁποῖα, κατὰ τινα τρόπον, εἶνε ψευδῆ, διότι δὲν ἔχουν ἀπόλυτον καὶ πλήρη ὑπαρξιν, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ πάντοτε, ἀλλ' ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Λόγου, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο (στίχ. 3), ἔχουν πεπερασμένην οὐσίαν καὶ ἀξίαν, συντηροῦνται καὶ κυβερνῶνται ὑπὸ τοῦ Λόγου (Κολ. 1:17, Ἐβρ. 1:3), καὶ, ἂν ἐγκαταλειφθοῦν, θὰ ἐπανεέλθουν εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν, ἐνῶ ὁ Λόγος εἶνε ἄκτιστος καὶ αἰώνιος, ἡ οὐσία του ὑπάρχει ἀφ' ἑαυτῆς, εἶνε ἄπειρος καὶ παντοδύναμος, οὐδενὸς εἶνε ὑποδεέστερος καὶ οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην, εἶνε ὅλη ἡ θεότης» (Κολ. 1:19, 2:9).

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«³Ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ὁποῖον φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον!».

1. Ὁχι δὲ καὶ πάντα ἄνθρωπον, —ὑπονοεῖται—, ὁ ὁποῖος ἀπέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου

Ἰωάν. 1:15

«ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΜΟΥ ΓΕΓΟΝΕΝ»

«Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγε λέγων· οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ φράσις τοῦ προδρόμου Ἰωάννου περὶ τοῦ Χριστοῦ «ἔμπροσθέν μου γέγονεν» κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην σημαίνει ἀξιολογικὴν ὑπεροχὴν· «μὲ ὑπερέβη, εἶνε ἀνώτερός μου». Κατ' ἄλλην δὲ γνώμην σημαίνει χρονικὴν προτεραιότητα· ὑπῆρξε πρὸ ἐμοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατὰ τὴν περίοδον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δρῶν καὶ βλεπόμενος ὑπὸ τῶν προφητῶν. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην δηλαδὴ ἡ ἔναντι τοῦ Ἰωάννου προτεραιότης τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ὄχι εἰς τὴν προαιωνίαν ὑπαρξίν του. Διότι, ἂν ἀνεφέρετο εἰς τὴν προαιωνίαν ὑπαρξίν του, ἡ ἐπακολουθοῦσα φράσις «ὅτι πρῶτός μου ἦν» θὰ ἐπερίττευεν.

Καθ' ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἡ φράσις «ἔμπροσθέν μου γέγονεν» εἶνε ἐπιλεκτικὴ δύο διαφορετικῶν ἐρμηνειῶν, δύναται δηλαδὴ νὰ σημαίη εἴτε ἀξιολογικὴν ὑπεροχὴν εἴτε χρονικὴν προτεραιότητα, διὰ τοῦτο εἰς τὴν φράσιν ταύτην ὁ πρόδρομος Ἰωάννης ἐπάγει τὴν φράσιν «ὅτι πρῶτός μου ἦν» ὡς ἐρμηνευτικὴν. Διὰ τῆς τελευταίας δηλαδὴ φράσεως, ἡ ὁποία σημαίνει «διότι ἦτο πρότερός μου», ὁ Ἰωάννης δηλοῖ, ὅτι ἡ διαφορομένη φράσις «ἔμπροσθέν μου γέγονεν» ἐνταῦθα ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς χρονικῆς προτεραιότητος, ὄχι τῆς ἀξιολογικῆς ὑπεροχῆς. Οὕτω δὲ αἱ δύο φράσεις «ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος» καὶ «ἔμπροσθέν μου γέγονεν» συνιστοῦν ζωηρὰν ἀντίθεσιν ὄχι μόνον λεκτικῶς («ὀπίσω μου» – «ἔμπροσθέν μου»), ἀλλὰ καὶ ἐννοιολογικῶς: ὁ μεταγενέστερός μου ὑπῆρξε πρὸ ἐμοῦ! Ἡ ἐννοιολογικὴ δὲ αὕτη ἀντίθεσις συνιστᾷ τὸ στοιχεῖον τοῦ παραδόξου, μεγαλειώδους παραδόξου. Τὸ δὲ στοιχεῖον τοῦ παραδόξου εἶνε σύνηθες ἐν τῇ Γραφῇ καὶ ἐκπρεπὲς χαρακτηριστικὸν αὐτῆς. Τὸ ἐνταῦθα παράδοξον, καθ' ὃ ὁ Ἰησοῦς, ὅστις ἐγεννήθη ἕξι μῆνας μετὰ τὸν Ἰωάννην, ὑπῆρχε πρὸ τοῦ Ἰωάννου, εἶνε ὁμοιον πρὸς τὸ ἐν Λουκ. 1:16-17 καὶ 76 παράδοξον, καθ' ὃ ὁ Ἰωάννης, εἷς ἄνθρωπος, προη-

γεῖται Κυρίου τοῦ Θεοῦ! Ὁ Ἰωάννης προηγείται τοῦ Ἰεχωβά Θεοῦ ὡς ἀνθρώπου, καὶ ὁ Ἰησοῦς προηγείται τοῦ προδρόμου τοῦ ὡς Θεός. Διακηρύσσων ὁ Ἰωάννης, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπῆρχε πρὸ αὐτοῦ, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπὶ σκηνῆς παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰδικῶς, ὅπως τινὲς νομίζουν, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν προὔπαρξιν του γενικῶς καὶ ὑπαινίσσεται τὴν θεότητά του.

Ἡ ἐπικρατοῦσα ἐρμηνεία, καθ' ἣν τὸ «ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν» σημαίνει, «εἶνε ἀνώτερός μου, διότι προὔπῆρχεν ἐμοῦ», δὲν εἶνε ἰκανοποιητικὴ. Διότι ἡ χρονικὴ προτεραιότης δὲν σημαίνει καὶ ἀξιολογικὴν ὑπεροχὴν. Τοῦ Ἰωάννου χρονικῶς προηγῆσαν πολλοί, ἄνθρωποι καὶ ἄγγελοι. Ἄλλ' ἦσαν πάντες οὗτοι ἀνώτεροι τοῦ Ἰωάννου; Τοῦ Ἰωάννου χρονικῶς προηγῆσαν καὶ οἱ δαίμονες.

Ὁ Χριστὸς εἶνε ἀνώτερος τοῦ Ἰωάννου καὶ ὅλων, ὄχι ἀπλῶς διότι προὔπῆρχεν, ἀλλὰ διότι προὔπῆρχεν αἰωνίως, δι' ἄλλων λέξεων διότι εἶνε Θεός.

Τὴν διαφορομένην φράσιν «ἔμπροσθέν μου γέγονεν» μεταφράζομεν διὰ τῆς φράσεως «ἔχει προηγηθῆ ἐμοῦ», ἡ ὁποία εἶνε ἐπίσης διαφορομένη, ἐπειδὴ τὸ ῥῆμα «προηγοῦμαι» ἔχει καὶ χρονικὴν καὶ ἀξιολογικὴν σημασίαν. Ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «ὅτι πρῶτός μου ἦν» δεικνύει, ὅτι τὸ «προηγοῦμαι» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει χρησιμοποιοῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς χρονικῆς προτεραιότητος.

Μεταφράζομεν τὸ ὅλον χωρίον:

«Ὁ Ἰωάννης δίδει μαρτυρίαν καὶ διακηρύσσει λέγων: Αὐτὸς ἦτο, διὰ τὸν ὁποῖον εἶπα: Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ὕστερον ἀπὸ ἐμέ, ἔχει προηγηθῆ ἐμοῦ, διότι ὑπῆρχε πρὸ ἐμοῦ».

Ἰωάν. 1:16-17

«ΚΑΙ ΧΑΡΙΝ ΑΝΤΙ ΧΑΡΙΤΟΣ»

«Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος· ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωυσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁμιλεῖ ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ ὄχι ὁ πρόδρομος Ἰωάννης, μεγάλην δυσκολίαν παρέχει εἰς τοὺς ἐρμηνευτὰς ἢ ἐνταῦθα μόνον ἀπαντῶσα φράσις «χάριν ἀντὶ χάριτος». Ἡ φράσις αὕτη, ὠραιότατον λογοπαίγνιον συνιστῶσα, εἶνε δύσκολος ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς προθέσεως «ἀντὶ» καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ «χάρις» κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῇ φράσει.

Κατὰ μίαν ἐρμηνεῖαν ἡ εἰρημένη φράσις σημαίνει τὴν χάριν τῆς καινῆς διαθήκης ἀντὶ τοῦ νόμου τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ἐκλαμβανομένου καὶ τοῦ νόμου ὡς χάριτος.¹ Κατὰ δευτέραν ἐρμηνεῖαν ἢ ἐν λόγῳ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «χάριν ἐπὶ χάριτος» ἢ «μίαν χάριν μετὰ τὴν ἄλλην χάριν» καὶ σημαίνει ἀφθονίαν χάριτος.² Κατὰ τρίτην ἐκδοχὴν σημαίνει χάριν διὰ χάριν, χάριν πρὸς ἐνεργοποίησιν αὐτῆς διὰ τὴν ἐπίτευξιν μεγαλυτέρας χάριτος.³ Κατὰ τετάρτην ἐκδοχὴν σημαίνει τὴν χάριν τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἢ ὅποια ἐδόθη ὡς προϋπόθεσις διὰ μεγαλυτέραν χάριν, τὴν αἰώνιον ζωὴν. Κατὰ πέμπτην δὲ γνώμην σημαίνει τὴν χάριν, ἢ ὅποια ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ὄχι κατ' ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ χάριν, δι' ἄλλων λέξεων, ἔνεκα τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ.

Καθ' ἡμᾶς πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐννοίας τῆς ἐν λόγῳ φράσεως δέον νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν δύο τινά. Πρῶτον, ὁ προτασσόμενος εἰς αὐτὴν τὴν φράσιν σύνδεσμος «καὶ» ἔχει ἐπιδοτικὴν σημασίαν, σημαίνει «προσέτι καί, ἀκόμη καί». Λέγων ὁ εὐαγγελιστὴς, «ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν», ἐννοεῖ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀπείρου πλούτου τοῦ Χριστοῦ ἡμεῖς ὅλοι ἐλάβομεν ἀγαθὰ, ἀκόμη καὶ χάριν, ἐν ἀγαθόν, τὸ ὅποιον κανονικῶς δὲν ἔπρε-

1. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν Ὅτι

πε νὰ λάβωμεν. Δεύτερον, ἐπὶ τῶν φράσεων «ὁ νόμος» καὶ «διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ» ὑπάρχει ἰσχυροτάτη ἔμφασις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ δοθεὶς διὰ τοῦ Μωυσέως νόμος διαστέλλεται ὀξέως ἀπὸ τῆς ἐλθούσης διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ χάριτος. Ὁ νόμος δηλαδὴ καὶ ἡ χάρις παρίστανται ἐνταῦθα ὡς πράγματα ἀντίθετα, ὅπως καὶ ἀλλαγῆς (Ῥωμ. 6:14,15). Λέγων ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι ἐκ τοῦ Χριστοῦ ἐλάβομεν «καὶ χάριν... ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωυσέως ἐδόθη, ἡ χάρις διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο», ἐννοεῖ, ὅτι ἐκ τοῦ Χριστοῦ ἐλάβομεν ἀκόμη καὶ χάριν, διότι διὰ τοῦ Μωυσέως ἐδόθη ὁ νόμος, ὄχι ἡ χάρις· ἡ χάρις ἦλθε διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅθεν καὶ ἐλάβομεν αὐτὴν ἐξ αὐτοῦ. Ἐκ τῆς ἰσχυρόταται τονιζομένης ἀντιθέσεως μεταξὺ νόμου καὶ χάριτος ἀγόμεθα νὰ καταλάβωμεν, ὅτι ὑπὸ «χάριν», τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν ἐκ τοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐαγγελιστής ἐννοεῖ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Ὁ μωσαϊκὸς νόμος ἐκόλαζε τοὺς παραβάτας τοῦ ἀνοικτιρμόνως. Ὁ Χριστὸς παρέχει ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς, ὅτι ὑπὸ «χάριν» ἐννοεῖται ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, συνηγορεῖ καὶ ἡ ἐπιδοτικὴ σημασία τοῦ συνδέσμου «καί», ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπεστήσαμεν τὴν προσοχὴν προηγουμένως, κατὰ τὴν ἐξῆς ἐννοίαν: Παρὰ τοῦ Κυρίου ἐλάβομεν πλῆθος ἀγαθῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἐδείχθημεν ἀσεβεῖς καὶ ἀχάριστοι, ὕστερον ἤρμοζε νὰ λάβωμεν τιμωρίαν. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἡμεῖς οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἀχάριστοι ἐλάβομεν ἀκόμη καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν!

Ὑπολείπεται νὰ ἐξακριβωθῇ, ποίαν ἐννοίαν ἔχει τὸ «ἀντὶ χάριτος». Ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἔχομεν δύο γνώμας. Κατὰ τὴν μίαν γνώμην ἐνταῦθα ἡ πρόθεσις «ἀντὶ» ἔχει τὴν ἐννοίαν τῆς ἀνταλλαγῆς: Ἐλάβομεν ἀκόμη καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καταβαλόντες ὡς ἀντάλλαγμα πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον λέγεται χάρις! Δι' ἄλλων λέξεων, ἐλάβομεν τὴν ἄφεσιν χαριστικῶς, ἀντ' οὐδενὸς τιμήματος, δωρεάν. Κατὰ τὴν ἄλλην γνώμην ἡ πρόθεσις «ἀντὶ» ἔχει τὴν ἐννοίαν τῆς αἰτίας, τὸ δὲ οὐσιαστικὸν «χάρις», μετὰ τοῦ ὁποίου εἶνε συντεταγμένη, σημαίνει «εὐσπλαγχνία», ὅπως καὶ ἀλλαγῆς (Β' Κορ. 8:9, Ἐφεσ. 2:7, Ἐβρ. 2:9). Ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς πλῆθος ἀγαθῶν ἐξ ἀγάπης, ἔδωκε δὲ ἀκόμη καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἐξ εὐσπλαγχνίας.

Σὺν «τῇ χάριτι», ἦτοι τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦλθε καὶ «ἡ ἀλήθεια», ἡ ὁποία ἐννοεῖται ὡς βαθυτέρα καὶ πληρεστέρα περὶ τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψις, τὴν ὁποίαν ἔκανεν ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὡς ὁ πλήρως καὶ τελείως γνωρίζων τὸν Θεόν, συμφώνως πρὸς τὸν ἐπόμενον στίχ. 18 (Πρὸβλ. Ματθ. 11:27).

Μεταφράζομεν τὸ ἐρμηνευθὲν χωρίον:

«Καὶ ἀπὸ τὸν πλοῦτόν του ἡμεῖς ὄλοι ἐλάβομεν, ἀκόμη καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν¹. Διότι διὰ τοῦ Μουσεῶς ἐδόθη ὁ νόμος, ἐνῶ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἡ ἀλήθεια ἦλθον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

1. Ἡ, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν δωρεάν

Ἰωάν. 1:26-27

«ΜΕΣΟΣ ΔΕ ΥΜΩΝ ΕΣΤΗΚΕΝ»

«ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΜΟΥ ΓΕΓΟΝΕΝ»

«Μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Αὐτὸς ἐστίν² ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν³».

Τὸ «ἔστηκεν» ἐνταῦθα, παρακείμενος μὲ σημασίαν ἐνεστώτος, οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν ὅτι σημαίνει «ἵσταται», δημωδῶς «στέκει». Ἄλλ' αὐτὴ θὰ ἦτο ἡ ἔννοια, ἂν ὁ πρόδρομος καὶ βαπτιστὴς Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἤθελε νὰ εἶπῃ, ὅτι ἐκείνην τὴν στιγμήν ὁ Ἰησοῦς, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ, ἦτο ὄρθιος, δὲν ἐκάθητο ἢ ἐκάθευδεν. Ἀλλὰ βεβαίως ὁ Ἰωάννης δὲν ὠμίλει περὶ τῆς στάσεως τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει τὸ «ἔστηκεν» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ δὲ παραλείπεται.

2. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ Αὐτὸς ἐστίν παραλείπεται.

3. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ φράσις ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν παραλείπεται καὶ οὕτως ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν φράσιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος καταστρέφεται, ἅμα δὲ καταστρέφεται καὶ ἡ μεγαλειώδης ἔννοια περὶ τῆς προϋπάρξεως τοῦ Λόγου.

«εἶνε, εὐρίσκεται, ὑπάρχει». Ὅτι δὲ τὸ «ἐστηκέναι» ἢ «ἐστάναι» ἔχει καὶ τοιαύτην ἔννοιαν, τοῦτο φαίνεται εἰς χωρία ὅποια π.χ. τὰ Ἰωάν. 1:35, Πράξ. 22:25, Ἀποκ. 11:4.

Διὰ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τῆς φράσεως «ἔμπροσθέν μου γέγονεν», τὴν ὁποίαν οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ἐξηγοῦν εὐστόχως, ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 1:15, ἔνθα ἀπαντᾷ ἡ αὐτὴ ἀκριβῶς φράσις.

Μεταφράζομεν:

«Ἀλλὰ μεταξύ σας ὑπάρχει τις, τὸν ὁποῖον σεῖς δὲν γνωρίζετε. Αὐτὸς εἶνε, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ὕστερον ἀπὸ ἐμὲ καὶ ἔχει προηγηθῆ ἔμοῦ».

Ἰωάν. 1:30

«ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΜΟΥ ΓΕΓΟΝΕΝ»

«Οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον· ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν».

Διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἰσχύουν ὅσα εἶπομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 1:15, σελ. 117-118.

Μεταφράζομεν:

«Αὐτὸς εἶνε ἐκεῖνος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγὼ εἶπα: Ὑστερον ἀπὸ ἐμὲ ἔρχεται ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἔχει προηγηθῆ ἔμοῦ, διότι ὑπῆρχε πρὸ ἐμοῦ».

1. Ἐντὶ περὶ τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὑπὲρ

Ἰωάν. 2:24-25

«ΔΙΑ ΤΟ ΑΥΤΟΝ ΓΙΝΩΣΚΕΙΝ ΠΑΝΤΑΣ...
ΟΤΙ ΟΥ ΧΡΕΙΑΝ ΕΙΧΕΝ ΙΝΑ ΤΙΣ ΜΑΡΤΥΡΗΣΗ»

*«Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν¹ αὐτοῖς
διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεί-
αν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου·
αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ».*

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τινὲς τῶν ἐξηγητῶν τὸ «ὅτι» ἐκδέχονται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διότι». Οὕτω δὲ ὁ Βάμβας μεταφράζει: «Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτούς, διότι ἐγνώριζε πάντας· καὶ διότι δὲν εἶχε χρείαν διὰ νὰ μαρτυρήσῃ τις περὶ τοῦ ἀνθρώπου· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐγνώριζε τί ἦτο ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου».

Προφανῶς ἡ ἐκδοχὴ τοῦ «ὅτι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διότι» δὲν δίδει νόημα. Διότι κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐνεπιστεύετο τὸν ἑαυτόν του εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ δύο λόγους· διότι ἐγνώριζε τοὺς πάντας (ἐγνώριζε δηλαδὴ τὸ πρόσκαιρον τοῦ ἐνθουσιασμοῦ των καὶ τὸ ἕστατον τοῦ χαρακτῆρός των), ἀλλὰ καὶ διότι δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ δώσῃ τις εἰς αὐτὸν πληροφορίας περὶ τοῦ ἀνθρώπου (τοῦ ἀνθρώπου γενικῶς). Ὁ πρῶτος βεβαίως λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐνεπιστεύετο τὸν ἑαυτόν του εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εὐσταθεῖ, ἀλλ' ὁ δεῦτερος δὲν εὐσταθεῖ. Τὸ νὰ εἶπῃ τις, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διότι δὲν εἶχεν ἀνάγκην πληροφοριῶν περὶ τῶν ἀνθρώπων, τοῦτο εἶνε ὅλως ἄστοχον καὶ οὐδὲν πράγματι νόημα παρέχει.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς δυσκολίας, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ τὸ «ὅτι», ἄλλοι ἐξηγηταὶ παραλείπουν τοῦτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν καὶ ἐξηγοῦν ὡς ἐὰν μὴ ὑπῆρχε τοῦτο εἰς τὸ κείμενον. Τινὲς δὲ κατὰ τὴν ἐξήγησιν παραλείπουν καὶ τὸ «καί», τὸ ὁποῖον εἶνε πρὸ τοῦ «ὅτι». Οὕτω δὲ τὸ χωρίον μεταφράζεται: «Ἄλλ' ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐνεπιστεύετο τὸν ἑαυτόν του εἰς αὐτούς, διότι αὐτὸς ἐγνώριζε τοὺς πάντας, (καὶ) δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ δώσῃ τις μαρτυρίαν περὶ τοῦ ἀνθρώπου, διότι ὁ ἴδιος ἐγνώριζε τί ἦτο ἐν τῷ ἀνθρώπῳ».

1. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν αὐτόν

Ἡ ἐξήγησις αὐτὴ εἶνε βεβαίως καλλιτέρα τῆς προηγουμένης, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ «ὅτι» ἐξηγεῖται «διότι», ἀλλὰ δὲν εἶνε ἡ ἀκριβὴς καὶ ἡ ὀρθή. Διότι τὸ «ὅτι» καὶ τὸ «καὶ» παραλείπονται ἀδικαιολογήτως, αὐθαιρέτως καὶ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀκριβοῦς ἐννοίας τοῦ χωρίου. Ἐπίσης κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐξηγήσεις δὲν ἀποδίδεται ὀρθῶς τὸ «γάρ».

Ἡ δυσκολία περὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἔγκειται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἐξηγητῶν νὰ συλλάβουν τὴν ἐννοίαν τοῦ «ὅτι» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει. Τὸ «ὅτι» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δὲν σημαίνει «διότι» ἢ ἄλλο τι, ἀλλὰ σημαίνει «διὰ τοῦτο». Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 7:47 ἐδείχθη, ὅτι ὁ σύνδεσμος «ὅτι» ἔχει καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν (Βλ. σελ. 67-86). Ἐπειδὴ δὲ τὸ «ὅτι» δὲν ἐξηγήθη ὀρθῶς, δὲν ἐξηγήθη ὀρθῶς καὶ τὸ «γάρ». Ἐνταῦθα τὸ «γάρ», δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, ὅπως νομίζεται, ἀλλ' ἐπεξηγηματικόν· δὲν σημαίνει «διότι», ἀλλὰ «δηλαδὴ».

Τέλος ἀξιομνημόνευτος ἡ παρατήρησις τοῦ Lenski, καθ' ἣν ἡ ἐπιτατικὴ προσθήκη «αὐτὸς» εἰς τὸ «ὁ Ἰησοῦς» ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔδαφιου δὲν σημαίνει «ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς», ἀλλὰ σημαίνει «ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς πλευρᾶς του». Οὕτω δὲ ἡ ἀντίθεσις δὲν εἶνε μεταξὺ προσώπων, τοῦ Ἰησοῦ δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μεταξὺ πράξεων, τῆς πράξεως τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις «οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτόν», πρὸς τὴν πρᾶξιν τῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν προηγούμενον στίχ. 23 «ἐπίστευσαν».

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς πλευρᾶς του δὲν ἐνεπιστεύετο τὸν ἑαυτόν του εἰς αὐτούς, διότι αὐτὸς ἐγνώριζε τοὺς πάντας· ἐπίσης διὰ τοῦτο δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ δώσῃ τις πληροφορίας περὶ τοῦ ἀνθρώπου· ὁ ἴδιος δηλαδὴ ἐγνώριζε τί ἦτο ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου».

Διὰ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης αἴρεται ἡ δυσκολία τοῦ χωρίου καὶ παρέχεται ἐπιτυχὴς ἐννοία. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐνεπιστεύετο τὸν ἑαυτόν του εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἐγνώριζεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐγνώριζε τὸ εὐμετάβολον τοῦ χαρακτῆρός των. Διὰ τοῦτο ἐπίσης, διότι ἐγνώριζεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, δὲν εἶχεν ἀνάγκην πληροφοριῶν περὶ τῶν ἀνθρώπων. Δι' ἄλλων λέξεων, ἕνεκα τῆς καρδιογνωσίας του ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν ἐζήτει πληροφορίας περὶ αὐτῶν.

Ἰωάν. 3:28

«ΟΥΚ ΕΙΜΙ ΕΓΩ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ, ΑΛΛ' ΟΤΙ
ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΕΙΜΙ ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΕΚΕΙΝΟΥ»

«Αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον¹ οὐκ εἰμι ἐγὼ ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμι ἔμπροσθεν ἐκείνου».

Δυσκολίαν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ παρουσιάζει τὸ «ὅτι» πρὸ τῆς λέξεως «ἀπεσταλμένος». Οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν τοῦτο ὡς εἰδικὸν ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ «εἶπον». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ εἶνε ἐσφαλμένη. Ἄν αὐτὸ τὸ «ὅτι» ἦτο εἰδικόν, θὰ ἐτίθετο μετὰ τὸ «εἶπον», ὅπως τὸ πρῶτον «ὅτι» τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον εἶνε πράγματι εἰδικόν, ἐτέθη μετὰ τὸ «μαρτυρεῖτε».

Καθ' ἡμᾶς τὸ «ὅτι» πρὸ τῆς λέξεως «ἀπεσταλμένος» σημαίνει «μόνον, ἀπλῶς». Ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ Ἰωάννου, τοῦ ὁποίου μάρτυρες ἦσαν οἱ μαθηταὶ του, εἶνε αὕτη: Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ Μεσσίας, ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι ἀπλῶς ἀπεσταλμένος ἔμπροσθεν ἐκείνου.

Τὸ «ὅτι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «μόνον, ἀπλῶς» εὐρίσκομεν καὶ ἀλλαχοῦ. Οὕτως ἐν Β' Παρ. 2:6 περιέχεται: «Καὶ τίς ἐγὼ οἰκοδομῶν αὐτῷ οἶκον, ὅτι ἀλλ' ἡ τοῦ θυμιᾶν κατέναντι αὐτοῦ;». Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶνε λόγος τοῦ βασιλέως Σολομῶντος, τὸ «ἀλλ' ἡ» σημαίνει «εἰμὴ, παρά», ὅπως ἐν Α' Κορ. 3:5, Β' Κορ. 1:13, τὸ «ὅτι» σημαίνει «μόνον, ἀπλῶς», καὶ τὸ «ὅτι ἀλλ' ἡ» σημαίνει «εἰμὴ μόνον, εἰμὴ ἀπλῶς, παρά μόνον, παρά ἀπλῶς». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «Καὶ ποῖος εἶμαι ἐγὼ, διὰ νὰ οἰκοδομήσω εἰς αὐτὸν οἶκον, εἰμὴ μόνον (ἡ, παρά ἀπλῶς) διὰ νὰ θυμιῶ ἐνώπιον αὐτοῦ;».

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰγνατίου πρὸς τοὺς Μαγνησιεῖς, III 2, περὶ τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸν ἐπίσκοπον γράφεται: «Εἰς τιμὴν οὖν ἐκείνου τοῦ θελήσαντος ἡμᾶς (ἐνν. τοῦ Θεοῦ) πρέπον ἐστὶν ἐπακούειν (νὰ ὑπακούωμεν δηλαδὴ εἰς τὸν ἐπίσκοπον) κατὰ μηδεμίαν ὑπόκρι-

1. Μετὰ τὸ «εἶπον» τὸ κείμενον Nestle - Aland δὲν ἔχει στίξιν, ἀλλὰ τὸν εἰδικὸν σύνδεσμον «ὅτι» ἐντὸς ἀγκύλης. Πρόκειται διὰ γραφὴν μὴ ἀρκούντως μεμαρτυρημένην, προελθοῦσαν δὲ καθ' ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀδυναμίας νὰ κατανοηθῇ τὸ «ὅτι» πρὸ τῆς λέξεως «ἀπεσταλμένος».

σιν· ἐπεὶ οὐχ ὅτι τὸν ἐπίσκοπον τοῦτον τὸν βλεπόμενον πλανᾷ τις, ἀλλὰ τὸν ἀόρατον παραλογίζεται». Καὶ ἐνταῦθα, νομίζομεν, τὸ «ὅτι» σημαίνει «ἀπλῶς». Ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος θέλει νὰ εἴπῃ: Ὁ ὑποκριτικὴν ὑπακοὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον δεικνύων δὲν ἀπατᾷ ἀπλῶς τὸν ἐπίσκοπον, ἀλλ', ὅσον ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται, ἀπατᾷ τὸν Θεόν.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Σεῖς οἱ ἴδιοι εἴσθε μάρτυρες μου ὅτι εἶπα: Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ Χριστός, ἀλλ' ἀπλῶς εἶμαι ἀπεσταλμένος πρὸς ἐκεῖνον».

Ὁ Ἰωάννης δὲν ἦτο ὁ Μεσσίας, ὅπως πολλοὶ ἐνόμιζον, ἀλλ' ἦτο ἀπλῶς πρόδρομος τοῦ Μεσσίου, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸν δρόμον του.

Ἰωάν. 4:22

«ΗΜΕΙΣ ΠΡΟΣΚΥΝΟΥΜΕΝ Ο ΟΙΔΑΜΕΝ· ΟΤΙ Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΕΚ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΕΣΤΙΝ»

«Ἑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνούμεν ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν».

Τὸ χωρίον τοῦτο, λόγος τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν Σαμαρειτίδα περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας ἔναντι τῆς Σαμαρειτικῆς, δὲν ἐξηγεῖται ἐπιτυχῶς λόγῳ παρεκδοχῆς ἢ παραλείψεως κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ «ὅτι». Παρεκδοχὴ τοῦ «ὅτι» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει εἶνε ἢ ἐκδοχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διότι». Οὕτω δὲ τὸ χωρίον μεταφράζεται: «Σεῖς (οἱ Σαμαρεῖται) προσκυνεῖτε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζετε· ἡμεῖς (οἱ Ἰουδαῖοι) προσκυνούμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν, διότι ἡ σωτηρία εἶνε ἐκ τῶν Ἰουδαίων».

Κατὰ τὸ γράμμα τῆς μεταφράσεως αὐτῆς ἡ λατρεία τῶν Ἰουδαίων εἶνε ἀνωτέρα τῆς λατρείας τῶν Σαμαρειτῶν, διότι ἡ σωτηρία, προφανῶς ἢ διὰ τοῦ Μεσσίου, προέρχεται ἐκ τῶν Ἰουδαίων. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐννοία δὲν εἶνε ικανοποιητικὴ. Διότι ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν συμβαίνει ὅ,τι κατὰ γράμμα λέγει ἡ μετάφρασις αὐτῆ, ἀλλὰ τὸ ἀντίστροφον. Δὲν εἶνε δηλαδὴ ἡ λατρεία τῶν Ἰουδαίων ἀνωτέρα, διότι ἐκ τῶν Ἰουδαίων προέρχεται ἡ σωτηρία, ἀλλ' ἡ σω-

τηρία προέρχεται ἐκ τῶν Ἰουδαίων, διότι ἡ λατρεία τῶν Ἰουδαίων εἶνε ἀνωτέρα. Οἱ ἐξηγηταὶ βεβαίως, καίτοι τὸ «ὄτι» ἐξηγοῦν «διότι», παρακάμπτουν τὴν ἐκ τούτου δυσκολίαν ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ἐξηγήσεως καὶ καταφεύγοντες εἰς ὑπονοούμενον: Ἡ λατρεία τῶν Ἰουδαίων εἶνε ἀνωτέρα, τοῦτο δὲ δύναται νὰ καταλάβῃ τις, διότι ἡ σωτηρία προέρχεται ἐκ τῶν Ἰουδαίων. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἡ ἐκ τῶν Ἰουδαίων προέλευσις τῆς σωτηρίας προσάγεται ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἀπόδειξις τῆς ἀνωτερότητος τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας. Διὰ τοῦτο ὁ Τρεμπέλας ἐξηγεῖ: «Σεῖς οἱ Σαμαρεῖται, οἱ ὅποιοι ἀπερρίψατε τὰ βιβλία τῶν προφητῶν, προσκυνεῖτε ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἔχετε σαφῆ καὶ πλήρη γνῶσιν. Ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι προσκυνοῦμεν ἐκεῖνο, πὺ γνωρίζομεν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶνε ὅτι ὁ Μεσσίας, πὺ θὰ σώσῃ τὸν κόσμον, προέρχεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐξέλεξεν ὡς λαὸν ἰδικόν του καὶ οἱ ὅποιοι τελειότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον τὸν ἐγνώρισαν καὶ τὸν ἐλάτρευσαν». Ἐκλαμβανομένου τοῦ «ὄτι» ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ «διότι», διὰ νὰ ἐξαχθῇ ἡ ἔννοια, καθ' ἣν ἡ ἐκ τῶν Ἰουδαίων σωτηρία εἶνε ἀπόδειξις τῆς ὑπεροχῆς τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας, εἶνε φανερόν, ὅτι τὸ χωρίον πιέζεται.

Τὸ χωρίον ἐξηγεῖται ἀνεπιτυχῶς, διότι οἱ ἐξηγηταὶ ἀγνοοῦν ὅτι τὸ «ὄτι» σημαίνει καὶ «διὰ τοῦτο», ὅπως ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 7:47 (βλ. σελ. 67-86).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον δίδοντες εἰς τὸ «ὄτι» τὴν ἔννοιαν «διὰ τοῦτο»:

«Σεῖς λατρεύετε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζετε· ἡμεῖς λατρεύομεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν· διὰ τοῦτο ἡ σωτηρία προέρχεται ἐκ τῶν Ἰουδαίων».

Εἶνε κατάδηλον, ὅτι τώρα ἡ ἐξήγησις τοῦ ἐδαφίου εἶνε ἀβίαστος, φυσικὴ καὶ εὐστοχωτάτη. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐξήγησιν ὁ Ἰησοῦς, νομίζομεν, ἀνέφερεν ὅτι ἡ σωτηρία προέρχεται ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὄχι τόσον διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας ἐναντι τῆς Σαμαρειτικῆς, ὅσον διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ὀρθὴ λατρεία ἔχει μεγίστην ἀγαθὴν συνέπειαν τὴν διὰ τοῦ Μεσσίου σωτηρίαν. Ὅτι ἡ Σαμαρειτικὴ λατρεία ἦτο κατωτέρα τῆς Ἰουδαϊκῆς, τοῦτο δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀποδειχθῇ, ἀλλ' ἦτο αὐτονόητον, ἀφοῦ οἱ Σαμαρεῖται ἐκτὸς τῆς Πεντατεύχου εἶχον ἀπορρίψει τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶχον σαφῆ ἰδέαν περὶ τοῦ ἀληθινοῦ

Θεοῦ ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι κατεῖχον ὄλην τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐπὶ πλέον δὲ τὰς ἐκ τῆς Πεντατεύχου ἀληθείας ἀνεμίγνυσον μὲ δεισιδαιμονίας καὶ ψευδεῖς περὶ Θεοῦ καὶ λατρείας ἀντιλήψεις, τὸ δὲ χειρότερον, παρὰ τὴν αὐστηρὰν μονοθεϊὰν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἐλάτρευον καὶ ἐθνικὰς θεότητας.

Ἰωάν. 5:38

**«ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΑΥΤΟΥ ΟΥΚ ΕΧΕΤΕ
ΜΕΝΟΝΤΑ ΕΝ ΥΜΙΝ, ΟΤΙ... ΟΥ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ»**

«Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν¹ ὅτι ὄν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε».

Τὸ «ὅτι» οἱ ἐξηγηταὶ θεωροῦν αἰτιολογικόν, καὶ οὕτως εἰς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Ἰουδαίους δίδουν τὴν ἐξῆς συντόμως ἔννοιαν: Δὲν ἔχετε ἐντός σας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ (τὸν περιεχόμενον ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ), διότι δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια θὰ ἠδύνατο νὰ εὐσταθήσῃ, ἐὰν πρὸ τοῦ «ὅτι» ὑπῆρχεν ἡ φράσις, «Λέγω δὲ τοῦτο», ἢ ἄλλη ὁμοία φράσις, ὅποτε ἡ ἔννοια θὰ ἦτο: Δὲν ἔχετε ἐντός σας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Λέγω δὲ τοῦτο, διότι δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ.

Ἡ ἔννοια, τὴν ὁποίαν οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν εἰς τὸ χωρίον, εὐσταθεῖ ἀντιστρόφως. Ὅχι δηλαδή, «Δὲν ἔχετε ἐντός σας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διότι δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ», ἀλλὰ, «Δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ, διότι δὲν ἔχετε ἐντός σας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ». Προηγεῖται ἡ ἀπουσία τοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ προφητικοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν καρδιῶν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἔπεται ἡ ἀπιστία των εἰς τὸν προφητευόμενον διὰ τοῦ λόγου ἐκείνου Ἰησοῦν Χριστόν.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «ὅτι» εἶνε τῆς ἀκολουθίας καὶ σημαίνει «διὰ τοῦτο», ὅπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις. Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμη-

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

νειαν τοῦ Λουκ. 7:47 ἐν σελ. 67-86. Δι' αὐτῆς δὲ τῆς σημασίας τοῦ «ὄτι» ἡ ἐρμηνεία τοῦ χωρίου εὐοδοῦται ἄριστα.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ ὁ λόγος τοῦ δὲν κατοικεῖ ἐντός σας. Διὰ τοῦτο εἰς αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, σεῖς δὲν πιστεύετε».

Ἰωάν. 6:39-40

«ΙΝΑ ΠΑΝ Ο ΔΕΔΩΚΕ ΜΟΙ ΜΗ ΑΠΟΛΕΣΩ ΕΞ ΑΥΤΟΥ»
«ΤΟΥΤΟ ΔΕ ΕΣΤΙ ΤΟ ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΥ ΠΕΜΨΑΝΤΟΣ ΜΕ»

«Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός', ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Τοῦτο δέ² ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με³, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν Υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχη ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ».

Κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς τὸ τμήμα τοῦ χωρίου, «ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ», ἔχει τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους μοι ἔδωκεν ὁ Πατήρ, νὰ μὴ χάσω τι (ἢ τινα), ἀλλὰ ὅλους αὐτοὺς νὰ ἀναστήσω κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν.

Αὐτὴ ἡ ἔννοια εἶνε βεβαίως ὀρθὴ καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκεται ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ ἐξηγηταὶ συνάγουν ταύτην. Τοιαύτην ἔννοιαν θὰ εἶχε τὸ εἰρημένον τμήμα τοῦ χωρίου, ἂν ἡ διατύπωσίς του ἦτο διάφορος, οἷον, «ἵνα ἐκ παντὸς ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω τι, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ», ἢ, «ἵνα ἐκ πάντων οὓς δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω τινά, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτοὺς ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ». Ἐκτὸς δὲ τῆς συντάξεως ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν καὶ τοῦτο· τὸ οὐδέ-

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ Πατρός παραλείπεται.

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει γάρ

3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἀντὶ τοῦ πέμψαντός με ἔχει τοῦ πατρός μου.

τερον «πᾶν» τοῦ στίχ. 39 κατ' οὐσίαν σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ «πᾶς» τοῦ στίχ. 40. Ὅπως δηλαδὴ τὸ «πᾶς» σημαίνει «πᾶς ἄνθρωπος», οὕτω καὶ τὸ «πᾶν» σημαίνει «πᾶν πρόσωπον, πᾶν ἄτομον». Καὶ συνεπῶς, ἀφοῦ οἱ ἐξηγηταὶ τὸ «ἐξ αὐτοῦ» ἀναφέρουν εἰς τὸ «πᾶν», ἡ ἔννοια τοῦ σχετικοῦ μέρους τοῦ χωρίου εἶνε: Ἐκ παντός ἀτόμου, τὸ ὁποῖον μοὶ ἔδωκεν ὁ Πατήρ, νὰ μὴ ἀπολέσω τίποτε, νὰ μὴ χάσω δηλαδὴ μέρος τι ἐκ τοῦ ἀτόμου!

Ἀντικείμενον τοῦ «ἀπολέσω» δὲν εἶνε τὸ ἐξυπακουόμενον κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς «τι», ἀλλὰ τὸ «πᾶν ὃ δέδωκέ μοι». Ἡ δὲ φράσις «ἐξ αὐτοῦ» δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ «πᾶν ὃ δέδωκέ μοι», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' εἰς τὸ «Πατρός». Οὕτω δὲ ἡ ἔννοια τοῦ εἰρημένου ἑδαφίου εἶνε: Πᾶν, τὸ ὁποῖον μοὶ ἔδωκεν ὁ Πατήρ, νὰ μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, τοῦ Πατρός, νὰ μὴ ἀφήσω δηλαδὴ νὰ χαθῆ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ νὰ ἀναστήσω αὐτὸ κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν. Ὁ Πατήρ ἔδωκεν εἰς τὸν Υἱὸν τὰ λογικὰ πρόβατα διὰ νὰ φυλάττῃ αὐτά. Καὶ ὁ Υἱὸς εἶχε τὴν συνείδησιν, ὅτι τὸ θέλημα τοῦ Πατρός του ἦτο, νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ ἀπολεσθῆ ἐκ τοῦ Πατρός κανέν ἐκ τῶν προβάτων του, ἀλλὰ νὰ ἀναστήσῃ αὐτὸ ἐνδοξον, διὰ ν' ἀνήκῃ πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ ν' ἀπολαύῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Ἡ ἐνταῦθα ἔκφρασις «ἀπολλύειν ἐξ αὐτοῦ (τοῦ Πατρός)» εἶνε ἀνάλογος ἐκφράσεων ὁποῖαι π.χ. «ἀπολλύειν ἐκ τοῦ λαοῦ» (Λευϊτ. 17:10, 20:3,6), «ἀπολλύειν ἐκ τῆς γῆς» (Λευϊτ. 26:6), «ἀπολλύειν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀπὸ υἰῶν ἀνθρώπων» (Ψαλμ. 20:11 [21:10]), «ἀπολλύειν ἀπὸ σοῦ» (Ἀποκ. 18:14).

Τὸ «δὲ» τοῦ στίχ. 40 (κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον) διαφέρει ἀπὸ τοῦ «δὲ» τοῦ στίχ. 39, ἀλλ' οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιάν του. Καθ' ἡμᾶς τὸ «δὲ» τοῦ στίχ. 40 χρησιμοποιεῖται λόγῳ ἐπαναλήψεως νοήματος καὶ ἔχει βεβαιωτικὴν καὶ ἐμφατικὴν ἔννοιαν, σημαίνει «ναί». Ὑπ' αὐτὴν τὴν σημασίαν εὐρίσκομεν τοῦτο ἐν Ψαλμ. 94(95):10 - Ἑβρ. 3:10, «ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου». Ὁ λόγος οὗτος, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ «γινώσκω» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἀγαπῶ», ὅπως π.χ. ἐν Ψαλμ. 1:6, σημαίνει: πάντοτε πλανῶνται¹ με τὴν καρδίαν (των), θεληματικῶς, ναί, αὐτοὶ δὲν ἠγάπησαν τὰς ὁδοὺς μου». Τὸ

1. Ἐκτρέπονται δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁδῶν μου

«οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου» = «δὲν ἠγάπησαν τὰς ὁδοὺς μου» κατ' οὐσίαν εἶνε ἐπανάληψις τοῦ «πλανῶνται τῇ καρδίᾳ» = «πλανῶνται μὲ τὴν καρδίαν (των), θεληματικῶς». Λόγῳ δὲ τῆς ἐπαναλήψεως χρησιμοποιεῖται τὸ «δέ» = «ναί», ὡς βεβαιωτικὸν δηλαδὴ καὶ ἐμφατικόν. Οὕτως ἀλλαγῶς χρησιμοποιεῖται τὸ «καί», π.χ. ἐν Ζαχ. 3:2, «ἐπιτιμήσαι Κύριος ἐν σοί, διάβολε, καὶ (=ναί) ἐπιτιμήσαι Κύριος ἐν σοί». Σημειωτέον δέ, ὅτι καὶ τὸ «δέ» καὶ τὸ «καί» ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν αὐτὴν ἑβραϊκὴν λέξιν.

Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ Ἰωάν. 6:39-40 ὁ στίχ. 40 κατ' οὐσίαν εἶνε ἐπανάληψις τοῦ στίχ. 39. Ἴδου ἡ ἀντιστοιχία τῶν δύο στίχων κατὰ μέρη: *Τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατὴρ (στίχ. 39) – Τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με (στίχ. 40). ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ (τοῦ Πατρός) (στίχ. 39) – ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν Υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχη ζωὴν αἰώνιον (δίδεται εἰς τὸν Υἱόν, στίχ. 39, ὅστις θεωρεῖ τὸν Υἱόν καὶ πιστεύει εἰς αὐτόν, στίχ. 40· καὶ ὅστις δὲν ἀπόλλυται ἐκ τοῦ Πατρός, στίχ. 39, οὗτος ἔχει ζωὴν αἰώνιον, στίχ. 40). ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ (στίχ. 39) – καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ (στίχ. 40).* Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ νόημα τοῦ στίχ. 39 ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ στίχ. 40 ἐπιβεβαιωτικῶς καὶ ἐμφατικῶς, διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἐπαναληπτικῷ τούτῳ στίχῳ χρησιμοποιεῖται τὸ «δέ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ βεβαιωτικοῦ καὶ ἐμφατικοῦ «ναί».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Αὐτὸ δὲ εἶνε τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλε· πᾶν, τὸ ὁποῖον μοὶ ἔδωκε, νὰ μὴ ἀφήσω νὰ χαθῆ ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ ν' ἀναστήσω αὐτὸ κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν. *Ναί*, αὐτὸ εἶνε τὸ θέλημα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλε· πᾶς, ὁ ὁποῖος βλέπει τὸν Υἱόν καὶ πιστεύει εἰς αὐτόν, νὰ ἔχη ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ νὰ ἀναστήσω αὐτὸν κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν».

Τὸ «δέ» σημαίνει «ναί» καὶ ἐν Μάρκ. 7:7, Ἰωάν. 16:20 (κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον), Πράξ. 3:14, Ῥωμ. 13:1. Βλέπε σχετικῶς σελ. 46, 156-157, 168, 244-245 ἀντιστοιχίως.

Ἰωάν. 6:41-43

«ΓΟΓΓΥΖΕΙΝ»

«Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶπεν, ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὐ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει οὗτος ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων».

Τὸ «γογγύζω» ἐνταῦθα, δις χρησιμοποιοῦμενον, δὲν σημαίνει «γογγύζω» ἢ «ψιθυρίζω», ἢ «ἀγανακτῶ», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουσι, ἀλλὰ «σχολιάζω, κάνω σχόλια». Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 7:12, ὅπου τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ῥήματος «γογγύζω» οὐσιαστικὸν «γογγυσμός», ἐν σελ. 137. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔκαναν σχόλια περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐσχολιάζον μεταξύ των τὴν παράδοξον καὶ κατεπληκτικὴν διακήρυξιν τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Τὴν τοιαύτην διακήρυξιν εὕρισκον ἐξωφρενικὴν καὶ ἀπαράδεκτον, καὶ σχολιάζοντες ἔλεγον· Αὐτὸς δὲν εἶνε ὁ Ἰησοῦς ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ ὁποίου ἡμεῖς γνωρίζομεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς λοιπὸν λέγει, ὅτι κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐπίγειον προέλευσιν τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἀνθρώπου, ἠγνόουν καὶ ἀπέρριπτον τὴν οὐράνιον προέλευσίν του ὡς Θεοῦ.

Τὸ «οὖν», τρεῖς ἀπαντῶν εἰς τὸ χωρίον, ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ τρίτῃ περιπτώσει εἶνε μεταβατικόν, ὅπως πολλάκις, π.χ. εἰς τὸ 4:1 καὶ 46, καὶ ἐξηγεῖται «δέ».

Μεταφράζομεν:

«Ἐσχολιάζον δὲ αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, διότι εἶπεν, ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος, ὁ ὁποῖος κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔλεγον· Δὲν εἶνε αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ ὁποίου ἡμεῖς γνωρίζομεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς λοιπὸν αὐτὸς λέγει, ἔχω καταβῆ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς· μὴ σχολιάζετε μεταξύ σας».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει: Πῶς νῦν λέγει

Ἰωάν. 6:60-63

«ΣΚΛΗΡΟΣ», «ΓΟΓΓΥΖΕΙΝ»

«Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον· σκληρὸς ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· τούτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστι».

Τὸ «οὖν» εἰς τὴν πρώτην ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, καθ' ἃς τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, εἶνε μεταβατικόν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. εἰς τὸ 4:1 καὶ 46, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ», εἰς τὴν δευτέραν δὲ περίπτωσιν εἶνε ἀντιθετικόν, ὅπως εἰς τὸ 4:45, καθὼς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ 4:43-45 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 88-90, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «ἀλλὰ».

Ἡ λέξις «μαθηταί», δις ἀπαντῶσα ἐν τῷ χωρίῳ, δὲν πρέπει νὰ μὲνη ἀνεξήγητος, ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλὰ νὰ ἐξηγητῆται «ἀκροαταί». Διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰησοῦ ἡ λέξις αὕτη δὲν ἐσήμαινε μόνον τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ, ἤτοι τοὺς δώδεκα καὶ τοὺς ἑβδομήκοντα, ὅπως σήμερον, ἀλλὰ γενικώτερον τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, ἤτοι τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ. Τὴν γενικωτέραν δὲ ταύτην σημασίαν ἔχει ἡ λέξις εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τοῦ παρόντος ἑδαφίου.

Τὴν λέξιν «σκληρὸς» ἄλλοι ἐξηγηταὶ ἀφήνουν ἀνεξήγητον, ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, ὁ δὲ Τρεμπέλας ἐξηγεῖ «βαρὺς καὶ ἀποκρουστικός». Καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις σημαίνει «ἀσεβής», ὅπως ἐν Ἀριθ. 16:26 καὶ Ἰουδ. 15. Τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου βλέπε ἐρμηνείαν ἐν τῷ οἰκείῳ τόμῳ τοῦ παρόντος τόμου, σελ. 549-551. Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅτι ἡ σὰρξ αὐτοῦ δίδει ζωὴν αἰώνιον, ἐφάνη εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἀσεβής, ἢ, ἄλλως, ὑπερήφανος καὶ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ εὐσεβὲς φρόνημα.

Τὸ «εἰδὼς... ἐν ἑαυτῷ» δὲν σημαίνει «γνωρίζων... ἐντὸς ἑαυτοῦ», διότι τοῦτο θὰ ἀντιτίθετο πρὸς τὸ «εἰδὼς... ἐν τοῖς ἄλλοις»,

τουτέστι, «γνωρίζων... ἐντὸς τῶν ἄλλων», ὅπερ ἄστοχον. Τὸ «εἰδῶς... ἐν ἑαυτῶ» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «γνωρίζων... δι' ἑαυτοῦ». Ὁ Ἰησοῦς ἐγνώρισε δι' ἑαυτοῦ, ὄχι δι' ἄλλων, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι «ἐγόγγυζον». Δι' ἄλλων λέξεων ὁ Ἰησοῦς εἶχεν ἐσωτερικὴν καὶ ὄχι ἐξωτερικὴν πληροφορίαν περὶ τοῦ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι «ἐγόγγυζον». Ἡ θεία φύσις τοῦ Ἰησοῦ ἐπληροφόρει τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ φύσιν. Διὸ τὸ «ἐν ἑαυτῶ» μεταφράζομεν «ἀφ' ἑαυτοῦ».

Εἰς τὸ «γογγύζω» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν διαφόρους ἐννοίας, οἷον «γογγύζω», «ψιθυρίζω», «δυσανασχετῶ», «φιλονικῶ». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς τοῦτο σημαίνει «σχολιάζω, κάνω σχόλια», ὅπως εἰς τοὺς στίχ. 41 καὶ 43, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ 6:41-43 ἐν σελ. 132. Ἴδὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ 7:12 ἐν σελ. 137.

Εἰς τὸ τμήμα τοῦ χωρίου, «Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν, ἢ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστι», ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἐξῆς:

Τοὺς Ἰουδαίους ἐσκανδάλισεν ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὅτι θὰ ἔδιδε τὴν σάρκα του, διὰ νὰ φάγουν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ ἔχουν ζωὴν αἰώνιον (στίχ. 41-42 καὶ 51-52). Ἐθεώρουν τὸν Ἰησοῦν μόνον ὡς ἄνθρωπον προελθόντα ἐκ τοῦ Ἰωσήφ, ὅπως ἐνόμιζον, καὶ τῆς Μαρίας, καὶ δὲν παρεδέχοντο, ὅτι κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι εἶνε δηλαδὴ καὶ Θεός.

Διὰ τῆς λέξεως «πνεῦμα» κατὰ μίαν γνώμην σημαίνεται τὸ πνευματικῶς νοεῖν τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, κατ' ἄλλην γνώμην σημαίνεται ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, διότι συνελήφθη ἐκ Πνεύματος, τὸ δὲ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι (3:6), καὶ κατ' ἄλλην γνώμην σημαίνεται τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ ὡς Θεοῦ, τὸ αἰώνιον πνεῦμά του, ἡ θεότης του. Ὅρθην θεωροῦμεν τὴν τελευταίαν γνώμην. Λέγων ὁ Ἰησοῦς, ὅτι κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἐννοεῖ, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ Λόγος, τὸ αἰώνιον πνεῦμα, ἡ θεότης, ἡ ὁποία κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ «σὰρξ» κατὰ μίαν ἐκδοχὴν σημαίνει τὸ σαρκικῶς ἐννοεῖν τὰ λεχθέντα, ὅπερ οὐδὲν ὠφελεῖ, κατ' ἄλλην δ' ἐκδοχὴν σημαίνει τὴν σάρκα. Ὅρθην θεωροῦμεν τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐκδοχὴν ἡ φράσις, «ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν», φαίνεται ὅτι ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν βεβαίωσιν τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι ἡ σὰρξ αὐτοῦ δίδει ζωὴν αἰώνιον (Ἴδὲ ἰδίως στίχ. 54). Ἡ ἀντίφασις

δὲν εἶνε πραγματική. Ἡ φράσις, «*ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν*», σημαίνει, ὅτι ἡ σὰρξ γενικῶς καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν ὠφελεῖ τίποτε. Ἡ σὰρξ ὅμως τοῦ Ἰησοῦ εἰδικῶς δίδει ζωὴν αἰώνιον, διότι εἶνε ἠνωμένη μετὰ τὸ πνεῦμα, τὸ αἰώνιον καὶ ζωοποιοῦν πνεῦμα, τὴν θεότητά του. Εἶνε ὡς ἐὰν ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς: Ἐὰν ἦμουν ἀπλῶς ἄνθρωπος, ἡ σὰρξ μου δὲν θὰ ὠφέλει τίποτε. Ἀλλὰ τώρα δίδει ζωὴν αἰώνιον, διότι εἶνε ἠνωμένη μετὰ τὸ αἰώνιον καὶ ζωοποιοῦν πνεῦμά μου, τὴν θεότητά μου.

Ἡ φράσις, «*Τὰ ρήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστι*», σημαίνει, «*Τὰ λόγια, τὰ ὅποια ἐγὼ λέγω εἰς σᾶς, ἀναφέρονται εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὴν ζωὴν*». Ὑπὸ «*πνεῦμα*», ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἐννοεῖται τὸ αἰώνιον πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ ἢ, ἄλλως, ἡ θεότης αὐτοῦ, ὑπὸ δὲ «*ζωὴν*» ἐννοεῖται ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὴν ὁποίαν τὸ πνεῦμα τοῦτο μεταδίδει.

Κατὰ ταῦτα τὸ παρατεθὲν τμῆμα τοῦ χωρίου σημαίνει: Αὐτὸ σᾶς σκανδαλίζει, ὅτι εἶπα δηλαδή, ὅτι κατέβην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πρέπει νὰ φάγετε τὴν σάρκα μου διὰ νὰ ἔχετε ζωὴν αἰώνιον; Δὲν πιστεύετε, ὅτι κατέβην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; Ἀλλ' ἐὰν με ἰδῆτε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναλήψεως νὰ ἀναβαίνω ὅπου ἦμουν πρότερον, τότε θὰ πιστεύσετε, ὅτι κατέβην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; Θὰ πιστεύσετε δηλαδή, ὅτι δὲν εἶμαι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶμαι καὶ τὸ αἰώνιον πνεῦμα, ἡ θεότης; Τὸ πνεῦμα εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ζωοποιεῖ. Ἡ σὰρξ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν ὠφελεῖ τίποτε. Ἡ σὰρξ μου δίδει ζωὴν αἰώνιον, διότι εἶνε ἠνωμένη μετὰ τὸ πνεῦμα, τὸ αἰώνιον καὶ ζωοποιοῦν πνεῦμα, τὴν θεότητά μου. Τὸ βάθος τῶν λόγων μου εἶνε τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ζωὴ, τὴν ὁποίαν τὸ πνεῦμα δίδει.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«*Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, ὅταν ἤκουσαν, εἶπον: Αὐτὸς ὁ λόγος εἶνε ἀσεβής. Ποῖος δύναται νὰ ἀκούῃ αὐτόν; Γνωρίζων δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι οἱ ἀκροαταὶ του κάνουν σχόλια δι' αὐτό, εἶπεν εἰς αὐτούς: Αὐτὸ σᾶς σκανδαλίζει; Ἀλλ' ἐὰν θὰ ἰδῆτε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀναβαίνειν ὅπου ἦτο πρότερον; Τὸ πνεῦμα εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ζωοποιεῖ, ἡ σὰρξ δὲν ὠφελεῖ τίποτε. Τὰ λόγια, τὰ ὅποια ἐγὼ λέγω εἰς σᾶς, ἀναφέρονται εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὴν ζωὴν*».

Ἰωάν. 6:69

«ΠΕΠΙΣΤΕΥΚΑΜΕΝ ΚΑΙ ΕΓΝΩΚΑΜΕΝ»

«Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι
σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος!».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἐγνώκαμεν». Τοῦτο δὲν σημαίνει «ἔχομεν γνωρίσει». Ἄν εἶχεν αὐτὴν τὴν σημασίαν, θὰ προηγεῖτο τοῦ «πεπιστεύκαμεν», ὅπως ἐν Α' Ἰωάν. 4:16, διότι προηγεῖται βαθμὸς τις γνώσεως καὶ ἔπεται ἡ πίστις. Ἐπίσης τὸ «ἐγνώκαμεν» δὲν σημαίνει τὴν μετὰ τὴν πίστιν βαθυτέραν γνώσιν, ἤτοι «ἔχομεν γνωρίσει ἐκ προσωπικῆς πείρας», ἢ «ἔχομεν αἰσθανθῆ», δημωδῶς «ἔχομε νιώσει». Καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει τὸ «γινώσκω» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «πειθόμαι», ὅπως εἰς τὸ 8:52 («νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις» = τώρα ἔχομεν πεισθῆ, ὅτι ἔχεις δαιμόνιον), 17:7,8, Λουκ 1:18 («κατὰ τὶ γινώσομαι τοῦτο;» = πῶς θὰ πεισθῶ περὶ αὐτοῦ;). Τὸ «ἐγνώκαμεν» εἶνε συνώνυμον τοῦ «πεπιστεύκαμεν» κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων, ἢ ὅποια δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν.

Μεταφράζομεν:

«Ἡμεῖς δὲ ἔχομεν πιστεύσει καὶ πεισθῆ, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ».

Τὸ «γινώσκω» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «πειθόμαι» καὶ ἐν Ἰωάν. 10:38, ὅπως ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σελ. 147.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ

2. Ἡ ἀληθινοῦ

Ἰωάν. 7:12

«ΓΟΓΓΥΣΜΟΣ»

«Καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις. Οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἀγαθὸς ἐστὶν ἄλλοι ἔλεγον, οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον».

Εἰς τὴν λέξιν «γογγυσμὸς» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν διαφόρους ἐννοίας, οἷον «γογγυσμός», «φιλονικία», «διχογνωμία», «ψιθυρισμός», «κρυφομίλημα».

Καθ' ἡμᾶς ἡ ἐπιτυχεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα ἀπόδοσις τῆς λέξεως «γογγυσμός» ἐνταῦθα εἶνε «σχολιασμός, σχόλια». Πολλὰ «σχόλια» ἔκαναν τὰ πλήθη διὰ τὸν Ἰησοῦν. Ἄλλοι ἐσχολίαζον εὐμενῶς καὶ ἄλλοι δυσμενῶς, ὅπως τὸ χωρίον δεικνύει. Ἡ λέξις δηλαδὴ «γογγυσμός» ἐνταῦθα οὔτε καλὴν οὔτε κακὴν σημασίαν ἔχει, ἀλλ' οὐδετέραν. Ἐν Ἀριθ. 11:1, «Καὶ ἦν ὁ λαὸς γογγύζων πονηρὰ ἐναντι Κυρίου, καὶ ἤκουσε Κύριος καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ», τὸ ἀντίστοιχον τοῦ οὐσιαστικοῦ «γογγυσμός» ῥῆμα «γογγύζω» ἔχει ἐπίσης οὐδετέραν σημασίαν, ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσης λέξεως «πονηρὰ», καὶ σημαίνει «σχολιάζω, κάνω σχόλια». Οἱ Ἰσραηλῖται ἐσχολίαζον κακῶς, ἔκαναν ἀσεβῆ σχόλια ἀπέναντι τοῦ Κυρίου, ὁ δὲ Κύριος ἤκουσεν αὐτὰ καὶ ἐξωργίσθη.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ πολλὰ σχόλια ἐγίνοντο περὶ αὐτοῦ εἰς τὰ πλήθη. Ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι εἶνε καλός, ἄλλοι ἔλεγον, ὄχι, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν λαόν».

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐννοίαν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἐνταῦθα εἰς τὸ οὐσιαστικὸν «γογγυσμός», βλέπε τὴν ἐννοίαν τοῦ ἀντιστοίχου ῥήματος «γογγύζω» ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν χωρίων Λουκ. 5:30, Ἰωάν. 6:41-43, 7:32 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 60-61, 132, 138 ἀντιστοιχῶς).

Ἰωάν. 7:32**«ΓΟΓΓΥΖΕΙΝ»**

«Ἦκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν ὑπηρέτας οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα πιάσωσιν αὐτόν».

Εἰς τὸ «γογγύζω» ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν διαφοροὺς ἐννοίας, οἷον «γογγύζω», «ψιθυρίζω», «μουρμουρίζω», «κρυφομιλῶ», «ἐκφράζω διαφωνίαν». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς τοῦτο σημαίνει «σχολιάζω, κάνω σχόλια». Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 6:41-43, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾷ τὸ «γογγύζω», σελ. 132, καὶ τοῦ Ἰωάν. 7:12, ὅπου ἀπαντᾷ τὸ «γογγυσμός», σελ. 137.

Τὸ «ὑπηρέτης» δὲν ἔχει τὴν σημερινὴν ἔννοιαν, καὶ συνεπῶς ἐσφαλμένως μερὶς τῶν ἐξηγητῶν ἀφήνει τὴν λέξιν ἀνεξηγήτην, ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ. Ἐνταῦθα διὰ τοῦ «ὑπηρέτης» ἐννοεῖται εἶδος ὑπαλλήλου ἐκτελοῦντος ὑπηρεσίαν, ὡς εἶνε ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἀστυνομικοῦ ὄργανου. Ἐξηγοῦμεν «ὑπάλληλος».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἦκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τὸν λαὸν νὰ κάνη αὐτὰ τὰ σχόλια δι' αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν ὑπαλλήλους οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς διὰ νὰ πιάσουν αὐτόν».

Ἰωάν. 8:12**«ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ»**

«Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε λέγων· ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ὁ Ἰησοῦς διακηρύττει, ὅτι εἶνε «τὸ φῶς τῆς ζωῆς» ἢ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι εἶνε τὸ φῶς, τὸ ὅποιον δίδει ζωὴν,

ζωογονεῖ, ἢ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι εἶνε τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τῆς ζωῆς κατὰ τὸ Ἰωάν. 1:4 («καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων»). Ὡς ζωὴ δέ, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται τὸ φῶς – Χριστός, ἐννοεῖται ὁ Θεός.

Ἡ πρώτη ἐρμηνεῖα δὲν φαίνεται ὀρθή, διότι ἐνταῦθα ὁ λόγος δὲν εἶνε περὶ τῆς σημασίας τοῦ φωτός – Χριστοῦ ὡς ζωογονούντος τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὡς ὀδηγούντος αὐτοὺς ἐν τῷ περιπατεῖν («οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ». Πρβλ. 11:9-10).

Ἡ δευτέρα ἐρμηνεῖα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστός εἶνε τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ ὡς τῆς ζωῆς, δὲν φαίνεται ἐπίσης ὀρθή, διότι ἐνταῦθα ὁ Χριστός δὲν ὀμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καθ' ἑαυτόν, διὰ τῶν μεγάλων διακηρύξεων τοῦ ὑποδηλῶν τὴν θεότητά του. Πρέπει νὰ πιέσῃ τις πολὺ τὴν φράσιν «τὸ φῶς τῆς ζωῆς», ἵνα διὰ «τῆς ζωῆς» ἐννοήσῃ τὸν Θεὸν καὶ ὄχι τὸν Χριστόν. Ἄλλωστε παρ' Ἰωάννη ἡ ἐννοια τῆς ζωῆς σχεδὸν πάντοτε συνδέεται πρὸς τὸν Χριστόν, ὄχι πρὸς τὸν Θεόν, ζωὴ δὲ ἡ αἰώνιος ζωὴ πάντοτε ὀνομάζεται ὁ Χριστός, ὄχι ὁ Θεός (Ἰωάν. 11:25, 14:6, Α' Ἰωάν. 1:2, 5:12, 20).

Ἐν τῇ φράσει «τὸ φῶς τῆς ζωῆς» ἡ γενικὴ «τῆς ζωῆς» καθ' ἡμᾶς εἶνε τῆς ιδιότητος, καὶ οὕτως ἡ φράσις αὕτη πρέπει νὰ μεταφράζεται «τὸ ζῶν φῶς» ἢ «τὸ ζωντανὸν φῶς» (Πρβλ. τὴν ἐν Α' Ἰωάν. 1:1 φράσιν «ὁ Λόγος τῆς ζωῆς», τουτέστιν «ὁ ζωντανὸς Λόγος» ἢ «ὁ Λόγος, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ ζωὴ»).

Κατὰ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς διεκήρυξε δι' ἑαυτόν, ὅτι εἶνε «τὸ φῶς τῆς ζωῆς», ὄχι ἐπειδὴ ὡς φῶς δίδει ζωὴν ἢ προέρχεται ἐκ τῆς ζωῆς, τουτέστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει τὴν ζωὴν, ἐπειδὴ εἶνε ἡ ζωὴ, ἐπειδὴ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ φυσικὸν φῶς, τὸ ὁποῖον εἶνε νεκρόν, αὐτός, ὁ νοητὸς ἥλιος, εἶνε ζωντανὸν φῶς. Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι δὲν εἶπε «φῶς ζωῆς», ἀλλὰ «τὸ φῶς τῆς ζωῆς». Ὁ Χριστός εἶνε φῶς καὶ ζωὴ ἐν πλήρει καὶ μοναδικῇ ἐννοίᾳ, διότι εἶνε ὅλη ἡ θεία οὐσία ἢ θεότης, εἶνε αὐτὸς ὁ Θεὸς σεσαρκωμένος.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Πάλιν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀμίλησεν εἰς αὐτοὺς καὶ εἶπεν: Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ ἐμέ, δὲν θὰ περιπατῇ εἰς τὸ σκότος, ἀλλὰ θὰ ἔχη τὸ ζωντανὸν φῶς».

Ἰωάν. 8:22

«ΜΗΤΙ ΑΠΟΚΤΕΝΕΙ ΕΑΥΤΟΝ, ΟΤΙ ΛΕΓΕΙ...»

«Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· μή τι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἔλθειν;».

Οἱ πλείστοι ἐξηγηταὶ δὲν ἐξηγοῦν ἐπιτυχῶς τὸ χωρίον τοῦτο, διότι δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐνταῦθα τὸ «ὅτι». Ἄλλοι ἐκλαμβάνουν τὸ «ὅτι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διότι, ἐπειδὴ», καὶ ἄλλοι, βλέποντες τὴν ἐκ τούτου δυσκολίαν, ἐξηγοῦν ἐλευθέρως. Ξένοι δὲ ἐξηγηταὶ παρανοοῦν καὶ τὸ «μήτι», νομίζοντας ὅτι ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις, τὴν ὁποίαν εἰσάγει τοῦτο, ἔχει θετικὴν ἀπάντησιν, καὶ ἐξηγοῦντες τοῦτο διὰ τοῦ «βεβαίως» ἢ «ἴσως», μεταβάλλοντες κατὰ τὴν ἐξήγησιν τὴν ἐρωτηματικὴν πρότασιν εἰς μὴ ἐρωτηματικὴν.

Ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἡ ἐκδοχὴ τοῦ «ὅτι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διότι, ἐπειδὴ» εἶνε ἄστοχος. Διότι δι' αὐτῆς ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, «ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἔλθειν», παρουσιάζεται οὕτως, ὡς ἐὰν μὴ εἶχον ἀκούσει αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ἰησοῦ, ὡς ἐὰν ἦτο εἰς αὐτοὺς ἄγνωστος καὶ γνωστοποιῶν αὐτὸν μεταξὺ των τώρα, τὴν στιγμὴν ταύτην, καθ' ἣν ὁμιλοῦν. Αἱ ἐλεύθεραι ἐπίσης ἐξηγήσεις τοῦ χωρίου ἔχουν καθ' ἑαυτῶν, ὅτι προῆλθον ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἐξηγητῶν νὰ ἐξηγήσουν ἐπιτυχῶς τὴν λέξιν «ὅτι». Ἐνταῦθα τὸ «ὅτι» σημαίνει «διό, διὰ τοῦτο» ἢ, καλλίτερον, «καὶ διὰ τοῦτο». Ὅτι δὲ ὁ ἐν λόγῳ σύνδεσμος ἔχει καὶ τοιαύτην σημασίαν, τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Λουκ. 7:47 (βλ. σελ. 67-86). Τὸ δὲ «μήτι» σημαίνει «μήπως», τῆς ἐρωτηματικῆς προτάσεως τοῦ χωρίου παραμενούσης καὶ κατὰ τὴν ἐξήγησιν ἐρωτηματικῆς.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐλεγον τότε οἱ Ἰουδαῖοι· μήπως θὰ αὐτοκτονήσῃ, καὶ διὰ τοῦτο λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, σεῖς δὲν δύνασθε νὰ ἔλθετε;».

Ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶνε προφανῶς φυσικὴ καὶ ἔϋστοχος. Τοιαύτην δὲ ἐξήγησιν δίδει καὶ ὁ Βάμβας, τὸ «ὅτι» ἐξηγῶν «καὶ διὰ τοῦτο».

Τέλος πρὸς τὸ «ὅτι» τοῦ παρόντος ἑδαφίου πρβλ. τὸ «ὅτι» ἐν 7:35.

Ἰωάν. 8:45-46

«ΟΤΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ ΛΕΓΩ, ΟΥ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΜΟΙ»

«Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διατὶ ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι;».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «ὅτι» συνήθως ἐκλαμβάνεται ὡς αἰτιολογικὸν καὶ ἐξηγεῖται «διότι, ἐπειδὴ». Λέγομεν συνήθως, διότι ὑπάρχει καὶ ἡ ἐκδοχὴ τοῦ «ὅτι» ὡς εἰδικοῦ, τῆς ὁποίας μνημονεύει ὁ Henry, ὁ ὁποῖος ὅμως προτιμᾷ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν. Ὁ ὅρος «ἀλήθεια» ἐκλαμβάνεται ἐν θεωρητικῇ ἐννοίᾳ, νομίζεται δηλαδή, ὅτι σημαίνει «ἀλήθεια». Τὸ ῥῆμα «ἐλέγχω» κατὰ τινὰ γνώμην χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «πειθω», κατ' ἄλλην τοῦ «ἀποδεικνύω», κατ' ἄλλην τοῦ «ἐλέγχω, μέφομαι, ἐπιτιμῶ» καὶ κατ' ἄλλην τοῦ «καταδικάζω». Καὶ ὁ ὅρος «ἁμαρτία» ἐκλαμβάνεται ποικιλοτρόπως· «ψεῦδος», «ἀπάτη», «λάθος, πλάνη», «ἁμαρτία».

Ὅσοι θεωροῦν τὸ «ὅτι» εἰδικόν, εἰς τὸν πρῶτον ἐκ τῶν δύο στίχων τοῦ χωρίου δίδουν τὴν ἔννοιαν αὐτήν: Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Διάβολον ἐγὼ λέγω τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλὰ δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ, ὅτι ἐγὼ διδάσκω τὴν ἀλήθειαν. Δὲν παραδέχεσθε, ὅτι ἐγὼ εἶμαι πράγματι διδάσκαλος τῆς ἀληθείας. Μὲ θεωρεῖτε ψευδοδιδάσκαλον. Οἱ πλεῖστοι δὲ ἐξηγηταί, οἱ ὅποιοι θεωροῦν τὸ «ὅτι» αἰτιολογικόν, δίδουν τὴν ἐξῆς ἐννοίαν: Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Διάβολον ἐγὼ λέγω τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλὰ διότι ἐγὼ κηρύττω τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ. Ἡ ἀλήθεια σᾶς ἐλέγχει, εἶνε δυσάρεστος καὶ πικρά, καὶ ὡς τέκνα τοῦ Διαβόλου ἀπορρίπτετε αὐτήν.

Αἱ διδόμεναι εἰς τὸ χωρίον ἐξηγήσεις δὲν εἶνε ἱκανοποιητικά. Καθ' ἡμᾶς τὸ «ὅτι» δὲν εἶνε εἰδικόν. Ἡ γνώμη, ὅτι τοῦτο εἶνε εἰδικόν, θὰ ἠδύνατο νὰ εὐσταθήσῃ, ἐὰν προηγουμένως ὁ Χριστὸς εἶχεν ὁμιλήσει οὕτω πως: «Πιστεύετε, ὅτι ὁ Διάβολος λέγει τὴν ἀλήθειαν». Πρὸς τοιοῦτον λόγον ἡ συνέχεια θὰ ἀνταπεκρίνετο ἐπιτυχῶς: «Ὅτι δὲ ἐγὼ λέγω τὴν ἀλήθειαν, δὲν πιστεύετε». Τότε δι' ἄλλων λέξεων ἡ ἔννοια θὰ ἦτο: «Πιστεύετε εἰς τὸν Διάβολον ὡς

ἀληθῆ καὶ δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ». Ἄλλὰ τοιαύτη ἔννοια δὲν εἶνε εἰς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἑτέρα γνώμη, καθ' ἣν τὸ «ὅτι» εἶνε αἰτιολογικόν, δὲν φαίνεται ἐπίσης ὀρθή. Διότι, ἂν ἡ φράσις τοῦ χωρίου, «ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω», ἦτο αἰτιολογική, αἰτιολογοῦσα τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἰουδαίων (διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν πιστεύετε, διότι λέγω τὴν ἀλήθειαν), πῶς ὁ Χριστὸς εὐθὺς σχεδὸν κατόπιν θὰ ἐξήτει αἰτιολογίαν τῆς ἀπιστίας τῶν Ἑβραίων λέγων, «Εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι;». Ὡς αἰτιολογίαν τῆς ἀπιστίας τῶν Ἰουδαίων ὁ Ἰησοῦς ἀναφέρει τοῦτο, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἐκ τοῦ Θεοῦ (στίχ. 47), ἀλλ' ἐκ τοῦ Διαβόλου (στίχ. 44), καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπακούουν' εἰς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ (στίχ. 43), ἀλλ' ἤθελον νὰ ἐκτελοῦν τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς των Διαβόλου (στίχ. 44). Ἄν ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐν στίχ. 45 εἶχε τὴν ἔννοιαν, «Δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ, διότι λέγω τὴν ἀλήθειαν», ὁ λόγος αὐτοῦ ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχ. 46, «Ἄφοῦ δὲ λέγω τὴν ἀλήθειαν, διατί δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ;», δὲν θὰ εἶχε νόημα καὶ θὰ ἐπερίττειεν.

Ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει τὸ «ὅτι» εἶνε ἐναντιωματικόν καὶ σημαίνει «ἂν καί». Διὰ τῆς ἐκδοχῆς δὲ ταύτης ἡ ἐρμηνεία τοῦ χωρίου εὐοδοῦται ἄριστα. Ὅτι δὲ τὸ «ὅτι» ἔχει καὶ ἐναντιωματικὴν σημασίαν, τοῦτο ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 11:47-48 ἐν σελ. 90-100.

Ὁ ὅρος «ἀλήθεια» ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς ἔχει καὶ ἠθικὴν σημασίαν· δὲν σημαίνει μόνον τὴν ἀλήθειαν, ἔννοιαν θεωρητικὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, τὴν ἀρετὴν, ἐννοίας ἠθικὰς καὶ πρακτικάς. Ἐν Ἰωάν. 3:21, ὅπου ἡ «ἀλήθεια» ἀντιτίθεται πρὸς τὰ «φαῦλα» τοῦ προηγουμένου στίχ. 20, ὅπως καὶ ἡ φράσις «ὁ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν» ἀντιτίθεται πρὸς τὴν φράσιν «ὁ τὰ φαῦλα πράσσων», δὲν εἶνε δύσκολον νὰ καταλάβῃ τις, ὅτι «ἡ ἀλήθεια» σημαίνει «τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν», καὶ ἡ ἔκφρασις «ποιεῖν τὴν ἀλήθειαν», πολλάκις ἐν τῇ Γραφῇ ἀπαντῶσα, σημαίνει «ποιεῖν τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν». Ἐκτενῆ ἐπιχειρηματολογίαν περὶ τῆς σημασίας

1. Τὸ «ἀκούειν» τοῦ στίχ. 43 καθ' ἡμᾶς σημαίνει «ὑπακούειν», ἡ δὲ ἔννοια αὐτοῦ τοῦ στίχου μετὰ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἐπομένου στίχ. 44 εἶνε αὕτη: «Διατί δὲν παραδέχεσθε τὸν λόγον μου; Διότι δὲν δύνασθε νὰ ὑπακούετε εἰς τὸν λόγον μου. Σεῖς κατὰγεσθε ἐκ πατρὸς, ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ Διάβολος (Σεῖς εἴσθε τέκνα τοῦ Διαβόλου) καὶ διὰ τοῦτο θέλετε νὰ ἐκτελήτε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς σας».

ταύτης τοῦ ὄρου «ἀλήθεια» ἰδὲ ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 106-112. Τὴν σημασίαν ταύτην ὁ ὄρος «ἀλήθεια» ἔχει καὶ ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἐνταῦθα ἐδαφίῳ, ὅπου ἀπαντᾷ δις, καθὼς καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 44, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾷ δις. "Ὅτι δὲ πράγματι ἐν τῷ ὑπ' ὄσιν ἐδαφίῳ καὶ τῷ προηγουμένῳ στίχῳ ὁ ὄρος «ἀλήθεια» ἔχει ἠθικὴν σημασίαν, σημαίνων τὸ «ἀγαθόν», τὸ «καλόν», τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν ἠθικῶν ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι περιέχονται ἐν στίχ. 43,44,46. Ἡ «ἀλήθεια» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ μὴ ὑπακοῦειν εἰς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ (στίχ. 43), πρὸς τὸ ποιεῖν τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Διαβόλου, πρὸς τὸ «ἀνθρωποκτόνον εἶναι» (στίχ. 44) καὶ πρὸς τὴν «ἀμαρτίαν» (στίχ. 46). "Ὅπως δὲ ἐνταῦθα ὁ ὄρος «ἀλήθεια» σημαίνει «ἀγαθόν, καλόν», οὕτω καὶ ὁ ἀντίθετος ὄρος «ψεῦδος» ἐν στίχ. 44 σημαίνει «κακόν, ἀμαρτία» καὶ ὁ ὄρος «ψεύστης» ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ σημαίνει «κακός, ἀμαρτωλός». Ἰδὲ καὶ Ἀποκ. 21:27, 22:15 («ποιεῖν ψεῦδος» = ποιεῖν τὸ κακόν, τὴν ἀμαρτίαν).

Ἐν τῷ ὄρῳ «ἀμαρτία» οὔτε «ψεῦδος» οὔτε «ἀπάτη» οὔτε «λάθος, πλάνη» σημαίνει ἐνταῦθα, ὅπως τινὲς νομίζουν, ἀλλ' ἔχει τὴν εὐρεῖαν καὶ συνήθη ἔννοιαν, σημαίνει δηλαδὴ τὸ ἠθικὸν κακόν, τὴν ἀμαρτίαν, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνονται αἱ εἰρημένα ἠθικὰ ἔννοιαι τοῦ μὴ ὑπακοῦειν εἰς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ (στίχ. 43), τοῦ ἐκτελεῖν τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Διαβόλου καὶ τοῦ ἀνθρωποκτονεῖν (στίχ. 44).

Τέλος καὶ τὸ «ἐλέγχω» οὔτε «πειθω» οὔτε «ἐλέγχω, μέφομαι, ἐπιτιμῶ» οὔτε «καταδικάζω» σημαίνει ἐνταῦθα, ἀλλ' ὀρθὴ εἶνε ἡ γνώμη τῶν ἐξηγητῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐκδέχονται τὸ ῥῆμα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀποδεικνύω». Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν 16:8, ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ 16:8-11 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 117-118. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἔχομεν τὴν σύνταξιν «ἐλέγχειν τινὰ περὶ τίνος». Τὸ ἐρώτημα τοῦ Ἰησοῦ, «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἀμαρτίας;», ὡς δεικνύει τὸ «λέγω» τῆς δις ἐν τῷ χωρίῳ ἀπαντήσεως φράσεως «ἀλήθειαν λέγω», εἶνε πρόκλησις πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ν' ἀποδείξουν, ἂν ὁ Ἰησοῦς ἤμαρτεν ἐν λόγῳ, ἂν εἶπε καὶ ἐδίδαξέ ποτε κακόν τι, ὅχι ἂν ἤμαρτεν ἐν τῇ ζωῇ του γενικῶς, ὅπως συνήθως νομίζεται. Εἰς τὴν γενικὴν ἀναμαρτησίαν τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρονται ἄλλοι λόγοι τῆς Γραφῆς. Συνεπῶς τὸ ἐν λόγῳ ἐρώτημα τοῦ Ἰησοῦ δέον νὰ ἐξηγηθῇ: «Ποῖος ἐξ ὑμῶν δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι λέγω ἀμαρτίαν, ἀμαρτωλόν τι;».

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα εἶνε «Οὐδεὶς». Οὐτε εἰς τὰς πράξεις, ἀλλ' οὔτε εἰς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχει ἁμαρτωλὸν τι. Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ ἐξεπληρώθη ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐου, «Ἐνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ» (53:9. Ἰδὲ καὶ Α' Πέτρ. 2:22). Τὸ δυσκολώτερον πρᾶγμα εἶνε νὰ μὴ ἁμαρτήσῃ τις ἐν λόγῳ. Ὁ ἀναμάρτητος ἐν λόγῳ εἶνε τέλειος (Ἰακ. 3:2). Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶνε ὁ μόνος τέλειος.

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ἐγὼ δὲ ἄν καὶ λέγω¹ τὸ καλόν, δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ. Ποῖος ἐξ ὑμῶν δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι λέγω² ἁμαρτωλὸν τι; Καὶ ἀφοῦ λέγω² τὸ καλόν, διατί σεῖς δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ;».

Διὰ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου γίνεται ἐντελῶς σαφής, φυσικὴ καὶ εὔστοχος.

1. Ἡ ἀντωνυμία αὕτη, ἡ ὁποία ἐκ πρώτης ὄψεως δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν ἀνακολούθου, εἶνε ὑποκείμενον τοῦ λέγω καὶ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ χωρίου, κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Godet, προτάσσεται μετ' ἐμφάσεως καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πατέρα τοῦ ψεύδους, περὶ οὗ ὁ λόγος προηγουμένως. Διὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ λόγους τὴν ἀντωνυμίαν ταύτην προτάσσομεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ χωρίου.

2. Ἡ διδάσκω ἢ κηρύττω

Ἰωάν. 8:50

«ΕΣΤΙΝ Ο ΖΗΤΩΝ ΚΑΙ ΚΡΙΝΩΝ»

«Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων».

Τὸ «δὲ» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, τὸ ὁποῖον εἶνε λόγος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ὑβριστάς του Ἰουδαίους, δὲν ἔχει ἀντιθετικὴν σημασίαν, ὅπως μερὶς τῶν ἐξηγητῶν νομίζει, ἀλλὰ προσθετικὴν, ὅπως ἄλλοι ἐξηγηταὶ ἐκδέχονται αὐτό. Σημαίνει δηλαδὴ «προσέτι, ἀκόμη, ἐπίσης».

Εἰς τὴν τελευταίαν πρότασιν τοῦ χωρίου οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν ἐξηγήσεις ὁποῖαι αἱ ἐξῆς:

Ἐπίσταται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ (τὴν δόξαν μου), καὶ κρίνει.

Ἐπίσταται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ (τὴν δόξαν μου), καὶ θὰ κρίνη.

Ἐπίσταται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ (τὴν δόξαν μου), καὶ αὐτὸς εἶνε (ὁ) κριτῆς.

Ἐπίσταται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ (τὴν δόξαν μου), καὶ αὐτὸς θὰ κρίνη.

Κατὰ τὰς ἐξηγήσεις ταύτας τὸ «κρίνω» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «κρίνω, κάνω κρίσιν, δικάζω»: Ὁ Θεὸς Πατὴρ ἴσεται κριτῆς ἢ δικαστῆς μεταξύ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἀπίστων καὶ ὑβριστῶν τοῦ Ἰουδαίων.

Ἄλλ' ἂν ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει τὸ «κρίνω» ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τὴν εἰρημένην ἐννοίαν, ἢ μετοχὴ «κρίνων» μᾶλλον θὰ προετάσσετο τῆς μετοχῆς «ζητῶν». Ὁ Ἰησοῦς δηλαδὴ θὰ ἔλεγεν, «ἔστιν ὁ κρίνων καὶ ζητῶν», τουτέστιν, ὑπάρχει ὁ Θεὸς Πατὴρ, ὁ ὁποῖος κρίνει μεταξύ ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, βλέπει ὅτι ἐγὼ εὐρίσκομαι ἐν δικαίῳ, ἐνῶ ὑμεῖς εὐρίσκεσθε ἐν ἀδικίᾳ, καὶ οὕτω ζητεῖ τὴν δόξαν μου. Ἀλλὰ τώρα ὁ Ἰησοῦς λέγει πρῶτον «ζητῶν» καὶ κατόπιν «κρίνων».

Ὅπως δεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἐβρ. 12:22-23, τὸ ῥῆμα «κρίνω» σημαίνει καὶ «δικαιῶνω», ὁμοίως δὲ τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «κριτῆς» σημαίνει «δικαιωτῆς» (βλ. σχετικῶς σελ. 463). Ἐπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐννοίαν τὸ «κρίνω» χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα. Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ φράσις τοῦ Χριστοῦ «ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν «ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ δικαίων», ὑπάρχει δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὁ Θεὸς Πατὴρ, ὁ ὁποῖος ζητεῖ τὴν δόξαν μου, καὶ ὄχι ἀπλῶς ζητεῖ, ἀλλὰ καὶ με δικαίωνει, παρέχων εἰς ἐμὲ τὴν δόξαν. Πρὸς τὸ ἐν Α' Τιμ. 3:16 «ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι» καὶ τὸν ἐν Ἰωάν. 16:8,10 λόγον περὶ «δικαιοσύνης», ἥτοι δικαιοσύνης, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἐξηγοῦμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν (σ. 117-118).

Ὁ,τι ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ λέγει συγκεκαλυμμένως πως καὶ ἀσαφῶς διὰ τῆς φράσεως «ἔστιν ὁ κρίνων με», ὕστερον ἐν στίχ. 54 λέγει σαφῶς διὰ τῆς φράσεως «ἔστιν ὁ Πατὴρ μου ὁ δοξάζων με».

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ἐγὼ ἐπίσης δὲν ζητῶ τὴν δόξαν μου· ὑπάρχει ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ καὶ δικαιοῦναι».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Ἐγὼ ἐπίσης δὲν ἐπιζητῶ τὴν δόξαν μου· ὑπάρχει ἄλλος, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ καὶ δικαιοῦναι».

Ἰωάν. 10:33

«ΚΑΙ ΟΤΙ ΣΥ... ΠΟΙΕΙΣ ΣΕΑΥΤΟΝ ΘΕΟΝ»

«Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες·¹ περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «καί». Καὶ ἄλλοι μὲν κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ χωρίου παραλείπουν τοῦτο ἀδικαιολογητῶς, ἄλλοι δὲ ἀφήνουν τοῦτο ἀνεξήγητον, ὡς ἔχει ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ οὕτω δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι πρόκειται περὶ «βλασφημίας» γενικῶς, «καὶ» εἰδικῶς περὶ τοῦ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐποίει ἑαυτὸν ἴσον τῷ Θεῷ, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα πρόκειται περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κατὰ τοὺς Ἰουδαίους «βλασφημίας», ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς ἐκήρυττεν ἑαυτὸν ἰσόθεον.

Τὸ «καί» σημαίνει «μάλιστα», ὅπως ἐν Α΄ Κορ. 6:6,8, καὶ τονίζει τὸ μέγεθος τῆς «βλασφημίας». Τὸ δὲ «ὅτι» δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, ἀλλ' εἰδικόν. Ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τῶν Ἰουδαίων εἶνε: Σὲ λιθοβολοῦμεν διὰ βλασφημίαν, μάλιστα ὅτι ἐξίσωσες τὸν ἑαυτὸν σου πρὸς τὸν Θεόν. Σὲ λιθοβολοῦμεν διὰ μεγίστην βλασφημίαν.

Μεταφράζομεν:

«Ἀπεκρίθησαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες: Διὰ καλὸν ἔργον δὲν σὲ λιθοβολοῦμεν, ἀλλὰ διὰ βλασφημίαν, μάλιστα ὅτι σὺ, ἐνῶ εἶσαι ἄνθρωπος, ἐξισώνεις τὸν ἑαυτὸν σου πρὸς τὸν Θεόν».

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ λέγοντες δὲν ὑπάρχει.

Ἰωάν. 10:37-38

«ΙΝΑ ΓΝΩΤΕ ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΥΣΗΤΕ»

«Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετε μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε¹, ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε² ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατήρ καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ³».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἐνταῦθα τὸ «γινώσκω» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «γνωρίζω, μαθάνω». Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τοῦτο σημαίνει «πείθομαι», ὅπως εἰς τὰ 8:52, 17:7,8, Λουκ. 1:18, καὶ χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «πιστεύω», ὅπως εἰς τὸ 6:69 καὶ τὸ 17:7-8, κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων, ἢ ὅποια δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν. Ἡ ἐννοια τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους εἶνε: Ἐφοῦ δὲν πιστεύετε εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς διακηρύξεις μου διὰ τὸ πρόσωπόν μου, πιστεύσατε εἰς τὰ ἔργα μου, τὰ ὅποια δεικνύουν, ὅτι ἔχω τὴν αὐτὴν δύναμιν μετὰ τοῦ Πατρός μου. Ἐφοῦ δὲν πείθεσθε ἐκ τῶν λόγων μου, πείσθητε ἐκ τῶν ἔργων μου, ἵνα οὕτω πεισθῆτε καὶ πιστεύσητε, ὅτι ὁ Πατήρ εἶνε ἐντὸς ἐμοῦ καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐντὸς τοῦ Πατρός, οἱ δύο ἔχομεν μίαν οὐσίαν ἢ θεότητα (στίχ. 30). Ἐὰν οἱ ἄπιστοι Ἰουδαῖοι ἐπίστευον εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ἰησοῦ· ἂν δηλαδὴ ἐπέιθοντο, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦσαν σατανικά, οὐδὲ κατώτερα τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, τότε αὐτομάτως θὰ ἐπέιθοντο καὶ θὰ ἐπίστευον εἰς τὴν ἰσότητα τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἢ, ἄλλως, εἰς τὴν ἰσοθεῖαν αὐτοῦ (στίχ. 33).

Μεταφράζομεν:

«Ἐὰν δὲν κάνω τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, νὰ μὴ πιστεύετε εἰς ἐμέ. Ἐὰν ὅμως κάνω, καὶ δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ, πιστεύσατε εἰς τὰ ἔργα, διὰ νὰ πεισθῆτε⁴ καὶ πιστεύσητε, ὅτι ὁ Πατήρ εἶνε ἐντὸς ἐμοῦ καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐντὸς αὐτοῦ».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει πιστεύετε

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἵνα γνῶτε καὶ γινώσκητε!

3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τῷ Πατρί

4. Ἡ παραδεχθῆτε

Ἰωάν. 11:4

«ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ,
 ΙΝΑ ΔΟΞΑΣΘῆ Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»

«Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἐνταῦθα ὁμιλῶν ὁ Ἰησοῦς περὶ «τοῦ Θεοῦ» ἐννοεῖ τὸν Πατέρα. Οὕτω δὲ ἡ ἐννοια τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ εἶνε, ὅτι διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου θὰ ἐδοξάζετο ὁ Θεὸς Πατὴρ, τούτου δὲ δοξαζομένου θὰ ἐδοξάζετο καὶ ὁ Υἱός. Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι, ἂν ἐπρόκειτο περὶ τῆς δόξης καὶ τῶν δύο προσώπων τῆς Θεότητος, ὁ Ἰησοῦς μᾶλλον θὰ ἔλεγεν, «ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Θεός». Διὰ τοῦ Υἱοῦ-Μεσσιίου δοξάζεται ὁ Θεός.

Καθ' ἡμᾶς ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ὁμιλεῖ αἰνιγματικῶς, ὅπως εἰς ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. εἰς τὸ 4:10, ὅπου, ὁμιλῶν περὶ «τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ» καὶ περὶ τοῦ τίς εἶνε καὶ τί δίδει αὐτός, ἐμμέσως κηρύττει, ὅτι εἶνε ὁ Θεός. Ἡ διατύπωσις τοῦ λόγου, «ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν διατύπωσιν τοῦ λόγου εἰς τὸ 1:7, «οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός». Ὅπως εἰς τὸν δεῦτερον τοῦτον λόγον ἡ τελικὴ πρότασις εἶνε ἐπεξηγηματικὴ, οὕτω καὶ εἰς τὸν πρῶτον λόγον. Καὶ ὅπως ὁ δεῦτερος λόγος σημαίνει, «αὐτός ἦλθε διὰ μαρτυρίαν, διὰ τὴν μαρτυρήσῃ δηλαδὴ περὶ τοῦ φωτός», οὕτως ὁ πρῶτος λόγος σημαίνει, «διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν δοξασθῇ δηλαδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Κατὰ ταῦτα ὁμιλῶν ὁ Ἰησοῦς περὶ «τοῦ Θεοῦ» ὁμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ὡς πρόσωπον ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Πατρός εἶνε «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», ἀλλ' ὡς οὐσία εἶνε «ὁ Θεός», ἐπειδὴ εἶνε ἡ ὅλη θεία οὐσία, ἡ ὅλη θεότης, ὁ ὅλος Θεός. Μία εἶνε ἡ οὐσία ἢ θεότης τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κοινὴ καὶ ἀδιαίρετος. Ἐκαστον τῶν τριῶν προσώπων ἔχει ὁλόκληρον τὴν θείαν οὐσίαν καὶ εἶνε ὁλόκληρος Θεός. Διὰ τὸ ἐν λόγῳ παραδοξότατον μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ

ἅμα ὁ Θεός, ἰδὲ πλείονα καὶ ἀνάλογα εἰς τὸν σχολιασμὸν τοῦ Α' Ἰωάν. 5:20 ἐν σελ. 542-543.

Ὅπως δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἅμα ὁ Θεός, οὕτω καὶ ὁ Παράκλητος κατὰ τὸ Α' Κορ. 3:16-17 εἶνε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἅμα ὁ Θεός, κατὰ δὲ τὸ Β' Κορ. 3:16-17 εἶνε τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου καὶ ἅμα ὁ Κύριος.

Εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον τοῦ Ἰωάννου, εἰς τὸ ὁποῖον περιέχεται τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον, ἦτοι τὸ 11ον, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἀφήγησιν, ἦτοι τὴν ἀφήγησιν περὶ τῆς ἀσθενείας, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου, ὁ Ἰησοῦς λέγει λόγους, οἱ ὅποιοι ἀποδεικνύουν τὴν θεότητά του. Οὕτω πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Λαζάρου Μάρθαν, εἰπὼν πρῶτον «ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου» (στίχ. 23), ἔπειτα λέγει: «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο;» (στίχ. 25-26). Δι' αὐτῶν τῶν λόγων, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς (καὶ ὄχι ὁ Θεός) εἶνε ἀντικείμενον πίστεως καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ, ὁ Χριστὸς ταυτίζει ἑαυτὸν πρὸς τὸν Θεόν. Εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς λόγους ἀναφερόμενος ἐν στίχ. 40 καὶ λέγων πρὸς τὴν Μάρθαν, «Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι, ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ;», Θεὸν ὀνομάζει ἑαυτὸν, διότι, καθὼς προεῖπεν, ἰδίᾳ δυνάμει θὰ ἀνίστα μετ' ὀλίγον τὸν ἀδελφόν της Λάζαρον, ἀλλὰ καὶ γενικῶς τοὺς νεκροὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου εἶνε τύπος καὶ προμῆνυμα τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. Ἡ φράσις, «ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ», σημαίνει, «θὰ ἴδῃς τὴν δύνάμιν τοῦ Θεοῦ», θὰ ἴδῃς ὡς παντοδύναμος Θεὸς νὰ ἐνεργῶ τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἄν κατὰ τοὺς στίχ. 41-42 ὁ Χριστὸς προσεύχεται εἰς τὸν Πατέρα, τοῦτο πράττει ὡς ἄνθρωπος. Ὁ σαρκωθεὶς Υἱὸς καὶ Λόγος ἄλλοτε ὁμιλεῖ καὶ ἐνεργεῖ ὡς Θεός, καὶ ἄλλοτε ὡς ἄνθρωπος.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ὅταν δὲ ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: Αὐτὴ ἡ ἀσθένεια δὲν εἶνε πρὸς θάνατον, ἀλλὰ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ δοξασθῇ δηλαδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς.»

Ἰωάν. 12:25

«Ο ΦΙΛΩΝ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΑΥΤΟΥ
ΑΠΟΛΕΣΕΙ ΑΥΤΗΝ...»

«Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν».

Ἡ λέξις «*ψυχὴ*» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «ζωή», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει τὸν ὅλον ἄνθρωπον, τὸ ἄτομον, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «*ἑαυτός*». Διὰ τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων Λουκ. 9:24-25, 17:33 ἐν σελ. 86-87, 105 ἀντιστοιχῶς.

Τὸ «*μισεῖν*» σημαίνει «*ἀπαρνεῖσθαι*». Διὰ τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 14:26 ἐν σελ. 103. Ἀντιθέτως πρὸς τὸ «*μισεῖν*», ἤτοι «*ἀπαρνεῖσθαι*», τὸ «*φιλεῖν*» σημαίνει «*ἀγαπᾶν φιλαύτως*». Τὸ ν' ἀγαπᾶ τις ἑαυτόν, τοῦτο εἶνε φυσικὸν (Ἐφεσ. 5:29) καὶ ἀκατάκριτον. Ἀλλὰ τὸ ν' ἀγαπᾶ τις ἑαυτόν φιλαύτως, ποιῶν τὰ ἁμαρτωλὰ θελήματά του καὶ ἀποφεύγων τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος καὶ τὴν θυσίαν, τοῦτο κατακρίνεται.

Μεταφράζομεν:

«Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶ τὸν ἑαυτόν του φιλαύτως, θὰ τὸν χάσῃ, ἐνῶν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπαρνεῖται τὸν ἑαυτόν του εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, θὰ τὸν φυλάξῃ διὰ ζωὴν αἰώνιον».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἀπολλύει

Ἰωάν. 12:40

«ΙΑΣΘΑΙ»

«Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πεπώρωκεν¹ αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδῶσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστραφῶσι², καὶ ἰάσομαι αὐτούς».

Ὁ προφητικὸς οὗτος λόγος παρατίθεται ἐκ τοῦ Ἦσ. 6:10 μὲ ἀξιοσημείωτον διαφορὰν καὶ πρὸς τοὺς Ὁ καὶ πρὸς τὸ Ἑβραϊκόν. Ὅπως παρατίθεται τὸ χωρίον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου, ἐν αὐτῷ γίνεται διάκρισις δύο θεῶν προσώπων. Ὁ ὁμιλῶν ἐν τῷ χωρίῳ κατὰ τὸν Ἦσαϊαν εἶνε ὁ Ἄδωνάι Γιεχωβά σαβαώθ (κεφ. 6) καὶ κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν εἶνε ὁ Ἰησοῦς (στίχ. 41 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς στίχ. 37 καὶ 42). Ὁμιλῶν δὲ ὁ Ἄδωνάι Γιεχωβά σαβαώθ, ἦτοι ὁ Ἰησοῦς, διακρίνει ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (Πατρός). Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ χρησιμοποιεῖ ἀ' πρόσωπον, «ἰάσομαι», περὶ δὲ τοῦ Θεοῦ (Πατρός) χρησιμοποιεῖ γ' πρόσωπον, «τετύφλωκεν», «πεπώρωκεν». Ἡ αὐτὴ διάκρισις γίνεται καὶ παρὰ τῷ προφήτῃ, ὅπου ὁ καθηήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἄδωνάι Γιεχωβά σαβαώθ, τουτέστιν ὁ Μεσσίας, περὶ μὲν τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ὁμιλεῖ εἰς ἀ' πρόσωπον, «ἰάσομαι» (Ἦσ. 6:10 κατὰ τοὺς Ὁ), περὶ δὲ τοῦ Θεοῦ ὁμιλεῖ εἰς γ' πρόσωπον, «καὶ μετὰ ταῦτα μακρυνεῖ ὁ Θεός³ τοὺς ἀνθρώπους» (στίχ. 12). Ἰδὲ καὶ τὸν ἐν στίχ. 8 λόγον τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν «τίς πορεύεται δι' ἡμᾶς;». Ὁ πληθυντικὸς «ἡμᾶς» εἶνε μυστηριώδης, ἀναφέρεται εἰς τὸ μυστήριον τοῦ ἐν τριάδι Θεοῦ.

Τὸ «πεπώρωκεν τὴν καρδίαν» ὀρθῶς ἀντιλαμβάνονται ὅσοι ἐξηγοῦν «ἐσκότισε τὸν νοῦν». Ἰδὲ τὴν ἐξήγησιν τοῦ «ἐπαχύνθη ἡ καρδία» ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ματθ. 13:14-15 ἐν σελ. 27-28.

Ὁ σκανδαλίζων λόγος, καθ' ὃν ὁ Θεὸς «τετύφλωκε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πεπώρωκε τὴν καρδίαν» τῶν Ἑβραίων (Πρβλ. Ῥωμ. 11:8, Ἐξόδ. 9:12, 10:20, 27 κ.ἄ.), ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Θεὸς

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἐπώρωσεν

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει στραφῶσιν

3. Τὸ Ἑβραϊκόν λέγει «ὁ Ἰεχωβά». Ἰεχωβά ὁ Πατήρ, Ἰεχωβά καὶ ὁ Υἱός.

ἐπέτρεψε τὴν τύφλωσιν καὶ τὸν σκοτισμὸν τῶν Ἑβραίων, ἐπειδὴ ἦσαν κακοπροαίρετοι καὶ ἀνάξιοι φωτισμοῦ, συναισθήσεως καὶ σωτηρίας.

Τὸ «*ιάσομαι*» δὲν πρέπει νὰ μεταφράζεται «*ιατρεύσω, θεραπεύσω*», ἀλλὰ «*συγχωρήσω*». Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ματθ. 13:14-15 ἐν σελ. 28.

Μεταφράζομεν:

«*Ἐτύφλωσεν (ὁ Θεὸς) τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καὶ ἐσκότισε τὸν νοῦν τῶν, διὰ νὰ μὴ ἴδουν μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐννοήσουν μὲ τὸν νοῦν καὶ ἐπιστραφοῦν, καὶ συγχωρήσω αὐτούς*».

Ἰωάν. 14:10

«Ο ΔΕ ΠΑΤΗΡ... ΑΥΤΟΣ ΠΟΙΕΙ ΤΑ ΕΡΓΑ»

«*Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἔστι; Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα²*».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ πρῶτον ἄξιος παρατηρήσεως ὁ παράδοξος λόγος τοῦ Χριστοῦ, «*ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἔστι*», ὁ ὁποῖος σημαίνει, «*ἐγὼ εἶμαι ἐντὸς τοῦ Πατρὸς καὶ ὁ Πατὴρ εἶνε ἐντὸς ἐμοῦ*». Ἄνθρωπος πρὸς ἄλλον ἄνθρωπον ἢ ἄγγελος πρὸς ἄλλον ἄγγελον δὲν θὰ ἔλεγεν, «*ἐγὼ εἶμαι ἐντὸς σοῦ καὶ σὺ ἐντὸς ἐμοῦ*». Ὁ Χριστὸς ἐξεφράσθη παραδόξως περὶ τῆς σχέσεώς του πρὸς τὸν Θεόν, διότι εἶχε τὴν συνείδησιν, ὅτι συμπίπτει κατ' οὐσίαν μετὰ τοῦ Πατρὸς, δι' ἄλλων λέξεων Πατὴρ καὶ Υἱὸς ἔχουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, καὶ λόγῳ τῆς ὁμοουσιότητος ἢ τῆς ἐνότητος τῆς οὐσίας τὰ δύο πρόσωπα περιχωροῦν ἄλληλα. Ἰδὲ καὶ τοὺς ὁμοίως παραδόξους λόγους τοῦ Χριστοῦ ἐν 10:30 καὶ 38. Τοιοῦτοι λόγοι εἶνε τραναὶ ἀποδείξεις τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ.

1. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν *λέγω*

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει: ὁ δὲ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτοῦ

Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ «Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἑμαντοῦ οὐ λαλῶ», ἐκ πρώτης ὄψεως παρέχει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶνε κατώτερος τοῦ Πατρὸς καὶ ἐξηρητημένος ἐξ αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκφράσεως τοῦ Ἰησοῦ ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν λέγει λόγια ἀντίθετα πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς αὐτόν. Καὶ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, ὅτι «οὐ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ» (16:13), ἐννοῶν διὰ τοῦ λόγου τούτου, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν διαφωνεῖ, ἀλλὰ συμφωνεῖ πρὸς τὸν Πατέρα πλήρως. Ὅπως ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔχουν ἐνότητα οὐσίας, οὕτως ἔχουν καὶ ἐνότητα φρονήματος, θελήσεως καὶ λόγων.

Ἡ τελευταία πρότασις τοῦ ἐδαφίου, «Ὁ δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα», περιέχει δυσκολίαν. Μετὰ τὸν λόγον, «Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἑμαντοῦ οὐ λαλῶ», ἀνεμένετο νὰ λεχθῆ, «ὁ δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς λαλεῖ τὰ ῥήματα». Ἄλλὰ δὲν ἐλέχθη «λαλεῖ τὰ ῥήματα»· ἐλέχθη «ποιεῖ τὰ ἔργα». Ἡ δυσκολία αἴρεται, ἂν τὸ «δὲ» ἐξηγηθῆ «προσέτι, ἐπίσης» ὅπως ἐν Ἰωβ 1:10 («τὰ δ' ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ εὐλόγησας»), ὅχι «ἀλλά», ὅπως συνήθως ἐξηγεῖται, ἢ ἄλλως πως. Ἀφοῦ ἐν τῷ χωρίῳ ὁ Ἰησοῦς προηγουμένως ἐνεφάνισε τὰ ῥήματά του ὡς ῥήματα τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ἐκ τῶν ῥημάτων διὰ τῆς τελευταίας προτάσεως τοῦ χωρίου μεταβαίνων εἰς τὰ ἔργα λέγει «ἐπίσης ὁ Πατήρ, ὁ ὁποῖος μένει ἐντός μου, αὐτὸς τελεῖ τὰ ἔργα». Καὶ ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ὁ Υἱὸς εὐρίσκεται ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ καὶ ἁρμονίᾳ μετὰ τοῦ Πατρὸς.

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον ὁλόκληρον:

«Δὲν πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐντός τοῦ Πατρὸς καὶ ὁ Πατήρ ἐντός ἐμοῦ; Τὰ λόγια, τὰ ὅποια λέγω εἰς σᾶς, δὲν λέγω ἀφ' ἑαυτοῦ μου'. Ὁ Πατήρ ἐπίσης, ὁ ὁποῖος μένει ἐντός μου, αὐτὸς κάνει τὰ ἔργα».

1. Λέγω, ἐννοεῖται, παρὰ τοῦ Πατρὸς μου

Ἰωάν. 14:17

«ΟΤΙ ΠΑΡ' ΥΜΙΝ ΜΕΝΕΙ ΚΑΙ ΕΝ ΥΜΙΝ ΕΣΤΑΙ»

«Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσχετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται».

Τὸ «ὅτι», τὸ ὁποῖον προηγεῖται τῶν δύο τελευταίων προτάσεων τοῦ παρόντος ἑδαφίου, δὲν σημαίνει «διότι», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «διὰ τοῦτο». Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 7:47 ἐν σελ. 67-86 ἀπεδείχθη, ὅτι τὸ «ὅτι» ἔχει καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν. Ὅτι δὲ πράγματι αὐτὴν τὴν σημασίαν τὸ ἐν λόγῳ «ὅτι» ἔχει ἐνταῦθα, φαίνεται ἐκ τοῦ τμήματος τοῦ ἑδαφίου, κατὰ τὸ ὁποῖον «ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν (τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας), ὅτι (=διότι) οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό». Τὸ νὰ θεωρῇ τις πνευματικῶς, διὰ τῆς πίστεως, καὶ νὰ γινώσκῃ τὸ Πνεῦμα, εἶνε προϋπόθεσις καὶ ὄρος, διὰ νὰ λάβῃ αὐτό. Προηγεῖται ἡ θεώρησις καὶ γνῶσις, καὶ ἔπεται ἡ λήψις. Κατὰ ταῦτα τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ χωρίου, «ὕμεῖς δὲ γινώσχετε αὐτὸ κλπ.», σημαίνει: Σεῖς ὁμως γνωρίζετε τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἀναγνωρίζετε αὐτό, πιστεύετε εἰς αὐτό, διὰ τοῦτο τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας μένει παρ' ὑμῖν καὶ σὰς βοηθεῖ καὶ θὰ ἔλθῃ ἐντός σας. Πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἦτο παρὰ τοῖς πιστοῖς, πλησίον τῶν πιστῶν, ἀπὸ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ μετὰ ταῦτα εἶνε ἐν τοῖς πιστοῖς, ἐν τὸς τῶν πιστῶν. Ὅπως δὲ ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ περὶ ἐνοικήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς πιστούς, οὕτως ἐν στίχ. 23 ὁμιλεῖ περὶ ἐνοικήσεως ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς εἰς τοὺς πιστούς. Μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἕκαστος πιστὸς γίνεται ναὸς, κατοικητήριον, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ λάβῃ, διότι δὲν βλέπει αὐτὸ οὔτε γνωρίζει αὐτό. Σεῖς ὁμως γνωρίζετε αὐτό, διὰ τοῦτο μένει πλησίον σας καὶ θὰ ἔλθῃ¹ ἐντός σας».

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ αὐτὸ καὶ τὸ δὲ παραλείπονται.

2. Ἡ θὰ κατοικήσῃ

Ἰωάν. 15:5

«ΟΤΙ ΧΩΡΙΣ ΕΜΟΥ ΟΥ ΔΥΝΑΣΘΕ ΠΟΙΕΙΝ ΟΥΔΕΝ»

«Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».

Τὸ «ὅτι» τοῦ χωρίου τούτου οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὸν καὶ οὕτως ἐξηγοῦν: Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μένει εἰς ἐμὲ καὶ ἐγὼ εἰς αὐτόν, αὐτὸς φέρει καρπὸν ἄφθονον, διότι χωρὶς ἐμὲ δὲν δύνασθε νὰ κάνετε τίποτε.

Ἐὰν προσέξῃ τις καλῶς τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν, θὰ διαπιστώσῃ, ὅτι δὲν εἶνε ἐπιτυχής, ἐπειδὴ ἡ ἐν αὐτῇ αἰτιολογικὴ πρότασις δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ προηγούμενον αὐτῆς τμήμα, τὸ ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι αἰτιολογεῖ. Αὕτη θὰ ἀνταπεκρίνετο, ἐὰν εἶχεν ἄλλως, π.χ. οὕτως: Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μένει εἰς ἐμὲ καὶ ἐγὼ εἰς αὐτόν, αὐτὸς φέρει καρπὸν πολύν, διότι ἐξ ἐμοῦ λαμβάνει δύναμιν πολλήν. Πολλὴ ἡ καρποφορία τοῦ πιστοῦ, διότι πολλὴ ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν οὗτος, ἠνωμένος μετὰ τοῦ Χριστοῦ, λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τώρα ἡ αἰτιολογικὴ πρότασις, «διότι χωρὶς ἐμὲ δὲν δύνασθε νὰ κάνετε τίποτε», δὲν αἰτιολογεῖ πράγματι τὴν πολλὴν καρποφορίαν.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «ὅτι» δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, ἀλλ' ἀντιθετικὸν καὶ δύναται νὰ μεταφρασθῇ «ἀντιθέτως» ἢ «ἐνῶ», ὅπως π.χ. ἐν Ψαλμ. 36(37):18-20, «Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται· οὐ κατασχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται. Ὅτι οἱ ἁματωλοὶ ἀπολοῦνται, οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «Ὁ Κύριος παρακολουθεῖ στοργικῶς τὴν ζωὴν τῶν ἀμέπτων, καὶ ἡ κληρονομία των θὰ εἶνε παντοτινὴ· δὲν θὰ κατασχυνοῦν εἰς καιρὸν δυσκολίας, καὶ εἰς ἡμέρας πείνης θὰ χορτασθοῦν. Ἐνῶ' οἱ ἀσεβεῖς θὰ ἐξολοθρευθοῦν, καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου, εὐθὺς ὡς δοξασθοῦν καὶ ὑψωθοῦν, θὰ διαλυθοῦν καὶ θὰ

1. Ἦ, Ἀντιθέτως

ἐξαφανισθοῦν ὡς καπνός». Κατὰ ταῦτα τὸ Ἰωάν. 15:5 πρέπει νὰ μεταφράζεται:

«Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μένει εἰς ἐμὲ καὶ ἐγὼ εἰς αὐτόν, αὐτὸς φέρει καρπὸν ἄφθονον, ἐν ᾧ χωρὶς ἐμὲ δὲν δύνασθε νὰ κάνετε τίποτε».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Ὅποιος μένει ἠνωμένος μαζί μου καὶ ἐγὼ μαζί του, αὐτὸς φέρει καρπὸν ἄφθονον· ἀντιθέτως χωρὶς ἐμὲ δὲν δύνασθε νὰ κάνετε τίποτε».

Οὕτως ἐξηγουμένου τοῦ χωρίου παρέχεται ἔννοια ἀρίστη.

Δέον δὲ νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ ἐν τῷ χωρίῳ, ἀποδεικνύει τὴν θεότητά του. Ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος, ὅσονδήποτε μέγας, οὐδέποτε θὰ ὁμιλεῖ οὕτως. Ὁ Χριστὸς λέγει, «ὁ μένων ἐν ἐμοὶ καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ», δὲν λέγει, «ὁ μένων ἐν τῷ Θεῷ καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ»· ἐπίσης λέγει, «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν», δὲν λέγει, «χωρὶς τοῦ Θεοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν». Οὕτως ἐκφράζεται ὁ Χριστὸς, διότι ἔχει τὴν συνείδησιν, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ Θεός, ὁ Θεὸς σεσαρκωμένος.

Ἰωάν. 16:20

«ΥΜΕΙΣ ΔΕ ΛΥΠΗΘΗΣΕΣΘΕ»

«Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ ἴ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται».

Ἡ γραφή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «ὕμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε» εἶνε ἡ αὐθεντικὴ. Ἡ δὲ γραφή «ὕμεῖς λυπηθήσεσθε» προήλθεν ἐκ τῆς ἀδυναμίας νὰ κατανοηθῆ τὸ «δέ». Ἄλλ' ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 6:39-40, τὸ «δέ» χρησιμοποιούμενον ἐπὶ ἐπαναλήψεως νοήματος εἶνε βεβαιωτικὸν καὶ ἐμφατικὸν καὶ ἐξηγεῖται «ναὶ» (Ἴδε σχετικῶς σελ. 130-131). Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ δὲ παραλείπεται.

ἔχει τὸ «δὲ» ἐν τῇ φράσει τοῦ παρόντος ἑδαφίου «ὕμεις δὲ λυπηθήσεσθε», διότι ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἐπαναλαμβάνεται τὸ νόημα τῆς φράσεως «κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς».

Μεταφράζομεν:

«Ἀληθῶς ἀληθῶς λέγω εἰς σᾶς, ὅτι θὰ κλαύσετε καὶ θὰ θρηνήσετε σεῖς, ὁ δὲ κόσμος θὰ χαρῆ· ναί, σεῖς θὰ λυπηθῆτε, ἀλλ' ἡ λύπη σας θὰ μεταβληθῆ εἰς χαράν».

Τὸ «δὲ» σημαίνει «ναί» καὶ ἐν Ματθ. 15:9, Μάρκ. 7:7, 6:40 (κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον), Πράξ. 3:14, Ῥωμ. 13:1. Βλέπε σχετικῶς σελ. 30, 46, 130-131, 168, 244-245 ἀντιστοιχῶς.

Ἰωάν. 17:2

«ΠΑΝ Ο ΔΕΔΩΚΑΣ ΑΥΤΩ»

«Καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, τὸ ὁποῖον εἶνε μέρος τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, οἱ ἔρμηνευται ὑποπίπτουν εἰς δεινὸν ἐρμηνευτικὸν λάθος, τὸ ὁποῖον εἰς ἡμᾶς προκαλεῖ μεγάλην ἀπορίαν. Διότι, ἂν οἱ ἔρμηνευται ἐπρόσεχον τὴν σύνταξιν, δὲν θὰ ὑπέπιπτον εἰς τοιοῦτον λάθος. Ἀλλὰ πῶς οἱ ἔρμηνευται δὲν ἐπρόσεξαν τὴν σύνταξιν; Ἰδού:

Τὴν περιληπτικὴν ἀντωνυμίαν «πᾶν» οἱ ἔρμηνευται θεωροῦν ὡς ἀντικείμενον τοῦ «δώσῃ», τὸ ὁποῖον σημαίνει τοὺς πιστοὺς ὡς σύνολον. Τὴν δὲ ἀντωνυμίαν «αὐτοῖς» θεωροῦν ὡς δεῦτερον ἀντικείμενον τοῦ «δώσῃ», τὸ ὁποῖον σημαίνει τοὺς πιστοὺς ὡς ἐπὶ μέρους ἄτομα. Καὶ οὕτως εἰς τὸ δεῦτερον τμήμα τοῦ χωρίου δίδεται ἡ ἐξῆς ἔννοια: «ἵνα εἰς τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν, τὸ ὁποῖον ἔδωκες εἰς αὐτόν, δώσῃ εἰς αὐτοὺς ζωὴν αἰώνιον!» Ἐνεκα τῶν δύο κατὰ τοὺς ἔρμηνευτὰς ἀντικειμένων τοῦ «δώσῃ» ὁ λόγος οὗτος εἶνε λίαν ἄστοχος, ἄχαρις καὶ ἀποκρουστικός.

Ἄν τὸ «πᾶν» ἦτο ἀντικείμενον τοῦ «δώσῃ», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν αὐτό, τοῦτο θὰ ἐτίθετο κατὰ πτῶσιν δοτικὴν, τὸ δὲ «αὐτοῖς», τὸ ὁποῖον ἐκλαμβάνουν ὡς δεῦτερον ἀντικείμενον τοῦ

«δώση» καὶ καθιστᾷ τὸν λόγον τόσον ἄχαριν καὶ ἀποκρουστικόν, θὰ ἐπερίττειε καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὸ χωρίον. Τὸ δεύτερον δηλαδὴ τμῆμα τοῦ χωρίου θὰ εἶχεν οὕτως: «ἵνα παντὶ ὃ δέδωκας αὐτῷ δώση ζωὴν αἰώνιον», τουτέστι, «διὰ τὴν δώση ζωὴν αἰώνιον εἰς πάντα ἄνθρωπον, τὸν ὅποιον ἔδωσες εἰς αὐτόν». Ἐπὶ πλέον ἔχομεν τὴν παρατηρήσωμεν, ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ χωρίου ὁ Θεὸς Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν Υἱὸν-Μεσσίαν «ἐξουσίαν πάσης σαρκός», τουτέστι ἐξουσίαν ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου, ἐφ' ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τὴν δώση τὴν αἰώνιον ζωὴν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἄλλ' αὕτη ἡ ἐννοία ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὅποιαν οἱ ἐρμηνευταὶ δίδουν εἰς τὸ δεύτερον τμῆμα τοῦ χωρίου. Διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἐρμηνείαν ἡ ἐξουσία ἐδόθη εἰς τὸν Χριστόν, διὰ τὴν δώση οὗτος τὴν αἰώνιον ζωὴν εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς μόνον, ἀφοῦ διὰ τῆς φράσεως «πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνονται οἱ ἐκλεκτοί, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν Χριστόν, διὰ τὴν δώση οὗτος εἰς αὐτοὺς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Πῶς εἶνε δυνατόν τὴν ζητῆ ὁ Χριστὸς τὴν δοξασθῆ καὶ τὴν δοξάσῃ τὸν Πατέρα (στίχ. 1) μὲ τὸ τὴν εὐδοκῆ καὶ δώση τὴν αἰώνιον ζωὴν μόνον εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐκ τῶν ἀνθρώπων συμφώνως πρὸς τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὅποιαν ὁ Πατὴρ ἔδωκεν εἰς αὐτόν, διὰ τὴν δώση τὴν αἰώνιον ζωὴν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον; Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Χριστόν τὴν ἐξουσίαν διὰ τὴν σωτηρίαν «πάσης σαρκός», ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὁ Χριστὸς συμφώνως πρὸς τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἐζήτησε τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὄχι μέρους τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλο δὲ θέμα, ὅτι τὴν σωτηρίαν λαμβάνουν μόνον οἱ ἐκλεκτοί, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι ἀπορρίπτουν αὐτήν.

Διὰ τὴν ἐρμηνευθῆ ὀρθῶς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον, πρῶτον καὶ κυρίως πρέπει τὴν ἐννοηθῆ ὀρθῶς ἡ σύνταξις αὐτοῦ. Ὡς ὑποκειμενον τοῦ «δώση» δὲν ἐννοεῖται «ὁ Υἱός», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ τὸ «πᾶν», τὸ ὅποιον οὗτοι, δεινῶς σφαλόμενοι, θεωροῦν ὡς ἀντικείμενον τοῦ «δώση». Ἡ φράσις «πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ» δὲν σημαίνει τοὺς ἐκλεκτούς, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν Υἱὸν-Μεσσίαν, ἀλλὰ σημαίνει πᾶν χάρισμα, τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν Υἱὸν-Μεσσίαν ὡς ἄνθρωπον, διὰ τὴν ἐκτελέση οὗτος τὴν μεσσιακὴν ἀποστολὴν τοῦ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ εἰρημένη φράσις σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ ἐν στίχ. 7 φράσις «πάντα ὅσα δέ-

δώκάς μου», καθώς και ἡ ἐν Ματθ. 11:27, Λουκ. 10:22 φράσις «Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου» (Ἴδὲ καὶ Ἰωάν. 3:35, 13:3). Ἐκ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν ὡς ἄνθρωπον ἐν τῇ ἀρχιερατικῇ προσευχῇ ἀναφέρονται συγκεκριμένως «τὰ ῥήματα» (στίχ. 8) ἢ «ὁ λόγος» (στίχ. 14) καὶ «τὸ ὄνομα» (στίχ. 11) ἢ «ἡ δόξα» (στίχ. 22). Οἱ δύο τελευταῖοι ὄροι «ὄνομα» καὶ «δόξα» σημαίνουν «δύναμις», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων Ἰωάν. 17:11-12 καὶ 17:22 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ α' τόμου τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 108-111 καὶ 116-117 ἀντιστοιχῶς. Τὸ «αὐτοῖς» εἶνε ἀντικείμενον τοῦ «δώση», ὅπως καὶ τὸ «ζωὴν αἰώνιον», καθόσον τὸ «δίδωμι» λαμβάνει δύο ἀντικείμενα, ἐν κατὰ δοτικὴν καὶ ἐν κατ' αἰτιατικὴν (δίδωμί τινί τι). Ἀναφέρεται δὲ τὸ «αὐτοῖς» εἰς τοὺς ἀνθρώπους γενικῶς, ὅπως καὶ ἡ φράσις «πάσης σαρκός», ἥτοι «παντὸς ἀνθρώπου» ἢ «πάντων τῶν ἀνθρώπων». Κατὰ συμμόρφωσιν πρὸς τὸ «πάσης σαρκός» τὸ κατὰ δοτικὴν ἀντικείμενον τοῦ «δώση» κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἶνε «αὐτῇ» (=πάση σαρκί). Ἄλλ' ἐτέθη «αὐτοῖς» (=τοῖς ἀνθρώποις) κατὰ σχῆμα λόγου κατὰ τὸ νοούμενον.

Ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 1 ὁ Χριστὸς ἐζήτησε παρὰ τοῦ Πατρὸς νὰ δοξάσῃ τὸν Υἱὸν του, διὰ νὰ δοξάσῃ καὶ ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα. Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν δὲ στίχ. 2 ἀναφέρει τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Υἱὸς καὶ ὁ Πατὴρ δοξάζονται. Ὁ τρόπος εἶνε: Συμφώνως πρὸς τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν Υἱὸν-Μεσσίαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, πᾶν χάρισμα τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους αἰώνιον ζωὴν. Δι' ἄλλων λόγων ὁ Χριστὸς ζητεῖ, νὰ μὴ ἀποβοῦν τὰ θεῖα χαρίσματα ἐπὶ ματαίῳ, ἀλλὰ ν' ἀποβοῦν ἀνθρωποσωτήρια.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Συμφώνως πρὸς τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ἔδωκες εἰς αὐτὸν ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου¹, ὥστε πᾶν χάρισμα, τὸ ὁποῖον ἔδωκες εἰς αὐτόν, νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ζωὴν αἰώνιον».

1. Ἡ ἐπὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων

Ἰωάν. 18:18

«ΕΣΤΗΚΕΝΑΙ», «ΕΣΤΑΝΑΙ»

«Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακίαν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος· ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος».

Τὸ «ἐστηκέναι» καὶ τὸ «ἐστάναι», παρακειμένους τοῦ «ἵστασθαι», οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἵστασθαι, εἶναι ὀρθιον». Οὕτω δὲ τοὺς ὑπερσυντελικούς «εἰστήκεισαν» καὶ «ἦν ἐστῶς» ἐξηγοῦν «ἵσαντο», δημωδῶς «στεκονταν», καὶ «ἵστατο», δημωδῶς «στεκόταν».

Ἄλλὰ τὸ «ἐστηκέναι» καὶ τὸ «ἐστάναι» ἔχουν καὶ τὴν ἐννοιαν τοῦ εἶναι, ὑπάρχειν, εὐρίσκεσθαι τινα ἢ τι ἐν τινι τόπῳ ἀσχέτως πρὸς τὴν στάσιν τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος, ἀσχέτως δηλαδὴ πρὸς τὸ ἂν τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα ἔχουν ὀρθίαν ἢ ὄχι στάσιν. Οὕτω π.χ. εἰς τὸ 1:26 τὸ «μέσος ὑμῶν ἔστηκεν» σημαίνει, «ἐν μέσῳ ὑμῶν εἶνε· ἐν μέσῳ ὑμῶν ὑπάρχει· μεταξὺ ὑμῶν εὐρίσκεται», εἰς τὸ 1:35 τὸ «πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης» σημαίνει, «πάλιν ἦτο ἐκεῖ ὁ Ἰωάννης· πάλιν ἦτο παρὼν ὁ Ἰωάννης», εἰς τὸ 6:22 ἡ φράσις, «ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης», σημαίνει, «ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς τὴν ἀπέναντι πλευρὰν τῆς λίμνης», εἰς τὸ Πράξ. 22:25 τὸ «εἶπε πρὸς τὸν ἐστῶτα ἑκατόνταρχον» σημαίνει, «εἶπε πρὸς τὸν ἑκατόνταρχον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκεῖ· εἶπε πρὸς τὸν παριστάμενον ἑκατόνταρχον· εἶπε πρὸς τὸν παρόντα ἑκατόνταρχον». Εἰς τὸ προκείμενον χωρίον τὸ «ἐστηκέναι» καὶ τὸ «ἐστάναι» ἔχουν τὴν εἰρημένην σημασίαν. Τὸ «εἰστήκεισαν» σημαίνει «ἦσαν, ἦσαν ἐκεῖ», καὶ τὸ περιφραστικὸν «ἦν ἐστῶς» ση-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἦν δὲ καὶ ὁ Πέτρος μετ' αὐτῶν

μαίνει «ἦτο, ἦτο ἐκεῖ». Ὅτι δὲ πράγματι ἐνταῦθα τὸ «ἐστηκέναι» καὶ τὸ «ἐστάναι» δὲν ἔχουν τὴν σημασίαν τοῦ ἴστασθαι, τῆς ὀρθίας στάσεως, τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν χωρίων Ματθ. 26:58,69, Μάρκ. 14:54, Λουκ. 22:55-56, κατὰ τὰ ὁποῖα καὶ «οἱ ὑπηρέται» καὶ ὁ Πέτρος ἐκάθηντο εἰς τὴν αὐλήν τοῦ ἀρχιερέως περὶ τὴν ἀναφθεῖσαν πυρὰν καὶ ἐθερμαίνοντο.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

« Ἦσαν δὲ ἐκεῖ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπάλληλοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον κάνει ἀνθρακιάν, διότι ἦτο ψῦχος, καὶ ἐθερμαίνοντο. Ὁ δὲ Πέτρος ἦτο μαζί μ' αὐτοὺς καὶ ἐθερμαίνεται».

Ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου (στίχ. 17) ἐξηυτέλισε τὸν μαθητὴν ἐνώπιον τῶν πολλῶν προσώπων, μετὰ τῶν ὁποίων ἐκάθητο περὶ τὴν ἀναφθεῖσαν πυρὰν καὶ ἐθερμαίνεται.

Ἰωάν. 18:25

«ΕΣΤΑΝΑΙ»

« Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος».

Ὁ περιφραστικὸς ὑπερσυντέλικος «ἦν ἐστῶς» δὲν σημαίνει «ἴστατο», δημωδῶς «στεκόταν», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει «ἦτο ἐκεῖ», ἦτο εἰς τὴν αὐλήν τῆς οἰκίας τοῦ ἀρχιερέως, ὅπως ἤδη ἐλέχθη ἐν στίχ. 18 καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἐνταῦθα, διὰ νὰ συνεχισθῇ ὁ λόγος περὶ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Πέτρου. Διὰ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὴν παρούσαν περίφρασιν «ἦν ἐστῶς», βλέπε τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Ἰωάν. 18:18, σελ. 160-161.

Μεταφράζομεν:

«Ὁ δὲ Σίμων Πέτρος ἦτο ἐκεῖ καὶ ἐθερμαίνεται».

Ἰωάν. 18:40

«ΕΚΡΑΥΓΑΣΑΝ ΟΥΝ ΠΑΛΙΝ»

«Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες¹ λέγοντες· μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν. Ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς ληστής».

Τὸ «οὖν» ἐνταῦθα θεωροῦμεν ἀντιθετικὸν καὶ ἐξηγοῦμεν «ἀλλά». Ὅτι δὲ τοῦτο ἔχει καὶ τοιαύτην σημασίαν, ἐδειξάμεν ἀλλαχοῦ (Βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 4:43-45 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 88-90). Ὁ Πιλᾶτος ἐδήλωσεν, ὅτι οὐδεμίαν ἐνοχὴν εὑρίσκειν εἰς τὸν Ἰησοῦν (στίχ. 38), καὶ ἐξέφρασε τὴν θέλησίν του ν' ἀπολύσῃ αὐτὸν (στίχ. 39). Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι ἐκραύγασαν, ζητοῦντες τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Βαραββᾶ.

Σοβαρωτέραν δυσκολίαν ἔχει τὸ «πάλιν». Δεδομένου, ὅτι προηγουμένως ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲν ἀνέφερε κραυγὴν τῶν Ἰουδαίων, πῶς τώρα λέγει, «Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν»; Ἡ διδομένη ἐξήγησις, ὅτι ὁ Ἰωάννης λέγει «πάλιν», διότι προϋποθέτει προηγουμένης κραυγᾶς τῶν Ἰουδαίων, τὰς ὁποίας ἀναφέρουν οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταί, δὲν εἶνε σοβαρά. Ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης δὲν ἀνέφερε προηγουμένην κραυγὴν τῶν Ἰουδαίων, τὸ «πάλιν» δὲν σημαίνει «πάλιν, ἐκ νέου», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ ἐκδέχονται αὐτό, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς σημαίνει «ἐν τούτοις, παρὰ ταῦτα». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν τὸ «πάλιν» ἔχει καὶ ἐν Σοφ. Σολ. 13:8, Α' Ἰωάν. 2:8. Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει καὶ σήμερον, ὅταν π.χ. λέγῃ τις: «Ἐμελέτησα πολὺ διὰ νὰ ἐπιτύχω εἰς τὰς ἐξετάσεις καὶ πάλιν δὲν ἐπέτυχον». Εἶνε σαφές, ὅτι ἡ ἐνταῦθα φράσις «καὶ πάλιν» σημαίνει «καὶ ἐν τούτοις, καὶ παρὰ ταῦτα», παρὰ τὴν πολλὴν μελέτην δηλαδὴ, παρὰ τὴν μεγάλην προσπάθειαν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἀλλ' ἐν τούτοις² ὅλοι ἐκραύγασαν λέγοντες: Ὅχι αὐτόν, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν. Ἦτο δὲ ὁ Βαραββᾶς ληστής».

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ πάντες παραλείπεται.

2. Ἦ, Παρὰ ταῦτα ὁμοως

Πράξ. 2:25

«ΠΡΟΩΡΩΜΗΝ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΕΝΩΠΙΟΝ ΜΟΥ...
ΟΤΙ ΕΚ ΔΕΞΙΩΝ ΜΟΥ ΕΣΤΙΝ»

*«Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν· προωρώ-
μην' τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός,
ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν ἵνα μὴ σαλευθῶ».*

Τὸ παρὸν χωρίον, εἰσαγωγικὴ φράσις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ ἀκριβὲς παράθεμα ἐκ τοῦ Ψαλμοῦ 15 τοῦ Δαβίδ, στίχ. 8, κατὰ τοὺς Ο', παρερμηνεύεται δεινῶς λόγῳ παρανοήσεως τῆς φράσεως «προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου» καὶ κυρίως τοῦ συνδέσμου «ὅτι». Τὸ «ὅτι» κατ' ἄλλους μὲν ἐξηγητὰς σημαίνει «διότι», κατ' ἄλλους δὲ «ὅτι» (εἰδικόν) καὶ οὐδὲ φαίνεται νὰ ὑποπτεύωνται οὗτοι μήπως ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἔχει ἄλλην σημασίαν. Τοῦ δὲ «προωρώμην» ἡ πρόθεσις «πρό» κατὰ τινα μὲν γνώμην ἔχει χρονικὴν σημασίαν, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ συνήθει τοῦ ῥήματος ἐννοία (προέβλεπον, ἔβλεπον ἐκ προτέρου), κατ' ἄλλην γνώμην ἔχει τοπικὴν σημασίαν (ἔβλεπον πρὸ ἐμοῦ, ἔβλεπον ἐμπρός μου, Ripley) καὶ κατ' ἄλλην γνώμην ἔχει ἐπιτατικὴν σημασίαν (Jacquier).

Συμφώνως πρὸς τὰς γνώμας ταύτας παραθέτομεν ἐνδεικτικῶς ἐνταῦθα ἐξηγήσεις τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ παραθέματος:

«Προέβλεπον τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου πάντοτε, διότι εἶνε εἰς τὰ δεξιά μου διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ».

«Ἐβλεπα ἐγὼ ὁ Μεσσίας ἐμπρός μου τὸν Κύριον πάντοτε· τὸν ἔβλεπα ὅτι εἶνε εἰς τὰ δεξιά μου ἕτοιμος νὰ μὲ προστατεύσῃ διὰ νὰ μὴ ἀνησυχῆσω καὶ κλονισθῶ ἀπὸ φόβον ἢ κίνδυνον ὁποιοδῆποτε».

«Ἐβλεπον τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, διότι εἶνε ἐκ δεξιῶν μου διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ».

Κατὰ τὰς τοιαύτας ἐξηγήσεις ἡ φράσις «προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου» ἔχει τὴν ἐννοίαν τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐνώπιον τοῦ Μεσσίου ἐπὶ σκοπῷ προστασίας αὐτοῦ. Ὁ Μεσσίας δηλαδὴ

1. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν ἀνορθόγραφον γραφὴν *προορώμην*

ἔβλεπε τὸν Κύριον παρόντα ἐνώπιόν του, ἔτοιμον νὰ προστατεύσῃ αὐτόν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐνώπιον τοῦ Μεσσίου ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐκ δεξιῶν τοῦ Μεσσίου («ὄτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν»). Ἐπίσης δι' αὐτῶν τῶν ἐξηγήσεων δὲν οἰκονομεῖται ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ παρατατικοῦ «προωρώμην» καὶ τοῦ ἐνεστώτος «ἐστίν». Τὸ νὰ λέγῃ τις, «ἔβλεπον τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου, διότι εἶνε εἰς τὰ δεξιὰ μου», ἢ, «ἔβλεπον τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου, ἔβλεπον ὅτι εἶνε εἰς τὰ δεξιὰ μου», αὐταὶ αἱ ἐξηγήσεις εἶνε ἄστοχοι, δὲν ἔχουν νόημα. Ἀφοῦ λέγει «ἐνώπιόν μου», δὲν ἔπρεπε νὰ λέγῃ «εἰς τὰ δεξιὰ μου». Καὶ ἀφοῦ λέγει «ἔβλεπον» (παρατατικός), δὲν ἔπρεπε νὰ λέγῃ «εἶνε», ἀλλ' «ἦτο» (ἐπίσης παρατατικός).

Κατὰ τὸν Blass τὸ «προορᾶσθαι» σημαίνει «μνήμονα εἶναι», συμφώνως δὲ πρὸς τὴν γνώμην ταύτην τὸ Ψαλμικὸν παράθεμα ἐξηγεῖται: «Ἦμουν μνήμων τοῦ Κυρίου πάντοτε, διότι εἶνε ἐκ δεξιῶν μου διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ». Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐξήγησις δὲν εὐσταθεῖ λόγῳ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ τοῦ παρατατικοῦ «προωρώμην» – «ἦμουν μνήμων» καὶ τοῦ ἐνεστώτος «ἐστίν» – «εἶνε». Ἄν ἡ γνώμη τοῦ Blass ἦτο ὀρθή, τὰ ῥήματα θὰ ἦσαν ἀμφοτέρα εἰς τὸν ἐνεστώτα χρόνον: «προορῶμαι τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν» – «Εἶμαι μνήμων τοῦ Κυρίου πάντοτε, διότι εἶνε ἐκ δεξιῶν μου».

Πρὸς ὀρθὴν ἔρμηνειαν τοῦ χωρίου δεόν νὰ τύχουν ἰδιαιτέρας προσοχῆς αἱ ἀντιθέσεις ἀφ' ἑνὸς μὲν μεταξὺ τοῦ «ἐνώπιον» καὶ τοῦ «ἐκ δεξιῶν», ἀφ' ἑτέρου δὲ μεταξὺ τοῦ παρατατικοῦ «προωρώμην» καὶ τοῦ ἐνεστώτος «ἐστίν». Ἐν τῇ ὀρθῇ ἔρμηνείᾳ αἱ ἀντιθέσεις λέξεων δὲν γίνονται ἀντιθέσεις νοημάτων.

Κατὰ τὴν ἔρμηνειαν τοῦ Λουκ. 7:47 ἐδείχθη, ὅτι ὁ σύνδεσμος «ὄτι» σημαίνει καὶ «διὰ τοῦτο» (βλ. σελ. 67-86). Ἡ δ' ἔρμηνεία τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίου εὐοδοῦται ἄριστα, ἐὰν τὸ «ὄτι» ἐξηγηθῇ «διὰ τοῦτο», ἡ δὲ φράσις «προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου» ἐκληφθῇ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ὁ Μεσσίας εἶχε τὸν Κύριον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του (τὸ Μασοριτικὸν λέγει, «εἶχον τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου»), προσέβλεπε καὶ ἀπέβλεπεν εἰς τὸν Κύριον, εἶχε τὸν Κύριον εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν σκέψιν του, ἦτο προσηλωμένος εἰς τὸν Κύριον καὶ ἐξηρητημένος ἐξ αὐτοῦ, εἰς αὐτὸν ἐλπίζων καὶ παρ' αὐτοῦ ἀναμένων βοήθειαν καὶ προστασίαν. Ἡ ἔκφρασις «προορῶμαι τῶν Κύριον ἐνώπιόν μου» εἶνε ὁμοία πρὸς τὰς ἐκφράσεις «ἐπὶ τὸν

Κύριον ἐπιβλέπω» (Μιχ. 7:7), «οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ ἐμβλέπουσιν» (Ἠσ. 17:7), «οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς τὸν Κύριον» (Ψαλμ. 24[25]:15. Ἴδὲ καὶ 122[123]:2, 140[141]:8, Β΄ Παρ. 20:12), καὶ «προτίθεμαι τὸν Θεὸν ἐνώπιόν μου» (Ψαλμ. 53[54]:5, 85[86]:14. Ἴδὲ καὶ 100[101]:3, ὅπου ἡ φράσις «οὐ προεθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον»). Ἄξιον μάλιστα παρατηρήσεως, ὅτι ἡ ἔκφρασις «προορῶμαι τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου» πρὸς τὴν ἔκφρασιν «προτίθεμαι τὸν Θεὸν ἐνώπιόν μου» εἶνε ὁμοία ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πρόθεσιν τῶν ῥημάτων «πρὸ» καὶ κατὰ τὸ ἐπίρρημα «ἐνώπιον». Ὅπως δὲ ἐν τῇ ἔκφράσει «προτίθεμαι ἐνώπιόν μου» ἡ πρόθεσις «πρὸ» προλαμβάνει τὸ ἐπίρρημα «ἐνώπιον» καὶ ἀμφοτέρωθεν ἔχουν τοπικὴν σημασίαν, οὕτω, νομίζομεν, συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ἔκφράσει «προορῶμαι ἐνώπιόν μου». Ἡ πρόθεσις δηλαδὴ «πρὸ» καὶ ἐνταῦθα προλαμβάνει τὸ ἐπίρρημα «ἐνώπιον» καὶ ἔχει τοπικὴν σημασίαν, ὄχι χρονικὴν ἢ ἐπιτατικὴν κατὰ μνημονευθείσας γνώμας. Ὅπως ἐπίσης κατὰ τὴν μετάφρασιν τῆς φράσεως «προτίθεμαι ἐνώπιόν μου», ἐπειδὴ τὸ «πρὸ» καὶ τὸ «ἐνώπιον» ἔχουν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ἐξ αὐτῶν παραλείπομεν τὸ ἔν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν μετάφρασιν τῆς φράσεως «προορῶμαι ἐνώπιόν μου».

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι ὁ Δαυὶδ λέγει δι' αὐτόν: Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἶχον πάντοτε τὸν Κύριον, διὰ τοῦτο εἶνε εἰς τὰ δεξιὰ μου διὰ νὰ μὴ παραθῶ».

Διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης γίνεται φανερόν, ὅτι αἱ ἀντιθέσεις ἀφ' ἑνὸς μὲν μεταξὺ τοῦ «ἐνώπιον» καὶ τοῦ «ἐκ δεξιῶν», ἀφ' ἑτέρου δὲ μεταξὺ τοῦ παρατακτικοῦ «προορῶμαι» καὶ τοῦ ἐνεστώτος «έστί», φαινομενικαί καὶ ὄχι οὐσιαστικαί, ἔχουν τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Ἐπειδὴ κατὰ τὸ παρελθὸν τῆς ἐπιγείου ζωῆς μου ἐγὼ ὁ Μεσσίας εἶχον πάντοτε τὸν Κύριον ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας μου καὶ οὐδέποτε ἐλησμόνου αὐτόν, διὰ τοῦτο τώρα, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους μου, ὁ Κύριος εὑρίσκεται εἰς τὰ δεξιὰ μου (ὅπως οἱ συνήγοροι παρίσταντο εἰς τὰ δεξιὰ τῶν πελατῶν των), διὰ νὰ μὲ ὑποστηρίξῃ. Δι' ἄλλων λέξεων, ὁ Μεσσίας εἶχε τὸν Θεὸν εἰς τὴν εὐσέβειάν του, καὶ ὁ Θεὸς τώρα ἀνταμείβων τὸν Μεσσίαν ἔχει τοῦτον εἰς τὴν προστασίαν του. Ὁ Μεσσίας ἦτο μετὰ τοῦ Κυρίου, ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶνε μετὰ τοῦ Μεσσίου (Πρβλ. Ψαλμ. 72[73]:23).

Ἰδιαιτέρως ἐπισημαίνομεν τὴν ὁμοιότητα τοῦ παραθέματος ἐν

τῷ ἐρευνηθέντι ἐδαφίῳ πρὸς τὸ Ψαλμ. 24(25):15, «Οἱ ὀφθαλμοί μου διαπαντὸς πρὸς τὸν Κύριον, ὅτι αὐτὸς ἐκσπάσει ἐκ παγίδος τοῦς πόδας μου». Καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, νομίζομεν, τὸ «ἴδι» σημαίνει «διὰ τοῦτο».

Πράξ. 2:29

«ΕΞΟΝ ΕΙΠΕΙΝ ΜΕΤΑ ΠΑΡΡΗΣΙΑΣ»

«Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβίδ ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη καὶ τὸ μνήμα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Πέτρος ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, εἰς τὸ «ἐξὸν» ἄλλοι ὑπονοοῦν «ἔστω» καὶ ἄλλοι «ἐστὶν». Καθ' ἡμᾶς δὲ ὀρθὸν εἶνε τὸ δεύτερον. Ἐπίσης τὸ «ἐξεῖναι» κατ' ἄλλους χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐπιτρέπουν» καὶ κατ' ἄλλους ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δύνασθαι». Ἡμεῖς δὲ ὡς ὀρθὴν θεωροῦμεν τὴν δευτέραν γνώμην. Διότι δὲν ἐχρειάζετο νὰ ἐπιτρέψουν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Πέτρον διὰ νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀπέθανεν, ἐτάφη καὶ τὸ μνήμα του ἦτο παρ' αὐτοῖς. Δι' ἄλλων λέξεων δὲν ἀπητεῖτο ἄδεια διὰ νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Ἀπόστολος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Δαβὶδ κτλ.

Ἡ φράσις «μετὰ παρρησίας» κατὰ μίαν ἐκδοχὴν σημαίνει «μετὰ παρρησίας, μετὰ θάρρους, ἐλευθέρως», κατ' ἄλλην «σαφῶς, καθαρῶς», καὶ κατ' ἄλλην «μετὰ πεποιθήσεως». Ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι δὲν εὐσταθεῖ, διότι δὲν ἐχρειάζετο θάρρος διὰ νὰ εἴπῃ τις, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀπέθανε κτλ., ὅπως δὲν ἐχρειάζετο, ὡς εἶπομεν, ἄδεια. Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι καὶ αὕτη ἀπορρίπτεται, διότι δὲν παρέχει σοβαρὰν ἐννοιαν. Δὲν εἶνε σοβαρὸν δηλαδὴ τὸ νὰ παρουσιάζεται ὁ Πέτρος λέγων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, «δύναμαι σαφῶς νὰ εἴπω, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀπέθανε κτλ.»! Ἡ τρίτη ἐκδοχὴ («μετὰ παρρησίας» = μετὰ πεποιθήσεως) εἶνε καλλιτέρα τῶν προη-

γυμένων, ἀλλ' ὄχι πλήρως ἐπιτυχής. Πλήρως ἐπιτυχὲς εἶνε τὸ «μετὰ παρρησίας» νὰ ἐξηγήσωμεν «μετὰ βεβαιότητος», ἀφοῦ ὁ θάνατος, ἡ ταφή καὶ ἡ ὑπαρξίς τοῦ μνήματος τοῦ Δαβὶδ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἦσαν ἀναμφισβήτητα καὶ βέβαια. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: Εἶνε βέβαιον, ὅτι ὁ Δαβὶδ καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη καὶ τὸ μνήμά του εὐρίσκεται παρ' ἡμῖν μέχρι σήμερον.

Ἡ λέξις «παρρησία» σημαίνει «βεβαιότης» καὶ ἐν Ἑβρ. 3:6, Α' Ἰωάν. 5:14, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τῶν χωρίου τούτων ἐν τοῖς οἰκειοῖς τόποις τοῦ παρόντος τόμου, σελ. 406-407, 539-540 ἀντιστοιχῶς.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ἄνδρες ἀδελφοί, δύναμαι νὰ εἶπω μετὰ βεβαιότητος διὰ τὸν πατριάρχην Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη καὶ τὸ μνήμά του εἶνε παρ' ἡμῖν μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης».

Πράξ. 3:13-14

«ΥΜΕΙΣ ΔΕ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΝ ΗΡΝΗΣΑΣΘΕ»

«Ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς μὲν παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν' κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν· ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε».

Κατὰ τινὰ γνώμην τὸ «μέν» ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐδόξασε τὸν δοῦλόν του Ἰησοῦν, καὶ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες παρέδωσαν καὶ ἠρνήθησαν αὐτόν. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶνε ὀρθή. Θὰ ἦτο ὀρθή, ἂν ἐχρησιμοποιοῦντο δύο ἀντιθετικοὶ σύνδεσμοι ἀντιστοιχοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ὁ «μέν», πρῶτος, καὶ ὁ «δέ», δεύτερος, ἂν δηλαδὴ ἡ διατύπωσις τοῦ λόγου ἦτο τοιαύτη: «Ὁ μὲν Θεός... ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν· ὑμεῖς δὲ παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτόν». Καθ' ἡμᾶς τὸ «μέν»

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ ἀντωνυμία αὐτὸν παραλείπεται.

εἶνε ἄνευ ἀποδόσεως, ὅπως εἰς πολλές ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. 1:1,18.

Τὸ «δὲ» ἐκλαμβάνεται ὡς ἀντιθετικόν, σημαῖνον τὴν ἀντίθεσιν τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήθησαν, πρὸς τὸν Πιλάτον, ὁ ὅποιος ἔκρινεν αὐτὸν ἄξιον ἀπολύσεως. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δὲν εἶνε ὀρθή. Ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 6:39-40, τὸ «δὲ» χρησιμοποιούμενον ἐπὶ ἐπαναλήψεως νόηματος εἶνε βεβαιωτικὸν καὶ ἐμφατικὸν καὶ ἐξηγεῖται «ναὶ» (Βλέπε σχετικῶς σελ. 130-131). Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει τὸ «δὲ» ἐνταῦθα, διότι ἐν τῇ φράσει «ὕμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε» κατ' οὐσίαν ἐπαναλαμβάνεται τὸ νόημα τῆς φράσεως «ὄν ὕμεῖς παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτόν».

Μεταφράζομεν:

«Ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐδόξασε τὸν δοῦλόν του Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖον σεῖς παρεδώσατε καὶ ἠρνήθητε ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ἐνῶ ἐκεῖνος ἔκρινεν ἄξιον ἀπολύσεως. Ναί, σεῖς τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήθητε».

Τὸ «δὲ» σημαίνει «ναὶ» καὶ ἐν Ματθ. 15:9, Μάρκ. 7:7, Ἰωάν. 6:40 (κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον), 16:20, Ῥωμ. 13:1. Βλέπε σχετικῶς σελ. 30, 46, 130-131, 156-157, 244-245 ἀντιστοίχως.

Πράξ. 3:16

«ΚΑΙ Η ΠΙΣΤΙΣ Η ΔΙ' ΑΥΤΟΥ»

«Καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τούτου, ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν».

Ἐνταῦθα τὸ «ἐστερέωσεν», ἀφοῦ δι' αὐτοῦ δηλοῦται ἡ θεραπεία ἐκ γενετῆς χωλοῦ μὴ δυναμένου νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του (στίχ. 2), δὲν σημαίνει «ἔκανεν ἰσχυρόν, ἐνεδυνάμωσεν», ὅπως πολλοὶ ἐξηγοῦν, ἢ «ἐστερέωσε», τουτέστιν ἐστήριξεν ἀκλονήτως,

ὅπως ἄλλοι νομίζουν. Καλλίτερον ἀντιλαμβάνονται τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος, ὅσοι ἐξηγοῦν «ἐστερέωσεν εἰς τοὺς πόδας του». Ἄλλ' ἀκόμη καλλίτερον εἶνε νὰ ἐξηγήσωμεν «ἀνῶρθωσεν», «ἔκανε νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του», δημωδῶς «στερίωσε». Πρβλ. τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἐστερέωσεν» ἐν Θρήν. 2:4.

Ἡ φράσις «ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ» ἐνέχει δυσκολίαν. Κατ' ἄλλους μὲν σημαίνει «ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, τοῦ Ἰησοῦ, παρεχομένη», κατ' ἄλλους δὲ σημαίνει «ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, τοῦ Ἰησοῦ, ἐνεργουμένη». Κατὰ τὰς ἐρμηνείας ταύτας ὁ Ἰησοῦς εἶνε τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ πίστις δίδεται ἢ ἐνεργεῖται. Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ εἰρημένη φράσις σημαίνει «ἡ πίστις ἡ εἰς αὐτόν», τουτέστιν, ἡ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν, καὶ δι' αὐτῆς τῆς φράσεως ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἐν τῷ χωρίῳ, θέλει νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν τὸν Ἰησοῦν, ὅχι ὡς μέσον, ἀλλ' ὡς ἀντικείμενον πίστεως, ὅπως παρουσίασεν αὐτόν διὰ τῆς προηγουμένης φράσεως τοῦ ἑδαφίου «ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ», τουτέστιν, ἕνεκα τῆς πίστεως εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ δευτέρα φράσις, διὰ τῆς ὁποίας διὰ δευτέραν καθ' ἡμᾶς φοράν ἐν τῷ χωρίῳ ὁ Ἀπόστολος παρουσιάζει τὸν Χριστὸν ὡς ἀντικείμενον πίστεως, δὲν συνιστᾷ παλιλλογίαν καὶ πολυλογίαν, ἀλλ' ἔχει ἐμφατικὴν σημασίαν. Ὁ Ἀπόστολος τονίζει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ἀντικείμενον πίστεως, διὰ νὰ διδάξῃ, ὅτι δὲν εἶνε ἀπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεάνθρωπος.

Ὑποστηρίζομεν, ὅτι ἡ φράσις «ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ» σημαίνει «ἡ πίστις ἡ εἰς αὐτόν», ἡ πίστις πρὸς τὸν Ἰησοῦν, διότι ἄλλως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ «καί», τὸ ὁποῖον προηγεῖται τῆς ἐν λόγῳ φράσεως, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ἑδαφίου. Τὸ «καί» τοῦτο συνήθως ἐκλαμβάνεται ὡς προσθετικῆς σημασίας, ὁπότε προκύπτει ἡ ἐξῆς ἔννοια: Τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ἐθεράπευσε τὸν χωλὸν λόγῳ τῆς πίστεως, καὶ ἡ πίστις ἐθεράπευσε αὐτόν! Κατ' οὐσίαν πρόκειται περὶ ἀνιαρᾶς ταυτολογίας. Ἀλλὰ τὸ «καί» χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ἐπαναλήψεως νοήματος ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ βεβαιωτικοῦ καὶ ἐμφατικοῦ «ναί», ὁπότε ἡ ἐπανάληψις δὲν συνιστᾷ ἀνιαρὰν ταυτολογίαν. Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀποκ. 11:5 ἐν σελ. 564. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ βεβαιωτικοῦ καὶ ἐμφατικοῦ «ναί» χρησιμοποιεῖται τὸ «καί» ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ, τοῦ ὁποίου τὸ δεύτερον ἡμισυ κατ' οὐσίαν εἶνε ἐπανάληψις τοῦ πρώτου ἡμίσεος πρὸς ἐπιβεβαίωσιν καὶ ἐμφα-

σιν. Ἄλλὰ τί ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ χωρίου θέλει νὰ ἐπιβεβαιώσῃ καὶ τονίσῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμίσει τοῦ χωρίου; Προφανῶς «τὴν πίστιν», ἡ ὁποία ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ χωρίου, ἀλλ' ὄχι καθ' ἑαυτὴν ἢ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν Χριστόν, τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεόν, τὸν ὁποῖον ἀπέρριψαν καὶ ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ πιστεύσουν διὰ νὰ τύχουν σωτηρίας. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, εἰπὼν εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ χωρίου, ὅτι λόγῳ τῆς πίστεως εἰς τὸ ὄνομά του ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσε τὸν χωλόν, εἰς τὸ δεῦτερον μέρος ἐπιβεβαιώνει καὶ τονίζει: *Ναί, ἡ πίστις εἰς αὐτόν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐθεράπευσε τὸν χωλόν!*

Φαίνεται βεβαίως παράδοξον, ὅτι τὴν φράσιν «ἡ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ» ἡμεῖς ἐξηγοῦμεν «ἡ πίστις ἢ εἰς αὐτόν». Τὴν πρόθεσιν «διὰ» μετὰ γενικῆς, ἡ ὁποία τοῦλάχιστον ἐκ πρώτης ὄψεως παρέχει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι σημαίνει μέσον ἢ ὄργανον, ἡμεῖς ἐκλαμβάνομεν ἄλλως. Εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Γραφῆς εὐρίσκονται πολλαὶ παράδοξοι περὶ τὴν πρόθεσιν «διὰ» μετὰ γενικῆς ἐκφράσεις, οἷον, «δι' ἐτῶν πλειόνων» (=μετὰ πολλὰ ἔτη), Πράξ. 24:17, «τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας» (=τῶν πιστευόντων ἐν ἀκροβυστία, τῶν πιστευόντων ἐν καταστάσει ἀκροβυστίας), Ῥωμ. 4:11, «τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι» (=εἰς τὸν τρώγοντα μετὰ προσκόμματος, εἰς τὸν τρώγοντα κατὰ τρόπον σκανδαλίζοντα), Ῥωμ. 14:20, «διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας» (=ὑπὸ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας), Α' Κορ. 12:8, «παραγγελίας ἐδώκαμεν διὰ τοῦ Κυρίου» (=ἐδώσαμεν παραγγελίας ἐν Κυρίῳ, ἐδώσαμεν παραγγελίας κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου), Α' Θεσ. 4:2, «παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ Κυρίου» (=παρακαλοῦμεν ἕνεκα τοῦ Κυρίου, χάριν τοῦ Κυρίου), Β' Θεσ. 3:12, «δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος» (=ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐδόθη ἡ μαρτυρία, ὅτι εἶνε δίκαιος), Ἐβρ. 11:4, «τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς» (=τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξαν καὶ ἔπαινον), Β' Πέτρ. 1:3. Σχετικῶς πρὸς τὴν τελευταίαν παραδοξοτάτην περίπτωσιν ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Β' Πέτρ. 1:3-7, σ. 491-492.

Πολλάκις ἐν τῇ Γραφῇ ἡ πρόθεσις «διὰ» χρησιμοποιεῖται ἰσοδυναμῶς πρὸς τὴν συχνότερον ἐν αὐτῇ χρησιμοποιουμένην πρόθεσιν «ἐν». Οὕτω π.χ. τὸ ἐν Πράξ. 1:2 «διὰ Πνεύματος ἁγίου» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐν Α' Κορ. 12:3 «ἐν Πνεύματι ἁγίῳ», τὸ ἐν Ματθ. 26:61 «διὰ τριῶν ἡμερῶν» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐν Ματθ. 27:40 «ἐν

τρισὶν ἡμέραις», ἐν Β΄ Κορ. 3:11 τὸ «διὰ δόξης» εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «ἐν δόξει». Ἴδὲ καὶ Α΄ Κορ. 12:8-9 καὶ Α΄ Ἰωάν. 5:6, ὅπου αἱ προθέσεις «διὰ» καὶ «ἐν» ἐναλλάσσονται.

Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐν λόγῳ ἰσοδυναμίας καὶ ἐναλλαγῆς τῶν προθέσεων «διὰ» καὶ «ἐν», ἐὰν εἰς τὴν ἐπίμαχον φράσιν τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου Πράξ. 3:16 «ἢ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ» ἀντικαταστήσωμεν τὴν πρόθεσιν «διὰ» διὰ τῆς «ἐν» θὰ προκύψῃ ἡ φράσις «ἢ πίστις ἢ ἐν αὐτῷ», ἡ ὁποία σημαίνει «ἢ πίστις ἢ εἰς αὐτόν», ὅπως τὸ ἐν Δαν. 6:23 «ἐπίστευσεν ἐν τῷ Θεῷ» σημαίνει «ἐπίστευσεν εἰς τὸν Θεόν» καὶ τὸ ἐν Μάρκ. 1:15 «πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ» σημαίνει «πιστεύετε εἰς τὸ εὐαγγέλιον». Ἐπίσης, ὅπως τὸ ἐν Α΄ Κορ. 1:10 «παρακαλῶ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου» εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «παρακαλῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου» καὶ «παρακαλῶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου», οὕτω καὶ ἡ ἐπίμαχος φράσις «ἢ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ» εἶνε ἰσοδύναμος τῶν φράσεων «ἢ πίστις ἢ ἐν αὐτῷ», «ἢ πίστις ἢ εἰς αὐτόν».

Ἰδιαιτέρως μνημονεύομεν περιπτώσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἔννοια τῆς προθέσεως «διὰ» εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει αὐτὴ εἰς τὴν ἐπίμαχον φράσιν «ἢ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ»:

«Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' αὐτοῦ¹, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκεῖνῳ κοινὸν» (Ῥωμ. 14:14). Τὸ χωρίον σημαίνει: «Εἶμαι βέβαιος καὶ πεπεισμένος ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν πρᾶγμα εἶνε ἀκάθαρτον εἰς ἑαυτὸ (ἢ, καθ' ἑαυτό), ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ κάτι ἀκάθαρτον, εἰς ἐκεῖνον εἶνε ἀκάθαρτον». Ὅπως εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τὸ «δι' αὐτοῦ» σημαίνει «εἰς ἑαυτό», οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐπίμαχον φράσιν «ἢ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ» τὸ «δι' αὐτοῦ» σημαίνει «εἰς αὐτόν».

«Καὶ πάντα, ὅσα ἦν αὐτῷ, ἔδωκε διὰ χειρὸς Ἰωσήφ» (Γεν. 39:4). Ἡ φράσις «ἔδωκε διὰ χειρὸς Ἰωσήφ» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν «ἔδωκεν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Ἰωσήφ».

«Καὶ παρέδωκεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ διὰ χειρὸς βασιλέως Συρίας» (Β΄ Παρ. 28:5). Τὸ χωρίον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχομεν τὴν ἔκφρασιν «παρέδωκε διὰ χειρὸς», σημαίνει: «Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας». Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ἔχομεν τὴν ἔκφρασιν «εἰς χεῖρας παρέδωκεν». Εἰς δὲ τὸ 36:17 ἔχομεν τὴν ἔκφρασιν «παρέ-

1. Ἡ, ἑαυτοῦ

δωκεν ἐν χερσίν». Αἱ τρεῖς ἐκφράσεις εἶνε ἰσοδύναμοι. Ἐναλλάσσονται δὲ εἰς αὐτὰς αἱ προθέσεις «διά», «ἐν» καὶ «εἰς».

Ἐποῦς εἰς τὰ παρατεθέντα χωρία τὸ «ἔδωκε διὰ χειρὸς» καὶ τὸ «παρέδωκε διὰ χειρὸς» σημαίνουν «ἔδωκεν εἰς τὴν χεῖρα» καὶ «παρέδωκεν εἰς τὴν χεῖρα», οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐξεταζόμενον ἐδάφιον τῶν Πράξεων ἢ φράσις «ἢ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ» σημαίνει «ἢ πίστις ἢ εἰς αὐτόν». Διὰ τῆς ἐν λόγῳ φράσεως μετὰ τοῦ προηγουμένου αὐτῆς «καὶ» ὁ Ἀπόστολος, ἐπαναλαμβάνομεν, τονίζει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ἀρνητὰς καὶ σταυρωτὰς τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι τὸν χωλὸν ἐθεράπευσεν ἢ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἄρα οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπως οἱ Ἀπόστολοι, ἔπρεπε νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ τύχουν σωτηρίας.

Σημειωτέον τέλος, ὅτι ἡ φράσις τοῦ ἐρευνηθέντος ἐδαφίου τῶν Πράξεων «ἢ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ», τουτέστιν «ἢ πίστις ἢ εἰς αὐτόν», εἶνε ὁμοία τῶν φράσεων τοῦ αὐτοῦ βιβλίου «πίστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν», 20:21, «περὶ τῆς εἰς Χριστόν πίστεως», 24:24, «πίστει τῇ εἰς ἐμὲ (τὸν Χριστόν)», 26:18.

Μεταφράζομεν:

«Τοῦτον δέ, τὸν ὁποῖον βλέπετε καὶ γνωρίζετε, ἀνῶρθωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ λόγῳ τῆς πίστεως εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ναί, ἢ πίστις ἢ εἰς αὐτόν ἔδωκεν εἰς αὐτόν τὴν πλήρη αὐτὴν ὑγιαν ἐνώπιον ὄλων ὁμῶν».

Πράξ. 4:13

«ΘΕΩΡΟΥΝΤΕΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΡΡΗΣΙΑΝ...»

«Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν».

Τὸ χωρίον τοῦτο οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ἐξηγοῦν, νομίζομεν, εὐστόχως, διότι δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «παρρησία». Οὗτοι νομίζουν, ὅτι ἡ λέξις αὕτη σημαίνει «θάραξ».

Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἡ λέξις αὕτη ἔχεται ἄλλης σημασίας. Ἐν Πράξ. 9:27,28, 13:46, 14:3, 18:26, 19:8, Ἐφ. 6:20 τὸ ῥῆμα «*παρρησιάζομαι*» σημαίνει «*ὁμιλῶ, κηρύττω*». Ἐκ τούτου δὲ συνάγομεν, ὅτι τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «*παρρησία*» σημαίνει τὸ *ὁμιλεῖν, τὴν ἰκανότητα τοῦ ἐκφράζεσθαι, τὸ "λέγειν", τὴν εὐφράδειαν, τὴν εὐγλωττίαν*. Τοιαύτην δὲ ἔννοιαν ἡ λέξις «*παρρησία*» νομίζομεν ὅτι ἔχει ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίῳ. Διότι εἰς ἡμᾶς φαίνεται, ὅτι «*ἡ παρρησία*» συνδέεται στενῶς πρὸς τὸ «*ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται*», κατὰ τὴν ἐξῆς δὲ ἔννοιαν: Οἱ Ἰουδαῖοι ἄρχοντες «*ἐθαύμαζον*», ἐξεπλήσσοντο καὶ κατεπλήσσοντο, ἐπειδὴ οὗτοι ἐξ ἑνὸς μὲν ἔβλεπον «*τὴν παρρησίαν*» τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰωάννου, τὸ πῶς ὠμίλουν δηλαδὴ ἔβλεπον, δι' ἄλλων λέξεων, τὴν εὐφράδειαν καὶ εὐγλωττίαν των, ἐξ ἑτέρου δὲ ἠννόησαν, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν «*ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται*'», ἀγράμματοι καὶ ἀμαθεῖς¹ ὡς μὴ φοιτήσαντες εἰς σχολὴν τινα πρὸς ἐκμάθησιν ἱερῶν καὶ κοσμικῶν γραμμάτων, ἀγράμματοι καὶ ἀστοιχείωτοι, ὡς θὰ ἐλέγομεν ἡμεῖς. Πῶς οἱ ἀγράμματοι καὶ οἱ ἀστοιχείωτοι ἐξεφράζοντο ὡς εὐπαιδευτοὶ καὶ ὡς κάτοχοι τῆς τέχνης τοῦ λόγου; Πῶς κατεῖχον καὶ ἀνέτως ἐχρησιμοποιοῦν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην; Πῶς ἐρητόρευον τὰ θεῖα γράμματα; Οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαύμαζον τοὺς Ἀποστόλους διὰ τὴν γνῶσιν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν εὐγλωττίαν των, ὅπως ἄλλοτε ἐθαύμαζον τὸν Ἰησοῦν (Ἰωάν. 7:15).

Ὡς πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐκδοχὴν, καθ' ἣν ὑπὸ «*τὴν παρρησίαν*» ἐννοεῖται τὸ θάρρος, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ νὰ ἔχουν θάρρος «*ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται*» δὲν εἶνε τόσον θαυμαστόν, ὅσον τὸ νὰ ἔχουν οὗτοι εὐφράδειαν καὶ εὐγλωττίαν. Διότι «*ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται*» δὲν εἶνε σπάνιον νὰ ἔχουν θάρρος, ἔτι δὲ καὶ θράσος, καὶ ἀντιστρόφως ἐγγράμματοι καὶ σοφοὶ δὲν εἶνε σπάνιον νὰ ἔχουν φοβίαν καὶ δειλίαν. Ἄλλὰ τὸ νὰ ἔχουν εὐφράδειαν καὶ ῥητορείαν καὶ νὰ ἐκφράζωνται ἀπταιστως ἄνθρωποι ἀγράμματοι καὶ ἀστοιχείωτοι, τοῦτο ἔξω τῆς περιοχῆς τῆς χάριτος εἶνε ἀδύνατον ἢ πάντως σπανιώτατον.

Ἡ τελευταία φράσις τοῦ χωρίου, «*ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν*», δὲν σημαίνει, ὅπως πολλοὶ νομίζουν, ὅτι οἱ

1. Τὸ «*ἰδιῶται*» θεωροῦμεν συνώνυμον πρὸς τὸ «*ἀγράμματοι*» καὶ ἐξηγοῦμεν «*ἀμαθεῖς*», διότι κατὰ τὸ Α' Κορ. 14:16,23,24, Β' Κορ. 11:6 «*ἰδιώτης*» εἶνε ὁ ἔχων ἀγνοίαν, ὁ ἄπειρος ἢ ἄμοιρός τις.

Ἰουδαῖοι ἄρχοντες ἀνεγνώριζον, ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἦσαν μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ. εἶνε ἀστείον νὰ τίθεται θέμα ἀναγνώρισεως τῶν Ἀποστόλων, καὶ μάλιστα τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰωάννου, ὡς μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ. Ἐν τῇ εἰρημένῃ φράσει, καθὼς καὶ ἐν τῇ ὁμοίᾳ περιπτώσει 3:10, τὸ «ἐπιγινώσκω» δὲν σημαίνει «ἀναγνώριζω», ἀλλ' ἀπλῶς «γνωρίζω», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. εἰς τὸ 25:10. Ἡ ἔννοια τῆς ἐν λόγῳ φράσεως εἶνε, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἄρχοντες ἐγνώριζον, ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἦσαν μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ συνεπῶς εἰς ἐκεῖνον ὄφειλον τὴν καταπληκτικὴν γνῶσιν καὶ εὐγλωττίαν των.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Βλέποντες δὲ τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ διαπιστώσαντες, ὅτι εἶνε ἄνθρωποι ἀγράμματοι καὶ ἀμαθεῖς, ἐθαύμαζον, ἐγνώριζον δέ, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν μαζὶ μετὸν Ἰησοῦν».

Πράξ. 5:6

«ΕΞΕΝΕΓΚΑΝΤΕΣ ΕΘΑΨΑΝ»

«Ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν».

Τὸ «συνέστειλαν» σημαίνει, ὅτι ἔκαναν συστολήν τοῦ νεκροῦ σώματος, διηυθέτησαν αὐτό, ἐσυμμάζευσαν αὐτό διὰ τὴν ταφήν.

Τὸ «ἐξενέγκαντες» δὲν σημαίνει, ὅπως νομίζεται, ὅτι μετέφεραν τὸν νεκρὸν ἔξω τῆς πόλεως, ὅπου ἐθάπτοντο οἱ ἰδιῶται. Καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως ἐὰν ἐθάπτετο ὁ νεκρός, θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ αὐτὴ λέξις. Τὸ «ἐκφέρω», τοῦ ὁποίου τὸ «ἐξενέγκαντες» εἶνε μετοχὴ ἀορίστου ἀ', ἐπὶ νεκροῦ σημαίνει ἐκκομίζω πρὸς ταφήν, *κἀνω τὴν ἐκφοράν.* (Ἰδὲ Λεξικὸν Liddell - Scott).

Μεταφράζομεν:

«Τότε οί νεώτεροι ἐσηκώθησαν, ἐσυμμάζευσαν αὐτόν, ἔκαναν τήν ἐκφοράν καί ἔθαψαν».

Βλέπε καί τήν ἐρμηνείαν τοῦ Πράξ. 5:9 ἐν συνεχείᾳ.

Πράξ. 5:9

«ΚΑΙ ΕΞΟΙΣΟΥΣΙ ΣΕ»

«Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα Κυρίου; Ἴδου οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ καί ἐξοίσουσί σε».

Τὸ «ἐκφέρω» ἐνταῦθα δὲν ἔχει τήν γενικὴν ἔννοιαν τοῦ «φέρω ἔξω», ὅπως νομίζεται, ἀλλ' ἐπὶ νεκροῦ χρησιμοποιούμενον ἔχει εἰδικὴν ἔννοιαν, σημαίνει «κάνω τὴν ἐκφοράν». Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Πράξ. 5:6 ἐν σελ. 174-175.

Μεταφράζομεν:

«Διατί συνεφωνήσατε νὰ προκαλέσετε' τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου; Ἴδου οἱ πόδες ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔθαψαν τὸν ἄνδρα σου, εἶνε εἰς τὴν θύραν καὶ θὰ κάνουν τὴν ἐκφοράν σου».

*Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι κατὰ τὸ παρὸν χωρίον, καθὼς καὶ κατὰ τὸ Ψαλμ. 94(95):8-9, ὡς μαρτυρεῖ τὸ Ἑβρ. 3:7, ἄνθρωποι «ἐπέειρασαν» τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, κατὰ τὸ Α' Κορ. 10:9 «ἐξεπέειρασαν» τὸν Χριστόν, καὶ κατ' ἄλλα χωρία, π.χ. Ψαλμ. 77(78):41,56, «ἐπέειρασαν» τὸν Θεόν. Ἀντιφάσκουν τὰ χωρία τῆς Γραφῆς; *Οχι βεβαίως. Καὶ τὸν Θεόν καὶ τὸν Χριστόν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα «ἐπέειρασαν» οἱ ἄνθρωποι, διότι οἱ τρεῖς εἶνε μία οὐσία ἢ θεότης.

1. *Ἡ νὰ προσβάλετε

Πράξ. 6:10

«ΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑ»

«Καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστήναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπὸ «τὸ πνεῦμα» συμφώνως πρὸς τὸν στίχ. 3 («πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου καὶ σοφίας») ἐννοεῖται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Οὕτω δὲ ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἠδύναντο ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὴν σοφίαν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, μὲ τὸ ὁποῖον ὠμίλει ὁ Στέφανος. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν φαίνεται ὀρθὴ διὰ πολλοὺς λόγους. Εἰς τὸν στίχ. 3 κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον γίνεται λόγος περὶ «Πνεύματος Ἁγίου», καθὼς καὶ εἰς τὸν στίχ. 5, ἐνῶ εἰς τὸ παρὸν χωρίον γίνεται λόγος ἀπλῶς περὶ «πνεύματος». Ἐπίσης εἰς τὸν στίχ. 3 προηγείται, ὡς εἶνε φυσικόν, ἡ μνεῖα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀκολουθεῖ ἡ μνεῖα τῆς «σοφίας», ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἄλλ' εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον προηγείται «ἡ σοφία» καὶ ἔπεται «τὸ πνεῦμα». Ἐπίσης, ἂν ὑπὸ «τὸ πνεῦμα» τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου ἐννοῆται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, τότε, ὡς ἦδη εἶπομεν, ἡ ἔννοια εἶνε, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἠδύναντο ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὸν Θεὸν ἢ εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, πρᾶγμα αὐτονόητον! Ἐκτὸς δὲ τούτου τὸ πνεῦμα τοῦ χωρίου δὲν εἶνε νὰ ἐξαρθῇ τὸ ἀκαταμάχητον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ τὸ ἀκαταμάχητον τοῦ ὄργάνου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ Στεφάνου, τοῦ κορυφαίου τῶν ἑπτὰ διακόνων (Πρβλ. στίχ. 5,8). Ὁ συγγραφεὺς τῶν Πράξεων θέλει νὰ εἴπη: Τόσον ἰσχυρὰν ἐπιχειρηματολογίαν ἀνέπτυσεν ὁ Στέφανος, ὥστε οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἠδύναντο, ἵνα ἐκφρασθῶμεν δημωδῶς, «νὰ τὰ βγάλουν πέρα μαζί του». Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἂν «ἡ σοφία» καὶ «τὸ πνεῦμα» εἶνε δύο κατ' οὐσίαν πράγματα, διατὶ τὸ χωρίον λέγει «ᾧ ἐλάλει» καὶ δὲν λέγει «οἷς ἐλάλει»; Διατὶ δηλαδὴ τὸ «ἐλάλει» λέγεται μόνον ὡς πρὸς τὸ «πνεῦμα» καὶ δὲν λέγεται ὡς πρὸς ἀμφοτέρω, «τὸ πνεῦμα» δηλαδὴ καὶ «τὴν σοφίαν»;

Καθ' ἡμᾶς «ἡ σοφία» καὶ «τὸ πνεῦμα» εἶνε συνώνυμα, κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων, ἡ ὁποία δίδει

εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν. Ἐνταῦθα «πνεῦμα» εἶνε ἢ «πνευματικὴ δύναμις», μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Στέφανος, ἐμπνεόμενος καὶ φωτιζόμενος ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνέπτυσε συντριπτικὴν ἐπιχειρηματολογίαν καὶ κατετρόπωνε τοὺς Ἰουδαίους συζητητὰς του. Καὶ ἐπειδὴ «ἡ σοφία» καὶ «τὸ πνεῦμα» εἶνε ἓν κατ' οὐσίαν πρᾶγμα, διὰ τοῦτο τὸ «ἐλάλει» δὲν ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ δύο, ἀλλ' εἰς τὸ ἓν. Δὲν λέγει δηλαδὴ «οἷς ἐλάλει», ἀλλ' «ᾧ ἐλάλει». Ὅτι δὲ «πνεῦμα» σημαίνει «πνευματικὴ δύναμις» ἢ, ἄλλως, «νοητικὴ δύναμις», τοῦτο φαίνεται εἰς χωρία, ὅποια τὰ Γεν. 41:38-39, Δαν. 4:5-6, 15, 5:11-12, 14. Καὶ σήμερον δι' ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔχει σπουδαίαν διανοητικὴν δύναμιν, λέγομεν, ὅτι αὐτὸς ἔχει «πνεῦμα». Πρὸς τὰ συνώνυμα «σοφία» καὶ «πνεῦμα» τοῦ ἐρευνωμένου ἐδαφίου πρὸς τὰ «σοφία» καὶ «σύνεσις», – «σοφία» καὶ «φρόνησις», – «σοφία» καὶ «δύναμις» ἐν Δαν. 2:20, 21, 23 ἀντιστοίχως κατὰ τὸν Θεοδοτίωνα. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐν Δαν. 2:23 ἀντὶ τοῦ «δύναμις» τοῦ Θεοδοτίωνος οἱ Ὁ ἔχουν «φρόνησις». Πρὸς τὸ ὅλον δὲ ἐδάφιον πρὸς τὸ Λουκ. 21:15, «Ἐγὼ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνήσονται ἀντιπεῖν οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν». Καὶ ἐνταῦθα «στόμα» καὶ «σοφία» κατ' οὐσίαν εἶνε συνώνυμα, διότι «στόμα» εἶνε ἢ δύναμις ἢ ἰκανότης τοῦ ὀρθῶς καὶ συνετῶς, ἄρα σοφῶς, ἐκφράζεσθαι.

Μεταφράζομεν:

«Ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν πνευματικὴν δύναμιν, μετὰ τὴν ὁποίαν ὠμίλει».

Πράξ. 7:55-56

«ΕΙΔΕΝ... ΙΗΣΟΥΝ ΕΣΤΩΤΑ
ΕΚ ΔΕΞΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»

«Υπάρχων δὲ πλήρης Πνεύματος Ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε δόξαν Θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους¹ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ ἐστῶτα».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπου ὁ λόγος περὶ ὀπτασίας τοῦ Στεφάνου καθ' ἣν ὤραν ὠμίλει εἰς τὸ Συνέδριον καὶ ἤλεγχε τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι ἡ μετοχή «ἐστῶς» σημαίνει «ίστάμενος». Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς δηλαδὴ ὁ Στέφανος εἶδε τὸν Ἰησοῦν νὰ ἴσταται, νὰ εἶνε ὄρθιος, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Ὅτι δὲ εἶδεν ὄρθιον τὸν Ἰησοῦν, ὑποστηρίζουν οἱ ἐρμηνευταί, τοῦτο ἐσημαίνουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἕτοιμος νὰ παράσχη εἰς αὐτὸν βοήθειαν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὄρθῃ. Θὰ ἦτο ὄρθῃ, ἂν ὁ Στέφανος ἔβλεπε τὸν Ἰησοῦν, ὄχι ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ δεξιῶν ἑαυτοῦ. Ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ Στεφάνου ἐμφάνισις τοῦ Ἰησοῦ θὰ εἶχε πράγματι τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς παρέχει ὑποστήριξιν καὶ βοήθειαν εἰς αὐτὸν («ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ», Ψαλμ. 15[16]:8. Ἴδὲ καὶ 73:23, 109[110]:5, 120[121]:5). Ἡ ἐν λόγῳ ἐρμηνεία θὰ ἦτο ἐπίσης ὄρθῃ, ἂν ὁ Στέφανος ἔβλεπε τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, ἢ, μᾶλλον, ἐμφανιζόμενον εἰς αὐτόν καὶ ἐνισχύοντα αὐτόν, ὅπως ἔπραξεν ὁ ἄγγελος εἰς τὸν Ἰησοῦν κατὰ τὴν ἀγωνίαν του ἐν τῇ Γεθσημανῇ (Λουκ. 22:43).

Λέγων ὁ Στέφανος, ὅτι εἶδε «τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ ἐστῶτα», δὲν ὠμίλει διὰ τὸν Ἰησοῦν ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἑαυτόν του, δὲν ἤθελε νὰ εἶπη, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο ὄρθιος διὰ νὰ δείξη, ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ βοηθήσῃ αὐτόν, ἀλλ' ὠμίλει διὰ τὸν Ἰησοῦν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ δὲν ἐννοεῖται ὄρθιος ὁ Ἰησοῦς. Διότι ἡ ὄρθια στάσις τοῦ Ἰησοῦ πλησίον τοῦ Θεοῦ θὰ ἦτο

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει διηνοιγμένους

υποτιμητική και δουλική. Μετά την ανάληψιν του ὁ Ἰησοῦς εἰς πολλὰ χωρία τῆς Γραφῆς παρίσταται ὄχι ὄρθιος, ἀλλὰ πάντοτε καθήμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δειχθῆ ἡ δόξα του μετὰ τὸ πάθος καὶ ἡ ἰσοτιμία του πρὸς τὸν Θεὸν (Ψαλμ. 109[110]:1, Ματθ. 22:44, Μάρκ. 12:36, Λουκ. 20:42, Πράξ. 2:34, Ἑβρ. 1:13. Ἐπίσης Μάρκ. 16:19, Ἑφ. 1:20, Κολ. 3:1, Ἑβρ. 1:3, 8:1, 10:12, 12:2). Μάλιστα κατὰ τὸ Ἀποκ. 3:21 ὁ Ἰησοῦς ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θρόνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κάθηται ὁ Πατήρ. Ἴδὲ καὶ τὸ Ἀποκ. 22:3, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς καὶ Ἀρνίον ἔχουν κοινὸν θρόνον. Οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι ὁ Στέφανος εἶδε τὸν Ἰησοῦν ὄρθιον, διότι ἐκλαμβάνουν τὸ «ἐστῶς» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἰστάμενος», ἐπειδὴ διαφεύγει τὴν ἀντίληψιν των, ὅτι τὸ «ἐστάναι» δὲν σημαίνει μόνον «ἰσταςθαι, εἶναι ὄρθιον», ἀλλὰ σημαίνει καὶ «εἶναι, ὑπάρχειν, εὑρίσκεισθαι (ἐν τινι τόπῳ)». Ὅτι δὲ τὸ «ἐστάναι», καθὼς καὶ «ἐστηκέναι», ἔχει καὶ τοιαύτην σημασίαν, τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 18:18 ἐν σελ. 160-161, ὅπου καὶ παραπέμπομεν. Ἡ μετοχὴ «ἐστῶς» εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον, συντακτικῶς κατηγορηματικῆ, σημαίνει «νὰ εἶνε» ἢ «νὰ εὑρίσκεται».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Πλήρης δὲ Πνεύματος Ἁγίου ἐκοίταξεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶδε δόξαν Θεοῦ καὶ τὸν Ἰησοῦν νὰ εἶνε¹ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶπεν: Ἰδοὺ βλέπω τοὺς οὐρανοὺς ἀνοικτοὺς καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶνε¹ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Στέφανος «εἶδε δόξαν Θεοῦ», εἶδε τὸν Θεὸν ν' ἀκτινοβολῆ καὶ νὰ περιβάλλεται ὑπὸ λάμπσεως, καὶ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ εἶδεν, ὅτι ἦτο ὁ Ἰησοῦς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν λέγει βεβαίως ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐκάθητο, ἀλλὰ τοῦτο ὑπονοεῖται, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἀνάληψιν, συμφώνως πρὸς ὅλα τὰ σχετικὰ χωρία τῆς Γραφῆς, ὁ Χριστὸς ἐκάθησεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὸ ταπεινὸν ὄνομα «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» ἐχρησιμοποιοῦ μόνον ὁ Ἰησοῦς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐκτὸς τῆς παρουσίας περιπτώσεως, καθ' ἣν χρησιμοποιεῖ αὐτὸ καὶ ὁ Στέφανος διὰ τὸν Ἰησοῦν. Ἀναφέρων δὲ ὁ Στέφανος τὴν ἔνδοξον ὄπτασίαν του εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν Συνέδριον θέλει νὰ εἴπη: «Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ὁ ταπεινὸς Ἰησοῦς, τὸν ὅποιον σεῖς κατεδικάσατε καὶ ἐσταυρώσατε, τώρα εὑρίσκεται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ

1. Ἡ νὰ εὑρίσκεται

δεξιά αὐτοῦ, τιμώμενος καὶ δοξαζόμενος ὡς ἰσοτίμος πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Στεφάνου ἦτο δριμύς ἔλεγχος καὶ θαρραλεωτάτη πρόκλησις αὐτοῦ πρὸς τοὺς χριστοκτόνους Ἰουδαίους, ὅπως καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴ δίκην του ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου, «Ἄπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ» (Ματθ. 26:64. Ἴδὲ καὶ Μάρκ. 14:62, Λουκ. 22:69). Ὁ ποιητικὸς καὶ μεγαλειώδης οὗτος λόγος τοῦ Ἰησοῦ σημαίνει: Ἀπὸ τώρα, ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς καταδίκης καὶ τῆς σταυρώσεώς μου, πρὸς τραγικὴν εἰς βάρος σας εἰρωνεῖαν θὰ βλέπετε νὰ δοξάζωμαι (Ἴδὲ ἐρμηνεῖαν τοῦ Ματθ. 26:64 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 38-43).

Συνοψίζοντες λέγομεν:

Ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ θέσις τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀπτασίαν τοῦ Στεφάνου δὲν σημαίνει ἄλλο τι, ἀλλὰ τὴν δικαίωσιν, τὴν δόξαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἰσοτιμίαν τοῦ Ἐσταυρωμένου, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ λόγοι τῆς Γραφῆς περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας τοῦ Χριστοῦ.

Πράξ. 9:1-2

«ΕΤΙ ΕΜΠΝΕΩΝ ΑΠΕΙΛΗΣ ΚΑΙ ΦΟΝΟΥ»

«Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεὶ ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «ἔτι» δὲν σημαίνει «εἰσέτι, ἀκόμη», ἀλλὰ σημαίνει «ἐπὶ πλέον, περισσότερον», ὅπως π.χ. ἐν 21:28, Ματθ. 18:16, 26:65, Ἀποκ. 22:11. Τὸ «ἔτι» δηλαδὴ δὲν σημαίνει ἐξακολουθήσιν ἢ, ἄλλως, συνέχισιν τοῦ πάθους τοῦ Σαύλου κατὰ «τῶν μαθητῶν», ἦτοι τῶν χριστιανῶν, τοῦ ἐκφραζομένου διὰ τῆς φράσεως «ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου», ἀλλὰ σημαίνει αὔξησιν ἢ, ἄλλως, ἐπίτασιν τοῦ πάθους. Ὁ Λουκᾶς δὲν θέλει βεβαίως νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ θαῦμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Σαύλου παρὰ τὴν Δα-

μασκόν ἐγένετο καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἐξηκολούθει νὰ ἐχθρεύεται τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ θέλει νὰ εἶπη, ὅτι τὸ θαῦμα ἐγένετο καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐχθρα τοῦ εἶχεν ἐπιταθῆ. Οὕτω τὸ θαῦμα ἀναδεικνύεται περισσότερον. Διὰ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὸ «ἔτι» τῆς φράσεως «ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς» πρβλ. τὸ «περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἕξω πόλεις», 26:11.

Ἡ λέξις «ἀπειλῆ» δὲν σημαίνει «ἀπειλή», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλ' «ὀργή, μένος». Τοιαύτην σημασίαν ἡ λέξις ἔχει ἐν χωρίοις, ὁποῖα τὰ ἐξῆς παρατιθέμενα καὶ σχολιαζόμενα:

«Ἐν ἀπειλῇ ὀλιγώσεις γῆν καὶ ἐν θυμῷ κατάξεις ἔθνη» (Ἀβ. 3:12). Ἡ «ἀπειλῆ» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸν «θυμὸν» καὶ σημαίνει «ἀγανάκτησις, ὀργή». Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῇ ὀργῇ καὶ τῷ θυμῷ αὐτοῦ θὰ ἐπιφέρῃ ἐκτεταμένην τιμωρίαν καὶ καταστροφὴν. Ἴδὲ καὶ τὸ Ἑβραϊκόν.

«Καὶ Κύριος ἔσται ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐξελεύσεται ὡς ἀστραπὴ βολίς, καὶ Κύριος παντοκράτωρ ἐν σάλπιγγι σαλπιδεῖ καὶ πορεύσεται ἐν σάλῳ ἀπειλῆς αὐτοῦ» (Ζαχ. 9:14). Ἡ τελευταία πρότασις τοῦ χωρίου (ἡ ὁποία διαφέρει ἐν τῷ Μασσοριτικῷ), καθ' ἡμᾶς ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Κύριος θὰ βαδίσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐν ταραχῇ ὀργῆς. Ἡ ὀργὴ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀναστατώνει τὸν Κύριον. Πρβλ. τὸ «ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος, ὡς δυνατὸς κεκραιπαληκῶς ἐξ οἴνου, καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ» (Ψαλμ. 77[78], 65-66).

«Οὐ διαφέρει ἀπειλῆ βασιλέως θυμοῦ λέοντος, ὁ δὲ παροξύνων αὐτὸν ἀμαρτάνει εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν» (Παροιμ. 20:2). Ἐνταῦθα ἡ «ἀπειλῆ» τοῦ βασιλέως παραβάλλεται πρὸς τὸν «θυμὸν» τοῦ λέοντος καὶ δὲν εἶνε δύσκολον νὰ καταλάβῃ τις, ὅτι ἡ «ἀπειλῆ» ἀπαντᾷ συνωνύμως πρὸς τὸν «θυμὸν» καὶ σημαίνει «ὀργή», ὅπως δεικνύει καὶ ἡ λέξις «παροξύνων». Πρβλ. 16:14 («θυμὸς βασιλέως ἄγγελος θανάτου»).

«Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσι πληρωθεὶς βαθεῖ χόλω διὰ τὸ περὶ τούτων προνοία Θεοῦ διεσκεδάσθαι πᾶν αὐτοῦ τὸ νόημα, ἐνατενίσας μετὰ ἀπειλῆς εἶπεν» (Γ' Μακ. 5:30). Ἡ φράσις «μετὰ ἀπειλῆς» δὲν συνάπτεται ἐννοιολογικῶς πρὸς τὸ «εἶπεν» καὶ δὲν σημαίνει «ἀπειλητικῶς». Διότι ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐνταῦθα, ὠμίλησε μὲν ἐν ὀργῇ καὶ θυμῷ πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν Ἑρμῶνα, περὶ τοῦ ὁποίου ἐπίσης πρόκειται ἐνταῦθα, ἀλλὰ δὲν ἠπειλήσε νὰ τιμωρήσῃ αὐτόν, ὅπως εἰς τὴν συνέ-

χειαν τοῦ χωρίου φαίνεται. Ἡ εἰρημένη φράσις ἐννοιολογικῶς συνάπτεται πρὸς τὸ «ἐνατενίσας» καὶ σημαίνει «μετ' ὀργῆς». Ἡ λέξις δηλαδὴ «ἀπειλή» σημαίνει «ὀργή». Τὸ «ἐνατενίσας μετ' ἀπειλῆς» σημαίνει «ἀτενίσας μετ' ὀργῆς». Ὑπὲρ τῆς ἐρμηνείας ταύτης συνηγορεῖ καὶ τὸ «πληρωθεὶς βαθεῖ χόλω». Πρὸς τὸ «ἐνατενίσας μετὰ ἀπειλῆς» πρβλ. τὸ «περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς», Μάρκ. 3:5.

«Τὸν δὲ Ἑρμωνα προσκαλεσάμενος μετὰ ἀπειλῆς εἶπε· ποσάκις σοι δεῖ περὶ τούτων αὐτῶν προστάττειν, ἀθλιώτατε;» (Γ' Μακ. 5:37). Καὶ εἰς τὸ παρὸν χωρίον δὲν εἶνε δύσκολον νὰ καταλάβη τις, ὅτι «ἀπειλή» σημαίνει «ὀργή». Ἡ φράσις «προσκαλεσάμενος μετὰ ἀπειλῆς εἶπε» σημαίνει, «προσκαλέσας μετ' ὀργῆς εἶπε».

Ἡ λέξις «φόνος» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸν «φόνον», ἀλλ' ἀπαντᾷ συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «ἀπειλή», ἡ ὁποία, ὡς ὑπεστηρίξαμεν, σημαίνει «ὀργή». Ἡ δὲ ὀργὴ εἶνε αἰτία τοῦ φόνου (Ματθ. 5:21-22). Ἡ λέξις δηλαδὴ «φόνος» δὲν σημαίνει αὐτὸν τὸν φόνον, ἀλλὰ τὴν ὀργήν, ἡ ὁποία γίνεται αἰτία φόνου. Ἐν τιοιαύτῃ ἐννοίᾳ εὐρίσκομεν τὴν λέξιν ἐν Ἰεζ. 43:8 κατὰ τοὺς Ο': «Ἐξέτριψα αὐτοὺς ἐν θυμῷ μου καὶ ἐν φόνῳ». Τὸ «ἐν» εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, σημαίνει αἰτίαν. Αἱ δὲ λέξεις «θυμὸς» καὶ «φόνος» εἶνε συνώνυμοι. Τὸ χωρίον σημαίνει: Ἐξωλόθρευσα αὐτοὺς ἐξ αἰτίας τοῦ θυμοῦ μου καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ὀργῆς. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ ἐθυμώθη καὶ ὠργίσθη μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς ἀσεβεῖς ἀνθρώπους (Πρβλ. «κατέστρεψε Κύριος ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ», Δευτ. 29:22[23], καὶ ἄλλα ὅμοια).

Ὅπως «φόνος» σημαίνει «ὀργή», οὕτω «φονεύω» σημαίνει «ἔχω ὀργήν, μένος, μανίαν· διάκειμαι ἐχθρικῶς, μισῶ». Ἐν Ψαλμ. 61:4 κατὰ τοὺς Ο' τὸ «φονεύετε» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸ «ἐπιτίθεσθε» καὶ σημαίνει «ὀρμάτε μετὰ μανίας». Ἴδὲ καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «φονεύω» ἐν Ἰακ. 4:2 ἐν σελ. 474-475.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ὁ δὲ Σαῦλος, περισσότερον πνέων μένεα καὶ ὀργὴν κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, προσῆλθεν εἰς τὸν ἀρχιερέα καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς διὰ τὴν Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς».

Πράξ. 10:38

«ΔΙΗΛΘΕΝ ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ»

«Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, ὅτι ὁ Θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ».

Τὸ «ὡς» ἐνταῦθα δὲν εἶνε τροπικὸν ἐπίρρημα σημαῖνον «πῶς», ὅπως ἐκλαμβάνουν τοῦτο οἱ ἐξηγηταί, ἀλλ' εἶνε εἰδικὸς σύνδεσμος ἐξαρτώμενος ἐκ τοῦ γνωστικοῦ ῥήματος «οἴδατε» τοῦ προηγουμένου στίχ. 37 καὶ δέον νὰ ἐξηγητῆται «ὅτι» («ὕμεις οἴδατε... ὡς...» = σεῖς γνωρίζετε... ὅτι...). Εἰδικὸς σύνδεσμος εἶνε τὸ «ὡς» καὶ εἰς τὸ 10:28 («ὕμεις ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν»), 11:16 («ἐμνήσθην τοῦ ῥήματος Κυρίου ὡς ἔλεγεν»), Α' Θεσ. 2:10-11 («ὕμεις μάρτυρες καὶ ὁ Θεὸς ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν, καθάπερ οἴδατε ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ παρακαλοῦντες»). Ἡ σύνταξις «οἴδατε Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεός» εἶνε ἀνάλογος τῆς ἐν Α' Κορ. 16:15 συντάξεως «οἴδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας».

Τὸ «διῆλθεν» οἱ ἐξηγηταί ἐκδέχονται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ διῆλθε διὰ διαφορῶν τόπων ἢ περιῆλθεν ἢ περιώδευσε διαφοροὺς τόπους. Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς τὸ ῥῆμα τοῦτο σημαίνει, ὅτι διῆλθε τὸν βίον, δημωδῶς «πέρασε τὴ ζωὴ», διὰ μιᾶς λέξεως «ἔζησε». Αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει ἐν Γ' Βασ. 3:6, «διῆλθεν ἐνώπιόν σου ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν εὐθύτητι». Εἶνε προφανέστατον ἐνταῦθα, ὅτι τὸ «διῆλθεν» ἔχει τὴν ἐννοίαν τοῦ «ἔζησεν». Τὸ «διέρχομαι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ζῶ» χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Α' Βασ. 2:30, 35· 12:2.

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἐν τῇ φράσει «Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ δυνάμει» γίνεται διάκρισις μεταξὺ Ἁγίου Πνεύματος καὶ δυνάμεως, ὅπερ εἶνε ἐπιχείρημα κατὰ τῶν αἰρετικῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διδάσκουν, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα οὔτε Θεὸς εἶνε οὔτε πρόσωπον, ἀλλὰ δύναμις. Ὡς δεικνύει ἢ ἐν λόγῳ φράσις καὶ ἄλλαι ὅμοιαι (Α' Κορ. 2:4, Α' Θεσ. 1:5), ἄλλο εἶνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἄλλο ἡ

δύναμις. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔχει δύναμιν, παντοδυναμίαν, δὲν εἶνε δύναμις, εἶνε πρόσωπον καὶ Θεός.

Ἄξιον παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι ἡ ἐκ δύο λέξεων φράσις «διήλθεν εὐεργετῶν» ἀποτελεῖ ἀρίστην σύνοψιν τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«(Γνωρίζετε) τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐχρίσεν αὐτὸν μὲ Πνεῦμα Ἅγιον καὶ μὲ δύναμιν, καὶ ἔζησεν εὐεργετῶν καὶ θεραπειῶν ὄλους, ὅσοι κατετυραννοῦντο ἀπὸ τὸν Διάβολον, διότι ὁ Θεὸς ἦτο μετ' αὐτοῦ».

Ὡς ἐκ περισσοῦ λέγομεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐχρίσθη μὲ Πνεῦμα Ἅγιον καὶ δύναμιν ὡς ἄνθρωπος. Ἔλαβεν ὡς ἄνθρωπος ὅ,τι ἔχει ὡς Θεός.

Πράξ. 13:8

«ΕΛΥΜΑΣ Ο ΜΑΓΟΣ –ΟΥΤΩ ΓΑΡ ΜΕΘΕΡΜΗΝΕΥΕΤΑΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΑΥΤΟΥ»

Ἐνθίστατο δὲ αὐτοῖς ἐλύμας,¹ ὁ μάγος, —οὔτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ—, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι ἡ λέξις «ὄνομα» ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, ἡ δὲ λέξις «ἐλύμας», πιθανῶς ἀραμαϊκὴ ἢ πιθανώτερον ἀραβικὴ, εἶνε ἄλλο ὄνομα τοῦ Ἰουδαίου μάγου καὶ ψευδοπροφήτου Βαριησοῦ (στίχ. 6), διὸ καὶ γράφουν ταύτην μὲ κεφαλαῖον τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς γράμμα (Ἐλύμας). Ἄλλ' ἀφοῦ ἐν στίχ. 6 δηλοῦται, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰουδαίου μάγου καὶ ψευδοπροφήτου εἶνε Βαριησοῦς, ἐν δὲ τῷ προκειμένῳ στίχ. 8 δὲν δηλοῦται, ὅτι τὸ «ἐλύμας» εἶνε ἕτερον ὄνομα αὐτοῦ, ἡ λέξις «ὄνομα» ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ στίχῳ δὲν ἔχει τὴν συνήθη, ἀλλ' ἄλλην σημασίαν, καὶ συνεπῶς τὸ «ἐλύμας» δὲν εἶνε κύριον ὄνομα, ὅπως τὸ «Βα-

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

ρησοῦς», διὸ καὶ ἡμεῖς γράφομεν αὐτὸ μὲ μικρὸν τὸ ἀρχικόν του γράμμα. Καθ' ἡμᾶς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου ἢ λέξις «*δνομα*» σημαίνει «*ιδιότης*». Ὁ Βαριησοῦς δηλαδὴ εἶχε τὴν ιδιότητα «*ἐλύμας*», ὅπερ μεταφράζεται «*ὁ μάγος*». Ὅτι δὲ ἡ λέξις «*δνομα*» σημαίνει καὶ «*ιδιότης*», τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἑρμηνεῖαν τοῦ Ματθ. 10:41-42 ἐν σελ. 21-23.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«*Ἄλλ' ἀντίστατο εἰς αὐτοὺς ἐλύμας, ὁ μάγος, —διότι οὕτω μεταφράζεται ἡ ιδιότης του—, προσπαθῶν νὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τὴν πίστιν.*»

Πράξ. 13:25

«ΩΣ ΔΕ ΕΠΛΗΡΟΥ Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟΝ»

«Ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε· τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; Οὐκ εἰμι ἐγώ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ οὐ οὐκ εἰμι ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λύσαι.»

Ἐνταῦθα κατὰ τοὺς πλείστους τῶν ἐξηγητῶν ὁ παρατατικὸς «*ἐπλήρου*» σημαίνει «*ἔφερεν εἰς πέρας, ἐτελείωνεν*». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐξήγησις δὲν εἶνε ὀρθή. Διότι ὁ πρόδρομος καὶ βαπτιστὴς Ἰωάννης ἔλεγε τοὺς περιεχομένους ἐν τῷ χωρίῳ λόγους ὄχι πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀποστολῆς του, ἀλλὰ πολὺ προηγουμένως, μᾶλλον δ' ἐξ ἀρχῆς τῆς δημοσίας δράσεώς του, προετοιμάζων τὸν λαὸν διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ μετ' αὐτὸν ἔρχομένου καὶ κατὰ πολὺ ἰσχυροτέρου του Χριστοῦ.

Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ὁ παρατατικὸς «*ἐπλήρου*» δὲν σημαίνει τὸ τέλος τῆς ἀποστολῆς, ἀλλὰ τὴν πρόοδον πρὸς περάτωσιν αὐτῆς, δι' ἄλλων λόγων τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς.

Ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ εἶνε βεβαίως καλλιτέρα τῆς πρώτης, ἀλλ' ὄχι πλήρως ἐπιτυχής. Οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα τὸ «*πληρῶ*». Τοῦτο ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει σημαίνει ἀπλῶς «*ἐκτελῶ, ἀσκῶ*»,

ὅπως ἐν Κολ. 4:17 («ἵνα αὐτὴν πληροῖς», τουτέστι, διὰ νὰ ἐκτελῆς αὐτὴν, διὰ ν' ἀσκῆς αὐτὴν, τὴν διακονίαν δηλαδή. Πρβλ. Λουκ. 9:31, «ἦν (ἔξοδον) ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ», τουτέστι, τὴν ὁποῖαν (ἔξοδον)' ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιήσῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ).

Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίου, «Ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον», δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, «Καὶ καθὼς ὁ Ἰωάννης ἐξετέλει τὴν ἀποστολήν (του)», ἢ, «Καὶ ἐνῶ ὁ Ἰωάννης ἤσκει τὴν ἀποστολήν (του)».

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον ὀλόκληρον:

«Καὶ ἐνῶ ὁ Ἰωάννης ἐξετέλει² τὴν ἀποστολήν (του), ἔλεγε: Ποῖος νομίζετε ὅτι εἶμαι; Δὲν εἶμαι ἐγώ, ἀλλ' ἰδοὺ ὕστερον ἀπὸ ἐμὲ ἔρχεται ἄλλος, τοῦ ὁποῖου δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λύσω τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν».

1. Ἐννοεῖ τὴν ἔξοδον τοῦ θανάτου, τὸν θάνατον.

2. Ἦσκει

Πράξ. 13:27

«ΑΓΝΟΕΙΝ»

«Οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας κρίναντες ἐπλήρωσαν».

Ἐνταῦθα εἰς τὴν φράσιν «τοῦτον ἀγνοήσαντες» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἔσχον ἄγνοιαν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ, δὲν ἀντελήφθησαν ὁποῖος ἦτο ὁ Ἰησοῦς. Μερὶς δὲ τῶν ἐξηγητῶν ὡς ἀντικείμενον τοῦ «ἀγνοήσαντες» δὲν θεωρεῖ μόνον τὸ «τοῦτον», ἀλλὰ καὶ τὴν φράσιν «τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν», ὅπερ ὁμως ἀποκλείεται ἐκ τῆς συντάξεως. Ἡ εἰρημένη φράσις εἶνε ἀντικείμενον εἰς τὸ «ἐπλήρωσαν», ὄχι εἰς τὸ «ἀγνοήσαντες».

Καθ' ἡμᾶς τὸ «ἀγνοῶ» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀπορρίπτω», ὅπως καὶ ἐν Ῥωμ. 10:3, Α' Κορ. 14:37-38, Β' Κορ. 6:9, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 237-240, 277-278, 296-297 ἀντιστοίχως). Συνεπῶς ἡ φράσις «τοῦτον ἀγνοήσαντες» ἔχει τὴν ἐννοίαν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέρριψαν τὸν Ἰησοῦν, δὲν παρεδέχθησαν αὐτὸν ὡς Μεσσία (Πρβλ. τὸ «ἀπεδοκίμασαν», Ματθ. 21:42, Μάρκ. 12:10, Λουκ. 20:17, Α' Πέτρ. 2:7, καὶ τὸ «ἠρνήσασθε», Πράξ. 3:13,14).

*Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἡ στάσις τῶν Ἰουδαίων ἀπέναντι τοῦ Ἰησοῦ ἐκφράζεται διττῶς, ἀρνητικῶς καὶ θετικῶς· ἀρνητικῶς μὲν διὰ τῆς μετοχῆς «ἀγνοήσαντες» (=ἀπορρίψαντες), θετικῶς δὲ διὰ τῆς μετοχῆς «κρίναντες» (=καταδικάσαντες).

*Ἄξιον παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον ἐμφανίζει συντακτικὴν τινα δυσκολίαν. Ἡ δυσκολία ὀφείλεται εἰς τὸ δεῦτερον «καί», τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ συνδεθῇ πρὸς τὸ «ἐπλήρωσαν». Ὁμαλώτερον ἢ σύνταξις θὰ εἶχεν οὕτω: «τοῦτον ἀγνοήσαντες, κρίναντες καὶ ἐπλήρωσαν τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν». Πρόκειται περὶ ἐβραϊσμοῦ. Πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν: Ἄφου ἀπέρριψαν αὐτόν, μὲ τὸ νὰ καταδικάσουν αὐτὸν συγχρόνως ἐξεπλήρωσαν (ἢ, οὕτως ἐξεπλήρωσαν) τοὺς λόγους τῶν προφητῶν. Ἄν παραλείψωμεν τὸ ἐν λόγῳ «καί», ὁ ἐβραϊσμὸς ἐκλείπει καὶ ἡ δυσκολία αἰρεται. Πρβλ. τὸ «καὶ» τῆς φράσεως «καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας», 3:24.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι, ἀφ' οὗ ἀπέρριψαν αὐτόν μὲ τὸ νὰ ἐκφέρουν καταδικαστικὴν ψῆφον¹ συγχρόνως ἐξεπλήρωσαν τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀναγινώσκονται κατὰ πᾶν σάββατον».

1. Ἡ, μὲ τὴν καταδίκην

Πράξ. 13:45

«ΑΝΤΙΛΕΓΕΙΝ»

«*Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις¹ ἀντιλέγοντες καὶ² βλασφημοῦντες*».

Εἰς τὸ παρὸν χωρίον τὸ ῥῆμα «ἀντιλέγω» χρησιμοποιεῖται δις καὶ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ δημιουργηθῆται ἡ ἐντύπωσις ἀνιαρᾶς ταυτολογίας («ἀντέλεγον... ἀντιλέγοντες»). Δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον τὸ χωρίον ἐτροποποιήθη καὶ οὕτω προέκυψεν ἡ γραφὴ τοῦ κριτικοῦ κειμένου, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ «ἀντιλέγοντες» παραλείπεται.

Καθ' ἡμᾶς ἡ διπλῆ χρῆσις τοῦ «ἀντιλέγω» δὲν συνιστᾷ ταυτολογίαν, διότι τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει καὶ ἐν ἄλλῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὸ «ἀντιλέγω» σημαίνει «ἀντιτίθεμαι, ἀνθίσταμαι, ἀντιδρῶ, ἀντιπράττω», ὅπως ἐν Γ' Μακ. 2:28, Δ' Μακ. 8:2, Ἰωάν. 19:12³, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἔχει τὴν κυρίαν σημασίαν του, σημαίνει «ἀντιλέγω, λέγω τὸ ἀντίθετον».

Κατὰ ταῦτα τὸ «ἀντέλεγον... ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες» σημαίνει «ἀντέδρων... ἀντιλέγοντες καὶ ὑβρίζοντες», «προέβαλλον ἀντίστασιν δι' ἀντιθέτων λόγων καὶ δι' ὕβρεων».

Μεταφράζομεν:

«*Ὄταν δὲ εἶδον οἱ Ἰουδαῖοι τὰ πλήθη, ἐκυριεύθησαν ὑπὸ φανατισμοῦ ἐκ ζηλοτυπίας καὶ ἀντέδρων εἰς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Παύλου ἀντιλέγοντες καὶ ὑβρίζοντες*».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει λαλουμένοις

2. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ἀντιλέγοντες καὶ παραλείπεται.

3. Ἀνάλογον σημασίαν ἔχει τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «ἀντιλογία» εἰς χωρία ὅπως Ἑβρ. 12:3, Ἰουδ. 11.

Πράξ. 14:15

«ΤΑ ΜΑΤΑΙΑ»

«Ἄνδρες, τί ταῦτα ποεῖτε; Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἔσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα.»

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὴν φράσιν «τί ταῦτα ποιεῖτε;» οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν, «τί εἶνε αὐτά, τὰ ὁποῖα κάνετε;», ἢ, «τί εἶνε αὐτό, τὸ ὁποῖον κάνετε;». Ἄλλ' αἱ ἐξηγήσεις αὐταὶ δὲν εἶνε ὀρθαί. Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὸ ἐρώτημα δὲν εἶνε, «τίνα ταῦτα ποιεῖτε;», ἢ, «τί τοῦτο ποιεῖτε;», ἀλλὰ, «τί ταῦτα ποιεῖτε;». Τὸ «τί» εἶνε ἐνικὸν καὶ τὸ «ταῦτα» πληθυντικὸν ἀριθμοῦ. Τὸ «τί» σημαίνει «διατί», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν 1:11, 3:12 (δύς), 15:10, 22:7, Λουκ. 2:48. Ἡ δὲ ἐν λόγῳ ἐρωτηματικὴ φράσις πρέπει νὰ ἐξηγητῆται, «διατί κάνετε αὐτά;», ἢ, «διατί κάνετε αὐτὰ τὰ πράγματα;».

Τὸ «ὁμοιοπαθής» ἐνταῦθα δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἔχοντος τὰς αὐτὰς ἀσθενείας καὶ τὰ αὐτὰ παθήματα, τοῦ ἀδυνάτου καὶ θνητοῦ, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἔχοντος τὴν αὐτὴν σύστασιν, τὴν αὐτὴν φύσιν. Τοιαύτην ἐννοίαν ἡ λέξις ἔχει ἐν Σοφ. Σολ. 7:3, Δ' Μακ. 12:13, Ἰακ. 5:17. Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰακ. 5:16-17 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 305. Κατὰ τὴν συνάφειαν τοῦ ἐρευνημένου ἐδαφίου οἱ κάτοικοι τῶν Λύστρων ἐξέλαβον τοὺς ἀποστόλους Παῦλον καὶ Βαρνάβαν ὡς Θεοὺς προσλαβόντας τὴν μορφήν ἀνθρώπων καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ προσφέρουν εἰς αὐτοὺς θυσίαν. Διαμαρτυρόμενοι δὲ οἱ Ἀπόστολοι διὰ τοῦ λόγου τοῦ χωρίου, «Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἔσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι», ἠννόουν: Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἄνθρωποι, πραγματικοὶ ἄνθρωποι, τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς ὑμᾶς, ὄχι ἀνωτέρας φύσεως, καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρῆτε ἡμᾶς Θεοὺς.

Τὸ «ματαίων» ἄλλοι θεωροῦν γένους οὐδετέρου καὶ δι' αὐτοῦ ἐννοοῦν τὰ μάταια ἐκεῖνα πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ συνίστων θυσίαν τῶν κατοίκων τῶν Λύστρων εἰς τοὺς Ἀποστόλους (ματαίων ταύ-

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ἄρθρον παραλείπεται.

ρων, στεμμάτων κλπ.), και ἄλλοι θεωροῦν γένους ἀρσενικοῦ, ὑπονοοῦντες πρὸς συμπλήρωσιν τὴν λέξιν «Θεῶν» (ματαίων Θεῶν). Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ ὄρου «τὰ μάταια», ἀπολύτως, χωρὶς ὑπονοουμένην λέξιν πρὸς συμπλήρωσιν. Σημαίνει δὲ ὁ ὄρος οὗτος «τὰ εἰδῶλα» καὶ οὕτω πρέπει νὰ μεταφράζεται. Ὅτι δὲ πράγματι «τὰ μάταια» εἶνε ὀνομασία διὰ τὰ εἰδῶλα, τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ χωρίων τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', ὅποια τὰ ἐξῆς: Λευϊτ. 17:7 («οὐ θύσουσιν ἔτι... τοῖς ματαίοις»), Γ' Βασ. 16:2 («τοῦ παροργίσει με ἐν τοῖς ματαίοις αὐτῶν»). Ἴδὲ καὶ στίχ. 13 καὶ 26), Δ' Βασ. 17:15 («ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων»), Β' Παρ. 11:15 («κατέστησεν ἐαυτῷ ἱερεῖς... τοῖς ματαίοις καὶ τοῖς εἰδώλοις»). Ἐνταῦθα «τὰ μάταια» καὶ «τὰ εἰδῶλα» ἀναφέρονται συνωνυμικῶς), Ὡσ. 5:11 («πορεύεσθαι ὀπίσω τῶν ματαίων»), Ἀμ. 2:4 («ἐπλάνησεν αὐτοὺς τὰ μάταια, ἃ ἐποίησαν»), Ἡσ. 30:15 («ἐπεποιθεῖς ἐπὶ τοῖς ματαίοις»), Ἱερ. 2:5 («ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων»).

«Τὰ μάταια» τοῦ ἐρευνωμένου ἔδαφιου ἀντιτίθενται πρὸς «τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα», ἡ δὲ ἔκφρασις «ἀπὸ τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἐν Α' Θεσ. 1:9 ἔκφρασιν «ἐπιστρέφειν πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄνθρωποι, διατί κάνετε αὐτά; Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἄνθρωποι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ σαῶς, καὶ κηρύττομεν εἰς σαῶς νὰ ἐπιστρέψετε ἀπ' αὐτὰ τὰ εἰδῶλα πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα».

Πράξ. 15:20

«ΑΛΙΣΓΗΜΑΤΑ»

«Ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος».

Τὸ «ἀλίσγημα» εἶνε ἄπαξ λεγόμενον. Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «μιάσμα, μόλυσμα». Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὡς «ἀλίσγηματα», ἦτοι μιάσματα, ἐνταῦθα χαρακτηρίζονται τὰ «εἰδῶ-

λα». Ἡ δὲ φράσις, «τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων», πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ, «νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τῶν μiasμάτων τῶν εἰδώλων· νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τῶν μiasμάτων, τὰ ὁποῖα εἶνε τὰ εἶδωλα». Ἄλλ' ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εὐσταθεῖ. Διότι τὸ χωρίον δὲν ἐννοεῖ ἀποχὴν ἀπὸ τῶν εἰδώλων ὡς μολυσμάτων, ἀλλ' ἀπὸ «τῶν εἰδωλοθύτων», ὅπως ὁ στίχ. 29 δεικνύει. Ἡ ἐξήγησις τῆς εἰρημένης φράσεως, «νὰ ἀπέχουν ἀπὸ πραγμάτων μεμολυσμένων ὑπὸ τῶν εἰδώλων», δὲν εἶνε ἐπίσης ἐπιτυχής, διότι ὁ λόγος περὶ πραγμάτων εἶνε γενικός, ἐνῶ τὸ χωρίον ἐννοεῖ ἕν καὶ συγκεκριμένον πρᾶγμα, τὰ εἰδωλόθυτα. Καὶ ἡ ἐξήγησις, «νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τροφῆς μεμολυσμένης ὑπὸ τῶν εἰδώλων», δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἐξήγησιν «ἀλίσγημα» σημαίνει «μεμολυσμένη τροφή», ἐνῶ κατὰ τὸν θεῖον λόγον καμμία τροφή ἐξ ἠθικῆς ἐπόψεως δὲν εἶνε μεμολυσμένη καὶ ἀκάθαρτος.

Ὁ Χριστὸς ἐδίδαξεν, ὅτι «οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον» (Ματθ. 15:11). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει ἐπίσης περὶ τῶν τροφῶν: «Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ· εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκεῖνῳ κοινὸν» (Ῥωμ. 14:14). Οὐδὲν εἶνε ἀκάθαρτον καθ' ἑαυτό, ἀντικειμενικῶς· εἶνέ τι ἀκάθαρτον δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ αὐτὸ ἀκάθαρτον. Εἰδικῶς δὲ περὶ τῶν εἰδωλοθύτων ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι δὲν ὑπάρχει πραγματικῶς εἶδωλον, ἄλλος Θεὸς δηλαδή, ἐκ τοῦ ὁποίου, ἐννοεῖται, θὰ ἐμολύνοντο τὰ εἰδωλόθυτα, ἀλλ' ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς εἶνε τοῦ Κυρίου, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ συνεπῶς δύναται ὁ πιστὸς ἀφόβως νὰ τρώγῃ εἰδωλόθυτα. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν ὀρθὴν γνῶσιν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων καὶ πολλοὶ νομίζουν, ὅτι ταῦτα εἶνε μεμολυσμένα, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος συνιστᾷ τὴν ἀποφυγὴν τῆς βρώσεως εἰδωλοθύτων εἰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀσθενεῖς τὴν συνείδησιν ἀδελφοὶ θὰ ἐσκανδαλίζοντο. Ἐπίσης ἀπαγορεύει τὴν βρῶσιν εἰδωλοθύτων «ἐν εἰδωλείῳ», εἰς εἰδωλολατρικὸν δηλαδή ναόν, διότι τοῦτο συνιστᾷ εἰδωλολατρίαν (Α' Κορ. 8:1-13, 10:14-33). Ὅπως δὲ ὁ Παῦλος ὡς θεόπνευστος ἀπόστολος δὲν ἐθεώρει τὰ εἰδωλόθυτα μεμολυσμένας τροφάς, οὕτω βεβαίως καὶ ὁ Ἰάκωβος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ, καὶ γενικώτερον ἡ ἀποστολικὴ σύνοδος, ἡ ὁποία ἀπεδέχθη τὸν λόγον τοῦ Ἰακώβου.

Κατὰ ταῦτα τὰ «ἀλίσγηματα» δὲν εἶνε «μολύσματα» ἢ «μεμο-

λυσμέναι τροφαί», ἀλλ' ἀπλῶς «τροφαί», πράγματα τρωγόμενα, ὅπως δεικνύει ὁ στίχ. 29 («ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων»). Ἡ φράσις «τὰ ἀλισγήματα τῶν εἰδώλων» δεόν νά ἐξηγηθῆ «καί εἰδωλικαί τροφαί», τουτέστι τὰ εἰδωλόθυτα. Ὁ Ἰάκωβος καί μετ' αὐτοῦ ἡ ἀποστολική σύνοδος ἐτάχθη ὑπέρ τῆς ἀποχῆς ἀπό τῶν εἰδωλοθύτων, ὄχι διότι ταῦτα ἦσαν ἀκάθαρτα, ἀλλά διότι ὑπό πολλῶν ἐθεωροῦντο ἀκάθαρτα καί ἡ βρωσις αὐτῶν προεκάλει σκανδαλισμὸν καί ἀποτροπιασμὸν.

Ὅπως δὲ τὸ οὐσιαστικὸν «ἀλισγημα», καθὼς ὑπεστηρίζαμεν, σημαίνει «τροφή», οὕτω, νομίζομεν, τὸ ἀντίστοιχον ῥῆμα «ἀλισγῶ» ἐν Δαν. 1:8, δις ἀπαντῶν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Θεοδοτίωνος, σημαίνει «τρέφω», καί ὄχι «μιαίνω, μολύνω», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν τοῦτο. Παραθέτομεν τὸ χωρίον: «Καί ἔθετο Δανιήλ εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὡς οὐ μὴ ἀλισγηθῆ ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ βασιλέως καί ἐν τῷ οἴνῳ τοῦ ποτοῦ αὐτοῦ καί ἠξίωσε τὸν εὐνοῦχον ὡς οὐ μὴ ἀλισγηθῆ». Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορ διέταξεν, ὅπως ὁ Δανιήλ καί οἱ τρεῖς παῖδες τραφοῦν ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων καί τοῦ οἴνου τῆς βασιλικῆς τραπέζης (στίχ. 5). Ἀλλὰ σεβόμενος τὸν μωσαϊκὸν νόμον ὁ Δανιήλ δὲν ἠθέλησε νά τραφῆ ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ εἰδωλολάτρου βασιλέως, καί παρεκάλεσε τὸν ἀρχιευνοῦχον νά μὴ τραφῆ. Αὐτὴ καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ ἔννοια τοῦ παρατεθέντος χωρίου Δαν. 1:8. Ἐάν τὸ «ἠξίωσε τὸν ἀρχιευνοῦχον ὡς οὐ μὴ ἀλισγηθῆ» εἶχε τὴν ἔννοιαν, «παρεκάλεσε τὸν ἀρχιευνοῦχον νά μὴ μιανθῆ», τοῦτο θὰ ἦτο προσβολὴ καί ὕβρις κατὰ τοῦ ἀρχιευνοῦχου καί τοῦ βασιλέως ὡς προσώπων μεμιασμένων καί ἀκαθάρτων. Ὁ δὲ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος διεκρίνεται ἐπὶ σοφία καί συνέσει, δὲν ἦτο δυνατόν νά ἐκφρασθῆ προσβλητικῶς καί ὕβριστικῶς διὰ τοὺς ἄρχοντας τῆς Βαβυλῶνος, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ὁποίων εὐρίσκετο, ἀλλ' ἐξεφράσθη κομψῶς, διὸ καί τὸ αἴτημά του ἐγένετο δεκτόν.

Ἡ λέξις «πορνεία» δὲν ἔχει ἐνταῦθα στενήν, ἀλλ' εὐρεῖαν ἔννοιαν, σημαίνει ὅλας τὰς σοβαρὰς σεξουαλικὰς παρεκτροπὰς, ὅπως ὀρθῶς ἐννοεῖ μερὶς τῶν ἐξηγητῶν.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Νά γράψωμεν εἰς αὐτοὺς νά ἀπέχουν ἀπὸ τὰς εἰδωλικὰς τροφάς¹, τὴν ἀνηθικότητα, τὸ πνικτὸν καί τὸ αἴμα».

1. Ἡ τὰ εἰδωλόθυτα

Πράξ. 17:2-3

«ΠΑΡΑΤΙΘΕΜΕΝΟΣ»
«ΠΑΘΕΙΝ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΗΝΑΙ ΕΚ ΝΕΚΡΩΝ»

«Κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο¹ αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, Ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγέλλω ὑμῖν».

Εἰς τὴν μετοχὴν «*παρατιθέμενος*» δίδονται ἔννοιαι ὅποια αἱ ἐξῆς: «*παραθέτων πρὸς ἀπόδειξιν*», «*ἀποδεικνύων*», «*δεικνύων*», «*ἐξηγῶν*». Ἄλλ' αἱ ἔννοιαι τοῦ ἀποδεικνύειν, τοῦ δεικνύειν καὶ τοῦ ἐξηγεῖν περιέχονται εἰς τὴν μετοχὴν «*διανοίγων*», τουτέστιν «*ἐρμηνεύων*» (Πρβλ. Λουκ. 24:27). Ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπὸ τὰς εἰρημένας ἔννοιας δημιουργεῖται συντακτικὴ δυσκολία: Ἡ μὲν πρώτη εἰδικὴ πρότασις τοῦ χωρίου ἐκλαμβάνεται ὀρθῶς ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν ὡς ἀντικείμενον τῆς μετοχῆς «*παρατιθέμενος*», ἡ δὲ δευτέρα, καίτοι καὶ αὐτὴ φαίνεται, ὅτι εἶνε ἀντικείμενον τῆς αὐτῆς μετοχῆς, ἐπειδὴ ὁμως ὑπὸ τὰς εἰρημένας ἔννοιας δὲν δύναται νὰ ἐκληφθῆ οὕτω, κατ' ἀνάγκην ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν ὡς ἀντικείμενον ὑπονοουμένης ἢ μᾶλλον ἐπινοουμένης μετοχῆς «*λέγων*».

Καθ' ἡμᾶς καὶ αἱ δύο εἰδικαὶ προτάσεις, συνδεόμεναι μεταξύ των μὲ τὸ «*καί*», εἶνε ἀντικείμενα τῆς μετοχῆς «*παρατιθέμενος*», ἡ ὅποια εἶνε μέσης φωνῆς μὲ ἐνεργητικὴν σημασίαν καὶ σημαίνει «*διδάσκω*» ἢ, συναφῶς, «*λέγω*». Εἰς τὸ Β' Τιμ. 2:2 περιέχεται: «*Ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέροισι διδάξαν*». Ἐνταῦθα καθ' ἡμᾶς τὸ «*παρατίθεμαι*» δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «*ἐμπιστεύομαι*», ἥτοι «*παραδίδω μετ' ἐμπιστοσύνης πρὸς φύλαξιν*». Διότι ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ φυλαχθοῦν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἀλλὰ νὰ μεταδοθοῦν εἰς ἄλλους. Τὸ

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *διελέξατο*

«*παρατίθεται*» ἐνταῦθα καὶ τὸ «*διδάσκω*» χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως, ὅπως φανερώνει ἡ φράσις «καὶ ἑτέρους διδάξει». Τὸ χωρίον σημαίνει: Αὐτὰ νὰ διδάξης εἰς πιστοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι θὰ εἶνε ἱκανοὶ νὰ διδάξουν καὶ ἄλλους. *Νὰ διδαχθοῦν* οἱ πιστοὶ ἄνθρωποι, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐν συνεχείᾳ νὰ διδαχθοῦν καὶ ἄλλοι.

Ἐν Ματθ. 13:24,31 χρησιμοποιεῖται ἡ ἔκφρασις «*παραβολὴν παρατιθέναι*» καὶ ὀλίγον κατόπιν ἐν στίχ. 33 ἡ ἔκφρασις «*παραβολὴν λαλεῖν*». Προφανῶς αἱ δύο ἔκφράσεις εἶνε ἰσοδύναμοι καὶ συνεπῶς τὸ «*παρατιθέναι*» σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ «*λαλεῖν*», ὅπερ εἶνε συνώνυμον τοῦ «*λέγειν*». Ὁ Λουκᾶς πολλάκις χρησιμοποιεῖ τὴν ἔκφρασιν «*λέγειν παραβολὴν*» (4:23, 5:36, 6:39, 12:16 κ.ἄ.). Πρὸβλ. Α' Τιμ. 1:18, «*Ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι... ἵνα στρατεύῃ...*». Τοῦτο καθ' ἡμᾶς σημαίνει, «*Αὐτὴν τὴν παραγγελίαν λέγω εἰς σέ, δίδω εἰς σέ,... ν' ἀγωνίζεσαι δηλαδὴ ὡς στρατιώτης...*».

Τὸ «*παθεῖν*» οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν «*νὰ πάθῃ*». Ἐκλαμβάνουν δηλαδὴ τὸ «*πάσχω*» εἰς τὴν συνήθη σημασίαν. Ἄλλὰ τὸ «*πάσχω*» σημαίνει καὶ «*ἀποθνήσκω*» (Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Πράξ. 26:22-23 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 130-132). Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει, διότι τὸ «*παθεῖν*» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «*ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν*». Αὐτὴν ἐπίσης τὴν σημασίαν ἔχει καὶ εἰς τὸ 1:3, ὅπου τὸ «*παθεῖν*» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «*ζῶν*», Λουκ. 22:15, ὅπου ὁ Κύριος ἐκφράζει τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν νὰ φάγῃ μετὰ τῶν μαθητῶν του «*πρὸ τοῦ παθεῖν*», ἐπειδὴ θὰ ἦτο δηλαδὴ ἡ τελευταία φορὰ, καθ' ἣν θὰ ἔτρωγε μετὰ τῶν μαθητῶν του *πρὸ τοῦ θανάτου*, Ἐβρ. 9:26, ὅπου τὸ «*παθεῖν*» ἐρμηνεύεται διὰ «*τῆς θυσίας*» (καὶ τοῦ «*ἅπαξ ἀποθανεῖν*» καὶ τοῦ «*ἅπαξ προσενεχθεῖς*» τῶν ἐπομένων στίχ. 27 καὶ 28), 13:12, ὅπου τὸ «*ἔπαθε*» ἐρμηνεύεται διὰ «*τοῦ ἰδίου αἵματος*». Καὶ εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως ἐν τῷ ἄρθρῳ, «*Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα*», τὸ «*πάσχω*» δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «*ὑποφέρω, βασανίζομαι*», ἀλλὰ τοῦ «*ἀποθνήσκω*», ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς ἀκολουθούσης εἰς τὴν μετοχὴν «*παθόντα*» μετοχῆς «*ταφέντα*»: θάπτεται ὄχι ἀπλῶς ὁ πάσχω, ἀλλ' ὁ ἀποθνήσκων. Ἡ ἔννοια τοῦ «*ὑποφέρω, βασανίζομαι*» περιέχεται εἰς τὸ «*σταυροῦμαι*». Ὁμολογοῦντες τὸν Χριστὸν «*σταυρωθέντα*», «*παθόντα*» καὶ «*ταφέντα*», ὁμολο-

γοῦμεν, ὅτι ὁ Κύριος ὑπέφερε τὸ φρικτότερον μαρτύριον, ἀπέθανε καὶ ἐτάφη.

Μεταφράζομεν:

«Ὅπως δὲ συνήθιζεν ὁ Παῦλος, ἦλθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ τρία σάββατα ἔκανε μετ' αὐτῶν διάλογον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γραφῶν, ἑρμηνεύων καὶ λέγων, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔπρεπε νὰ ἀποθάνῃ καὶ ν' ἀναστηθῇ ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ Χριστὸς, ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον ἐγὼ κηρύττω εἰς σᾶς».

Πράξ. 17:27

«ΕΙ ΑΡΑ ΓΕ ΨΗΛΑΦΗΣΕΙΑΝ ΑΥΤΟΝ»

«Ζητεῖν τὸν Κύριον', εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὔροιεν, καὶ γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ ῥῆμα «ψηλαφῶ». Νομίζουν, ὅτι τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν συνήθη ἔννοιαν «ψηλαφῶ, ἐγγίζω». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εὐσταθεῖ διὰ δύο λόγους. Πρῶτον μὲν, διότι τὸ «ψηλαφήσειαν» προηγεῖται τοῦ «εὔροιεν» καὶ οὕτω σχηματίζεται κακὸν πρωθύστερον, καθ' ὃ πρῶτον ψηλαφᾷ τις ἢ ἐγγίζει τι καὶ ἔπειτα εὐρίσκει τοῦτο, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα πρῶτον εὐρίσκει καὶ ἔπειτα ψηλαφᾷ ἢ ἐγγίζει τὸ εὑρεθέν. Δεύτερον δέ, διότι τὸ «ψηλαφήσειαν αὐτὸν» δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸ «καὶ γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα». Εἶνε ἄστοχον δηλαδὴ νὰ εἴπῃ τις, «ψηλαφῶ ἢ ἐγγίζω τινά, καίτοι αὐτὸς δὲν ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ πολὺ»!

Καθ' ἡμᾶς τὸ «ψηλαφῶ», ἐπειδὴ ἔχει καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ «εῤρευῶ», ἐκ τῆς ἔννοιας ταύτης μεταπίπτει εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἀνα-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τὸν Θεόν

καλύπτω, εὑρίσκω», διότι ἐκ τοῦ «ἐρευνᾶν» προέρχεται τὸ «ἀνακαλύπτειν, εὑρίσκειν». Ἐν τῷ παρόντι δὲ χωρίῳ τὸ «ψηλαφῶ» σημαίνει ἀνακαλύπτω, εὑρίσκω». Τὰ ῥήματα δηλαδή «ψηλαφήσειαν» καὶ «εὔροιεν» τοῦ χωρίου χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως κατὰ τὴν προσφιλή παρ' Ἑβραίοις συνήθειαν τῆς χρησιμοποιήσεως συνωνύμων. Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις, «εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὔροιεν», σημαίνει, «μήπως ἀνακαλύψουν αὐτὸν καὶ εὔρουν».

Ὅτι δὲ πράγματι τὸ «ψηλαφῶ» ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἀναλύπτω, εὑρίσκω», τοῦτο φαίνεται ἐκ δύο φράσεων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τοὺς Ο'.

Ἡ πρώτη φράσις εἶνε: «Ψηλαφήσαισαν σκότος καὶ μὴ φῶς» (Ἰωβ 12:25). Ἐξαιρετικῶς παρατηρήσεως, ὅτι ἐνταῦθα δὲν λέγει, «ψηλαφήσαισαν ἐν τῷ σκότει», ἀλλὰ λέγει, «ψηλαφήσαισαν σκότος». Ἐὰν ἔλεγε τὸ πρῶτον, ἡ ἔννοια θὰ ἦτο, «εἴθε νὰ ψηλαφῶν, νὰ ἐρευνῶν (δημωδῶς, νὰ "ψάχνουν"), ἐν τῷ σκότει». Τώρα, ὅποτε λέγει τὸ δεύτερον, ἡ ἔννοια εἶνε, «εἴθε νὰ συναντοῦν, νὰ εὑρίσκουν σκότος». Ἄλλωστε ἡ ἐν λόγῳ φράσις τῶν Ο' σημαίνει, ὅτι ἐκτὸς τοῦ σκότους δύναται τις νὰ ψηλαφᾷ καὶ φῶς. Τὸ δὲ ψηλαφᾶν φῶς σημαίνει συναντᾶν φῶς, εὑρίσκειν φῶς. Συνεπῶς ἡ φράσις «ψηλαφήσαισαν σκότος καὶ μὴ φῶς» σημαίνει, «εἴθε νὰ συναντοῦν, νὰ εὑρίσκουν, σκότος καὶ ὄχι φῶς».

Ἡ δευτέρα φράσις εἶνε: «Ὁὐ ψηλαφηθήσεται θήρα» (Ναοὺμ 3:1). Ἡ ἔννοια τῆς φράσεως αὐτῆς εἶνε, ὅτι τόσον μεγάλη θὰ εἶνε ἡ καταστροφή καὶ ἡ ἐρήμωσις τῆς Νινευῆ, ὥστε ἐν αὐτῇ πλεον «δὲν θὰ ἀνακαλυφθῆ, δὲν θὰ εὑρεθῆ θήραμα». Προηγουμένως ὁ προφήτης ἐν 2:14 εἶπε πρὸς τὴν Νινευή: «ἐξολοθρεύσω ἐκ τῆς γῆς τὴν θήραν σου».

Ἐδείχθη, ὅτι τὸ «ψηλαφῶ» σημαίνει καὶ ἀνακαλύπτω, εὑρίσκω».

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Διὰ νὰ ζητοῦν τὸν Κύριον, μήπως ἀνακαλύψουν αὐτὸν καὶ εὔρουν, ἂν καὶ δὲν εἶνε μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν».

Πράξ. 18:5

«ΩΣ ΔΕ ΚΑΤΗΛΘΟΝ
...ΣΥΝΕΙΧΕΤΟ Τῷ ΠΝΕΥΜΑΤΙ»

« Ὡς δὲ κατήλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὁ τε Σίλας¹ καὶ ὁ Τιμόθεος, συνέιχετο τῷ πνεύματι² ὁ Παῦλος διαμαρτυρούμενος τοῖς Ἰουδαίοις³ τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν».

Ἡ γραφή «συνείχετο τῷ λόγῳ», τὴν ὁποῖαν υἰοθετεῖ τὸ κριτικὸν κείμενον, δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Ἡ ἔκφρασις «συνέχεσθαι τῷ λόγῳ» δὲν φαίνεται δόκιμος. Οἱ δεχόμενοι τὴν γραφὴν ταύτην δίδουν εἰς αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ὅτι, ὅταν κατήλθον ἐκ τῆς Μακεδονίας ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, ὁ Παῦλος ἠσχολεῖτο μὲ τὸν λόγον, ἀφωσιούτο εἰς τὸ κήρυγμα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔπραττεν ὁ Ἀπόστολος μόνον τότε, ὅταν δηλαδὴ ἦλθον πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς Μακεδονίας ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, τοῦτο ἔπραττε πάντοτε.

Ὅρθην θεωροῦμεν τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου. Τῆς ἐκφράσεως «συνέχεσθαι τῷ πνεύματι» εὐρίσκομεν ἀναλόγους Γραφικὰς ἐκφράσεις: «κραταιοῦσθαι πνεύματι» (Λουκ. 2:40), «ἀγαλλιᾶσθαι τῷ πνεύματι» (Λουκ. 10:21), ἀμφοτέρα κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον, «ἐμβριμᾶσθαι τῷ πνεύματι» (Ἰωάν. 11:33), «ταράσσεσθαι τῷ πνεύματι» (Ἰωάν. 13:21), «ζεῖν τῷ πνεύματι» (Πράξ. 18:25, Ῥωμ. 12:11), «δεῖσθαι τῷ πνεύματι» (Πράξ. 20:22). Ἰδιαιτέρως ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος τῆς ἐκφράσεως «συνέχεσθαι τῷ πνεύματι» πρὸς τὴν ἔκφρασιν «συνοχὴ καρδίας» (Β' Κορ. 2:4), ἡ ὁποία ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «συνοχὴ πνεύματος».

Εἰς τὴν φράσιν «συνείχετο τῷ πνεύματι» οἱ ἐρμηνευταὶ δίδουν ἔννοιαν, ὁποῖα αἱ ἐξῆς: Ὁ Παῦλος συνεθλίβετο εἰς τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῶν ἀντιδρώντων Ἰουδαίων ἐνεποδίζετο ἐξ αἰτίας τῶν Ἰουδαίων ἐπιέζετο τὸ πνεῦμά του καὶ ἐστενοχωρεῖτο λόγῳ τῆς ἀπροθυμίας καὶ τῆς ἀρνήσεως τῶν Ἰουδαίων νὰ δεχθοῦν τὸ εὐαγγέλιον, ὥστε

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει Σιλᾶς

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τῷ λόγῳ

3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland μετὰ τὴν λέξιν Ἰουδαίοις ἔχει τὴν λέξιν εἶναι

ὁ Ἀπόστολος κατελήφθη ὑπὸ ἀγωνίας, ἡ ὁποία ηὔξήθη μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Σίλα καὶ τοῦ Τιμοθέου, ἀφοῦ συνεπεῖα ταύτης τὸ πεδῖον τῆς δράσεως ἔπρεπε νὰ ἐπεκταθῆ.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «*συνέχω*» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*συγκρατῶ*» (Ἴδὲ Λεξικὸν Lidell - Scott), καὶ ἡ φράσις «*συνείχετο τῷ πνεύματι*» σημαίνει «*συνεκρατεῖτο εἰς τὸ πνεῦμα*» ἢ, ἀπλῶς, «*συνεκρατεῖτο*». Τὸ δὲ «*ὡς*»¹, μὲ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει τὸ χωρίον, δὲν σημαίνει «*ὅταν*», ὅπως νομίζεται, ἀλλ' «*ἕως*», ὅπως ἐν Λουκ. 2:37 καὶ 8:42 (Βλέπε σχετικῶς ἀ' τόμον ἐρμηνειῶν, σελ. 68-70). Τὸ «*ὡς*» ἐν Ἰωάν. 12:35,36 κατὰ τὴν ἐτέραν τῶν γραφῶν, τὴν ὁποίαν υἰοθετεῖ τὸ κριτικὸν κείμενον, σημαίνει ἐπίσης «*ἕως*» ἢ «*ἕως ὅτου*» («*ὡς τὸ φῶς ἔχετε*» = *ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἕως ὅτου ἔχετε τὸ φῶς*).

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐννοια τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου εἶνε, ὅτι ὁ Παῦλος, ἕως ὅτου κατέβησαν ἐκ τῆς Μακεδονίας οἱ συνεργάται του Σίλας καὶ Τιμόθεος, *συνεκρατεῖτο* κηρύττων εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὸν Ἰησοῦν ὡς Μεσσίαν. Ἐκήρυττε μὲν τὸν Ἰησοῦν ὡς Μεσσίαν, ἀλλ' ἦτο συγκρατημένος ἀπέναντι τῶν ἀντιδρώντων Ἰουδαίων, δὲν ὤξυνε τὸν ἀγῶνα καὶ δὲν ἤρχετο εἰς ῥῆξιν πρὸς αὐτούς, διότι ἦτο μόνος καὶ ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς συμπαραστάσεως συνεργατῶν διὰ νὰ ὀξύνῃ τὸν ἀγῶνα. Ὄταν δὲ ἦλθον οἱ συνεργάται του, τότε κατὰ τοὺς ἐπομένους στίχ. 6-7 ὤξυνε τὸν ἀγῶνα καὶ ἦλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς ἀντιδραστικούς καὶ βλασφήμους Ἰουδαίους.

Μεταφράζομεν:

«*Ἔως ὅτου δὲ κατέβησαν ἐκ τῆς Μακεδονίας ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, ὁ Παῦλος συνεκρατεῖτο¹ κηρύττων εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὸν Ἰησοῦν ὡς Μεσσίαν*».

1. Μήπως ὡς,

1. Ἦτο συγκρατημένος

Πράξ. 19:27

«ΚΑΘΑΙΡΕΙΣΘΑΙ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΑ ΑΥΤΗΣ»

«Ὁὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται».

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προηγουμένων στίχ. 24-26 ἐν τῷ παρόντι στίχ. 27 λέγων ὁ ἀργυροχόρος Δημήτριος, «τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος», ἐννοεῖ, ὅτι ἐπὶ ζημία αὐτοῦ καὶ τῶν συντεχνιῶν του κινδυνεύει αὐτὸς ὁ ἐπαγγελματικὸς κλάδος, ἡ τέχνη δηλαδή τῆς κατασκευῆς μικρῶν ἀργυρῶν ναῶν, ὁμοιωμάτων τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου ναοῦ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, καθὼς καὶ εἰδωλίων αὐτῆς. Ἐκ τῆς πωλήσεως τούτων αὐτὸς καὶ οἱ συντεχνῖται του ἐπλούτιζον καὶ ἐθησαύριζον.

Ἡ λέξις «ἀπελεγμός», ἅπαξ λεγόμενον, σημαίνει «ἀνασκευή· ἀποδοκιμασία πράγματος, τὸ ὅποιον ἐλέγχεται ἢ τοι ἀποδεικνύεται μάταιον». Τὸ «εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν» σημαίνει, «νὰ καταντήση νὰ θεωρητῆ μάταιον· νὰ περιφρονηθῆ· νὰ δυσφημηθῆ· νὰ ἐξουθενωθῆ». Οὕτως ἐξηγοῦν τὴν ἐν λόγῳ φράσιν οἱ ἐξηγηταί. Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν, ὅτι καλλίτερον εἶνε, ἐὰν ἐξηγήσωμεν «νὰ περιέλθῃ εἰς ἀχρησίαν· ν' ἀχρηστευθῆ», ἢ «νὰ καταργηθῆ».

Ὁ λόγος, ὅτι «κινδυνεύει... καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι», ὅτι δηλαδή καὶ ὁ ναὸς τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος, ἐν ἐκ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, κινδυνεύει νὰ μὴ ὑπολογισθῆ καθόλου, ὑποδηλοῖ, νομίζομεν, ὅτι ὁ ναὸς κινδυνεύει νὰ κατεδαφισθῆ.

Τὸ «μέλλειν» κανονικῶς ἔπρεπε νὰ εἶνε «μέλλει». Ἄλλ' ἐτέθη ἀπαρέμφατον ἐξ ἐπιδράσεως τῶν προηγουμένων ἀπαρεμφάτων «ἐλθεῖν» καὶ «λογισθῆναι». Ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ γραφὴ «μέλλει».

Τὴν γραφὴν «τῆς μεγαλειότητος», τὴν ὁποίαν υἱοθετεῖ τὸ κεί-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τῆς μεγαλειότητος

μενον Nestle - Aland, δὲν θεωροῦμεν αὐθεντικὴν. Ἐὰν ἡ γενικὴ «τῆς μεγαλειότητος» εἶνε μεριστικὴ, ἡ ἔννοια εἶνε, ὅτι θὰ καταστραφῆ μέρος τῆς μεγαλειότητος τῆς θεᾶς. Ἄλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου τοῦ ἀργυροχόου Δημητρίου εἶνε ὀλικὴ καὶ ὄχι μερικὴ καταστροφή. Ὁ ἀργυροχὸς ὁμιλεῖ περὶ μεγίστου καὶ ἐσχάτου κινδύνου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ προκαλέσῃ ἐξέγερσιν πνευμάτων ἐναντίου τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἐὰν ἡ ἔννοια τῆς ἐν λόγῳ γενικῆς εἶνε, ὅτι ἡ θεὰ Ἄρτεμις θὰ καθαιρεθῆ ἀπὸ τῆς μεγαλειότητος αὐτῆς, τότε ὑπάρχει ἀνωμαλία εἰς τὴν σύνταξιν. Ἡ ὁμαλὴ σύνταξις θὰ ἦτο: «καθαριεῖσθαι ἀπὸ τῆς μεγαλειότητος αὐτῆς, ἢν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται».

Αὐθεντικὴν θεωροῦμεν τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «τὴν μεγαλειότητα». Ἐπὶ δὲ «τὴν μεγαλειότητα» ἐννοεῖται ὄχι ἀφρημένη ἔννοια, ἦτοι τὸ μεγαλεῖον τῆς θεᾶς, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν εἰδωλολατρικὴν ἀντίληψιν ταυτίζεται μετὰ τὴν θεότητα, διὸ καὶ οἱ εἰδωλολάτραι «σεβόνται» ἦτοι λατρεύουν αὐτό. Περὶ «σεβασμοῦ» ἦτοι λατρείας τῶν εἰδώλων ἰδὲ Σοφ. Σολ. 15:6, Δαν. Βῆλ 4,5,23. Προηγουμένως ἐν τῷ χωρίῳ ὁ Δημήτριος ὁμιλεῖ διὰ «τὸ ἱερόν», ἦτοι τὸν ναόν, καὶ κατόπιν ὁμιλεῖ διὰ «τὴν μεγαλειότητα», ἦτοι τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐν τῷ ναῷ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἄγαλμα ἢ εἶδωλον κατὰ τὴν εἰδωλολατρικὴν ἀντίληψιν εἶνε θεότης, διὰ τοῦτο ἐνταῦθα ὀνομάζεται «μεγαλιότης», ὅπως ἐν Ἑβρ. 1:3, 8:1 ὁ Θεὸς ὀνομάζεται «μεγαλωσύνη». Εἰς εὐχὴν τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου ἀπαντᾷ ἡ φράσις, «διὰ τὸ οὕτως ἀρέσαι τῇ σῇ μεγαλιότητι» (Μικρὸν Εὐχολόγιον, Ἐκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀνατύπωσις θ', 1984, σελ. 103). Εἶνε φανερόν, ὅτι ἐν τῇ φράσει ταύτῃ «μεγαλιότης» ὀνομάζεται ὁ Θεός. Ἡ φράσις σημαίνει, «διότι οὕτως ἤρρεσεν εἰς τὴν μεγαλιότητά σου· διότι οὕτως ἤρρεσεν εἰς σέ (τὸν Θεόν)». Ἐπίσης διὰ βασιλέα λέγεται «ἡ αὐτοῦ μεγαλιότης». Κατὰ ταῦτα τὸ «καθαριεῖσθαι τὴν μεγαλιότητα αὐτῆς» σημαίνει τὴν κατακρήμνισιν τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς, τὴν καθάρισιν αὐτῆς ταύτης τῆς θεᾶς. Ὁ Δημήτριος ὁμιλεῖ διὰ τὸν μέγιστον κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ὁ ναὸς καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ἄρτεμιδος, διότι κατεσκεύαζε καὶ ἐπώλει ὁμοιώματα ἀφοτέρων. Ἐκαστον ναῖδιον εἶχεν ἐντὸς αὐτοῦ ἀγαματίδιον.

1. Ἡ ἐκ

Μεταφράζομεν:

«Ὅχι δὲ μόνον αὐτὸς ὁ ἐπαγγελματικὸς κλάδος κινδυνεύει νὰ ἀχρηστευθῆ¹, ἀλλὰ καὶ ὁ ναὸς τῆς μεγάλης θεᾶς Ἄρτεμιδος νὰ μὴ ὑπολογισθῆ καθόλου, μέλλει μάλιστα νὰ κρημνισθῆ καὶ ἡ μεγαλειότης² αὐτῆς, τὴν ὁποίαν λατρεῦει ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη».

Ὁ εἰδωλόλατρης Δημήτριος ἄκων προεφίτευσε τὴν συντριβὴν τῶν εἰδώλων!

1. Ἡ νὰ καταργηθῆ

2. Τὸ ἄγαλμα δηλαδὴ ἡ εἰδωλον

Πράξ. 20:35

«ΠΑΝΤΑ ΥΠΕΔΕΙΞΑ ΥΜΙΝ ΟΤΙ...»

«Πάντα υπέδειξα ὑμῖν ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν».

Τὸ «πάντα» παρέχει δυσκολίαν εἰς τοὺς ἐξηγητάς, διότι δὲν εἶνε ἀντικείμενον τοῦ «υπέδειξα»: ἀντικείμενον εἶνε ἡ εἰδικὴ πρότασις «ὅτι κοπιῶντας δεῖ...». Καὶ ἄλλοι μὲν τὸ «πάντα» ἐξηγοῦν «κατὰ πάντα, καθ' ὅλα, εἰς πᾶν πρᾶγμα», ἄλλοι δ' ἐξηγοῦν «κατὰ πάντα τρόπον». Ἄλλ' αἱ ἐξηγήσεις αὐταὶ δὲν εἶνε ἱκανοποιητικαί. Ἐὰν ἦτο ὀρθὴ ἡ πρώτη ἔννοια, ὁ Ἀπόστολος μᾶλλον θὰ ἐχρησιμοποιοῖ τὴν ἐμπρόθετον ἔκφρασιν «κατὰ πάντα» ἢ «ἐν παντί» παρὰ τὴν αἰτιατικὴν τῆς ἀναφορᾶς «πάντα». Ἐὰν δὲ ἦτο ὀρθὴ ἡ δευτέρα ἔννοια, θὰ ἐχρησιμοποιοῖ τὸ ἐπίρρημα «πάντως» ἢ τὴν φράσιν «παντὶ τρόπον». Ἐπειτα, τί συγκεκριμένως σημαίνει τὸ «κατὰ πάντα υπέδειξα» ἢ τὸ «κατὰ πάντα τρόπον υπέδειξα»;

Αἱ δυσκολίαι αἴρονται, ἂν τὸ «πάντα» ἐκληφθῆ ὡς χρονικὸν ἐπίρρημα καὶ ἐξηγηθῆ «πάντοτε». Ὅτι δὲ ἡ λέξις αὕτη ἔχει τοιαύτην σημασίαν ἤδη ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, τοῦτο ἀπο-

δεικνύομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 4:8, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 379-380). Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἶπῃ: Πάντοτε μὲ τὸ παράδειγμα τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας μου ὑπέδειξα, ὅτι πρέπει νὰ βοηθῆτε τοὺς ἀδυνάτους ἐκ τῶν προσωπικῶν σας κόπων καὶ νὰ ἐνθυμῆσθε τὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, «μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι κλπ.».

Τὸ «ὅτι» τῆς φράσεως «ὅτι αὐτὸς εἶπε» οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ὡς εἰδικόν, καὶ τὴν πρότασιν, τὴν ὁποίαν εἰσάγει, ὡς ἐπεξηγηματικὴν: καὶ νὰ ἐνθυμῆσθε τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς εἶπε... Ἄλλ' ἡμεῖς, ἕνεκα τῆς ἀντωνυμίας «αὐτός», τουτέστιν «ὁ ἴδιος», νομίζομεν καλλίτερον νὰ ἐκληφθῆ τὸ «ὅτι» ὡς αἰτιολογικόν καὶ νὰ ἐξηγηθῆ «διότι». Ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ «λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ», διότι «αὐτός», τουτέστιν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος Ἰησοῦς, δι' ἄλλων λέξεων ὁ Χριστὸς προσωπικῶς, εἶπε τὸ «μακάριόν ἐστι κλπ.».

Εἰς τὸ Κυριακὸν τοῦτο λόγιον, «μακάριόν ἐστι κλπ.», οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν ἔννοιαν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ τὸ «διδόναι» καὶ τὸ «λαμβάνειν» εἶνε «μακάριον», ἀλλὰ τὸ «διδόναι» εἶνε «μακάριον μᾶλλον», μακαριώτερον δηλαδὴ. Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς ἡ ἔννοια εἶνε ἄλλη. Οἱ κοσμικοὶ μακάριον θεωροῦν τὸ λαμβάνειν καὶ ὄχι τὸ διδόναι. Ὁ Χριστὸς ἀντιθέτως μακάριον κηρύσσει τὸ διδόναι καὶ ὄχι τὸ λαμβάνειν. Τὸ Κυριακὸν λόγιον ἔχει διατύπωσιν (μᾶλλον... ἢ...) ὁμοίαν πρὸς τὴν διατύπωσιν τοῦ ἐν Ἰωάν. 3:19 λόγου, «ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς». Ὁ λόγος οὗτος δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἠγάπησαν τὸ σκότος περισσότερον τοῦ φωτός. Διότι, συμφώνως πρὸς τὸν ἐπόμενον στίχ. 20 («πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσει μισεῖ τὸ φῶς»), οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠγάπησαν, ἔστω ὀλιγώτερον, ἀλλ' ἐμίσησαν τὸ φῶς. Ὁ λόγος οὗτος συνεπῶς ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἠγάπησαν τὸ σκότος καὶ ὄχι τὸ φῶς. Οὕτω δὲ καὶ τὸ Κυριακὸν λόγιον ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι μακάριον, εὐτυχές, εἶνε τὸ νὰ δίδῃ τις καὶ ὄχι νὰ λαμβάνῃ.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐπίθετον «μακάριος» οὐδαμοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ἐνεργείας, ἀλλὰ πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ ἐνεργοῦντος, διὰ τοῦτο ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ἐνταῦθα οὐδέτερον «μακάριον» μᾶλλον ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν «μακαριότης», ὅπως π.χ. τὸ οὐδέτερον «τὸ γνήσιον» ἐν Β' Κορ. 8:8 ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν «ἡ γνησιότης» καὶ τὸ ἐπίσης οὐδέτερον «ἐτοιμον» ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπιστολῇ, 10:6, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ

ουσιαστικὸν «έτοιμότης». Κατὰ ταῦτα τὸ Κυριακὸν λόγιον σημαίνει: «μακαριότης, εὐτυχία, εἶνε τὸ νὰ δίδῃ τις καὶ ὄχι νὰ λαμβάνῃ».

Βεβαίως εἶτε τὸ «μακάριον» ἐξηγήσωμεν «εὐτυχές πρᾶγμα» εἶτε «εὐτυχία» κατ' οὐσίαν εἶνε τὸ αὐτό.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Πάντοτε ὑπέδειξα εἰς σᾶς, ὅτι οὕτω κοπιᾶζοντες πρέπει νὰ βοηθῆτε τοὺς ἀδυνάτους καὶ νὰ ἐνθυμῆσθε τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, διότι ὁ ἴδιος εἶπε: Εὐτυχία εἶνε τὸ νὰ δίδῃ τις καὶ ὄχι τὸ νὰ λαμβάνῃ».

Τὸ «πάντα» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «πάντοτε» καὶ ἐν Α' Κορ. 9:25, 10:33, 11:2, 13:7, Α' Τιμ. 4:8, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 264-266, 267-268, 268-269, 273-274, 379-380 ἀντιστοιχῶς).

Πράξ. 24:17-18

«ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΑΣ ΠΟΙΗΣΩΝ... ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ»

«Δι' ἐτών δὲ πλειόνων παρεγενόμην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς· ἐν οἷς¹ εὐρόν με ἠγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου, τινὲς ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι²».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἐνταῦθα «προσφοραὶ» εἶνε αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας ὁ Παῦλος ὑπεχρεώθη νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ναὸν κατὰ

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἐν αἰς

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, ὑπάγει δὲ τὴν φράσιν ταύτην εἰς τὸν ἐπόμενον στίχον 19, ὥστε ὁ στίχος οὗτος νὰ εἶνε: «τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρὸς ἐμέ!» Διὰ τῆς προσθήκης δηλαδὴ μετὰ τὸ τινὲς τοῦ δὲ καὶ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς εἰρημένης φράσεως εἰς τὸν στίχον 19 ἡ σύνταξις καταστρέφεται καὶ ὁ λόγος γίνεται ἀνώμαλος, ἐν τούτῳ δεῖγμα ἐκ πολλῶν τῆς ἐξαλλοσύνης τοῦ κριτικοῦ κειμένου.

τὸ 21:26. Ἄλλ' ἂν αὐτὴ ἡ γνώμη ἦτο ὀρθή, ὅπως ὁ Ἀπόστολος εἶπεν, «ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου», δὲν θὰ ἔλεγε, «καὶ προσφορὰς εἰς τὸν ναόν», ἢ, «καὶ προσφορὰς εἰς τὸν Θεόν»; Διατι διὰ τὰς «ἐλεημοσύνας» λέγει «εἰς τὸ ἔθνος μου» καὶ διὰ τὰς «προσφορὰς» δὲν λέγει «εἰς τὸν ναόν» ἢ «εἰς τὸν Θεόν»; Τὸ δὲ σπουδαιότερον, ἡ μετοχὴ «ποιήσων» εἶνε τελικὴ, σημαίνει τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὅποιον ὁ Ἀπόστολος μετέβη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ σκοπὸς ἦτο νὰ κάνη εἰς τὸ ἔθνος τοῦ «ἐλεημοσύνας», νὰ βοηθήσῃ δηλαδὴ πτωχοὺς ὁμοεθνεῖς τοῦ διὰ χρημάτων συλλεγέντων δι' ἐράνου μεταξὺ χριστιανῶν ἐν τῷ ἐθνικῷ κόσμῳ. Σκοπὸν νὰ κάνη «προσφορὰς» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν ἰουδαϊκῶν θυσιῶν ὁ Ἀπόστολος δὲν εἶχε. Διότι τὸ τελετουργικὸν μέρος τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καὶ τῇ καινῇ κτίσει δὲν ἰσχύει, κατηργήθη διὰ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ Παῦλος περισσότερον πάντων ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν τῶν πιστῶν. Ἄν κατὰ τὴν μετάβασίν του εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπεβλήθη εἰς «ἀγνισμόν» καὶ κατέβαλε δαπάνας διὰ θυσίας ἐν τῷ ναῷ (21:24, 26), τοῦτο ἔπραξε κατόπιν συστάσεως τῶν ἠγουμένων τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἐξ ἀγάπης καὶ κατὰ συγκατάβασιν πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν «ζηλωταὶ τοῦ νόμου» καὶ ἐπληροφοροῦντο, ὅτι ἐδίδασκεν «ἀποστασίαν ἀπὸ Μωυσέως» (21:20-24). Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δηλαδὴ ὁ Παῦλος ἐνήργησε κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἐν Α' Κορ. 9:19-20. Ὁπωσδήποτε δέ, εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μεταβάσεως τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα δὲν ἦτο νὰ κάνη «προσφορὰς» ἐν τελετουργικῇ ἐννοίᾳ, τουτέστιν ἰουδαϊκῆς θυσίας. Ἡ τελικὴ μετοχὴ «ποιήσων» ἐξάπαντος ἀποκλείει τοιοῦτον πρᾶγμα.

Ἡ λέξις «προσφορὰ» ἐκτὸς ἄλλων σημαίνει καὶ «προσφέρειν, δωρεῖσθαι, δῶρον» (Λεξικὸν Liddell - Scott), τοιαύτην δὲ σημασίαν ἔχει αὐτὴ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ. Ἐπίσης τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ σήμερον, ὅπως π.χ. ἐν τῇ φράσει «πᾶσα προσφορὰ δεκτή». Καθίσταται δὲ ἤδη φανερόν, ὅτι ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ ὑπὸ «ἐλεημοσύνας» καὶ «προσφορὰς» ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, κατὰ τὴν προσφιλεῖ δηλαδὴ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις συνήθειαν χρησιμοποιοεῖ τὰς δύο λέξεις συνωνύμως.

Τὸ «ἐν οἷς», ὅπερ θεωροῦμεν αὐθεντικὴν γραφήν, ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ δὴ καὶ παρὰ τῷ αὐτῷ συγγραφεῖ, ἦτοι ἐν Λουκ. 12:1, μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς ἐννοίας, τὴν

ὅποιαν ἔχει ἐνταῦθα. Ἡ καλλιτέρα δὲ ἀπόδοσίς του καθ' ἡμᾶς εἶνε «ὀπότε»¹.

Τὴν μετοχὴν «ἡγνισμένον», ἐνῶ εἶνε χρόνου παρακειμένου, πολλοὶ ἐξηγοῦν ὡς ἐάν ἦτο χρόνου ἐνεστῶτος, «ἀγνιζόμενον» δηλαδή, ὅπερ εἶνε σφάλμα (Πρβλ. 21:26, «ἀγνισθεὶς εἰσῆει εἰς τὸ ἱερὸν διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγνισμοῦ»). Ἐπίσης δεόν νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι τὸ «ἀγνίζομαι» καὶ τὸ «ἀγνισμός» οἱ ἐξηγηταὶ τῶν σχετικῶν χωρίων τῶν Πράξεων ἀντιλαμβάνονται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ «καθαρίζομαι» καὶ τοῦ «καθαρισμός», ἐνῶ ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ βου κεφαλαίου τῶν Ἀριθμῶν (ιδεῖ ἰδίως στίχ. 2 καὶ 5 κατὰ τε τοὺς Ο' καὶ τὸ Ἑβραϊκόν) αἱ λέξεις αὗται ἔχουν μᾶλλον τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἀφιερώνομαι» καὶ τοῦ «ἀφιέρωσις».

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Μετὰ πολλὰ δὲ ἔτη ἦλθον διὰ νὰ κάνω ἐλεημοσύνας καὶ προσφοράς εἰς τὸ ἔθνος μου, ὁπότε μὲ εὔρον εἰς τὸν ναὸν νὰ ἔχω τελέσει ἀγνισμόν², ὄχι μὲ ὄχλον οὔτε μὲ θόρυβον, μερικοὶ Ἰουδαῖοι ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας».

1. Βασικῶς τὸ «ἐν οἷς» σημαίνει «ἐν οἷς πράγμασι», τουτέστιν, «ὅτε συνέβαινον αὐτὰ τὰ πράγματα».

2. Ἡ, τελετὴν ἀφιέρωσεως

Πράξ. 24:22

«ΑΚΡΙΒΕΣΤΕΡΟΝ ΕΙΔΩΣ»

«Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἀνεβάλετο αὐτοῦς¹, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών²: ὅταν Λυσίας ὁ χιλιάρχος καταβῆ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς».

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐρμηνευτῶν ἡ μετοχὴ «εἰδὼς», χρόνου ἐνεστῶτος τοῦ ῥήματος «οἶδα», εἶνε αἰτιολογικὴ καὶ σημαίνει

1. Ἡ ἀρχὴ τοῦ χωρίου εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland εἶνε, Ἐνεβάλετο δὲ αὐτοῦς ὁ Φῆλιξ.

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει εἰπας

«ἐπειδὴ ἐγνώριζε», τὸ δὲ ἐπίρρημα «ἀκριβέστερον» σημαίνει «ἀκριβέστερον», ἢ ἐτέθη ἀντὶ ὑπερθετικοῦ καὶ σημαίνει «ἀκριβέστατα». Οὕτω δὲ ἡ ἔννοια τοῦ ἑδαφίου εἶνε, ὅτι ὁ Φῆλιξ ἀνέβαλεν ἐπιτηδες τὴν ἔκδοσιν ἀποφάσεως περὶ τοῦ Παύλου, διότι ἐγνώριζε τὰ περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀκριβέστατα ἢ ἀκριβέστερον παρ' ὅσον ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν λοιποὶ κατήγοροι τοῦ Ἀποστόλου ἐφάνταζοντο, ἀντελήφθη τὴν ἀθωότητα τοῦ Παύλου καὶ τὴν ἐμπάθειαν τῶν κατηγορῶν του, δὲν ἤθελε νὰ καταδικάσῃ τὸν ἀθῶον, ἀλλ' οὔτε νὰ δυσαρεστήσῃ τοὺς Ἰουδαίους ἀθῶων αὐτόν, ἐπροφασίσθη δέ, ὅτι ἤθελε νὰ ἔλθῃ ὁ Λυσίας καὶ ν' ἀκούσῃ καὶ ἐκεῖνον καὶ τότε νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασιν.

Ἄλλ' ἡ ἐκδοχή, καθ' ἣν ὁ Ῥωμαῖος ἡγεμὼν Φῆλιξ ἐγνώριζε τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀκριβέστατα (τοῦ ἐπίρρηματος «ἀκριβέστερον» λαμβανομένου ἀντὶ ὑπερθετικοῦ), εἶνε βεβαίως ἀστεία. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐκδοχή, καθ' ἣν οὗτος ἐγνώριζε τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀκριβέστερον παρ' ὅσον οἱ Ἰουδαῖοι κατήγοροι τοῦ Ἀποστόλου ἐνόμιζον, ἔχει καθ' ἑαυτῆς, ὅτι τὸ κείμενον λέγει ἁπλῶς «ἀκριβέστερον», δὲν λέγει «ἀκριβέστερον παρ' ὅσον οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον». Τὸ περὶ γνώμης τῶν Ἰουδαίων ὡς πρὸς τὴν γνώσιν τοῦ Φήλικος εἰς τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας δὲν συνάγεται ἀδιάστως ἐκ τοῦ κειμένου καὶ ἀποτελεῖ ὑπόθεσιν τῶν ἐρμηνευτῶν.

Καθ' ἡμᾶς ἡ μετοχή «εἰδῶς» δὲν ἔχει αἰτιολογικὴν, ἀλλὰ τελικὴν ἔννοιαν, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν μετοχὴν μέλλοντος «εἰδήσων» ἢ «εἰσόμενος» καὶ σημαίνει «διὰ νὰ γνωρίσῃ, διὰ νὰ μάθῃ». Ὅπως π.χ. ἐν Ῥωμ. 15:29, Α' Κορ. 4:18 ἡ μετοχὴ ἐνεστώτος «ἐρχόμενος» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν μετοχὴν μέλλοντος «ἐλευσόμενος» καὶ ἐν Ματθ. 26:46 ἡ μετοχὴ ἐνεστώτος «ὁ παραδιδούς» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν μετοχὴν μέλλοντος «ὁ παραδώσων», οὕτω καὶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίῳ ἡ μετοχὴ ἐνεστώτος «εἰδῶς» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν μετοχὴν μέλλοντος «εἰδήσων» ἢ «εἰσόμενος»¹. Ἐπίσης, ὅπως ἐν Πράξ. 3:26

1. Σημειωτέον, ὅτι ὁ μέλλων «εἶσομαι» τοῦ «οἶδα» ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καὶ τῇ Μεταφράσει τῶν Ὁ οὐδέποτε χρησιμοποιεῖται, ὁ δὲ μέλλων «εἰδήσω» χρησιμοποιεῖται ἅπαξ μόνον (Ἰερ. 38[31]:34 - Ἑβρ. 8:11), ἐνῶ ὁ ἐνεστώς «οἶδα» καὶ ὁ παρατατικός «ἤδειν» χρησιμοποιοῦνται πολλάκις. Ἐπίσης τὰ ἀπαρέμφατα «εἶσεσθαι» καὶ «εἰδήσειν» καὶ αἱ μετοχαὶ «εἰσόμενος» καὶ «εἰδήσων» τοῦ μέλλοντος οὐδέποτε χρησιμοποιοῦνται, ἐνῶ τὸ ἀπαρέμφατον «εἰδέναι» καὶ ἡ μετοχὴ «εἰδῶς» τοῦ ἐνεστώτος χρησιμοποιοῦνται πολλάκις.

ἡ μετοχή ἐνεστώτος «εὐλογῶν» ἔχει τελικὴν ἔννοιαν ἰσοδυναμοῦσα πρὸς τὴν μετοχὴν μέλλοντος «εὐλογήσων», οὕτω καὶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ, ὡς ἤδη εἶπομεν, ἡ μετοχή ἐνεστώτος «εἰδῶς» ἔχει τελικὴν ἔννοιαν, σημαίνει «διὰ τὴν γνῶσιν, διὰ τὴν μάθη».

Κατὰ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἐγνώριζεν ὀρισμένα πράγματα περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἀνέβαλε δὲ τὴν δίκην, διὰ τὴν ἐξετάσῃ καὶ ἀποκτήσῃ ἀκριβεστέραν γνῶσιν περὶ αὐτῆς (Πρβλ. 18:26, «ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ»).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐφοῦ δὲ ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Φῆλιξ, ἀνέβαλε τὴν ὑπόθεσίν των, διὰ τὴν μάθη ἀκριβέστερον τὰ περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, καὶ εἶπεν: Ὅταν καταβῇ ὁ Λυσίας ὁ χιλιάρχος, θὰ ἀποφασίσω ἐπὶ τῆς ὑποθέσεώς σας».

Πράξ. 26:26

«ΠΡΟΣ ΟΝ ΚΑΙ ΠΑΡΡΗΣΙΑΖΟΜΕΝΟΣ ΛΑΛΩ»

«Ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι τούτων οὐ πείθομαι οὐδέν· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς τὸ «παρρησιαζόμενος λαλῶ» σημαίνει «μετὰ θάρρους ὁμιλῶ· ἐλευθέρως ὁμιλῶ». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Ἐὰν ὁ Παῦλος, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐνταῦθα, ἤθελε τὴν εἶπη, ὅτι ἠσθάνετο θάρρος ἀπέναντι τοῦ βασιλέως, μᾶλλον θὰ ἔλεγε, «μετὰ παρρησίας λαλῶ», τουτέστι «μετὰ θάρρους ὁμιλῶ» (4:29, «μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν», 31, «ἐλάλουν... μετὰ παρρησίας»), ἢ ἀπλῶς θὰ ἔλεγε «παρρησιάζομαι», τουτέστιν «ἔχω θάρρος» (Α' Θεσ. 2:2, «ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν λαλήσαι», Ἰωβ 22:26, «παρρησιασθήσῃ ἐναντίον Κυρίου»).

Κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς τὸ «*παρρησιαζόμενος λαλῶ*» συνδέεται ἐννοιολογικῶς πρὸς τὸ «*ἐπίσταται περὶ τούτων ὁ βασιλεύς*»: Ὁ βασιλεὺς ἔχει γνῶσιν περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, διὸ καὶ ὁμιλῶ πρὸς αὐτὸν μετὰ θάρρους. Ἄλλ' ἐνιστάμενος κατ' αὐτῆς τῆς γνώμης δύναται νὰ ἐρωτήσῃ τις: Ἐάν ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχε γνῶσιν περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἦτοι τῶν σχετικῶν πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς Ἀποστόλους πραγμάτων, ὁ Παῦλος δὲν θὰ ὁμίλει μετὰ θάρρους; Πάντοτε καὶ πρὸς πάντας ὁ Ἀπόστολος ὁμίλει μετὰ θάρρους.

Ἀπολογούμενος ἄλλοτε ὁ Παῦλος ἐνώπιον τοῦ Ῥωμαίου ἡγεμόνου Φήλικος, ἐπειδὴ οὗτος ἦτο κριτὴς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Ἔθνους ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἐγνώριζε τὰ κατὰ τοὺς Ἰουδαίους, εἶπεν, ὅτι ἀπελογεῖτο «*εὐθυμότερον*» (24:10), δὲν εἶπεν, ὅτι ἀπελογεῖτο μετὰ θάρρους.

Ἐπίσης τώρα ὁ Ἀπόστολος, ἐν ἀρχῇ τῆς ἀπολογίας του πρὸς τὸν βασιλέα Ἀγρίππαν, «*μάλιστα γνώστην ὄντα πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἔθων τε καὶ ζητημάτων*», δὲν εἶπεν, ὅτι θὰ ὁμίλει μετὰ θάρρους πρὸς αὐτόν, ἀλλ' εἶπεν, ὅτι ἐθεώρει ἑαυτὸν «*μακάριον*» μέλλων ν' ἀπολογηθῆ ἐνώπιόν του (26:1-3).

Ὡς ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 3:13 ἐν σελ. 373-376, «*παρρησία*» σημαίνει καὶ «*τιμὴ*», τὸ δὲ «*παρρησιαν ἄγει*» ἐν Παροιμ. 1:20, ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «*παρρησιάζεται*», σημαίνει «*τιμᾶται*». Τὴν ἐννοιαν δὲ τῆς τιμῆς, νομίζομεν ἡμεῖς, ἔχει τὸ «*παρρησιάζομαι*» ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἑδαφίῳ. Ἡ φράσις τοῦ ἑδαφίου τούτου «*παρρησιαζόμενος λαλῶ*» σημαίνει, «*τιμώμενος ὁμιλῶ· ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλῶ*». Ὁ Παῦλος ἐθεώρησε τιμὴν, ὅτι ἀπηυθύνετο πρὸς τὸν βασιλέα, ὅπως καὶ σήμερον θεωρεῖται τιμὴ νὰ ὁμιλῆ τις πρὸς σημαίνοντα καὶ μάλιστα ὑπεροχικὰ πρόσωπα. Καὶ ἐξεφράσθη ὁ Ἀπόστολος, ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐκφραζόμεθα, ὅταν λέγομεν, «*ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλῶ πρὸς τὸν δεῖνα*».

Τὸ «*γὰρ*» εἰς τὰς δύο πρώτας ἐκ τῶν τριῶν περιπτώσεων, καθ' ὅς ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, καθ' ἡμᾶς εἶνε μεταβατικόν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ματθ. 6:14. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἐξηγοῦμεν τοῦτο «*δὲ*» καὶ εἰς τὴν δευτέραν «*καί*».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«*Γνωρίζει δὲ καλῶς περὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλῶ. Καὶ δὲν*

πιστεύω, ὅτι διαφεύγει τὴν ἀντίληψίν του¹ τίποτε ἐξ αὐτῶν. Διότι τοῦτο δὲν ἔχει γίνεи εἰς ἀπόμερόν τινα γωνίαν²».

1. Ἦ ἀγνοεῖ
2. Ἦ κρυφίως

Πράξ. 28:26-27

«ΙΑΣΘΑΙ»

«Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἶπον· ἀκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τοῦτου, καὶ τοῖς ὡσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὡσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ιάσονται αὐτούς».

Διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ματθ. 13:14-15 ἐν σελ. 27-28. Ἰδὲ ἐπίσης τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 12:40 ἐν σελ. 151-152.

Μεταφράζομεν:

«Ἔπαγε πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἶπέ· Θὰ ἀκούσετε θὰ ἀκούσετε, ἀλλὰ δὲν θὰ καταλάβετε. Καὶ θὰ ἰδῆτε θὰ ἰδῆτε, ἀλλὰ δὲν θὰ ἰδῆτε. Διότι ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐκώφευσαν, καὶ ἐκλείσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς των, διὰ νὰ μὴ ἴδουν ποτὲ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀκούσουν μὲ τὰ ὦτα καὶ καταλάβουν μὲ τὸν νοῦν καὶ ἐπιστρέψουν, καὶ συγχωρήσω αὐτούς».

Ῥωμ. 2:14-16

«ΜΕΤΑΞΥ ΑΛΛΗΛΩΝ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ
ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝΤΩΝ...»

«ΕΝ ΗΜΕΡΑ ΟΤΕ ΚΡΙΝΕΙ Ο ΘΕΟΣ»

«Όταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύτει τὰ τοῦ νόμου ποιῆ¹, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυροῦσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων ἐν ἡμέρα ὅτε κρινεῖ² ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ³».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο γίνονται, νομίζομεν, πολλαὶ παρερμηνεῖαι.

Τὸ «γάρ» ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὸν ἐξηγοῦντες «διότι» ἢ «ἐπειδὴ», ἄλλοι ὡς βεβαιωτικὸν ἐξηγοῦντες «πράγματι», καὶ ἄλλοι, ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ συλλάβουν τὴν ἔννοιάν του, παραλείπουν τοῦτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ χωρίου. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τοῦτο εἶνε μεταβατικόν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν 12:3, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ».

Ἐν τῇ μετοχῇ «συμμαρτυροῦσης» ἡ πρόθεσις «σύν» κατὰ τινὰ γνώμην ἀναφέρεται εἰς τὴν συμφωνίαν πρὸς τὰς συντελεσθεῖσας πράξεις ἢ πρὸς τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐτέλεσαν αὐτάς. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν εἶνε ὀρθή. Διότι ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει «συμμαρτυροῦσης τῆς συνειδήσεως ταῖς πράξεσιν αὐτῶν» ἢ «συμμαρτυροῦσης αὐτοῖς τῆς συνειδήσεως αὐτῶν», ἀλλὰ λέγει «συμμαρτυροῦσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως». Ἄλλωστε ποῖαν ἔννοιαν θὰ εἶχεν ἡ πρώτη φράσις, ὅτι δηλαδὴ ἡ συνειδήσις συμμαρτυρεῖ

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ποιῶσιν

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει κρίνει

3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει Χριστοῦ Ἰησοῦ

μετὰ τῶν πράξεων, ἢ ἡ δευτέρα φράσις, ὅτι ἡ συνειδήσις συμμαρτυρεῖ μετὰ τῶν τελεσάντων τὰς πράξεις; Αἱ πράξεις πολλάκις δὲν συμφωνοῦν, ἀλλ' ἀντιτίθενται πρὸς τὴν συνειδήσιν. Καὶ οἱ τελοῦντες τὰς πράξεις πολλάκις λέγουν δι' αὐτὰς ἀντίθετα πρὸς ὅσα λέγει ἡ συνειδήσις των. Καλὴν ἔννοιαν θὰ παρέιχον φράσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐσήμαινον, ὅτι ἡ συνειδήσις δίδει μαρτυρίαν διὰ τὰς πράξεις, ἂν δηλαδὴ εἶνε καλαὶ ἢ κακαί, ἢ δίδει μαρτυρίαν εἰς τοὺς πράττοντας περὶ τοῦ ποιοῦ τῶν πράξεων. Κατ' ἄλλην γνώμην ἡ πρόθεσις «σὺν» τῆς μετοχῆς «συμμαρτυρούσης» σημαίνει ὁμοῦ, ἅμα, συγχρόνως κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Οἱ ἔθνικοὶ ἔχουν ἐντός των νόμον, ὁ ὁποῖος δεικνύει τὶ νὰ πράττουν. Συγχρόνως δὲ μαρτυρεῖ καὶ ἡ συνειδήσις των. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν εἶνε ὀρθή, διότι ὁ ἐσωτερικὸς νόμος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ συνειδήσις δὲν εἶνε δύο πράγματα, ἀλλ' ἓν καὶ τὸ αὐτό. Καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ μετοχῇ «συμμαρτυρούσης» ἡ πρόθεσις «σὺν» ἔχει ἐπιτατικὴν ἔννοιαν, σημαίνει, ὅτι ἡ συνειδήσις μαρτυρεῖ ἐντόνως. Ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως εἶνε ἰσχυρά, κραυγαλέα!

Ὅμιλῶν δὲ ὁ Παῦλος περὶ «συμμαρτυρούσης συνειδήσεως» ἐννοεῖ, νομίζομεν, τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεως ὡς πρὸς τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ Θεῖον. Ὡς πρὸς δὲ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ εἰς τὴν συνέχειαν διὰ τῆς φράσεως «καὶ μεταξύ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων».

Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ τὸ «μεταξύ ἀλλήλων» κατ' ἄλλους λέγεται περὶ «τῶν λογισμῶν» καὶ κατ' ἄλλους περὶ τῶν ἀνθρώπων. Διὰ δὲ «τῶν λογισμῶν» κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς ἐν γένει ἐννοοῦνται οἱ λογισμοί, αἱ σκέψεις. Καὶ οὕτως εἰς τὴν ἐν λόγῳ φράσιν μερὶς τῶν ἐξηγητῶν δίδει τὴν ἔννοιαν, ὅτι οἱ λογισμοὶ ἢ αἱ σκέψεις συγκρούονται καὶ κατηγοροῦν ἢ καὶ ἀπολογοῦνται μεταξύ των. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Πρῶτον, ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει, «καὶ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων», ἀλλὰ λέγει, «καὶ μεταξύ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων». Τὸ «μεταξύ» παρέχει πράγματα. Δεύτερον δέ, ἂν οἱ λογισμοὶ συγκρούονται μεταξύ των ὡς πρὸς πᾶσιν τινα καὶ ὁ εἷς λογισμὸς εἶνε ὑπὲρ αὐτῆς τῆς πράξεως καὶ ὁ ἄλλος κατ' αὐτῆς, πῶς οἱ λογισμοὶ αὐτοὶ ἀποδεικνύουν ὑπαρξίν ἐμφύτου ἠθικοῦ νόμου ἢ συνειδήσεως; Ποῖον ἐκ τῶν συγκρουομένων λογισμῶν θὰ θεωρήσωμεν ὀρθόν; Ἄλλη μερὶς τῶν ἐξηγητῶν εἰς τὴν εἰρημένῃ φράσιν δίδει τὴν ἔννοιαν,

ὅτι οἱ λογισμοὶ ἢ αἱ σκέψεις γίνονται κατήγοροι ἢ καὶ συνήγοροι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, κατηγοροῦν δηλαδή ἢ καὶ ὑπερασπίζουσαν αὐτούς. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ λογισμοὶ δὲν εἶνε κατήγοροι ἢ συνήγοροι ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων, θεωροῦμεν καλλιτέραν τῆς προηγουμένης, καὶ αὐτὴν ὁμῶς ὄχι ἱκανοποιητικὴν. Διότι ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει, «καὶ μεταξὺ αὐτῶν (τουτέστι τῶν ἀνθρώπων) κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων», ἀλλὰ λέγει, «καὶ μεταξὺ ἀλλήλων κλπ.». Τὸ «ἀλλήλων» παρέχει πράγματα εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς δευτέρας ἐρμηνείας, ὅπως τὸ «μεταξὺ» παρέχει πράγματα εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς πρώτης ἐρμηνείας.

Καθ' ἡμᾶς «οἱ λογισμοί», οἱ ὅποιοι κατηγοροῦν ἢ ὑπερασπίζουσαν, δὲν εἶνε οἱ λογισμοί, αἱ σκέψεις, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουσαν. Ἡ ἔκφρασις, ὅτι ἡ σκέψις κατηγορεῖ ἢ ὑπερασπίζει, εἶνε ἄστοχος ἔκφρασις. Δὲν κατηγορεῖ ἢ ὑπερασπίζει ἡ σκέψις, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὸ λογικόν, ὁ νοῦς, ἡ διάνοια. Ἐνταῦθα ἡ λέξις «λογισμὸς» χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὰς λέξεις «καρδία» καὶ «συνείδησις», αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ, καὶ σημαίνει τὸ λογικόν, τὸν νοῦν, τὴν διάνοιαν, ὅπως ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Β' Κορ. 3:14, 4:4, ἡ ὁμοία λέξις «νόημα» σημαίνει τὸν νοῦν, τὴν διάνοιαν, ὄχι τὸ διανόημα, τὴν σκέψιν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἡ λέξις «λογισμὸς» σημαίνει πράγματι καὶ τὸ λογικόν, τὸν νοῦν, τὴν διάνοιαν (ἰδὲ Λεξικὸν Liddell - Scott). Πλειστάκις δὲ ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷ εἰς τὸ Δ' Μακκαβαίων, τοῦ ὁποῖου τὸ θέμα εἶνε ἡ ἐπικράτησις τοῦ «λογισμοῦ», ἦτοι τοῦ νοῦ, ἐπὶ τῶν παθῶν ('Ἰδὲ ἰδίως τὸ Δ' Μακ. 1:13-15). Ἡ φράσις τοῦ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικοῦ χωρίου «καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι αἱ διάνοιαι οἰονεὶ ἴστανται μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν ἀνθρώπων ὡς κατήγοροι ἢ καὶ συνήγοροι αὐτῶν εἰς τὰς μεταξὺ ἀλλήλων σχέσεις. Κατηγοροῦν ὅταν αἱ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων πράξεις εἶνε κακαὶ καὶ ἄδικοι, καὶ συνηγοροῦν ὅταν εἶνε καλαὶ καὶ δίκαιαι. Τὸ «καὶ» τῆς φράσεως «ἢ καὶ ἀπολογουμένων» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι αἱ διάνοιαι περισσότερον κατηγοροῦν καὶ ὀλιγώτερον συνηγοροῦν, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι περισσότερον πράττουσαν τὸ κακὸν καὶ ὀλιγώτερον ἀσκοῦσαν τὴν ἀρετὴν.

Σοβαρωτέραν δυσκολίαν ἔχει ὁ στίχ. 16, ὄχι καθ' ἑαυτόν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σχέσιν του πρὸς τὰ προηγούμενα. Εἶνε πλέον ἢ φανερόν, ὅτι ὁ στίχος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Πα-

ρουσίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς θὰ κρίνη τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ πῶς ὁ στίχος οὗτος συνδέεται πρὸς τὰ προηγούμενα; Δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι οἱ στίχ. 14-16 ἔχουν τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Οἱ ἐθνικοὶ ἔχουν καὶ αὐτοὶ νόμον, τὸν ἔμφυτον ἠθικὸν νόμον, ἀφοῦ ἡ συνειδησίς των μαρτυρεῖ τι εἶνε καλὸν καὶ τι κακόν, καὶ αἱ διάνοιαι των μεταξὺ αὐτῶν ἀσκοῦν ἔργον κατηγορῶν ἢ καὶ συνηγορῶν κατὰ τὴν ἡμέραν... τῆς Δευτέρας Παρουσίας! Προφανῶς αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εἶνε ὀρθή. Ἡ συνειδησίς καὶ αἱ διάνοιαι ἐκτελοῦν τὸ ἔργον των τ ὄ ρ α , ἀποδοκιμάζουσαι τὸ κακόν καὶ ἐπιδοκιμάζουσαι τὸ καλόν, — ὄχι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Πρὸς ἄρσιν τῆς δυσκολίας, τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ στίχ. 16, ἄλλοι ἐξηγηταὶ συνδέουν τοῦτον πρὸς τὸν στίχ. 12, θεωροῦντες τοὺς στίχ. 13-15 ὡς παρένθεσιν, καὶ ἄλλοι συνδέουν πρὸς τὸν στίχ. 13, θεωροῦντες παρένθεσιν τοὺς στίχ. 14-15. Ἄλλ' αὐταὶ αἱ συνδέσεις προφανῶς καταστρέφουν τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου καὶ καθιστοῦν αὐτὸν πολὺ ἀφύσικον.

Τὸ μυστικὸν πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ ὁ στίχ. 16, εὐρίσκεται εἰς τὴν πρόθεσιν «ἐν», διὰ τῆς ὁποίας ἄρχεται ὁ στίχος οὗτος. Ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἡ πρόθεσις αὕτη δὲν ἔχει χρονικὴν ἔννοιαν, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ τελικὴν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Α' Κορ. 7:15, Ἐφεσ. 4:24, Ἰακ. 5:5. Ἀλλὰ καὶ προηγουμένως ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ ἐν στίχ. 5 ἐν τῇ φράσει «θησαυρίζεις σεαυτῷ ὄργην ἐν ἡμέρᾳ ὄργης» ἡ πρόθεσις «ἐν» ἔχει τελικὴν ἔννοιαν, ὅπως μερὶς τῶν ἐξηγητῶν ἐκδέχεται αὐτὴν (=ἐπισωρεύεις εἰς βάρος σου ὄργην διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὄργης). Συνεπῶς δὲ ἡ φράσις τοῦ στίχ. 16 «ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ Θεός» δὲν σημαίνει «κατὰ τὴν ἡμέραν, ὅταν θὰ κρίνη ὁ Θεός», ἀλλὰ «διὰ τὴν ἡμέραν, ὅταν θὰ κρίνη ὁ Θεός». Συνδέεται δὲ ὁ στίχ. 16 πρὸς τὰ προηγούμενα κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Κρίνεται τις ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ὑπάρχει νόμος, τὸν ὁποῖον παραβαίνει ἢ τηρεῖ. Προκειμένου περὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἦτοι τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ὑπάρχει ὁ μωσαϊκὸς νόμος, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου θὰ κριθοῦν οὗτοι καὶ θὰ καταδικασθοῦν ἢ θὰ δικαιωθοῦν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐθνικοὶ θὰ κριθοῦν. Διότι καὶ αὐτοὶ ἔχουν νόμον διὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, διὰ τὴν χρησιμεύση δηλαδὴ ὡς κριτήριον τῶν πράξεων των κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν πρὸς καταδίκην ἢ δικαίωσίν των. Εἶνε ὁ ἔμφυτος ἠθικὸς νόμος, ὁ νόμος τῆς συνειδήσεως. Οἱ ἐθνικοὶ διὰ τῆς

συνειδήσεώς των εἶνε οἱ ἴδιοι νόμος διὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, διὰ νὰ κριθοῦν τότε καὶ νὰ καταδικασθοῦν ὡς παραβάται ἢ νὰ δικαιωθοῦν ὡς τηρηταὶ τοῦ ἐμφύτου αὐτοῦ νόμου. Δι' ὅλους ὑπάρχει νόμος διὰ νὰ κριθοῦν.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ὅταν δὲ οἱ ἐθνικοί, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν νόμον, κάνουν ἐκ φύσεως τὰ τοῦ νόμου, αὐτοί, ἂν καὶ δὲν ἔχουν νόμον, εἶνε οἱ ἴδιοι νόμος εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των· αὐτοὶ δεικνύουν, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ νόμου εἶνε γραμμένον εἰς τὰς καρδίας των, ἀφοῦ ἡ συνείδησις των δίδει ἔντονον μαρτυρίαν¹ καὶ αἱ διάνοιαι των ἴστανται μεταξὺ αὐτῶν κατήγοροι ἢ καὶ συνήγοροι εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις διὰ τὴν ἡμέραν, ὅταν ὁ Θεὸς συμφώνως πρὸς τὸ εὐαγγέλιόν μου² θὰ κρίνη τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

1. Ἐννοεῖται, περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

2. Ἡ τὸ κήρυγμά μου

Ῥωμ. 3:31

«NOMON ΙΣΤΩΜΕΝ»

«Νόμον οὐκ καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως;
Μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἰστώμεν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ ῥῆμα «ἰστημι» ἢ «ἰστῶ». Αἱ ἀποδόσεις τοῦ «νόμον ἰστῶμεν» διὰ τοῦ «ἀνορθώνομεν τὸν νόμον», «ὑποστηρίζομεν τὸν νόμον», «στηρίζομεν τὸν νόμον», «στερεώνομεν τὸν νόμον», «συνιστῶμεν τὸν νόμον» δὲν εἶνε εὐστοχοὶ καὶ ἱκανοποιητικαί. Ἡ πρώτη μάλιστα ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ἀποδόσεων, «ἀνορθώνομεν τὸν νόμον», εἶνε ἡ πλέον ἄστοχος. Δὲν ἔπεσεν ὁ νόμος, ὥστε ν' ἀνορθώσωμεν αὐτόν· ἐπέσαμεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ὡς παραβάται τοῦ νόμου.

Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα τὸ ῥῆμα «ἴστημι» ἢ «ἰστῶ» σημαίνει «δίδω ἰσχύν, ἀποδίδω ἰσχύν, ἀναγνωρίζω ἰσχύν». Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις «νόμον ἰστῶμεν» σημαίνει «δίδομεν ἰσχύν εἰς τὸν νόμον, ἀποδίδομεν ἰσχύν εἰς τὸν νόμον, ἀναγνωρίζομεν τὴν ἰσχύν τοῦ νόμου», ἢ, ἄλλως, «ἀναγνωρίζομεν τὸ κῦρος τοῦ νόμου». Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δίδω ἰσχύν» τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν 10:3, Ἑβρ. 10:9, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οικείοις τόποις, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 239, 434 ἀντιστοίχως). Ὁμοίως δὲ τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα οὐσιαστικὸν «στάσις» ἐν Ἑβρ. 9:8 σημαίνει «ἰσχύς». Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 9:8 ἐν σελ. 429.

Μεταφράζομεν:

«Καταργοῦμεν λοιπὸν διὰ τῆς πίστεως¹ τὸν νόμον; Μὴ γένοιτο! Ἄλλ' ἀναγνωρίζομεν τὴν ἰσχύν τοῦ νόμου».

Ἄφοῦ δ' Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων ἐξ αἰτίας τῶν παραβάσεων τοῦ νόμου καὶ περὶ ἐξιλεώσεως καὶ δικαιοσύνης ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν (Ἰδὲ 2:21-27, 3:9-26), ἀσφαλῶς ἀναγνωρίζει τὴν ἰσχύν τοῦ νόμου. Ἄν ὁ νόμος δὲν ἴσχυεν, αἱ παραβάσεις του δὲν θὰ ἦσαν ἁμαρτίαι, οὐδὲ κἂν θὰ ἐγένετο λόγος περὶ παραβάσεων, οὐδὲ ἐπίσης θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἐξιλεώσεως καὶ δικαιοσύνης. Ὁ ἠθικὸς νόμος, ὡς γραπτὸς νόμος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως, ἰσχύει πάντοτε, ἔχει αἰώνιον κῦρος.

1. Ἡ, ἔνεκα τῆς πίστεως

Ῥωμ. 4:16-17

«KATENANTIS»
«ΚΑΛΕΙΝ ΤΑ ΜΗ ΟΝΤΑ ΩΣ ΟΝΤΑ»

«Ὅς ἐστὶ πατὴρ πάντων ἡμῶν (καθὼς γέγραπται ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε) κατέναντι οὐ ἐπίστευσε Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος¹ τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα».

Τὸ «κατέναντι» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸ «ἐνώπιον», ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, διότι οὕτω δὲν προκύπτει ἰκανοποιητικὴ ἔννοια, ἀλλ' εἶνε ἐβραϊσμός καὶ σημαίνει αἰτίαν, ἐκ τῆς ὁποίας γίνεταί τι, καὶ δέον νὰ ἐξηγηθῇ «ἐκ». Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Ἀβραάμ εἶνε πατὴρ πάντων ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευσε, ὁ Θεὸς δηλαδὴ κατέστησε τὸν Ἀβραάμ πατέρα ὅλων ἡμῶν. Τοιαύτην σημασίαν τὸ «κατέναντι» ἔχει καὶ ἐν Β' Παρ. 6:24, ὅπου ὁ λόγος περὶ θραύσεως τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ «κατέναντι τοῦ ἐχθροῦ», τουτέστιν ἐκ τοῦ ἐχθροῦ ἢ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁμοίως δὲ πρὸς τὸ «κατέναντι» καὶ τὰ συνώνυμα αὐτοῦ «ἐνώπιον» καὶ «ἐμπροσθεν» ἔχουν τὴν σημασίαν τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου ἐν χωρίοις ὅποια π.χ. τὸ Λουκ. 12:6, ὅπου ἡ φράσις, «οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ», σημαίνει, «δὲν εἶνε λησμονημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ», καὶ τὸ Ματθ. 11:26, ὅπου ἡ φράσις, «οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἐμπροσθέν σου», σημαίνει, «οὕτως ηὐδόκηθη ὑπὸ σοῦ, οὕτως ηὐδόκησας σύ».

Ἡ φράσις «καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα» κατὰ τινὰ ἐρμηνεῖαν σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς καλεῖ τὰ ἀνύπαρκτα εἰς τὴν ὑπαρξιν. Ἄλλ' αὕτη ἡ ἐρμηνεῖα δὲν εἶνε ὀρθή. Θὰ ἦτο ὀρθή, ἂν ἡ φράσις εἶχεν ἄλλην διατύπωσιν: καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι. Κατ' ἄλλην ἐρμηνεῖαν ἡ φράσις σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς προσκαλεῖ τὰ μὴ ὑπάρχοντα ὡς νὰ ὑπῆρχον, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος προσκαλεῖ μόνον τὰ ἤδη ὑπάρχοντα. Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Εἰς τί

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ζωοποιούντος, τουτέστι ποιούντος τοὺς νεκροὺς ζῶα!

ὁ Θεὸς προσκαλεῖ τὰ μὴ ὑπάρχοντα; Τὸ χωρίον οὐδὲν λέγει ἐπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ ἔρμηνεῖα αὕτη δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Κατ' ἄλλην ἔρμηνεῖαν ἢ ἐν λόγῳ φράσις σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ περὶ τῶν μὴ ὑπαρχόντων ὡς ἤδη ὑπαρχόντων. Ἡ ἔρμηνεῖα αὕτη εἶνε καλλιτέρα. Ἀκόμη δὲ καλλιτέραν θεωροῦμεν τὴν ἔρμηνεῖαν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ «καλεῖν» σημαίνει «ὀνομάζειν» καὶ ἡ εἰρημένη φράσις ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Θεὸς ὀνομάζει τὰ ἀνύπαρκα ὡς ἔαν ὑπῆρχον ἤδη. Τοῦτο εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶνε ἀδύνατον. Ὁ ἄνθρωπος π.χ., ἔαν δὲν ὑπῆρχε πρόβατον, δὲν θὰ εἶχε τὴν ἔννοιαν τοῦ προβάτου καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ τὸ ἀνύπαρκτον τοῦτο εἶδος, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ «πρόβατον». Ἐπίσης, οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος θὰ εἶχε τὴν ἔννοιαν ἐνὸς χρώματος, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει, καὶ οὐδέποτε θὰ ὀνόμαζεν αὐτό. Ὀνομάζομεν χρώματα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν, λευκόν, κυανοῦν, πράσινον κτλ. Ἀλλὰ χρῶμα, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει καὶ δὲν εἶδεν ὁ ἄνθρωπος, πῶς δύναται οὕτως νὰ φαντασθῇ καὶ νὰ ὀνομάσῃ;

Ὁ Θεὸς ὁμως, λέγων «γενηθήτω φῶς», «γενηθήτω στερέωμα», «γενηθήτωσαν φωστῆρες», «ποιήσωμεν ἄνθρωπον» κτλ., ὀνόμασε τὰ δημιουργήματά του προτοῦ δημιουργήσῃ ταῦτα, διότι ἐκ τῶν προτέρων εἶχε τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, καὶ κατὰ τινα τρόπον τὰ ἀνύπαρκα δι' αὐτὸν ἰσοδυναμοῦν πρὸς ὑπαρκτά. Ὅπως εἰς ἡμᾶς εἶνε εὐκόλον νὰ ὀνομάζωμεν τὰ ὄντα, οὕτως εἰς τὸν Θεὸν εἶνε εὐκόλον νὰ δίδῃ ὑπόστασιν εἰς τὰ μὴ ὄντα. Μὲ τὰς μεγαλειώδεις φράσεις «τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς» καὶ «καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα» ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζει τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς παντοδυναμίας του ὁ Θεὸς ἐζωοποίησε καὶ τὰ νεκρά ὄργανα τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῆς Σάρρας πρὸς τεκνοποιΐαν καὶ κατέστησεν αὐτὸν πατέρα πλήθους ἐθνῶν. Καὶ εἶνε πατὴρ ὁ Ἀβραάμ ὄχι ὑπὸ σαρκικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πνευματικὴν ἔννοιαν. Ὑπὸ τὴν δευτέραν ἔννοιαν εἶνε πατὴρ ὄλων τῶν πιστῶν καὶ μιμητῶν τῆς πίστεώς του, περιτετημένων καὶ ἀκροβύστων (στίχ. 11-12. Πρβλ. Ματθ. 3:9).

Τέλος δεόν νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ ὁμολότης τοῦ κειμένου ἀπαιτεῖ, ὅπως τὸ τμήμα τοῦ χωρίου «καθὼς γέγραπται... τέθεικά σε» θεωρηθῇ παρένθεσις.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ὁ ὁποῖος εἶνε πατὴρ ὄλων ἡμῶν (καθὼς εἶνε γραμμένον, “Σὲ κατέστησα πατέρα πολλῶν ἐθνῶν”) ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον

ἐπίστευσεν, ὁ ὁποῖος ζωοποιεῖ τοὺς νεκροὺς καὶ ὀνομάζει τὰ ἀνύπαρκτα ὡς ὑπαρκτά».

Ἄν δὲν θεωρήσωμεν παρένθεσιν τὸ τμήμα τοῦ χωρίου «καθὼς γέγραπται... τέθεικά σε», μεταθέτοντες τὸ τμήμα τοῦτο δυνάμεθα νὰ μεταφράσωμεν καὶ οὕτω:

«Ὁ ὁποῖος, καθὼς εἶνε γραμμένον, “Σὲ κατέστησα πατέρα πολλῶν ἐθνῶν”, εἶνε πατὴρ ὅλων ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευσεν, ὁ ὁποῖος ζωοποιεῖ τοὺς νεκροὺς καὶ ὀνομάζει τὰ ἀνύπαρκτα ὡς ὑπαρκτά».

Ῥωμ. 4:18

«ΠΑΡ' ΕΛΠΙΔΑ ΕΠ' ΕΛΠΙΔΙ ΕΠΙΣΤΕΥΣΕΝ»

«Ὅς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ εἰρημένον· οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῆς πίστεως τοῦ Ἀβραὰμ εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀναριθμήτου πλήθους ἀπογόνων, εἰς τὴν φράσιν «ἐπ' ἐλπίδι» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν τὴν ἐξήγησιν «μὲ ἐλπίδα, μὲ ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν», καίτοι ἢ ἐν λόγῳ φράσις κεῖται ἀπολύτως, καίτοι δηλαδὴ δὲν γίνεται ἀναφορὰ τῆς ἐν αὐτῇ «ἐλπίδος» εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον, ἐκ τῆς εἰρημένης ἐξηγήσεως μετὰ τοῦ «ἐπίστευσε» προκύπτει ἡ ἔννοια «ἐπίστευσε μὲ ἐλπίδα», ἡ ὁποία δὲν φαίνεται ἐπιτυχῆς. Διατι ὁ Ἀπόστολος δὲν εἶπεν ἀπλῶς, «ἐπίστευσεν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν», ἢ, «ἤλπισεν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν», ἀλλὰ συνδυάζων τὴν «ἐλπίδα» μετὰ τοῦ «ἐπίστευσεν» εἶπεν, «ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν»;

Καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ εἰρημένῃ φράσει ἡ λέξις «ἐλπίς» δὲν σημαίνει «ἐλπίς», ὅπως ἐν τῇ προηγουμένη φράσει «παρ' ἐλπίδα», ἀλλὰ σημαίνει «πεποιθήσις». Ὅτι δὲ ἡ λέξις ἔχει καὶ τοιαύτην σημασίαν δεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Β' Κορ. 3:12-15 (Ἴδὲ σελ.

285). Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ φράσις «ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσε» σημαίνει «με πεποιθήσιν ἐπίστευσε, με βεβαιότητα ἐπίστευσε, ἀκραδάντως ἐπίστευσε». Εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅτι θὰ ἐτεκνοποιεῖ καὶ θὰ ἀπέκτα ἀναριθμήτους ἀπογόνους, ὁ Ἄβραάμ «παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσε», καίτοι δὲν ὑπῆρχε δηλαδὴ ἐλπίς, φυσικῶς καὶ ἀνθρωπίνως, πρὸς τεκνοποιίαν, ἀκραδάντως ἐπίστευσε, οὐδεμίαν δυσπιστίαν ἢ ἀμφιβολίαν ἠσθάνθη.

Ἄξιον παρατηρήσεως καὶ τὸ λογοπαίγνιον τοῦ Ἀποστόλου «παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Αὐτός, καίτοι δὲν ὑπῆρχεν ἐλπίς, με πεποιθήσιν¹ ἐπίστευσε εἰς τὸ ὅτι θὰ ἐγένετο πατήρ πολλῶν ἐθνῶν συμφώνως πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχε λεχθῆ: Τόσον πολλοὶ θὰ εἶνε οἱ ἀπόγονοί σου».

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐξήγησιν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἐνταῦθα εἰς τὴν φράσιν «ἐπ' ἐλπίδι», ἰδὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὴν αὐτὴν φράσιν τοῦ Α' Κορ. 9:10 ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, καθ' ἃς ἡ φράσις αὕτη ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ (σελ. 263).

1. Ἡ, με βεβαιότητα, ἢ, ἀκραδάντως

Ῥωμ. 4:20-21

«ΔΟΥΣ ΔΟΞΑΝ Τῷ ΘΕῷ»

«Εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δούς δόξαν τῷ Θεῷ καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπήγγελται δυνατὸς ἐστὶ καὶ ποιῆσαι».

Τὸ «δούς δόξαν τῷ Θεῷ» κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν ἐρμηνεῖαν σημαίνει «δοξάσας τὸν Θεόν». Ὁ Ἄβραάμ δηλαδὴ, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ,

ὅτι θὰ ἐπέκτα τέκνον ἐκ τῆς Σάρρας καὶ θὰ ἐγίνετο πατὴρ πολλῶν ἔθνῶν, πεπεισμένος, ὅτι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ θὰ ἐπραγματοποιεῖτο, ἐδόξασε τὸν Θεὸν ἐκ τῶν προτέρων διὰ τὴν ἀπόκτησιν τέκνου καὶ τὴν ἀνάδειξιν του εἰς πατέρα πολλῶν ἔθνῶν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔρμηνεία δὲν εἶνε ικανοποιητικὴ διὰ τρεῖς λόγους. Πρῶτον, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀβραάμ, ὅταν ἤκουσε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, ἐδόξασεν αὐτόν. Δεύτερον, δὲν φαίνεται πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐδόξασε τὸν Θεὸν ἐκ τῶν προτέρων, προτοῦ δηλαδὴ ἐκπληρωθῆ ἡ ὑπόσχεσις του. Τὸν Θεὸν εὐχαριστεῖ τις καὶ δοξάζει μᾶλλον ἐκ τῶν ὑστέρων, μετὰ δηλαδὴ τὰς εὐεργεσίας του. Τρίτον, ἂν ἡ φράσις «δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ» ἐσήμαινεν, ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐδόξασε τὸν Θεὸν ἐπειδὴ ἦτο πεπεισμένος, ὅτι ἡ ὑπόσχεσις του θὰ ἐπραγματοποιεῖτο, ἡ φράσις αὕτη θὰ ἐτίθετο μετὰ τὸ «πληροφορηθεῖς (=πεισθεῖς) ὅτι ὁ ἐπήγγελται δυνατὸς ἐστι καὶ ποιῆσαι». Τὸ χωρίον δηλαδὴ θὰ ὠμίλει πρῶτον περὶ τῆς πεποιθήσεως τοῦ Ἀβραάμ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς θείας ὑποσχέσεως καὶ ἔπειτα περὶ δοξολογίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν.

Κατ' ἄλλην ἔρμηνείαν «δόξα» εἶνε ἡ ἀδιάσειστος ἐμπιστοσύνη εἰς τὸ ἀψευδὲς καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχεθέντος Θεοῦ. Κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, «Τὶ δέ ἐστιν, ἔδωκεν αὐτῷ δόξαν; Ἐνενόησεν αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἄπειρον δύναμιν· καὶ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν λαβὼν οὕτως ἐπληροφορήθη περὶ τῶν ὑποσχέσεων». Τὴν ἔρμηνείαν ταύτην θεωροῦμεν καλλιτέραν τῆς προηγουμένης, καθόσον ἐν αὐτῇ γίνεται λόγος καὶ περὶ «δυνάμεως» τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὄχι ἀκριθῆ καὶ πλήρως ικανοποιητικὴν.

Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἡ λέξις «δόξα» κατ' ἀκρίβειαν σημαίνει «δύναμις», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν 6:4 («ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς»). Ἡ δὲ φράσις «δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ» σημαίνει «ἀποδοὺς δύναμιν εἰς τὸν Θεόν, ἀναγνωρίσας τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ». Δι' αὐτῆς τῆς ἐξηγήσεως ἡ ἔρμηνεία τοῦ χωρίου εὐοδοῦται ἄριστα: Ὡς πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀβραάμ δὲν ἔδειξεν ἀμφιταλάντευσιν καὶ ἀμφιβολίαν λόγῳ ἀπιστίας, ἀλλ' ἐφάνη ἀκλόνητος καὶ δυνατὸς λόγῳ πίστεως. Ἡ πίστις του ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει συνίστατο εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ («δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ») καὶ συναφῶς εἰς τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὴν δυνατότητα τοῦ Θεοῦ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ὑπόσχεσιν του («πληροφορηθεῖς ὅτι ὁ ἐπήγγελται δυνατὸς ἐστι καὶ ποιῆσαι»).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ δὲν ἔδειξεν ἀμφιβολίαν διὰ τῆς ἀπιστίας, ἀλλ' ἔδειχθη δυνατὸς διὰ τῆς πίστεως, διότι ἀπέδωσε δύναμιν εἰς τὸν Θεὸν' καὶ ἔσχε τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθη, δύναται καὶ νὰ ἐκτελέσῃ».

1. Ἡ ἀνεγνώρισε τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ

Ῥωμ. 6:12

«ΘΝΗΤΟΣ»

«Μὴ οὖν βασιλεύτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ ἐπίθετον «θνητός». Νομίζουν, ὅτι τοῦτο σημαίνει «θνητός, ὑποκείμενος εἰς θάνατον». Ἀλλὰ τὸ ἐν λόγῳ ἐπίθετον ἔχει καὶ τὴν ἔννοιαν «νεκρός», ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει. Ἐν Σοφ. Σολ. 18:18 ἀναγινώσκομεν: «Καὶ ἄλλος ἀλλαχῇ ῥιφεις ἡμίθνητος δι' ἣν ἔθνησεν αἰτίαν ἐνεφάνιζεν». Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ σύνθετον «ἡμίθνητος» ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ «θνητός» ἔχει μεταπέσει εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ «νεκρός», διότι ἐνταῦθα τὸ «ἡμίθνητος» δὲν σημαίνει «κατὰ τὸ ἡμισυ θνητός», ἀλλὰ σημαίνει «κατὰ τὸ ἡμισυ νεκρός, ἡμιθανής, ἡμίνεκρος», δημηδῶς «μισοπεθαμένος».

Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικῷ χωρίῳ ἡ ἐκδοχὴ τοῦ «θνητός» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «νεκρός» ἀπαιτεῖται ἐκ τῆς συναφείας. Κατὰ τὸν στίχ. 2 «ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ». Κατὰ τὸν στίχ. 4 «συνετάφημεν αὐτῷ (τῷ Χριστῷ) διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον». Καὶ τὸν στίχ. 6 «ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας». Κατὰ τὸν στίχ. 7 «ὁ ἀποθανῶν

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland παραλείπεται τὸ αὐτῇ ἐν

δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας», τουτέστιν, ὁ νεκρὸς ἔχει ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἔχει παύσει ν' ἁμαρτάνῃ. Ἐν στίχ. 11 ὁ Ἀπόστολος προτρέπει· «οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ». Πάντα ταῦτα σημαίνουν, ὅτι τὸ σῶμα τῶν βεβαπτισμένων εἰς Χριστὸν θεωρεῖται νεκρὸν ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Διὸ καὶ ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ ἔδαφιῳ ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει· «Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι». Ἀφοῦ δηλονότι διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπεθάνομεν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν θεωρεῖται πλέον νεκρὸν, λοιπὸν ἄς μὴ βασιλεύῃ εἰς αὐτὸ ἡ ἁμαρτία, ἄς μὴ γίνεταί τοῦτο ὄργανον τῆς ἁμαρτίας. Τὸ νεκρὸν σῶμα εἶνε ἀνενέργητον πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ ὁ χριστιανός, νεκρὸς θεωρούμενος ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, δὲν εἶνε νοητὸν νὰ ἁμαρτάνῃ. «Οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;» (στίχ. 2).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄς μὴ βασιλεύῃ λοιπὸν ἡ ἁμαρτία εἰς τὸ νεκρὸν ὑμῶν σῶμα, ὥστε νὰ ὑπακούετε εἰς αὐτὴν ὡς πρὸς τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Ἀφοῦ τὸ σῶμά σας εἶνε νεκρὸν, λοιπὸν ἄς μὴ ἔχη ἐξουσίαν ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἁμαρτία, ὥστε νὰ ὑποτάσσεσθε εἰς αὐτὴν ὡς πρὸς τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ».

Τὸ «θνητὸς» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «νεκρὸς» χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Ῥωμ. 8:11 καὶ Β' Κορ. 4:11, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 227, 290-291).

Ῥωμ. 8:5-8

«ΦΡΟΝΕΙΝ», «ΦΡΟΝΗΜΑ», «ΕΙΡΗΝΗ», «ΔΕ»

«Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονούσιν, οἱ δὲ κατὰ Πνεῦμα τὰ τοῦ Πνεύματος. Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ Πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη. Διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται· οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται.»

Τὸ «φρονῶ» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «φρονῶ», «κατευθύνω τὴν διάνοιαν ἢ τὴν καρδίαν πρὸς τι», «σκέπτομαι». Ἄλλ' ὅπως ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Φιλίπ. 2:1-2 ἐν σελ. 329, τὸ «φρονῶ» σημαίνει καὶ «ἐνδιαφέρομαι, ἐπιδιώκω». Συναφῶς δὲ σημαίνει «θέλω». Ἡ ἐν Δευτ. 32:29 φράσις «οὐκ ἐφρόνησαν συνιέναι» κατὰ τοὺς Ο' σημαίνει «δὲν ἠθέλησαν νὰ καταλάβουν» ἢ «δὲν ἠθέλησαν νὰ δείξουν σύνεσιν». Τὸ «φρονῶ», νομίζομεν, σημαίνει «θέλω» καὶ ἐν Ἡσ. 44:28 κατὰ τοὺς Ο': «Ὁ λέγων Κύρω φρονεῖν, καὶ πάντα τὰ θελήματά μου ποιήσει· ὁ λέγων Ἱερουσαλήμ· Οἰκοδομηθήσῃ, καὶ τὸν οἶκον τὸν ἅγιόν μου θεμελιώσω». Τὸ νόημα τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι ὁ Κύριος διατάσσει, καὶ ἐξάπαντος ὁ λόγος του θα γίνῃ ἔργον: Ἐγὼ εἶμαι, ὁ ὁποῖος λέγω εἰς τὸν Κῦρον νὰ θελήσῃ, καὶ ὅλα τὰ θελήματά μου θα ἐκτελέσῃ. Ἐγὼ εἶμαι, ὁ ὁποῖος λέγω εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, *Θὰ οἰκοδομηθῆς, καὶ τὸν ἅγιον οἶκόν μου θα οἰκοδομήσῃς*. Ἄγιος οἶκος ἐνταῦθα δὲν εἶνε εἰδικῶς ὁ ναός, ἀλλ' ἡ ἅγια πόλις Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐξέλεξε διὰ κατοικίαν του (Ψαλμ. 131[132]:13). Τοιαύτην σημασίαν τὸ «φρονῶ» ἔχει καὶ εἰς τὸ παρὸν ἀποστολικὸν χωρίον. Ἡ φράσις τοῦ χωρίου «τὰ τῆς σαρκὸς φρονούσιν» ἔχει τὴν ἔννοιαν «ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ σαρκικά· ἐπιδιώκουν τὰ σαρκικά· θέλουν τὰ σαρκικά».

Τὸ «γὰρ» τοῦ στίχ. 6 εἶνε μεταβατικὸν καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ», ὅπως καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. εἰς τὸ 9:11 καὶ τὸ 12:3.

Ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ σημασίαν

τοῦ ῥήματος «φρονῶ», οὕτω δὲν συλλαμβάνουν καὶ τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τοῦ ἀντιστοίχου οὐσιαστικοῦ «φρόνημα». Ἀφοῦ, ὡς εἶπομεν, τὸ «φρονῶ» σημαίνει καὶ «θέλω», τὸ «φρόνημα» σημαίνει καὶ «θέλημα». Αὐτὴ δὲ καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ ἀκριβῆς σημασία τοῦ ἐν λόγῳ οὐσιαστικοῦ καὶ εἰς τὰς τρεῖς περιπτώσεις, καθ' ἃς τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ. Καὶ εἰς τὸν στίχ. 27 αὐτὴ ἐπίσης εἶνε ἡ σημασία του (Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 8:26-27 ἐν σελ. 230). Ἡ φράσις «τὸ φρόνημα τῆς σαρκός» εἶνε συνώνυμος τῶν φράσεων «θέλημα σαρκός», Ἰωάν. 1:13, καὶ «(ἡ) ἐπιθυμία (τῆς σαρκός)», Γαλ. 5:16, Α' Ἰωάν. 2:16.

Ἡ «εἰρήνη» δὲν ἀντιτίθεται πρὸς τὴν «ἐχθραν», ἀλλὰ πρὸς τὸν «θάνατον», καὶ κατ' οὐσίαν εἶνε συνώνυμος πρὸς τὴν «ζωήν». Διότι «ζωή» ἐνταῦθα εἶνε ἡ ἀληθινὴ ζωή, ἡ εὐτυχὴς ζωή, καὶ «εἰρήνη» εἶνε ἡ «εὐτυχία». Ὅτι δὲ πράγματι ἡ λέξις «εἰρήνη» σημαίνει καὶ «εὐτυχία», τοῦτο ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 2:14 καὶ 2:29-32 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 58-61 καὶ 63-65 ἀντιστοίχως, ὅπου καὶ παραπέμπομεν.

Τὸ τελευταῖον «δέ» τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου σημαίνει ἀκολουθίαν καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «διὰ τοῦτο». Ὅτι δὲ ὁ σύνδεσμος οὗτος ἔχει καὶ τοιαύτην ἔννοιαν, τοῦτο ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Κορ. 1:22-24 ἐν σελ. 254-255. Εἰπὼν προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος, ὅτι «τὸ φρόνημα τῆς σαρκός» εἶνε ἐχθρικὸν πρὸς τὸν Θεόν, διότι εἶνε ἀνυπότακτον καὶ οὔτε δύναται νὰ ὑποταχθῆ, ἐπάγει· διὰ τοῦτο (=δέ) οἱ σαρκικοὶ ἄνθρωποι δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀρέσουν εἰς τὸν Θεόν. Οἱ ἀνυπότακτοι καὶ ἐχθρικῶς διακειμένοι πρὸς τὸν Θεὸν φυσικὸν καὶ ἀκόλουθον εἶνε νὰ μὴ ἀρέσκουν εἰς τὸν Θεόν.

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον:

«Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶνε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς σαρκός, θέλουν αὐτά, τὰ ὅποια θέλει ἡ σὰρξ, καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶνε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πνεύματος, θέλουν αὐτά, τὰ ὅποια θέλει τὸ Πνεῦμα. Τὸ δὲ θέλημα τῆς σαρκός ὡς ἀποτέλεσμα ἔχει τὸν θάνατον, ἐνῶ τὸ θέλημα τοῦ Πνεύματος ὡς ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν. Διότι τὸ θέλημα τῆς σαρκός εἶνε ἐχθρὰ πρὸς τὸν Θεόν, διότι δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὔτε δύναται νὰ ὑποταχθῆ. Διὰ τοῦτο, ὅσοι εἶνε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς σαρκός, νὰ ἀρέσουν εἰς τὸν Θεὸν δὲν δύνανται».

Ῥωμ. 8:10-11

«ΘΝΗΤΟΣ»

«Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα¹ ἐν ὑμῖν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ πρότασις «τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν (ἐστι) δι' ἁμαρτίαν» κατὰ μίαν ἐρμηνείαν, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὀλιγώτερον πιθανή, σημαίνει, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ πιστοῦ εἶνε νεκρὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, δὲν δύναται δηλαδὴ νὰ ἁμαρτήσῃ. Ἡ πρόθεσις «διὰ» κατ' αὐτὴν τὴν ἐρμηνείαν ἔχει τελικὴν σημασίαν. Κατ' ἄλλην δ' ἐρμηνείαν, ἡ ὁποία θεωρεῖται περισσότερον πιθανή, ἡ εἰρημένη πρότασις, ἐν τῇ ὁποία ἡ πρόθεσις «διὰ» ἐκλαμβάνεται ὡς αἰτιολογική, σημαίνει, ὅτι τὸ σῶμα εἶνε νεκρὸν ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλὰ πῶς τὸ σῶμα χαρακτηρίζεται ὡς νεκρὸν, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος; Κατὰ τοὺς ὑποστηρικτὰς τῆς δευτέρας ταύτης ἐρμηνείας τὸ σῶμα χαρακτηρίζεται ὡς νεκρὸν καθ' ὑπερβολὴν καὶ πρόληψιν, ἐπειδὴ ἐξάπαντος θὰ ἀποθάνῃ, ἐπειδὴ εἶνε θνητόν. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δὲν εἶνε πειστικός. Ὅπως ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 6:12 (σελ. 221-222), τὸ «θνητός» σημαίνει καὶ «νεκρός». Δύναται ὁμως ν' ἀποδειχθῇ καὶ τὸ ἀντίστροφον, ὅτι δηλαδὴ τὸ «νεκρός» σημαίνει καὶ «θνητός»; Ὁρθὴ καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ πρώτη ἐκ τῶν δύο ἐρμηνειῶν, ἡ ὀλιγώτερον πιθανή θεωρουμένη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ σῶμα τοῦ χριστιανοῦ εἶνε «νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν» ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἁμαρτήσῃ. Προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος ἐν στίχ. 7 εἶπεν, ὅτι «τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἐχθρα εἰς Θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται». Δι' ἄλλων λέξεων, ἡ σὰρξ φέρεται ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε ὑποτάσσεται οὔτε δύναται νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν θεῖον νόμον, φέρεται

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τὴν γραφὴν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος

ἀκατασχέτως πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὸν προηγούμενον αὐτὸν λόγον περὶ τῆς ἀνυποτάκτου καὶ ἁμαρτωλῆς σαρκὸς τοῦ ἄνευ Χριστοῦ ἀνθρώπου, τώρα ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ ἐρευνημένῳ στίχ. 10 λέγει περὶ τοῦ σώματος τοῦ χριστιανοῦ ἀνθρώπου, ὅτι τοῦτο εἶνε νεκρὸν πρὸς ἁμαρτίαν (Πρβλ. 6:6, Γαλ. 5:24).

Ἐπὶ «πνεῦμα» ἄλλοι ἐννοοῦν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, τὴν ψυχὴν, καὶ ἄλλοι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἡ φράσις «διὰ δικαιοσύνην» κατ' ἄλλους σημαίνει πρὸς δικαιοσύνην, πρὸς ἐπιτέλεσιν δικαιοσύνης, καὶ κατ' ἄλλους σημαίνει ἐξ αἰτίας τῆς δικαίωσης. Ἡ δὲ «ζωή» κατὰ μίαν ἐρμηνεῖαν εἶνε ἡ ζωὴ, τὴν ὁποῖαν λαμβάνει τὸ πνεῦμα τοῦ πιστοῦ διὰ τὴν ἐπιτελῆ δικαιοσύνην, κατ' ἄλλην δ' ἐρμηνεῖαν εἶνε ἡ ζωὴ, ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὴν ὁποῖαν δίδει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τὸν πιστὸν ἐξ αἰτίας τῆς δικαίωσης του παρὰ τοῦ Θεοῦ. Οὕτως εἰς τὴν πρότασιν «τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ (ἐστὶ) διὰ δικαιοσύνην» δίδονται ἔννοιαι ὁποῖαι αἰ ἐξῆς: «Ἀλλὰ τὸ πνεῦμά σας εἶνε ζωὴ ἐξ αἰτίας τῆς δικαίωσης σας. – Ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα εἶνε ζωὴ ἐξ αἰτίας τῆς δικαίωσης. – Ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα σὰς δίδει ζωὴν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς σὰς ἐδικαίωσεν. – Ἀλλ' ἡ ψυχὴ θὰ ἔχη ζωὴν αἰώνιον ἐξ αἰτίας τῆς δικαίωσης, τὴν ὁποῖαν ἔδωσεν ὁ Χριστός. – Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα λαμβάνει ζωὴν, διὰ τὴν ἐπιτελέσθαι τὴν δικαιοσύνην.

Καθ' ἡμᾶς «τὸ πνεῦμα», πρὸς «τὸ σῶμα» ἀντιτιθέμενον, εἶνε τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ψυχὴ. Ἐν τῇ φράσει «διὰ δικαιοσύνην» ἢ «διὰ» ἔχει τελικὴν σημασίαν, καὶ ἡ «δικαιοσύνη», πρὸς τὴν «ἁμαρτίαν» ἀντιτιθεμένη, εἶνε ἡ ἀρετὴ, τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν. Ἡ δὲ «ζωή», πρὸς τὸ «νεκρὸν» ἀντιτιθεμένη, εἶνε ἀπλῶς ἡ ζωὴ, ἡ φυσικὴ ζωὴ τοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία εἶνε ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ πᾶσαν δραστηριότητα, καὶ ὑπάρχει «διὰ δικαιοσύνην», διὰ τὴν ἄσκησιν δηλαδὴ τῆς ἀρετῆς, τοῦ ἀγαθοῦ. Λογίζομεθα νεκροὶ κατὰ τὸ σῶμα διὰ τὸ μὴ πράττωμεν τὸ κακόν, καὶ ζῶμεν κατὰ τὸ πνεῦμα διὰ τὸ πράττωμεν τὸ καλόν, ἄλλως ἢ ζωὴ δὲν ἔχει νόημα καὶ σκοπὸν (Πρβλ. 6:11). Μετὰ τὴν φράσιν «τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν» κανονικῶς ἀνεμένετο νὰ λεχθῆ «τὸ δὲ πνεῦμα ζῶν». Ἀλλ' ἐλέχθη «τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ», διότι τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε ἀπλῶς ζῶν, ὅπως εἶνε τὸ σῶμα πρὶν ἢ νεκρωθῆ, ἀλλ' εἶνε ζωὴ, ἔχει τὴν ζωὴν ἐν τῇ φύσει του, ἐξ ἀρχῆς, ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς δημιουργίας του, καὶ θὰ ἔχη ταύτην ἕσαεί, ἐνῶ τὸ σῶμα ἔλαβε τὴν ζωὴν ἐκ

τοῦ πνεύματος, χάνει αὐτὴν κατὰ τὸν θάνατον καὶ ἀνακτᾷ αὐτὴν κατὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅταν τὸ πνεῦμα ἐπανέρχεται εἰς τὸ σῶμα.

Κατὰ ταῦτα διὰ τοῦ λόγου του ἐν στίχ. 10 ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ: Ἐὰν ὁ Χριστὸς κατοικῇ ἐντός σας, ἐὰν εἴσθε ἀληθινοὶ χριστιανοί, τότε τὸ μὲν σῶμά σας εἶνε νεκρὸν διὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας, τὸ δὲ πνεῦμά σας ζῆ διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἀρετῆς, τοῦ ἀγαθοῦ.

Τὸν πιστόν, ὁ ὁποῖος ἐνέκρωσε τὸ σῶμα χάριν τῶν ὑψηλῶν ἐπιταγῶν τοῦ πνεύματος, ἀναμένει ἡ δόξα τῆς ἀναστάσεως. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν ἐπόμενον στίχ. 11 ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν πιστῶν ὁμοίως πρὸς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πρβλ. 6:2-8, ὅπου γίνεται λόγος διὰ τὴν νέκρωσιν τῶν πιστῶν ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἐνδοξον ἀνάστασιν των καὶ ζῶν. Πρβλ. ἐπίσης Β' Κορ. 4:10-11,14.

Ἡ ἀκριθὴς ἐννοια, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ προκειμένῳ ἑδαφίῳ τὸ ἐπίθετον «θνητός», διαφεύγει τὴν ἀντίληψιν τῶν ἐρμηνευτῶν. Τοῦτο ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «θνητός, ὑποκείμενος εἰς θάνατον», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «νεκρός». Ὅτι δὲ τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἔχει καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν, ἀπεδείξαμεν, ὡς ἤδη εἶπομεν, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 6:12 (σελ. 221-222). Ὅτι ἐπίσης ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει τὸ «θνητός» χρησιμοποιεῖται πράγματι ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ «νεκρός», τοῦτο δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις ἐκ τῆς φράσεως «ἐκ νεκρῶν» καὶ τοῦ ῥήματος «ζωοποιήσει». Ζωοποιοῦνται καὶ ἀνίστανται ἐκ νεκρῶν σώματα νεκρά, ὅπως τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλωστε προηγουμένως, ἐν τῷ στίχ. 10 τοῦ χωρίου, ὁ Ἀπόστολος τὸ σῶμα τοῦ πιστοῦ ἔχαρακτήρισε «νεκρόν». Ἐκεῖθεν δέ, ὡς φαίνεται, ὠρμήθη, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ ἐν τῷ στίχ. 11 περὶ ἐνδόξου ἀναστάσεως: Τὰ νεκρά πρὸς τὴν ἁμαρτίαν σώματα θὰ ζωοποιηθοῦν καὶ θ' ἀναστηθοῦν ἐνδόξως. Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις, «ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν», ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ «ὑμῶν» εἶνε ἐμφατικόν, πρέπει νὰ ἐξηγητῆται: «θὰ δώσῃ ζῶν καὶ εἰς τὰ ἰδικά σας νεκρά σώματα».

Μεταφράζομεν τὸ ὅλον χωρίον:

«Ἐὰν δὲ ὁ Χριστὸς εἶνε ἐντός σας, τότε τὸ μὲν σῶμα εἶνε νεκρὸν πρὸς ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζῆ πρὸς ἀρετήν¹. Ἄν δὲ τὸ Πνεῦμα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦν

1. Ἡ, πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ

ἐκ νεκρῶν, κατοικῆ ἐντός σας, τότε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀνέστησε τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, θὰ δώσῃ ζωὴν καὶ εἰς τὰ ἰδικὰ σας νεκρὰ σώματα ἐξ αἰτίας τοῦ Πνεύματός του, τὸ ὁποῖον κατοικεῖ ἐντός σας».

Τὸ «θνητὸς» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «νεκρὸς» χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Ῥωμ. 6:12 καὶ Β΄ Κορ. 4:11, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 221-222, 290-291 ἀντιστοίχως).

Ῥωμ. 8:26-27

«ΑΥΤΟ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΥΠΕΡΕΝΤΥΓΧΑΝΕΙ»

«Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὼ δει οὐκ οἶδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχανεὶ ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις· ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος, ὅτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχανεὶ ὑπὲρ ἀγίων».

Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐρμηνείαν καὶ εἰς τὰς τρεῖς περιπτώσεις τοῦ παρόντος χωρίου «τὸ Πνεῦμα» εἶνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὁ Παράκλητος. Κατ' ἄλλην δ' ἐρμηνείαν εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν πρόκειται περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς δὲ τὰ ἄλλας δύο περιπτώσεις περὶ χαρίσματος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συγκεκριμένως τοῦ χαρίσματος τῆς προσευχῆς, καὶ περὶ τοῦ φορέως τοῦ χαρίσματος, τοῦ χαρισματοῦχου πιστοῦ. Τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐλέγοντο «πνεύματα» (Α΄ Κορ. 14:12,14,15,16,32, Ἀποκ. 22:6). «Πνεύματα» ἐπίσης ἐλέγοντο οἱ ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅχι δὲ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος (Α΄ Κορ. 12:10, Α΄ Ἰωάν. 4:1).

Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν πρώτην ἐρμηνείαν, καθ' ἣν καὶ εἰς τὰς

τρεις περιπτώσεις του χωρίου «τὸ Πνεῦμα» εἶνε τὸ Ἅγιον
Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ὀριστικῆς ἀντωνυμίας «αὐ-
σεως «αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν». Προηγουμε-
νος ὁ Ἀπόστολος ἐν στίχ. 16 εἶπεν, «αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυ-
ρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν». Καὶ εἰς τὴν φράσιν ταύτην χρησιμοποιεῖ-
ται ἡ ὀριστικὴ ἀντωνυμία «αὐτό». Ὅπως δὲ ἡ φράσις αὕτη ἰσοδου-
ναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν, «τὸ ἴδιον τὸ Πνεῦμα, ὁ Παράκλητος, συμ-
μαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν», οὕτω καὶ ἡ εἰρημένη φράσις τοῦ ἐξε-
ταζομένου ἐδαφίου ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν «τὸ ἴδιον τὸ Πνεῦ-
μα, ὁ Παράκλητος, ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν». Ὅμοιος ἡ φρά-
σις «αὐτὸς ὁ Κύριος... καταθήσεται ἀπ' οὐρανοῦ» σημαίνει, «ὁ ἴδι-
ος ὁ Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ... θὰ κατέλθῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ».

Ὅτι «αὐτὸ τὸ Πνεῦμα», τὸ ἴδιον δηλαδὴ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα,
«ἐντυγχάνει» καὶ «ὑπερεντυγχάνει» δι' ἡμᾶς, τοῦτο φαίνεται παρα-
δοξότατον καὶ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν θεότητά του. Ὁ Χριστὸς
«ἐντυγχάνει» ὑπὲρ ἡμῶν (Ἑβρ. 7:25), ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Ἐὰν δὲν
ἐγένετο ἄνθρωπος, δὲν θὰ προσήχετο. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνώτερόν
του, διὰ νὰ προσευχηθῇ εἰς ἐκεῖνον. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν ἐνην-
θρόπησεν ὅπως ὁ Υἱός, εἶνε μόνον Θεός, ὄχι καὶ ἄνθρωπος, διὰ
τοῦτο δὲν προσεύχεται, ἀλλ' ἀπευθύνονται πρὸς αὐτὸ προσευχαί.
Πῶς λοιπὸν ἐννοεῖται, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα «ἐντυγχάνει» καὶ «ὑ-
περεντυγχάνει» δι' ἡμᾶς; Ἡ ἐρμηνεία, ὅτι «μεσιτεύει», δὲν εἶνε
ὀρθή. Ὁ Χριστὸς εἶνε μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὡς ἄν-
θρωπος (Α' Τιμ. 2:5). Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν ἐγένετο ἄνθρωπος,
ὥστε νὰ μεσιτεύῃ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ὡς Θεὸς τὸ Ἅγιον
Πνεῦμα πῶς εἶνε δυνατόν νὰ μεσιτεύῃ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων;

Ὁ παράδοξος τοῦ Ἀποστόλου λόγος, ὅτι τὸ Πνεῦμα «ἐντυγ-
χάνει» καὶ «ὑπερεντυγχάνει» δι' ἡμᾶς, πρέπει νὰ ἐννοηθῇ, ὅπως ὁ
ὅμοιος παράδοξος λόγος τοῦ ἰδίου Ἀποστόλου ἐν Γαλ. 4:6, «Ὅτι
δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς
τὰς καρδίας ἡμῶν κρᾶζον· ἀββᾶ, ὁ πατήρ». Ἀναμφισβητήτως ἐν-
ταῦθα «τὸ Πνεῦμα» εἶνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὄχι χάρισμα τοῦ Ἁγί-
ου Πνεύματος ἢ χαρισματοῦχος. Παρουσιάζεται δὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦ-
μα «κρᾶζον» καὶ λέγον, ἀββᾶ, πάτερ. Οἰοεὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
παρουσιάζεται προσευχόμενον καὶ ἐπικαλούμενον τὸν Θεὸν ὡς πα-
τέρα. Ἄλλ' ἐν ποίᾳ ἐννοίᾳ; Κρᾶζει καὶ ἐπικαλεῖται τὸν Θεὸν ὡς πα-
τέρα ὄχι ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτό, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς ἡμᾶς. Δι'
ἄλλων λέξεων, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δίδει «εἰς τὰς καρδίας» τῶν

υιοθετηθέντων πιστῶν τὴν πληροφορίαν ἢ πεποιθήσιν, ὅτι εἶνε υἱοί, καὶ τὴν παρρησίαν ν' ἀπευθύνωνται πρὸς τὸν Θεὸν μὲ τὴν κραυγὴν καὶ ἐπίκλησιν, *ἀββᾶ, πάτερ*. Ἀρίστη ἐρμηνεία τοῦ παραδόξου λόγου, ὅτι τὸ Πνεῦμα *κράζει, ἀββᾶ, πάτερ*, ὡς ἐὰν δὲν ἦτο Θεός, ἀλλ' ἄνθρωπος, εἶνε τὸ Ῥωμ. 8:15-16, «Ἐλάβετε Πνεῦμα υιοθεσίας, ἐν ᾧ *κράζομεν· ἀββᾶ, ὁ πατήρ*. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ». Κατὰ τὸ Γαλ. 4:6 «*κράζει*» τὸ Πνεῦμα «*ἀββᾶ, ὁ πατήρ*», κατὰ τὸ Ῥωμ. 8:15 «*κράζομεν*» ἡμεῖς «*ἀββᾶ, ὁ πατήρ*».

Ἐναρμονίζοντες τὰ δύο χωρία λέγομεν: Κατὰ τὸ Γαλ. 4:6 *κράζει* τὸ Πνεῦμα δι' ἡμῶν· προκαλεῖ προσευχὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν· διεγείρει τὰς καρδίας ἡμῶν, ὥστε νὰ *κράζουν* πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἐπικαλῶνται αὐτὸν ὡς πατέρα. Κατὰ τὸ Ῥωμ. 8:15 *κράζομεν* ἡμεῖς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ· προσευχόμεθα ἡμεῖς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ (Ἐφ. 6:18, Ἰουδ. 20)· προσευχόμεθα μὲ τὴν ἔμπνευσιν καὶ θερμαινόμεθα μὲ τὴν ζέσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε νὰ αἰσθανώμεθα τὸν Θεὸν ὡς πατέρα καὶ μετὰ παρρησίας νὰ ὑψώνωμεν πρὸς αὐτὸν ἰσχυρὰν φωνήν.

Κατὰ ταῦτα ὁ ἀποστολικὸς λόγος, ὅτι τὸ Πνεῦμα «*ἐντυγχάνει*» καὶ «*ὑπερεντυγχάνει*» δι' ἡμᾶς σημαίνει, ὅτι ὁ Παράκλητος προκαλεῖ δι' ἡμῶν προσευχὴν, καὶ δὴ θερμὴν προσευχὴν· κάνει ἡμᾶς νὰ προσευχόμεθα, καὶ δὴ θερμῶς, ὄχι μεσιτεύει δι' ἡμῶν, ὄχι κάνει ἡμᾶς νὰ μεσιτεύωμεν δι' ἡμᾶς αὐτούς.

Τὸ «*ἐρευνᾶ*» δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐνοίᾳ τοῦ «*ἐρευνᾶ*», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐρευνήσῃ διὰ νὰ ἐξακριβώσῃ τι, ἀλλὰ γνωρίζει τὰ πάντα ἀμέσως, ἄνευ προηγουμένης ἐρεύνης. Τὸ «*ἐρευνᾶ*» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ αὐτόθι χρησιμοποιούμενον ἐπίσης «*οἶδα*» καὶ πρέπει νὰ μεταφράζεται «*γνωρίζω*». Αὐτὴν τὴν σημασίαν τὸ «*ἐρευνᾶ*» ἔχει καὶ ἐν Α' Κορ. 2:10 (Πρβλ. ἐπόμενον στίχ. 11), Ἄποκ. 2:23.

Εἰς τὴν λέξιν «*φρόνημα*» ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν δίδονται διαφοροὶ σημασίαι, οἷον φρόνημα, σκοπός, πόθος, *βούλημα*. Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν τελευταίαν σημασίαν. Ἡ φράσις «*τὶ τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος*» σημαίνει «*τὶ τὸ βούλημα τοῦ Πνεύματος· τὶ τὸ θέλημα τοῦ Πνεύματος· τὶ θέλει τὸ Πνεῦμα· τὶ ζητεῖ τὸ Πνεῦμα*». Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 8:5-8 ἐν σελ. 223-224 ἀπο-

δεικνύομεν, ὅτι τὸ «φρονῶ» σημαίνει «θέλω» καὶ τὸ «φρόνημα» σημαίνει «θέλημα».

Ἡ τελευταία πρότασις τοῦ χωρίου, «ὅτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων», κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην εἶνε αἰτιολογική: Ὁ Θεὸς γνωρίζει τί ζητεῖ τὸ Πνεῦμα, διότι τὸ Πνεῦμα προκαλεῖ προσευχὴν «κατὰ Θεόν», κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Θεὸς γνωρίζει τὴν ἐν Πνεύματι προσευχὴν, διότι γίνεται κατὰ τὸ θέλημά του, δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Ὁ Θεὸς γνωρίζει καὶ ὅσα δὲν γίνονται κατὰ τὸ θέλημά του. Καθ' ἡμᾶς ἡ εἰρημένη τελευταία πρότασις τοῦ ἑδαφίου εἶνε εἰδικὴ ἐπεξηγηματικὴ: Ὁ Θεὸς γνωρίζει τί ζητεῖ τὸ Πνεῦμα, ὅτι δηλαδὴ προκαλεῖ προσευχὴν κατὰ τὸ θέλημά του ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν. Δι' ἄλλων λέξεων, καίτοι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα προκαλεῖ εἰς τὰς καρδίας τῶν προσευχομένων χριστιανῶν «στεναγμοὺς ἀλαλήτους», στεναγμοὺς, τοὺς ὁποίους ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα ἀδυνατεῖ νὰ ἐκφράσῃ, ἐν τούτοις ὁ Θεὸς γνωρίζει τοὺς ἀλαλήτους στεναγμοὺς, γνωρίζει, ὅτι τὸ νόημα αὐτῶν τῶν στεναγμῶν εἶνε κατὰ Θεόν, καὶ εἰσακούει, ἐννοεῖται, τῶν ἐν ἀλαλήτοις στεναγμοῖς προσευχῶν.

Μεταφράζομεν:

«Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα ἔρχεται ἄρωγόν εἰς τὰς ἀδυναμίας¹ ἡμῶν. Διότι, τὸ τι θὰ προσευχηθῶμεν καθὼς πρέπει, δὲν γνωρίζομεν. Ἀλλὰ τὸ ἴδιον τὸ Πνεῦμα προκαλεῖ θερμὴν προσευχὴν ὑπὲρ ἡμῶν μὲ ἀνεκφράστους στεναγμοὺς. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰς καρδίας², γνωρίζει τί ζητεῖ τὸ Πνεῦμα, ὅτι δηλαδὴ προκαλεῖ προσευχὴν ὑπὲρ τῶν ἁγίων³, ὅπως θέλει ὁ Θεός».

(35)

-
1. Ἡ ἀτελείας
  2. Ἡ ὁ καρδιογνώστης
  3. Δηλαδὴ τῶν χριστιανῶν

Ῥωμ. 9:28-29

«ΛΟΓΟΝ ΣΥΝΤΕΛΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΕΜΝΩΝ...»

«ΩΣ ΓΟΜΟΡΡΑ ΑΝ ΩΜΟΙΩΘΗΜΕΝ»

«Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς'. Καὶ καθὼς προείρηκεν Ἡσαΐας, εἰ μὴ Κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὠμοιώθημεν».

Ὁ στίχ. 28 τοῦ παρόντος ἐδαφίου ἔχει ληφθῆ ἐκ τοῦ Ἡσ. 10:22-23 κατὰ τοὺς Ο', εἶνε δὲ δυσκολώτατος καὶ παρερμηνεύεται. Παραθέτομεν δοθείσας ἐξηγήσεις:

Διότι θὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον καὶ θὰ συντάμῃ τοῦτο ἐν δικαιοσύνῃ· διότι συντετμημένον ἔργον θὰ κάμῃ ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς.

Διότι ὁ Κύριος θὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν του ἐπὶ τῆς γῆς αὐστηρῶς καὶ συντόμως.

Διότι θὰ τελειώσῃ καὶ θὰ συντάμῃ λογαριασμὸν μετὰ δικαιοσύνης, ἐπειδὴ συντετμημένον λογαριασμὸν θὰ κάμῃ ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς.

Διότι ὁ Κύριος θὰ ἐκτελέσῃ συντόμως τὴν ἀπόφασίν του με δικαιοσύνην, μάλιστα θὰ ἐκτελέσῃ ταύτην συντόμως ἐπὶ τῆς γῆς.

Διότι ὁ Κύριος πραγματοποιεῖ συντόμως τὸν λόγον του με δικαιοσύνην, τὸν λόγον του συντόμως θὰ κάμῃ πραγματικότητα ἐπὶ τῆς γῆς.

Διότι ὁ Θεὸς ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐφοβέρισεν ὅτι θὰ λάβῃ, ἐκτελεῖ συντόμως με δικαιοσύνην· διότι θὰ πραγματοποιήσῃ ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς ἀπόφασιν, ἡ ὁποία συντόμως θὰ ἐκτελεσθῇ.

Ὡς παρατηρεῖ τις, αἱ ἐξηγήσεις διαφέρουν μεταξύ των. Ἡ λέξις «λόγος» κατὰ μίαν ἐξηγήσιν σημαίνει «λόγος», κατ' ἄλλην

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ὁ στίχ. 28 ἔχει οὕτως: Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. Κατὰ τὸ «Λόγον... συντέμνων» οἱ κριτικοὶ συνέτεμον τὸν λόγον!

«ἔργον», κατ' ἄλλην «λογαριασμός», κατ' ἄλλην «ἀπόφασις». Τὸ «ὄτι» ἄλλος ἐκλαμβάνει ὡς αἰτιολογικὸν (διότι, ἐπειδὴ), ἄλλος ὡς βεβαιωτικὸν (μάλιστα) καὶ ἄλλος παραλείπει κατὰ τὴν ἐξήγησιν. Τὴν μετοχὴν «*συντέμνων*», ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὸν «λόγον», οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ἐξηγοῦν καθ' ὃν τρόπον τὴν μετοχὴν «*συντελῶν*», ἡ ὁποία ἐπίσης ἀναφέρεται εἰς τὸν «λόγον». Τὸ «*συντελῶν*», ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «*συντελῶν ἐστι, συντελεῖ*», ἐξηγοῦν ὡς ῥῆμα, ἐνῶ τὸ «*συντέμνων*», ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «*συντέμνων ἐστί, συντέμνει*», οἱ πλείστοι ἐξηγοῦν ὡς ἐπίρρημα, «*συντόμως*». Ὅμοίως δ' ἐξηγοῦν καὶ τὴν μετοχὴν «*συντετμημένον*». Γενικῶς δὲ αἱ ἐξηγήσεις δὲν εἶνε ἱκανοποιητικαί.

Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἡ δις ἀπαντῶσα λέξις «λόγος» σημαίνει «*πράγμα*», ὅπως π.χ. ἐν Ἐξ. 33:17, Β' Βασ. 19:42, Γ' Βασ. 12:30, Δ' Βασ. 11:5, Ἐσθ. 2:1, Νεεμ. 13:17, Λουκ. 4:36'. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἰσχυρῶς συνηγορεῖ τὸ ὅμοιον χωρίον Ἠσ. 28:22, ἐπίσης κατὰ τοὺς Ο', «*συντετελεσμένα καὶ συντετμημένα πράγματα ἤκουσα παρὰ Κυρίου σαβαώθ, ἃ ποιήσει ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν*». Νομίζομεν, ὅτι εἰς ἀμφοτέρα τὰ χωρία οἱ Ο' ἀνέγνωσαν τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν *dabar*, τὴν ὁποίαν εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν μετέφρασαν «*πράγμα*» καὶ εἰς τὴν ἄλλην «λόγος» ἐννοοῦντες πάλιν «*πράγμα*».

Τὸ «*συντελῶ*» σημαίνει «*ἀποφασίζω*». Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει τὸ ῥῆμα ἐν Α' Βασ. 20:7,9,33· 25:17, ὅπου ἡ φράσις «*συντετέλεσται ἢ κακία*» σημαίνει «*ἔχει ἀποφασισθῆ τὸ κακόν*»· 20:34, ὅπου ἡ φράσις «*συντετέλεσεν ἐπ' αὐτόν*» σημαίνει «*ἀπεφάσισεν ἐναντίον του, ἔλαβεν ἀπόφασιν ἐναντίον του*»· Β' Βασ. 21:5, ὅπου ἡ φράσις «*συντετέλεσεν ἐφ' ἡμᾶς*» σημαίνει «*ἔλαβεν ἀπόφασιν ἐναντίον ἡμῶν*»· Ἠσ. 28:22, ὅπου ἡ φράσις «*συντετελεσμένα πράγματα*» σημαίνει «*ἀποφασισμένα πράγματα*».

Τὸ «*συντέμνω*», δις χρησιμοποιούμενον ἐν τῷ χωρίῳ, εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ «*συντελῶ*» κατὰ τὴν προσφιλῆ παρ' Ἑβραίοις συνήθειαν τῆς χρησιμοποιήσεως συνωνύμων. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δύο ῥήματα ἔχουν τὴν αὐτὴν σημασίαν, διὰ τοῦτο ἐν τῇ φράσει «*ὄτι λόγον συντετμημένον κλπ.*» ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἐν μόνον, ἦτοι τὸ

1. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο χωρίον βλέπε τὸν β' τόμον τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 58-59.

«συντέμνω» ἐν τῇ μορφῇ τῆς μετοχῆς «συντετμημένον». Δύναται δὲ τὸ «συντέμνω» νὰ μεταφρασθῇ «ὀρίζω». Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει τὸ ῥῆμα ἐν Ἦσ. 28:22, ὅπου ἡ φράσις «συντετμημένα πράγματα» σημαίνει «ὠρισμένα πράγματα, πράγματα τὰ ὅποια ἔχουν ὀρισθῆναι· Δαν. 9:24 κατὰ τὸν Θεοδοτίωνα, ὅπου ἡ φράσις «ἐβδομήκοντα ἐβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου» σημαίνει «ἐβδομήκοντα ἐβδομάδες ὠρίσθησαν διὰ τὸν λαόν σου».

Τὸ «ὄτι» σημαίνει «καί». Ἐναφέρομεν καὶ μεταφράζομεν χωρία, ὅπου τὸ «ὄτι» ἔχει αὐτὴν τὴν σημασίαν:

«Τί ἐμοὶ καὶ σοί, ὄτι ἦλθες πρὸς με τοῦ παρατάξασθαι ἐν τῇ γῆ μου;» (Κριτ. 11:12).

Ποία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἦλθες νὰ μὲ πολεμήσης ἐν τῇ χώρᾳ μου;

«Τί ἐστὶ σοί, ὄτι ἐβόησας;» (Κριτ. 18:23).

Τί ἔχεις καὶ ἐκραύγασες;

Τί σοῦ συμβαίνει καὶ ἐφώναξες;

«Λάλει, Κύριε, ὄτι ἀκούει ὁ δοῦλός σου» (Α΄ Βασ. 3:9).

Λάλει, Κύριε, καὶ ὁ δοῦλός σου ἀκούει.

«Καὶ νῦν ἄστεία εἶ σὺ ἐν τῷ εἶδει σου καὶ ἀγαθὴ ἐν τοῖς λόγοις σου· ὄτι ἐὰν ποιήσης καθὰ ἐλάλησας, ὁ Θεός σου ἔσται μου Θεός» (Ἰουδιθ 11:23).

Καὶ τώρα σὺ εἶσαι ὠραία εἰς τὴν μορφήν σου καὶ καλὴ εἰς τοὺς λόγους σου· καὶ ἐὰν κάνης ὅπως εἶπες, ὁ Θεός σου θὰ γίνῃ Θεός μου.

«Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξα πρὸς σε, ὄτι ἐπήκουσάς μου» (Ψαλμ. 85:7).

Ἐν καιρῷ θλίψεώς μου ἔκραξα πρὸς σέ, καὶ μὲ ἤκουσες.

«Ἀνακεκαλυμμένα ταῦτά ἐστιν ἐν τοῖς ὠσὶ Κυρίου σαβαώθ, ὄτι οὐκ ἀφεθήσεται ὑμῖν αὕτη ἢ ἁμαρτία» (Ἦσ. 22:14).

Αὐτὰ ἔχουν ἀκουσθῆναι εἰς τὰ ὦτα τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων καὶ αὐτὴ ἡ ἁμαρτία δὲν θὰ συγχωρηθῆναι εἰς σᾶς.

«Πάντες οἱ αἰχμαλωτεύσαντες αὐτοὺς κατεδυνάστευσαν αὐτούς, ὄτι οὐκ ἠθέλησαν ἐξαποστεῖλαι αὐτούς» (Ἱερ. 27:33).

Ὅλοι, ὅσοι ἠχμαλώτισαν αὐτούς, κατεδυνάστευσαν αὐτούς καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀπολύσουν αὐτούς.

Κατὰ ταῦτα ὁ στίχ. 28 τοῦ ἐρευνωμένου ἑδαφίου, «Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων κλπ.», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Θεός ἀποφασίζει καὶ ὀρίζει ἐν δικαιοσύνῃ πρᾶγμα, καὶ τὸ ὀρισθὲν τοῦτο

πράγμα θὰ ἐκτελέσῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ ἀπόφασις καὶ ὁ ὀρισμὸς τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀμετάκλητος, ἐξάπαντος θὰ ἐκτελεσθῇ. Ποία δὲ ἡ ἀπόφασις ἢ ποῖος ὁ ὀρισμὸς τοῦ Θεοῦ; Ἡ ἀπώλεια τῶν πολλῶν! Κατὰ τὸν στίχ. 27, ἐὰν οἱ Ἰσραηλῖται εἶνε ἀναρίθμητοι ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλοιπον μόνον θὰ σωθῇ, ἐν μικρὸν ὑπόλοιπον! Ὁ λόγος οὗτος περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν πολλῶν, τῶν πλείστων, εἶνε ἐκ τῶν φοβερωτάτων τῆς Γραφῆς καὶ φαίνεται σκληρότατος, ἀλλ' εἶνε σύμφωνος πρὸς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Κυρίου. Ὁ Θεὸς ἀποφασίζει καὶ ὀρίζει τὴν ἀπώλειαν τοῦ μεγίστου μέρους τῶν ἀνθρώπων «ἐν δικαιοσύνῃ», ἐπειδὴ προγνωρίζει καὶ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν κακὴν προαίρεσιν, τὰ ἀσεβῆ ἔργα καὶ τὴν ἀμετανοησίαν τοῦ μεγίστου μέρους τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ στίχ. 28, παράθεμα ἐκ τοῦ Ἦσ. 10:22-23, ὡς ἤδη εἶπομεν, εἶνε ὁμοιος, ὡς ἐπίσης εἶπομεν, πρὸς τὸ Ἦσ. 28:22, «*συντετελεσμένα καὶ συντετμημένα πράγματα ἤκουσα παρὰ Κυρίου σαβαώθ, ἃ ποιήσει ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν*». Τὰ δύο χωρία, ἀμφοτέρωτερά κατα τοὺς Ὁ, λόγῳ τῆς μεγάλης ὁμοιότητός των βοηθοῦν ἄλληλα πρὸς ἐξηγησίαν των. Μεταφράζομεν τὸ δεύτερον χωρίον, τὸ Ἦσ. 28:22· «*ἀποφασισμένα καὶ ὀρισμένα πράγματα ἤκουσα παρὰ τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, τὰ ὅποια θὰ κἀνῃ εἰς ὅλην τὴν χώραν*». Τὰς ἀποφάσεις καὶ τοὺς ὀρισμούς του ὁ παντοδύναμος Κύριος ὀπωσδήποτε θὰ ἐκτελέσῃ.

Ἐν τῷ στίχ. 29 τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου τὸ «*Καί*», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ὁ στίχος καὶ ἡ φράσις, «*Καὶ καθὼς προεῖρηκεν Ἡσαΐας*», ἔχει προσθετικὴν σημασίαν καὶ ἐξηγοῦμεν τοῦτο «*Ἐπίσης*», ἀφοῦ καὶ προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τοῦ στίχ. 27 εἰσήγαγε λόγον τοῦ αὐτοῦ προφήτου, τοῦ Ἡσαΐου, λέγων, «*Ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ κλπ.*».

Ἐκ τῶν δύο τελευταίων προτάσεων τοῦ ἐδαφίου, «*ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὁμοιωθῆμεν*», αἱ ὁποῖαι ἔχουν ληφθῆ ἐκ τοῦ Ἦσ. 1:9, τὴν πρώτην πρότασιν οἱ ἐξηγηταὶ ἀποδίδουν ὀρθῶς: «*Θὰ ἐγινόμεθα ὅπως τὰ Σόδομα*». Ἀλλὰ τὴν δευτέραν πρότασιν δὲν ἀποδίδουν ὀρθῶς. Ἡ ἀπόδοσίς των, «*καὶ θὰ ἐξωμοιοῦμεθα πρὸς τὰ Γόμορρα*», θὰ ἦτο ὀρθή, ἂν ἡ πρότασις ἦτο, «*καὶ Γομόρροις ἂν ὁμοιωθῆμεν*», ἂν δηλαδὴ τὸ ῥῆμα τῆς προτάσεως συνετάσσετο μετὰ δοτικῆς. Ἀλλὰ τώρα τὸ ῥῆμα δὲν ἔχει ἀντικείμενον, κεῖται ἀπολύτως. Ὅπως δὲ εἰς τὴν πρώτην πρότασιν ὑπάρχει τὸ ὁμοιωματικὸν «*ὡς*» («*ὡς Σόδομα*») καὶ ἀπο-

δίδεται «*ὄπως*» (δημωδῶς «*σάν*»), οὕτω καὶ εἰς τὴν δευτέραν πρότασιν ὑπάρχει τὸ ὁμοιωματικὸν «*ὡς*» («*ὡς Γόμορρα*») καὶ πρέπει νὰ ἔχη τὴν αὐτὴν ἀπόδοσιν. Ἄλλ' εἰς τὴν δευτέραν πρότασιν οἱ ἐξηγηταὶ δὲν κάνουν τὴν αὐτὴν ἀπόδοσιν. Ἐξηγοῦν ὅπως θὰ ἐξηγουν, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ «*ὡς*», καὶ ἐὰν τὸ ῥῆμα «*ὠμοιώθημεν*» δὲν ἔκειτο ἀπολύτως, ἀλλ' εἶχεν ἀντικείμενον καὶ συνετάσσετο μετὰ δοτικῆς, ἂν δηλαδὴ ἐγράφετο, «*καὶ Γομόρροις ἂν ὠμοιώθημεν*».

Οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συνέλαβον ἐνταῦθα τὴν ἔννοιαν τοῦ «*ὁμοιῶ*». Ἐν Σοφ. Σειρ. 38:27 τὸ «*ὁμοιῶσαι ζωγραφίαν*» σημαίνει «*νὰ σχηματίσῃ εἰκόνα, νὰ μορφώσῃ εἰκόνα*». Ἐν Γεν. 1:26, Ἰακ. 3:9, Δαν. 7:5 κατὰ τοὺς Ὁ «*ὁμοίωσις*» σημαίνει «*μορφή*». Ἐν Ἀποκ. 9:7 «*ὁμοίωμα*» σημαίνει «*μορφή*». Τοιαῦτα παραδείγματα δεικνύουν, ὅτι τὸ «*ὁμοιῶ*» ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «*μορφῶ, δίδω μορφῆν*». Εἶνε δὲ πιθανὸν αὐτὴν τὴν σημασίαν νὰ ἔχη ἐν τῇ ἐξεταζομένῃ φράσει, «*ὡς Γόμορρα ἂν ὠμοιώθημεν*», ὅποτε ἡ φράσις αὐτὴ δέον νὰ μεταφρασθῇ, «*θὰ ἐλαμβάνομεν τὴν μορφὴν τῶν Γομόρρων*».

Ἄλλὰ τὸ «*ὁμοιῶ*» σημαίνει καὶ «*καταστρέφω, ἀφανίζω*». Τοιαυτὴν σημασίαν ἔχει εἰς τὰ ἀκολουθῶς παρατιθέμενα, σχολιαζόμενα καὶ μεταφραζόμενα χωρία:

«*ὠμοιώθη ὁ λαὸς μου ὡς οὐκ ἔχων γνῶσιν*» (Ἦσ. 4:6).

«*Θρηνήσατε, οἱ κατοικοῦντες τὴν κατακεκομμένην, ὅτι ὠμοιώθη πᾶς ὁ λαὸς Χαναάν, ἐξωλοθρεύθησαν πάντες οἱ ἐπηρμένοι ἀργυρίῳ*» (Σοφον. 1:11).

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι εἰς ἀμφοτέρα τὰ χωρία ταῦτα τὸ ῥῆμα «*ὁμοιοῦμαι*» δὲν ἔχει ἀντικείμενον, κεῖται ἀπολύτως, ὅπως καὶ ἐν τῇ φράσει, «*ὡς Γόμορρα ἂν ὠμοιώθημεν*». Ἐπίσης ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι εἰς τὸ δεύτερον χωρίον τὸ «*ὠμοιώθη*» παραλληλίζεται πρὸς τὸ «*ἐξωλοθρεύθησαν*». Ὁ δὲ παραλληλισμὸς εἶνε συνωνυμικός. Ἀμφοτέρα τὰ ῥήματα σημαίνουν καταστροφὴν, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἀπευθύνεται προτροπὴ πρὸς θρῆνον («*Θρηνήσατε, οἱ κατοικοῦντες τὴν κατακεκομμένην*»). Μεταφράζομεν τὰ χωρία:

«*Ὁ λαὸς μου κατεστράφη, ἐπειδὴ δὲν εἶχε γνῶσιν*».

«*Θρηνήσατε, οἱ κάτοικοι τῆς κατεστραμμένης χώρας, διότι ἠφανίσθη πᾶς ὁ λαὸς Χαναάν, ἐξωλοθρεύθησαν πάντες οἱ ὑπερηφανευόμενοι δι' ἀργύριον*».

Ἄς σημειωθῇ, ὅτι καὶ ἐν Ἦσ. 4:5 κατὰ τὸ Μασοριτικὸν τὸ

«ὁμοιωῶ» σημαίνει «καταστρέφω, ἀφανίζω» («καὶ θὰ ἀφανίσω τὴν μητέρα σου»)¹.

Ἐθεωρήσαμεν πιθανόν, ὅτι ἐν τῇ φράσει, «ὡς Γόμορρα ἂν ὁμοιώθημεν», τὸ «ὁμοιωῶ» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «μορφῶ, δίδω μορφὴν». Ἀλλὰ πιθανώτερον θεωροῦμεν, ὅτι ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «καταστρέφω, ἀφανίζω», ὁπότε ἢ ἐν λόγῳ φράσις δέον νὰ μεταφρασθῇ, «θὰ ἠφανιζόμεθα ὅπως τὰ Γόμορρα».

Μεταφράζομεν ὅλον τὸ χωρίον:

«Διότι πρᾶγμα ἀποφασίζει καὶ ὀρίζει μὲ δικαιοσύνην, καὶ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ὀρισθῆ, ὁ Κύριος θὰ ἐκτελέσῃ εἰς τὴν χώραν. Ἐπίσης καθὼς προεῖπεν ὁ Ἡσαΐας, ἐὰν ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων δὲν ἄφηνεν εἰς ἡμᾶς σπόρον, θὰ ἐγινόμεθα ὅπως τὰ Σόδομα καὶ θὰ ἠφανιζόμεθα ὅπως τὰ Γόμορρα».

1. Κατὰ τοὺς Ὁ τὸ «ὁμοιωῶ» μετὰ δοτικῆς συντασσόμενον ἔχεται ἄλλης ἐννοίας («νυκτὶ ὁμοίωσα τὴν μητέρα σου», τουτέστιν, «ἔκανα τὴν μητέρα σου ὁμοίαν πρὸς τὴν νύκτα»).

Ῥωμ. 10:3

«ΑΓΝΟΕΙΝ» – «ΙΣΤΑΝΑΙ»

«Ἄγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες σ τ ἦ σ α ι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι τὸ «ἀγνοοῦντες» ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν φράσιν τοῦ προηγουμένου στίχ. 2 «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν», διὸ καὶ ἐκδέχονται τοῦτο ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀγνοοῦντες, ἔχοντες ἄγνοιαν, μὴ ἔχοντες γνῶσιν». Κατ' αὐτὸν τὸν συσχετισμὸν οἱ Ἰσραηλιταὶ ἔχουν ζῆλον ἄνευ ἐπιγνώσεως, διότι ἀγνοοῦν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, δι' ἄλλων λέξεων ἔχουν ἄγνοιαν τοῦ τρόπου, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς δικαιώνει τοὺς ἀνθρώπους.

Ἄλλ' ὁ ἐν λόγῳ συσχετισμὸς δὲν εἶνε ὀρθός. Πρὸς τὴν φράσιν τοῦ προηγουμένου στίχ. 2 «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» ἄμεσον σχέσιν δὲν ἔχει ἡ μετοχὴ «ἀγνοοῦντες», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' ἡ φράσις, ἡ ὁποία περιέχει τὸ ῥῆμα τοῦ χωρίου, «τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν». Ὅπως καὶ ἡ σύνταξις δεικνύει, τὸ «γάρ» αἰτιολογεῖ τὴν φράσιν «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» διὰ τῆς φράσεως «τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν»: Οἱ Ἰσραηλίται δὲν ἔχουν ζῆλον μὲ ἐπίγνωσιν, δὲν ἔχουν σωστὸν ζῆλον, διότι δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὴν δικαίωσιν, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Θεός. Ἐὰν εἶχον ὑγιᾶ ζῆλον, θὰ ὑπετάσσοντο. Ἡ φράσις δηλαδὴ «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» δὲν σημαίνει «χωρὶς γνῶσιν» ἢ «χωρὶς βαθεῖαν γνῶσιν», ἀλλὰ σημαίνει «χωρὶς ὑγιᾶ συνειδήσιν», «χωρὶς ὀρθότητα».

Οἱ Ἰσραηλίται δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὴν δικαίωσιν, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Θεός, ὄχι διὰ λόγους γνωστικούς, ἀλλὰ διὰ λόγους ἠθικούς· ὄχι διότι δὲν εἶχον γνῶσιν τῆς δικαίωσεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διότι ὑπερίσχυσεν ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ κενοδοξία τῶν νὰ δικαιωθοῦν ἀφ' ἑαυτῶν, ἐξ ἰδίων ἔργων. Οἱ Ἰσραηλίται δὲν εἶχον ἄγνοιαν τῆς δικαίωσεως, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Θεός. Ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ἰσραηλίται «τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν», δὲν προϋποθέτει γνῶσιν τῆς ἐν λόγῳ «δικαιοσύνης», ἥτοι δικαίωσεως; Διὰ τοῦ εὐαγγελίου πρῶτον εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἀπεκαλύφθη ὁ φιλόανθρωπος καὶ εὐκόλος τρόπος δικαίωσεως τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸ 1:16-17 ὁ Ἀπόστολος τονίζει περὶ τοῦ εὐαγγελίου: «Δύναμις Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἑλληνι. Δικαιοσύνη γὰρ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν». Εἰς τὸ 10:18 ὁ Ἀπόστολος ἐρωτᾷ περὶ τῶν Ἰουδαίων ἐν σχέσει πρὸς τὸ εὐαγγέλιον: «Μὴ οὐκ ἤκουσαν;». Ἀπαντᾷ δὲ ὁ αὐτός: «Μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν (τῶν κηρύκων τοῦ εὐαγγελίου), καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν». Ἦκουσαν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι. Ἄλλ' εἰς τὴν συνέχειαν, στίχ. 19, νέον ἐρώτημα θέτει ὁ Ἀπόστολος: «Μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ;». Ἦκουσαν μὲν, ἀλλὰ μήπως δὲν ἠννόησαν τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου οἱ Ἰσραηλίται; Ἡ ἀπάντησις δίδεται εἰς τὴν συνέχειαν διὰ προφητικῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα δεικνύουν τὴν σκληροκαρδίαν καὶ τὴν πείσιμον ἀντίδρασιν τῶν Ἰσραηλιτῶν (στίχ. 19-21). Καὶ ἤκουσαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἠννόησαν τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑπακούσουν καὶ νὰ ὑποταχθοῦν.

Τὸ «ἀγνοοῦντες» λοιπὸν δὲν σημαίνει ἄγνοιαν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀλλ' ἔχει ἄλλην σημασίαν. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων Πράξ. 13:27, Α' Κορ. 14:37-38, Β' Κορ. 6:9 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου ὑποστηρίζομεν, ὅτι εἰς ἐκεῖνα τὸ «ἀγνοῶ» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἀπορρίπτω» (Ἰδὲ σελ. 186-187, 277-278, 296-297). Αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ ἐνταῦθα. Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις «ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην» σημαίνει, ὅτι οἱ Ἰσραηλίται δὲν παρεδέχθησαν, περιεφρόνησαν, ἀπέρριψαν τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς δικαιοῦναι τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ ἐξηγηταί, νομίζομεν, δὲν συλλαμβάνουν ἐπίσης τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ ῥῆμα «ἴστημι». Ἐκλαμβάνουν τοῦτο εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ «στήνω», τοῦ «συνιστῶ, ἰδρύω, ἐγκαθιδρύω». Ἄλλ' αἱ τοιαῦται ἐκδοχαὶ δὲν εἶνε εὐστοχοὶ καὶ ἱκανοποιητικαί. Καθ' ἡμᾶς τὸ «ἴστημι» ἐνταῦθα σημαίνει «δίδω ἰσχύν» ἢ, συναφῶς, «ἐπιβάλλω». Εἰς τὸ 3:31 σημαίνει «δίδω ἰσχύν, ἀναγνωρίζω ἰσχύν». Ἐπίσης εἰς τὸ Ἑβρ. 10:9 σημαίνει «δίδω ἰσχύν». Ὅμοίως δὲ εἰς τὸ Ἑβρ. 9:8 τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὸ ῥῆμα οὐσιαστικὸν «στάσις» σημαίνει «ἰσχὺς». Ἰδὲ σχετικῶς τὰς ἐρμηνείας τῶν χωρίων τούτων ἐν σελ. 214-215, 434, 429 ἀντιστοίχως. Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις τοῦ ἐρμηνευομένου εἰσαφίου «καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στήσαι» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι οἱ Ἰσραηλίται ἠθέλησαν καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ δώσουν ἰσχύν εἰς τὸν ἰδικόν των τρόπον δικαιοῦσεως, νὰ δικαιωθοῦν δηλαδὴ διὰ τῶν ἔργων των. Ἀπέρριψαν τὸν τρόπον τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δικαιοῦσεως καὶ ἠθέλησαν νὰ πραγματοποιήσουν καὶ ἐπιβάλουν τὸν ἰδικόν των τρόπον δικαιοῦσεως.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Διότι, ἀπορρίπτοντες τὴν δικαίωσιν, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Θεός, καὶ θέλοντες νὰ δώσουν ἰσχύν εἰς τὴν ἀφ' ἐαυτῶν δικαίωσιν, εἰς τὴν δικαίωσιν τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπετάχθησαν».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Διότι, ἐπειδὴ ἀπορρίπτουν τὸν τρόπον δικαιοῦσεως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ προσπαθοῦν νὰ πραγματοποιήσουν τὸν τρόπον δικαιοῦσεως διὰ τῶν ἰδικῶν των δυνάμεων, δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὸν τρόπον τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δικαιοῦσεως».

Ἡ φράσις «τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν» ἐν σχέσει πρὸς τὴν φράσιν «ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην», καθὼς ἡμεῖς ἐρμηνεύομεν αὐτήν, δὲν εἶνε παλλιλογία, ὅπως ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται. Διότι τὸ «ἀγνοοῦντες», ἦτοι «ἀπορρίπτοντες»,

έννοεῖται θεωρητικῶς, ἐνῶ τὸ «οὐχ ὑπετάγησαν» έννοεῖται πρακτικῶς. Ἐπειδὴ δηλονότι οἱ Ἰσραηλίται ἀπέρριπτον θεωρητικῶς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δικαίωσιν, διὰ τοῦτο ἐν τῇ πράξει δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὴν δικαίωσιν αὐτὴν, δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὴν πίστιν, δὲν εἰσῆλθον εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Ῥωμ. 11:26-27

«ΟΤΑΝ»

«Ἦξει ἐκ Σιών ὁ ῥυόμενος καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ· καὶ αὕτη αὐτοῖς ἢ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν».

Ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος συνδυάζει ἐκ τοῦ Ἡσαΐου μέρος τοῦ 59:20-21 πρὸς μέρος τοῦ 27:9 κατὰ τοὺς Ὁ μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι ἀντὶ «ἐκ Σιών» καὶ «τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν» οἱ Ὁ ἔχουν «ἔνεκεν Σιών» καὶ «τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ». Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι τὸ Μασοριτικὸν ἔχει «εἰς Σιών».

Ἁ «ἐκ Σιών» κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἐρχόμενος προφανῶς εἶνε ὁ Μεσσίας. Ἄλλ' ἐκ τῆς συναφείας τοῦ πρώτου ἐκ τῶν ἐν τῇ παραθέσει συνδυαζομένων χωρίων, ἦτοι τοῦ Ἡσ. 59:20-21, γίνεται φανερόν, ὅτι οὗτος ὁ ἐρχόμενος κατὰ τὸν προφήτην, παρὰ τῷ ὁποίῳ πρόκειται περὶ ὁράματος θεοφανείας, εἶνε ὁ Γιαχβέ. Ἐχομεν δηλαδὴ ἐνταῦθα ἀπόδειξιν τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ μεταξὺ τοῦ Μασοριτικοῦ καὶ τοῦ Ἀποστόλου διαφορὰ «εἰς Σιών» – «ἐκ Σιών» καθ' ἡμᾶς ἐξηγεῖται ὡς ἐξῆς: Ἁ Γιαχβέ ἔρχεται «εἰς Σιών» κατὰ τὸ ὄραμα τῆς θεοφανείας, καὶ ἔρχεται «ἐκ Σιών» κατὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ προφητικοῦ αὐτοῦ ὁράματος. Ἡ, ἄλλως, ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς ἔρχεται, κατέρχεται, «εἰς Σιών», καὶ ὡς ἄνθρωπος ἔρχεται, προέρχεται, «ἐκ Σιών».

Τὸ «ὅταν» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «ὅταν», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ καὶ παραλείπεται.

νομίζουν. Οὗτοι, ἀφήνοντας τοῦτο ἀμετάφραστον, οὕτω πως μεταφράζουν τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ἔδαφιου: «Καὶ αὐτὴ θὰ εἶνε ἡ διαθήκη μου πρὸς αὐτούς, *ὅταν ἀφαιρέσω τὰς ἁμαρτίας των*». Ἡ τοιαύτη μετάφρασις δὲν εἶνε ὀρθή. Διότι ἐκ τῆς τοιαύτης μεταφράσεως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ποία θὰ εἶνε ἡ διαθήκη, *ὅταν ἀφαιρεθοῦν αἱ ἁμαρτίαι*; Εἰς τὸ ἐρώτημα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ δοθῇ ἀπάντησις.

Παραθέτομεν ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' δύο χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ «*ὅταν*» δὲν ἔχει τὴν γνωστὴν καὶ συνήθη σημασίαν.

Ἐν Ἰησ. Ναυῆ 17:18 τὸ «καὶ *ὅταν* ἐξολοθρεύσης τὸν Χαναναῖον, ὅτι ἵππος ἐπίλεκτος αὐτῷ ἐστι» σημαίνει, «καὶ θὰ ἐξολοθρεύσης τὸν Χαναναῖον, ἂν καὶ ὑπάρχει εἰς αὐτὸν ἐπίλεκτον ἵππικόν».

Ἐν Ἠσ. 27:9 τὸ «καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ εὐλογία αὐτοῦ, *ὅταν* ἀφέλωμαι τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ» σημαίνει, «αὐτὸ δὲ εἶνε ἡ εὐλογία του, νὰ ἀφαιρέσω δηλαδὴ τὴν ἁμαρτίαν του». Ἴδὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ χωρίου ἐκ τοῦ Μασοριτικοῦ ὑπὸ τοῦ Βάμβα.

Σημειωτέον, ὅτι ἐκ τοῦ δευτέρου χωρίου ἡ πρότασις «*ὅταν* ἀφέλωμαι τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ» παρατίθεται εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἀντὶ «τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ» ὁ Ἀπόστολος λέγει «τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν».

Μεταφράζομεν τὸ ἀποστολικὸν χωρίον ἐξηγοῦντες τὸ «*ὅταν*» ὅπως καὶ ἐν Ἠσ. 27:9:

«Θὰ ἔλθῃ ἐκ τῆς Σιών ὁ Λυτρωτὴς καὶ θ' ἀποδιώξῃ τὰς ἀσεβείας ἀπὸ τὸν Ἰακώβ. Αὐτὴ δὲ εἶνε ἡ διαθήκη μου πρὸς αὐτούς, νὰ ἀφαιρέσω τὰς ἁμαρτίας των».

Γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ διαθήκη; ἤτοι ἡ ὑπόσχεσις-συμβόλαιον, τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, εἶνε ἡ ἀναίρεσις τῶν ἀσεβειῶν ἢ, ἄλλως, ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἁμαρτιῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Ῥωμ. 11:34-36

«ΤΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΑΥΤΟΥ ΕΓΕΝΕΤΟ;»
 «ΕΞ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΔΙ' ΑΥΤΟΥ
 ΚΑΙ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΤΑ ΠΑΝΤΑ»

«Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου; Ἡ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; Ἡ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; Ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα».

Τὸ «σύμβουλος» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει ἐκεῖνον, ὅστις συμβουλεύει τινά, ὅπως νομίζεται, ἀλλ' ἐκεῖνον, ὅστις βουλευέται μετὰ τινος. Ἡ φράσις δηλαδή, «Τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;», ἐκ τοῦ Ἑσ. 40:13 εἰλημμένη, δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν, «Ποῖος συνεβούλευσεν αὐτὸν (τὸν Θεόν);». Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει ἄλλη φράσις τοῦ Ἑσαίου, ἡ ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχ. 14 φράσις, «Ἡ πρὸς τίνα συνεβούλευσατο καὶ συνεβίβασεν αὐτόν;». Ἡ φράσις, «Τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;», σημαίνει, «Ποῖος ἐβουλεύθη μετ' αὐτοῦ;». Δι' ἄλλων λέξεων ἡ φράσις αὕτη σημαίνει: Ποῖος μετέσχεν εἰς συνεδρίασιν ἢ σύσκεψιν ἢ συμβούλιον μετὰ τοῦ Θεοῦ; Ὅτι δὲ πραγματικῶς ἡ φράσις αὕτη ἔχει αὐτὴν τὴν σημασίαν, ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ Ἑσ. 40:13, «Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, καὶ τίς αὐτοῦ σύμβουλος ἐγένετο, ὃς συμβιβάσῃ αὐτόν;», πρὸς τὸ Α' Κορ. 2:16, «Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν». Ὅπως ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Κορ. 2:15-16 ἐν σελ. 258, τὸ «συμβιβάζω» ἐκεῖ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ σημαίη «διδάσκω», ἀλλ' «ἐρμηνεύω». Ἄρα αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει καὶ εἰς τὸ Ἑσ. 40:13, ὅθεν ἡ παράθεσις. Συνεπῶς δὲ τὸ Ἑσ. 40:13 ἔχει τὴν ἔννοιαν, «Ποῖος ἐγνώρισε τὸν νοῦν τοῦ Κυρίου, καὶ ποῖος ἐβουλεύθη μετ' αὐτοῦ, ὥστε νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτόν;». Ὅστις βουλευέται μετὰ τινος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον γνωρίζει τὸν νοῦν ἢ τὸ πνεῦμά του, καὶ οὕτω δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτόν. Ἐκ τοῦ Ἑσαίου ὁ Παῦλος εἰς τὸ Α' Κορ. 2:16 παραθέτει τὸ «Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου» καὶ παραλείπει τὸ «τίς αὐτοῦ σύμβουλος ἐγένετο», διότι κατ' οὐσίαν αἱ δύο αὗται φράσεις σημαίνουν τὸ αὐτό, ἀφοῦ ὁ «σύμβουλος» τινος, ὁ βουλευόμενος με-

ὁ σύμβουλος
 ἔχει

τά τινος, ἐκ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδιασκέψεων ἢ συμβουλίων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον γνωρίζει τὸν νοῦν αὐτοῦ.

Τὸ «ἐξ αὐτοῦ» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει τὴν προέλευσιν τῶν πάντων ἐκ τοῦ Θεοῦ ὡς δημιουργοῦ, τὸ «δι' αὐτοῦ» σημαίνει τὴν συντήρησιν καὶ κυβέρνησιν τῶν πάντων διὰ τοῦ Θεοῦ ἢ, ὅπερ ταυτό, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ «εἰς αὐτόν» σημαίνει τὸν σκοπὸν τῶν πάντων, ὅτι δηλαδὴ τὰ πάντα εἶνε διὰ τὸν Θεόν, διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ «ἐξ αὐτοῦ» σημαίνει τὴν πρωτοβουλίαν, ὅτι δηλαδὴ «τὰ πάντα», ὑπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἐννοοῦνται μόνον τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα ἔργα, καὶ δὴ τὰ ἔργα τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως, καὶ ὅλα τὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον δωρήματα, προέρχονται ἐκ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Θεοῦ. Τὰ πάντα ἐγένοντο καὶ γίνονται «κατὰ πρόθεσιν» ἢ «κατὰ πρόγνωσιν» Θεοῦ (Ῥωμ. 8:28, 9:11, Ἐφ. 1:11, 3:11, Β' Τιμ. 1:9, Πράξ. 2:23, Α' Πέτρ. 1:2), διότι δηλαδὴ προηγουμένως ἠθέλησεν ἢ ἀπεφάσισεν ὁ Θεὸς νὰ γίνουιν. «Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν» (Ψαλμ. 134[135]:6. Ἴδὲ καὶ 113:11[115:3]). Πολλάκις ἡ Γραφή τονίζει τὴν θεϊὰν θέλησιν ὡς πρωταρχικὴν αἰτίαν τῶν πραγμάτων. Τὸ «δι' αὐτοῦ» σημαίνει τὴν ἐνεργεῖαν, ὅτι δηλαδὴ τὰ πάντα πραγματοποιοῦνται διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ «εἰς αὐτόν», ὅπως ὀρθῶς οἱ ἐρμηνευταὶ ἐκδέχονται, σημαίνει τὸν σκοπὸν, ὅτι δηλαδὴ τὰ πάντα εἶνε διὰ τὸν Θεόν, διὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ. Δι' ἄλλων λέξεων τὸ «ἐξ αὐτοῦ», τὸ «δι' αὐτοῦ» καὶ τὸ «εἰς αὐτόν» σημαίνουν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε τὸ ἀπώτερον, τὸ ἄμεσον καὶ τὸ τελικὸν αἶτιον τῶν πάντων, ἀφοῦ τὰ πάντα εἶνε ἐκ τῆς πρωτοβουλίας αὐτοῦ, διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ εἰς δόξαν αὐτοῦ.

Εἰς τὰ τρία ἐρωτήματα τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου ὡς ἀπάντησις ἐξυπακούεται «Οὐδεὶς».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι ποῖος ἐγνώρισε τὸν νοῦν τοῦ Κυρίου; Ἡ ποῖος ἐβουλεύθη μετ' αὐτοῦ; Ἡ ποῖος ἔδωκε πρῶτος εἰς αὐτόν, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀνταπόδοσιν; (Κανεὶς). Διότι τὰ πάντα προέρχονται ἐκ τῆς πρωτοβουλίας αὐτοῦ, καὶ πραγματοποιοῦνται ὑπ' αὐτοῦ, καὶ εἶνε δι' αὐτόν».

Τὸ «δι' αὐτοῦ» μετεφράσαμεν «ὑπ' αὐτοῦ», διότι ἡ πρόθεσις «διὰ» μετὰ γενικῆς ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου, ὅπως π.χ. ἐν Α' Κορ. 12:8 («διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται» = ὑπὸ τοῦ Πνεύματος δίδεται).

Ῥωμ. 13:1

«ΑΙ ΔΕ ΟΥΣΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑΙ»

«Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασέσθω. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὐσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ² τεταγμέναι εἰσί».

Ἡ λέξις «ψυχὴ» ἐνταῦθα σημαίνει «ἄνθρωπος», ὅπως ἐν Πράξ. 3:23 (Πρβλ. Δευτ. 18:19), καὶ τὸ «πᾶσα ψυχὴ» ἐπιτυχέστερον εἶνε νὰ ἐξηγητῆται «πᾶς ἄνθρωπος».

Τὸ «ὑπερέχουσαι ἐξουσίαι» ἐπιτυχέστερον εἶνε νὰ ἐξηγητῆται «κρατικαὶ ἐξουσίαι», ἀφοῦ ἐν Σοφ. Σολ. 6:5 «ὑπερέχοντες» ὀνομάζονται οἱ κρατικοὶ ἄρχοντες, οἱ κρατοῦντες.

Ἡ πρότασις, «Οὐκ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ», τουτέστι, «Δὲν ὑπάρχει ἐξουσία, εἰ μὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ», ἢ, ἄλλως, «Αἱ ὑπάρχουσαι ἐξουσίαι εἶνε ἐκ τοῦ Θεοῦ», ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἐπομένῃν πρότασιν «αἱ οὐσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσί», τουτέστιν, «αἱ ὑπάρχουσαι ἐξουσίαι ἔχουν ὀρισθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ». Ἄλλ' οὕτως αἱ εἰρημέναι δύο τελευταῖαι προτάσεις τοῦ χωρίου φαίνεται νὰ συνιστοῦν ἀνιαρὰν ταυτολογίαν. Ἐν τούτοις δὲν πρόκειται περὶ ἀνιαρᾶς ταυτολογίας, ἀλλὰ περὶ σκοπίμου ἐπαναλήψεως. Ἡ μία πρότασις ἐπαναλαμβάνει τὴν ἔννοιαν τῆς ἄλλης πρὸς ἐπιβεβαίωσιν καὶ ἔμφασιν. Διὰ τοῦτο δὲ εἰς τὴν ἐπαναληπτικὴν πρότασιν χρησιμοποιεῖται τὸ «δέ». Ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 6:39-40, τὸ «δέ» χρησιμοποιούμενον ἐπὶ ἐπαναλήψεως νοήματος εἶνε βεβαιωτικὸν καὶ ἐμφατικὸν καὶ ἐξηγεῖται «ναί» (Βλέπε σχετικῶς σελ. 130-131). Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει τὸ «δέ» εἰς τὸ προκείμενον χωρίον. Ἐπειδὴ οἱ ἐξουσιασταὶ κάνουν κατάχρησιν τῶν ἐξουσιῶν καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀρνοῦνται ἢ δυσκολεύονται νὰ παραδεχθῶν, ὅτι αἱ ἐξουσίαι εἶνε ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἰπὼν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐξουσία, ἢ ὁποία δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν τονίζων: *Ναί*, αἱ ὑπάρχουσαι ἐξουσίαι ἔχουν ταχθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὑπὸ

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει αἱ δὲ οὐσαι ὑπὸ Θεοῦ

Πᾶσα ἐξουσία εἶνε ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ Παύλου ἐξουσία τοῦ Νέρωνος. Διότι καὶ ἡ τυραννία εἶνε προτιμότερα τῆς ἀναρχίας.

Μεταφράζομεν:

«Πᾶς ἄνθρωπος νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς κρατικὰς ἐξουσίας. Διότι δὲν ὑπάρχει ἐξουσία, παρὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ναί, αἱ ὑπάρχουσαι ἐξουσίαι ἔχουν ὀρισθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ».

Τὸ «δὲ» σημαίνει «ναὶ» καὶ ἐν Ματθ. 15:9, Μάρκ. 7:7, Ἰωάν. 6:40 (κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον), 16:20, Πράξ. 3:14. Βλέπε σχετικῶς σελ. 30, 46, 130-131, 156-157, 168 ἀντιστοιχῶς.

Ῥωμ. 13:4-5

«ΕΚΔΙΚΟΣ»

«Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν,¹ εἰς ὄργην ἔκδικος² τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι οὐ μόνον διὰ τὴν ὄργην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον ἡ φράσις «εἰς ὄργην» προηγείται τῆς λέξεως «ἔκδικος», ἐνῶ κατὰ τὸ κριτικὸν κείμενον ἔπεται εἰς αὐτὴν («ἔκδικος εἰς ὄργην»). Ἡμεῖς δεχόμεθα τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου, ἀλλ' ἐννοιολογικῶς τὴν φράσιν «εἰς ὄργην» δὲν συνδέομεν πρὸς τὸ «διάκονός ἐστιν», ὅπως ἄλλοι, ἀλλὰ πρὸς τὸ «ἔκδικος», ὅποτε ἐννοιολογικῶς ἡ γραφὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου συμπίπτει μετὰ τῆς γραφῆς τοῦ κριτικοῦ κειμένου («εἰς ὄργην ἔκδικος» – «ἔκδικος εἰς ὄργην»).

Ἡ λέξις «ὄργη», δις ἀπαντῶσα ἐν τῷ χωρίῳ, κατ' ἄλλους σημαίνει «ὄργη» καὶ κατ' ἄλλους «τιμωρία». Ὁρθὴ εἶνε ἡ δευτέρα ἐκδοχή. Σαφῶς «ὄργη» σημαίνει «τιμωρία» ἐν 3:5, Ἐφεσ. 5:6, Α' Θεσ. 1:10, 2:16, 5:9.

Εἰς τὴν λέξιν «ἔκδικος» δίδεται ἡ ἔννοια «ἐκδικητής», ὅπως ἐν

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἔκδικος εἰς ὄργην

Α' Θεσ. 4:6. 'Αλλ' ἐκεῖ τὸ «ἐκδικος» συντάσσεται μετὰ τῆς προθέσεως «περὶ» μετὰ γενικῆς («ἐκδικος περὶ πάντων τούτων»). Ἐπίσης τὸ «ἐκδικος» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐκδικητής» συντάσσεται μετὰ γενικῆς (ἐκδικός τινος = ἐκδικητής τινος). Ἄν δὲ καὶ ἐνταῦθα τὸ «ἐκδικος» ἐσήμαιεν «ἐκδικητής», μᾶλλον θὰ εἶχομεν τοιαύτην σύνταξιν, ἐνῶ τώρα δὲν ἔχομεν. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἡ ἔκφρασις «εἰς ὄργην ἐκδικος» (ἢ «ἐκδικος εἰς ὄργην» κατὰ τὸ κριτικὸν κείμενον) δὲν δίδει ἔννοιαν, ἐὰν τὸ «ἐκδικος» ἐξηγηθῇ «ἐκδικητής»: ἐκδικητής πρὸς τιμωρίαν! Καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἡ λέξις «ἐκδικος» χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν σημασίαν «ἐξουσιοδοτημένος» (Βλέπε Δ. Δημητράκου Μέγα Λεξικὸν Ἑλληνικῆς γλώσσης, κατὰ τὸ ὅποιον ἐκδικος σημαίνει καὶ νόμιμος ἀντιπρόσωπος, πληρεξούσιος, ἐντολοδόχος). Ἡ δὲ φράσις «εἰς ὄργην ἐκδικος τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι» σημαίνει, ὅτι ἡ ἐξουσία, ἡ κρατικὴ δηλονότι ἐξουσία, εἶνε ἐξουσιοδοτημένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τιμωρίαν κατὰ τοῦ πράσσοντος τὸ κακόν, εἶνε ἐξουσιοδοτημένη διὰ νὰ τιμωρῇ τὸν κακοποιόν. Ἐν ἀπολύτῳ ἐννοία «ἐκδικος» ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ «ἐκδικητής» κατὰ τὸ 12:19 εἶνε ὁ Θεός. Ἡ ἀνθρωπίνη ἐξουσία εἶνε «ἐκδικος» ὑπὸ τὴν ἐννοίαν, ὅτι εἶνε ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξουσιοδοτημένη νὰ τιμωρῇ τὰ ἄτακτα καὶ κακοποιὰ στοιχεῖα.

Τὸ «γὰρ» τῆς φράσεως «Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν» ἐκλαμβάνεται ὡς αἰτιολογικόν, ἀλλὰ μετὰ τὴν φράσιν «οὐ γὰρ εἰκῆ τὴν μάχαιραν φορεῖ» ἡμεῖς θεωροῦμεν τοῦτο ἀντιθετικόν καὶ ἐξηγοῦμεν «ἀλλά». Κατ' αὐτὴν τὴν ἐξηγήσιν τοῦ «γὰρ» ἡ ἐννοία εἶνε, ὅτι ὁ κακοποιὸς πρέπει νὰ φοβῆται τὴν ἐξουσίαν, διότι αὐτὴ δὲν φέρει τὴν μάχαιραν ἄνευ λόγου, ἀλλὰ εἶνε ὄργανον τοῦ Θεοῦ πρὸς τιμωρίαν τοῦ κακοποιοῦ. Ὅτι δὲ τὸ «γὰρ» εἶνε καὶ ἀντιθετικόν, τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 4:43-45 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 86-88, ὅπου καὶ παραπέμπομεν. Ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ τὸ «γὰρ» σημαίνει «ἀλλά» καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπως ἐν 3:20 καὶ 14:8.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄλλ' ἐὰν κάνης τὸ κακόν, νὰ φοβῆσαι. Διότι δὲν φέρει τὴν μάχαιραν ἄνευ λόγου. Ἄλλ' εἶνε ὑπρέτις τοῦ Θεοῦ, ἐξουσιοδοτημένη διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τιμωρίαν εἰς τὸν κακοποιόν. Διὰ τοῦτο εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑποτάσσεσθε ὄχι μόνον διὰ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους συνειδήσεως».

Δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ ἐπίκλησις λόγων συνειδήσεως ὑπὸ

τῶν λεγομένων ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως καὶ ἡ ψήφισις σχετικοῦ νόμου ὑπὸ τοῦ Κράτους πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς θητείας ἀντίκεινται πρὸς τὸ ἐρμηνευθὲν χωρίον. Κατὰ τὸ χωρίον ἀκριβῶς «διὰ συνείδησιν», τουτέστι διὰ λόγους συνειδήσεως, πρέπει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν, ἥτις ἀναγκαίως φέρει «μάχαιραν» διὰ λόγους τάξεως καὶ ἀσφαλείας, ἄρα πρέπει καὶ νὰ στρατευώμεθα.

Ῥωμ. 14:5-6

«ΚΡΙΝΕΙΝ ΗΜΕΡΑΝ», «ΦΡΟΝΕΙΝ ΗΜΕΡΑΝ»

«Ὅς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὅς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. Ἐκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοί πληροφορεῖσθω. Ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν Κυρίῳ φρονεῖ, καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν Κυρίῳ οὐ φρονεῖ¹».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ «κρίνω». Κατ' ἄλλους τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «θεωρῶ, νομίζω» καὶ κατ' ἄλλους ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «διακρίνω, ἐκλέγω, προτιμῶ». Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν πρέπει νὰ μεταφράσωμεν: «Ἄλλος μὲν θεωρεῖ μίαν ἡμέραν ὑπὲρ ἄλλην ἡμέραν, ἄλλος δὲ θεωρεῖ πᾶσαν ἡμέραν». Κατὰ τὴν δευτέραν δ' ἐκδοχὴν πρέπει νὰ μεταφράσωμεν: «Ἄλλος μὲν διακρίνει μίαν ἡμέραν ὑπὲρ ἄλλην ἡμέραν, ἄλλος δὲ διακρίνει πᾶσαν ἡμέραν». Προφανῶς δὲν προκύπτουν καλαὶ ἔννοιαι.

Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα τὸ «κρίνω» σημαίνει «τιμῶ». Ἐν τῇ σημασίᾳ δὲ ταύτῃ ἡμεῖς εὐρίσκομεν τοῦτο καὶ ἐν Ἰεζ. 44:24, «Τὰ δικαιώματά μου δικαιώσουσι, καὶ τὰ κρίματά μου κρινοῦσι, καὶ τὰ νόμιμά μου καὶ τὰ προστάγματά μου ἐν πάσαις ταῖς ἐφορταῖς μου φυλάξονται, καὶ τὰ σάββατά μου ἀγιάσουσι». Ὅπως τὰ οὐσιαστικὰ «δικαιώματα», «κρίματα», «νόμιμα», «προστάγματα» χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως, οὕτω καὶ τὰ ῥήματα «δικαιώσουσι», «κρινοῦ-

1. Ἡ τελευταία πρότασις τοῦ χωρίου παραλείπεται ὑπὸ τῶν Nestle - Aland.

σι», «ἀγιάσουσι» χρησιμοποιούνται συνωνύμως, σημαίνουν «θὰ ἔχουν ἐν τιμῇ», «θὰ τιμοῦν», «θὰ σέβονται». Ἀλλὰ καὶ τὸ «φυλάζονται» κατ' οὐσίαν σημαίνει ὅ,τι καὶ τὰ ἄλλα τρία ῥήματα. Διότι τότε «ἔχει ἐν τιμῇ», ἢ «τιμᾶ» ἢ «σέβεταιί» τις τὰς ἐντολάς, ὅταν αὐτάς «φυλάττη», ἤτοι ἐκτελῇ. Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «Τὰ δικαιώματά μου θὰ ἔχουν ἐν τιμῇ, καὶ τὰ διατάγματά μου θὰ τιμοῦν, καὶ τοὺς νόμους μου καὶ τὰ προστάγματά μου δι' ὅλας τὰς ἐορτὰς θὰ φυλάττουν, καὶ τὰ σάββατά μου θὰ σέβονται». Ὅπως δὲ τὸ ῥῆμα «κρίνω» σημαίνει «τιμᾶ», οὕτω τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «κρίσις» σημαίνει «τιμῆ». Τὴν σημασίαν ταύτην τὸ οὐσιαστικὸν τοῦτο καθ' ἡμᾶς ἔχει ἐν Σοφ. Σειρ. 3:2, «Ὁ Κύριος ἐδόξασε πατέρα ἐπὶ τέκνοις, καὶ κρίσιν μητρὸς ἐστερέωσεν ἐφ' υἱοῖς». Τὸ «ἐδόξασε» σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ «κρίσιν ἐστερέωσεν». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «Ὁ Κύριος ὥρισε νὰ τιμᾶται ὁ πατὴρ ὑπὸ τῶν τέκνων, ἐπίσης ἐνομοθέτησε τὴν τιμὴν τῆς μητρὸς ὑπὸ τῶν υἱῶν». Ὁ λόγος οὗτος προφανῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Δεκαλόγου περὶ τιμῆς πρὸς τοὺς γονεῖς ('Εξόδ. 20:12, Δευτ. 5:16). Ἴδὲ καὶ τοὺς ἀκολουθοῦντας εἰς τὸν λόγον τοῦτον στίχ. 3-4, ὅπου αἱ φράσεις «ὁ τιμῶν πατέρα», «ὁ δοξάζων μητέρα».

Ἡ ἐκδοχὴ τοῦ «κρίνω» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «τιμᾶ» δίδει ἄριστον νόημα, κατὰ τὸ ὅποιον ἄλλος μὲν πιστὸς τιμᾶ μίαν ἡμέραν περισσότερο ἄλλης, ἄλλος δὲ τιμᾶ ὅλας τὰς ἡμέρας, σκεπτόμενος ὅτι ὅλαι αἱ ἡμέραι εἶνε τοῦ Θεοῦ.

Τὸ «φρονᾶ» ἐνταῦθα ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «φρονῶ, θεωρῶ, νομίζω», ἄλλοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «παρατηρῶ» καὶ ἄλλοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «σέβομαι» ἢ «τιμᾶ». Καθ' ἡμᾶς δὲ ὀρθὴ εἶνε ἡ τελευταία ἐκδοχὴ. Ἐὰν προσέξῃ τις καλῶς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ καταλάβῃ, ὅτι ἐν τῷ στίχ. 6 ὁ Ἀπόστολος ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ πάλιν τὸ ῥῆμα «κρίνω», τὸ ὅποιον χρησιμοποιεῖ ἐν τῷ στίχ. 5. Ἀλλὰ χάριν ἐναλλαγῆς καὶ ποικιλίας ἐχρησιμοποίησεν ἄλλο ῥῆμα, τὸ «φρονᾶ», συνωνύμως πρὸς τὸ «κρίνω». Τὸ «φρονᾶ» ἔχει καὶ τὴν ἐννοίαν τοῦ «ἐνδιαφέρομαι» καὶ τοῦ «ἐπιζητῶ», ὅπως ἐν Φιλιπ. 4:10, Κολ. 3:2. Ἀλλ' ἐπειδὴ «ἐνδιαφέρεταιί» τις διὰ τι ἢ «ἐπιζητεῖί» τι, τὸ ὅποιον θεωρεῖ σπουδαῖον ἢ, ἄλλως, ἐκτιμᾶ, διὰ τοῦτο τὸ «φρονᾶ» προσέλαβε τὴν σημασίαν τοῦ «τιμᾶ». Οὕτω τὰ ῥήματα «κρίνω» καὶ «φρονᾶ», ὅπως εἶνε συνώνυμα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «θεωρῶ, νομίζω», οὕτω καταντοῦν συνώνυμα καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «τιμᾶ».

Ἡ ἔννοια τοῦ τελευταίου τμήματος τοῦ χωρίου εἶνε: Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τιμᾶ ὠρισμένην ἡμέραν περισσότερον διακρίνων ταύτην ἀπὸ ἄλλων ἡμερῶν, πράττει τοῦτο διὰ τὸν Κύριον, πρὸς δόξαν τοῦ Κυρίου. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν κάνει διάκρισιν μεταξὺ ἡμερῶν καὶ δὲν τιμᾶ ὠρισμένην ἡμέραν περισσότερον ἄλλης, χάριν τοῦ Κυρίου δὲν διακρίνει καὶ δὲν τιμᾶ αὐτὴν περισσότερον, ἀλλὰ τιμᾶ πάσας ἐξ ἴσου, διότι σκέπτεται, ὅτι ὅλαι αἱ ἡμέραι εἶνε τοῦ Κυρίου. Καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ ἔχει ἀγαθὴν συνειδησιν καὶ διάθεσιν, ὅθεν οὐδέτερος εἶνε ἀξιοκατάκριτος. Ὁ Ἀπόστολος λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν συνειδησιν τῶν πιστῶν, διὸ λέγει, «Ἐκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῖ πληροφορεῖσθω», τουτέστιν, «Ἐκαστος ἄς πληροφορηθῆται διὰ τῆς συνειδήσεώς του, ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς του». Ἐάν τις πιστεύῃ οὕτω καὶ δὲν πείθεται ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς του νὰ πράξῃ ἄλλως καὶ ἐν τούτοις πράττει ἄλλως, ἁμαρτάνει. Διότι «πᾶν, ὃ οὐκ ἐκ πίστεως (=πεποιθήσεως), ἁμαρτία ἐστίν», ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος ἐν στίχ. 23.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ἄλλος μὲ τιμᾶ μίαν ἡμέραν περισσότερον ἄλλης ἡμέρας, ἄλλος δὲ τιμᾶ πᾶσαν ἡμέραν. Ἐκαστος ἄς πληροφορηθῆται ἀπὸ τὴν συνειδήσιν του. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τιμᾶ τὴν ἡμέραν, διὰ τὸν Κύριον' τιμᾶ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν τιμᾶ, διὰ τὸν Κύριον' δὲν τιμᾶ».

---

1. Ἡ, διὰ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου

Ῥωμ. 14:11

«ΖΩ ΕΓΩ... ΟΤΙ ΕΜΟΙ ΚΑΜΨΕΙ ΠΑΝ ΓΟΝΥ»

«Γέγραπται γάρ· ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ».

Ἡ παράθεσις ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ γίνεται ἐκ τοῦ Ἦσ. 45:23 κατὰ τοὺς Ὁ' ἐλευθέρως. Τὸ «ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος» δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ἦσαίου, ὑπάρχει ὁμως εἰς ἄλλο χωρίον τοῦ προφήτου, τὸ 49:18.

Εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὄτι». Καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοι ἀφήνουν αὐτὸ ἀμετάφραστον, ἐκλαμβάνοντες αὐτὸ ὡς εἰδικόν, καίτοι οὕτω δὲν προκύπτει ἐπιτυχῆς ἔννοια, ἄλλοι ἐπιφέρουν μεταβολὰς εἰς τὸ χωρίον αὐθαιρέτως, καὶ ἄλλοι, πάλιν αὐθαιρέτως, παραλείπουν αὐτό. Οὕτω δίδονται ἐξηγήσεις ὁποῖαι αἱ ἐξῆς:

Ζῶ ἐγώ, λέγει ὁ Κύριος, ὅτι εἰς ἐμὲ θέλει κάμψει πᾶν γόνυ.

Ἐγὼ ὁ ζωντανὸς Κύριος τὸ λέγω πῶς ὅλοι θὰ μὲ προσκυνήσουν.

Ὅπως ἐγὼ ζῶ, λέγει ὁ Κύριος, πᾶν γόνυ θὰ κάμψη εἰς ἐμέ.

Εἰς τὴν ζωὴν μου, λέγει ὁ Κύριος, κάθε γόνατο θὰ κάμψη ἐμπρὸς μου.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «ὄτι» εἶνε βεβαιωτικόν. Ὑπὸ τοιαύτην σημασίαν ἀπαντᾷ π.χ. εἰς τὸ Ἐξόδ. 3:12 καὶ τὸ Α' Βασ. 14:44. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι εἰς τὸ δεύτερον ἐκ τῶν χωρίων τούτων τὸ «Τάδε ποιῆσαι μοι ὁ Θεὸς καὶ τάδε προσθεῖη», μεθ' ὃ ἀκολουθεῖ τὸ «ὄτι», εἶνε ὄρκος. Ὁ δὲ ὄρκος γίνεται πρὸς βεβαίωσιν καὶ δεικνύει, ὅτι τὸ «ὄτι» εἶνε βεβαιωτικόν, σημαίνει «βεβαίως, ὁπωσδήποτε, ἐξάπαντος». Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον Ῥωμ. 14:11 ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, «Ζῶ ἐγώ», εἶνε ὄρκιος ἔκφρασις¹, ἡ ὁποία γί-

1. Εἰς τὸ Ἦσ. 45:23, ὅθεν τὸ ἐν Ῥωμ. 14:11 παράθεμα, δὲν ὑπάρχει τὸ «Ζῶ ἐγώ», ἀλλὰ τὸ «Κατ' ἐμαντοῦ ὁμνῶ». Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι ὄρκιος ἔκφρασις εἶνε καὶ τὸ «Ζῆ Κύριος», Ἱερ. 12:16, Γ' Βασ. 18:15.

νεται πρὸς βεβαίωσιν, καὶ ἄρα τὸ «ὄτι» εἶνε βεβαιωτικόν, σημαίνει «βεβαίως, ὀπωσδήποτε, ἐξάπαντος».

Μεταφράζομεν:

«Διότι εἶνε γραμμένον: Ζῶ ἐγώ, λέγει ὁ Κύριος, ἐξάπαντος εἰς ἐμὲ θὰ κάμψη πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα θὰ δοξολογήσῃ τὸν Θεόν».

Ὁ Κύριος ὀρκίζεται εἰς τὴν ζωὴν του, ὅτι ἐξάπαντος θὰ προσκυνήσουν καὶ θὰ δοξολογήσουν αὐτὸν ἄνθρωποι καὶ ἄγγελοι. Κύριος δὲ ἐνταῦθα καὶ Θεὸς ἐννοεῖται ὁ Χριστός, ἀφοῦ κατὰ τὸν προηγούμενον στίχ. 10 συμφώνως πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον «πάντες παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ». Ἴδὲ καὶ Β΄ Κορ. 5:10 («Τοὺς πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ»). Ἴδὲ ἐπίσης Φιλιπ. 2:10-11.

1. Τὸ κείμενον Nestle-Aland προτιμᾷ τὴν γραφὴν τοῦ Θεοῦ. Ὁπωσδήποτε εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἀποστόλου Χριστὸς καὶ Θεὸς εἶνε ἓν.

Ῥωμ 15:12

«Ἡ ῬΙΖΑ ΤΟΥ ΙΕΣΣΑΙ»

«Καὶ πάλιν Ἡσαίας λέγει ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν».

Ἡ λέξις «ρίζα» σημαίνει καὶ «ρίζα» καὶ «βλαστὸς». Καὶ κατ' ἄλλους μὲν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ λέξις αὕτη ἔχει τὴν πρώτην σημασίαν, κατ' ἄλλους δὲ τὴν δευτέραν. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς πρώτους «ρίζα» εἶνε ὁ Ἰεσσαί, ὅθεν ὡς βλαστὸς προέρχεται ὁ Μεσσίας, κατὰ δὲ τοὺς δευτέρους «ρίζα» ἦτοι «βλαστὸς» εἶνε αὐτὸς ὁ Μεσσίας. Συντασσόμεθα μὲ τοὺς δευτέρους, κατὰ τοὺς ὁποίους «ρίζα» σημαίνει «βλαστὸς», ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐννοεῖται ὁ Μεσσίας, διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

Ἐν Ἦσ. 11:10 κατὰ τοὺς Ο', κατὰ τοὺς ὁποίους γίνεται ἡ παράθεσις ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ἀναγινώσκομεν: «Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἡ ρίζα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν κλπ.». Ἡ φράσις «ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ» προφανῶς σημαίνει «κατὰ τὴν μεσσιακὴν ἐποχὴν». Τὸ δὲ «ἔσται» σημαίνει «θὰ εἶνε, θὰ ἐμφανισθῇ». Ποῖον δὲ εἶνε τὸ ὑποκείμενον τοῦ «ἔσται»; Εἶνε «ἡ ρίζα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν». Κατὰ τὴν μεσσιακὴν δηλαδὴ ἐποχὴν θὰ ἐμφανισθῇ (=«ἔσται») ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶνε «ἡ ρίζα τοῦ Ἰησοῦ», ἄρα ὁ βλαστὸς τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἅμα «ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν», ὁ ἐγειρόμενος νὰ κυβερνήσῃ τὰ ἔθνη, ὁ Μεσσίας. Ἡ φράσις λοιπὸν «ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ» καὶ ἡ σύνταξις τοῦ λόγου (ῥῆμα «ἔσται», ὑποκείμενον «ἡ ρίζα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν»), ἀπαιτοῦν νὰ ἐκλάβωμεν τὴν λέξιν «ρίζα» ἐν τῇ ἐννοίᾳ «βλαστὸς», δι' ἄλλων λέξεων νὰ θεωρήσωμεν, ὅτι ἡ φράσις «ἡ ρίζα τοῦ Ἰησοῦ» σημαίνει τὸν βλαστὸν τοῦ Ἰησοῦ Μεσσιάν, ὄχι τὸν Ἰησοῦ ὡς ρίζαν τοῦ Μεσσιῦ. Κατὰ τὴν μεσσιακὴν ἐποχὴν δὲν ἐνεφανίσθη ἡ ρίζα-Ἰησοῦ, ἀλλ' ὁ βλαστὸς-Μεσσίας. Καὶ κατὰ τὸ Μασοριτικὸν κείμενον «ἡ ρίζα τοῦ Ἰησοῦ» εἶνε ὁ Μεσσίας, ἄρα ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ «ρίζα» σημαίνει «βλαστὸς».

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ λέξις «ρίζα» σημαίνει «βλαστὸς» καὶ οὕτως ἔπρεπε νὰ μεταφράζεται, ἐσφαλμένως οἱ μεταφρασταὶ ἀφήνουν ταύτην ἀμετάφραστον.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ πάλιν ὁ Ἠσαΐας λέγει: Θὰ ἐμφανισθῇ ὁ βλαστὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγείρεται¹ διὰ νὰ κυβερνᾷ τὰ ἔθνη. Εἰς αὐτὸν τὰ ἔθνη θὰ ἐλπίζουν».

Ἡ λέξις «ρίζα» ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ πρέπει νὰ μεταφράζεται «βλαστὸς» καὶ ἐν Ἀποκ. 5:5, 22:16. Ἐρμηνεῖαν τῶν χωρίων τούτων ἴδε ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 560, 579 ἀντιστοιχῶς).

1. Τὸ «ἀνίστασθαι» ἐν τῷ χωρίῳ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐγείρεσθαι, ἐμφανίζεσθαι, παρουσιάζεσθαι», ὅπως ἐν Δαν. 8:22,23, 11:2,3 κατὰ τὸν Θεοδοτίωνα.

Ῥωμ. 15:14

«ΝΟΥΘΕΤΕΙΝ»

«Πέπεισμαι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοὶ ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν».

Ἐν Κολ. 1:28, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐν σελ. 342, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, τὸ «νουθετῶ» δὲν σημαίνει «συμβουλευῶ», ἀλλ' ἔχει εὐρείαν ἔννοιαν, σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ «διδάσκω». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν καθ' ἡμᾶς ἔχει τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. Ὡς «πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως» οἱ ἐν Ῥώμῃ πιστοὶ δύνανται καὶ αὐτοὶ νὰ διδάσκουν ὁ εἷς τὸν ἕτερον. Ἀντιθέτως οἱ πιστοὶ, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται ἢ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολή, ἐπικρίνονται ὡς ὑστεροῦντες εἰς γνώσιν, ἐνῶ λόγῳ παρόδου ἀρκετοῦ χρόνου ἀφ' ὅτου προσῆλθον εἰς τὴν πίστιν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶνε «διδάσκαλοι» (Ἑβρ. 5:12). Ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ διδάσκη πιστοὺς ἀνθρώπους «οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι» (Β' Τιμ. 2:2). Ὑπὸ εἰδικὴν ἔννοιαν οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ εἶνε ὀλίγοι (Ἰακ. 3:1). Ἄλλ' ὑπὸ γενικὴν ἔννοιαν ὅλοι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ ὀμιλοῦν διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὰ τῆς πίστεως καὶ ν' ἀλληλοδιδάσκωνται.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ ἐγὼ δὲ ὁ ἴδιος, ἀδελφοί μου, εἶμαι βέβαιος διὰ σᾶς, ὅτι καὶ σεῖς εἴσθε γεμᾶτοι ἀπὸ καλωσύνης καὶ πλήρεις ἀπὸ κάθε γνώσιν, ἱκανοὶ καὶ νὰ διδάσκετε ἀλλήλους».

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ «νουθετῶ» θεωροῦμεν ταυτόσημον τοῦ «διδάσκω» καὶ ἐν Κολ. 3:16, Α' Θεσ. 5:12. Βλέπε ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, σελ. 360, 365 ἀντιστοιχῶς.

Α' Κορ. 1:22-24

«ΕΠΕΙΔΗ... ΔΕ»

«Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον¹ αἰτοῦσι καὶ Ἕλληνας σοφίαν ζητοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἑσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι² δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι ὑπάρχει συντακτικὴ τις δυσκολία ἢ ἀνωμαλία, διότι δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «δὲ» τῆς φράσεως «ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἑσταυρωμένον» καὶ τὴν ἀντιστοιχίαν τούτου πρὸς τὸ «Ἐπειδὴ», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται τὸ χωρίον. Θεωροῦντες τὸ χωρίον συντακτικῶς ὅμοιον πρὸς τὸ Κολ. 1:21, ἐκλαμβάνουν τὸ «δὲ» ὡς ἀντιθετικὸν καὶ ἐξηγοῦν «ὁμῶς», διατηροῦν δὲ κατὰ τὴν ἐξήγησιν τὸ «Ἐπειδὴ» ἢ παραλείπουν αὐτό.

Δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ συντακτικὴ ἀνωμαλία. Τὸ «δὲ» ἔχει ἔννοιαν ἀκολουθίας, σημαίνει «διὰ τοῦτο», καὶ οὕτως ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὸ «Ἐπειδὴ». Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε συντόμως ἢ ἐξῆς: Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι διὰ νὰ πιστεύσουν ἀπαιτοῦν σημεῖον, θαῦμα, καὶ οἱ Ἕλληνας ζητοῦν σοφίαν, διὰ τοῦτο ἡμεῖς κηρύττομεν Χριστὸν ἑσταυρωμένον, ὁ ὁποῖος διὰ «τοὺς κλητοῦς» Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, τοὺς ἀξίους πίστεως καὶ σωτηρίας, εἶνε περισσότερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται καὶ ζητεῖται, ὄχι ἀπλῶς σημεῖον, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία τελεῖ τὰ σημεῖα, καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ.

Τὸ «δὲ» μὲ τὴν σημασίαν «διὰ τοῦτο» εὐρίσκομεν καὶ ἀλλὰχοῦ τῆς Γραφῆς. Παραθέτομεν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ μεταφράζομεν τὸ Γεν. 15:3:

«Καὶ εἶπεν Ἀβραμ· ἐπειδὴ ἐμοὶ οὐκ ἔδωκας σπέρμα, ὁ δὲ οἰκογενῆς μου κληρονομήσει μοι».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *σημεῖα*

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *ἔθνεσιν*

«Εἶπεν ἐπίσης ὁ Ἄβραμ: Ἐπειδὴ δὲν ἔδωσες εἰς ἐμὲ τέκνον, διὰ τοῦτο θὰ μὲ κληρονομήσῃ ὁ δοῦλός μου».

Εἶνε προφανές, ὅτι τὸ ἀποστολικὸν χωρίον συντακτικῶς εἶνε ὅμοιον πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο τῆς Γενέσεως καὶ ὄχι πρὸς τὸ Κολ. 1:21, ὅπως ἐνομίσθη.

Ἡ ἐκδοχὴ τῆς φράσεως «Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν» ὡς ἀντικειμένου τοῦ «κηρύσσομεν» εἶνε ἐσφαλμένη. Ἡ φράσις αὕτη εἶνε κατηγορούμενον, ὅπως καὶ αἱ λέξεις «σκάνδαλον» καὶ «μωρία»: Ὁ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κηρυττόμενος ἐσταυρωμένος Χριστὸς διὰ μὲν τοὺς ἀπίστους εἶνε σκάνδαλον καὶ μωρία, διὰ δὲ τοὺς πιστοὺς εἶνε ὄντως Χριστὸς, Μεσσίας, Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπαιτοῦν σημεῖον¹ καὶ οἱ Ἕλληνας ζητοῦν σοφίαν, διὰ τοῦτο ἡμεῖς κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, ὁ ὁποῖος εἰς τοὺς Ἰουδαίους μὲν εἶνε σκάνδαλον καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας μωρία, ἀλλ' εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εἶνε καλεσμένοι, Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, εἶνε ὄντως Χριστός², Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία».

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ «δὲ» σημαίνει «διὰ τοῦτο» καὶ ἐν Ματθ. 25:9, Ῥωμ. 8:8, Β' Πέτρ. 1:5. Σχετικῶς βλέπε ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 38-39, 224, 492-493 ἀντιστοιχῶς).

-
1. Ἦ, θαῦμα
  2. Ἦ, Μεσσίας

Α' Κορ. 2:2

«ΟΥ ΓΑΡ ΕΚΡΙΝΑ ΤΟΥ ΕΙΔΕΝΑΙ ΤΙ ΕΝ ΥΜΙΝ»

«Οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι' ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον».

Κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ἐνταῦθα τὸ «κρίνω» σημαίνει «κρίνω καλόν, κρίνω ἐπιτετραμμένον, ἀποφασίζω». Ἄλλ' οὕτως εἰς τὸ χωρίον δὲν δίδεται τόσον εὐστοχος ἔννοια. Εὐστοχωτάτη ἔννοια δίδεται, ἂν τὸ ῥῆμα ἐκληφθῆ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ «θέλω». Ὅτι δὲ τὸ ῥῆμα τοῦτο ἔχει καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν, σαφῶς δεικνύει ἢ ἐν Σοφ. Σολ. 2:22 φράσις, «οὐδὲ ἔκριναν γέρας ψυχῶν ἀμώμων», τουτέστιν, «οὔτε ἠθέλησαν βραβεῖον ψυχῶν ἀμώμων». Ἴδὲ καὶ Σοφ. Σολ. 8:9 («ἔκρινα τοίνυν ταύτην [τὴν σοφίαν] ἀγαγέσθαι πρὸς συμβίωσιν»). Τὸ «ἐν ὑμῖν» οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν «ἐν μέσῳ ὑμῶν, μεταξὺ ὑμῶν». Ἀλλὰ καλλίτερον εἶνε νὰ ἐξηγήσωμεν «εἰς ὑμᾶς».

Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἤθελε νὰ γνωρίζῃ ἄλλο τίποτε εἰς τοὺς πιστοὺς, εἰμὴ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. Δι' ἄλλων λέξεων ὁ Ἀπόστολος δὲν ἤθελε νὰ διαπιστώσῃ, ὅτι ὑπάρχει ἄλλο τίποτε εἰς τοὺς πιστοὺς, παρὰ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ αὐτὸς ἐσταυρωμένος. Τὸ χωρίον εἶνε ἐκ τῶν πλέον συγκινητικῶν τοῦ Ἀποστόλου.

Μεταφράζομεν:

«Διότι δὲν ἠθέλησα νὰ γνωρίζω' τίποτε εἰς σᾶς, παρὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ αὐτὸν ἐσταυρωμένον».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι

1. Ἡ διαπιστώσῃ

Α' Κορ. 2:15-16

«Ο ΔΕ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΑΚΡΙΝΕΙ ΜΕΝ ΠΑΝΤΑ...», «...ΟΣ ΣΥΜΒΙΒΑΣΕΙ ΑΥΤΟΝ»

«Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.»

Τὸ πρῶτον «δὲ» τοῦ χωρίου δὲν ἔχει ἀντιθετικὴν ἔννοια, ὅπως οἱ ἐξηγητὰι νομίζουν, ἀλλὰ προσθετικὴν, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητᾶται «ἐπίσης», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ἰωβ 1:10, Ἰωάν. 14:10.

Τὸ «ἀνακρίνω» δὲν σημαίνει «κρίνω», ὅπως ἐξηγοῦν τινες, ἀλλ' «ἐννοῶ, γνωρίζω, κατανοῶ, ἐρμηνεύω», δημωδῶς «καταλαβαίνω», ὅπως ἀντιλαμβάνονται τὴν ἔννοια τοῦ ῥήματος ἄλλοι. Ἀρχικῶς βεβαίως τὸ «ἀνακρίνω» σημαίνει «ἐξετάζω», ἔπειτα δὲ προσλαμβάνει τὰς εἰρημένας ἔννοιας, ἐπειδὴ ὁ «ἀνακρίνων», ἤτοι «ἐξετάζων», ἐκ τῆς ἀνακρίσεως ἢ ἐξετάσεως ἐννοεῖ, γνωρίζει, κατανοεῖ, ἐρμηνεύει, δημωδῶς «καταλαβαίνει». Πρβλ. τὸ «ἐρευνῶ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «γνωρίζω» ἐν στίχ. 10, Ῥωμ. 8:27, Ἀποκ. 2:23. Εἰς τὸν στίχ. 14 δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι τὸ «ἀνακρίνω» ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ «ἐννοῶ, κατανοῶ». Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ἀλλὰ καὶ θαυμασμοῦ, ὅτι εἰς τὴν περικοπὴν μεταξὺ τῶν στίχ. 10-16 ὁ Ἀπόστολος, ἂν καὶ Ἑβραῖος, χρησιμοποιεῖ ἐπτὰ ῥήματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἤτοι «ἀποκαλύπτω», «ἐρευνῶ», «οἶδα», «συγκρίνω», «γινώσκω», «ἀνακρίνω», «συμβιβάζω», πάντα γνωσιολογικῆς σημασίας. Τὸ «πάντα» δὲν εἶναι οὐδέτερον πληθυντικῶν, ὅπως νομίζεται, ἀλλ' ἄρσενικὸν ἐνικοῦ. Δὲν σημαίνει δηλαδὴ πάντα τὰ πράγματα, ἀλλὰ σημαίνει πάντα ἄνθρωπον. Οὕτως αἱ δύο πρῶται προτάσεις τοῦ χωρίου σημαίνουν: Ἐπίσης ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἐρμηνεύει ἢ κατανοεῖ πάντα ἄνθρωπον, ἐνῶ αὐτὸς ὑπ' οὐδενὸς ἀνθρώπου ἐρμηνεύεται ἢ κατανοεῖται, ὑπ' οὐδενός, ἐννοεῖται, μὴ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Πρβλ. τὸ ἐν Α' Ἰωάν. 3:1, «ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς».

Ἄφοῦ προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος ἀντέθεσε τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους πρὸς τοὺς ψυχικούς ἢ σαρκικούς ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν καὶ κατάληψιν τῶν πραγμάτων τοῦ Θεοῦ (στίχ. 12-14), τώρα ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ προσθέτει νέαν ἀντίθεσιν· ἀντιθέτει

τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν μὴ πνευματικὸν ὡς πρὸς τὴν ἔρμηνειαν καὶ κατανόησιν ἀνθρώπου παρὰ ἀνθρώπου. Ἡ νέα ἀντίθεσις ἐκφράζεται διὰ τοῦ δευτέρου «δὲ» τοῦ χωρίου.

Τὸ «συμβιβάζω» ἐνταῦθα δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «διδάσκω» ἢ «συμβουλευῶ» ἢ «διορθώνω», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ δεύτερος στίχος τοῦ χωρίου θὰ ἐσήμαινε: Ποῖος ἐγνώρισε τὸν νοῦν τοῦ Κυρίου, ὥστε νὰ διδάξῃ ἢ συμβουλευσῇ ἢ διορθώσῃ αὐτόν; Ἄλλ' ἡμεῖς ἔχομεν νοῦν Χριστοῦ, καὶ συνεπῶς (ἐννοεῖται) δυνάμεθα νὰ διδάξωμεν ἢ νὰ συμβουλευσώμεν ἢ νὰ διορθώσωμεν τὸν Κύριον! Τὸ «συμβιβάζω» σημαίνει «ἐρμηνεύω». Τοιαύτην σημασίαν τὸ ῥῆμα ἔχει εἰς τὸ Πράξ. 16:10.

Μεταφράζομεν:

«Ἐπίσης ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἐρμηνεύει μὲν πάντα ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὑπ' οὐδενὸς ἐρμηνεύεται¹. Διότι ποῖος ἐγνώρισε τὸν νοῦν τοῦ Κυρίου, ὥστε νὰ ἐρμηνεύσῃ² αὐτόν; Ἄλλ' ἡμεῖς ἔχομεν νοῦν Χριστοῦ».

Ἄξια παρατηρήσεως ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ὀνομάτων «Κυρίου» καὶ «Χριστοῦ». Ὁ Ἀπόστολος ἐναλλάσσει τὰ ὀνόματα, διότι εἰς τὴν συνειδήσιν του «Κύριος», ἑβραϊστὶ *Γιαχβέ*, καὶ «Χριστὸς» ταυτίζονται.

1. Ἡ κατανοεῖται

2. Ἡ κατανοήσῃ

Α' Κορ. 4:13

«ΒΛΑΣΦΗΜΟΥΜΕΝΟΙ ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕΝ»

«Βλασφημούμενοι¹ παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι».

Εἰς τὸ «παρακαλῶ» ἐνταῦθα ἄλλοι ἐρμηνεύται δίδουν τὴν ἔννοιαν «παρακαλῶ, ὀμιλῶ ἱκετευτικῶς», ἄλλοι «ὀμιλῶ ἠπίως καὶ μετὰ γλυκύτητος», ἄλλοι «ὀμιλῶ εὐγενῶς», καὶ ἄλλοι «ὀμιλῶ φιλικῶς».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τὴν γραφὴν *δυσφημούμενοι*

Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Α΄ Κορ. 14:31 ἐν σελ. 274-275, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, ὑποστηρίζομεν, ὅτι τὸ «*παρακαλῶ*» ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «*τιμῶ*». Τοιαύτην δὲ σημασίαν νομίζομεν ἡμεῖς, ὅτι ἔχει τὸ ῥῆμα ἐν τῷ προκειμένῳ ἑδαφίῳ. Ὅπως ἐν τῇ φράσει τοῦ προηγουμένου στίχ. 12 «*λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν*» τὸ «*εὐλογῶ*» εἶνε ἀντίθετον τοῦ «*λοιδορῶ*», οὕτω καὶ ἐν τῇ φράσει τοῦ προκειμένου ἑδαφίου «*βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν*» τὸ «*παρακαλῶ*» εἶνε ἀντίθετον τοῦ «*βλασφημῶ*», τὸ ὁποῖον σημαίνει «*δυσφημῶ*». Οἱ ἀντιφρονούντες ἐδυσφήμουν τοὺς Ἀποστόλους, ἐκφραζόμενοι ἀδίκως καὶ συκοφαντικῶς, ἐνῶ οἱ Ἀπόστολοι ἐξεφράζοντο εὐφήμως, κατὰ τρόπον τιμητικόν, πρῶτοι αὐτοὶ ἐφαρμόζοντες τὸ «*πάντας τιμήσατε*», ὅπερ συνίστων εἰς τοὺς χριστιανούς (Α΄ Πέτρ. 2:17). Παράδειγμα ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Παῦλος ὠμίλησε πρὸς τὸν βασιλέα Ἀγρίππαν καὶ τὸν ἡγεμόνα Φῆστον, ὁ ὁποῖος ἐξεφράσθη δυσφημιστικῶς περὶ αὐτοῦ ἀναφωνῶν: «*Μαίρη, Παῦλε· τὰ πολλὰ σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει*» (Πράξ. 26:24). Ὁ Ἀπόστολος ὠμίλησε πρὸς τοὺς ἄρχοντας μὲ γλῶσσαν τιμητικὴν (Πράξ. 26:2-3,13,19,25-27,29). Κατὰ ταῦτα τὸ «*βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν*» εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «*δυσφημούμενοι εὐφημούμεν*». Εἰς τὴν πρὸς Διόγνητον Ἐπιστολὴν V 15 λέγεται περὶ τοῦ ἦθους τῶν χριστιανῶν: «*ὕβρίζονται, καὶ τιμῶσιν*».

Ἡ φράσις «*πάντων περίψημα*» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὴν φράσιν «*περικαθάρματα τοῦ κόσμου*». Ὑπὲρ τούτου συνηγορεῖ καὶ τὸ ἀσύνδετον μεταξὺ τῶν δύο φράσεων. Τὴν φράσιν «*περικαθάρματα τοῦ κόσμου*» μεταφράζομεν «*ἀποσαρώματα τοῦ κόσμου*» καὶ τὴν φράσιν «*πάντων περίψημα*» μεταφράζομεν «*δύλων ἀπορρίμματα*». Εἰς φράσεις τῆς Ἐπιστολῆς Βαρνάβα, «*περίψημα ἡμῶν*», IV 9, «*ἐγὼ περίψημα τῆς ἀγάπης ὑμῶν*», VI 5, καὶ εἰς φράσεις τοῦ Ἰγνατίου, «*περίψημα ὑμῶν*», «*περίψημα τὸ ἐμὸν πνεῦμα τοῦ σταυροῦ*», Ἐφεσ. VIII 1· XVIII 1 ἀντιστοιχῶς, ἡ λέξις «*περίψημα*» καθ' ἡμᾶς πρέπει νὰ μεταφρασθῇ «*ἀνάξιος*». Εἰς τὴν φράσιν τοῦ Ἀποστόλου «*πάντων περίψημα*» ἡ ἔννοια τῆς αὐτῆς λέξεως εἶνε συναφῆς, ἀφοῦ τὸ ἀνάξιόν τινος εἶνε ἀπόβλητον, ἀπορρίπτεται ὅπως τὰ ἀπορρίμματα. Οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν «*πάντων περίψημα*», διότι ὑπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου ἐθεωροῦντο ἀνάξιοι, ἦσαν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποδοκιμασίας πάντων, οἱ πάντες ἔβλεπον αὐτοὺς ὡς ἀπορρίμματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἔπρεπε ν' ἀπαλλαγοῦν. Τὰ ἀγνότερα καὶ εὐεργετικώτερα πρόσωπα ὁ τυφλὸς

ἐκ τῆς ἁμαρτίας κόσμος διώκει ὡς τὰ πλεον ἀκάθαρτα καὶ ἐπι-
βλαβῆ ὑποκείμενα!

Μεταφράζομεν:

«Ἐνῶ δυσφημούμεθα, ὁμιλοῦμεν εὐφήμως¹. Ἐγίναμεν
ὡς τὰ ἀποσαρώματα τοῦ κόσμου, ὄλων ἀπορρίμματα μέχρι
τὴν στιγμήν αὐτήν».

1. Ἡ τιμητικῶς

Α' Κορ. 5:9-11

«ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ»

«Ἐγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις,
καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου ἢ τοῖς
πλεονέκταις ἢ² ἄρπαξιν ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ
ὀφείλετε³ ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελεῖν· νῦν δὲ ἔγραψα ὑμῖν
μὴ συναναμίγνυσθαι ἕάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος
ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης ἢ λοιδορὸς ἢ μέθυσος
ἢ ἄρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθιειν».

Ἐνταῦθα τὸ «πάντως» δὲν σημαίνει «γενικῶς», ὅπως νομίζε-
ται. Ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ εἴπῃ, «καὶ ὄχι γενικῶς νὰ μὴ
συναναστρέφεσθε με τοὺς πόρνους κλπ. τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλ'
ἐν μέρει». Μὲ τοὺς πόρνους κλπ. τοῦ κόσμου τούτου, τοῦ
ἀπίστου καὶ ἀσεβοῦς κόσμου, ὁ Ἀπόστολος δέχεται τὴν συνανα-
στροφὴν ἢ ἐπικοινωνίαν γενικῶς ὡς ἀναγκαίαν. Διότι ἄλλως οἱ
χριστιανοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξέλθουν ἐκ τοῦ κόσμου. Ὁ Ἀπόστολος
ἀποκλείει γενικῶς τὴν συναναστροφὴν με τοὺς πόρνους κλπ. τῆς
χριστιανικῆς κοινωνίας, ὄχι τοῦ κόσμου τούτου, τῆς κοι-
νωνίας τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Ἄλλο κόσμος καὶ
ἄλλο χριστιανικὴ κοινωνία ἢ Ἐκκλησία. Τὸ «πάντως» ἔχει βεβαι-

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ καὶ παραλείπεται.
2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἀντὶ ἢ ἔχει καὶ
3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὀφείλετε

ωτικήν σημασίαν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Λουκ. 4:23, Πράξ. 28:4, Ῥωμ. 3:9. Ἐξηγοῦμεν αὐτὸ «βεβαίως».

Τὸ «πλεονέκτης», δις ἀπαντῶμενον ἐν τῷ χωρίῳ, δὲν ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, δὲν σημαίνει «πλεονέκτης, ἄλληστος», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Δὲν φαίνεται πιθανὸν ν' ἀπαγορευῆ ὁ Ἀπόστολος τὴν συναναστροφὴν μὲ ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἔχουν πλεονεκτικὰς ἐπιθυμίας, τάσεις πλουτισμοῦ. Βεβαίως ἡ πλεονεξία εἶνε κατακριτέα. Ἀλλὰ προσεκτικὴ ἐξέτασις τοῦ χωρίου δεικνύει, ὅτι ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει εἰς τοὺς πιστοὺς ν' ἀποφεύγουν τὴν συναναστροφὴν μὲ τύπους ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων τὰ ἐλαττώματα καὶ ἁμαρτήματα καταρακῶνουν καὶ ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα. Ὅπως ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἐφεσ. 5:3-5, ὅπου καὶ παραπέμπομεν (σελ. 320-321), τὸ «πλεονέκτης» ἐκεῖ ἔχει σεξουαλικὴν ἔννοιαν, σημαίνει «ἀνώμαλος», καὶ τὸ «πλεονεξία» σημαίνει «ἀνωμαλία»¹. Ὅπως δὲ ἐκεῖ, οὕτω καὶ εἰς τὸ παρὸν χωρίον τὸ «πλεονέκτης», μετὰ τοῦ «πόρνος» συνεκφερόμενον εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, καθ' ὅς ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, ἔχει σεξουαλικὴν ἔννοιαν, σημαίνει «ἀνώμαλος».

Τὸ «ἄρπαξ», δις ἀπαντῶν ἐν τῷ χωρίῳ, εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν συνεκφέρεται μετὰ τοῦ «πλεονέκτης» καὶ οὕτω δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ἀμφοτέραι αἱ λέξεις ἔχουν σχέσιν πρὸς τὴν ἀπόκτησιν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὸ «ἄρπαξ» ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοῦ «πλεονέκτης» καὶ συνεκφέρεται μετὰ τῶν «λοιδόρος» καὶ «μέθυσος». Καὶ κατ' ἄλλους μὲν τὸ «ἄρπαξ» σημαίνει «ἄρπαξ, κλέπτης», κατ' ἄλλους «ἀπατεῶν» καὶ κατ' ἄλλους «ἐκθιαστής»². Συμφωνοῦμεν πρὸς τὴν τελευταίαν γνώμην, διότι ὁ «ἐκθιαστής» εἶνε χειρότερος τοῦ κλέπτου καὶ τοῦ ἀπατεῶνος καὶ ἐκδιάζει ὄχι μόνον δι' ὑλικά, ἀλλὰ καὶ σεξουαλικά πράγματα.

Τὸ «εἰδωλολάτρης» προκειμένου περὶ χριστιανοῦ σημαίνει τὸν

1. Καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Κολ. 3:5, σ. 357-358, τὸ «πλεονεξία» καὶ ἐκεῖ ἔχει σεξουαλικὴν ἔννοιαν, σημαίνει «ἀνωμαλία».

2. Εἰς τὸ Α' Κορ. 6:10 τὸ «ἄρπαξ» διακρίνεται ἀπὸ τοῦ «κλέπτης». Καὶ τὸ μὲν «κλέπτης» συνεκφέρεται μετὰ τοῦ «πλεονέκτης», ὅπερ ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, τὸ δὲ «ἄρπαξ» συνεκφέρεται μετὰ τῶν «μέθυσος» καὶ «λοιδόρος», ὅπως εἰς τὴν δευτέραν ἐκ τῶν περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποίας τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν ἐδάφιον Α' Κορ. 5:9-11, καὶ ἐπίσης σημαίνει «ἐκθιαστής». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν νομίζομεν ὅτι ἔχει καὶ ἐν Λουκ. 18:11 («ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί» «ἄρπαγες», τουτέστιν ἐκθιασταί, ἐκδιάζοντες καὶ δι' ὑλικά καὶ διὰ σεξουαλικά πράγματα, ὅθεν ἀκολουθεῖ τὸ «ἄδικοι» περὶ τῶν ὑλικῶν καὶ τὸ «μοιχοί» περὶ τῶν σεξουαλικῶν πραγμάτων).

μετέχοντα εἰς ἐκδηλώσεις εἰδωλολατρῶν (10:7, 20-21), τὸν διαπράττοντα ἁμαρτίας χαρακτηριστικὰς τῆς ζωῆς τῶν εἰδωλολατρῶν, «ἀθεμίτους εἰδωλολατρίας» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (Ἐφεσ. 4:17-19, Α΄ Θεσ. 4:3-6, Ἐφεσ. 5:5, Κολ. 3:5, Α΄ Κορ. 6:9, Α΄ Πέτρ. 4:3), καὶ τὸν ἀπαρνούμενον τὸν ἀληθινὸν Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν (Α΄ Ἰωάν. 5:20-21).

Τὸ «νῦν», κατ' ἄλλην δὲ γραφὴν «νυνί», δὲν ἔχει χρονικὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ λογικὴν, ὅπως τὸ «νυνί» εἰς τὸ 15:20. Διὰ τοῦ «νῦν» ὁ Ἀπόστολος δὲν ἐννοεῖ, ὅτι ἔγραψε τώρα, εἰς νέαν δηλαδὴ ἐπιστολήν, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ ἀντιθέτει τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ λόγου του πρὸς τὴν παρανόησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Κορινθίων.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ἐγραψα εἰς σᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ νὰ μὴ συναναστρέφεσθε μὲ πόρνους, καὶ ὄχι βεβαίως μὲ τοὺς πόρνους τοῦ κόσμου τούτου ἢ τοὺς ἀνωμάλους ἢ τοὺς ἐκβιαστὰς ἢ τοὺς εἰδωλολάτρας, διότι τότε πρέπει νὰ ἐξέλθετε ἐκ τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τώρα ἔγραψα εἰς σᾶς νὰ μὴ συναναστρέφεσθε, ἐὰν κανεῖς, ἐνῶ ὀνομάζεται ἀδελφός, εἶνε πόρνος ἢ ἀνώμαλος ἢ εἰδωλολάτρης ἢ ὑβριστῆς ἢ μέθυσος ἢ ἐκβιαστής. Μὲ τοιοῦτον οὔτε νὰ συντρώγετε».

1. Τουτέστι χριστιανός

Α΄ Κορ. 9:10

«ΕΠ' ΕΛΠΙΔΙ»

«Ἡ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; Δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι».

Τὸ «γὰρ» ἐνταῦθα κατ' ἄλλους εἶνε αἰτιολογικὸν καὶ κατ' ἄλλους βεβαιωτικόν. Ὅρθην δὲ θεωροῦμεν τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν.

1. Ἀντὶ «τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι» τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει «ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν», ὅπερ συντακτικῶς καὶ ἐννοιολογικῶς χωλαίνει. Ὅρθην θεωροῦμεν τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου. Ἡ χωλαίνουσα γραφὴ τοῦ κριτικοῦ κειμένου προήλθεν ἐκ τῆς ἀδυναμίας νὰ κατονηθῆ τὸ δεῦτερον «ἐπ' ἐλπίδι» τοῦ χωρίου.

Τὸ «ὄτι» κατὰ μίαν γνώμην εἶνε αἰτιολογικὸν καὶ κατ' ἄλλην εἰδικόν. Καθ' ἡμᾶς δὲ εἶνε εἰδικόν καὶ ἐπεξηγηματικόν· εἰσάγει ἐπεξηγήσιν τῆς ἐφαρμογῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λόγου τοῦ Δευτερονομίου «οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα», τὸν ὁποῖον παρέθεσε προηγουμένως (στίχ. 9). Δι' ἄλλων λέξεων ὁ Ἀπόστολος διασαφηνίζει, πῶς ὁ εἰρημένος λόγος τοῦ Δευτερονομίου κατὰ τὴν βαθυτέραν ἔννοιάν του δὲν ἀναφέρεται εἰς τοὺς βόας, ἀλλ' ἐγράφη δι' ἡμᾶς, τοὺς ἀσκοῦντας ἔργον εἰς τὸ γεώργιον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλὰ σπουδαιότερον ζήτημα ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ εἶνε ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «ἐπ' ἐλπίδι» ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, καθ' ἃς αὕτη ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ. Τὸ δεύτερον τοῦτο «ἐπ' ἐλπίδι» κακῶς συνδέεται πρὸς τὸ ἀπώτερον «ὁ ἀλοῶν» καὶ ἐξηγεῖται «μὲ ἐλπίδα». Λόγῳ τῆς ἀποστάσεως τῶν δύο φράσεων ἢ σύνδεσις αὐτῆ δὲν εἶνε φυσική. Τὸ δὲ σοβαρώτερον, ἐνῶ περὶ τοῦ ἀροτριῶντος ὀρθῶς ἐλέχθη, ὅτι πρέπει νὰ ἀροτριᾷ «ἐπ' ἐλπίδι», τὸ ὁποῖον προφανῶς καὶ ἀναμφιβόλως σημαίνει «μὲ ἐλπίδα», διὰ τὸν ἀλοῶντα δὲν δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι πρέπει νὰ ἀλοᾷ «ἐπ' ἐλπίδι» μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅτι πρέπει ν' ἀλωνίζῃ «μὲ ἐλπίδα». Διότι ὁ μὲν ἀροτριῶν ἔχει ἐλπίδα, τὴν ἐλπίδα νὰ θερίσῃ, ὁ δὲ ἀλωνίζων δὲν ἔχει ἐλπίδα, ἀλλ' ἤδη ἔχει αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἤλπισε. Συνεπῶς ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «ἐπ' ἐλπίδι» εἶνε ἄλλη εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀροτριῶντος καὶ ἄλλη εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀλοῶντος.

Ὅπως ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς φράσεως «ἐπ' ἐλπίδι» τοῦ Ῥωμ. 4:18, ἐκεῖ ἡ λέξις «ἐλπίς» σημαίνει «πεποιθήσεις, βεβαιότης» (Ἰδὲ σελ. 218-219). Τοιαύτην δὲ σημασίαν ἡ λέξις αὕτη ἔχει καὶ ἐν τῇ αὐτῇ φράσει τοῦ παρόντος ἐδαφίου εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀλοῶντος, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅμως, ὅτι ἐκεῖ μὲν πρόκειται περὶ πεποιθήσεως ἢ βεβαιότητος ἐξ ὑποκειμένου, ἦτοι περὶ αἰσθήματος πεποιθήσεως ἢ βεβαιότητος, ἐνῶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ πεποιθήσεως ἢ βεβαιότητος ἐξ ἀντικειμένου, ἦτοι περὶ πράγματος, διὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει πεποιθήσις, βεβαιότης, ἢ, ἄλλως, περὶ βεβαίου πράγματος. Βέβαιον δὲ πρᾶγμα ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει εἶνε τοῦτο, ὅτι πρέπει ὁ ἀλοῶν νὰ μετέχη «τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ», τοῦ καρποῦ δηλαδή, τὸν ὁποῖον ἤλπισεν, ὅταν ἠροτρία τὴν γῆν καὶ ἔσπειρεν. Οὕτω τὸ «ἐπ' ἐλπίδι» ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει σημαίνει «μετὰ βεβαιότητος, βεβαίως, ἀσφαλῶς».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἡ βεβαίως ὁμιλεῖ δι' ἡμᾶς; *Ναί*, δι' ἡμᾶς ἐγράφη, ὅτι

δηλαδή εκείνος, ὁ ὁποῖος ὀργώνει, πρέπει νὰ ὀργώνῃ μὲ ἐλπίδα, καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀλωνίζει, ἀσφαλῶς νὰ μετέχη τοῦ καρποῦ, τὸν ὁποῖον ἤλπισεν».

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὸ «πάντως», τὸ «γὰρ» καὶ τὸ δευτερον «ἐπ' ἐλπίδι» ἔχουν καὶ τὰ τρία βεβαιωτικὴν ἔννοιαν πρὸς τονισμόν τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ κοπιᾶζων εἶνε δίκαιον ν' ἀπολαμβάνῃ ἐκ τοῦ κόπου του καρπὸν.

Α' Κορ. 9:25

«ΠΑΝΤΑ ΕΓΚΡΑΤΕΥΕΤΑΙ»

«Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς τὸ «πάντα» εἶνε περιληπτικὴ ἀντωνυμία. Ἄλλ' ἂν ἦτο πράγματι περιληπτικὴ ἀντωνυμία, τὸ «πάντα ἐγκρατεύεται» θὰ ἦτο μᾶλλον «πάντων ἐγκρατεύεται» ἢ «ἀπὸ πάντων ἐγκρατεύεται» ἢ «κατὰ πάντα ἐγκρατεύεται» ἢ «ἐν πᾶσιν ἐγκρατεύεται» ἢ «ἐν παντὶ ἐγκρατεύεται» ἢ «εἰς πάντα ἐγκρατεύεται». Τὴν ἀναφορὰν οἱ Ἑβραῖοι συνήθως δὲν ἐκφράζουν δι' ἀπλῆς αἰτιατικῆς, ἀλλὰ διὰ προθέσεων. Εἰς ὄλην τὴν Καινὴν Διαθήκην οὐδεμίαν περίπτωσιν εὔρομεν, καθ' ἣν τὸ «πάντα» εἶνε ἀναμφιβόλως καὶ βεβαίως αἰτιατικὴ τῆς ἀναφορᾶς, ἐνῶ πολλὰς περιπτώσεις εὔρομεν, καθ' ἃς ἡ ἀναφορὰ ἐκφράζεται διὰ προθέσεων. Ἀναφερόμεν περιπτώσεις μόνον διὰ τὸν ἐμπρόθετον προσδιορισμὸν ἀναφορᾶς «κατὰ πάντα»: Πράξ. 3:22, 17:22, Κολ. 3:20,22, Ἑβρ. 2:17, 4:15.

Τὸ «πάντα ἐγκρατεύεται» καθ' ἡμᾶς δὲν σημαίνει «ἐγκρατεύεται εἰς ὅλα», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 4:8 ἀποδεικνύομεν, ὅτι τὸ «πάντα» εἶνε χρονικὸν ἐπίρρημα ἤδη ἐν τῇ ἑλληνιστικῇ γλώσσῃ καὶ σημαίνει «πάντοτε» (σελ. 379-380). Καὶ ἐν τῷ παρόντι δὲ χωρίῳ τοῦτο εἶνε χρονικὸν ἐπίρρημα καὶ σημαίνει «πάντοτε». Τὸ δὲ «ἐγκρατεύεται» δὲν σημαίνει, νομίζομεν, ἀπλῶς «ἐγκρατεύεται», ἥτοι κάνει ἐγκράτειαν ὡς πρὸς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς, φαγητὰ, ποτὰ καὶ εἴ τι ἕτερον, ἀλλ' ἔχει γε-

νικωτέρα σημασίαν, σημαίνει «ἀσκεῖται». Ἐν γενικωτέρᾳ ἐννοίᾳ «ἐγκρατῆς» εἶνε ὁ «παιδεύων ἑαυτὸν» (Λεξικὸν Liddell - Scott). Ἐν Σοφ. Σειρ. 26:14-15 περιέχεται: «Δόσις Κυρίου γυνὴ σιγηρά, καὶ οὐκ ἔστι ἀντάλλαγμα πεπαιδευμένης ψυχῆς. Χάρις ἐπὶ χάριτι γυνὴ αἰσχυνηρά, καὶ οὐκ ἔστι σταθμὸς πᾶς ἄξιος ἐγκρατοῦς ψυχῆς». Οἱ δύο στίχοι τοῦ χωρίου τούτου καθόλου καὶ κατὰ μέρη παραλληλίζονται συνωνυμικῶς. Οὕτως ἡ λέξις «ἐγκρατῆς» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὴν λέξιν «πεπαιδευμένη» καὶ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ «ἡσκημένη, γυμνασμένη, καλλιεργημένη, μορφωμένη πνευματικῶς». Ἴδὲ ἐν σελ. 493-494 καὶ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὴν λέξιν «ἐγκράτεια» ἐν Β' Πέτρ. 1:6.

Λέγων ὁ Ἀπόστολος, ὅτι «ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται», δὲν ἐννοεῖ ἀπλῶς, ὅτι ὁ ἀθλητῆς ἀπέχει ὄλων ἐκείνων τῶν εὐχαρίστων μὲν, ἀλλ' ἐπιζημίων δι' αὐτὸν πραγμάτων, ἀλλ' ἐννοεῖ, ὅτι πάντοτε παιδεύει ἑαυτὸν, πάντοτε ἀσκεῖται, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπέχων ἀπὸ εὐχαρίστων μὲν ἀλλ' ἐπιζημίων πραγμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑποβαλλόμενος εἰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις καὶ ἄλλας κακοπαθείας. Δὲν ἀσκεῖται μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῶν προπονήσεων, ὁ ὁποῖος προηγείται τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' ἀσκεῖται πάντοτε, διὰ νὰ ἔχη σῶμα ὄσον τὸ δυνατόν ὑγιέστερον καὶ ἰσχυρότερον, καὶ οὕτω νὰ ἔχη μεγαλύτεραν πιθανότητα νὰ προκριθῇ διὰ τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ νικήσῃ κατ' αὐτόν, διὰ νὰ λάβῃ τὸ βραβεῖον. Ἄν ὁ ἀθλητῆς κατὰ χρονικὰ διαστήματα παρημέλει τὴν ἄσκησιν, ἡ δύναμις του θὰ ἐμειοῦτο. Ὅπως δὲ ὁ ἀθλητῆς πάντοτε ἀσκεῖται, καὶ δὴ σκληρῶς, διὰ νὰ λάβῃ φθαρτὸν στέφανον, οὕτω καὶ ὁ χριστιανὸς πρέπει πάντοτε ν' ἀσκήται καὶ νὰ κακοπαθῇ, διὰ νὰ λάβῃ ἀφθαρτὸν στέφανον (Πρβλ. Β' Τιμ. 2:3-6). Ὁ Ἀπόστολος «τρέχων» καὶ «πυκτεύων» καὶ τὸ σῶμα «ὑποπιάζων» καὶ «δουλαγωγῶν» (στίχ. 26-27) εἶνε παράδειγμα πνευματικοῦ ἀθλητοῦ, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἀσκεῖται καὶ διαρκῶς ἀγωνίζεται σκληρῶς διὰ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. Ὅπως δὲ ἐνταῦθα τὸ ῥῆμα «ἐγκρατεύομαι» σημαίνει «ἀσκοῦμαι», οὕτως ἐν Β' Πέτρ. 1:6 τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «ἐγκράτεια» σημαίνει «ἀσκησις». Ἐννοεῖται δὲ ἡ πνευματικὴ ἄσκησις ἢ γυμνασία, ἢ, ἄλλως, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ καλοῦ, τοῦ θεοῦ θελήματος (βλ. σελ. 493-494).

Τὸ «οὖν» νομίζομεν ὅτι εἶνε ἀντιθετικὸν καὶ ἐξηγοῦμεν «ἀλλά». Ὅτι δὲ τοῦτο ἔχει καὶ τοιαύτην ἔννοιαν, ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 4:45 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ β' τόμου τῶν ἑρμηνειῶν, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 88-90).

Ἄξιον παρατηρήσεως τὸ σχῆμα κατὰ σύνεσιν: «Πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος ἐγκρατεύεται — ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα λάβωσιν (ἀντὶ, ἐκεῖνος μὲν οὖν ἵνα λάβῃ)».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Πᾶς δὲ ἀθλητῆς πάντοτε ἀσκεῖται. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν διὰ νὰ λάβουν στέφανον φθαρτόν, ἡμεῖς δὲ ἀφθαρτον».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Ὅλοι δὲ οἱ ἀθληταὶ πάντοτε ἀσκοῦνται. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν διὰ νὰ λάβουν στέφανον, ὁ ὁποῖος μαραίνεται, ἡμεῖς δὲ ἀμάραντον».

Τὸ «πάντα» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «πάντοτε» καὶ ἐν Πράξ. 20:35, Α' Κορ. 10:33, 11:2, 13:7, Α' Τιμ. 4:8, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 201-202, 267-268, 268-269, 273-274, 379-380 ἀντιστοιχῶς).

Α' Κορ. 10:3-4

«ΒΡΩΜΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ», «ΠΟΜΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ»

«Καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον· ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἣ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός».

Τὸ ἐπίθετον «πνευματικός» ἐπὶ τοῦ «βρώματος» καὶ τοῦ «πόματος» ἄλλοι κατὰ τὴν ἐξηγήσιν ἀφήνουν οὕτω, ὡς ἔχει ἐν τῷ χωρίῳ, ἄλλοι ἐξηγοῦν «θεόσταλτος» καὶ ἄλλοι «ὑπερφυσικός». Καθ' ἡμᾶς πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «θαυματουργικός» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «προερχόμενος ἐκ θαύματος». Τὸ «βρῶμα», ἦτοι τὸ μάννα, καὶ τὸ «πόμα», ἦτοι τὸ ἐκ βράχου ἀναβλύσαν ὕδωρ, δὲν ἦσαν πνευματικὰ πράγματα, ἀλλ' ὕλικά καὶ αἰσθητά. Διὸ καὶ ἡ λέξις «πνευματικὸν» δὲν πρέπει νὰ μένη ἀνεξηγήτος καὶ ἀμετάφραστος, ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ. Δέον ἐπίσης νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι τὸ μὲν «βρῶμα» ἦτο ἄλλης φύσεως τροφή, ἀλλὰ τὸ «πόμα» ἦτο τῆς γνωστῆς φύσεως τοῦ ὕδατος. Ἀμφότερα ὁμῶς ἐδόθησαν διὰ τρόπου θαυματουρ-

γικοῦ. Διὸ ἡ λέξις «πνευματικὸν» πρέπει μᾶλλον νὰ μεταφράζεται «θαυματουργικὸν» καὶ ὄχι «ὑπερφυσικὸν». Ἐπὶ πλεόν δεόν νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι τὸ «βρῶμα» καὶ τὸ «πόμα» χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἰαποστολοῦ «πνευματικὸν» ὄχι ἐν σχέσει πρὸς τὸ Πνεῦμα εἰδικῶς, ἦτοι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως νομίζεται, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὸ πνεῦμα γενικῶς καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὕλην. Τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ χωρίου, «ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός». Τὸ ὕδωρ ἐξεπήδησεν ἐκ τοῦ ὕλικου βράχου, ἀλλ' ὀπισθεν τοῦ ὕλικου βράχου ἦτο ὁ πνευματικὸς βράχος, ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἠκολούθει τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ ἐθαματούργει. Ὡς Θεὸς ὁ Χριστὸς εἶνε πνεῦμα, παντοδύναμον πνεῦμα, καὶ τελεῖ θαύματα.

Ἐν Γαλ. *4:29 τὴν φράσιν «κατὰ πνεῦμα» ἐξηγοῦμεν «θαυματουργικῶς». Βλέπε σχετικῶς σελ. 305-306.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ ὄλοι ἔφαγον τὴν αὐτὴν θαυματουργικὴν τροφήν, καὶ ὄλοι ἔπιον τὸ αὐτὸ θαυματουργικὸν ποτόν. Διότι ἔπινον ἀπὸ πνευματικὸν βράχον, ὁ ὁποῖος τοὺς συνώδευεν, ὁ δὲ βράχος ἦτο ὁ Χριστός».

Α' Κορ. 10:33

«ΠΑΝΤΑ ΠΑΣΙΝ ΑΡΕΣΚΩ»

«Καθὼς καὶ γὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμαυτοῦ συμφέρον', ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι».

Τὸ «πάντα» οἱ ἐξηγηταὶ γραμματικῶς θεωροῦν περιληπτικὴν ἀντωνυμίαν καὶ συντακτικῶς αἰτιατικὴν τῆς ἀναφορᾶς. Οὕτω δὲ εἰς τὴν φράσιν, «καὶ γὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω», δίδουν τὴν ἔννοιαν, «καὶ ἐγὼ ἀρέσω εἰς ὄλους καθ' ὅλα». Ἄλλ' ὅπως ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Α' Τιμ. 4:8 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου, ἤδη ἐν τῇ ἑλληνιστικῇ γλώσσῃ τὸ «πάντα» εἶνε χρο-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει σύμφορον

νικόν ἐπίρρημα καὶ σημαίνει «πάντοτε» (Βλέπε σελ. 379-380). Ἐνταῦθα δέ, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, ἡ λέξις αὕτη εἶνε χρονικόν ἐπίρρημα ὑπὸ τὴν εἰρημένην σημασίαν. Ἐὰν τὸ «πάντα» ἦτο τῆς ἀναφορᾶς, θὰ ἦτο μᾶλλον ἐμπρόθετον, «κατὰ πάντα» ἢ «εἰς πάντα». Διότι τὴν ἀναφορὰν οἱ Ἑβραῖοι συνήθως ἐκφράζουσι διὰ προθέσεων καὶ ὄχι δι' ἀπλῆς αἰτιατικῆς. Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ φράσις, «κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω», ἔχει τὴν ἔννοιαν, «καὶ ἐγὼ πάντοτε ἀρέσω εἰς ὅλους». Πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἔκφρασιν «ἀρέσκειν πάντα» πρβλ. τὴν ἐν Ἰωάν. 8:29 ἔκφρασιν «τὰ ἀρεστὰ ποιεῖν πάντοτε».

Μεταφράζομεν:

«Ὅπως καὶ ἐγὼ πάντοτε ἀρέσω εἰς ὅλους μὲ τὸ νὰ μὴ ἐπιδιώκω τὸ ἰδικόν μου συμφέρον, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν, διὰ νὰ σωθοῦν».

Καθ' ἡμᾶς τὸ «πάντα» σημαίνει «πάντοτε» καὶ ἐν Πράξ. 20:35, Α' Κορ. 9:25, 11:2, 13:7, Α' Τιμ. 4:8, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκειοῖς τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 201-202, 264, 268-269, 273-274, 379-380 ἀντιστοίχως).

Α' Κορ. 11:2

«ΠΑΝΤΑ ΜΟΥ ΜΕΜΝΗΣΘΕ»

«Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις κατέχετε».

Τὸ «πάντα» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς εἶνε αἰτιατικὴ τῆς ἀναφορᾶς. Ἄλλ' ἐὰν τοῦτο ἦτο τῆς ἀναφορᾶς, θὰ ἦτο μᾶλλον ἐμπρόθετον, «κατὰ πάντα» ἢ «εἰς πάντα». Διότι τὴν ἀναφορὰν οἱ Ἑβραῖοι συνήθως δὲν ἐκφράζουσι δι' ἀπλῆς αἰτιατικῆς, ἀλλὰ διὰ προθέσεων. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 4:8 ἀποδεικνύομεν, ὅτι τὸ «πάντα» ἦδη ἐν τῇ ἑλληνιστικῇ γλώσσῃ εἶνε χρονικόν ἐπίρρημα καὶ σημαίνει «πάντοτε» (Βλ. σχετικῶς σελ. 379-380). Ὡς χρονικόν δὲ ἐπίρρη-

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ κλητικὴ προσφώνησις ἀδελφοί παραλείπεται.

μα ὑπὸ τὴν εἰρημένην σημασίαν ἐκλαμβάνομεν ἐνταῦθα τὴν ἐν λόγῳ λέξιν. Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις «πάντα μου μέμνησθε» δὲν σημαίνει «εἰς ὅλα μὲ ἐνθυμεῖσθε», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει «πάντοτε μὲ ἐνθυμεῖσθε». Τὸ «πάντα» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «πάντοτε» ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὸ «μέμνησθε». Ὅλοι ἐπιθυμοῦμεν, νὰ ἐνθυμῶνται ἡμᾶς οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πάντοτε, καὶ αἰσθανόμεθα ἱκανοποίησιν, ἂν ἐνθυμῶνται ἡμᾶς πάντοτε. Πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἔκφρασιν «πάντα μεμνήσθαι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «πάντοτε ἐνθυμεῖσθαι» πρβλ. τὴν ἐν Θεσ. 1:3 ἔκφρασιν «ἀδιαλείπτως μνημονεύειν», τὴν ἐν Ῥωμ. 1:9 «ἀδιαλείπτως μνεῖαν ποιεῖσθαι», τὴν ἐν Β΄ Τιμ. 1:3 «ἀδιάλειπτον ἔχειν τὴν μνεῖαν», καὶ τὴν ἐν Α΄ Θεσ. 3:6 «ἔχειν μνεῖαν ἀγαθὴν πάντοτε».

Μεταφράζομεν:

«Σᾶς ἐπαινῶ δέ, ἀδελφοί, διότι πάντοτε μὲ ἐνθυμεῖσθε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, καθὼς παρέδωσα εἰς σᾶς».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Σᾶς ἐπαινῶ δέ, ἀδελφοί, διότι πάντοτε μὲ ἐνθυμεῖσθε, καὶ κρατεῖτε τὰς διδασκαλίας, ὅπως σᾶς ἐδίδαξα».

Καθ' ἡμᾶς τὸ «πάντα» σημαίνει «πάντοτε» καὶ ἐν Πράξ. 20:35, Α΄ Κορ. 9:25, 10:33, 13:7, Α΄ Τιμ. 4:8, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 201-202, 264, 267-268, 273-274, 379-380 ἀντιστοίχως).

Α΄ Κορ. 11:16

«ΔΟΚΕΙΝ»

«Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνηκος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ».

Τὸ «δοκῶ» ἐνταῦθα κατ' ἄλλους σημαίνει «νομίζω», κατ' ἄλλους «φαίνομαι» καὶ κατ' ἄλλους «εἶμαι διατεθειμένος, θέλω». Αἱ δύο πρῶται ἐξηγήσεις εἶνε ἄστοχοι καὶ ἡ τελευταία καλή. Ἀλλὰ καλλιτέρα καὶ ἀκριβὴς ἐξήγησις εἶνε, «ἀρέσκει εἰς ἐμέ, ἀρέσκομαι». Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν τὸ ῥῆμα ἀπαντᾶται καὶ ἀλλαχοῦ. Ἴδε

σχετικῶς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ματθαίου 3:9 (σελ. 9) καὶ τοῦ Μάρκ. 10:42 (σελ. 48-49).

Μεταφράζομεν:

«Ἄλλ' ἐὰν κανεῖς ἀρέσκειται εἰς τὸ νὰ φιλονικῇ, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν δὲν ἔχομεν, οὔτε αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ».

ἽΟ Ἀπόστολος καταδικάζει τὴν τάσιν καὶ ἀρέσκειαν πρὸς ἀντιλογίαν καὶ ἀντιδικίαν, τὸ ἐλάττωμα τοῦ νὰ εἶνέ τις φιλόνομος ἢ ἐριστικὸς τύπος.

Α' Κορ. 11:29

«ΜΗ ΔΙΑΚΡΙΝΩΝ ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ»

«Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου».

Κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ἡ φράσις τοῦ παρόντος ἑδαφίου ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ ἀναξίως μεταλαμβάνων δὲν διακρίνει, δὲν ἀναγνωρίζει, ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἡγιασμένου ἄρτου καὶ οἴνου τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἢ δὲν διακρίνει τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῶν κοινῶν τροφῶν, δὲν κάνει διάκρισιν μεταξύ θείας κοινωνίας καὶ κοινῆς βρώσεως καὶ πόσεως.

Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς τὸ «διακρίνω» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς τιμητικῆς διακρίσεως (Πρβλ. 4:7) καὶ σημαίνει «τιμῶ», ὅπως ἐν Ἰωβ 15:5 κατὰ τοὺς Ὁ, «οὐδὲ διέκρινας ῥήματα δυναστῶν», τουτέστιν, «οὔτε ἐτίμησες τοὺς λόγους τῶν ἀρχόντων· περιεφρόνησες τοὺς λόγους τῶν μεγάλων». Σημειωτέον, ὅτι καὶ τὸ ἀπλοῦν «κρίνω» σημαίνει «τιμῶ», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 14:5-6 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 247-249). Ὁ ἀσυναισθήτως κοινωνῶν δὲν τιμᾷ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, εἶνε καταφρονητῆς (Πρβλ. στίχ. 22, «ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε;»). Ὁ ἐν συναισθήσει προσερχόμενος εἰς τὴν μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων τιμᾷ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, αὐτὸν τὸν Κύριον, διὸ κατὰ τὴν Γ' Εὐχὴν τῆς σχετικῆς Ἀκολου-

θίας λέγει πρὸς τὸν Κύριον: «Οὐχ ὡς καταφρονῶν προσέρχομαι σοι, Χριστέ ὁ Θεός».

Μεταφράζομεν:

«Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τρώγει καὶ πίνει ἀναξίως, καταδίκην διὰ τὸν ἑαυτὸν του τρώγει καὶ πίνει, ἐπειδὴ δὲν τιμᾷ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου».

Α' Κορ. 12:13

«EN ENI ΠΝΕΥΜΑΤΙ», «ΕΙΣ EN ΠΝΕΥΜΑ»

«Καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δούλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν».

Τὸ «καὶ γάρ», διὰ τοῦ ὁποῖου ἄρχεται τὸ χωρίον, κατ' ἄλλους μὲν σημαίνει «καὶ βεβαίως, καὶ πράγματι», κατ' ἄλλους δὲ «διότι καί, διότι ἐπὶ πλέον». Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ «γάρ» εἶνε αἰτιολογικόν, τὸ δὲ «καὶ» ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ δεύτερον «καὶ» τοῦ ἑδαφίου κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: «Καὶ εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν» (Πρβλ. «καὶ σῶματι καὶ πνεύματι», 7:34, «καὶ γάρ! αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ αὐτοῦ ἑμοῦ», τουτέστι, «διότι αὕτη ἔγινε προστάτις καὶ πολλῶν ἄλλων καὶ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου», Ῥωμ. 16:2).

Ὑπὸ τὸ «πνεῦμα», ὅπερ ἀπαντᾷ δις ἐν τῷ χωρίῳ, κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς ἐννοεῖται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ἐννοεῖται τὸ πνεῦμα, ἡ ψυχὴ, ἡ καρδιά, τὸ φρόνημα καὶ ἡ διάθεσις. Διὰ τοῦτο δὲ ἡμεῖς γράφομεν τὴν λέξιν μὲ μικρὸν πῖ («ἐν ἐνὶ πνεύματι», «εἰς ἓν πνεῦμα»).

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς τὸ «ἐν ἐνὶ πνεύματι ἐβαπτίσθημεν» σημαίνει, ὅτι ἐβαπτίσθημεν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος ἢ εἰς τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εἶνε ἓν. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ἡ ἐνταῦθα

1. Ἄξιον παρατηρήσεως τὸ «καὶ γάρ», τὸ ὁποῖον ἔχομεν καὶ εἰς τὸ ἐρευνώμενον χωρίον.

ἐκφρασις «ἐν ἐνὶ πνεύματι» εἶνε ταυτόσημος τῆς αὐτῆς ἐκφράσεως ἐν Φιλιπ. 1:27 («ὅτι στήκετε ἐν ἐνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ συναθροῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου»), ἀλλὰ καὶ ἐν Ἐφεσ. 2:18, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σ. 310-311), ἀνάλογος δὲ τῆς ἐν Ῥωμ. 15:6 ἐκφράσεως «ἐν ἐνὶ στόματι». Λέγων ὁ Ἀπόστολος, ὅτι «ἐν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες ἐβαπτίσθημεν», ἐννοεῖ, ὅτι ὅλοι ἡμεῖς προσήλθομεν εἰς τὸ βάπτισμα μὲ ἐν πνεῦμα, μὲ μίαν ψυχὴν, μὲ μίαν καρδίαν, μὲ τὸ αὐτὸ φρόνημα καὶ τὴν αὐτὴν διάθεσιν.

Τὸ «εἰς ἐν πνεῦμα ἐποτίσθημεν» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει, ὅτι ἐποτίσθημεν ἐξ ἐνὸς Πνεύματος ἢ δι' ἐνὸς Πνεύματος ἢ ἐν Πνεύμα. Ἄλλ' αὐταὶ αἱ ἐξηγήσεις θὰ ἦσαν βάσιμοι, ἂν ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν, ἐξ ἐνὸς Πνεύματος ἢ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἢ ἐν Πνεύμα ἐποτίσθημεν. Καθ' ἡμᾶς ἡ φράσις «εἰς ἐν πνεῦμα ἐποτίσθημεν» εἶνε παράλληλος καὶ ἀνάλογος τῆς φράσεως «εἰς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν». Εἰς ἀμφοτέρας τὰς φράσεις ἡ πρόσθεσις «εἰς» ἔχει τελικὴν ἔννοιαν. Εἰς τὴν μίαν φράσιν ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ διὰ «σῶμα» καὶ εἰς τὴν ἄλλην διὰ «πνεῦμα» ὀρμώμενος ἐκ τῶν δύο συστατικῶν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὕλικου σώματος καὶ τοῦ ἀύλου πνεύματος. Τὸ «ἐβαπτίσθημεν» σημαίνει, ὅτι εἰσήλθομεν ἐντὸς τοῦ ὕδατος, τοῦ ἡγιασμένου ὕδατος, τὸ «ἐποτίσθημεν» σημαίνει τὸ ἀντίστροφον, ὅτι τὸ ὕδωρ εἰσήλθεν ἐντὸς ἡμῶν, τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (Ἰωάν. 4:10, 7:37-39). Ἠγιασθημεν καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς. Ὅπως δὲ τὸ «ἐβαπτίσθημεν», οὕτω καὶ τὸ «ἐποτίσθημεν» (δὲν λέγει «ποτιζόμεθα») ἀναφέρεται εἰς τὴν ἅπαξ τελουμένην πράξιν τοῦ βαπτίσματος (ἐνῶ τὸ πόμα τῆς θείας κοινωνίας ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις). Κατὰ ταῦτα αἱ εἰρημέναι δύο φράσεις σημαίνουν: «ἐβαπτίσθημεν διὰ τὰ εἶμεθα ἐν σῶμα», «ἐποτίσθημεν διὰ τὰ εἶμεθα ἐν πνεῦμα». Ὅπως ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, οὕτως οἱ βεβαπτισμένοι, ἂν καὶ πολλοί, εἶμεθα ἐν σῶμα, μυστικὸν σῶμα, τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐν πνεῦμα, ἢ, ἄλλως, μία ψυχὴ, μία καρδία (Πράξ. 4:32). Διὰ τοῦ βαπτίσματος οἱ πολλοὶ ἐν Χριστῷ γινόμεθα εἰς (Γαλ. 3:28).

Προφανῶς τὸ νόημα τοῦ χωρίου εἶνε ἡ ἐνότης, ἡ ὁμοφροσύνη καὶ ἡ ὁμόνοια τῶν πιστῶν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι μὲ ἐν πνεῦμα καὶ ἐβαπτίσθημεν ἡμεῖς ὅλοι, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, διὰ τὰ εἶμεθα ἐν σῶμα, καὶ ἐποτίσθημεν ὅλοι, διὰ τὰ εἶμεθα ἐν πνεῦμα».

Α' Κορ. 13:7-8

«ΠΑΝΤΑ»

«*Πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει*».

Τὴν λέξιν «*πάντα*», τετράκις ἀπαντῶσαν ἐν τῷ χωρίῳ, οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ὡς περιληπτικὴν ἀντωνυμίαν καὶ ἀντικείμενον. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς τοῦτο δὲν φαίνεται ὀρθόν. Ἐν τὰ ῥήματα τοῦ στίχ. 7 εἶχον ἀντικείμενον, τοῦτο εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ «*πιστεύει*» καὶ τοῦ «*ἐλπίζει*» θὰ ἐτίθετο μᾶλλον κατὰ δοτικὴν πτῶσιν. Ὁ στίχος δηλαδὴ 7 θὰ εἶχεν οὕτως: «*Πάντα στέγει, πᾶσι πιστεύει, πᾶσιν ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει*». Ἐκτὸς τούτου, ἂν τὸ «*πάντα*» ἦτο ἀντικείμενον, τὸ «*πάντα πιστεύει*» θὰ ἐσήμαινεν, ὅτι ἡ ἀγάπη εἶνε εὐπιστος, ὅπερ δὲν θὰ ἦτο ἔπαινος, ἀλλὰ ψόγος διὰ τὴν ἀγάπην. Καὶ ἐπὶ πλεον, δὲν φαίνεται ὀρθόν τὸ νὰ ἐκλαμβάνουν οἱ ἐρμηνευταὶ τὸ «*πάντα*» εἰς ἄλλην μὲν ἐκ τῶν τεσσάρων περιπτώσεων ἐπὶ καλῆς ἐννοίας, καὶ εἰς ἄλλην ἐπὶ κακῆς, εἰς ἄλλην δηλαδὴ ἐπὶ ἐλαττωμάτων, καὶ εἰς ἄλλην ἐπὶ προτερημάτων.

Καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις «*πάντα*» δὲν εἶνε ἀντωνυμία καὶ ἀντικείμενον, ἀλλὰ χρονικὸν ἐπίρρημα, καὶ σημαίνει «*πάντοτε*». Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 4:8 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου ἀποδεικνύομεν, ὅτι τὸ «*πάντα*» ὡς χρονικὸν ἐπίρρημα ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ «*πάντοτε*» εἶνε ἐλληνιστικὸν (σελ. 379-380). Δέον δὲ νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι καὶ εἰς τὰς τέσσαρας περιπτώσεις τοῦ στίχ. 7 τὸ «*πάντα*» εἶνε λίαν ἐμφατικόν, ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς τὸ «*οὐδέποτε*» τοῦ στίχ. 8, τὸ ὁποῖον ἐπίσης εἶνε λίαν ἐμφατικόν. Ὅπως δὲ τὸ «*οὐδέποτε*» εἶνε χρονικὸν ἐπίρρημα, οὕτω καὶ τὸ «*πάντα*». Ἡ ἐννοία τοῦ χωρίου εἶνε: Ἡ ἀγάπη πάντοτε σκεπάζει τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀδελφοῦ, δὲν ἐκθέτει καὶ δὲν διαπομπεῖ αὐτόν. Ἡ ἀγάπη πάντοτε πιστεύει, πάντοτε ἐλπίζει εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ ἀδελφοῦ. Ἡ ἀγάπη πάντοτε ὑπομένει τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀδελφοῦ. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη εἶνε διαρ-

1. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν *πίπτει*

κής, παντοτινή. Ἰσχύει ὄχι μόνον διὰ τὴν παροῦσαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Πάντοτε σκεπάζει, πάντοτε πιστεύει, πάντοτε ἐλπίζει, πάντοτε ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει».

Τὸ «πάντα» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «πάντοτε» καὶ ἐν Πράξ. 20:35, Α' Κορ. 9:25, 10:33, 11:2, Α' Τιμ. 4:8, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 201-202, 264, 267-268, 268-269, 379-380 ἀντιστοίχως).

Α' Κορ. 14:31

«ΙΝΑ... ΠΑΝΤΕΣ ΠΑΡΑΚΑΛΩΝΤΑΙ»

«Δύνασθε γὰρ καθ' ἓνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι καὶ πάντες παρακαλῶνται».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «γὰρ» ἡμεῖς θεωροῦμεν μεταβατικόν, ὄχι αἰτιολογικόν, καὶ ἐξηγοῦμεν «δέ». Τοιαύτην σημασίαν τὸ «γὰρ» ἔχει πολλάκις, ὅπως προφανέστατα ἐν Ματθ. 6:14. Προηγουμένως ἐν στίχ. 29 ὁ Ἀπόστολος εἶπε, «Προφητῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν», εἰς τὴν σύναξιν δηλαδὴ νὰ ὁμιλοῦν δύο ἢ τρεῖς προφητῆται. Τώρα ἐν στίχ. 31 λέγων, «Δύνασθε γὰρ καθ' ἓνα πάντες προφητεύειν», ἐννοεῖ: Δύνασθε δὲ κατὰ σειρὰν νὰ προφητεύετε ὅλοι οἱ προφητῆται. Δύο ἢ τρεῖς κατὰ τὴν μίαν σύναξιν, ἄλλοι τόσοι κατὰ τὴν ἄλλην σύναξιν, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Διὰ τοῦ «πάντες» εἰς τὴν πρώτην ἐκ τῶν τριῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, ἀναμφιβόλως σημαίνονται πάντες οἱ ἔχοντες τὸ χάρισμα τῆς προφητείας, οἱ προφητῆται. Εἰς τὰς ἄλλας δὲ δύο περιπτώσεις κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνονται πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἱερὰν σύναξιν πιστοί. Τὸ δὲ «παρακαλῶ» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «ἐνισχύω». Οὕτω δὲ ἡ πρότασις, «ἵνα πάντες μανθάνωσι καὶ πάντες παρακαλῶνται», κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει, «διὰ νὰ μανθάνουν ὅλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἱερὰν σύναξιν πιστοὶ καὶ νὰ ἐνισχύωνται ὅλοι αὐτοί». Ἄλλ' αὕτη

ἡ ἔρμηνεία δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Ἐάν τὸ «πάντες» εἰς τὰς δύο τελευταίας περιπτώσεις τοῦ χωρίου ἐσήμαινεν ὅλους τοὺς πιστοὺς τῆς ἱερᾶς συνάξεως καὶ τὸ «παρακαλῶ» ἐσήμαινεν «ἐνισχύω», τότε ὁ Ἀπόστολος δὲν θὰ ἔλεγε, «Δύνασθε... πάντες προφητεύειν, ἵνα... πάντες παρακαλῶνται», διότι καὶ εἰς μόνον προφήτης, ἐάν προφητεύη, οἱ πάντες «παρακαλοῦνται» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐνισχύονται», ἐνισχύονται δηλαδὴ ἐκ τοῦ προφητικοῦ λόγου καὶ οἱ ἄκροαταὶ καὶ αὐτὸς ὁ ὁμιλῶν προφήτης, ἀφοῦ καὶ «ὁ λαλῶν γλώσση ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ» (στίχ. 4). Ἐάν τὸ πρῶτον εἶχεν ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουσιν, ὁ Ἀπόστολος θὰ ἔλεγε μόνον, «Δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι», δὲν θὰ προσέθετε, «καὶ πάντες παρακαλῶνται». Ὅταν προφητεύη εἰς μόνον προφήτης, μανθάνουν οἱ ἄλλοι παρ' αὐτοῦ, αὐτὸς ὅμως δὲν μανθάνει. Ἄλλ' ὅταν προφητεύουν ὅλοι οἱ προφῆται, τότε μανθάνουν ὅλοι, μανθάνουν δηλαδὴ καὶ αὐτοὶ οἱ προφῆται ἀκούοντες ἀλλήλους.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «πάντες» εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἀναφέρεται εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς ἱερᾶς συνάξεως, καὶ αὐτοὺς δηλαδὴ τοὺς ὁμιλοῦντας προφήτας, ἐνῶ εἰς τὴν τρίτην περίπτωσιν ἀναφέρεται μόνον εἰς τοὺς προφήτας. Ἐάν καὶ εἰς τὴν τρίτην περίπτωσιν ἀναφέρετο εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς συνάξεως, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουσιν, μᾶλλον θὰ παρελείπετο ὡς περιττὸν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν· ὁ Ἀπόστολος δὲν θὰ ἔγραφε δηλαδὴ, «ἵνα πάντες μανθάνωσι καὶ πάντες παρακαλῶνται», ἀλλὰ θὰ ἔγραφεν, «ἵνα πάντες μανθάνωσι καὶ παρακαλῶνται». Τώρα ἐπαναλαμβάνεται τὸ «πάντες» πρὸ τοῦ ῥήματος «παρακαλῶνται», διότι ἀναφέρεται εἰς τοὺς προφήτας μόνον, ἐνῶ εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν ἀναφέρεται εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς ἱερᾶς συνάξεως. Δι' ἄλλων λέξεων, τὸ «πάντες» τῆς τρίτης περιπτώσεως διαφέρει κατ' οὐσίαν ἀπὸ τοῦ «πάντες» τῆς δευτέρας περιπτώσεως. Τὸ δὲ «παρακαλῶ» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «τιμῶ». Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ ὁμιλοῦν ὅλοι οἱ προφῆται, διὰ νὰ τιμῶνται ὅλοι καὶ νὰ μὴ περιφρονῆται κανεὶς. Αὐτούς, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐτίμησε διὰ τοῦ χαρίσματος τῆς προφητείας, ὄφειλον νὰ τιμοῦν καὶ οἱ ἄνθρωποι.

Ἐάν δὲ τὸ «παρακαλῶ» σημαίνει καὶ «τιμῶ» ἀποδεικνύομεν ἐφεξῆς.

Ἐν Ἰουδιθ 6:20 γράφεται: «Καὶ παρεκάλεσαν τὸν Ἀχιὼρ καὶ ἐπήνεσαν αὐτὸν σφόδρα». Τὸ «παρακάλεσαν» καὶ τὸ «ἐπήνεσαν» θεωροῦμεν συνώνυμα κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρησιμο-

ποιήσεως συνωνύμων. Ἐπειδὴ ὁ Ἀχιώρ, ἀρχιστράτηγος τῶν Ἀμμωνιτῶν, ὠμίλησεν εἰς τὸν Ὀλοφέρνην, ἀρχιστράτηγον τῶν Ἀσσυρίων, ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐκθέσας εἰς αὐτὸν τὴν θαυμαστὴν ἱστορίαν των, καὶ ἐξ αἰτίας τούτου ἠπειλήθη καὶ ὑπέστη περιπέτειαν (Ἰουδιθ 5:5-21,22, 6:5-13), διὰ τοῦτο οἱ Ἰσραηλῖται ὑπεδέχθησαν τὸν Ἀχιώρ μετὰ συγκινήσεως καὶ τιμῶν. Τὸ «*παρεκάλεσαν*» ἔχει τὴν ἔννοιαν τιμητικῆς ἐκδηλώσεως, σημαίνει «*ἐπευφήμησαν*». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «*Καὶ ἐπευφήμησαν τὸν Ἀχιώρ καὶ ἐπήνεσαν αὐτὸν μεγάλως*».

Ἐν Ἦσ. 57:5 κατὰ τοὺς Ὁ περιέχεται: «*Οἱ παρακαλοῦντες εἰδῶλα ὑπὸ δένδρα δασέα, σφάζοντες τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν ταῖς φάραγξιν ἀναμέσον τῶν πετρῶν*». Ἡ φράσις, «*Οἱ παρακαλοῦντες εἰδῶλα ὑπὸ δένδρα δασέα*», σημαίνει, «*Οἱ τιμῶντες, οἱ λατρεύοντες εἰδῶλα ὑποκάτω πυκνοφύλλων δένδρων*». Οἱ Ἰουδαῖοι, ἐκτραπέντες εἰς εἰδωλολατρίαν, κατεσκευάζον βωμοὺς καὶ τεμένη εἰς τὰ ἄλση καὶ ἐτέλουν τελετὰς καὶ προσέφερον θυσίας πρὸς τιμὴν τῶν εἰδώλων (Πρβλ. Δ' Βασ. 16:4).

Ἐν τῇ Διδαχῇ V 2 καὶ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ Βαρνάβα XX 2 ἀπαντᾷ ἡ φράσις «*πλουσίων παράκλητοι*». Τὸ «*πaráκλητος*» ἐκ τοῦ «*παρακαλῶ*» σημαίνει «*ἐπαινέτης*» ὑπὸ κακὴν ἔννοιαν, «*κόλαξ*». Οἱ ἰδιοτελεῖς καὶ φαῦλοι ἄνθρωποι εἶνε «*πλουσίων παράκλητοι*», τουτέστιν «*ἐπαινέται τῶν πλουσίων, κόλακες τῶν πλουσίων*». Δι' ἄλλων λέξεων, *τιμοῦν* τοὺς πλουσίους *κολακευτικῶς* ἐξ ἰδιοτελῶν ἑλατηρίων».

Ἰδὲ καὶ τὴν ἔρμηνείαν τοῦ Α' Κορ. 4:13 ἐν σελ. 258-260, ὅπου τὸ «*παρακαλῶ*» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «*βλασφημῶ*» καὶ καθ' ἡμᾶς σημαίνει «*ὀμιλῶ εὐφήμως*».

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«*Δύνασθε δὲ κατὰ σειρὰν νὰ προφητεύετε ὅλοι, διὰ νὰ μανθάνουν ὅλοι καὶ νὰ τιμῶνται ὅλοι*».

Α' Κορ. 14:37-38

«ΕΠΙΓΙΝΩΣΚΕΙΝ» – «ΑΓΝΟΕΙΝ»

«Εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι τοῦ Κυρίου εἰσὶν ἐντολαί¹. Εἴ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖτω²».

Τὸ «ἐπιγινώσκω» ἐνταῦθα οἱ πλείστοι ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «μανθάνω» ἢ «γνωρίζω καλῶς, ἐννοῶ καλῶς» ἢ «γνωρίζω καλλίτερον, ἐννοῶ καλλίτερον». Τὸ «ὅτι» θεωροῦν εἰδικόν. Καὶ τὸ «ἀγνοῶ» ἐκδέχονται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δὲν μανθάνω», τοῦ «παραμένω εἰς τὴν ἄγνοιαν». Ἄλλ' ὑπὸ τὰς τοιαύτας ἐκδοχὰς ἢ ἐξήγησις τοῦ χωρίου δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Τὰ εἰρημένα ῥήματα δὲν ἔχουν τὴν ἐννοιαν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀγνοίας. Τὰ θέματα τῆς εὐταξίας, εἰς τὰ ὅποια διὰ τῆς φράσεως «ἃ γράφω ὑμῖν» ἀναφέρεται ὁ Ἀπόστολος, εἶνε ἀπλᾶ, ἐξετέθησαν σαφῶς, ἠδύνατο πᾶς χριστιανὸς νὰ καταλάβῃ ταῦτα, καὶ οὕτω περὶ αὐτῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τεθῆ ζήτημα γνώσεως καὶ ἀγνοίας. Τὰ ἐν λόγῳ ῥήματα ἔχονται ἄλλων ἐννοιῶν.

Ἐπάρχει καὶ ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ «ἐπιγινώσκω» σημαίνει «ἀναγνωρίζω» καὶ τὸ «ἀγνοῶ» σημαίνει «δὲν ἀναγνωρίζω». Αὐτὴ ἡ γνώμη εἶνε ὀρθή, ἀλλ' ὄχι πλήρως. Ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀπαιτεῖ ἀπλῶς ἀναγνώρισιν τῆς ὀρθότητος τῶν περὶ εὐταξίας λόγων του, ἀλλ' ἀπαιτεῖ παραδοχὴν ἢ ἀποδοχὴν αὐτῶν ἐν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει ἢ ἐφαρμογῇ. Ἄν τις ἀναγνωρίσῃ τὴν ὀρθότητα τῶν περὶ εὐταξίας ἀποστολικῶν λόγων, ἀλλὰ δὲν ἐφαρμόσῃ τούτους, αὐτὸς δὲν «ἐπιγινώσκει», ἀλλ' «ἀγνοεῖ» τοὺς λόγους τούτους. Καθ' ἡμᾶς ἡ ἀκριβὴς ἐννοια τοῦ «ἐπιγινώσκω» ἐνταῦθα εἶνε «παραδέχομαι» ἢ «ἀποδέχομαι», τοῦ δὲ «ἀγνοῶ» ἀντιθέτως εἶνε «ἀπορρίπτω». Ἐπὶ τὰς ἐννοίας ταύτας τὰ δύο ἀντίθετα ταῦτα ῥήματα χρησιμοποιοῦνται ὁμοῦ καὶ ἐν Β' Κορ. 6:9, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 296-297). Ἐν Α' Κορ. 16:18 τὸ «ἐπιγινώ-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὅτι Κυρίου ἐστὶν ἐντολή

2. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν ἀγνοεῖται

σκω» σημαίνει «ἀναγνωρίζω» καὶ ἀκριβέστερον «τιμῶ». Τὸ δὲ «ἀγνοῶ» σημαίνει «ἀπορρίπτω» καὶ ἐν Πράξ. 13:27 καὶ Ῥωμ. 10:3, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν σελ. 186-187, 237-239 ἀντιστοίχως. Τὸ δὲ «ὄτι» τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου δὲν εἶνε εἰδικόν, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' αἰτιολογικόν· ὁ Ἀπόστολος ἀπαιτεῖ παραδοχὴν ἢ ἀποδοχὴν ὅσων περὶ εὐταξίας γράφει, διότι ταῦτα εἶνε ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου.

Τέλος ἀθηντικὴν θεωροῦμεν τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «ἀγνοεῖτω». Ἡ φράσις «Εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖτω» σημαίνει: Ἄν δὲ κανεῖς ἀπορρίπτῃ αὐτά, τὰ ὅποια γράφω, ἅς τὰ ἀπορρίπτῃ! Ἐλεύθερος εἶνε νὰ κάνῃ ὅ,τι θέλει. Ὁ Χριστιανισμὸς οὐδένα ἐξαναγκάζει πρὸς τήρησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, οὐδενὸς τὴν θέλησιν παραβιάζει. Ὁ Παῦλος ἐκφράζεται ἐνταῦθα, ὅπως ὁ Ἰωάννης ἐν Ἀποκ. 22:11, «Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι» (Ἰδὲ καὶ Ἰεζ. 3:27).

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ἄν κανεῖς νομίζῃ, ὅτι εἶνε προφήτης ἢ χαρισματοῦχος, ἅς παραδέχεται¹ ὅσα γράφω εἰς σᾶς, διότι εἶνε ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου. Ἄν δὲ κανεῖς τὰ ἀπορρίπτῃ, ἅς τὰ ἀπορρίπτῃ».

1. Ἡ, ἅς ἀποδέχεται

Α' Κορ. 15:29

«ΒΑΠΤΙΖΕΣΘΑΙ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ»

«Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; Τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;».

Τὸ «βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν» προφανῶς ἦτο πράξις γνωστή εἰς τοὺς τότε χριστιανούς καὶ ἀναγνώστας τοῦ Ἀποστόλου,

1. Ὡς πρὸς τὴν στίξιν καὶ τὸ τέλος τοῦ χωρίου τὸ κείμενον Nestle - Aland διαφέρει ἔχον οὕτως: Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν;

ἀλλ' εἰς ἡμᾶς εἶνε ἄγνωστος, διὸ καὶ διευτρώθησαν δεκάδες ἐρμηνειῶν. Αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν ἐρμηνειῶν εἶνε αἱ ἐξῆς:

Τὸ «*βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν*» σημαίνει «*βαπτίζεσθαι ἀντὶ τῶν νεκρῶν*», τελεῖν δηλαδή ἀντιπροσωπευτικὸν βάπτισμα. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει, ὅτι οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Μαρκίωνος, παραποιῶντες τὴν ἀποστολικὴν ῥῆσιν, ὅταν παρ' αὐτοῖς ἀπέθνησκε κατηχούμενος, ὑπὸ τὴν κλίνην τοῦ νεκροῦ ἔκρυπτον ζῶντα, καὶ προσερχόμενοι διελέγοντο, ὃ δὲ κεκρυμμένος ὑπὸ τὴν κλίνην ἔλεγεν ἀντὶ τοῦ νεκροῦ, ὅτι ἤθελε νὰ βαπτισθῆ, καὶ οὕτως ἐβαπτίζετο ἀντὶ τοῦ νεκροῦ! Τοιαύτη πρᾶξις, δεισιδαιμονία καὶ κωμωδία, ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ἐγένετο καὶ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν, εἶνε δυσκολώτατον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.

Κατ' ἄλλην ἐρμηνείαν τὸ «*βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν*» σημαίνει βάπτισιν ἐπὶ τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. Ἄλλ' ἢ ἐπίμαχος ἔκφρασις δὲν ὀμιλεῖ περὶ πίστεως καὶ ἐλπίδος ἀναστάσεως, ἀπλῶς ὀμιλεῖ περὶ νεκρῶν, πιέζεται δὲ ἡ ἐν λόγῳ ἔκφρασις διὰ νὰ ἐξαχθῆ ἡ εἰρημένη ἔννοια.

Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν τὸ «*βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν*» σημαίνει, ὅτι εἰδωλολάτραι τινές, οἱ ὅποιοι ἔκκλινον πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ παρεκινουῦντο ὑπὸ χριστιανῶν νὰ δεχθῶν τὸ βάπτισμα, μετὰ τὸν θάνατον τῶν χριστιανῶν αὐτῶν ἐβαπτίζοντο ἐξ ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς προσφιλεῖς αὐτοὺς νεκροὺς καὶ ἐκ πόθου νὰ συναντηθῶν μετ' αὐτῶν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἐκδοχὴ εἶνε ἀπλῆ ὑπόθεσις, καὶ δὴ καὶ μειωτικὴ τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος, ἀφοῦ κατ' αὐτὴν τὸ βάπτισμα δὲν ἐγένετο προπάντων ἐκ πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριον, ἀλλὰ χάριν προσφιλῶν νεκρῶν.

Κατ' ἄλλην ἐρμηνείαν τὸ «*βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν*» σημαίνει τὸ βάπτισμα τοῦ αἵματος, τὸ βαπτίζεσθαι ὄχι δι' ὕδατος ἵνα εἰσέλθῃ τις εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ζώντων, ἀλλὰ δι' αἵματος μαρτυρίου, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν νεκρῶν. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἐρμηνεία εἶνε ἀπλῆ ὑπόθεσις. Τὸ ἐρευνώμενον χωρίον οὐδὲν λέγει περὶ αἵματος καὶ μαρτυρίου καὶ ἐκκλησίας ἀποτελουμένης ἐκ νεκρῶν, ἀλλ' ἀπλῶς ὀμιλεῖ «*ὑπὲρ νεκρῶν*».

Καθ' ἡμᾶς τὸ ῥῆμα «*βαπτίζομαι*» ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ δὲν ἔχει τὴν συνήθη ἔννοιαν, ὅπως ἐν Ματθ. 3:6, Πράξ. 2:38,41, Ῥωμ. 6:3, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ «*λούομαι, πλύνομαι, νίπτομαι, καθα-*

ρίζομαι», ὅπως ἐν Ἰουδιθ 12:7 («ἐβαπτίζετο ἐν τῇ παρεμβολῇ ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος»), Μάρκ. 7:4 («καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, εἰ μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι»), Λουκ. 11:38 («ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου»). Ἐν Σοφ. Σειρ. 34(31):25 ἡ πρᾶξις τοῦ «βαπτίζεσθαι» συνδέεται πρὸς τὸν «νεκρόν». Τὸ χωρίον λέγει: «Βαπτίζόμενος ἀπὸ νεκροῦ καὶ πάλιν ἀπτόμενος αὐτοῦ, τί ὠφέλησε τῷ λουτρῷ αὐτοῦ;». Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εὐρίσκομεν τὸ μυστικὸν τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου Α΄ Κορ. 15:29, ὅπου ἐπίσης ἡ πρᾶξις τοῦ «βαπτίζεσθαι» συνδέεται πρὸς «τοὺς νεκρούς». Εἰς ἀμφοτέρα τὰ χωρία τὸ «βαπτίζομαι» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «πλύνομαι, καθαρίζομαι». Ἡ πρόθεσις «ἀπὸ» εἰς τὸ χωρίον τῆς Σοφίας Σειράχ ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, σημαίνει «ἐξ αἰτίας». Τὴν αὐτὴν δὲ σημασίαν ἔχει καὶ ἡ πρόθεσις «ὑπὲρ» εἰς τὸ ἀποστολικὸν χωρίον, καθὼς καὶ εἰς χωρία ὅποια τὰ Δευτ. 24:16, Β΄ Βασ. 6:8, Γ΄ Βασ. 16:7,19, Α΄ Παρ. 29:9, Ἑσθ. 1ρ, Ψαλμ. 38:12(39:11), Ἰερ. 19:8, Ἰωάν. 17:19 (Σχετικῶς πρὸς τὸ τελευταῖον χωρίον βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 17:17-19 ἐν τῷ β΄ τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐν σελ. 115-116). Ἡ ἔκφρασις «βαπτίζεσθαι ἀπὸ νεκροῦ» τοῦ χωρίου τῆς Σοφίας Σειράχ εἶνε ἰσοδύναμος τῆς ἐκφράσεως «βαπτίζεσθαι ὑπὲρ νεκρῶν» τοῦ ἀποστολικοῦ χωρίου. Κατὰ τὸ Ἀριθ. 19:11 ἐξῆς ὁ ἀπτόμενος νεκροῦ καθίστατο ἀκάθαρτος καὶ ἔπρεπε νὰ ὑποβάλλεται εἰς τελετουργικὴν κάθαρσιν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν κάθαρσιν ἀναφέρεται τὸ Σοφ. Σειρ. 34(31):25, «Βαπτίζόμενος ἀπὸ νεκροῦ κτλ.», τοῦ ὁποῦ ἡ ἔννοια εἶνε: "Ὅταν κανεὶς καθαρίζεται ἐξ αἰτίας νεκροῦ, ἀλλὰ πάλιν ἐγγίζη τὸν νεκρόν, τί τὸ ὄφελος ἐκ τῆς καθάρσεως;

Ὁ ἐγγίζων νεκρὸν καθίστατο ἀκάθαρτος, διότι ὁ θάνατος συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, εἶνε συνέπεια τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἠθικῆς ταύτης ἀκαθαρσίας. Διὰ τοῦ θανάτου ἐθριάμβευσεν ἡ ἁμαρτία, καὶ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ σώματος διεχύθη, τρόπον τινά, ἡ ἠθικὴ αὐτῆ ἀκαθαρσία. Ἡ δὲ τελετουργικὴ κάθαρσις, τὴν ὁποίαν ὁ μωσαϊκὸς νόμος ἐπέβαλλεν εἰς τὸν ἐγγίζοντα νεκρόν, εἶχε συμβολικὴν σημασίαν· ἐσήμαινεν, ὅτι μελλοντικῶς διὰ τοῦ Μεσσίας ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀπηλλάσσετο ἐκ τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἀκαθαρσίας, καὶ ἐκ τοῦ θανάτου, τοῦ ἀπαισίου αὐτοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἁμαρτίας. Καὶ πράγματι διὰ τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀναστάσεώς του ὁ Χριστὸς ἐξησφάλισε διὰ τὸν ἄνθρωπον ἄφεσιν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἔνδοξον ἀνάστασιν.

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ τελετουργικὸν καὶ συμβολικῆς σημασίας μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατηγορήθη. Συνεπῶς κατηγορήθη καὶ ἡ διάταξις, ἡ ὁποία ὑπεχρέωνε εἰς κάθαρσιν τὸν ἐγγίζοντα νεκρὸν. Ἄλλ' ὅπως φαίνεται, ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοὶ ἐξηκολούθουν νὰ τηροῦν τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν. Αὐτοὺς δὲ τοὺς χριστιανοὺς ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἅμα τὴν ἄρνησιν ὑπὸ τινῶν τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν (15:12), ἐρωτᾷ ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἑδαφίῳ: «τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν κτλ.» Ἐὰν δηλαδὴ γενικῶς (=«ὄλως») οἱ νεκροὶ δὲν ἐγείρονται, τί θὰ κάνουν, τί θὰ ἐπιτύχουν, ὅσοι ὑποβάλλονται εἰς κάθαρσιν ἐξ αἰτίας τῶν νεκρῶν, ἐπειδὴ ἤγγισαν δηλαδὴ νεκρούς; Ἐὰν δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ ἀνάστασις νεκρῶν, διατί καὶ ὑποβάλλονται εἰς κάθαρσιν ἐξ αἰτίας τῶν νεκρῶν; Ἡ κάθαρσις συμβολίζει ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ἣτις ἐπέφερε τὸν θάνατον. Ἄλλ' ἂν ἀνάστασις δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ, οὔτε ὁ Χριστὸς ἀνεστήθη, οὔτε αἱ ἁμαρτίαι συνεχωρήθησαν (15:17). Ἄνευ δὲ τῆς ἀναστάσεως ἐκ νεκρῶν καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τί νόημα ἔχει ἡ κάθαρσις ἐξ αἰτίας τῶν νεκρῶν; Τὸ νὰ μὴ πιστεύῃ τις εἰς τὴν ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ συγχρόνως νὰ ὑποβάλλεται εἰς κάθαρσιν, ἐπειδὴ ἤγγισε νεκρὸν, τοῦτο εἶνε ἀντιφατικόν.

Εἰς τὴν φράσιν, «εἰ ὄλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται;», τὸ «ὄλως», ἥτοι γενικῶς, ἔχει αὐτὴν τὴν ἔννοιαν: Ἐὰν ἠγείροντό τινες ἐκ τῶν νεκρῶν, οἱ ὑποβαλλόμενοι εἰς κάθαρσιν ἐξ αἰτίας τῶν νεκρῶν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐλπίζουν, ὅτι θὰ περιλαμβάνοντο μεταξὺ αὐτῶν. Ἄλλ' ἔὰν γενικῶς οἱ νεκροὶ δὲν ἀνίστανται, οὔτε αὐτοὶ ἔχουν ἐλπίδα, ματαίως καὶ ἀσκόπως ὑποβάλλονται εἰς κάθαρσιν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄλλως τί θὰ ἐπιτύχουν ὅσοι ὑποβάλλονται εἰς κάθαρσιν ἐξ αἰτίας τῶν νεκρῶν, ἔὰν γενικῶς οἱ νεκροὶ δὲν ἀνίστανται; Διατί καὶ ὑποβάλλονται εἰς κάθαρσιν ἐξ αἰτίας τῶν νεκρῶν;»

Α' Κορ. 15:35

«ΠΟΙΩ ΔΕ ΣΩΜΑΤΙ ΕΡΧΟΝΤΑΙ;»

«Ἄλλ' ἐρεῖ τις· πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίω δὲ σώματι ἔρχονται;».

Ἐνταῦθα τὸ «ἔρχομαι» χρησιμοποιεῖται ὑπὸ ὅλων ἰδιάζουσας καὶ σπανίαν σημασίαν, τὴν ὁποίαν οἱ ἐξηγηταὶ ἀγνοοῦν· σημαίνει «ἀνίσταμαι». Τὸ «ἔρχονται» δηλαδὴ εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ «ἐγείρονται». Ὑπὸ τὴν εἰρημένην δὲ σημασίαν τὸ «ἔρχομαι» χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Ἑφ. 2:17 («καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσαστο εἰρήνην»), ὅπου ἐπίσης οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν ταύτην. Ὅτι δὲ πράγματι τὸ «ἔρχομαι» ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «ἀνίσταμαι», τοῦτο σαφῶς φαίνεται ἐν Β' Κλήμεντος 9:4. Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑφ. 2:17-18 ἐν σελ. 308-309.

Μεταφράζομεν:

«Ἀλλὰ θὰ εἶπη τις: Πῶς ζωοποιοῦνται¹ οἱ νεκροί; Καὶ μὲ ποῖον σῶμα ἀνίστανται;».

1. Δημωδῶς ζωντανεύουν

Α' Κορ. 15:54-55

«ΚΑΤΕΠΟΘΗ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΕΙΣ ΝΙΚΟΣ»

«Ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος· κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος. Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; Ποῦ σου, ἄδη, τὸ νίκος;».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ἀποδίδουν ὀρθῶς τὴν ἐκ τοῦ Ἑφ. 25:8 κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἐλευθέρως ληφθεῖσαν φράσιν «κα-

1. Τὸ κείμενον Neslce - Aland ἔχει: Ποῦ σου, θάνατε, τὸ νίκος; Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον;

τεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος». Ἀποδόσεις ὅποιαι αἱ ἐξῆς, «Κατεπόθη ὁ θάνατος ἐν νίκη», «Κατεβροχθίσθη ὁ θάνατος καὶ ἐνικήθη», «Ὁ θάνατος ἠφανίσθη ἢ νίκη εἶνε πλήρης», δὲν εἶνε εὐστοχοί. Κατὰ τὸν Χρυσόστομον τὸ «κατεπόθη εἰς νίκος» σημαίνει «κατεπόθη εἰς τέλος, οὐδὲν λείψανον αὐτοῦ μένει». Ὁ ἱερός Πατὴρ δηλαδὴ τὸ «εἰς νίκος» ἐξηγεῖ «εἰς τέλος», τουτέστι «τελείως». Σημειωτέον δέ, ὅτι τὴν ἐβραϊκὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ὁ Ἀπόστολος μεταφράζει «νίκος», οἱ Ὁ ἐνίοτε, π.χ. ἐν Ψαλμ. 73:3, μεταφράζουν «εἰς τέλος». Ἡ ἐξήγησις τοῦ ἱεροῦ Πατρός, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος κατεπόθη «εἰς τέλος», τελείως, χωρὶς νὰ ἀπομείνῃ λείψανον αὐτοῦ, εἶνε ἐπιτυχής, ἀλλ' ὄχι, νομίζομεν, πλήρως ἐπιτυχής. Ἀφοῦ τὸ χωρίον διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δὲν λέγει ἀπλῶς «ἐπόθη», ἀλλὰ «κατεπόθη», ὁ τέλειος βαθμὸς τῆς συμφορᾶς, τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος ὑπέστη, ἐκφράζεται διὰ τῆς προθέσεως «κατὰ» τοῦ συνθέτου τούτου ῥήματος, ὄχι διὰ τῆς φράσεως «εἰς νίκος». Ἡ φράσις αὕτη ἔχει ἄλλην ἔννοιαν, σημαίνει «διαπαντός», ὅπως ἐν Β' Βασ. 2:26, Ἰώβ 36:7, Ἱερ. 3:5, Θρήν. 5:20. Κατὰ ταῦτα ὁ λόγος τοῦ χωρίου «κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος» περιέχει καὶ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ θάνατος ὑπέστη τελείαν συμφορὰν («κατεπόθη»), καὶ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἡ συμφορὰ αὕτη ἰσχύει διαπαντός, εἶνε παντοτινὴ («εἰς νίκος»). Ὁ καταπίνων κατεπόθη, ὁ καταβροχθίζων κατεβροχθίσθη, ὁ θάνατος ἐθανατώθη, καὶ ἡ συμφορὰ του εἶνε παντοτινὴ, ὀριστικὴ. Μετὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν οὐδεὶς πλέον θ' ἀποθνήσκῃ, ὁ θάνατος οὐδέποτε θὰ ἐπανεέλθῃ (Ἀποκ. 20:14, 21:4).

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ λέξις «νίκος» ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, αὕτη σημαίνει «νίκη», ὅπως καὶ ἐν τῷ στίχ. 57 («Τῷ Θεῷ χάρις τῷ δίδοντι ἡμῖν τὸ νίκος»), ὁ ὁποῖος ὑπενθυμίζει τὸ Β' Μακ. 10:38 («Εὐλόγουν τῷ Κυρίῳ τῷ... τὸ νίκος αὐτοῖς δίδόντι»). Δὲν εἶνε δὲ σπάνιον τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ αὐτὴ λέξις ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἀπαντᾷ ἐπανελημμένως μετὰ διαφορετικῶν σημασιῶν, ὅπως π.χ. ἐν Πράξ. 13:45 τὸ «ἀντιλέγω» («ἀντέλεγον... ἀντιλέγοντες» κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον), Ῥωμ. 4:18, Α' Κορ. 9:10 ἡ λέξις «ἐλπίς» καὶ Ἰακ. 3:18 ἡ λέξις «εἰρήνη». Διὰ τὰς περιπτώσεις τῶν τριῶν πρώτων χωρίων βλέπε ἀντιστοιχῶς ἐν τῷ παρόντι τόμῳ σελ. 188, 218-219, 262-263. Διὰ δὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ τετάρτου χωρίου βλέπε ἐν τῷ α' τόμῳ σελ. 289-292.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Όταν δὲ ἡ φθαρτὴ αὐτῆ φύσις ἐνδυσθῆ ἀφθαρσίαν καὶ ἡ θνητὴ αὐτῆ φύσις ἐνδυσθῆ ἀθανασίαν, τότε θὰ πραγματοποιηθῆ ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος εἶνε γραμμένος: Κατεβροχθίσθη ὁ θάνατος διαπαντός¹. Ποῦ εἶνε, θάνατε, τὸ κεντρί σου; Ποῦ εἶνε, ἕδη, ἡ νίκη σου;».

1. Ἡ ὀριστικῶς

Β' Κορ. 3:12-15

«ΕΛΠΙΣ», «ΠΑΡΡΗΣΙΑ», «ΤΕΛΟΣ», «ΟΤΙ», «ΑΛΛΑ»

«Ἐχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ Μωσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. Ἄλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον² τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. Ἄλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκειται Μωσῆς³, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κείται».

Ἐν τῇ περικοπῇ ταύτῃ παρατηροῦμεν:

Πρῶτον, διαφεύγει τὴν ἀντίληψιν τῶν ἐξηγητῶν, ὅτι ἡ μετοχὴ «Ἐχοντες» εἶνε ἐναντιωματικὴ, σημαίνει «Ἄν καὶ ἔχομεν». Τοῦτο θὰ γίνῃ φανερόν ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ὅλου χωρίου, καὶ δὴ ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως «παρρησία».

Δεύτερον, τὸ «οὖν» δὲν σημαίνει «λοιπόν», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' εἶνε ἀντιθετικόν, σημαίνει «ἀλλά», ὅπως θὰ γίνῃ φανερόν ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ χωρίου. Ὅτι δὲ τὸ «οὖν» σημαίνει

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει αὐτοῦ
2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τῆς σήμερον ἡμέρας
3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἡνίκα ἂν ἀναγινώσκηται Μωσῆς

καὶ *ἀλλά*», τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 4:43-45 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 88-90.

Τρίτον, οἱ ἐξηγηταὶ ἐννοοῦν ἐσφαλμένως τὴν λέξιν «ἐλπίς». Νομίζουν δηλαδή, ὅτι αὕτη σημαίνει «ἐλπίς», ἐνῶ σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ λέξις «*πεποιθήσις*» τοῦ στίχ. 4. Πλέον συγκεκριμένως, «ἐλπίς» ἐνταῦθα εἶνε ἡ «*πεποιθήσις*» τῶν Ἀποστόλων, ὅτι εἶνε διάκονοι διαθήκης Πνεύματος, ἡ ὁποία ἔχει ἀσυγκρίτως μεγαλύτεραν δόξαν τῆς διαθήκης τοῦ γράμματος, τῆς ὁποίας ἦτο διάκονος ὁ Μωυσῆς. Ὅτι δὲ ἡ λέξις «ἐλπίς» σημαίνει καὶ «*πεποιθήσις*», τοῦτο φαίνεται εἰς χωρία, ὁποῖα π.χ. τὰ Ἦσ. 47:10 (Πρβλ. «*πεποιθυῖα*», στίχ. 8), Ἰερ. 17:5 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν στίχ. 7 («ὄς τὴν ἐλπίδα ἔχει» - «ὄς πέποιθεν»), Β' Κορ. 5:11 («ἐλπίζω... πεφανερῶσθαι», ὅπου ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὸ ῥῆμα «ἐλπίζω» ἔχει ἔννοιαν ὄχι σχετικὴν πρὸς τὸ μέλλον, ὡς συνήθως, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρελθόν: «πιστεῦώ... ὅτι ἔχομεν φανερωθῆ»). Ἄλλωστε ἡ ἐλπίς καὶ ἡ πεποιθήσις εἶνε ἔννοιαι συναφεῖς. Ἰδὲ καὶ Β' Μακ. 15:7, ὅπου τὸ «*πεποιθῶς*» συνδυάζεται μετὰ τὸ «ἐλπίς» («*πεποιθῶς μετὰ πάσης ἐλπίδος*»). Σημειωτέον δὲ καὶ ὅτι τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν ἐν Ἐκκλ. 9:4 οἱ Ὁ μεταφράζουσι «ἐλπίς», ἐν Δ' Βασ. 18:19 μεταφράζουσι «*πεποιθήσις*».

Τέταρτον, οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ἐννοοῦν ὀρθῶς τὴν λέξιν «*παρρησία*». Νομίζουν, ὅτι αὕτη σημαίνει «*παρρησία, θάρρος*» ἢ «*σαφήνεια, καθαρότης*», ἐνῶ σημαίνει «*ἐλευθερία*». Σχετικῶς ἡ ἔννοια τοῦ ἑδαφίου εἶνε: Ἐπειδὴ οἱ Ἰσραηλίται δὲν ἠδύναντο νὰ ἀτενίσουν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μωυσέως λόγῳ τῆς ἐκθαμβωτικῆς «δόξης» ἧτοι λάμπσεως αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἦτο σύμβολον τῆς ἀξίας τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, διὰ τοῦτο ὁ Μωυσῆς ἔθετε κάλυμμα εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, ἂν καὶ ἔχωμεν τὴν πεποιθήσιν, ὅτι εἴμεθα διάκονοι τῆς καινῆς διαθήκης, ἡ ὁποία ἔχει ἀσυγκρίτως μεγαλύτεραν δόξαν, δὲν ἐνεργοῦμεν ὅπως ὁ Μωυσῆς. Δὲν θέτομεν, ὅπως ἐκεῖνος, κάλυμμα, ὅπερ εἶνε κώλυμα, ἐμπόδιον νὰ ἴδῃ τις, ἀλλὰ μεταχειριζόμεθα πολλὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸ κήρυγμα. Δὲν συγκαλύπτομεν καὶ δὲν ἀποκρύπτομεν τὸν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀποκαλύπτομεν καὶ φανερώνομεν αὐτήν.

Οἱ Ἀπόστολοι κατὰ τὸ κήρυγμα «*πολλῇ παρρησίᾳ ἐχρῶντο*», μεγάλην ἐλευθερίαν μετεχειρίζοντο, διότι ἦσαν διάκονοι τῆς διαθήκης τοῦ Πνεύματος (στίχ. 6, πρβλ. στίχ. 8), «οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» (στίχ. 17). Ἡ ἐλευθερία συνδέεται ἰδια-

ζόντως πρὸς τὸ Πνεῦμα. Ἄνεμπόδιστον καὶ ἐλεύθερον τὸ ἴδιον, ὅπως τὸ πνεῦμα-ἄνεμος (Ἰωάν. 3:8), ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ αἴρῃ τὰ ἐμπόδια, ὥστε νὰ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι ἐλευθερίαν νὰ βλέπουν τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ φωτίζη τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε νὰ κατανοοῦν τὸ εὐαγγέλιον. Ὅχι μόνον οἱ Ἀπόστολοι δὲν εἶχον κάλυμμα ὡς κήρυκες τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πιστοὶ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι τοῦ καλύμματος, ὥστε νὰ ἔχωμεν τὴν ἐλευθερίαν νὰ βλέπωμεν τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου (στίχ. 18).

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἡ λέξις «παρρησία» δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι σημαίνει «ἐλευθερία» ἐν Λευϊτ. 26:13 («καὶ ἤγαγον ὑμᾶς μετὰ παρρησίας» = καὶ σᾶς ὠδήγησα μετ' ἐλευθερίας, ἐλευθέρους), Α' Μακ. 4:18 («πολεμήσατε αὐτούς, καὶ μετὰ λάβετε τὰ σκῦλα μετὰ παρρησίας [=μετ' ἐλευθερίας, ἐλευθέρως]), Γ' Μακ. 4:1 («μετὰ παρρησίας συνεκφαινομένης ἀπεχθείας» = ἔχθρας ἐκδηλουμένης μετ' ἐλευθερίας, ἐλευθέρως), 7:12 («μετὰ παρρησίας, ἄνευ πάσης βασιλικῆς ἐξουσίας» = ἐλευθέρως, ἄνευ οὐδεμιᾶς βασιλικῆς ἀδείας). Ἐν Σοφ. Σειρ. 25:25 τὰς δύο γραφὰς «παρρησιάν» καὶ «ἐξουσιάν (=ἐλευθερίαν)» δέον νὰ ἐκλάβωμεν ὡς ταυτοσήμους. Αὐθεντικὴ δέ, νομίζομεν, εἶνε ἡ πρώτη γραφή, ἡ δὲ δευτέρα εἶνε ἐρμηνευτικὴ τῆς πρώτης.

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ «παρρησία» σημαίνει «ἐλευθερία» καὶ ἐν Ἐφεσ. 3:12 καὶ Ἑβρ. 10:19, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (Βλέπε ἀντιστοιχῶς σελ. 311-313, 435-438).

Πέμπτον, οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν καθ' ἡμᾶς τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις «τέλος». Ἄλλοι νομίζουν ὅτι αὕτη σημαίνει «τέλος», ἄλλοι «σκοπὸς» καὶ ἄλλοι τὸ συναμφοτέρον.

Μία ἐκ τῶν σημασιῶν τῆς λέξεως «τέλος» εἶνε «τὸ ὕψιστον σημεῖον, τὸ ἰδανικόν, τὸ ἄκρον ἄωτον». Ἄλλη δὲ σημασία εἶνε «ἡ τελειότης» (Ἰδὲ Λεξικὸν Liddell-Scott). Εἰς τὸ Α' Τιμ. 1:5, «Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη», ἡ λέξις «τέλος» ἔχει τὴν πρώτην ἐκ τῶν δύο τούτων σημασιῶν, σημαίνει «τὸ ὕψιστον σημεῖον» ἢ, ἄλλως, «τὸ ἀποκορύφωμα, τὸ ἐπιστέγασμα». Εἰς τὸ Ἰωάν. 13:1, «εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς», ἡ λέξις «τέλος» ἔχει τὴν ἔννοιαν «τῆς τελειότητος». Ἐκ τῶν δύο τούτων σημασιῶν, συναφῶν ἄλλωστε, μορφώνομεν τὴν γνώμην, ὅτι εἰς τὴν φράσιν

τοῦ ἐρευνωμένου ἑδαφίου «τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου» ἢ λέξις «τέλος» σημαίνει τὸ ὕψος, τὸ μεγαλεῖον, τὴν τελειότητα «τοῦ καταργουμένου», ἥτοι τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εἶχε καὶ ὁ νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὕψος, μεγαλεῖον, τελειότητα, σχετικὴν τελειότητα. «Ὁ νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθὴ», λέγει ὁ Ἀπόστολος (Ῥωμ. 7:12). Ἡ «δόξα» ἥτοι ἡ λάμψις τοῦ προσώπου τοῦ Μωυσέως ἐν Σινᾷ κομίζοντος πρὸς τὸν λαὸν τὸν νόμον ἦτο σύμβολον τοῦ ὕψους, τοῦ μεγαλείου, τῆς τελειότητος τοῦ νόμου. Καὶ ἂν ὁ Μωυσῆς ἔθετε κάλυμμα εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ δὲν ἠδύνατο οἱ Ἰσραηλῖται ν' ἀτενίσουν εἰς τὸ μεγαλεῖον ἢ τὴν τελειότητα τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ καταργηθῆ, πολλῶ μᾶλλον θὰ ἀνέμενέ τις νὰ θέτουν κάλυμμα οἱ Ἀπόστολοι, ὥστε νὰ μὴ δύνανται οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀτενίσουν εἰς τὸ ὑπερβαλλόντως ἀνώτερον μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀπόλυτον τελειότητα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἢ ὁποία δὲν καταργεῖται, ὅπως ὁ νόμος, ἀλλ' ἔχει ἰσχὺν αἰωνίαν, ἀφοῦ εἶνε Διαθήκη Πνεύματος καὶ ὄχι γράμματος, δικαιοσύνης καὶ ὄχι καταδίκης, ζωῆς καὶ ὄχι θανάτου (στίχ. 6-9). Ἐν τούτοις οἱ Ἀπόστολοι, οἱ διάκονοι ὑπερβαλλόντως ἐνδοξότερας Διαθήκης, δὲν θέτουν κάλυμμα ὅπως ὁ Μωυσῆς, δὲν συσκιάζουν καὶ ἀποκρύπτουν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ «πολλῇ παρρησίᾳ χρωῶνται», πολλὴν ἐλευθερίαν μεταχειρίζονται ὡς κήρυκες τῆς ἀληθείας, μεγάλην ἐλευθερίαν ἀφήνουν, διὰ νὰ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀλήθειαν.

Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἀπόστολοι δὲν θέτουν κάλυμμα, ἀλλ' ἀφήνουν ἐλευθερίαν, διὰ νὰ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἀνέμενέ τις, τώρα οἱ Ἰσραηλῖται νὰ βλέπουν τὴν ἀλήθειαν. «Ἄλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν». Ἡ φράσις σημαίνει, «Ἄλλ' ἐτυφλώθησαν αἰ-διάνοιαι των». Ὁ Τρεμπέλας μεταφράζει ἀκριβῶς οὕτω (Πρβλ. τὸ «ἐτύφλωσε τὰ νοήματα», 4:4). Ἐν Ἰωβ 17:7α, «πεπώρωνται ἀπὸ ὀργῆς (=θλίψεως) οἱ ὀφθαλμοί μου» (Πρβλ. Ψαλμ. 37:11[38:10], «καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ»), τὸ «παροῦσθαι» σημαίνει «σκοτιζέσθαι, τυφλοῦσθαι», ὅπως δεικνύει τὸ δεῦτερον ἡμιστίχιον κατὰ τὸ Μασοριτικόν, «καὶ πάντα τὰ μέλη (ἔγιναν) ὡς σκιά». Ὅταν σκοτιζονται οἱ ὀφθαλμοί, γίνονται σκοτεινὰ καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος. Πρβλ. Ματθ. 6:23, «Ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται». Καὶ σήμερον ὁ ἄνθρωπος ἐν μεγάλῃ θλίψει κατὰ σχῆμα ὑπερβολῆς ἐκφραζόμενος λέγει: «Στραβώθηκα ἀπὸ τὰ κλά-

ματα». Ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν θέτει κάλυμμα, ἐμπόδιον, ἀντιθέτως ἀφήνει μεγάλην ἐλευθερίαν διὰ νὰ ἴδῃ τις τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' αἱ διάνοιαι τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐτυφλώθησαν, καὶ οὕτως οἱ Ἰσραηλιταὶ οὔτε τώρα βλέπουν τὴν ἀλήθειαν. Ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν ὑπάρχει κάλυμμα ἀντικειμενικῶς, ὑπάρχει ὅμως κάλυμμα ὑποκειμενικῶς, ἡ ψυχικὴ τύφλωσις (Ἰδὲ 4:3-4).

Ἄξιον παρατηρήσεως καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ «δόξα» τῆς Καινῆς Διαθήκης (στίχ. 8-11) δὲν ἐννοεῖται ὡς δόξα μόνον τοῦ μέλλοντος, ἀλλ' ὡς δόξα ἤδη ἀπὸ τοῦ παρόντος. Εἰς τὴν ἐρωτηματικὴν φράσιν τοῦ στίχ. 8, «Πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἢ διακονία τοῦ Πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ;», ὁ μέλλων «ἔσται» εἶνε τῆς λογικῆς ἀκολουθίας. Ὅτι δὲ πραγματικῶς ἡ «δόξα» τῆς Καινῆς Διαθήκης νοεῖται ὡς δόξα ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ, ὅπως ἐνοεῖτο καὶ ἡ δόξα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦτο σαφῶς φαίνεται ἐν τῷ στίχ. 18, κατὰ τὸν ὁποῖον «ἡμεῖς ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος» (Ἰδὲ καὶ 4:3-4).

Ἐκτον, τὸ «γάρ» δὲν σημαίνει «διότι», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει «δέ, καί», ὅπως π.χ. ἐν Λουκ. 1:48, 14:24, 20:36.

Ἐβδομον, τὸ «ὅτι» δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, ὅπως νομίζεται, ἀλλ' ἐναντιωματικόν, σημαῖνον «καίτοι, ἂν καί». Ἡ φράσις «ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται» σημαίνει «καίτοι ἐν Χριστῷ καταργεῖται». Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ: Ὑπῆρχε «κάλυμμα» διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐμπόδιον διὰ νὰ ἴδουν τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλ' «ἐν Χριστῷ» τοῦτο «καταργεῖται». Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐποχὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ «κάλυμμα» παραμερίζεται. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης γίνεται πλέον φανερά, ἐρμηνεύεται. Ἀλλὰ διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας τὸ «κάλυμμα» δὲν ἀφαιρεῖται, ἐξακολουθεῖ νὰ μένη «ἄχρι τῆς σήμερον», μέχρι τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, καίτοι κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν τοῦτο «καταργεῖται». Τὸ «κάλυμμα» κατηργήθη ἀντικειμενικῶς, ἀφοῦ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διὰ τῆς Καινῆς γίνεται πλέον φανερά, ἐρμηνεύεται, ἀλλὰ δὲν κατηργήθη ὑποκειμενικῶς, ἀφοῦ «ἕως σήμερον... ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται». Ὅτι δὲ τὸ «ὅτι» ἔχει καὶ ἐναντιωματικὴν ἔννοιαν, σημαῖνον «καίτοι, ἂν καί», τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 11:47-48, ὅπου καὶ παραπέμπομεν (σελ. 90-100).

*Ογδοον, τὸ «ἀλλά», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ὁ στίχ. 15, δὲν σημαίνει «ἀλλὰ» ἢ «ἀκόμη», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, σημαίνει «ναί, μάλιστα», ὅπως ἐν Α΄ Βασ. 21:5. Τοῦτο δηλαδή ἐνταῦθα εἶνε βεβαιωτικόν. Εἶνε δὲ καὶ ἰσχυρῶς ἐμφατικόν, διότι πρόκειται περὶ ἐπαναλήψεως ἐννοίας πρὸς τονισμὸν αὐτῆς. Εἰπὼν προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος περὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅτι «ἐπαρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν», τουτέστιν, ἐτυφλώθησαν αἱ διάνοιαί των, καὶ «ἄχρι τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει», καὶ ἐπαναλαμβάνων τώρα τὴν θλιβεράν αὐτὴν ἀλήθειαν λέγει μετ' ἐμφάσεως: «Ἄλλ' ἕως σήμερον... κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κείται», τουτέστι, «Ναί, μέχρι σήμερον ὑπάρχει κάλυμμα ἐπὶ τῆς ψυχῆς¹ των».

Συντόμως ἡ ἔννοια τοῦ ὄλου ἐδαφίου εἶνε: Ἐάν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη, τὴν ὁποίαν διακονοῦμεν, εἶνε κατὰ πολὺ λαμπροτέρα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν τούτοις δὲν θέτομεν κάλυμμα, ὅπως ὁ Μωυσῆς, ἀλλ' ἀφήνομεν μεγάλην ἐλευθερίαν, διὰ νὰ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀλήθειαν. Τὸ κάλυμμα καταργεῖται. Ἄλλ' οἱ Ἰσραηλιταί, καίτοι τὸ κάλυμμα καταργεῖται, ἐξακολουθοῦν νὰ μὴ βλέπουν τὴν ἀλήθειαν, διότι ἔχουν κάλυμμα, ναί, ἔχουν κάλυμμα ἐπὶ τῆς ψυχῆς των.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄλλ' ἂν καὶ ἔχομεν τοιαύτην πεποίθησιν, μεταχειρίζομεθα πολλὴν ἐλευθερίαν καὶ δὲν κάνομεν ὅπως ὁ Μωυσῆς, ὁ ὁποῖος ἔθετε κάλυμμα εἰς τὸ πρόσωπόν του, διὰ νὰ μὴ ἴδουν οἱ Ἰσραηλιταὶ τὸ μεγαλεῖον² ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ καταργηθῇ. Ἄλλ' ἐτυφλώθησαν αἱ διάνοιαί των. Καὶ μέχρι σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει, καὶ δὲν ἀφαιρεῖται, καίτοι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. Ναί, ἕως σήμερον, ὅταν ἀναγινώσκειται ὁ Μωυσῆς, ὑπάρχει κάλυμμα εἰς τὴν ψυχὴν των».

1. Ἡ διανοίας

2. Ἡ τὴν τελειότητα

B' Κορ. 4:11

«ΘΝΗΤΟΣ»

«Ἄει γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδίδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «γάρ». Τοῦτο εἶνε βεβαιωτικὸν τῆς ἐννοίας, ἡ ὁποία ἐκφράζεται ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 10 καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἐμφατικῶς ἐνταῦθα. Ἐξηγεῖται «πράγματι» ἢ «ναί».

Ἐπίσης οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ χρησιμοποιεῖται τὸ ἐπίθετον «θνητός». Νομίζουν, ὅτι τοῦτο σημαίνει «θνητός, ὑποκείμενος εἰς θάνατον», διὸ καὶ ἀφήνουν τοῦτο ἀμετάφραστον. Ἄλλ' ὅπως ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 6:12, τὸ «θνητός» σημαίνει καὶ «νεκρός» (Ἰδὲ σελ. 221-222). Ἄν δὲ αὐτὴ ἡ σημασία ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς ἐξηγητάς, ἀσφαλῶς οὗτοι τὸ «θνητὴ σὰρξ» τοῦ χωρίου θὰ ἐξελάμβανον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «νεκρὰ σὰρξ». Διότι ἡ σὰρξ τῶν Ἀποστόλων, περὶ τῆς ὁποίας πρόκειται ἐνταῦθα, ἔκ τινος ἐπόψεως θεωρεῖται νεκρά, ὅπως δεικνύουν αἱ ἐκφράσεις τοῦ χωρίου «ἀει εἰς θάνατον παραδίδόμεθα», «ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν», αἱ ἐκφράσεις τοῦ προηγουμένου στίχ. 10 «πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες», «ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ», καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ ἐπομένου στίχ. 12 «ὥστε ὁ θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται». Εἰς τὸ σῶμα τῶν Ἀποστόλων εἶνε «ἡ νέκρωσις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ». Κατὰ τινὰ τρόπον δηλαδὴ τὸ σῶμα τῶν Ἀποστόλων εἶνε νεκρὸν, ὅπως ἦτο καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἀπέθανεν. Ἔχει δὲ «τὴν νέκρωσιν» ἡ σὰρξ τῶν Ἀποστόλων, διὰ τὸ φανερωθῆν εἰς αὐτὴν «καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ». Δι' ἄλλων λέξεων, εἶνε νεκρὸν τὸ σῶμα τῶν Ἀποστόλων, διὰ τὸ ζωοποιηθῆν, ὅπως ἐξωποιοῖθαι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν φράσιν τοῦ χωρίου «ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν», καθὼς καὶ τὴν ὁμοίαν φράσιν τοῦ προηγουμένου στίχ. 10, τίθεται τὸ ἐρώτημα: Πότε

γίνεται ἡ φανέρωσις τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸ σῶμα τῶν Ἀποστόλων; Κατὰ μίαν γνώμην γίνεται τώρα: Διὰ τῶν θαυμαστῶν διασώσεων τῶν Ἀποστόλων ἐκ τῶν καθημερινῶν θανάτων ἀποδεικνύεται ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη, ζῆ καὶ βασιλεύει. Κατ' ἄλλην δὲ γνώμην ἡ φανέρωσις τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸ σῶμα τῶν Ἀποστόλων θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον, κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. Συμφωνοῦμεν πρὸς τὴν δευτέραν γνώμην διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: Πρῶτον, ἐν τῷ χωρίῳ καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 10 ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει, «ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῆται», ἀλλὰ λέγει, «ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῆ». Δὲν λέγει δηλαδὴ, διὰ νὰ φανερώνηται ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ, διαρκῶς νὰ φανερώνηται διὰ τῶν διαρκῶν ἐπεμβάσεων καὶ τῶν θαυμαστῶν διασώσεων τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ νῦν καιρῷ, ἀλλὰ λέγει, διὰ νὰ φανερωθῆ, ἅπαξ νὰ φανερωθῆ ἐν τῷ μέλλοντι καιρῷ, κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν (Πρβλ. Κολ. 3:3-4). Δεύτερον, ἐν τῷ ἀμέσῳ ἐπομένῳ στίχ. 12 περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἀποστόλων ἐν τῷ νῦν καιρῷ λέγεται, καὶ μάλιστα συμπερασματικῶς, ὅτι εἰς αὐτοὺς ἐνεργεῖται ὁ θάνατος, -ὄχι ἡ ζωὴ. Ἡ ζωὴ ἐνεργεῖται εἰς ἄλλους, ὑπὲρ τῶν ὁποίων θυσιάζονται οἱ Ἀπόστολοι («Ὡστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν»). Τρίτον, εἰς τὸν στίχ. 14 διατρανώνεται ἡ ἐλπίς καὶ ἡ πεποίθησις τῶν Ἀποστόλων εἰς τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν.

Οἱ Ἀπόστολοι ἀπέθνησκον καθημερινῶς (Α' Κορ. 15:31) καὶ ἐθανατοῦντο ὅλην τὴν ἡμέραν (Ῥωμ. 8:36), διότι ἐπίστευον εἰς τὴν μέλλουσαν ἔνδοξον καὶ ἀπερίγραπτον ζωὴν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ναί! Πάντοτε ἡμεῖς, ἂν καὶ ζῶμεν, παραδιδόμεθα εἰς θάνατον διὰ τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ φανερωθῆ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν νεκρὰν ἡμῶν σάρκα».

Τὸ «θνητός» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «νεκρός» χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Ῥωμ. 6:12, 8:11, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 221-222, 227 ἀντιστοιχῶς).

Β' Κορ. 4:15**«Η ΧΑΡΙΣ ΠΛΕΟΝΑΣΑΣΑ ΔΙΑ ΤΩΝ ΠΛΕΙΟΝΩΝ»**

«Τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ».

Ἐνταῦθα διὰ «τῶν πλειόνων» κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς σημαίνονται ἄνθρωποι, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς σημαίνονται «τὰ πάντα», ὁ δὲ συγκριτικὸς οὗτος βαθμὸς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν θετικόν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Πράξ. 24:17 («δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων» = μετὰ πολλὰ δὲ ἔτη), 27:20 («ἐπὶ πλείονας ἡμέρας» = ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας). Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος λέγει πρὸς τοὺς χριστιανούς: «Τὰ πάντα» γίνονται πρὸς χάριν σας, ὥστε διὰ «τῶν πλειόνων», τῶν πολλῶν, τὰ ὅποια γίνονται πρὸς χάριν σας, νὰ πλεονάσῃ ἡ εὐεργεσία καὶ οὕτω νὰ κἀνῃ πλουσίαν τὴν εὐχαριστίαν, τὴν εὐγνωμοσύνην, διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Τὸ «γὰρ» θεωροῦμεν μεταβατικὸν καὶ ἐξηγοῦμεν «δέ». Τοιαύτην σημασίαν τὸ «γὰρ» ἔχει πολλάκις, ὅπως π.χ. εἰς τὸ 1:12.

Μεταφράζομεν:

«Ὅλα δὲ γίνονται πρὸς χάριν σας, ὥστε μὲ τὰ πολλὰ νὰ πλεονάσῃ ἡ εὐεργεσία καὶ νὰ προκαλέσῃ πλουσίαν εὐχαριστίαν διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ».

Β' Κορ. 5:18-20

«ΩΣ ΟΤΙ ΘΕΟΣ ΗΝ ΕΝ ΤΩ ΧΡΙΣΤΩ»

«ΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΟΣ ΔΙ' ΗΜΩΝ»

«Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσειν ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. Ὑπὲρ Χριστοῦ οὐδ' πρεσβεύομεν ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ».

Ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ εἰς τὸ «ὡς ὅτι» συνήθως δίδεται ἡ ἔννοια τοῦ «δηλονότι, δηλαδή, ἐννοῶ ὅτι». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εἶνε τόσον ἐπιτυχής. Ἐπιτυχέστερα ἔννοια καθ' ἡμᾶς παρέχεται, ἂν τὸ «ὡς» ἐκλάβωμεν ὡς αἰτιολογικὸν καὶ τὸ «ὅτι» ὡς βεβαιωτικὸν καὶ οὕτω τὸ «ὡς ὅτι» ἐξηγήσωμεν «διότι βεβαίως».

Τὸ «ἦν» ἄλλοι συνδέουν πρὸς τὴν φράσιν «ἐν Χριστῷ» καὶ ἄλλοι πρὸς τὴν μετοχὴν «καταλλάσσειν». Καθ' ἡμᾶς ὀρθὴ εἶνε ἡ πρώτη σύνδεσις: Ὁ Θεὸς συνεφιλίωσεν ἡμᾶς μετὰ τὸν ἑαυτόν του διὰ τοῦ θυσιασθέντος Χριστοῦ, διότι βεβαίως (=«ὡς ὅτι») ἐν τῷ Χριστῷ ἦτο ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐνήργει τὴν συμφιλίωσιν. Ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ ἔφερε τὴν συμφιλίωσιν, διότι δὲν ἦτο θυσία ἀπλῶς ἀνθρώπου, ἀλλὰ Θεανθρώπου. Ἡ θυσία ἀπλῶς ἀνθρώπου δὲν θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐξαλείψῃ τὰ παραπτώματα διὰ νὰ φέρῃ τὴν συμφιλίωσιν, ἐνῷ ἡ θυσία τοῦ Θεανθρώπου ἔχει ἄπειρον δύναμιν.

Τὸ «παρακαλῶ» κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «δέομαι», σημαίνει δηλαδή «ἰκετεύω, παρακαλῶ». Ἄλλ' ἂν τὸ ῥῆμα ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ «πρεσβεύω». Θὰ ἔπρεπε δηλαδή καὶ τὸ ῥῆμα τοῦτο νὰ σημαίη «παρακαλῶ», ὅπως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ, π.χ. ἐν τῇ φράσει, «Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέ-

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ Ἰησοῦ παραλείπεται.

σβευε ὑπὲρ ἡμῶν». Κατὰ ταῦτα ὁ ἀποστολικὸς λόγος, «πρεσβεύομεν ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν», ἂν τὸ «ὡς» εἶνε ὁμοιωματικόν, θὰ ἐσήμαινε: «παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐὰν παρεκάλει ὁ Θεὸς δι' ἡμῶν». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εἶνε ἐπιτυχής. Ἐὰν ὁ Ἀπόστολος ἤθελε νὰ εἶπῃ, «παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐὰν παρεκάλει ὁ ἴδιος ὁ Θεός», δὲν θὰ ἔγραφε τὸ «δι' ἡμῶν». Τώρα, ἐννοεῖται, ὁ Θεὸς δὲν παρακαλεῖ «δι' ἡμῶν», τῶν Ἀποστόλων. Ἐὰν τὸ «ὡς» εἶνε αἰτιολογικόν, τότε ὁ εἰρημένος ἀποστολικὸς λόγος θὰ ἐσήμαινε: «παρακαλοῦμεν, διότι παρακαλεῖ δι' ἡμῶν ὁ Θεός». Αὐτὴ ἡ ἔννοια εἶνε καλλιτέρα τῆς προηγουμένης, ἀλλ' ὄχι, νομίζομεν, ὀρθή, διότι ὁ Θεὸς δὲν παρακαλεῖ, ἀλλὰ παρακαλεῖται. Ὁ Χριστὸς βεβαίως παρακαλεῖ, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος, ἐνῶ ὡς Θεὸς παρακαλεῖται.

Διὰ νὰ συλλάβῃ τις ὀρθῶς τὴν ἔννοιαν τῆς φράσεως, «ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν», καὶ γενικώτερον τὴν ἔννοιαν τοῦ στίχ. 20, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ φράσις αὕτη περιέχεται, πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ στίχ. 20, ὅπως δεικνύει τὸ «οὖν», εἶνε συμπερασματικός. Προηγουμένως ἐν στίχ. 18-19 ὁ Ἀπόστολος ἐτόνισεν, ὅτι τὰ πάντα προέρχονται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἢ τε «καταλλαγῆ», τουτέστιν ἡ συμφιλίωσις, καὶ ἡ δοθεῖσα εἰς τοὺς Ἀποστόλους «διακονία τῆς καταλλαγῆς» ἢ «ὁ λόγος τῆς καταλλαγῆς», τουτέστι τὸ κήρυγμα τῆς συμφιλίωσεως. Προέρχονται δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ Θεοῦ, διότι ἐν τῷ Χριστῷ, ὅστις ἐθουσιάσθη διὰ τὴν καταλλαγὴν καὶ ἀπέστειλε τοὺς Ἀποστόλους νὰ κηρύξουν, ἦτο ὁ Θεός. Ὁ Χριστὸς δηλαδὴ δὲν εἶνε μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Θεός.

Συνεπῶς (=«οὖν») κατὰ τὸν στίχ. 20 οἱ Ἀπόστολοι «πρεσβεύουσιν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ Θεοῦ», ἐκτελοῦν δηλαδὴ ἀποστολὴν καὶ ἀσκοῦν διακονίαν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ Θεοῦ, ἢ, ἄλλως, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Θεός. Τὸ «ὑπὲρ» εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τῆς φράσεως «ὑπὲρ Χριστοῦ» ἔχει βεβαίως τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ὄχι ἄλλην ἔννοιαν εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν καὶ ἄλλην εἰς τὴν δευτέραν, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν. Ἐν τῇ φράσει τοῦ Ἐφεσ. 6:20 «ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἀλύσει» τὸ «ὑπὲρ» σημαίνει ὑπεράσπισιν. Τὸ αὐτὸ δὲ σημαίνει καὶ εἰς τὴν ὁμοίαν φράσιν τοῦ στίχ. 20 τοῦ παρόντος ἑδαφίου, «ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν», καθὼς καὶ εἰς τὴν φράσιν τοῦ αὐτοῦ στίχου, «δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ». Δύναται δὲ κατὰ τὴν μετάφρασιν νὰ παραμείνῃ ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, «ὑπὲρ» δηλαδὴ, ἢ νὰ μεταφρασθῇ «χάριν». Οἱ Ἀπόστολοι «πρεσβεύουσιν» καὶ «δέονται» διὰ τὴν συμφιλίωσιν τῶν

ἀνθρώπων μετὰ τοῦ Θεοῦ «ὕπὲρ τοῦ Χριστοῦ», τουτέστι «χάριν τοῦ Χριστοῦ», ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ δοξάζεται εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τὸ «παρακαλῶ» ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καθ' ἡμᾶς χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀπευθύνω τὸν λόγον, ὁμιλῶ, φωνάζω, κηρύττω». Ὑπὸ τοιαύτην ἐννοιαν τὸ ῥῆμα χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῆς ἐνυποστάτου Σοφίας τοῦ Θεοῦ ἐν Παροιμ. 8:4, «Ἵμᾶς, ὧ ἄνθρωποι, παρακαλῶ, καὶ προῖεμαι ἐμὴν φωνὴν υἱοῖς ἀνθρώπων». Τὸ «παρακαλῶ» καὶ τὸ «προῖεμαι ἐμὴν φωνὴν» εἶνε συνώνυμα. Διὰ τὴν εἰρημένην σημασίαν τοῦ ῥήματος «παρακαλῶ» βλέπε πλείονα ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Α' Τιμ. 6:2 ἐν σελ. 385-386. Λέγων ὁ Ἀπόστολος, «Ἵπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν», καθ' ἡμᾶς ἐννοεῖ τοῦτο: Συνεπῶς ἀσκοῦμεν ἔργον πρεσβευτῶν ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπευθύνει τὸν λόγον, κηρύττει, δι' ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, ἀφοῦ αὐτὸς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, τῆς συμφιλίσεως, ἀναθέσας εἰς ἡμᾶς τὸν λόγον, τὸ κήρυγμα, τῆς συμφιλίσεως.

Ἵπὸ «τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς» καὶ «τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς» δὲν ἐννοεῖται ἀπλῶς ἡ ἀναγγελία τῆς ἐν τῷ σταυρῷ ἀντικειμενικῶς ἐπιτευχθείσης συμφιλίσεως τῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως τινὲς νομίζουν, ἀλλὰ τὸ ὅλον ἀποστολικὸν ἔργον πρὸς συμφιλίωσιν τῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ὑποκειμενικῶς. Ἦδη ἡ ἀποστολικὴ προτροπὴ ἦ μᾶλλον ἐνθερμος παράκλησις εἰς τὸ τέλος τοῦ χωρίου, «καταλλάγητε τῷ Θεῷ», δεικνύει, ὅτι τὸ ἀποστολικὸν ἔργον ὡς πρὸς τὴν συμφιλίωσιν εἶνε πολὺ περισσότερο τῆς ἀπλῆς ἀναγγελίας τῆς συμφιλίσεως.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ὅλα δὲ προέρχονται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος συνεφιλίωσεν ἡμᾶς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν διακονίαν τῆς συμφιλίσεως, διότι βεβαίως ἐν τῷ Χριστῷ ἦτο ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος συνεφιλίωσε τὸν κόσμον μὲ τὸν ἑαυτὸν του, μὴ καταλογίζων εἰς αὐτοὺς τὰ παραπτώματά των, καὶ ἀνέθεσε εἰς ἡμᾶς τὸ κήρυγμα τῆς συμφιλίσεως. Συνεπῶς ἐκτελοῦμεν ἔργον πρεσβευτῶν χάριν τοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κηρύττει δι' ἡμῶν. Παρακαλοῦμεν χάριν τοῦ Χριστοῦ, συμφιλιωθῆτε μὲ τὸν Θεόν».

Ὁ Παῦλος παρακαλεῖ ἐκ μέρους ὄλων τῶν Ἀποστόλων, νὰ συμφιλιωθοῦν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸν Θεόν, ὑπακούοντες εἰς τὸ κήρυγμα, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς κηρύττει δι' αὐτῶν.

Β' Κορ. 6:9

«ΕΠΙΓΙΝΩΣΚΕΙΝ» – «ΑΓΝΟΕΙΝ»

«Ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι».

Εἰς τὸ «ἀγνοούμενοι» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἄγνωστοι». Καὶ εἰς τὸ «ἐπιγινωσκόμενοι» δίδουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «γνωστοί» ἢ τοῦ «πολὺ γνωστοί». Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς τὰ ἀντίθετα ῥήματα «ἀγνοῶ» καὶ «ἐπιγινώσκω» ἐνταῦθα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τὸ μὲν πρῶτον τοῦ «ἀπορρίπτω», τὸ δὲ δεύτερον τοῦ «παραδέχομαι» ἢ «ἀποδέχομαι», ὅπως ταῦτα χρησιμοποιοῦνται καὶ ἐν Α' Κορ. 14:37-38, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σελ. 277-278, ὅπου παραπέμπομεν. Προσέχοντες τὸ προκείμενον ἐδάφιον καὶ τὴν συνάφειαν αὐτοῦ παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν στίχ. 8-9 ὅλας τὰς ἐννοίας ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζει κατὰ ζεύγη, τῶν ὁποίων τὰ δύο μέρη εἶνε μεταξύ των συναφῆ: «διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, – διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας»· «ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, – ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι»· «ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, – ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι». Ἄλλὰ καὶ ἐν στίχ. 10 περιέχεται ζεῦγος συναφῶν ἐννοιῶν: «ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες, – ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ τὰ πάντα κατέχοντες». Ὅπως δὲ εἰς τὰ ἄλλα παρατεθέντα ζεύγη τὸ πρῶτον μέρος εἶνε ὁμοιον πρὸς τὸ δεύτερον, οὕτω καὶ εἰς τὸ ζεῦγος «ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, – ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι» τὰ δύο μέρη τούτου εἶνε μεταξύ των συναφῆ κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Ἐπειδὴ ὑπ' ἄλλων θεωρούμεθα «πλάνοι» καὶ ὑπ' ἄλλων «ἀληθεῖς», διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν πρώτων εἴμεθα «ἀγνοούμενοι» καὶ ὑπὸ τῶν δευτέρων «ἐπιγινωσκόμενοι». Δι' ἄλλων λέξεων, ὅσοι θεωροῦν ἡμᾶς ἀπατεῶνας, ἀπορρίπτουν ἡμᾶς, καὶ ὅσοι θεωροῦν ἡμᾶς εἰλικρινεῖς, παραδέχονται (ἢ ἀποδέχονται) ἡμᾶς.

Τὸ «παιδευόμενοι» ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ὡς «παιδαγωγούμενοι», ἄλλοι ὡς «τιμωρούμενοι», ἄλλοι ὡς «πληττόμενοι» καὶ ἄλλοι ὡς

«βασανιζόμενοι». Ὁρθή εἶνε ἡ τελευταία ἐκδοχή. Διὰ τῆς φράσεως δηλαδή «ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι» ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ: Συνεχῶς βασανιζόμεθα, καὶ λόγῳ τῶν βασάνων θ' ἀνέμενε κανεὶς νὰ ἐξαντληθῶμεν καὶ νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὸν θάνατον, ἀλλὰ παραδόξως δὲν ἀποθνήσκομεν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ὡς ἀπορριπτόμενοι καὶ παραδεκτοὶ γινόμενοι¹ ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ὅμως ἰδοὺ ζῶμεν ὡς βασανιζόμενοι, καὶ ὅμως μὴ παραδιδόμενοι εἰς θάνατον».

³ Ἦσαν ἀποδείξεις τῆς γνησιότητος τῶν Ἀποστόλων ὄχι μόνον τὰ εὐχάριστα, τὰ ὁποῖα συνέβαινον εἰς αὐτοὺς ἐκ μέρους τῶν καλῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ θαυμαστὰ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ δυσάρεστα ἐκ μέρους τῶν κακῶν καὶ φαύλων.

Τὸ «ἀγνοῶ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀπορρίπτω» χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Πράξ. 13:27, Ῥωμ. 10:3, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν σελ. 186-187, 237-238 ἀντιστοίχως.

1. Ἦ, ἀποδεκτοὶ γινόμενοι ἢ, ἀναγνωριζόμενοι

Β' Κορ. 7:7-8

«ΟΤΙ, ΕΙ ΚΑΙ ΕΛΥΠΗΣΑ ΥΜΑΣ..., ΟΥ ΜΕΤΑΜΕΛΟΜΑΙ»

«Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει ἢ παρεκλήθῃ ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὄδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον χαρῆσαι. Ὅτι, εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην».

Ἡ μετοχή «ἀναγγέλλων» συνδέεται πρὸς τὸ «παραεκλήθη» κατὰ τὴν ἐξῆς ἐννοίαν. Ὁ Τίτος, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐνταῦθα, «παραεκλήθη», ἤτοι παρηγορήθη, ἢ, μᾶλλον, ηὐχαριστήθη, καὶ ἀκο-

λούθως «ἀναγγέλλει» τὰ αἷτια τῆς εὐχαριστήσεώς του. Ἀποδίδομεν τὴν μετοχὴν «ἀναγγέλλων» οὕτω: «σχετικῶς (πρὸς τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη) ἀναγγέλλει». Κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς μετοχῆς χρησιμοποιοῦμεν ἐνεστῶτα, «ἀναγγέλλει», ὄχι ἄοριστον, «ἀνήγγειλεν, εἶπε», διότι ὁ Ἀπόστολος λέγει «ἀναγγέλλων», κατ' ἐνεστῶτα, ὄχι «ἀναγγείλας», κατ' ἄοριστον, ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, ὄχι ἅπαξ, ἀλλὰ κατ' ἐπανάληψιν ὁ Τίτος ὠμίλησεν εἰς τὸν Παῦλον διὰ τὰ προκαλέσαντα τὴν εὐχαρίστησίν του αἰσθήματα τῶν Κορινθίων.

Τὸ «μᾶλλον χαρῆναι» κατὰ μίαν γνώμην σημαίνει, νὰ χαρῶ περισσότερο, ν' αὐξηθῆ ἡ χαρά μου· κατ' ἄλλην, ὄχι ἁπλῶς νὰ παρηγορηθῶ, ἀλλὰ καὶ νὰ χαρῶ· καὶ κατ' ἄλλην, νὰ χαρῶ περισσότερο παρ' ὅσον εἶχον στενοχωρηθῆ. Προτιμῶμεν τὴν πρώτην γνώμην. Ὁ Ἀπόστολος ἐχάρη ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ Τίτου, περισσότερο δὲ ἐχάρη, διότι ὁ Τίτος ἔμεινεν εὐχαριστημένος ἐκ τῶν Κορινθίων, καθὼς ἀνέφερεν εἰς τὸν Ἀπόστολον (στίχ. 7. Πρβλ. στίχ. 13).

Τὸ «ὅτι», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ὁ στίχ. 8 τοῦ ἑδαφίου, οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ἐξηγοῦν ὀρθῶς. Τοῦτο δὲν σημαίνει «διότι» ἢ ἄλλο τι, ἀλλὰ σημαίνει «διὰ τοῦτο». Εἶνε δηλαδὴ τῆς ἀκολουθίας. Ὅτι δὲ ὁ σύνδεσμος οὗτος ἔχει καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν, ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Λουκ. 7:47 ἐν σελ. 67-86, ὅπου καὶ παραπέμπομεν.

Μεταφράζομεν:

«Ὅχι δὲ μόνον μὲ τὸν ἐρχομόν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν εὐχαρίστησίν του, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη ἐξ αἰτίας σας. Σχετικῶς ἀναγγέλλει εἰς ἡμᾶς τὸν σφοδρὸν πόθον σας, τὸν ἰσχυρὸν κλαυθμόν, τὸν ζῆλόν σας δι' ἐμέ, ὥστε νὰ χαρῶ περισσότερο. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ σᾶς ἐλύπησα μὲ τὴν ἐπιστολήν, δὲν μετανοῶ, ἂν καὶ εἶχον μετανοήσειν».

Τὸ «ὅτι» ἐξηγούμενον «διὰ τοῦτο» δίδει ἀρίστην ἔννοιαν: Ἡ αὐστηρὰ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου πρὸς τοὺς Κορινθίους προεκάλεσεν εἰς αὐτοὺς συγκινητικὰ αἰσθήματα. Διὰ τοῦτο τώρα ὁ Ἀπόστολος δὲν μετανοεῖ διὰ τὴν αὐστηρὰν καὶ δυσάρεστον ἐπιστολήν ἐκείνην, ἂν καὶ προηγουμένως μετενοεῖ.

Β' Κορ. 10:4-5

«ΛΟΓΙΣΜΟΙ», «ΓΝΩΣΙΣ», «ΝΟΗΜΑ»

«Τὰ γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων· λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὑψίωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.»

Ἡ φράσις διὰ τὰ πνευματικὰ ὄπλα «δυνατὰ τῷ Θεῷ» κατ' ἄλλους μὲν σημαίνει «δυνατὰ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ», κατ' ἄλλους «δυνατὰ διὰ τὸν Θεόν, πρὸς ὑπηρεσίαν καὶ δόξαν τοῦ Θεοῦ», καὶ κατ' ἄλλους «δυνατὰ ἀπὸ τὸν Θεόν, κατεσκευασμένα δυνατὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ». Ὅρθην θεωροῦμεν τὴν τελευταίαν γνώμην (Πρόβλ. Ρουθ 2:20, Α' Βασ. 15:13, «εὐλογητὸς τῷ Κυρίῳ», τουτέστιν, «εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Κύριον»). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ σαρκικά ἦτοι ἀνθρώπινα ὄπλα, τὰ ὁποῖα, ἐννοεῖται, εἶνε ἀνίσχυρα, τὰ πνευματικὰ ὄπλα εἶνε ισχυρά, διότι εἶνε οὕτω κατεσκευασμένα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀσυγκρίτως ισχυροτέρου τῶν ἀνθρώπων.

Ἐπὶ «λογισμοῦς» οἱ ἐρμηνευταὶ ἐννοοῦν συλλογισμούς, ἐπιχειρήματα, σοφίσματα. Καὶ ὑπὸ «νόημα» ἐννοοῦν σκέψιν, ἐπινόησιν, σοφιστείαν. Ἄλλ' ὅπως ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 2:14-16, ἡ λέξις «λογισμὸς» σημαίνει καὶ τὸ λογικόν, τὸν νοῦν, τὴν διάνοιαν (βλέπε σχετικῶς σελ. 211-212). Αὐτὴν δὲ τὴν ἐννοιαν νομίζομεν ἡμεῖς, ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἔχει ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἔδαφίῳ. Ἐπίσης ἡ ὁμοία λέξις «νόημα» σημαίνει τὸν νοῦν, τὴν διάνοιαν, ὅπως εἰς τὸ 3:14 καὶ τὸ 4:4. Ὁ Ἀπόστολος λέγει, «αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ». Ἄλλ' ἐκλαμβάνοντες τὸ «νόημα» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς σκέψεως πῶς δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι πᾶσα σκέψις, κακὴ σκέψις, σοφιστεία, αἰχμαλωτίζεται καὶ ὑπακούει εἰς τὸν Χριστόν; Δὲν ὑπακούει εἰς τὸν Χριστόν ἡ σκέψις, καὶ δὴ ἡ κακὴ σκέψις, ἀλλ' ὁ νοῦς, ἡ διάνοια, ὁ ἄνθρωπος. Ἐν στίχ. 6 ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ ὑπακοῆς ἀνθρώπων, ὄχι σκέψεων («ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή»).

Αἱ φράσεις «λογισμοὺς καθαιροῦντες» καὶ «αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα» ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἀλλήλας. Ἀφοῦ δὲ τὸ «νόημα»

ἐκλαμβάνομεν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ νοῦ, τῆς διανοίας, λόγῳ τῆς ἀντιστοιχίας τῶν δύο φράσεων ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν καὶ τὸν «λογισμὸν». Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ: Καθαιρούμεν ὑπερηφάνους διανοίας, καὶ αἰχμαλωτίζομεν ὑπερηφάνους διανοίας διὰ νὰ ὑπακούουν εἰς τὸν Χριστόν. Ἡ, ταπεινώνομεν ἀλαζονικὰ πνεύματα, καὶ ὀδηγοῦμεν ἀλαζονικὰ πνεύματα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Ἀπόστολος, ὅπως ἐν στίχ. 6, ὡς ἤδη εἶπομεν, ὁμιλεῖ περὶ ὑπακοῆς ἀνθρώπων, ὄχι σκέψεων, οὕτω καὶ ἐν στίχ. 8 ὁμιλεῖ περὶ καθαιρέσεως ἀνθρώπων, ὄχι λογισμῶν, συλλογισμῶν, ἐπιχειρημάτων, σοφισμάτων («εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν»).

Σπουδαιότερον ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἐδαφίῳ ἀπησχόλησεν ἡμᾶς ἡ λέξις «γνώσις». Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἡ λέξις ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν καὶ ἡ φράσις «πᾶν ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ» σημαίνει, πᾶν ὅ,τι ὑπερηφάνως ὑψώνεται κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, πᾶν ὅ,τι ἀλαζονικῶς ὑψώνεται ὡς ἐμπόδιον διὰ νὰ μὴ γνωρίσουν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεόν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς πολὺ ἐπιτυχῆς. Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα «γνώσις» σημαίνει «θέλησις, θέλημα». Οἱ ψευδαπόστολοι καὶ ψευδάδελφοι, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος, δὲν ἦσαν κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ μάλιστα καὶ αὐτοὶ ἐκήρυττον, ἔστω «ἐξ ἐριθείας» καὶ «προφάσει» (Φίλιπ. 1:16-18). Ἦσαν ὁμοῦ κατὰ τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπόστολος διὰ θελήματος Θεοῦ, ἄρα ἦσαν κατὰ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τῶν ψευδαποστόλων καὶ ψευδαδελφῶν ἀφορμώμενος ὁ Ἀπόστολος καὶ γενικεύων τὸν λόγον ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐξ ὑπερηφάνου καὶ ἀλαζονικοῦ φρονήματος δὲν ὑπακούουν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὑψώνουν τὸ ἀνάστημά των ἀπέναντί του καὶ πράττουν κατὰ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ὅπως δὲ ἔχει ἐκδοχὴ, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ δὲν πρόκειται περὶ ἀντιδράσεως τῶν ὑπερηφάνων ἀνθρώπων κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ εἰδικῶς, ἀλλὰ κατὰ τῆς θελήσεως ἢ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ γενικῶς, δίδει ἔννοιαν πλήρως ἐπιτυχή.

Ὅτι δὲ ἡ λέξις «γνώσις» σημαίνει καὶ «θέλησις» ἢ «θέλημα» φαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς:

Ὡς γνωστόν, τὸ ῥῆμα «γι(γ)νώσκω», ὅθεν τὸ οὐσιαστικὸν «γνώσις», σημαίνει καὶ «ἀποφασίζω», ὅπερ εἶνε συναφὲς πρὸς τὸ «θέλω». Συνήθως ἀποφασίζει τις ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλει.

Ἐν Ψαλμ. 1:6, «γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων», τὸ «γινώ-

σκεῖ» δὲν σημαίνει «γνωρίζει». Διότι ὁ Κύριος δὲν γνωρίζει τὰς ὁδοὺς τῶν δικαίων μόνον, ἀλλὰ πάντων, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. Ἐνταῦθα τὸ «γινώσκει» σημαίνει «θέλει, ἀγαπᾷ». Ἴδὲ καὶ Ψαλμ. 36:18 («Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων»). Καὶ πρβλ. Παροιμ. 4:27 («Ὁδοὺς τὰς ἐκ δεξιῶν οἶδεν ὁ Θεός»). Ἐν Ψαλμ. 94(95):10, «αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου», τὸ «οὐκ ἔγνωσαν» σημαίνει «δὲν ἠθέλησαν, δὲν ἠγάπησαν». Ἐν Βαρ. 4:13 τὸ «δικαιώματα αὐτοῦ οὐκ ἔγνωσαν» σημαίνει, ὅτι τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ δὲν ἠθέλησαν, δὲν ἠγάπησαν, δὲν ἐφήρμοσαν. Ἐν Ἡσ. 44:18 τὸ «οὐκ ἔγνωσαν φρονῆσαι» νομιζομεν ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «οὐκ ἠβουλήθησαν συνιέναι, δὲν ἠθέλησαν νὰ συνετισθοῦν». Κατὰ ταῦτα τὸ ῥῆμα «γινώσκω» περιέχει καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ «θέλω».

Ἐν Α΄ Παρ. 4:10 κατὰ τοὺς Ὁ ἀναγινώσκομεν: «Καὶ ἐπεκαλέσατο Ἰαβὴς τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ λέγων· ἐὰν εὐλογῶν εὐλογήσης με καὶ πληθύνῃς τὰ ὄριά μου καὶ ἢ ἡ χεὶρ σου μετ' ἐμοῦ, καὶ ποιήσεις γνῶσιν τοῦ μὴ ταπεινώσαί με· καὶ ἐπήγαγεν ὁ Θεὸς πάντα, ὅσα ἠτήσατο». Ἐνταῦθα ἡ ἔκφρασις «ποιεῖν γνῶσιν», ἐν συνδυασμῷ μάλιστα πρὸς τὸ «ἐπήγαγεν ὅσα ἠτήσατο», δὲν νομιζομεν ὅτι δύναται νὰ ἔχη ἄλλην ἔννοιαν, εἰμὴ «ποιεῖν ἐπιθυμίαν, ποιεῖν θέλησιν, ποιεῖν θέλημα, ποιεῖν αἴτημα». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «Καὶ ἐπεκαλέσθη ὁ Ἰαβὴς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ λέγων: Ἐὰν μὲ εὐλογήσης πλουσίως καὶ ἐπεκτείνῃς τὰ σύνορά μου καὶ ἡ χεὶρ σου εἶνε μαζί μου, τότε θὰ ἐκπληρώσης τὸ θέλημα (ἢ αἴτημα) νὰ μὴ με ταπεινώσης. Καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς ὅλα, ὅσα ἐζήτησεν».

Τὸ οὐσιαστικὸν «γνώμη», ἐκ τοῦ ῥήματος «γι(γ)νώσκω» ὅπως καὶ τὸ «γνώσις», ὡς γνωστόν, σημαίνει καὶ «θέλησις», ὅπως π.χ. ἐν Σοφ. Σολ. 7:15 («εἰπεῖν κατὰ γνώμην», τουτέστι, «νὰ ὁμιλήσω κατ' ἐπιθυμίαν, νὰ ὁμιλήσω ὅπως θέλω», Β΄ Μακ. 9:20 («τὰ ἴδια κατὰ γνώμην ἐστὶν ὑμῖν», τουτέστιν, «αἱ ὑποθέσεις σας εἶνε ὅπως θέλετε», Φιλῆμ. 14 («χωρὶς τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι», τουτέστι, «χωρὶς τὴν θέλησίν σου δὲν ἠθέλησα νὰ κάνω τίποτε»).

Μεταφράζομεν τὸ ἔξετασθὲν χωρίον:

«Διότι τὰ ὄπλα τοῦ ἰδικοῦ μας πολέμου δὲν εἶνε ἀνθρώπινα, ἀλλὰ δυνατὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ νὰ κρημνίζουσι ὀχυρώματα. Κρημνίζομεν διανοίας καὶ πᾶν ὅ,τι μὲ ἔπαρσιν ὑψώνεται κατὰ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζομεν πάντα νοῦν διὰ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν Χριστόν».

Ἀφοῦ ὁ Ἀπόστολος ὠμίλησε περὶ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ὑψώ-

νουν τὸ ἀνάστημά των κατὰ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, κανονικῶς κατόπιν ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ ἠττώμενοι αἰχμαλωτίζονται διὰ νὰ ὑπακούουν εἰς τὸν Θεόν. Ἄλλ' ὁμιλεῖ περὶ ὑπακοῆς εἰς τὸν Χριστόν, ἐπειδὴ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἀποστόλου Θεὸς καὶ Χριστὸς ταυτίζονται.

Β' Κορ. 11:3

«ΦΘΕΙΡΕΣΘΑΙ ΤΑ ΝΟΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΠΛΟΤΗΤΟΣ»

«Φοβοῦμαι δὲ μήπως, ὡς ὁ ὄφις Ἐὐαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος τῆς εἰς Χριστόν.»

Ἐνταῦθα ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ ῥῆμα «φθείρω», καθὼς καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς φράσεως «ἀπὸ τῆς ἀπλότητος». Ἐπίσης τινὲς δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «νοήματα».

Τὸ «φθαρῇ» ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «ἐξηπάτησεν». Αὐτὴ δὲ ἡ ἀντιστοιχία βοηθεῖ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ «φθείρω». Τοῦτο ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει δὲν χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «φθείρω, διαφθείρω», ὅπως ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ συνωνύμως πρὸς τὸ «ἐξαπατῶ». Ὅτι δὲ τὸ «φθείρω» ἔχει καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἀπατῶ, ἐξαπατῶ», ἀποδεικνύομεν ἐκ τῶν ἐξῆς:

Κατὰ τὸ Κλήμεντος Β', VII 4-5, «ὁ τὸν φθαρτὸν ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος, ἐὰν εὐρεθῇ φθείρων, μαστιγῶθεις αἵρεται καὶ ἔξω βάλλεται τοῦ σταδίου. Τί δοκεῖτε; Ὁ τὸν τῆς ἀφθαρσίας ἀγῶνα φθείρας τί παθεῖται;». Δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις ἐνταῦθα, ὅτι τὸ «φθείρειν τὸν ἀγῶνα» σημαίνει «ἀπατᾶν, μετέρχεσθαι ἀπάτην κατὰ τὸν ἀγῶνα».

Ἐν Δαν. 2:9 κατὰ τὸν Θεοδοτίωνα ἀπαντᾶ ἡ φράσις, «ῥῆμα ψευδὲς καὶ διεφθαρμένον συνέθεσθε εἰπεῖν ἐνώπιόν μου». Ἐνταῦθα εἶνε φανερόν, ὅτι ἡ μετοχὴ «διεφθαρμένον» σημαίνει «ἀπατηλόν», καὶ ἄρα τὸ σύνθετον ῥῆμα «διαφθείρω» σημαίνει «ἀπατῶ».

Συναφῶς τὸ ἀντίστοιχον τοῦ «φθείρω» οὐσιαστικὸν «φθορά» ἐν Σοφ. Σολ. 14:25 («δόλος, φθορά, ἀπιστία») σημαίνει «ἀπάτη», ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν συνωνύμων λέξεων «δόλος» καὶ «ἀπιστία», μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται, καὶ ἐκ τῶν λέξεων «λοχῶν» καὶ «νοθεύων» τοῦ προηγουμένου στίχ. 24, αἱ ὁποῖαι ἐπίσης ἔχουν τὴν ἔννοιαν τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης. Ἐνταῦθα τὸ «φθορά» δὲν δύναται νὰ σημαίῃ «διαφθορά», ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχικῆς ἢ τῆς σωματικῆς διαφθορᾶς, διότι περὶ αὐτοῦ γίνεται λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχ. 26.

Ἐπίσης εἰς τὸ Διδαχῆς XVI 3, «ἐν γὰρ ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πληθυνθήσονται οἱ ψευδοπροφῆται καὶ οἱ φθορεῖς, καὶ στραφήσονται τὰ πρόβατα εἰς λύκους, καὶ ἡ ἀγάπη στραφήσεται εἰς μῖσος», τὸ ἀντίστοιχον τοῦ «φθείρω» οὐσιαστικὸν «φθορεὺς» χρησιμοποιεῖται συναφῶς πρὸς τὸ «ψευδοπροφήτης» καὶ σημαίνει «ἀπατεῶν». Καὶ ἐν Δ' Μακ. 18:8 τὸ «φθορεὺς» φαίνεται νὰ παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸ «ἀπατηλὸς ὄφις», νὰ σημαίῃ δηλαδή «ἀπατεῶν».

Πρὸς τούτοις ἐν Θρήν. 4:20, «Χριστὸς Κυρίου συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς αὐτῶν», τὸ ἀντίστοιχον τοῦ συνθέτου «διαφθείρω» οὐσιαστικὸν «διαφθορά» σημαίνει «παγίς», ὅπερ εἶνε εἶδος ἀπάτης.

Τέλος ἐν Β' Κορ. 7:2, «οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν», τὸ «ἐφθείραμεν» ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐξηγεῖ «ἠπατήσαμεν». Σχολιάζων μάλιστα τὴν φράσιν «οὐδένα ἐφθείραμεν» παραπέμπει εἰς τὸ παρὸν χωρίον Β' Κορ. 11:3 λέγων: «Τουτέστιν οὐδένα ἠπατήσαμεν ὡσπερ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει· Μήποτε ὡς ὁ ὄφις εἶδαν ἠπάτησεν, οὕτω φθαρή τὰ νοήματα ὑμῶν».

Ἡ «ἀπλότης» τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου ἀντιτίθεται πρὸς τὴν «πανουργίαν». Καὶ συνεπῶς αὕτη δὲν εἶνε ἡ «εἰλικρίνεια» ἢ «καθαρότης» κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην, ἀλλ' ἡ «ἀπονηρευσία» ἢ «ἀθρότης» (Πρβλ. τὴν ἐν Ματθ. 6:22-23, Λουκ. 11:34 ἀντίθεσιν «ἀπλοῦς» - «πονηρός»). Ἐν τῇ φράσει «ἀπὸ τῆς ἀπλότητος» ἡ πρόθεσις «ἀπὸ» δὲν σημαίνει ἀπομάκρυνσιν, ὅπως νομίζεται, διότι τὸ «φθάρῃ» δὲν εἶνε κινήσεως σημαντικόν, ἀλλὰ σημαίνει αἰτίαν. Ἡ ἔκφρασις, «ἡ ἀπλότης ἢ εἰς Χριστόν» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὰς ἐκφράσεις, «ἡ ἀναφορικῶς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀπλότης», «ἡ χριστιανικὴ ἀπλότης».

Ἐπὶ «τὰ νοήματα» κατὰ μίαν γνώμην ἐννοοῦνται «τὰ διανοήματα, αἱ σκέψεις», καὶ κατ' ἄλλην «αἱ διάνοιαι», ὅπως καὶ ἐν 3:14, 4:4. Συμφωνοῦμεν πρὸς τὴν δευτέραν γνώμην.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως, ὅπως ὁ ὄφις ἐξηπάτησε τὴν Εὐαν λόγῳ τῆς πανουργίας του, οὕτως ἐξαπατηθοῦν αἱ διάνοιαί σας λόγῳ τῆς χριστιανικῆς ἀθρότητός¹ σας».

Ἐπειδὴ οἱ χριστιανοὶ εἶνε ἀθῶοι καὶ ἀπονήρευτοι, ὁ Ἀπόστολος ἐφοβεῖτο, μήπως οἱ ψευδαπόστολοι, οἱ δόλιοι ἐργάται, οἱ μετασηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ (στίχ. 13), ἐξαπατήσουν αὐτοῦς (Πρβλ. Ῥωμ. 16:18, «ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων»), ὅπως ὁ ὄφις ἐξηπάτησε τὴν Εὐαν, καὶ ἀποσπάσουν αὐτοῦς πρὸς ἑαυτοῦς (Πρβλ. Πράξ. 20:30), ὁπότε οὗτοι θὰ ἔπαυον νὰ εἶνε ἡ ἀγνή παρθένος, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος συνέδεσε πρὸς τὸν Χριστὸν (στίχ. 2). Οἱ ψευδεῖς ἐργάται τοῦ Εὐαγγελίου ἐξαπατοῦν τὰς ἀθῶας καὶ ἀστηρίκτους ψυχάς, παρασύρουν αὐτάς καὶ συνδέουν αὐτάς πρὸς τὰ ἰδιοτελεῖα καὶ κενόδοξα πρόσωπά των, γινόμενοι αὐτοὶ νυμφῖοι τῶν ψυχῶν.

1. Ἡ ἀπονηρευσίας

Γαλ. 1:6

«ΤΟΥ ΚΑΛΕΣΑΝΤΟΣ ΥΜΑΣ ΕΝ ΧΑΡΙΤΙ ΧΡΙΣΤΟΥ»

«Θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ ὡς ὑποκείμενον «τοῦ καλέσαντος» ὑπονοοῦν «Θεοῦ», ὁπότε ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ» εἶνε ἡ ἐξῆς: Ὁ Θεὸς σᾶς ἐκάλεσε διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν φαίνεται ἐπιτυχῆς. Ἐπιτυχῆς θὰ ἦτο ἄλλη ἔννοια: Ὁ Θεὸς σᾶς ἔσωσε διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι τῆς χάριτος, ἣτις ἀπέρρευσε ἐκ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ἡ εἰρημένη φράσις λέγει «τοῦ καλέσαντος», δὲν λέγει «τοῦ σώσαντος». Καθ' ἡμᾶς ὑποκείμενον «τοῦ καλέσαντος» εἶνε τὸ «Χριστοῦ», τὸ «ἐν» εἶνε αἰτιολογικόν, ὅπως ἐν

στίχ. 24, τὸ «χάρις» σημαίνει «εὐσπλαγχνία», ὅπως ἐν στίχ. 15, Β' Κορ. 8:9, Ἐφεσ. 2:7, Ἐβρ. 2:9 (Ἴδε σχετικῶς τὸν α' τόμον τῶν ἐρμηνειῶν ἐν σελ. 262), καὶ ἡ εἰρημένη φράσις σημαίνει: Ὁ Χριστὸς σᾶς ἐκάλεσεν ἐξ εὐσπλαγχνίας. Βεβαίως τὴν κλῆσιν ὁ Παῦλος ἀποδίδει εἰς τὸν Θεόν (Ῥωμ. 8:30, 9:11,24, Α' Κορ. 1:9, 7:15 κ.ἄ.). Ἄλλ' ἐν Α' Κορ. 7:17 κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον τὴν κλῆσιν ἀποδίδει εἰς τὸν Κύριον, ἦτοι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ Ματθ. 9:13 καὶ τὰ παράλληλα αὐτοῦ Μάρκ. 2:17 καὶ Λουκ. 5:32 τὴν κλῆσιν ἀποδίδει εἰς ἑαυτόν. Ἀποδιδομένης δὲ καὶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ τῆς κλήσεως εἰς τὸν Χριστόν, τὸ «μετατίθεσθε» συνδέεται μετὰ τῆς φράσεως «ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς Χριστοῦ», ὅπερ εἶνε σχετικὸν καὶ ὁμοιον πρὸς τὸ ἐν 5:4 «κατηγγήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ»: Ἀπομακρυνόμενοι οἱ Γαλάται χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν καλέσαντα αὐτοὺς Χριστόν καὶ ἀκολουθοῦντες ἄλλην διδασκαλίαν περὶ σωτηρίας, ἀπεκόπτοντο ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἔπαυον νὰ ἔχουν σχέσιν πρὸς αὐτόν.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ἀπορῶ, διότι τόσον ταχέως ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος σᾶς ἐκάλεσεν ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν, μεταπηδᾶτε εἰς ἄλλο εὐαγγέλιον».

Γαλ. 4:29

«ΚΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑ ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ»

«Ἄλλ' ὡσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτω καὶ νῦν».

Τὸ «κατὰ πνεῦμα» ἄλλοι κατὰ τὴν ἐξήγησιν ἀφήνουν οὕτω, ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἄλλοι ἐξηγοῦν «συμφώνως πρὸς τὴν πνευματικὴν τάξιν», ἄλλοι «συμφώνως πρὸς τὸ Πνεῦμα», ἄλλοι «διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος», ἄλλοι «συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος δοθεῖσαν ἐπαγγελίαν», ἄλλοι «ὑπερφυσικῶς» καὶ ἄλλοι «ὑπερφυσικῶς ἐξ ἐπαγγελίας».

Καθ' ἡμᾶς, ὅπως τὸ «κατὰ σάρκα» σημαίνει «κατὰ τοὺς φυ-

σικούς νόμους, φυσικῶς», οὕτω τὸ «κατὰ πνεῦμα» σημαίνει «κατὰ τοὺς ὑπερφυσικούς νόμους, ὑπερφυσικῶς», ἢ, καλλίτερον, «θαυματουργικῶς». Ὁμοίως ἐν Α' Κορ. 10:3-4 τὸ ἐπίθετον «πνευματικὸς» εἰς τὰς δύο πρώτας ἐκ τῶν τριῶν περιπτώσεων, καθ' ἧς τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, σημαίνει «θαυματουργικός, ἐκ θαύματος προερχόμενος». Βλέπε σχετικῶς σελ. 266-267.

Μεταφράζομεν:

«Ἄλλ' ὅπως τότε ὁ φυσικῶς γεννηθεὶς διέκειτο δυσμενῶς πρὸς τὸν θαυματουργικῶς γεννηθέντα, οὕτω καὶ τώρα».

Γαλ. 5:7-8

«Η ΠΕΙΣΜΟΝΗ»

«Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; Ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀξία παρατηρήσεως ἡ παρονομασία «πείθεσθαι – πεισμονή», δὲν ἐξηγεῖται ὀρθῶς ἡ λέξις «πεισμονή». Κατ' ἄλλους ἡ λέξις αὕτη ἐνταῦθα σημαίνει «κατάπεισις», κατ' ἄλλους δὲ σημαίνει «πεῖσμα, ἰσχυρογνωμοσύνη». Καὶ κατὰ τὴν πρώτην μὲν γνώμην ἐννοεῖται ἡ κατάπεισις τῶν χριστιανῶν Γαλατῶν ὑπὸ τῶν ἰουδαϊζόντων χριστιανῶν νὰ τηροῦν τὴν περιτομὴν καὶ ἄλλας διατάξεις τοῦ Ἰουδαϊκοῦ νόμου ὡς ἀπαραίτητους δῆθεν πρὸς σωτηρίαν, κατὰ τὴν δευτέραν δὲ γνώμην ἐννοεῖται τὸ πεῖσμα ἢ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τῶν χριστιανῶν Γαλατῶν ἀπέναντι τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐξ ἐπηρείας τῆς διδασκαλίας τῶν ἰουδαϊζόντων χριστιανῶν.

Καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις «πεισμονή» ἐκ τῆς σημασίας «πεῖσμα, ἰσχυρογνωμοσύνη» μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν «ἀπείθεια», αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει αὕτη ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει. Δι' αὐτῆς δὲ τῆς σημασίας, ἀνταποκρινομένης πρὸς τὸ προηγούμενον «μὴ πείθεσθαι», ἡ ἐρμηνεία τοῦ χωρίου εὐοδοῦται ἄριστα. Εἰπὼν ὁ Ἀπόστολος «μὴ πείθεσθαι» καὶ μὴ θέλων ὕστερον νὰ ἐπαναλάβῃ τοῦτο, ἀντὶ τούτου καὶ συνωνύμως πρὸς τοῦτο εἶπε «πεισμονή».

Ὅτι δὲ «πεισμονή» σημαίνει καὶ «ἀπειθεία» ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ Α' Βασ. (Α' Σαμ.) 15:22-23 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, τὸ ὁποῖον παρθέτομεν κατὰ μετάφρασιν τοῦ Βάμβα: «Καὶ εἶπεν ὁ Σαμουήλ, Μήπως ὁ Κύριος ἀρέσκειται εἰς τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ εἰς τὰς θυσίας, καθὼς εἰς τὸ νὰ ὑπακούωμεν τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου; Ἴδου ἡ ὑποταγὴ εἶνε καλλιτέρα παρὰ τὴν θυσίαν· ἡ ὑπακοή, παρὰ τὸ πάχος τῶν κριῶν· διότι ἡ ἀπειθεία εἶνε καθὼς τὸ ἁμάρτημα τῆς μαγείας· καὶ τὸ πείσμα καθὼς ἡ ἀσέβεια καὶ εἰδωλολατρία· ἐπειδὴ σὺ ἀπέρριψες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀπέρριψε σὲ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶσαι βασιλεὺς». Ἡ ἑβραϊκὴ λέξις, ἡ ὁποία σημαίνει «πείσμα» καὶ οὕτω μεταφράζεται ὑπὸ τοῦ Βάμβα, ἐνταῦθα δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῆ τις, ὅτι εἶνε συνώνυμος πρὸς τὴν προηγουμένην καὶ παραλληλιζομένην πρὸς αὐτὴν λέξιν «ἀπειθεία», ὅπως καὶ αἱ ἀντίθετοι πρὸς αὐτὰς λέξεις τοῦ χωρίου «ὑποταγὴ» καὶ «ὑπακοή» εἶνε μεταξύ των συνώνυμοι. Ὁ βασιλεὺς Σαούλ, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, δὲν ἔδειξεν ἀπλῶς πείσμα ἢ ἰσχυρογνωμοσύνην, ἀλλ' ἀπειθειαν ἢ ἀνυπακοὴν ἀπέναντι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ παρατεθὲν χωρίον ἀντὶ «πείσμα» ὁ Βάμβας καὶ οἱ ἄλλοι μεταφρασταὶ συνωνύμως πρὸς τὸ «ἀπειθεία» ἔπρεπε νὰ μεταφράζουσαν «ἀνυπακοή». Ἀφοῦ δὲ ἡ λέξις «πείσμα» σημαίνει «ἀπειθεία, ἀνυπακοή», τοῦτο σημαίνει καὶ ἡ λέξις «πεισμονή» τοῦ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικοῦ χωρίου. Διότι αἱ λέξεις «πείσμα» καὶ «πεισμονή», κατὰ τὰς παραγωγικὰς καταλήξεις διαφέρουσαι μόνον, εἶνε ταυτόσημοι, ὅπως π.χ. καὶ αἱ ἀνάλογοι λέξεις «χάρμα» καὶ «χαρμονή».

Διὰ «τοῦ καλοῦντος» δύναται νὰ ἐννοηθῆ ἢ ὁ Θεὸς ἢ ὁ Χριστός. Συνήθως ὡς ὁ καλῶν ἐννοεῖται ὁ Θεός (Ῥωμ. 8:30, 9:11,24, Α' Κορ. 1:9, 7:15, κ.ἀ.), ἀλλ' ἐνίοτε ἐννοεῖται ὁ Χριστός. Οὕτω κατὰ τὸ Ματθ. 9:13 καὶ τὰ παράλληλα αὐτοῦ Μάρκ. 2:17 καὶ Λουκ. 5:32 ὁ καλῶν εἶνε ὁ Χριστός. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ Γαλ. 1:6 εἶνε ὁ Χριστός, ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 304-305). Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ Γαλ. 1:6 ὁ καλῶν εἶνε ὁ Χριστός, νομίζομεν, ὅτι καὶ εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν ἐδάφιον τῆς αὐτῆς Ἐπιστολῆς μᾶλλον εἶνε πάλιν ὁ Χριστός. Ὅπωςδὴποτε δὲ εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ Ἀποστόλου Θεὸς καὶ Χριστὸς εἶνε ἐν κατ' οὐσίαν. Διὰ δὲ τῆς φράσεως, «Ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς», ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ ἀπειθεία εἰς τὴν ἀλήθειαν δὲν εἶνε ἐκ τοῦ Κυρίου.

ου και δὲν εὐχαριστεῖ τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος σᾶς καλεῖ εἰς σωτηρίαν, ἀλλ' εἶνε ἐκ τοῦ ἐχθροῦ, δυσαρεστεῖ τὸν Κύριον καὶ ἀντίκειται πρὸς τὴν κλήσιν καὶ τὴν σωτηρίαν σας.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ἐτρέχατε καλῶς. Ποῖος παρενέβαλεν εἰς τὸν δρόμον σας ἐμπόδιον, ὥστε νὰ μὴ πείθεσθε εἰς τὴν ἀλήθειαν; Ἡ ἀπείθεια δὲν προέρχεται ἐξ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος σᾶς καλεῖ».

Ἐφεσ. 2:17-18

«ΚΑΙ ΕΛΘΩΝ ΕΥΗΓΓΕΛΙΣΑΤΟ ΕΙΡΗΝΗΝ»

«Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς, ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφοτέρωθεν ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα».

Ἡ φράσις τοῦ χωρίου τούτου, «Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην», παρέχει πράγματα εἰς τοὺς ἐρμηνευτάς. Διότι, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος ἀνέφερεν, ὅτι ὁ Χριστὸς διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας του συνεφιλίωσεν Ἰσραηλίτας καὶ ἔθνικοὺς πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν Θεόν (στίχ. 13-16), πῶς ὕστερον λέγει, «Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην»; Πρῶτον ἐσταυρώθη καὶ ὕστερον «ἦλθεν»; Δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ἐν τοῖς στίχ. 13-18 ἔχομεν ἓν πολὺ κακὸν προθύστερον.

Ἡ γνώμη, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ φράσις σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐκήρυξεν εἰρήνην, εἰς ἡμᾶς δὲν φαίνεται ἱκανοποιητικὴ, ἔστω καὶ ἂν τὸ «καὶ», διὰ τοῦ ὁποίου ἔρχεται ἡ φράσις αὕτη, θεωρηθῆ ὡς τῆς ἀκολουθίας: Ὁ Χριστὸς διὰ τῆς σταυρώσεως του ἐπέτυχεν εἰρήνην, καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν γῆν, ἐκ τῶν προτέρων δηλαδὴ, ἐκήρυξεν εἰρήνην.

Κατ' ἄλλην γνώμην ἡ ἐν λόγῳ φράσις σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς «ἦλθε» καὶ ἀνήγγειλεν εἰρήνην μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ἀνά-

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland μετὰ τὸ καὶ ἡ λέξις εἰρήνη ἐπαναλαμβάνεται.

στασίν του. Ὑπὲρ δὲ τῆς γνώμης ταύτης, καθ' ἣν ἡ μετοχή «ἐλθῶν» ἀναφέρεται εἰς γεγονός μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ἀνάστασιν, προσάγεται ὁ ἐν Ἰωάν. 14:18 λόγος τοῦ Ἰησοῦ «ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς», ὅπου τὸ ῥῆμα «ἔρχομαι» σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς «θὰ ἦρχετο» μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασίν του. Αὐτὴ ἡ γνώμη εἶνε καλλιτέρα τῆς προηγουμένης, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ὄχι ἡ ὀρθή.

Καθ' ἡμᾶς ἡ ἔννοια, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ «ἔρχομαι» ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ, δὲν εἶνε ἡ συνήθης, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' ὅλως ἰδιάζουσα καὶ σπανία. Εὐρίσκομεν δὲ ταύτην ἄνευ μεγάλης δυσκολίας ἐν Α' Κορ. 15:35. Παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν τὸ χωρίον: «Ἄλλ' ἔρεῖ τις· πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποῖω δὲ σώματι ἔρχονται;». Ἐνταῦθα τὸ «ἔρχονται» δὲν σημαίνει «ἐρχονται» ἢ «ἔρχονται εἰς τὴν ζωὴν» ἢ «ἐμφανίζονται, παρουσιάζονται», ἀλλ' εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ «ἐγείρονται» καὶ σημαίνει «ἀνίστανται». Τὸ «ἔρχομαι» δηλαδὴ ἔχει καὶ τὴν σπανίαν σημασίαν τοῦ «ἀνίσταμαι». Ἄνευ δὲ δυσκολίας ἡ σπανία αὕτη σημασία διαπιστοῦται ἐν Β' Κλήμεντος 9,4. Παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν τὸ χωρίον τοῦτο: «Ὅν τρόπον γὰρ ἐν τῇ σαρκὶ ἐκλήθητε, καὶ ἐν τῇ σαρκὶ ἐλεύσεσθε». Τὸ «καλοῦμαι» ἐνταῦθα σημαίνει «ἔρχομαι εἰς τὴν ὑπαρξιν» (ὅπως καὶ ἐν Σοφ. Σολ. 11:25), τὸ δὲ «ἔρχομαι» σημαίνει «ἀνίσταμαι». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «Διότι, ὅπως μὲ σῶμα ἦλθετε εἰς τὴν ὑπαρξιν, οὕτω μὲ σῶμα θὰ ἀναστηθῆτε».

Κατὰ ταῦτα ἡ μετοχή «ἐλθῶν» τοῦ ἐρευνωμένου ἀποστολικοῦ χωρίου σημαίνει «ἀναστᾶς». Αὐτὴ δὲ ἡ ἐξήγησις αἶρει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἐν τοῖς στίχ. 13-18 ὑπάρχει ἐν πολὺ κακὸν πρωθύστερον, διότι ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὸν προηγηθέντα λόγον περὶ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ: Ὁ Χριστὸς ἀπέθανε διὰ τὴν εἰρήνην, καὶ ἀναστᾶς ἀνήγγειλε τὴν ἐπιτευχθεῖσαν εἰρήνην.

Τὴν πρότασιν «ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν κλπ.» οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὴν. Ἀλλὰ προκύπτει καλλιτέρα ἔννοια, ἐὰν ἐκλάβωμεν αὐτὴν ὡς εἰδικὴν καὶ ἐπεξηγηματικὴν, ὅπως εἶνε ἡ ἐν 3:3 πρότασις «ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν κλπ.». Ὁ Ἀπόστολος ἐπεξηγεῖ, πῶς ἔννοεῖ τὴν ἀναγγελθεῖσαν «εἰρήνην». Ἐννοεῖ δηλαδὴ, ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ οἱ ἐγγὺς Ἰουδαῖοι καὶ οἱ μακρὰν ἔθνηκοι ἐπιτυγχάνομεν συμφιλίωσιν πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους. Τὴν συμφιλίωσιν πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα ἐκφράζει διὰ τῆς φράσεως «ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν πρὸς τὸν Πατέρα». Τὴν δὲ πρὸς ἀλλήλους συμφιλίωσιν ἐκφράζει διὰ τῆς φρά-

σεως «έν ενί πνεύματι». Τήν επικρατοῦσαν έκδοχήν, καθ' ἣν ἐν τῇ φράσει ταύτῃ τὸ «πνεῦμα» εἶνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, θεωροῦμεν ἐσφαλμένην. Ἐάν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁ Ἀπόστολος δὲν θὰ ἔλεγε, νομίζομεν, «έν ενί Πνεύματι», ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «ὄχι ἐν πολλοῖς Πνεύμασι», ἀλλὰ θὰ ἔλεγε, «έν τῷ ενί Πνεύματι», ὅπερ σημαίνει «έν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, τὸ ὁποῖον εἶνε ἔν». Ἐπίσης, ἂν ὁ Ἀπόστολος ὠμίλει περὶ ἐνὸς Πνεύματος, διὰ νὰ σχετίσῃ τὴν ἐνότητα τῶν πιστῶν πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος, διατί δὲν θὰ ὠμίλει καὶ περὶ ἐνὸς Πατρός; Διατί δηλαδὴ δὲν θὰ ἔλεγεν, «έν ενί Πνεύματι πρὸς ἕνα Πατέρα»; Εἰς τὸ 4:4-6, ὅπου πράγματι ἡ ἐνότης τῶν πιστῶν («έν σῶμα») σχετίζεται πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος («έν Πνεύμα»), αὕτη σχετίζεται ἅμα καὶ πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ Χριστοῦ («εἷς Κύριος») καὶ πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ Θεοῦ («εἷς Θεός»). Ἐκτὸς δὲ τούτων, ἂν ἐν τῇ σχολιαζομένῃ φράσει ἐπρόκειτο περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τί θὰ ἐσήμαινε τὸ «έν ενί Πνεύματι»; Ὅτι ἡ προσέλευσις πρὸς τὸν Πατέρα γίνεται διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Ἄλλὰ κατὰ τὸ χωρίον ἢ προσέλευσις πρὸς τὸν Πατέρα γίνεται διὰ τοῦ Χριστοῦ («δι' αὐτοῦ»).

Καθ' ἡμᾶς ὀρθὴ εἶνε ἡ έκδοχή, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ σχολιαζομένη φράσις δὲν εἶνε «έν ενί Πνεύματι», ἀλλ' «έν ενί πνεύματι», καὶ σημαίνει «μέ ἐν πνεύμα» ἢ, ἄλλως, «μέ μίαν ψυχὴν», «μέ μίαν καρδίαν», «μέ ἐν φρόνημα». Ἡ φράσις αὕτη εἶνε ταυτόσημος τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς φράσεως ἐν Φιλιπ. 1:27 («ὄτι στήκετε ἐν ενί πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου»), ἀλλὰ καὶ ἐν Α' Κορ. 12:13 («έν ενί πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἕν σῶμα ἐβαπτίσθημεν»), καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 271-272), ἀνάλογος δὲ τῆς ἐν Ῥωμ. 15:6 φράσεως «έν ενί στόματι». Τὸ «έν ενί πνεύματι» σχετίζεται στενωῶς πρὸς τὸ ἀμέσως προηγούμενον αὐτοῦ «οἱ ἀμφοτέροι»: Ἰουδαῖοι καὶ ἔθνηκοι προσερχόμεθα πρὸς τὸν Πατέρα ὄχι ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων, ὄχι διατελοῦντες ἐν διαστάσει καὶ ἐχθρότητι, ἀλλ' οἱ δύο κόσμοι μέ ἐν πνεῦμα, ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ὁμοφροσύνῃ. Προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος διὰ τὴν ἐνότητα μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνικῶν εἶπεν, «ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρα ἐν» (στίχ. 14), καί, «ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον» (στίχ. 15). Ἐκ τῶν δύο δὲ συστατικῶν τοῦ ἀνθρώπου ὀρμώμενος, τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, διὰ τὴν ἐνότητα μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνικῶν προηγουμένως

εἶπεν ἐπίσης, «ἐν ἐνὶ σώματι» (στίχ. 16), καὶ ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἔδαφίῳ λέγει, «ἐν ἐνὶ πνεύματι». Ὁμοίως ὁ Ἀπόστολος, ἐκ τῶν δύο συστατικῶν τοῦ ἀνθρώπου ὁρμώμενος, τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, ἐκφράζεται διὰ τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν ἐν Α' Κορ. 12:13 κατὰ τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὸ χωρίον ἐν σελ. 271-272.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον Ἐφεσ. 2:17-18:

«Καὶ ἀναστὰς ἀνήγγειλεν εἰρήνην διὰ τοὺς μακρὰν καὶ διὰ τοὺς πλησίον, ὅτι δηλαδὴ καὶ οἱ δύο κόσμοι μὲ ἐν πνεύμα δι' αὐτοῦ ἐπιτυγχάνομεν προσέλευσιν πρὸς τὸν Πατέρα».

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὸ χωρίον, ἡ εἰρήνη ἐν αὐτῷ ἐννοεῖται διττῶς: Ὅχι μόνον ὡς εἰρήνη τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνικῶν πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους (ἀφοῦ τὸ «ἐν ἐνὶ πνεύματι» ἐξελήφθη ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ὁμονοίας καὶ ὁμοφροσύνης τῶν δύο κόσμων). Ὁ διττὸς δὲ χαρακτήρ τῆς εἰρήνης συμφωνεῖ καὶ πρὸς ὅσα προηγουμένως εἶπεν ὁ Ἀπόστολος (στίχ. 13-16), ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅσα ἀκολούθως ἐπάγει ὡς συμπέρασμα (στίχ. 19-22), ἰδίως ἐν στίχ. 19, ὅπου ἡ φράσις «συμπολιταὶ τῶν ἁγίων» σημαίνει τὴν συμφιλίωσιν τῶν ἐθνικῶν μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ ἡ φράσις «οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ» σημαίνει τὴν συμφιλίωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Ἐφεσ. 3:12

«ΕΧΟΜΕΝ ΤΗΝ ΠΑΡΡΗΣΙΑΝ... ΕΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙ»

«Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο δίδονται ἐξηγήσεις ὁποῖαι αἱ ἐξῆς:

Διὰ τοῦ ὁποίου ἔχομεν τὸ θάρρος καὶ προσερχόμεθα μὲ πεποιθῆσιν διὰ τῆς πίστεως εἰς αὐτόν.

Διὰ τοῦ ὁποίου ἔχομεν θάρρος καὶ πεποιθῆσιν προσελεύσεως διὰ τῆς πίστεως εἰς αὐτόν.

Δι' αὐτοῦ ἔχομεν προσέλευσιν εἰς τὸν Θεὸν μὲ ἐλευθερίαν ἐν τῇ πεποιθήσει, ἡ ὁποία γεννᾶται ἐκ τῆς ἐμπιστοσύνης εἰς αὐτόν.

Δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς πίστεως εἰς αὐτὸν δυνάμεθα νὰ πλησιάσωμεν τὸν Θεὸν μὲ ἐλευθερίαν καὶ πεποίθησιν.

Τὰς τοιαύτας ἐξηγήσεις δὲν θεωροῦμεν εὐστόχους καὶ ἱκανοποιητικὰς. Δι' αὐτῶν οἱ ἐξηγηταὶ «τὴν παρρησίαν... ἐν πεποιθήσει» παρουσιάζουν ὡς ταυτολογία, ἀφοῦ «τὴν παρρησίαν» ἐκλαμβάνουν ὡς θάρρος καὶ ἐλευθερίαν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν «πεποίθησιν» ὡς πεποίθησιν.

Καθ' ἡμᾶς «ἡ παρρησία» ἐνταῦθα δὲν ἔχει ὑποκειμενικὴν ἔννοιαν, ἀλλ' ἀντικειμενικὴν. Δὲν ἐννοεῖται ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν, ὡς τὸ αἶσθημα τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν πιστῶν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐν Ἑβρ. 4:16, Α' Ἰωάν. 3:21, ἀλλ' ἐννοεῖται ἐν σχέσει πρὸς «τὴν προσαγωγήν» καὶ σημαίνει τὴν ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦρε τὸ ἐμπόδιον διὰ «τὴν προσαγωγήν», διότι διήνοιξεν ὁδόν, διὰ νὰ ἔχη τις τὴν δυνατότητα βαδίζων ἐπ' αὐτῆς νὰ ἐπιτύχη «τὴν προσαγωγήν», νὰ προσέλθῃ δηλαδὴ εἰς τὸν Θεόν. Τοιαύτην ἔννοιαν ἡ λέξις «παρρησία» ἔχει καθ' ἡμᾶς καὶ ἐν Ἑβρ. 10:19-20, ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 435-438). Εἰς ἀμφοτέρω τὰ χωρία ἡ λέξις «παρρησία» σημαίνει «ἐλευθερία» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς διανοιγείσης ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ὁδοῦ, διὸ καὶ ταῦτα βοηθοῦν ἄλληλα διὰ τὴν ἐρμηνείαν των. Ἐπίσης «παρρησία» σημαίνει «ἐλευθερία» ἐν Β' Κορ. 3:12-13, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει πρόκειται περὶ ἐλευθερίας ἀπὸ καλύμματος (Βλέπε σελ. 285-286).

Ὅπως τὸ «παρρησία», οὕτω καθ' ἡμᾶς καὶ τὸ «πεποίθησις» εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον δὲν ἔχει ὑποκειμενικὴν, ἀλλ' ἀντικειμενικὴν ἔννοιαν. Δὲν σημαίνει τὸ αἶσθημα τῆς πεποιθήσεως, ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλὰ τὴν ἀσφάλειαν. Ἄλλωστε τὸ αἶσθημα τῆς πεποιθήσεως περιέχεται εἰς τὴν ἔννοιαν «τῆς πίστεως». Ἡ φράσις «ἐν πεποιθήσει» σημαίνει «ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀσφαλῶς». Διὰ τοῦ Χριστοῦ οἱ πιστοὶ ἔχομεν «ἐν πεποιθήσει», τουτέστιν ἀσφαλῶς, «τὴν παρρησίαν», ἥτοι τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁδόν, καὶ «τὴν προσαγωγήν», ἥτοι τὴν προσέλευσιν, πρὸς τὸν Θεόν. Δι' ἄλλων λέξεων, ὁ Χριστὸς ἐξησφάλισεν εἰς ἡμᾶς τὰς προϋποθέσεις νὰ ἔλθωμεν πρὸς τὸν Θεόν. Διήνοιξεν ὁδόν, καὶ διὰ τῆς χάριτός του βοηθεῖ

ἡμᾶς νὰ βαδίσωμεν αὐτὴν καὶ οὕτω νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν Θεόν.
 Ἦ, δι' ἄλλων πάλιν λέξεων, ὁ Χριστὸς παρέχει εἰς ἡμᾶς ἀσφαλῆ
 καὶ βέβαια μέσα σωτηρίας.

Ὅτι δὲ «πεποιθήσις» σημαίνει καὶ «ἀσφάλεια», τοῦτο ἀπο-
 δεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν Ζαχ. 14:11 τὸ «πεποιθότως» σημαίνει «ἐν
 ἀσφαλείᾳ, ἀσφαλῶς», καὶ ἐν Λευϊτ. 25:18,19, Δευτ. 33:12,28, Α'
 Βασ. 12:11 καὶ ἀλλαχοῦ τὸ «πεποιθῶς» ἐπίσης σημαίνει «ἐν ἀσφα-
 λείᾳ, ἀσφαλῶς».

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Διὰ τοῦ ὁποίου ἔχομεν τὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς διανοί-
 ξεως ὁδοῦ καὶ τὴν προσέλευσιν ἐν ἀσφαλείᾳ διὰ τῆς πίστεως
 εἰς αὐτόν».

---

1. Ἦ ἀσφαλῶς

Ἐφεσ. 3:19

«ΙΝΑ ΠΛΗΡΩΘΗΤΕ ΕΙΣ ΠΑΝ ΤΟ ΠΛΗΡΩΜΑ»

«Γινῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσε-
 ως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε
 εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ».

Ἡ ἔννοια τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ παρόντος ἐδαφίου εἶνε: Νὰ
 γνωρίσετε ἐκ πείρας τὴν πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην τοῦ
 Χριστοῦ, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν (Πρβλ. «ἡ
 εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν», Φιλιπ. 4:7). Συντο-
 μώτερον ἡ ἔννοια εἶνε: Νὰ γνωρίσετε τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία ὑπερ-
 βαίνει τὴν γνῶσιν! Ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζεται παραδόξως. Πῶς νὰ
 γνωρίσωμεν τὴν ἀγάπην, ἀφοῦ αὕτη ὑπερβαίνει τὴν γνῶσιν; Ὁ
 Ἀπόστολος ἐννοεῖ, νὰ γνωρίσωμεν αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατὸν περισ-
 σότερον, καὶ δὴ βιωματικῶς. Πλήρως οὐδέποτε θὰ γνωρίσωμεν
 αὐτὴν, διότι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Χριστόν, τὸν ἐνανθρωπήσαντα

Θεόν, ἡμεῖς εἴμεθα πεπερασμένοι κατὰ τε τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν γνῶσιν.

Ἡ λέξις «πλήρωμα» σημαίνει «πλοῦτος», ὅπως καὶ ἐν Ἰωάν. 1:16, Ῥωμ. 15:29 καὶ Κολ. 2:9. Σχετικῶς πρὸς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Κολ. 2:9-10 ἐν σελ. 348-349. Ὅπως προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος ὠμίλησε διὰ «τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ» (στίχ. 8) καὶ διὰ «τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ)» (στίχ. 16), οὕτω τώρα ὁμιλεῖ διὰ «τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ». Τὸ «πληρωθῆτε», σχετικὸν πρὸς «τὸ πλήρωμα», σημαίνει «πλουτισθῆτε» (Πρβλ. τὸ «πεπληρῶσθαι» ἐν Ἰώβ 20:22 καὶ τὸ «πεπληρωμένοι» καὶ τὸ «πεπλήρωμα» ἐν Φιλιπ. 1:11 καὶ 4:18 ἀντιστοίχως). Ἡ δὲ πρόθεσις «εἰς» σημαίνει ἀναφοράν.

Ἡ πρότασις, «ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ» (Πρβλ. «συμβιβάσθέντων... εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως», Κολ. 2:2), σημαίνει, «διὰ νὰ πλουτισθῆτε ὡς πρὸς ὄλον τὸν πλοῦτον τοῦ Θεοῦ, ὄχι ὡς πρὸς μέρος αὐτοῦ· διὰ νὰ πλουτισθῆτε εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ». Ὅταν ὁ ἄνθρωπος γνωρίσῃ ἐκ πείρας τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπερβολικὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ὅταν βιώσῃ αὐτήν, ἡ ὑπαρξίς του θὰ κυριευθῇ ὑπὸ αἰσθημάτων εὐγνωμοσύνης καὶ λατρείας πρὸς τὸν Χριστόν, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου θὰ εἶνε ἡ πλουσία ἐκχυσίς τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ εἰς τὴν ζωὴν του.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ νὰ γνωρίσετε βιωματικῶς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὴν γνῶσιν, διὰ νὰ πλουτισθῆτε ὡς πρὸς ὄλον τὸν πλοῦτον τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴμεθα πνευματικῶς πλούσιοι εἰς ὅλα, «ἐν μηδενὶ λειπόμενοι» κατ' ἄλλον Ἀπόστολον (Ἰακ. 1:4). Ἡ ὕλική ὀλιγάρκεια εἶνε ἀρετὴ, ἀλλ' ἡ πνευματικὴ δὲν εἶνε. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀπόκτησιν ὅλων τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς παρέχει ἐκ τοῦ ἀφθόνου πλοῦτου του.

Ἐφεσ. 4:11-13

«ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΕΔΩΚΕ ΤΟΥΣ ΜΕΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥΣ...»
 «ΜΕΤΡΟΝ ΗΛΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΗΡΩΜΑΤΟΣ
 ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ»

«Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφῆτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων,¹ εἰς ἔργον διακονίας εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταπτώσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ».

Προηγουμένως ὁ Ἄπόστολος ἐν στίχ. 8 παρέθεσε ψαλμικὸν προφητικὸν χωρίον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Μεσσίας «ἀναβάς εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις». Ὑστερον δέ, ἐν τῷ στίχ. 11 τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου, λέγει περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι «αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφῆτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους». Ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ τῶν εἰρημένων στίχ. 8 καὶ 11 ἐσχηματίσθη παρὰ τοῖς ἐξηγηταῖς ἡ ἐντύπωσις καὶ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Ἄπόστολος ἀνέφερε τοὺς ἀποστόλους, τοὺς προφῆτας², τοὺς εὐαγγελιστάς, τοὺς ποιμένας καὶ διδασκάλους ὡς ἐκπλήρωσιν καὶ ἐπεξήγησιν τοῦ ψαλμικοῦ προφητικοῦ λόγου «ἔδωκε δόματα». Ἴδου πῶς ἡ μετάφρασις τῶν τεσσάρων καθηγητῶν (Βέλλα καὶ λοιπῶν) ἀποδίδει τὸν στίχ. 11: «Καὶ τὰ δῶρά του ἦσαν: μερικοὶ νὰ εἶναι ἀπόστολοι, ἄλλοι προφῆται, ἄλλοι εὐαγγελισταί, ἄλλοι ποιμένες καὶ διδάσκαλοι». Ἄλλ' ἡ ἐντύπωσις καὶ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Ἄπόστολος ἀναφέρει τὰ χαρακτηρισματοῦχα πρόσωπα ἀποστόλους, προφῆτας καὶ λοιποὺς ὡς ἐκπλήρωσιν καὶ ἐπεξήγησιν τοῦ ψαλμικοῦ προφητικοῦ λόγου «ἔδωκε δόματα», εἶνε ἐσφαλμένη. Ὡς ἐκπλήρωσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς προφητείας τοῦ Ψαλμοῦ τοῦ ὁ Ἄπόστολος εἶπε τὸ ἐν στίχ. 7, «Ἐνὶ δὲ ἐκά-

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

2. Ἐννοεῖ τοὺς προφῆτας τῆς Καινῆς Διαθήκης.

στῶ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ». Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Χριστὸς ἔδωσε τὴν χάριν «ἐνὶ ἐκάστῳ ἡμῶν», δι' ἄλλων λέξεων ἔδωσε χαρίσματα εἰς ὅλους ἐν γένει τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους, — ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους, προφήτας, εὐαγγελιστάς, ποιμένας καὶ διδασκάλους, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν στίχ. 11. Εἰπὼν δὲ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωσε τὴν χάριν «ἐνὶ ἐκάστῳ ἡμῶν», παρέθεσε κατόπιν, ὡς ἐκπληρωθεῖσαν διὰ τούτου προφητείαν, τὸ ψαλμικὸν χωρίον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Μεσσίας «ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις», ἔδωσε δηλαδὴ χαρίσματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους γενικῶς, τοὺς πιστοὺς βεβαίως, — ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους, προφήτας, εὐαγγελιστάς, ποιμένας καὶ διδασκάλους.

Ἐκτὸς τῆς χάριτος, τὴν ὁποῖαν ὁ Χριστὸς ἔδωκεν εἰς ὅλους ἐν γένει τοὺς πιστοὺς, ἐπὶ πλέον ἔδωσε τοὺς ἀποστόλους, τοὺς προφήτας κλπ. ὡς εἰδικὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν χάριν. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ Παῦλος ἀναφέρει τοὺς ἐν στίχ. 11 χαρισματούχους, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δηλαδὴ τῆς ἐπὶ πλέον καὶ εἰδικῆς χάριτος καὶ δωρεᾶς. Αὐτὴ δὲ ἡ ἔννοια γίνεται φανερά, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ «καί», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται τὸ ἐρευνώμενον ἀποστολικὸν ἐδάφιον, δὲν ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, ὡς νομίζεται, ἀλλ' ἔχει προσθετικὴν σημασίαν, σημαίνει δηλαδὴ «προσέτι, ἐπὶ πλέον, ἀκόμη, ἐπίσης». Τοιαύτην σημασίαν τὸ «καί» ἔχει πολλάκις. Π.χ. ἐν 5:23 κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον («καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος» = αὐτὸς ἐπίσης εἶνε σωτὴρ τοῦ σώματος), Λουκ. 19:2 («καὶ οὗτος ἦν πλούσιος» = οὗτος ἐπίσης ἦτο πλούσιος), Ἰωάν. 1:19 («Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου» = Αὐτὴ ἐπίσης εἶνε ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου), 25 («καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν» = ἐπίσης ἠρώτησαν αὐτόν). Κατὰ ταῦτα ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐξεταζομένου ἀποστολικοῦ χωρίου, «Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας», σημαίνει, «Αὐτὸς ἐπίσης ἔδωκεν ἄλλους μὲν ὡς ἀποστόλους, ἄλλους δὲ ὡς προφήτας».

Τὸ τμήμα τοῦ χωρίου, «εἰς ἔργον διακονίας εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ», ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι εἶνε οἰονεὶ ἀνάπτυξις καὶ ἐπεξηγήσις τῆς φράσεως «πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων». Μεταφράζομεν τὸ ἐν λόγῳ τμήμα: «διὰ τὴν ἐπιτελοῦν ἔργον διακονίας διὰ τὴν οἰκοδομῆται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ὠμίλησε περὶ τῶν μεγαλυτέρων χαρισματούχων καὶ ἀξιωματούχων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὡς ἀπόστολος εἶνε καὶ αὐτὸς, ὠμίλησε δ' ἐπίσης περὶ ἔργου τούτων εἰς τὸ νὰ καταρτίζουσιν ἄλλους, διὰ τὴν ἀποκλεισθῆ πᾶσα ἰδέα ὑπερφανεί-

ας ἐν συνεχείᾳ ἐξεφράσθη ταπεινῶς ὁμιλήσας περὶ «διακονίας». Οἱ μεγαλύτεροι χαρισματοῦχοι καὶ ἀξιωματοῦχοι τῆς Ἐκκλησίας δὲν τελοῦν, εἰμὴ ἔργον διακονίας, εἶνε ταπεινοὶ διάκονοι ἢ ὑπηρετάται (Πρβλ. Α΄ Κορ. 3:5, 4:1).

Λέγων ὁ Ἀπόστολος, «μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ», ἐννοεῖ, μέχρις οὗτου φθάσωμεν ὅλοι οἱ πιστοὶ εἰς τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν καὶ γνῶσιν περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ γενικὴ δηλαδὴ «τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ» εἶνε ἀντικειμενικὴ τόσον εἰς τὴν λέξιν «ἐπιγνώσεως» ὅσον καὶ εἰς τὴν λέξιν «πίστεως». Ἡ δὲ λέξις «ἐπιγνώσις» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «βαθεῖα γνῶσις» ἢ «πλήρης γνῶσις», ὅπως πολλοὶ νομίζουν, ἀλλ' ἀπλῶς «γνῶσις», ὅπως ἐν Κολ. 1:9 καὶ 10². Ὅτι δὲ πράγματι ἐνταῦθα «ἐπίγνωσις» σημαίνει ἀπλῶς «γνῶσις», τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐκφράζεται ὁ Ἀπόστολος. Ἀφοῦ ὡς σκοπὸν θέτει, νὰ φθάσουν ὅλοι οἱ πιστοὶ εἰς τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν «πίστιν» καὶ «ἐπίγνωσιν», τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἐξ ἐπόψεως μέτρου ἢ βαθμοῦ καὶ ποιότητος δὲν ὑπῆρχε μία καὶ ἡ αὐτὴ «πίστις» καὶ «ἐπίγνωσις», ἀλλ' ἄλλοι πιστοὶ εἶχον μεγαλυτέραν καὶ τελειότεραν «πίστιν» καὶ «ἐπίγνωσιν» καὶ ἄλλοι ἀτελεστέραν. Πολλοὶ πιστοὶ πνευματικῶς ἦσαν «νήπιοι» (στίχ. 14), περὶ αὐτῶν δὲ ἀσφαλῶς δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἶχον «τὴν ἐπίγνωσιν» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς πλήρους ἢ βαθείας γνώσεως, ἀλλ' εἶχον ταύτην ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἀπλῶς τῆς γνώσεως, τῆς νηπιώδους γνώσεως, ἢ ὁποία εἶνε μικρὰ καὶ ἀτελής.

Ἐν τῇ φράσει, «εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ», περιέχονται ἰκαναὶ δυσκολίαι. Τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ἐνταῦθα ἢ λέξις «ἡλικία» σημαίνει «ἡλικία», ὅπως ἐν Ἰωάν. 9:21, ἢ «ἀνάστημα», ὅπως ἐν Λουκ. 12:25; Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην σημαίνει τὸ δεύτερον. Ἡ λέξις «μέτρον» προσάγεται ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης. Θεωρεῖται δηλαδὴ, ὅτι ἡ λέξις αὕτη συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τῆς «ἡλικίας» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀναστήματος». Ἄλλ' αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα δὲν εἶνε ἰσχυρόν. Μέτρον δὲν χρησιμοποιεῖται μόνον διὰ τὸ ἀνάστημα· χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ τὴν

1. Ἡ γενικὴ αὕτη εἶνε τῆς ιδιότητος.

2. Ὅμοιος τὸ «ἐπιγινώσκω» δὲν σημαίνει μόνον «γνωρίζω βαθέως» ἢ «γνωρίζω πλήρως»· σημαίνει καὶ ἀπλῶς «γνωρίζω», ὅπως ἐν Λουκ. 24:16, Πράξ. 25:10.

ήλικίαν. Μετροῦνται ὄλικὰ καὶ σωματικὰ πράγματα, μετρεῖται καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ ήλικία (Πρβλ. Σοφ. Σολ. 4:8). Συντισσόμεθα μετὰ τῶν ἐξηγητῶν ἐκείνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἔνταῦθα ἡ λέξις «ήλικία» ἔχει χρονικὴν ἔννοιαν, σημαίνει δηλαδὴ «ήλικία». Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης συνηγορεῖ ἡ προηγουμένη φράσις «εἰς ἄνδρα τέλειον», ἡ ὁποία σημαίνει «εἰς ἄνθρωπον ὄριμον, εἰς ἄνθρωπον ὄριμον ήλικίας». Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης συνηγορεῖ ἐπίσης τὸ ἀσύνδετον μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων φράσεων τοῦ ἑδαφίου «εἰς ἄνδρα τέλειον», «εἰς μέτρον ήλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ». Τὸ ἀσύνδετον ἐμφανίζει τὴν δευτέραν φράσιν μᾶλλον ὡς παράλληλον καὶ οἰονεὶ ἐπεξηγηματικὴν τῆς πρώτης, ὥστε νὰ ἐνισχυεταὶ ἡ ἄποψις, ὅτι καὶ εἰς τὴν δευτέραν φράσιν ὑπάρχει ἡ ἔννοια τῆς ήλικίας. Ἰδιαιτέρως ἐπισημαίνομεν τὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν λέξεων «τέλειος» τῆς πρώτης φράσεως καὶ «πλήρωμα» τῆς δευτέρας φράσεως. Ὅπως τὸ «τέλειος» ἀναφέρεται εἰς τὴν ὄριμότητα τῆς ήλικίας, οὕτω καὶ τὸ «πλήρωμα» φαίνεται ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν πληρότητα τῆς «ήλικίας» ἐν χρονικῇ ἔννοια, ἥτοι εἰς τὴν ὄριμότητα ἢ τελειότητα τῆς ήλικίας. Τέλος ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τῆς «ήλικίας» ἐν τῇ ἔννοια τῆς ήλικίας καὶ ὄχι τοῦ ἀναστήματος συνηγορεῖ καὶ τὸ «νήπιου» τοῦ στίχ. 14, τὸ ὁποῖον βεβαίως σημαίνει τοὺς μικροὺς τὴν ήλικίαν. Ὁ Ἀπόστολος θέλει καὶ οἱ νήπιοι πνευματικῶς νὰ φθάσουν εἰς πνευματικὴν ήλικίαν ὄριμότητος, πληρότητος καὶ τελειότητος.

Αἱ γενικαὶ «τοῦ πληρώματος» καὶ «τοῦ Χριστοῦ», αἱ μεγάλην δυσχέρειαν παρέχουσαι εἰς τοὺς ἐρμηνευτάς, καθ' ἡμᾶς εἶνε γενικαὶ τῆς ιδιότητος. Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις, «εἰς μέτρον ήλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» δύναται νὰ ἐξηγηθῇ «εἰς τὸ μέτρον τῆς πλήρους (ἢ τελείας) χριστιανικῆς ήλικίας». Ὁ Ἀπόστολος δηλαδὴ διὰ τῆς γενικῆς «τοῦ Χριστοῦ» θέλει νὰ εἶπῃ, ὅτι ὀμιλεῖ περὶ πλῆρους ἢ τελείας κατὰ Χριστὸν ήλικίας, ἢ, ἄλλως, περὶ ήλικίας πνευματικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ φθάσῃ τις ὡς χριστιανός. Ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ τῆς γενικῆς «τοῦ Χριστοῦ» ὁ Ἀπόστολος ἔννοεῖ, ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ φθάσουν εἰς τὴν τελειότητα τοῦ Χριστοῦ, ἔχει καθ' ἑαυτῆς τὴν συνάφειαν τοῦ λόγου. Διότι ὁ Ἀπόστολος ὀμιλεῖ διὰ τελειότητα ὡς πρὸς «τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ». Καὶ ἀσφαλῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ὀμιλῶμεν διὰ μίμησιν «πίστεως» τοῦ Ἰησοῦ εἰς «τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ», τουτέστιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐκλάβωμεν τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τελειότητα ὑπὸ γενικωτέραν

έννοιαν, πάλιν δὲν δυνάμεθα νὰ ὀμιλῶμεν περὶ κατορθώσεως τῆς τελειότητος «εἰς μέτρον» τῆς τελειότητος τοῦ θεανδρικοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Ἐν ἄλλῳ μέτρῳ κατορθοῖ τὴν τελειότητα ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐν ἄλλῳ μέτρῳ ἔχει τὴν τελειότητα ὁ Θεάνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος κατορθοῖ σχετικὴν τελειότητα, ὁ Θεάνθρωπος ἔχει ἀπόλυτον τελειότητα. Ἡ γενικὴ λοιπὸν «τοῦ Χριστοῦ» ἐν σχέσει πρὸς τὴν τελειότητα δὲν σημαίνει νὰ φθάσωμεν τὴν τελειότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ Χριστός, ἀλλὰ τὴν τελειότητα, τὴν ὁποίαν θέλει ὁ Χριστός. Εἶνε, ὡς ἤδη εἶπομεν, γενικὴ τῆς ιδιότητος, σημαίνει τὴν *χριστιανικὴν* τελειότητα, τὴν τελειότητα, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τις ὡς *χριστιανός*. Τὸ ἐπίθετον «*χριστιανικός*» δὲν εὐρίσκεται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, εὐρίσκονται ὅμως ἐν αὐτῇ ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖαι ἰσοδυναμοῦν πρὸς αὐτὸ καὶ δύνανται νὰ ἀποδίδωνται δι' αὐτοῦ. Οὕτω π.χ. ἡ ἐν Κολ. 2:11 φράσις «ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ» σημαίνει «ἐν τῇ *χριστιανικῇ* περιτομῇ» (ἡ ὁποία γίνεται κατὰ τὸ βάπτισμα) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἰουδαϊκὴν περιτομήν.

Τέλος ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τοὺς ἀποστόλους καὶ λοιποὺς χαρισματοῦχος καὶ ἀξιωματούχος τῆς Ἐκκλησίας κατ' ἄλλους λόγους τῆς Γραφῆς ὤρισεν ὁ Θεός (Ἴδὲ π.χ. Α' Κορ. 12:28), κατ' ἄλλους τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (Πράξ. 13:2, 20:28) καὶ κατὰ τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον ὁ Χριστός. Ἀντιφάσκουν τὰ χωρία τῆς Γραφῆς; Ὅχι βεβαίως, ἀλλὰ διὰ τῆς παραδόξου μεταξύ των διαφορᾶς ἀποδεικνύουν τὴν οὐσιαστικὴν ἐνότητα Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τὰ τρία πρόσωπα ὀρίζουν, ἀποστέλλουν καὶ δίδουν ἀποστόλους καὶ λοιποὺς χαρισματούχος καὶ ἀξιωματούχος, διότι καὶ τὰ τρία εἶνε μία οὐσία ἢ θεότης καὶ μία δύναμις.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«*Αὐτὸς ἐπίσης ἔδωκεν ἄλλους μὲν ὡς ἀποστόλους, ἄλλους δὲ ὡς προφήτας, ἄλλους δὲ ὡς εὐαγγελιστάς, ἄλλους δὲ ὡς ποιμένας καὶ διδασκάλους, διὰ νὰ καταρτίζουσιν τοὺς χριστιανούς, διὰ νὰ κάνουν ἔργον διακονίας διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρις ὅτου ὅλοι φθάσωμεν εἰς τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν καὶ γνῶσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνθρωπον ὄριμον, εἰς τὸ μέτρον τῆς πλήρους' χριστιανικῆς ἡλικίας*».

1. Ἡ τελείας

Ἔφεσ. 5:3-5

«ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ», «ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ»

«Πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχροτύτης καὶ μωρολογία ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα¹, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. Τοῦτο γὰρ ἔστε γινώσκοντες², ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅς³ ἐστὶν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ».

Κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς «πλεονεξία» ἐνταῦθα σημαίνει «πλεονεξία, ἀπληστία» καὶ «πλεονέκτης» σημαίνει «πλεονέκτης, ἄπληστος». Ἄλλ' ἢ συνάφεια, ἐν τῇ ὁποία αἱ λέξεις αὗται ἀναφέρονται, δεικνύει, ὅτι αὗται ἔχουν ἄλλην σημασίαν. Ὅλοι αἱ ἄλλαι λέξεις τοῦ χωρίου αἱ δηλωτικαὶ ἁμαρτιῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἧτοι «πορνεία», «ἀκαθαρσία», «αἰσχροτύτης», «μωρολογία», «εὐτραπελία», «πόρνος», «ἀκάθαρτος», σημαίνουν ἁμαρτίας, διὰ πράξεων ἢ λόγων, καὶ ἁμαρτωλοὺς σαρκικῆς ἢ, ἄλλως, σεξουαλικῆς φύσεως. Ὅπως δὲ ὅλοι αἱ ἄλλαι λέξεις τοῦ χωρίου αἱ δηλωτικαὶ ἁμαρτιῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, οὕτω καὶ αἱ λέξεις «πλεονεξία» καὶ «πλεονέκτης» σημαίνουν ἁμαρτίαν ἢ πρώτη καὶ ἁμαρτωλὸν ἢ δευτέρα σεξουαλικῆς φύσεως. Ὑπὲρ τούτου ἰσχυρῶς συνηγορεῖ καὶ ἡ φράσις «μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν», ἡ ὁποία εἰς τὴν μνήμην ἀνακαλεῖ τὴν φράσιν «αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν» (στίχ. 12). Τὰ σεξουαλικῆς φύσεως ἁμαρτήματα, αὐτὰ πρέπει ν' ἀποφεύγη τις ἀκόμη καὶ νὰ ὀνομάζη, διότι καὶ τὸ νὰ ὀμιλῇ τις δι' αὐτὰ εἶνε αἰσχρὸν, φέρει ἐντροπήν.

Πλέον συγκεκριμένως, «πλεονεξία» ἐνταῦθα λέγεται πᾶσα σεξουαλικὴ πράξις, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὰ φυσικὰ καὶ θεμιτὰ ὄρια, πᾶσα σεξουαλικὴ ὑπερβολὴ καὶ κατάχρησις (Πρβλ. 4:19). Κατὰ ταῦτα τὰς λέξεις «πλεονεξία» καὶ «πλεονέκτης» μεταφράζομεν ἀντιστοίχως «ἀνωμαλία» καὶ «ἀνώματος».

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἃ οὐκ ἀνήκεν

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἴστε γινώσκοντες!

3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὅ

Ἡ «πλεονέκτης», ἤτοι «άνώματος», χαρακτηρίζεται «ειδωλολάτρης», ἐπειδὴ οἱ εἰδωλολάτραι πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν σεξουαλικῶν ὀρμῶν τῶν ἐπεδίδοντο εἰς ἀνωμάλους πράξεις, ὀργιώδεις παρὰ φύσιν ἁμαρτίας καὶ «ἀθεμίτους εἰδωλολατρίας» (Α΄ Πέτρ. 4:3). Καὶ ἐν Α΄ Κορ. 6:9 («οὔτε πόρνοι οὔτε εἰδωλολάτραι οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενικοῖται») τὸ «ειδωλολάτραι», ὡς δεικνύει ἡ συνάφεια τῆς λέξεως, ἔχει σεξουαλικὴν ἔννοιαν. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως ὅτι, ὅπως εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον ὁ Ἀπόστολος λέγει, «πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης», οὕτως εἰς τὸ Κολ. 3:5 λέγει, «τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρία». Καθ' ἡμᾶς δὲ καὶ ἐκεῖ ὑπὸ «τὴν πλεονεξίαν» ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ τὴν σεξουαλικὴν ἀνωμαλίαν. Βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐν σελ. 357-358. Ἐπίσης καθ' ἡμᾶς τὸ «πλεονέκτης» ἔχει σεξουαλικὴν ἔννοιαν εἰς τὸ Α΄ Κορ. 5:9-11, ὅπου συνεκφέρεται μετὰ τοῦ «πόρνος». Βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐν σελ. 261. Τέλος δὲ νομίζομεν, ὅτι καὶ τὸ «πλεονεκτεῖν» ἐν Α΄ Θεσ. 4:6 ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ διαπράττειν ἀνωμαλίας ἐν τῷ σεξουαλικῷ ζητήματι. Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α΄ Θεσ. 4:3-6 ἐν σελ. 363-365.

Τὸ «ἅγιον» δὲν ἔχει ἠθικὴν, ἀλλὰ τελετουργικὴν σημασίαν. Σημαίνει ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐξέλεξεν ἐκ τοῦ κόσμου δι' ἑαυτόν. Εἶνε ἐν ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὰ ὀνόματα «πιστοὶ» (Πράξ. 10:45), «τῆς ὁδοῦ» (Πράξ. 9:2), «ἀδελφοὶ» (Πράξ. 15:1), «μαθηταὶ» (Πράξ. 9:19), «χριστιανοὶ» (Πράξ. 11:26). Τὸ «ἅγιον» ὡς ὄνομα τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Ἐφεσίους, ὅπου περιέχεται τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον, ἀπαντᾷ πολλάκις (1:1, 15, 18, 3:8, 18, 4:12, 5:3, 6:18).

Διὰ τῆς λέξεως «αἰσχροτήτης» κατὰ μίαν ἐκδοχὴν σημαίνεται ἡ αἰσχρολογία, καὶ κατ' ἄλλην ὄχι μόνον ἡ αἰσχροτῆς εἰς τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς χειρονομίας καὶ τὴν ἐν γένει διαγωγὴν. Σήμερον βεβαίως διὰ τῆς εἰρημένης λέξεως σημαίνονται αἱ αἰσχραὶ πράξεις, ὡς εἶνε ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ἡ ἀσέλγεια, αἱ παρὰ φύσιν ἁμαρτίαι. Ἄλλ' ἐν τῷ χωρίῳ ἡ λέξις προφανῶς δὲν ἀναφέρεται εἰς τοιαύτας πράξεις. Περὶ αὐτῶν τῶν πράξεων ἐν τῷ χωρίῳ γίνεται λόγος προηγουμένως εἰς τὸν στίχ. 3. Διὰ τῆς λέξεως «αἰσχροτῆς» ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ μικρότερον κακόν, ὅπως μικρότερα κακὰ εἶνε ἡ «μωρολογία» καὶ ἡ «εὐτραπελία», τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἐν συνεχείᾳ τῆς «αἰσχροτῆτος». Καθ' ἡμᾶς «αἰσχροτῆτης» ἐνταῦθα εἶνε ἡ ἀναίδεια ἢ, καλλίτερον, τὸ ἄσεμνον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ὄχι

μόνον ἀπρεπείς λόγους καὶ κινήσεις, ἀλλὰ καὶ ἀπρεπῆ περιβολὴν καὶ ἐμφάνισιν (Πρβλ. Α΄ Κορ. 11:5-6, 14:35).

Ἡ «εὐχαριστία» κατὰ μίαν γνώμην εἶνε «προσευχὴ εὐχαριστίας, εὐγνωμοσύνης», καὶ κατ' ἄλλην γνώμην εἶνε «λόγος ἐν χάριτι, χαριτωμένος λόγος». Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ «εὐχαριστία» ἐνταῦθα εἶνε ὁ λόγος, διὰ τοῦ ὁποίου δοξάζει τις τὸν Θεόν, ἢ «δοξολογία». Ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει ἐκ τοῦ στόματος τῶν χριστιανῶν νὰ ἐξέρχεται λόγος σαπρὸς, μωρολογία, αἰσχρολογία, βωμολοχία, ἀλλὰ *δοξολογία*. Ἰδὲ στίχ. 19-20, καὶ δὴ τὴν φράσιν, «εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων», ἢ ὁποία σημαίνει, «δοξάζοντες (ἢ δοξολογοῦντες) πάντοτε δι' ὅλα».

Τὸ «γάρ» καθ' ἡμᾶς δὲν εἶνε αἰτιολογικόν. Τὴν παραγγελίαν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πορνείας κλπ. ὁ Ἀπόστολος κατ' οὐσίαν αἰτιολογεῖ διὰ τῶν φράσεων «καθὼς πρέπει ἀγίοις» καὶ «τὰ οὐκ ἀνήκοντα». Τὸ νόημα αὐτῶν τῶν φράσεων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν εἶνε: Ν' ἀποφεύγετε τὴν πορνείαν κλπ., διότι αὐτὰ τὰ πράγματα εἶνε ἀπρεπῆ καὶ δὲν ἀρμόζουν εἰς χριστιανούς. Τὸ «γάρ» εἶνε μεταβατικόν, ὅπως π.χ. εἰς τὸν στίχ. 14, καὶ ἐξηγεῖται «δέ».

Ἡ φράσις, «ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ», ἔνθα πρὸ τῶν δύο ὀνομάτων «Χριστοῦ» καὶ «Θεοῦ» ὑπάρχει ἐν μόνον ἄρθρον, ἠρμηνεύθη διαφόρως. Κατ' ἄλλους ὁ Ἀπόστολος ὁμιλῶν περὶ «τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ» ἐννοεῖ δύο, τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Θεόν, καὶ κατ' ἄλλους ἐννοεῖ ἓνα, τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶνε Θεός. Καθ' ἡμᾶς, ἂν ὁ Ἀπόστολος ἐννοῇ δύο, ἀναφέρει αὐτοὺς διὰ κοινοῦ ἄρθρου, ὅπερ σημαίνει, ὅτι οἱ δύο εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τάξεως. Ἄν δὲν ἦσαν τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τάξεως, δὲν θὰ ἐχρησιμοποίει κοινὸν ἄρθρον. Ὁμοίᾳ εἶνε ἡ ἐν Β΄ Θεσ. 1:12 περίπτωσις, «Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ», καὶ Α΄ Τιμ. 5:21, «Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων». Καὶ ἐνταῦθα πρὸ τῶν δύο ὀνομάτων «Θεοῦ» καὶ «Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ» ὑπάρχει ἐν ἄρθρον. Ἄν δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐννοῇ δύο, ἀναφέρει αὐτοὺς διὰ κοινοῦ ἄρθρου, ἐπειδὴ οἱ δύο εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τάξεως. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν διὰ τοὺς ἀγγέλους, οἱ ὅποιοι εἶνε ἄλλης φύσεως καὶ τάξεως, προσθέτει τὸ ἄρθρον («τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων»). Δέον ἐπίσης νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐρευνωμένου χωρίου τὸ «Χριστοῦ» προτάσσεται καὶ τὸ «Θεοῦ» ἐπι-

τάσσεται. Ἐάν δὲ τὰ δύο αὐτὰ ὀνόματα ἀναφέρωνται εἰς δύο ὑποκείμενα, ἡ πρόταξις τοῦ Χριστοῦ ἔναντι τοῦ Θεοῦ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως καὶ τῆς ἰσοτιμίας Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. Ἄλλως θὰ προετάσσετο μᾶλλον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ὅπως δὲ ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἀνωτέραν αὐτοῦ φύσιν καὶ οὐσίαν ταυτίζεται μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀναμφιβόλως δὲ εἰς ἄλλα χωρία ἀναφέρεται ὡς Χριστὸς ἅμα καὶ Θεός (Ῥωμ. 9:5, Τίτ. 2:13, Β΄ Πέτρ. 1:1). Εἰς δὲ τὸ Λουκ. 2:11 ἀναφέρεται ὡς «Χριστὸς Κύριος», ὅπερ εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «Χριστὸς Θεός».

Εἰς τὴν ἐπίμαχον φράσιν «ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ» ἡμεῖς κλίνομεν πρὸς τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν ὁμιλεῖ περὶ δύο, τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ περὶ ἑνός, τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶνε Θεός. Τέλος δι' ὅσους εἶνε τῆς γνώμης, ὅτι ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ὁ Ἀπόστολος διακρίνει τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι, ἀφοῦ ἡ βασιλεία εἶνε καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός. Ἡ Γραφή οὐδέποτε θὰ ἔλεγεν, «ἡ βασιλεία τοῦ Μιχαὴλ καὶ τοῦ Θεοῦ» ἢ «ἡ βασιλεία τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Θεοῦ».

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ἡ πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἢ ἀνωμαλία οὔτε ὡς ὄνομα νὰ ἀκούεται εἰς σᾶς, καθὼς ἀρμόζει εἰς ἁγίους¹. Νὰ μὴ ὑπάρχη ἐπίσης τὸ ἄσεμνον καὶ μωρολογία ἢ εὐτραπελία², τὰ ἀπρεπῆ αὐτὰ πράγματα, ἀλλὰ μᾶλλον δοξολογία. Νὰ γνωρίζετε δὲ τοῦτο, ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ ἀνώματος, ὁ ὁποῖος εἶνε εἰδωλόλατρης, δὲν ἔχει κληρονομίαν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ».

1. Δηλαδή χριστιανούς

2. Ἡ αἰσχρὰ ἀστειολογία ἢ βωμολοχία

Φιλιπ. 1:16-17

«ΕΙΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑΝ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΕΙΜΑΙ»

«Οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσι, οὐχ ἀγνῶς, οἰόμενοι θλίψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου· οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαὶν τοῦ εὐαγγελίου κείμεαι'».

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Β' Τιμ. 4:16 ἐν σελ. 394-395, ὅπου παραπέμπομεν, ὑποστηρίζομεν, ὅτι ἡ ἐκεῖ λέξις «ἀπολογία» δὲν σημαίνει «ἀπολογία», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «δίκη». Καὶ ἐνταῦθα δὲ νομίζομεν, ὅτι «ἀπολογία» δὲν σημαίνει «ἀπολογία», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «δίκη». Ἡ φράσις, «εἰς ἀπολογίαὶν τοῦ εὐαγγελίου κείμεαι», σημαίνει, «εἶμαι πρὸς δίκην διὰ τὸ εὐαγγέλιον· εἶμαι ὑπόδικος διὰ τὸ εὐαγγέλιον». Ὁ Ἀπόστολος ἦτο εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐπρόκειτο νὰ δικασθῆ διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου.

Κακοὶ ἐργάται τοῦ εὐαγγελίου, φθονεροὶ, κενόδοξοι καὶ φαρμαστικοὶ τύποι, ἐχαιρεκάκου, διότι ὁ Ἀπόστολος ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν ἐξ ἐμπαθοῦς καὶ ἀνταγωνιστικῆς διαθέσεως πρὸς αὐτόν, νομίζοντες, ὅτι οὕτω προσέθετον θλίψιν εἰς τὰ δεσμά του. Ἄλλ' ἄλλοι, ἀγνοὶ κήρυκες, ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν ἐξ ἀγάπης πρὸς τε τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Ἀπόστολον, αἰσθανόμενοι πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν διὰ τὴν φυλάκισίν του, καὶ θέλοντες νὰ εὐχαριστήσουν αὐτόν, διότι ἐγνώριζον καὶ ἀνεγνώριζον καὶ ἐξετίμων, ὅτι ἦτο ὑπόδικος διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ὄχι διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἡ δι' ἐγκληματικὴν τινα πρᾶξιν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Οἱ μὲν κηρύττουν τὸν Χριστὸν ἐξ ἀντιδράσεως, ὄχι ἐξ ἀγνῶν ἐλατηρίων, διότι νομίζουν, ὅτι προσθέτουν θλίψιν εἰς τὰ δεσμά μου· οἱ δὲ (κηρύττουν) ἐξ ἀγάπης, διότι ἀναγνώριζον, ὅτι εἶμαι ὑπόδικος διὰ τὸ εὐαγγέλιον».

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland, ὅπου ὁ στίχ. 17 προηγείται τοῦ στίχ. 16, τὸ χωρίον ἔχει οὕτως: Οἱ μὲν ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαὶν τοῦ εὐαγγελίου κείμεαι, οἱ δὲ ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσι, οὐχ ἀγνῶς, οἰόμενοι θλίψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου

2. Ἡ ἀνταγωνιστικῆς διαθέσεως

Φιλιπ. 1:19-20

«ΕΝ ΠΑΣΗ ΠΑΡΡΗΣΙΑ...
ΜΕΓΑΛΥΝΘΗΣΕΤΑΙ ΧΡΙΣΤΟΣ»

«Οίδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου».

Ἐνταῦθα ὑπὸ «σωτηρίαν» ἄλλοι ἐννοοῦν πρόσκαιρον σωτηρίαν διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἀποστόλου ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ ἄλλοι ἐννοοῦν τὴν αἰώνιον σωτηρίαν. Συντασσόμεθα μετὰ τῶν δευτέρων. Ἀφοῦ ὡς προϋπόθεσιν τῆς «σωτηρίας» ἐκ τῆς ἰδικῆς του πλευρᾶς ἐν στίχ. 20 ὁ Ἀπόστολος θέτει τὸ νὰ δοξάσῃ τὸν Χριστὸν «εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου», ἀσφαλῶς δὲν πρόκειται περὶ σωτηρίας δι' ἀποφυλακίσεως, ἀλλὰ περὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας.

Ἐπὶ «παρρησίαν» οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουσι, ὅτι ἐννοεῖται ἡ ἀφοβία, τὸ θάρρος. Ἄλλ' αὕτη ἡ γνώμη δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει, «ἐν πάσῃ παρρησίᾳ μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν ἐμοί», ἀλλὰ λέγει, «ἐν πάσῃ παρρησίᾳ μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου». Τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ «παρρησία» ἔχει σχέσιν εἰδικῶς πρὸς τὸ σῶμα; Ἄλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀφοβίας, τοῦ θάρρους, αὕτη δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ σῶμα, δὲν εἶνε σωματικὴ, ἀλλὰ ψυχικὴ ἀρετὴ.

Καθ' ἡμᾶς ἡ ἐννοια τοῦ ὅρου «παρρησία» συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ «μεγαλυνθήσεται» καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ «αἰσχυνθήσομαι». Συγκεκριμένως, «παρρησία» ἐνταῦθα σημαίνει «τιμῆ», ὅπως καὶ ἐν Παροιμ. 1:20, 13:5, Α' Τιμ. 3:13, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ τελευταίου ἐκ τῶν χωρίων τούτων ἐν σελ. 373-376, ὅπου παραπέμπομεν διὰ τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν. Ἡ δὲ φράσις «ἐν πάσῃ παρρησίᾳ» σημαίνει «διὰ πάσης τιμῆς, διὰ παντὸς εἶδους τιμῆς», καὶ ἐπεξηγεῖται

διὰ τῆς φράσεως «εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου»¹. Ἐν εἶδος τιμῆς εἶνε ἡ ζωὴ τοῦ σώματος. Διότι ζῶν ὁ Ἄποστολος εἰργάζετο πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ Χριστοῦ (Πρβλ. «Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστός», στίχ. 21). Ἄλλο δὲ εἶδος τιμῆς εἶνε ὁ θάνατος τοῦ σώματος, ὁ μαρτυρικὸς δηλονότι θάνατος ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Οὕτως ἡ «παρρησία» ὡς «τιμὴ» συνδέεται ἄριστα πρὸς «τὸ σῶμα», ὅπως τὸ χωρίον ἀπαιτεῖ, ἀφοῦ καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἀποστόλου ἦσαν πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀποστολικὸς λόγος, «Ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι κλπ.», σημαίνει: Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ καταισχυθῶ. Ἄλλ' ὅπως πάντοτε δι' ἐμοῦ ὡς ἀποστόλου ἐδοξάζετο ὁ Χριστός, οὕτω καὶ τώρα θὰ δοξασθῇ διὰ τοῦ σώματός μου μὲ πᾶσαν τιμὴν, εἴτε δηλαδὴ μὲ τὴν ζωὴν εἴτε μὲ τὸν θάνατόν μου. Ἡ ζωὴ μου εἶνε τιμὴ, μὲ τὴν ὁποίαν τιμᾶται καὶ δοξάζεται ὁ Χριστός, διότι ζῶν ἐργάζομαι καὶ ἀναλίσκομαι διὰ τὸν Χριστόν, καὶ ἐὰν ὑποστῶ μαρτυρικὸν θάνατον, αὐτὸς ὁ θάνατος θὰ εἶνε ἄλλη τιμὴ, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ τιμηθῇ καὶ θὰ δοξασθῇ ὁ Χριστός.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι γνωρίζω, ὅτι τοῦτο θ' ἀποβῇ εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ἰδικῆς σας δεήσεως καὶ τῆς βοηθείας τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συμφώνως πρὸς τὴν προσδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ καταισχυθῶ, ἀλλ' ὅπως πάντοτε, οὕτω καὶ τώρα θὰ δοξασθῇ ὁ Χριστός διὰ τοῦ σώματός μου μὲ πᾶσαν τιμὴν, εἴτε δηλαδὴ μὲ τὴν ζωὴν εἴτε μὲ τὸν θάνατον».

1. Ὁμοίως ἐν στίχ. 18 ἡ φράσις «παντὶ τρόπῳ» ἐπεξηγεῖται διὰ τῆς φράσεως «εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ», ὅπως καὶ πολλαὶ ἄλλαι φράσεις περιέχουσιν τὸ «πᾶς» ἐπεξηγοῦνται, π.χ. ἐν Ῥωμ. 1:16, 2:10, Α' Κορ. 12:13, Α' Πέτρ. 2:13-14.

Φιλιπ. 2:1-2

«...ΕΙ ΤΙΣ ΣΠΛΑΓΧΝΑ ΚΑΙ ΟΙΚΤΙΡΜΟΙ»
 «ΙΝΑ ΤΟ ΑΥΤΟ ΦΡΟΝΗΤΕ...
 ΤΟ ΕΝ ΦΡΟΝΟΥΝΤΕΣ»

«*Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τις¹ παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμφυχοι, τὸ ἐν φρονοῦντες*».

Ἐνταῦθα κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία «τις» (οὐδέτερον «τι») ἀναφέρεται εἰς πρᾶγμα, τὸ πρᾶγμα «παραράκλησις» εἰς τὴν πρώτην πρότασιν τοῦ χωρίου, «παραμύθιον» εἰς τὴν δευτέραν πρότασιν, «κοινωνία» εἰς τὴν τρίτην, «σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί» εἰς τὴν τετάρτην. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν εἶνε ὀρθή. Ἄν ἦτο ὀρθή, ἡ τετάρτη πρότασις θὰ ἦτο «εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί», ἐνῶ τώρα εἶνε «εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί». Καθ' ἡμᾶς ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία «τις» ἀναφέρεται εἰς πρόσωπον, ὄχι εἰς πρᾶγμα, καὶ εἶνε ὑποκείμενον τοῦ ὑπονοουμένου ῥήματός «ἐστι», αἱ δὲ λέξεις «παραράκλησις», «παραμύθιον», «κοινωνία», «σπλάγχνα» καὶ «οἰκτιρμοί» εἶνε κατηγορούμενα. Διὰ τοῦτο ἀντὶ τῆς γραφῆς «εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης» δεχόμεθα τὴν διάφορον γραφὴν «εἴ τις παραμύθιον ἀγάπης». Ἡ μεταβολὴ τοῦ «τις» εἰς «τι» ἔγινε κατὰ συμμόρφωσιν πρὸς τὸ οὐδέτερον «παραμύθιον», ἐπειδὴ δὲν ἔγινεν ἀντιληπτόν, ὅτι τὸ «τις» ἀναφέρεται εἰς πρόσωπον («εἴ τις» = «ἐὰν κανεῖς» ἢ «ὅστις»). Κατὰ ταῦτα ἡ πρώτη πρότασις τοῦ χωρίου, «*Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ*», δὲν πρέπει νὰ ἐξηγητῆται, «*Ἐὰν λοιπὸν ὑπάρχη ἐνθάρρυνσις τις ἐν Χριστῷ*», ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται, «*Ἐὰν τις λοιπὸν εἶνε ἐνθάρρυνσις ἐν Χριστῷ*», ἢ, «*Ὅστις λοιπὸν εἶνε ἐνθάρρυνσις ἐν Χριστῷ*». Ὅμοίως δὲ πρέπει νὰ ἐξηγῶνται καὶ αἱ ὑπόλοιποι προτάσεις τοῦ στίχ. 1, αἱ ὁποῖαι

1. Τὸ κείμενον κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καθὼς καὶ τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τὴν γραφὴν τι

περιέχουν τὴν ἀόριστον ἀντωνυμίαν «τις». Ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας γνώμης, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἀντωνυμία δὲν ἀναφέρεται εἰς πρᾶγμα, ἀλλ' εἰς πρόσωπον, ἐκτὸς τῆς φράσεως «εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί», συνηγορεῖ καὶ ὁ στίχ. 2, ὅπου σαφῶς ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρεται εἰς πρόσωπα, πρὸς τὰ ὁποῖα λέγει, «πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε κλπ.». Καθ' ἡμᾶς δηλαδὴ οἱ δύο στίχοι τοῦ χωρίου συνδέονται μεταξύ των κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: "Ὅστις εἶνε ἐνθάρρυνσις ἐν Χριστῷ, ὅστις εἶνε παρηγορία ἐξ ἀγάπης (πρὸβλ. «οἷτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία», Κολ. 4:11), ὅστις εἶνε «κοινωνία πνεύματος», ὅστις εἶνε εὐσπλαγχνία καὶ ἔλεος, ὅλοι σεῖς κάνετε πλήρη τὴν χαρὰν μου, «ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε κλπ.».

Ἡ φράσις «κοινωνία πνεύματος» δὲν σημαίνει, νομίζομεν, κοινωνίαν μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἢ μετοχὴν εἰς τὰς δωρεὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπειδὴ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε πρόσωπον τῆς Θεότητος, ἢ πρότασις ἢ περιέχουσα τὴν φράσιν ταύτην δὲν θὰ ἐτίθετο, νομίζομεν, μεταξύ τῶν προτάσεων, ὅπου εἶνε τώρα, ἀλλὰ θὰ ἐτίθετο παρὰ τὴν πρώτην πρότασιν, ἐν τῇ ὁποῖα μνημονεύεται πρόσωπον τῆς Θεότητος, ὁ Χριστός, ἢ θὰ ἐτίθετο εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχ. 1 ὡς ἐπισφράγισμα. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ φράσις «κοινωνία πνεύματος» (Πρὸβλ. «ἐν ἐνὶ πνεύματι», 1:27) σημαίνει «πνευματικὴ κοινωνία, πνευματικὴ συμμετοχή», ἢ, ἄλλως, «κοινωνία καρδίας, κοινωνία αἰσθημάτων», δεδομένου, ὅτι πολλάκις «πνεῦμα» καὶ «καρδία» εἶνε συνώνυμα, ὅπως π.χ. φαίνεται ἐν Ψαλμ. 50:12,19 (51:10,17). Λέγων ὁ Ἀπόστολος «εἴ τις κοινωνία πνεύματος» ἐννοεῖ, «ἐὰν τις εἶνε ἄνθρωπος πνευματικῆς κοινωνίας· ἐὰν τις ἔχη πνευματικὴν κοινωνίαν μετ' ἐμοῦ· ἐὰν τις συμμερίζεται τὰ αἰσθήματά μου· ἐὰν τις ἔχη κατανόησιν ἀπέναντί μου». Οὕτως ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «κοινωνία πνεύματος» εἶνε συναφῆς πρὸς τὰς ἔννοιαι τῶν ἀντιστοιχῶν φράσεων τοῦ στίχ. 1 «παράκλησις ἐν Χριστῷ», «παραμύθιον ἀγάπης», «σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί». Προφανῆς ὁ συναισθηματικὸς τόνος ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Ἀποστόλου.

Εἰς τὴν φράσιν, «πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε», τὸ «ἵνα» δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ μέσου, ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν ἐν λόγῳ φράσιν δίδουν τὴν ἔννοιαν, «κάνετε πλήρη τὴν χαρὰν μου μετὰ τὸ νὰ φρονῆτε τὸ αὐτό». Καθ' ἡμᾶς ἡ πρότασις «ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε» εἶνε ἐπεξηγηματικὴ, ἐπεξηγεῖ «τὴν χαρὰν», «Χαρά» τοῦ Ἀποστόλου ἦτο «ἵνα τὸ αὐτό»

Χρῆς

φρονῶσιν» οἱ χριστιανοί. Ὅμοίως ἐν Γ' Ἰωάν. 4, «Μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα περιπατοῦντα ἐν ἀληθείᾳ», ἡ πρότασις «ἵνα ἀκούω κλπ.» εἶνε ἐπεξηγήσις τοῦ «τούτων». Ὁ παρατεθεὶς λόγος σημαίνει, «Χαράν μεγαλυτέραν ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἔχω, ν' ἀκούω δηλαδή, ὅτι τὰ τέκνα μου ζοῦν κατ' ἀρετήν», ἢ, ἄλλως, «Ἡ μεγαλυτέρα μου χαρὰ εἶνε αὐτὰ τὰ πράγματα, ν' ἀκούω δηλαδή, ὅτι τὰ τέκνα μου ζοῦν μὲ καλωσύνην» (Βλέπε ἐρμηνείαν τοῦ Γ' Ἰωάν. 3-4 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 262-263). Ἐπίσης ἐν Ἰωάν. 15:13, «Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ», ἡ πρότασις «ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ κλπ.» εἶνε ἐπεξηγήσις τοῦ «ταύτης». Τὸ παράθεμα σημαίνει, «Οὐδεὶς ἔχει ἀγάπην μεγαλυτέραν αὐτῆς (τῆς ἀγάπης), δηλαδή νὰ θυσιάσῃ τις τὴν ζωὴν του ὑπὲρ τῶν φίλων του». Ἡ μεγαλυτέρα ἀγάπη εἶνε αὕτη, νὰ θυσιάσῃ κανεὶς τὴν ζωὴν του διὰ τοῦς ἄλλους.

Μετὰ τὴν φράσιν «ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε» ἡ φράσις «τὸ ἐν φρονούντες» δὲν δύναται νὰ σημαίη «τὸ αὐτὸ φρονούντες», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, διότι οὕτω αἱ δύο φράσεις συνιστοῦν ἀνιαρὰν παλλιλογίαν: νὰ φρονῆτε τὸ αὐτὸ φρονούντες τὸ αὐτό! Καθ' ἡμᾶς εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὸ «φρονῶ» σημαίνει «ἐνδιαφερόμαι, ἐπιδιώκω», ὅπως ἐν 3:19 («οἱ τὰ ἐπίγεια φρονούντες», τουτέστιν, «οἱ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὰ ἐπίγεια· οἱ ἐπιδιώκοντες τὰ ἐπίγεια», 4:10, «ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἡκαιρεῖσθε δέ»), Β' Μακ. 14:8 («ὑπὲρ τῶν ἀνηκόντων τῷ βασιλεῖ γνησιῶς φρονῶν»), Κολ. 3:2 («τὰ ἄνω φρονεῖτε», ὅπερ παρὰλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸ «τὰ ἄνω ζητεῖτε» τοῦ στίχ. 1). Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις τοῦ ἐρμηνευομένου ἑδαφίου «τὸ ἐν φρονούντες» σημαίνει «ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὸ αὐτό, ἐπιδιώκοντες τὸ αὐτό».

Μεταφράζομεν:

«Ὅστις λοιπὸν εἶνε ἐνθάρρυνσις ἐν Χριστῷ, ὅστις εἶνε παρηγορία ἐξ ἀγάπης, ὅστις εἶνε πνευματικὴ συμμετοχή', ὅστις εἶνε εὐσπλαγχνία καὶ ἔλεος, κάνετε πλήρη τὴν χαράν μου νὰ φρονῆτε τὸ αὐτό, ἔχοντες τὴν αὐτὴν ἀγάπην, ἠνωμένοι ψυχικῶς, ἐπιδιώκοντες τὸ αὐτό».

1. Ἡ κατανόησις (ἀφοῦ κατανοεῖ τις τὸν ἄλλον, ὅταν πνευματικῶς μεθίσταται εἰς τὴν θέσιν του καὶ συμμερίζεται τὴν κατάστασίν του).

Φιλιπ. 2:17

«ΕΙ ΚΑΙ ΣΠΕΝΔΟΜΑΙ ΕΠΙ ΤΗ ΘΥΣΙΑ... ΧΑΙΡΩ»

«Ἄλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν».

Τὸ «ἀλλὰ» δὲν εἶνε ἀντιθετικὸν ἢ βεβαιωτικόν, ὅπως νομίζεται, ἀλλὰ μεταβατικόν, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ», ὅπως π.χ. ἐν Ἰωάν. 15:21, 16:4.

Τὸ «εἰ καὶ» κατ' ἄλλους σημαίνει «ἂν καί, καίτοι», καὶ κατ' ἄλλους «καὶ ἂν, καὶ ἂν ἀκόμη». Ὁρθὴ εἶνε ἡ πρώτη ἐκδοχή. Βλέπε τὸ «εἰ καὶ» ἐν Λουκ. 18:4, Β' Κορ. 4:16, 7:8 (δύς), 12 κλπ.

Εἰς τὸ «σπένδομαι» οἱ ἐρμηνευταὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν, «γίνομαι σπονδῆ, θὰ γίνω σπονδῆ διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματός μου». Παραπέμπουν δὲ εἰς τὸ Β' Τιμ. 4:6, «Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε», ὅπου ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ τὸ «σπένδομαι» ἐν ὄψει τοῦ θανάτου του. Ἄλλ' εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον τῆς πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῆς τὸ «σπένδομαι» δὲν νομίζομεν, ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Ἀποστόλου. Τὸ 2:24 δεικνύει, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῆς ὁ Ἀπόστολος δὲν ἐθεώρει τὸν θάνατόν του ὡς ἐπικείμενον, ἀφοῦ εἶχεν ἐν Κυρίῳ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι θ' ἀπεφυλακίζετο καὶ θὰ ἐπεσκέπτετο τοὺς Φιλιππησίους.

Εἰς τὴν πρόθεσιν «ἐπὶ» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν διαφόρους ἐννοίας, ὥστε τὸ «σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ...» νὰ σημαίνει, «θὰ χυθῶ ὡς σπονδῆ ἐπὶ τῆς θυσίας...»· «πρὸς τῇ θυσίᾳ... καὶ σπένδομαι, θὰ χύσω τὸ αἷμά μου»· θὰ χύσω ὡς σπονδὴν τὸ αἷμά μου διὰ τὴν θυσίαν...». Κατὰ τὸ Ἀριθ. 15:1-10 αἱ αἱματηραὶ θυσίαι ἔδει νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ σπονδῆς οἴνου. Οὕτω δὲ θεωρεῖται, ὅτι ὁ Ἀπόστολος «σπένδεται», γίνεται σπονδῆ, πρὸς συμπλήρωσιν καὶ τελείωσιν «τῆς θυσίας καὶ λειτουργίας» κατὰ τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου.

«Θυσία καὶ λειτουργία» κατ' ἄλλους μὲν εἶνε ἡ πράξις τοῦ προσφέρειν θυσίαν καὶ τοῦ λειτουργεῖν, αὐτὴ δὲ ἡ πράξις γίνεται ὑπὸ τοῦ Παύλου χάριν τῆς πίστεως τῶν Φιλιππησίων, κατ' ἄλλους δὲ εἶνε τὸ ὡς θυσία προσφερόμενον καὶ λειτουργούμενον, αὐτὸ δὲ εἶνε ἡ πί-

στις τῶν Φιλιππησίων. Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ὁ Ἀπόστολος, σὺν «τῇ θυσίᾳ» καὶ «τῇ λειτουργίᾳ» ἦτοι ὑπηρεσία αὐτοῦ διὰ τὴν πίστιν τῶν Φιλιππησίων, «σπένδεται», προσφέρει καὶ τὸ αἷμά του ὡς σπονδὴν. Κατὰ τὴν δευτέραν δ' ἐκδοχὴν ὡς «θυσία» καὶ «λειτουργία» προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἡ πίστις τῶν Φιλιππησίων, ὁ δὲ Παῦλος πρὸς τελειώσιν τῆς προσφορᾶς τῶν Φιλιππησίων «σπένδεται», προσφέρει ὡς σπονδὴν τὸ αἷμά του. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔννοια τῆς θυσίας συνδέεται μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱερέως, κατὰ μίαν γνώμην ἱερεὺς προσφέρων «θυσίαν» τὴν πίστιν τῶν Φιλιππησίων εἶνε ὁ Παῦλος, κατ' ἄλλην δὲν γνώμην ἱερεῖς προσφέροντες τὴν «θυσίαν» εἶνε αὐτοὶ οἱ Φιλιππησίοι, ἀφοῦ πάντες οἱ πιστοὶ εἶνε ἱερεῖς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς γενικῆς ἱερωσύνης καὶ προσφέρουν θυσίας εἰς τὸν Κύριον.

Ὡς πρὸς τὸν συσχετισμὸν τοῦ ἐξεταζομένου ἑδαφίου μὲ τὸ Ἀριθ. 15:1-10, κατὰ τὸ ὅποιον αἱ αἱματηραὶ θυσίαι ἔδει νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ σπονδῆς οἴνου, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ συσχετισμὸς δὲν εἶνε ἐπιτυχῆς διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

Ὁ αὐτὸς Ἰσραηλίτης, ὁ ὁποῖος προσέφερε τὴν αἱματηρὰν θυσίαν, προσέφερε καὶ τὴν σπονδὴν τοῦ οἴνου. Ἄλλ' εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐξεταζομένου ἑδαφίου κατὰ τὴν ἐκδοχὴν, ὅτι «ἡ θυσία» εἶνε ἡ πίστις, ἄλλοι προσφέρουν «τὴν θυσίαν», οἱ Φιλιππησίοι, καὶ ἄλλος «σπένδεται», προσφέρει τὴν σπονδὴν, ὁ Παῦλος. Ἐπίσης κατὰ τὴν μωσαϊκὴν διάταξιν αἱματηραὶ θυσίαι συνωδεύοντο ὑπὸ σπονδῆς οἴνου, ἐνῶ ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει, ὑπὸ τὴν ἐκδοχὴν «τῆς θυσίας» ὡς τῆς πίστεως καὶ τοῦ «σπένδεσθαι» ὡς τοῦ ἐκχέειν τὸ αἷμα, συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον· «ἡ θυσία», ἦτοι ἡ πίστις, δὲν εἶνε αἱματηρά, καὶ ἡ σπονδὴ δὲν γίνεται δι' οἴνου, ἀλλὰ δι' αἵματος. Ἐκτὸς δὲ τούτων, ὁ συσχετισμὸς τῆς θυσίας τῶν Φιλιππησίων καὶ τῆς σπονδῆς τοῦ Παύλου πρὸς τὰς θυσίας καὶ τὰς συνοδευούσας αὐτὰς σπονδάς, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ τὸ Ἀριθ. 15:1-10, ἐμφανίζει τὴν προσφορὰν τῶν Φιλιππησίων ὡς τὴν κυρίως προσφορὰν, τὴν δὲ προσφορὰν τοῦ Παύλου ὡς δευτερεύον τι, ἀφοῦ ἡ θυσία ἦτο τὸ κύριον πρᾶγμα, ἡ δὲ σπονδὴ ἔφερε συμπληρωματικὸν χαρακτῆρα.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον, εἶνε ἄστοχον νὰ ἐκλαμβάνεται ἡ πίστις ὡς «θυσία». Ἡ πίστις εἶνε προϋπόθεσις θυσιῶν καὶ ὄρος διὰ νὰ γίνωνται αἱ θυσίαι παρὰ τοῦ Κυρίου δεκταί, δὲν εἶνε θυσία. Θυσία ἦσαν ὅσα ὁ Ἀπόστολος ἔπραξε καὶ ὑπέφερε, διὰ νὰ φθάσουν καὶ προοδεύσουν οἱ Φιλιππησίοι εἰς τὴν πίστιν, ὅχι αὐτὴ ἡ πίστις τῶν Φιλιππησίων.

Καθ' ἡμᾶς, ἐπειδὴ τὸ «σπενδόμενον» χύνεται, δαπανᾶται, ἀναλίσκεται, εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον τὸ «σπένδομαι» σημαίνει «ἐκδαπανᾶμαι, ἀναλίσκομαι». Τὸ «σπένδομαι» δηλαδὴ ἐνταῦθα δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος, ὅπως καὶ τὸ «θυσία» ἐνταῦθα καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. ἐν Ἑβρ. 13:15,16, δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς σφαγῆς, ὁμοίως καὶ τὸ «θυσιάζομαι» ἐν Σοφ. Σειρ. 35:2. Λέγων τις, «θυσιάζομαι διὰ τὸ καθῆκον», μεταφορικῶς ἐννοεῖ, «ἐκδαπανᾶμαι, ἀναλίσκομαι χάριν τοῦ καθήκοντος». Ὡστε τὸ «σπένδομαι» τοῦ ἐρευνωμένου ἔδαφιου εἶνε συνώνυμον τοῦ «θυσιάζομαι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐκδαπανᾶμαι, ἀναλίσκομαι».

Ἡ δὲ πρόθεσις «ἐπι» μετὰ δοτικῆς σημαίνει ἡ αἰτίαν, ὅπως εἰς τὸ 1:5 καὶ τὸ Λουκ. 5:5, ἢ τρόπον, ὅπως εἰς τὸ Ῥωμ. 4:18 καὶ τὸ Β' Κορ. 9:6, ὅπου τὸ «ἐπ' εὐλογίαις ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «φειδομένως» καὶ σημαίνει «ἀφθόνως». Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ «σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν» σημαίνει, «ἐκδαπανᾶμαι, ἀναλίσκομαι ἐξ αἰτίας τῆς θυσίας καὶ τῆς ὑπηρεσίας διὰ τὴν πίστιν σας», εἰς τὴν δευτέραν δὲ περίπτωσιν σημαίνει, «ἐκδαπανᾶμαι, ἀναλίσκομαι διὰ τῆς θυσίας καὶ ὑπηρεσίας χάριν τῆς πίστεώς σας», ἢ, «ἐκδαπανᾶμαι, ἀναλίσκομαι θυσιάζομενος καὶ προσφέρων ὑπηρεσίαν διὰ τὴν πίστιν σας». Εἴτε ἐκλάβωμεν τὴν πρόθεσιν «ἐπι» εἰς τὴν σημασίαν τῆς αἰτίας εἴτε εἰς τὴν σημασίαν τοῦ τρόπου, τὸ νόημα τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου κατ' οὐσίαν εἶνε τὸ αὐτό.

«Ἡ θυσία» λοιπὸν καὶ «ἡ λειτουργία» εἶνε τοῦ Ἀποστόλου, ὄχι τῶν Φιλιππησίων, καὶ συνιστοῦν τὸ περιεχόμενον τοῦ «σπένδομαι», συνεπῶς δὲ αὐταὶ δὲν εἶνε «ἡ πίστις», ἀλλ' αἰτίαι διὰ τὰ πιστεύσουν καὶ προοδεύσουν ἐν τῇ πίστει οἱ Φιλιππησιοί.

Κατὰ ταῦτα λέγων ὁ Ἀπόστολος, «ἂν καὶ ἀναλίσκομαι θυσιάζομενος... χαίρω», ἐκφράζεται ὅπως ἐν Β' Κορ. 12:15, ὅπου λέγει, «ἤδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν». Ὁ Παῦλος δὲν ἐλυπεῖτο καὶ δὲν ἐδυσφόρει, ἀλλ' ἔχαιρε καὶ ἠδύνετο ἀναλισκόμενος καὶ θυσιάζομενος ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν. Ἴδὲ καὶ Κολ. 1:24, «Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν».

Μεταφράζομεν:

«Καίτοι δὲ ἀναλίσκομαι μὲ τὴν θυσίαν καὶ ὑπηρεσίαν χάριν τῆς πίστεώς σας, χαίρω καὶ συμμετέχω εἰς τὴν χαρὰν ὄλων ὑμῶν».

Φιλιπ. 3:12

«ΟΥΧ ΟΤΙ... ΗΔΗ ΤΕΤΕΛΕΙΩΜΑΙ»

«Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «οὐχ ὅτι» παρουσιάζει δυσκολίαν. Ἡ γνώμη, ὅτι τοῦτο εἶνε ἔλλειπτικὸν καὶ πρέπει νὰ συμπληρωθῇ οὕτως, «Οὐ λέγω, ὅτι...» = «Δὲν λέγω, ὅτι...», δὲν εἶνε ὀρθή. Ἐὰν πράγματι ἐπρόκειτο περὶ ἐλλείψεως, ὅπως εἰς τὸ 4:17, ἡ συμπλήρωσις θὰ ἐγένετο κατ' ἄλλον τρόπον: «Λέγω τοῦτο, οὐχ ὅτι...» = «Λέγω τοῦτο, ὄχι διότι...». Τὸ «ὅτι» ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει εἶνε ἐιδικόν, ἐνῶ ἐν τῇ δευτέρᾳ εἶνε αἰτιολογικόν, ὡσαύτως καὶ ἡ ὅλη ἔννοια τοῦ «οὐχ ὅτι» μετὰ τοῦ συμπληρώματος εἶνε διάφορος ἐν ἑκατέρᾳ περιπτώσει. Ἐκτὸς δὲ τούτων, ὁ Ἀπόστολος δὲν ἔγραψε προηγουμένως τι, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ παρεξηγηθῇ, ὥστε διὰ τοῦ λόγου τοῦ εἰσαγομένου μὲ τὸ «οὐχ ὅτι» νὰ προλαμβάνῃ ἢ νὰ διορθῶνῃ τὴν παρεξήγησιν, ὅπως εἰς τὸ 4:17.

Πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ «οὐχ ὅτι» βοηθεῖ ἡ φράσις τοῦ 4:11, «Οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω». Σαφῶς ἐν τῇ φράσει ταύτῃ τὸ «οὐχ ὅτι» δὲν εἶνε ἔλλειπτικόν. Τὸ «λέγω» δὲν ἐξυπακούεται πρὸς συμπλήρωσιν, ὅπως εἰς τὸ 4:17, ἀλλὰ περιέχεται ἐν τῇ φράσει. Ἡ δὲ ὀρθὴ ἀπόδοσις τῆς φράσεως δι' αὐστηρᾶς κατὰ λέξιν μεταφράσεως καθ' ἡμᾶς εἶνε αὕτη: «Δὲν λέγω βεβαίως (τοῦτο) ἔνεκα στερήσεως», ἢ, «Δὲν λέγω βεβαίως (τοῦτο), ἐπειδὴ στεροῦμαι». Τὸ «ὅτι» δηλαδὴ σημαίνει «βεβαίως». Αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπως π.χ. ἐν Ἐξόδ. 3:12 («ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ»), Α' Βασ. 14:44. Ὅπως δ' ἐν τῇ εἰρημένη φράσει τοῦ 4:11 τὸ «οὐχ ὅτι» δὲν εἶνε ἔλλειπτικόν καὶ τὸ «ὅτι» σημαίνει «βεβαίως», οὕτω καὶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ Φιλιπ. 3:12. Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ φράσις τοῦ χωρίου τούτου, «Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον», σημαίνει, «Δὲν ἔλαβον βεβαίως ἤδη», ἢ, «Βεβαίως μέχρι τώρα δὲν ἔλαβον».

Τὸ «τετελείωμαι» κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἠθικῆς τελειοποιήσεως. Κατ' αὐτοὺς δηλαδὴ, λέγων ὁ Παῦλος, «Οὐχ ὅτι... ἤδη τετελείωμαι», ἐννοεῖ, ὅτι δὲν ἔχει ἀκόμη τελειο-

ποιηθῆ, δὲν ἔχει ἀκόμη γίνεи τέλειος. Βεβαίως ὁ Ἀπόστολος, καί-
τοι εἶχε φθάσει εἰς ἰλιγγιώδη ὕψη ἀρετῆς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ
ἰσχυρισθῆ, ὅτι εἶχε γίνεи τέλειος. Ἐν στίχ. 15 κατατάσσει ἑαυτὸν
μεταξὺ τῶν «τελείων», ἀλλ' ἐκεῖ τὸ «τέλειος» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ
«ῶριμος», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Α' Κορ. 14:20.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «τετελειώμαι» δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἠθικῆς
τελειοποιήσεως, ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλὰ τῆς δικαιοῦσε-
ως, τῆς σωτηρίας δηλαδὴ καὶ δόξης. Τὸ «τετελειώμαι» εἶνε ἰσο-
δύναμον πρὸς τὸ «δεδικαίωμαι». Ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ γραφὴ «δεδι-
καίωμαι», τὴν ὁποῖαν θεωροῦμεν ἐπεξηγηματικὴν τοῦ «τετελει-
ώμαι». Πρβλ. τὴν ἐν Α' Κορ. 4:4 φράσιν «ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δε-
δικαίωμαι». Τὸ «ἔλαβον» καὶ τὸ «τετελειώμαι» ἀναφέρονται εἰς τὸ
αὐτὸ πρᾶγμα, κατ' οὐσίαν εἶνε ταυτόσημα, συμφώνως πρὸς τὴν
ἑβραϊκὴν συνθήειαν τῆς ἐκφράσεως μιᾶς ἐννοίας διὰ πολλῶν λέξε-
ων καὶ τρόπων. Ὁ σύνδεσμος «ἦ» δὲν εἶνε δηλαδὴ διαζευκτικὸς,
ἀλλὰ συνδετικὸς ταυτοσήμων λέξεων, ὅπως ἐν Πράξ. 11:8. Ἐπειδὴ
δὲ τὸ «ἔλαβον» καὶ τὸ «τετελειώμαι» σημαίνουν κατ' οὐσίαν τὸ
αὐτό, διὰ τοῦτο ὕστερον ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ἀντὶ τῶν δύο τούτων
λέξεων χρησιμοποιεῖται μία, τὸ «καταλάβω» («κατελιηφέναι» ἐν
στίχ. 13). Τὸ «ἔλαβον» βοηθεῖ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἐννοίας τοῦ
κατ' οὐσίαν ταυτοσήμου, ὡς εἶπομεν, «τετελειώμαι». Ἐὰν τὸ τε-
λευταῖον τοῦτο εἶχε τὴν ἔννοιαν τῆς ἠθικῆς τελειότητος, ὅπως νο-
μίζουν οἱ ἐξηγηταί, ὁ Ἀπόστολος δὲν θὰ ἔλεγεν «ἔλαβον». Διότι
ἡ ἠθικὴ τελειότης δὲν εἶνε πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον λαμβάνει τις παρ'
ἄλλου, ἐνῶ ἡ δικαίωσις, τουτέστιν ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα, εἶνε
πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον λαμβάνει τις παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἶνε «τὸ βραβεῖον
τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ» κατὰ τὸν στίχ. 14.

Προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος ὠμίλησε διὰ «τὴν ἐκ Θεοῦ δι-
καιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει» (στίχ. 9), διὰ τὴν δικαίωσιν δηλαδὴ ἢ
ἄλλως σωτηρίαν του ἐκ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Χρι-
στόν. Ἐπίσης ὠμίλησε διὰ «τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν» (στίχ.
11), τὴν ἔνδοξον δηλαδὴ ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, ἡ ὁποῖα συνδέε-
ται ἀρρηκτως πρὸς τὴν δικαίωσιν, τὴν αἰωνίαν σωτηρίαν. Ἀλλὰ
περὶ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἔνδοξον ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν
ὠμίλησε μετὰ φόβου· «εἰ πως καταστήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν
τῶν νεκρῶν», τουτέστι, «μὴ πως φθάσω εἰς τὴν ἔνδοξον ἀνά-
στασιν τῶν νεκρῶν». Ὁ Ἀπόστολος δὲν ἐθεώρει τὴν δικαίωσιν
ἦτοι τὴν σωτηρίαν του βεβαίαν, ἀλλ' ἀμφέβαλλεν, ἠγωνία καὶ ἔτρε-

με περί αὐτῆς (Ἰδὲ καὶ Α΄ Κορ. 9:27. Πρβλ. καὶ Φιλίπ. 2:12). Ἐφοβεῖτο, μήπως δὲν θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν ἔνδοξον ἀνάστασιν. Καὶ ἐπειδὴ τοιοῦτον φόβον ἐξέφρασε προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος, διὰ τοῦτο τώρα ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἐδαφίῳ δικαιολογῶν τὸν φόβον του διαβεβαιώνει καὶ τονίζει, «Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι», τουτέστι, «Δὲν ἔλαβον βεβαίως ἀκόμη ἢ δὲν ἔχω δικαιωθῆ ἀκόμη». Ἄλλοι ἐθεώρουν δι' ἑαυτοὺς ἢ διὰ τὸν Παῦλον δεδομένην καὶ ἐξησφαλισμένην τὴν σωτηρίαν. Ἄλλ' ὁ Ἀπόστολος δὲν εἶχε τοιοῦτον φρόνημα. Πάλιν δὲ ἐκφράζεται μετὰ ἀμφιβολίας καὶ φόβου διὰ τῆς φράσεως «διώκω, εἰ καὶ καταλάβω», ἐν τῇ ὁποία τὸ «εἰ καὶ» σημαίνει «μήπως», ὅπως τὸ προηγηθὲν «εἰ πως» ἐν στίχ. 11. Ὁξέως δὲ πρὸς τοὺς φρονούντας ἄλλως ἀντιθέτων ἑαυτὸν λέγει: «Ἀδελφοί, ἐγὼ ἑμαυτὸν οὐπω λογίζομαι κατεληφέναι» (στίχ. 13).

Ἄξιον παρατηρήσεως τὸ ὠραῖον λογοπαίγνιον, καθ' ὃ τὸ ἀπλοῦν «ἔλαβον» μεταβάλλεται εἰς τὸ σύνθετον καὶ ἰσχυρότερον «καταλάβω» καὶ τοῦτο τρέπεται εἰς τὸ παθητικὸν «κατελήφθην». Διὰ τοῦ «κατελήφθην ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ» ὁ Παῦλος ὑπαινίσσεται τὸ γεγονός, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς συνέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὴν Δαμασκόν.

Τὸ «τελειῶ» σημαίνει «δικαιῶ» καὶ ἐν Ἑβρ. 7:19, 11:40, 12:23, Ἰακ. 2:22, καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 421-423, 447-449, 463-465, 471-473). Συναφῶς καὶ τὸ «τελείωσις» ἐν Ἑβρ. 7:11 καθ' ἡμᾶς σημαίνει «δικαίωσις» καὶ τὸ «τελειωτής» ἐν Ἑβρ. 12:2 σημαίνει «δικαιωτής», ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δικαιώνει». Ἰδὲ σχετικῶς σελ. 418, 451-452 ἀντιστοιχῶς. Ἰδιαιτέρως δ' ἐπιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος μεταξὺ τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίου Φιλίπ. 3:12 καὶ τοῦ Ἑβρ. 11:40. Τὸ «λαμβάνω» ἐν τῷ πρώτῳ ἐδαφίῳ χρησιμοποιεῖται ὑφ' ἣν ἔννοιαν τὸ «κομίζομαι» ἐν τῷ δευτέρῳ ἐδαφίῳ. Ἐπίσης τὸ «τελειῶ» χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εἰς ἀμφότερα τὰ χωρία.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν ἐδάφιον:

«Δὲν ἔλαβον βεβαίως ἀκόμη ἢ δὲν ἔχω δικαιωθῆ ἀκόμη, ἀλλὰ τρέχω, μήπως πιάσω ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἐπιήσθην ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν'».

1. Ἡ, με ἐπιασεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός

Φιλ. 3:19-20

**«ΟΙ ΤΑ ΕΠΙΓΕΙΑ ΦΡΟΝΟΥΝΤΕΣ»
«ΗΜΩΝ ΓΑΡ ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ
ΕΝ ΟΥΡΑΝΟΙΣ ΥΠΑΡΧΕΙ»**

«Ὡν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνη αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες! Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ φράσις, «ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνη αὐτῶν», κατὰ πολλοὺς σημαίνει, ὅτι οἱ ὑλιστικῶς ζῶντες χριστιανοὶ καυχῶνται διὰ πράγματα, τὰ ὅποια εἶνε αἰσχύνη, διὰ τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἐντρέπωνται. Βεβαίως οἱ ὑλιστικῶς ζῶντες χριστιανοί, οἱ ἀνάξιοι τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος, εἶνε δυνατόν καὶ νὰ καυχῶνται διὰ πράγματα, διὰ τὰ ὅποια θὰ ἔπρεπε νὰ αἰσχύωνται. Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ εἰρημένη φράσις σημαίνει, ὅτι τῶν κακῶν αὐτῶν χριστιανῶν «ἡ δόξα ἐγκείται εἰς τὴν αἰσχύνην αὐτῶν», αὐτοὶ θεωροῦν δόξαν πράγματα αἰσχύνης, ὅχι ὅτι καυχῶνται διὰ τὰ ἐπαίσχυντα πράγματα, καίτοι, ὡς εἶπομεν, εἶνε δυνατόν καὶ νὰ καυχῶνται.

Ἡ φράσις, «οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες», κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει, «οἱ ἔχοντες γήινα φρονήματα, οἱ ἔχοντες τὸν νοῦν ἢ τὴν σκέψιν τῶν εἰς τὰ γήινα πράγματα». Ἄλλ' ὡς ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Φιλίπ. 2:1-2 ἐν σελ. 329, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, τὸ «φρονῶ» σημαίνει καὶ «ἐνδιαφέρομαι, ἐπιδιώκω», αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν καθ' ἡμᾶς ἔχει εἰς τὴν ἐν λόγῳ φράσιν. Ἡ φράσις αὕτη σημαίνει, «οἱ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὰ ἐπίγεια, οἱ ἐπιδιώκοντες τὰ ἐπίγεια».

Τὸ «γάρ» ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὸν καὶ ἄλλοι ὡς ἀντιθετικόν. Ὁρθὴ εἶνε ἡ δευτέρα ἐκδοχή: Οἱ κακοὶ χριστιανοὶ «φρονοῦσι τὰ ἐπίγεια», ἀλλ' «ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει».

Διὰ τῆς λέξεως «πολίτευμα», ἡ ὁποία ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπαντᾷ μόνον ἐνταῦθα, κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνονται τὸ κράτος,

ἡ χώρα ἢ ἡ πατρίς, ἡ πόλις ἢ ἡ πολιτεία, ἡ ιδιότης τοῦ πολίτου, καὶ τὰ πολιτικά δικαιώματα. Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι, ὅπως τὸ «πολιτεύομαι» σημαίνει «ζῶ» (1:27, Πράξ. 23:1) καὶ τὸ «πολιτεία» σημαίνει «ζωή» (Μαρτύριον Πολυκάρπου 17,1, «ἀνεπίληπτος πολιτεία», τουτέστιν ἀνεπίληπτος ζωή), οὕτω καὶ τὸ πολίτευμα σημαίνει «ζωή». Τὸ οὐδέτερον δηλαδή «πολίτευμα» εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ θηλυκὸν «πολιτεία» (=ζωή), ὅπως τὸ «βρῶμα» (Ἰωάν. 4:34, Α' Κορ. 6:13) εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «βρώσις» (Ἰωάν. 4:32, Κολ. 2:16), τὸ «ἀνάπαυμα» πρὸς τὸ «ἀνάπαυσις» (Ἦσ. 28:12, 34:14), τὸ «ἀνάστημα» πρὸς τὸ «ἀνάστασις» (Ἰουδιθ 12:8, «εἰς ἀνάστημα τῶν υἱῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ», τουτέστι, πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ του, Ἐβρ. 11:35, «οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν», μὴ δεχθέντες δηλαδή τὴν ἀπολύτρωσιν, διὰ νὰ τύχουν ἀνωτέρας ἀπολύτρωσεως, σωτηρίας), τὸ «ἰεράτευμα» (Β' Μακ. 2:17) πρὸς τὸ «ἱερατεία» (Ἐβρ. 7:5) καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ὅτι δὲ πράγματι «πολίτευμα» σημαίνει καὶ «ζωή», τοῦτο π.χ. φαίνεται εἰς τὴν φράσιν τοῦ Κλήμεντος, Παιδαγωγὸς 2,10, «τὸ ἀστικὸν πολίτευμα ἐξηλωκότες» (PG 8,521 C).

Εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον τὴν λέξιν «πολίτευμα», ἦτοι «ζωή», ὁ Ἀπόστολος δὲν χρησιμοποιοεῖ ἀσχέτως πρὸς τὸ «περιπατῶ» τῶν στίχ. 17 καὶ 18, τὸ ὁποῖον σημαίνει «ζῶ», ὅπως καὶ ἄλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ῥωμ. 6:4, 8:4, Β' Κορ. 5:7, Κολ. 1:10. Οἱ κακοὶ χριστιανοὶ δὲν «περιεπάτουν», δὲν ἔζων δηλαδή, ὅπως «περιεπάτουν», ἦτοι ἔζων, οἱ μιμηταὶ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλ' ὡς «ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ», μισοῦντες τὴν ζωὴν τῆς θυσίας, καὶ «τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες», ἐπιδιώκοντες δηλαδή τὰ ἐπίγεια ὑλικά καὶ σαρκικά ἀγαθά, δι' ἄλλων λέξεων ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν καὶ εὐζωίαν, ὄχι διὰ τὴν οὐράνιον. Ἄλλ' ἡ ἡμετέρα ζωὴ (=«Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα»), λέγει ὁ Ἀπόστολος, εἶνε εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅθεν ἀναμένομεν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς σωτήρα, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸν στίχ. 21, θὰ μεταμορφώσῃ τὸ ταπεινὸν ἡμῶν σῶμα εἰς ἔνδοξον. Δι' ἄλλων λέξεων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ὑλιστὰς καὶ σαρκολάτρας χριστιανοὺς, οἱ ὁποῖοι θέτουν τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν γῆν, πιστεύουν εἰς τὴν ἐπίγειον ζωὴν καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς ἐπιδιώκουν τὴν ἀπόλαυσιν, ἡμεῖς θέτομεν τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οὐρανόν, πιστεύομεν εἰς τὴν οὐράνιον ζωὴν, καὶ ἐκείνης τῆς ζωῆς ἀναμένομεν τὴν ἀπόλαυσιν. Ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου, «Ἡμῶν τὸ πολίτευμα (=ἡ ζωὴ) ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σω-

τῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ» (στίχ. 20-21), εἶνε ὁμοιος πρὸς τὸν ἐν Κολ. 3:3-4 λόγον αὐτοῦ, «Ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ».

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Αὐτῶν τὸ τέλος εἶνε ἡ ἀπώλεια, αὐτῶν ὁ Θεὸς εἶνε ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐγκείται εἰς τὴν αἰσχύνην αὐτῶν. Αὐτοὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ ἐπίγεια¹. Ἄλλ' ἡ ἰδική μας ζωὴ εἶνε εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅθεν καὶ ἀναμένομεν ὡς σωτῆρα τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν».

1. Ἡ, Αὐτοὶ ἐπιδιώκουν τὰ ἐπίγεια

Κολ. 1:19-20

«ΑΠΟΚΑΤΑΛΛΑΞΑΙ... ΤΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΟΥΡΑΝΟΙΣ»

«Ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ εἶτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἶτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἐνταῦθα ὡς ὑποκείμενον τοῦ «εὐδόκησε» κατ' ἄλλους ὑπονοεῖται «ὁ Θεὸς» ἢ «ὁ Πατὴρ» καὶ κατ' ἄλλους «πᾶν τὸ πλήρωμα». Τὴν πρώτην γνώμην δὲν θεωροῦμεν ὀρθήν, διότι τὸ ὄνομα «Θεὸς» ἢ «Πατὴρ» δὲν ἐμνημονεύθη προηγουμένως ἐν τῇ συναφείᾳ τοῦ χωρίου, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὑπονοηθῇ ἐνταῦθα. Τὸ ὄνομα «Θεὸς» ἐμνημονεύθη προηγουμένως εἰς μακρὰν ἀπὸ τοῦ χωρίου ἀπόστασιν, ἐν στίχ. 15, τὸ δὲ ὄνομα «Πατὴρ» εἰς μακροτέραν ἀπόστασιν, ἐν στίχ. 12. Ὄρθην θεωροῦμεν τὴν δευτέραν ἐρμηνείαν, καθ' ἣν ὑποκείμενον τοῦ «εὐδόκησεν» εἶνε «πᾶν τὸ πλήρωμα», ὅπερ μεταφράζεται «ὄλη ἡ θεότης». Καλλίτερον ὁμως νὰ μεταφράσωμεν «ὁ ὅλος Θεός». Διότι κατωτέρω ὁ Ἀπόστολος εἰς «πᾶν τὸ πλήρωμα» ἀνα-

φερόμενος δὲν λέγει «εἰς αὐτὸ (τὸ πλήρωμα δηλαδή)», ἀλλὰ κατὰ τὸ νοούμενον ἐκφραζόμενος λέγει «εἰς αὐτόν (τὸν Θεὸν δηλαδή)».

Μεγίστην δυσκολίαν ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ παρέχει εἰς τοὺς ἑρμηνευτὰς ἡ φράσις «τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Πῶς δύναται νὰ νοηθῆ, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ συνεφιλίωσε καὶ εἰρήνευσε ὄχι μόνον «τὰ ἐπὶ τῆς γῆς», τουτέστι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ «τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»; Ἡ ἑρμηνεία, ὅτι εἰρήνευσε καὶ συνεφιλίωσε τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλους μὲ τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους δὲν εἶνε ὀρθή, διότι τὸ χωρίον ὁμιλεῖ περὶ εἰρηνεύσεως καὶ συμφιλίωσεως «τῶν ἐπὶ τῆς γῆς» καὶ «τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» ὄχι μεταξὺ των, ἀλλ' «εἰς αὐτόν», τουτέστι μὲ τὸν Θεόν.

Τὸ πρόβλημα λύεται ἂν θεωρήσωμεν, ὅτι ἡ φράσις «τὰ ἐπὶ τῆς γῆς», ἔνθα ἀξιοπρόσεκτος ἡ πρόθεσις ἐπὶ, δὲν σημαίνει ὅλους γενικῶς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐκείνους μόνον, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς γῆς, τουτέστι τοὺς ζῶντας, ἡ δὲ φράσις «τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» δὲν σημαίνει τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ τοὺς νεκρούς, τὰ πνεύματα ἢ τὰς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων. Ὁ χῶρος βεβαίως, ὅπου μεταβαίνουν τὰ πνεύματα ἢ αἱ ψυχαὶ τῶν νεκρῶν, ὀνομάζεται ἄδης. Ὁ δὲ ἄδης εἶνε κάτω, εἰς τὰ κατώτερα ἢ τὰ κατώτατα τῆς γῆς ἢ τὰ καταχθόνια (Ἐφεσ. 4:9, Ψαλμ. 62:10[63:9], Φιλιπ. 2:10). Ἀντιθέτως ὁ οὐρανὸς εἶνε ἄνω, ἐν ὑψηλοῖς καὶ ὑψίστοις (Ἰωβ 22:12, Σοφ. Σολ. 9:17, Ματθ. 21:9, Λουκ. 2:14). Ἐν Ἰωβ 11:8 περὶ τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ βάθους τοῦ ἄδου γράφεται: «Ἐψηλὸς ὁ οὐρανός, καὶ τί ποιήσεις; Βαθύτερα δὲ τῶν ἐν ἄδου τί οἶδας;». Ἀλλὰ τὸ «κάτω» διὰ τὸν ἄδην καὶ τὸ «ἄνω» διὰ τὸν οὐρανὸν εἶνε συμβατικά καὶ σχετικά. Εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχει ἄνω καὶ κάτω. Ὁ ἄδης καὶ ὁ οὐρανός, ὁ πνευματικὸς δηλονότι οὐρανός, ἢ, ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον, οἱ οὐρανοί, εἶνε μεταφυσικαὶ πραγματικότητες, καὶ ὡς τοιαῦται εἶνε ἀσύλληπτοι. Καὶ ἐπειδὴ αἱ μεταφυσικαὶ πραγματικότητες εἶνε ἀσύλληπτοι καὶ ἀπερίγραπτοι, ἡ Γραφή περὶ αὐτῶν, ἵνα διδάξῃ ὠρισμένα πράγματα, ὁμιλεῖ δι' εἰκόνων, παραστάσεων, παραδειγμάτων καὶ ἐννοιῶν ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Οὕτως ἡ Γραφή, ἵνα διδάξῃ τὴν ταπεινώσιν, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας ὑφίσταται ἀποθνήσκων, λέγει, ὅτι καταβαίνει εἰς τὸν ἄδην (Γεν. 37:35, Ψαλμ. 113:25 [115:17]. Πρβλ. Ματθ. 11:23). Θὰ ὑφίστανται δὲ οἱ ἄνθρωποι τὴν ἐν λόγῳ ταπεινώσιν μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ὅποτε ὁ θάνατος θὰ καταργηθῆ

(Α' Κορ. 15:26). Τότε ὁ θάνατος καὶ ὁ ἄδης θ' ἀποδώσουν τοὺς νεκροὺς, ὁ μὲν θάνατος κατὰ τὰ σώματα, ὁ δὲ ἄδης κατὰ τὰ πνεύματα ἢ ψυχάς, καὶ ἀμφοτέροι, ὃ τε θάνατος δηλαδή καὶ ὁ ἄδης, θὰ ριφθοῦν εἰς τὴν καιομένην λίμνην (Ἄποκ. 20:13-14).

Ἄλλ' ἐνῶ ἐξ ἐπόψεως ταπεινώσεως λέγεται, ὅτι ἀποθνήσκων ὁ ἄνθρωπος καταβαίνει εἰς τὸν ἄδην, ἐξ ἄλλης ἐπόψεως δυνάμεθα νὰ λέγωμεν, ὅτι ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανόν, ἥτοι ἐκ τῆς ἐπόψεως, ὅτι τὸ πνεῦμα ἢ ἡ ψυχὴ του περιέρχονται εἰς τὴν ἀπόλυτον δικαιοδοσίαν τοῦ ἐν οὐρανοῖς Θεοῦ, τοῦ Θεοῦ τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκὸς καὶ κυρίου ζώντων καὶ νεκρῶν. Οὕτως εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, 3:21, περὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων γενικῶς τίθεται τὸ ἐρώτημα, «τίς οἶδε τὸ πνεῦμα υἰῶν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ ἀναβαίνει ἀπὸ ἄνω;». Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ βιβλίον, 12:7, δίδεται ἡ ἀπάντησις, ὅτι «τὸ πνεῦμα ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Θεόν, ὃς ἔδωκεν αὐτό». Τὸ πνεῦμα λοιπὸν τοῦ ἀνθρώπου «ἀναβαίνει ἄνω», ἐπιστρέφων εἰς τὸν ἐν οὐρανοῖς Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν αὐτό. Κατὰ τὸ Λουκ. 16:23 ὁ Ἀβραάμ εὐρίσκεται ἐν τῷ ἄδη, ἀλλ' εἰς ἀνωτέραν θέσιν καὶ εὐχάριστον κατάστασιν, κατὰ δὲ τὸ Ματθ. 8:11 εὐρίσκεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν (Ἰδὲ καὶ Λουκ. 13:28). Ὅταν ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν, ἡ ψυχὴ ἢ τὸ πνεῦμά του ὡς ἀνθρώπου κατὰ τὸ Ψαλμ. 15(16):10, Πράξ. 2:27,31, Α' Πέτρ. 3:18-19 μετέβη εἰς τὸν ἄδην, κατὰ δὲ τὸ Λουκ. 23:46 παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ Πατρός, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς. Κατὰ τὸ Λουκ. 23:43 ὁ εὐγνώμων ληστής εἶνε εἰς τὸν παράδεισον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ Β' Κορ. 12:2-4 εἶνε εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου ἀνέβη ὁ κορυφαῖος Παῦλος, ὁ ἐντεῦθεν ὀνομασθεὶς οὐρανοβάμων. Ἐν Β' Κορ. 5:6,8 ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου καὶ ἐκδημοῦντες ἐκ τοῦ σώματος ἐνδημοῦμεν πρὸς τὸν Κύριον. Ὅταν δηλαδή εὐρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ σώματος, εἴμεθα μακρὰν τοῦ Κυρίου, καὶ ὅταν ἐξερχόμεθα ἐκ τοῦ σώματος, ὑπάγομεν εἰς τὸν Κύριον, ἄρα εἰς τὸν οὐρανόν (Ἰδὲ καὶ Φιλιπ. 1:23, «ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι»).

Ἰδιαίτερος σπουδαῖον ὡς πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα εἶνε τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Διότι ἐν στίχ. 5:3,13 ποιεῖται διαίρεσιν λογικῶν κτισμάτων εἰς τὰ ἐν οὐρανῷ, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐννοοῦνται οἱ ἄγγελοι, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐννοοῦνται οἱ ζῶντες ἄνθρωποι, καὶ τὰ ὑποκάτω τῆς γῆς, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐννοοῦνται οἱ νεκροί (Ἡ αὐτὴ διαίρεσις καὶ ἐν Φιλιπ. 2:10). Κατὰ τοὺς δύο δηλαδή εἰρημένους στίχους τῆς Ἀποκαλύψεως οἱ νεκροὶ δὲν εἶνε

ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀλλ' ὑποκάτω τῆς γῆς, ἐν τῷ ἅδῃ. Ἐν τῷ ἅδῃ οἱ νεκροὶ εἶνε ἐπίσης κατὰ τὸ 20:13 τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἄλλ' ἐνῶ κατὰ τὰ εἰρημένα χωρία τῆς Ἀποκαλύψεως οἱ νεκροὶ δὲν εἶνε ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀλλ' ἐν τῷ ἅδῃ, παραδόξως κατ' ἄλλα χωρία τοῦ αὐτοῦ βιβλίου εἶνε ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἐν τῷ οὐρανῷ π.χ. εἶνε οἱ 24 πρεσβύτεροι, ἐκπρόσωποι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους (4:4), αἱ ψυχαὶ τῶν μαρτύρων (6:9-11) καὶ ἐν ἀναρίθμητον πλῆθος ἀνθρώπων (7:9-17).

Ταῦτα ἀποδεικνύουν ὅ,τι ἤδη εἴπομεν, ὅτι δηλαδή ὁ ἅδῃς καὶ ὁ οὐρανός εἶνε μεταφυσικαὶ καὶ ἀσύλληπτοι πραγματικότητες, τὸ «κάτω» διὰ τὸν ἅδῃν καὶ τὸ «άνω» διὰ τὸν οὐρανὸν εἶνε συμβατικά καὶ σχετικά, καὶ ὅπως ἐκ τινος ἐπόψεως λέγεται, ὅτι οἱ νεκροὶ, αἱ ψυχαί, ὑπάγουν εἰς τὸν ἅδῃν, οὕτω καὶ ἐξ ἄλλης ἐπόψεως δυνάμεθα νὰ λέγωμεν, ὅτι ὑπάγουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναμένουν τὴν τελικὴν κρίσιν.

Κατὰ ταῦτα λέγων ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἐδαφίῳ, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Χριστοῦ εἰρήνευσε καὶ συνεφιλίωσε μὲ τὸν ἑαυτὸν του τὰ πάντα, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς, ἐννοεῖ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς νεκρούς, οἱ ὅποιοι ὡς πνεύματα ἢ ψυχαὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν αἰωνιότητα.

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον:

«Διότι εἰς αὐτὸν εὐηρεστήθη νὰ κατοικήσῃ ὁ ὅλος Θεὸς καὶ δι' αὐτοῦ νὰ συμφιλιώσῃ μὲ τὸν ἑαυτὸν του ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, δι' αὐτοῦ δηλαδή καὶ τοὺς ζῶντας ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοὺς νεκρούς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφοῦ ἔφερεν εἰρήνην διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ».

Καθ' ἃ ὑπεστηρίξαμεν διὰ τὴν φράσιν τοῦ ἐρμηνευθέντος ἐδαφίου «τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» εἶνε πιθανὸν ὁ ἐν Ματθ. 28:18 λόγος τοῦ Χριστοῦ, «Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς», νὰ ἔχη τὴν ἔννοιαν, ὅτι εἰς τὸν Χριστὸν ὡς ἄνθρωπον δυνάμει τῆς σταυρικῆς θυσίας του ἐδόθη πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐκεῖ πνευμάτων τῶν νεκρῶν καὶ ἐπὶ γῆς πρὸς σωτηρίαν τῶν ζώντων. Ὅθεν ἐν συνεχείᾳ ἐν στίχ. 19 διὰ τοῦ «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη κλπ.» δίδει εἰς τοὺς Μαθητὰς ἀποστολὴν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων. Κατὰ ταῦτα δηλαδή οἱ στίχ. 18 καὶ 19 συνδέονται μεταξύ των κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Μοὶ ἐδόθη πᾶσα ἐξουσία πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐν οὐρανῷ καὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων. Σεῖς λοιπὸν ὑπάγετε νὰ ἐργασθῆτε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων.

Κολ. 1:28

«ΝΟΥΘΕΤΕΙΝ»

«Ὅν ἡμεῖς καταγγέλλομεν νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Τὸ «νουθετῶ» ἐνταῦθα ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «συμβουλευῶ» καὶ ἄλλοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «προειδοποιῶ». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἐν τῷ χωρίῳ πρόκειται γενικῶς περὶ τῆς κηρύξεως τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, τὸ «νουθετῶ» ἔχει εὐρεῖαν ἐννοιαν καὶ χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «διδάσκω» κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων ἐπὶ σκοπῷ ἐμφάσεως. Ἐξηγοῦμεν αὐτὸ «διαφωτίζω». Ὅτι δὲ πράγματι τὸ «νουθετῶ» εἶνε συνώνυμον τοῦ «διδάσκω», φαίνεται ἐκ τῶν ἑξῆς:

Ἐν Ἰωβ 30:1 κατὰ τοὺς Ο' τὸ «ἐλάχιστοι νῦν νουθετοῦσί με» σημαίνει, «οὔτιδανοὶ ἄνθρωποι τῶρα μὲ διδάσκουν», δηλωδῶς, «τιποτένιοι ἄνθρωποι τῶρα μοῦ κάνουν τὸ δάσκαλο, μοῦ δίνουν μαθήματα». Ἐν Ἰωβ 37:14 τὸ «νουθετούμενος δύναμιν Κυρίου» σημαίνει, «διδασκόμενος τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου». Καὶ ἐν Ἰωβ 38:18 τὸ «νενουθέτησαι δὲ τὸ εὖρος τῆς ὑπ' οὐρανόν;» σημαίνει, «μήπως ἐδιδάχθης τὸ πλάτος τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανόν; μήπως ἔμαθες πόσον εἶνε τὸ πλάτος τῆς γῆς;».

Μεταφράζομεν:

«Αὐτὸν ἡμεῖς κηρύττομεν διαφωτίζοντες πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον μὲ πᾶσαν σοφίαν, διὰ τὴν παρουσιάσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Τὸ «νουθετῶ» ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ θεωροῦμεν συνώνυμον τοῦ «διδάσκω» καὶ ἐν 3:16, Ῥωμ. 15:14, Α' Θεσ. 5:12. Ἰδὲ ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, σελ. 360, 253, 365 ἀντιστοίχως.

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ὄνομα Ἰησοῦ παραλείπεται.

Κολ. 2:1-3

«ΣΥΜΒΙΒΑΣΘΕΝΤΩΝ ΕΝ ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΕΙΣ ΠΑΝΤΑ
ΠΛΟΥΤΟΝ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΣΕΩΣ»

«Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι² τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαὶ αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ³, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς⁴ γνώσεως ἀπόκρυφοι».

Τὸ «γὰρ» εἶνε μεταβατικὸν καὶ δέον νὰ ἐξηγητῆται «δέ», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ῥωμ. 12:3, Α' Κορ. 12:12, Γαλ. 5:13, Ἑβρ. 10:1.

Ἡ φράσις «τὸ πρόσωπόν μου» εἶνε ἐβραϊσμὸς καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «ἐμέ», ὅπως ἐν Λουκ. 9:53 ἢ φράσις «τὸ πρόσωπον αὐτοῦ» σημαίνει «αὐτός». Ἡ δὲ φράσις «ἐν σαρκί» σημαίνει «σωματικῶς». Κατὰ ταῦτα τὸ «ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί» σημαίνει «ὅσοι δὲν με ἔχουν ἴδει σωματικῶς».

Εἰς τὸ «συμβιβάζω» οἱ ἐρμηνευταὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἐνώνω». Εἰς τὴν φράσιν «ἐν ἀγάπῃ» δίδουν τὴν ἔννοιαν «μετ' ἀγάπης» ἢ «δι' ἀγάπης». Τὸ «εἰς» τῆς φράσεως «εἰς πάντα πλοῦτον» νομίζουν, ὅτι σημαίνει σκοπὸν. Ἡ λέξις «πληροφορία» νομίζουν, ὅτι σημαίνει «βεβαιότης». Καὶ ἡ λέξις «σύνεσις» φρονοῦν, ὅτι σημαίνει «σύνεσις» ἢ «γνώσις» ἢ «κατανόησις». Οὕτω δὲ εἰς τὸ τμήμα τοῦ χωρίου, «συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως», δίδουν τὴν ἐξῆς περίπου ἔννοιαν: μετὰ τὸ νὰ εἶνε ἠνωμένοι μετ' ἀγάπης ἢ δι' ἀγάπης διὰ πλου-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὑπέρ

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἑώρακαν

3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει συμβιβασθέντες ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πᾶν πλοῦτος τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ, Χριστοῦ

4. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ἄρθρον παραλείπεται

σίαν βεβαιότητα, τὴν ὁποῖαν δίδει ἡ σύνεσις ἢ γνῶσις ἢ κατανόησις. Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ εἰρημένου τμήματος τοῦ ἔδαφιου τὸ «καὶ» παραμερίζεται. Ἐπίσης ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐξήγησιν ἡ ἔνωσις τῶν χριστιανῶν («συμβιβασθέντων») θεωρεῖται προϋπόθεσις διὰ τὴν πλουσίαν βεβαιότητα καὶ τὴν σύνεσιν ἢ γνῶσιν ἢ κατανόησιν, ὅπερ ἄστοχον. Ἄστοχον δὲ καὶ τὸ νὰ ἐκλαμβάνεται ὁ «πλοῦτος τῆς πληροφορίας» ὡς «πλουσία βεβαιότης». Δόκιμος ἡ ἔκφρασις «πλήρης βεβαιότης», ὅχι δὲ καὶ ἡ ἔκφρασις «πλουσία βεβαιότης». Γενικῶς ἡ εἰρημένη ἐξήγησις δὲν ἱκανοποιεῖ.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «συμβιβάζω» ἐνταῦθα σημαίνει «διδάσκω», ὅπως ἐν Ἐξ. 4:12,15, 18:16, Λευϊτ. 10:11, Δευτ. 4:9, Κριτ. 13:8, Ψαλμ. 31(32):8, Ἦσ. 40:14, Δαν. 9:22. Πρὸς τὸ «συμβιβάζω» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διδάσκω» ἀνταποκρίνονται ἄριστα τὰ ἐπόμενα περὶ «συνέσεως», «ἐπιγνώσεως τοῦ μυστηρίου», «σοφίας» καὶ «γνώσεως». Διὰ τῆς διδασκαλίας δηλαδὴ ἀποκτᾶται «σύνεσις», ἐπιτυγχάνεται «ἐπίγνωσις τοῦ μυστηρίου», ἀντλεῖται «σοφία» καὶ «γνῶσις» ἐκ τῶν ἀποκρύφων θησαυρῶν τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὴν φράσιν «ἐν ἀγάπῃ» τὸ «ἐν» ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, ὅπως π.χ. εἰς τὴν φράσιν «χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου», 1:24, καὶ «ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες», Ἰωάν. 16:30. Συνεπῶς ἡ φράσις «ἐν ἀγάπῃ» σημαίνει «ἐνεκα ἀγάπης, ἐξ ἀγάπης». Τὴν αὐτὴν ἐννοίαν ἡ αὐτὴ φράσις ἔχει ἐν Ἐφ. 1:4 («ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν»). Πρβλ. «διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ», Ἐφ. 2:4, «οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης», Φιλιπ. 1:17¹, «διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ», Φιλιμ. 9. Λέγων ὁ Ἀπόστολος, «συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ», τουτέστι «διδασκθέντων ἐξ ἀγάπης», θέλει νὰ τονίσῃ τὴν ἀνιδιοτέλειαν τοῦ ἀγῶνος διὰ νὰ διδασκθῶν οἱ ἄνθρωποι τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ ἀγὼν πρὸς κατήχησιν τῶν συνανθρώπων δὲν ἔχει μόνον ἐκμεταλλεύσεως, προέρχεται ἐξ ἀγάπης, εἶνε τελείως ἀγνός. Σημειωτέον, ὅτι καὶ ἐν Β' Τιμ. 1:7 ἡ «ἀγάπη» ὡς κίνητρον συνδέεται πρὸς τὸν «σωφρονισμόν», ἥτοι πρὸς τὸ διδάσκειν, πρὸς τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας, ὡς ἐξηγοῦμεν τὴν λέξιν «σωφρονισμός» κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἑρμηνειῶν, σελ. 190.

¹ Ἡ πρόθεσις «εἰς» τῆς φράσεως «εἰς πάντα πλοῦτον» δὲν ση-

1. Κατὰ τὸ κείμενον Nestle - Aland 1:16.

η θεοφρονη = αφηρη

μαίνει σκοπόν, ἀλλ' ἀναφοράν. Σκοπόν ἢ πρόθεσις «εἰς» σημαίνει ἐν τῇ φράσει «εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου». Κακῶς δὲ πρὸ τῆς φράσεως ταύτης τίθεται κόμμα.

Ἡ λέξις «πληροφορία» σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ λέξις «πλήρωμα» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς πληρότητος (Πρβλ. τὸ «ἐπληροφορήθη καρδία... τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρόν», Ἐκκλ. 8:11, πρὸς τὸ «ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον», Πράξ. 5:3. Πρβλ. ἐπίσης τὸ «πληροφορεῖν τὸ κήρυγμα» πρὸς τὸ «πληροῦν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ», Ῥωμ. 15:19, καὶ «πληροῦν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ», Κολ. 1:25). Τὸ «πληροφορεῖσθαι» ἐν Ἐκκλ. 8:11 καὶ τὸ «πλήρωμα» ἐν Α' Παρ. 16:32, Ψαλμ. 23(24):1, 49(50):12, 88:12 (89:11), 95(96):11, 97(98):7 καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐκτὸς μιᾶς («ἐπὶ πληρώματα ὑδάτων», Ἄσμ. 5:12) ἀντιστοιχοῦν εἰς ἑβραϊκὰς λέξεις τῆς αὐτῆς ρίζης. Ἡ ἰσοδύναμος πρὸς τὴν λέξιν «πληροφορία» λέξις «πλήρωμα» δύναται νὰ μεταφρασθῇ «περιεχόμενον», ὅπως π.χ. ἐν Ψαλμ. 49(50):12 («ἐμὴ ἐστὶν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς»), Ἐκκλ. 4:6 («πλήρωμα δρακός»). Συνεπῶς τὴν λέξιν «πληροφορία» δυνάμεθα νὰ μεταφράσωμεν «περιεχόμενον».

Ἡ λέξις «σύνεσις» σημαίνει «σοφία», ὅπως π.χ. ἐν Ψαλμ. 135(136):5 («τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει»), 146(147):5 («καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμός»), Λουκ. 2:47 («ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ»). Πρβλ. στίχ. 40, «τὸ παιδίον ἠῤῥξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι πληρούμενον σοφίας», καὶ 52, «Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ». Πολλάκις αἱ λέξεις «σοφία» καὶ «σύνεσις» ἀπαντοῦν ὁμοῦ συνωνύμως, ὅπως π.χ. ἐν Ψαλμ. 48:4(49:3), Ἦσ. 29:14, Α' Κορ. 1:19, Κολ. 1:9.

Δέον ἐπίσης νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι τὸ «καὶ» τῆς φράσεως «καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως» δικαιολογεῖται ἐκ τῆς προηγηθείσης φράσεως «ἐν ἀγάπῃ». Ἄν ἔλειπεν ἡ φράσις αὕτη, θὰ ἔλειπε καὶ τὸ «καί». Ὁ Ἀπόστολος δηλαδὴ θὰ ἔγραφε: «συμβιβασθέντων εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως». Τώρα ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζεται ὡς ἐὰν φροντιστὴς καθηγητῆς ἔλεγεν εἰς μαθητὴν, «θὰ σὲ διδάξω δωρεὰν καὶ εἰς ὅλα τὰ μαθήματα», ἢ πλούσιος ἔλεγεν εἰς πτωχόν, «θὰ σὲ βοηθῶ ἐξ ἀγάπης καὶ εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας σου».

Κατὰ ταῦτα τὸ τμήμα τοῦ χωρίου, «συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ

καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως», σημαίνει, «ἀφοῦ διδαχθῶν ἐξ ἀγάπης καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τοῦ πληρώματος τῆς σοφίας· εἰς πᾶν εἶδος πλούτου, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνεται εἰς τὸ πλῆρωμα τῆς σοφίας· εἰς πάντα πλοῦτον τοῦ περιεχομένου τῆς σοφίας». Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ περιλαμβάνει πολλοὺς θησαυροὺς, πολλὰ πνευματικὰ πλούτη, ὁ δὲ Ἀπόστολος εἶχε μεγάλον ἀγῶνα, ἵνα οἱ πιστοὶ διδάσκωνται ὑπ' αὐτοῦ προφορικῶς τε καὶ γραπτῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου τῶν συνεργατῶν του, πλουσίως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, πλήρως τὴν ἀποκεκαλυμμένην θεῖαν ἀλήθειαν, ὥστε νὰ εἶνε «πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως» (Ῥωμ. 15:14), ἡ ἀγάπη των νὰ περισσεύη «ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει» (Φιλιπ. 1:9), νὰ εἶνε τέλειοι ἐν Χριστῷ, νὰ στηρίζωνται ἀκλονήτως ἐν τῇ πίστει καὶ νὰ μὴ κλονίζωνται ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν καὶ ἀπίστων. Διὸ καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ ἐξεταζομένου ἔδαφιου ὁ Ἀπόστολος λέγει: «Τοῦτο δὲ λέγω ἵνα μὴ τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ» (στίχ. 4). Ὁ ἀγὼν πρὸς πλήρη διαφώτισιν τῶν χριστιανῶν ἦτο ἀπαραίτητος καὶ πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν διαστρεβλωτῶν τῆς πίστεως. Ἴδὲ καὶ στίχ. 6-7.

Ἐν τῇ φράσει «τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός καὶ τοῦ Χριστοῦ» τὸ «πατὴρ» δὲν λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὸν Υἱὸν-Χριστόν, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. «Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ» δὲν εἶνε εἰδικῶς τὸ πρῶτον πρόσωπον τῆς Θεότητος, ἥτοι ὁ Πατὴρ, ἀλλ' εἶνε γενικῶς ὁ Θεός, ἥτοι ὁ Τριαδικὸς Θεός, ὁ ὁποῖος εἶνε πατὴρ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἐνῶ δὲ ὁ Υἱὸς περιλαμβάνεται εἰς «τὸν Θεὸν καὶ πατέρα», ἥτοι τὸν Τριαδικὸν Θεόν, ἀναφέρεται ἰδιαίτερος διὰ τοῦ ὀνόματος «Χριστός», ἐπειδὴ ἐνηθρώπησε καί, οὕτως εἰπεῖν, εἶνε ἰδιαίτερον τι παρὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ὁ εἷς τῆς Τριάδος σεσαρκωμένος, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, Θεάνθρωπος.

Ἡ φράσις, «ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι», ἀναφέρεται ἢ εἰς «τὸν Θεόν» καὶ «τὸν Χριστόν», ἢ εἰς «τὸν Χριστόν» μόνον. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν διὰ τοῦ ἐνικοῦ «ᾧ» «ὁ Θεός» καὶ «ὁ Χριστός» κηρύσσονται ἕν, μία οὐσία ἢ Θεότης, εἰς τὴν δευτέραν δὲ περίπτωσιν ὁ Χριστὸς κηρύσσεται πάνσοφος καὶ παντογνώστης, ὁπότε πάλιν ἀποδεικνύεται ἡ θεότης του.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Θέλω δὲ νὰ γνωρίζετε, πόσον μέγαν ἀγῶνα ἔχω διὰ σᾶς καὶ τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ καὶ ὄσους δὲν μὲ ἔχουν ἰδεῖ σωμα-

τικῶς, διὰ τὰ ἐνισχυθῶν αἱ καρδίαι των¹, ἀφοῦ διδαχθῶν² ἐξ ἀγάπης καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τοῦ περιεχομένου τῆς σοφίας πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον εἶνε κρυμμένοι ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως».

Ὁ ἀγὼν τοῦ Ἀποστόλου διὰ τὰ διδαχθῶν οἱ πιστοὶ, καὶ μάλιστα «πᾶσαν τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. 20:27), καὶ τὰ προσοικειωθῶν πάντα πλοῦτον τῆς ἀποκεκαλυμμένης θείας σοφίας, ὥστε τὰ εἶνε τέλειοι καὶ ἀμετακίνητοι ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἀληθείας, ἦτο μέγας, διότι συνήντα δυσκολίας καὶ ἐμπόδια, ἀπήτει κόπον καὶ κακοπάθειαν, καὶ συνεπήγετο περιπετείας, καθημερινούς διωγμοὺς καὶ κινδύνους θανάτου, ὅπως πολλάκις ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος. Ἔτι καὶ αἱ προσευχαὶ τοῦ Ἀποστόλου διὰ τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος καὶ τὴν κατάρτισιν τῶν χριστιανῶν ἦσαν ἀγὼν καὶ ἀγωνία. Τὸ ἐρμηνευθῆν χωρίον ὁμιλεῖ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀποστολικοῦ ἀγῶνος πρὸς πλουσίαν καὶ πλήρη διάδοσιν τῆς ἀποκεκαλυμμένης σοφίας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σκοπῷ δημιουργίας ἐν ἐπίγνωσει χριστιανῶν, ἀνθρώπων ἀρτίων καὶ τελείων ἐν Χριστῷ. Οὕτως ὁμιλεῖ καὶ τὸ ἀμέσως προηγούμενον τμήμα τῆς Ἐπιστολῆς 1:24-29, ἰδίως εἰς τοὺς στίχ. 28-29. Ἡ περικοπὴ αὕτη, καὶ ἰδίως οἱ στίχ. 28-29, βοηθοῦν σπουδαίως εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐξετασθέντος ἔδαφιου.

1. Ἡ διὰ τὰ στηριχθῶν αἱ ψυχαὶ των

2. Ἡ μὲ τὸ τὰ διδαχθῶν

Κολ. 2:9-10

«ΠΑΝ ΤΟ ΠΛΗΡΩΜΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΗΤΟΣ»
 «ΚΑΙ ΕΣΤΕ ΕΝ ΑΥΤΩ ΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΟΙ»

«Ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι».

Ἡ λέξις «πλήρωμα» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «πλήρωμα, πληρότης», ὡς νομίζεται. Διότι ἡ ἔννοια τῆς πληρότητος περιέχεται εἰς τὴν λέξιν «πᾶν» καὶ διὰ τοῦτο ἀποκλείεται ἐκ τῆς λέξεως «πλήρωμα». Εἶνε ἄστοχον νὰ εἴπη τις «πᾶν τὸ πλήρωμα» ἐννοῶν δι' αὐτῆς τῆς φράσεως «πᾶσα ἡ πληρότης, ὀλόκληρος ἡ πληρότης, ὀλόκληρον τὸ ὀλόκληρον»! Εἰς τὸ 1:19 ἀπαντᾷ ἡ φράσις «πᾶν τὸ πλήρωμα», ἀλλ' ἐκεῖ αὕτη σημαίνει «ὀλόκληρος ἡ θεότης». Ἐνταῦθα ἡ λέξις «πλήρωμα» σημαίνει «πλοῦτος», ὅπως καὶ ἐν Ἰωάν. 1:16, Ῥωμ. 15:29 καὶ Ἐφεσ. 3:19.

Τὸ «σωματικῶς» κατ' ἄλλους σημαίνει «σωματικῶς, μετὰ σώματος», καὶ κατ' ἄλλους σημαίνει «οὐσιωδῶς». Ἡ πρώτη ἐκδοχὴ εἶνε ἐσφαλμένη. Λόγω τῆς φράσεως «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ» ἀποκλείεται τὸ «σωματικῶς» νὰ σημαίη «μετὰ σώματος». Εἶνε ἄστοχον νὰ εἴπη τις «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ... σωματικῶς», διότι τοῦτο σημαίνει, «ἐντὸς αὐτοῦ, ἐντὸς τοῦ σώματος αὐτοῦ, κατοικεῖ... μετὰ σώματος»! Ὁρθὴ εἶνε ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ. Κατ' αὐτὴν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐντὸς τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, κατοικεῖ ὁλος ὁ πλοῦτος τῆς θεότητος ὄχι ἀπλῶς κατὰ τὰ θεῖα ἰδιώματα καὶ τὰς θείας δυνάμεις, ἀλλ' οὐσιωδῶς. Δι' ἄλλων λέξεων ἐν τῷ Χριστῷ κατοικεῖ αὕτη αὕτη ἡ οὐσία τῆς θεότητος. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε τρανοτάτη ἀπόδειξις τῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ. Ἀφοῦ ὁ Υἱὸς ἔχει ὅλην τὴν θεότητα ἢ, ἄλλως, τὴν θεῖαν οὐσίαν, ὅπως ὁ Πατήρ, εἶνε Θεός, ὁ ὅλος Θεός, ὅπως ἐκεῖνος. Μία εἶνε ἡ οὐσία ἢ θεότης τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πρὸς τὸν προκείμενον στίχον Κολ. 2:9 πρβλ. τὸν παραδοξότατον λόγον τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἰωάν. 2:19. Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶνε «ναός», διότι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ ἡ θεότης, κατοικεῖ δὲ κατὰ μοναδικὸν τρόπον, ἀφοῦ ἡ θεότης εἶνε ὀργανικῶς, ὑπο-

ΝΑΟΣ

στατικῶς, μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἠνωμένη, ὅθεν ὁ Χριστὸς ἐγείρει ὁ ἴδιος «τὸν ναόν», ἀνιστᾷ ὁ ἴδιος τὸ σῶμά του ἐκ νεκρῶν.

Τὸ «πεπληρωμένοι» εἶγε σχετικὸν πρὸς τὸ «πλήρωμα». Καὶ ὅπως ἐκεῖνο καθ' ἡμᾶς σημαίνει «πλοῦτος», οὕτω τοῦτο σημαίνει «πεπλουτισμένοι» (Πρβλ. τὸ «πεπληρῶσθαι» ἐν Ἰώβ 20:22 καὶ τὸ «πεπληρωμένοι» καὶ τὸ «πεπλήρωμαι» ἐν Φιλιπ. 1:11 καὶ 4:18 ἀντιστοίχως). Διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει ὅλος ὁ πλοῦτος τῆς θεότητος, εἴμεθα πεπλουτισμένοι, πάμπλουτοι, δὲν ὑστεροῦμεν εἰς τίποτε, δὲν λείπει εἰς ἡμᾶς τίποτε. Ἔχοντες τὸν Χριστὸν ἔχομεν τὰ πάντα (Πρβλ. Ῥωμ. 10:12, Α' Κορ. 1:5, Ἐφεσ. 3:19, καθὼς ἐρμηνεύομεν τοῦτο ἐν σελ. 313-314. Πρβλ. ἐπίσης Ἐφεσ. 1:23, Κολ. 3:11).

Μεταφράζομεν:

«Διότι ἐντὸς αὐτοῦ κατοικεῖ ὅλος ὁ πλοῦτος τῆς θεότητος οὐσιωδῶς καὶ εἴσθε δι' αὐτοῦ πεπλουτισμένοι!».

1. Ἡ πάμπλουτοι

Κολ. 2:11

«ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΙΩΝ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ»

«Ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἀμαρτιῶν¹ τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ».

Ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ «τοῦ σώματος τῶν ἀμαρτιῶν τῆς σαρκός». Ἡ φράσις εἶνε παράδοξος, καθόσον ἐν αὐτῇ γίνεται λόγος περὶ «σώματος» καὶ «σαρκός» ὡς διαφόρων πραγμάτων. Εἰς τὸ 1:22 ἀπαντᾷ ἡ ἔκφρασις «τὸ σῶμα τῆς σαρκός» (Βλέπε καὶ Σοφ. Σειρ. 23:17, ὅπου ἡ ἔκφρασις «σῶμα σαρκός»). Ἡ ἔκφρασις αὕτη σημαίνει «τὸ σάρκινον σῶμα». Ἄλλ' εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τῶν ἀμαρτιῶν παραλείπεται.

χωρίον δὲν περιέχεται αὐτὴ ἢ ἔκφρασις· περιέχεται ἢ ἔκφρασις «τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός». Λόγω «τῶν ἁμαρτιῶν» ἢ ἔκφρασις εἶνε δυσνόητος. Διὸ καὶ εἰς τὸ κριτικὸν κείμενον τὸ «τῶν ἁμαρτιῶν» παραλείπεται θεωρούμενον ὡς γλῶσσα. Ἄλλ' ἡμεῖς ὡς αὐθεντικὴν θεωροῦμεν τὴν δυσκολωτέραν γραφὴν, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον. Καὶ εἰς τὴν ἔκφρασιν «τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός» δίδομεν τὴν ἔννοιαν «τὸ σύνολον τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός· τὸ σύνολον τῶν ἁμαρτιῶν, τὰς ὁποίας ἔχομεν ζῶντες ἐν σώματι». Τὴν λέξιν δηλαδὴ «σῶμα» ἐξηγοῦμεν «σύνολον», ἀφοῦ ἐξ ὀρισμοῦ τὸ σῶμα εἶνε σύνολον μερῶν. «Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἐν μέλος, ἀλλὰ πολλά» (Α' Κορ. 12:14).

Ὅπως τὰ διάφορα ἡμῶν μέλη, οἱ πόδες, αἱ χεῖρες, τὰ ὦτα, οἱ ὀφθαλμοί, οἱ πνεύμονες, ἡ καρδιά, οἱ νεφροὶ κτλ. ὁμοῦ ἀποτελοῦν τὸ σῶμα, οὕτω καὶ αἱ διάφοροι ἁμαρτίαι ὁμοῦ ἀποτελοῦν ἄλλο σῶμα, «τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτιῶν». Διὸ καὶ εἰς τὸ 3:5 («Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν κλπ.») αἱ ἁμαρτίαι ὀνομάζονται «μέλη». Αἱ ἁμαρτίαι εἶνε «τὰ μέλη» «τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν».

Τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον ὁμιλεῖ περὶ «ἀπεκδύσεως τοῦ σώματος κλπ.». Ἄλλὰ κατὰ τὴν «ἀχειροποίητον περιτομήν», τὴν πνευματικὴν περιτομήν, τὸ βάπτισμα, δὲν ἀπεκδύμεθα, δὲν ἀποβάλλομεν «τὸ σῶμα τῆς σαρκός», τὸ σάρκινον σῶμα, ὅπως ἐσφαλμένως οἱ ἐρμηνευταὶ ἐρμηνεύουν, ἀλλὰ «τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτιῶν», τὸ σύνολον τῶν ἁμαρτιῶν. Κατὰ τὸ 3:9 ἀπεκδύμεθα «τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ». Ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ἔχει καὶ αὐτὸς σῶμα, «τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτιῶν» ἢ, «τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας» κατὰ τὸ Ῥωμ. 6:6.

Μεταφράζομεν:

«Δι' αὐτοῦ ἐπίσης περιετιμήθητε μὲ περιτομήν ἀχειροποίητον διὰ τῆς ἀποβολῆς τοῦ συνόλου τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, μὲ τὴν περιτομήν τοῦ Χριστοῦ!».

1. Ἡ μὲ τὴν χριστιανικὴν περιτομήν

Κολ. 2:14

«Ο ΗΝ ΥΠΕΝΑΝΤΙΟΝ ΗΜΙΝ»
 «ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΗΡΕΝ ΕΚ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ»

«Ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμα-
 σιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἤρεν'
 ἐκ τοῦ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὰς φράσεις «τὸ καθ' ἡμῶν» καὶ «ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν» οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ὡς ταυτοσήμους καὶ οὕτω προκύπτει ἡ ἀνιαρὰ ταυτολογία «τὸ ἐναντίον ἡμῶν χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐναντίον ἡμῶν»!

Καθ' ἡμᾶς τὸ «ὑπεναντίον» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸ «ἐναντίον, τὸ ἐχθρικόν», ἀλλὰ τὸ «ἀπέναντι κείμενον» (Ἴδὲ Λεξικὸν Liddell - Scott). Τὸ «ὑπεναντίον» δηλαδὴ ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἔχει τοιαύτην ἔννοιαν, ὁποῖαν π.χ. ἔχει τὸ «ἐναντίον» ἐν Γεν. 39:9 («πῶς... ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ;»), τὸ «ἐνώπιον» ἐν Γ' Βασ. 15:26,34 («ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου»), Ψαλμ. 50:5 («ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός»), τὸ «ἐξεναντίας» ἐν Ψαλμ. 22:5 («ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξεναντίας τῶν θλιβόντων με»), Σοφ. Σολ. 4:20 («ἐλέγξει αὐτοὺς ἐξεναντίας τὰ ἀνομήματα αὐτῶν»), τὸ «κατὰ πρόσωπον» ἐν Ψαλμ. 49:21 («ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου»). Ἐν Θρήν. 2:4 ἐκτὸς τῆς γραφῆς, «ἐνέτεινε τόξον αὐτοῦ ὡς ἐχθρὸς», ὑπάρχει καὶ ἡ γραφή, «ἐνέτεινε τόξον αὐτοῦ ὡς ἐχθρὸς ὑπεναντίος». Εἰς τὴν δευτέραν γραφὴν εἶνε προφανές, ὅτι τὸ «ὑπεναντίος» διαφέρει τοῦ «ἐχθρὸς» καὶ σημαίνει «ἰστάμενος ἀπέναντι»: Ὁ Κύριος, ὠργισμένος κατὰ τοῦ λαοῦ του, ἐνέτεινε κατ' αὐτοῦ τὸ τόξον του ὡς ἐχθρὸς ἰστάμενος ἀπέναντι καὶ τοξεύων. Δι' ἄλλων

1. Οὕτω κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον, ἦτοι τὸ κείμενον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἤρκεν, παρακείμενον δηλαδὴ ἀντὶ τοῦ ἀορίστου ἤρεν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου.

λέξεων, ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἔσχε τὸν Κύριον ἀντιμέτωπον αὐτοῦ ὡς ἐχθρὸν αὐτοῦ.

Διὰ τῆς φράσεως «ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν» ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ, ὅτι τὸ χρεωστικὸν ἔγγραφον ἢ γραμμάτιον ἦτο ἀπέναντι ἡμῶν, ἐνώπιόν τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, συνεχῶς ἐπιδεικνυόμενον καὶ οἶονεὶ προκλητικῶς καὶ ἐνοχλητικῶς ὑπομιμνήσκον τὰ χρέη ἡμῶν ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ἄλλ' ὁ Θεὸς ἔλαβεν αὐτὸ ἀπ' ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν καὶ ἐκάρφωσεν αὐτὸ εἰς τὸν σταυρόν.

Μετὰ τὴν φράσιν, «Ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον» ἢ φράσις «καὶ αὐτὸ ἦρεν ἐκ τοῦ μέσου» φαίνεται ταυτολογία. Ἄλλὰ δὲν εἶνε ταυτολογία. Εἰς τὴν δευτέραν φράσιν τὸ «καὶ» εἶνε θεβαιοτικὸν καὶ ἐμφατικὸν καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «ναί», ὅπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις (Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀποκ. 11:5 ἐν σελ. 564). Οὕτως ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξήλειψε τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, ναί, ἦρεν αὐτὸ ἐκ μέσου, δημωδῶς «τὸ πῆρε ἀπὸ τῆ μέση» ἢ «τὸ ἔβγαλε ἀπὸ τῆ μέση».

Ἡ φράσις «προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ» σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς οἶονεὶ ἐνέκρωσε τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, κατέστησε τοῦτο ἀνενέργητον, ἠκύρωσεν αὐτό.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐσθῆσε τὸ ἐναντίον ἡμῶν χρεωστικὸν γραμμάτιον με τὰς διατάξεις, τὸ ὅποιον ἦτο ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ναί, ἀφῆρεσεν αὐτὸ ἐκ τοῦ μέσου καὶ ἐκάρφωσεν αὐτὸ εἰς τὸν σταυρόν».

Διὰ δύο εἰκονικῶν ἐνεργειῶν παρίσταται ἐν τῷ χωρίῳ ἡ ἀκύρωσις τοῦ χρεωστικοῦ γραμματίου, τὸ ὅποιον οἶονεὶ προκλητικῶς ἦτο ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ἦτοι διὰ τῆς ἐξαλείψεως αὐτοῦ, τῆς διαγραφῆς δηλαδὴ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς ἄρσεως καὶ προσηλώσεως αὐτοῦ ἐν τῷ σταυρῷ.

Κολ. 2:23

**«ΕΘΕΛΟΘΡΗΣΚΕΙΑ» – «ΟΥΚ ΕΝ ΤΙΜῆ ΤΙΝΙ
ΠΡΟΣ ΠΛΗΣΜΟΝΗΝ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ»**

*«Ἄτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν
ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ
καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ ἢ τινι
πρὸς πλῆσμονῆν τῆς σαρκός».*

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ἐκ τῶν δυσκολωτέρων τῆς Γραφῆς. Διὸ καὶ εἰς αὐτὸ δίδονται διάφοροι ἐρμηνεῖαι, ὅποια αἱ ἐξῆς:

«Τὰ ὅποια ἔχουσι φαινόμενον μόνον σοφίας, εἰς ἐθελοθρησκείαν καὶ ταπεινοφροσύνην καὶ σκληραγωγίαν τοῦ σώματος, εἰς οὐδεμίαν τιμὴν ἔχοντα τὴν εὐχαρίστησιν τῆς σαρκός» (Βάμβας).

«Τὰ δόγματα αὐτὰ ἔχουν μὲν τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τῆς σοφίας, ἢ ὅποια συνίσταται εἰς θρησκείαν τῆς ἀρεσκείας καὶ θελήσεως καὶ ἐπινοήσεως τῶν αἰρετικῶν αὐτῶν καὶ εἰς ψευδοταπεινοφροσύνην καὶ εἰς περιφρόνησιν καὶ κακουχίαν τοῦ σώματος· πράγματι ὅμως δὲν φέρουν καμμίαν τιμὴν, ἀλλὰ συντελοῦν πρὸς ἰκανοποίησιν τῶν σαρκικῶν καὶ ἐγωιστικῶν φρονημάτων» (Τρεμπέλας).

«Αὐτὰ ἔχουν κάποια ἐμφάνισιν σοφίας, ἢ ὅποια συνίσταται εἰς μίαν σοφίαν ἰδίας ἀρεσκείας, αὐτοταπεινώσιν καὶ περιφρόνησιν τοῦ σώματος, δὲν ἔχουν ὅμως καμμίαν ἀξίαν διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος» (Βέλλας καὶ λοιποί).

«Αὐτὰ τὰ πράγματα ἔχουν πραγματικῶς μίαν ἐμφάνισιν σοφίας, ἢ ὅποια συνίσταται εἰς θρησκείαν ἐξ ἰδίας θελήσεως ἐπιβαλλομένην, εἰς ψευδῆ ταπεινοφροσύνην, καὶ εἰς παραμέλησιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἀξίαν κατὰ τῆς ἐντριψέσεως τῆς σαρκός» (Holy Bible, New King James Version).

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου γίνονται πολλὰ λάθη. Τὸ «μὲν» εἶνε ἄνευ ἀποδόσεως, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. ἐν Πράξ. 1:18, 3:21, 5:41, Β' Κορ. 12:12. Ἄλλ' οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι ὑπολανθάνει ἀπόδοσις ἐν τῇ φράσει «οὐκ ἐν τιμῇ τι-

νι» ὑπονοοῦν δηλαδή ἐν τῇ φράσει ταύτῃ τὸ «δὲ» («οὐκ ἐν τιμῇ (δὲ) τινι»). Διὸ καὶ ἐξηγοῦν: Αὐτὰ μὲν ἔχουν ἐμφάνισιν σοφίας... ἀλλ' ὄχι ἀξίαν τινά... Ἡ ἐξήγησις αὐτῆ δὲν εἶνε ὀρθή. Θὰ ἦτο ὀρθή, ἂν ἡ διατύπωσις τοῦ χωρίου εἶχεν οὕτως: «Ἐτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας... οὐ τιμὴν δὲ τινα (ἔχοντα)...». Ὡς ἔχει τώρα ἡ διατύπωσις, ἡ φράσις «οὐκ ἐν τιμῇ» εἶνε ἀντίστοιχος τῆς ἀμέσως προηγουμένης φράσεως «ἐν' ἀφειδίᾳ». Αἱ δύο φράσεις εἶνε ὅμοιαι κατὰ τὴν διατύπωσιν, διότι εἰς ἀμφοτέρας ὑπάρχει ἡ σύνταξις τῆς προθέσεως «ἐν» μετὰ δοτικῆς.

Ἡ λέξις «τιμῆ» δὲν σημαίνει «τιμὴ» ἢ «ἀξία», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «περιποίησις». Ἐπειδὴ τὸ «τιμᾶν» δὲν ἐννοεῖται μόνον ἐν λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἔργῳ (Σοφ. Σειρ. 3:8), διὰ τοῦτο τὸ «τιμᾶ» ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «φροντίζω, περιποιῶμαι». Σαφῶς αὐτῆ ἡ σημασία τοῦ «τιμᾶ» φαίνεται ἐν Παροιμ. 27:25-26, «Ἐπιμελοῦ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ χλωρῶν καὶ κερεῖς πόαν, καὶ σύναγε χόρτον ὀρεινόν, ἵνα ἔχῃς πρόβατα εἰς ἱματισμόν· τίμα πεδίον, ἵνα ὄσσι σοὶ ἄρνες». Τὸ «τίμα» ἐνταῦθα παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸ «ἐπιμελοῦ». Ἡ φράσις «τίμα πεδίον» σημαίνει «φρόντιζε τοὺς ἀγρούς· περιποιοῦ τοὺς ἀγρούς». Ἐν Α' Τιμ. 5:3 τὸ «χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας», ὅπως ἡ συνάφεια δεικνύει (στίχ. 4-16, ἰδίως 4,8,16), σημαίνει «φρόντιζε τὰς χήρας, τὰς πραγματικῶς χήρας, ἐκεῖνας δηλαδή, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἔρημοι, δὲν ἔχουν πρόσωπα διὰ νὰ φροντίζουν αὐτάς». Ὅπως δὲ τὸ ῥῆμα «τιμᾶ» σημαίνει «φροντίζω, περιποιῶμαι», οὕτω τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «τιμῆ» σημαίνει «φροντίζω, περιποίησις». Τοιαύτην δὲ σημασίαν τὸ οὐσιαστικὸν τοῦτο ἔχει ἐν Α' Τιμ. 5:17, «Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν». Ἡ τοιαύτη σημασία φαίνεται ἐκ τοῦ ἐπομένου στίχ. 18. Ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει, οἱ καλῶς προϊστάμενοι πρεσβύτεροι τῆς Ἐκκλησίας νὰ τυγχάνουν παρὰ τῶν πιστῶν «διπλῆς τιμῆς», τουτέστι διπλῆς φροντίδος εἰς τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τῶν. Νομίζομεν δέ, ὅτι καὶ ἐν Πράξ. 28:10 τὸ «τιμᾶ» καὶ ἡ «τιμῆ» σημαίνουν ἀντιστοίχως «φροντίζω, περιποιῶμαι», «φροντίζω, περιποίησις». Τοῦτο συνάγομεν ἐκ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ στίχου, ὅπου ὁ λόγος περὶ ἐφοδιασμοῦ δι' ὑλικῶν πραγμάτων (Ἴδὲ καὶ στίχ. 2 καὶ 7). Μεταφράζομεν τὸ Πράξ. 28:10:

1. Τὸ «ἐν» πρὸ τῆς λέξεως «ἀφειδίᾳ» ἐννοεῖται ἐκ τῆς φράσεως «ἐν ἐθελοθηρσκειᾳ».

Τιμᾶν
ἐν ἔργῳ

«Οὗτοι καὶ μὲ πολλὰς περιποιήσεις περιποιήθησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναχωροῦντας ἐφωδίασαν ἡμᾶς μὲ τὰ ἀναγκαῖα πράγματα». Δι' ἄλλων λέξεων ὁ Ἀπόστολος λέγει: Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι καὶ ὅταν εὐρισκόμεθα εἰς τὸν τόπον των ποικιλοτρόπως ἐφρόντισαν ἡμᾶς, καὶ ὅταν ἀνεχωροῦμεν ἐφωδίασαν ἡμᾶς μὲ τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὸ ταξίδιον.

Ἡ πρόθεσις «πρός», ἡ ὁποία εἰς τὸ ἐρευνώμενον χωρίον εἶνε συντεταγμένη μετ' αἰτιατικῆς («πρὸς πλησμονήν»), κατ' ἄλλους σημαίνει σκοπόν, καὶ κατ' ἄλλους ἐχθρικὴν σχέσιν ἰσοδυναμοῦσα πρὸς τὴν πρόθεσιν «κατὰ» μετὰ γενικῆς («κατὰ τῆς πλησμονῆς»). Ἄλλ' ὀρθὴ εἶνε ἡ πρώτη ἐκδοχή. Ἡ δευτέρα ἐκδοχή εἶνε συντακτικῶς ἀβάσιμος καὶ αὐθαίρετος. Ἡ «πλησμονή» κατ' ἄλλους σημαίνει «ικανοποιήσεις», κατ' ἄλλους «ἐντρυφήσις, ἀπόλαυσις», κατ' ἄλλους «εὐχαρίστησις», καὶ κατ' ἄλλους «καταπολέμησις». Ὄρθην θεωροῦμεν τὴν πρώτην ἐκδοχήν. Τὴν δὲ τελευταίαν ἐκδοχήν θεωροῦμεν περίεργον καὶ ἀστείαν. Ἡ «σὰρξ» κατ' ἄλλους σημαίνει «σὰρξ, σῶμα» καὶ κατ' ἄλλους «σαρκικὸν φρόνημα». Ὄρθη καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ πρώτη γνώμη. Ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιοῖ τὴν λέξιν «σὰρξ» ἀντὶ τῆς προηγουμένως χρησιμοποιοηθείσης λέξεως «σῶμα» χάριν ἐναλλαγῆς καὶ ποικιλίας. Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν γνώμην ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὴν ἔννοιαν τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος ἐν στίχ. 18 ὁ Ἀπόστολος ἐξέφρασε διὰ τῆς φράσεως «ὁ νοῦς τῆς σαρκός».

Ἡ λέξις «ἀφειδία», ἅπαξ λεγόμενον, σημαίνει τὸ μὴ φεῖδῃσθαι, τὸ μὴ λυπεῖσθαι, τὸ φέρεσθαι σκληρῶς. Ἡ «ἀφειδία σώματος» εἶνε ἡ «σκληραγωγία τοῦ σώματος» ἢ ἡ «παραμέλησις τοῦ σώματος».

Ἡ λέξις «ἐθελοθησκεία», ἐπίσης ἅπαξ λεγόμενον, εἶνε ταυτόσημος τῆς ἐν στίχ. 18 φράσεως «θέλειν ἐν θρησκείᾳ» καὶ σημαίνει τὴν ἀρέσκειαν πρὸς τὸ θρησκευεῖν, τὴν θρησκευτικότητα, τὴν εὐσέβειαν. «Τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων» (στίχ. 22) ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν ἐπαρουσιάζοντο ὡς «ἐθελοθησκεία», ὡς ἀγάπη πρὸς τὴν θρησκείαν, ὡς εὐσέβεια. Ἐπίσης ἐπαρουσιάζοντο ὡς «ταπεινοφροσύνη». Βεβαίως δὲ ἐπρόκειτο περὶ νοσηρᾶς καὶ ψευδοῦς ἀγάπης πρὸς τὴν θρησκείαν ἢ, ἄλλως, περὶ νοσηρᾶς καὶ ψευδοῦς εὐσεβείας, καθὼς καὶ περὶ ψευδοῦς ταπεινοφροσύνης. Ἀλλὰ κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ χωρίου ἡ λέξις «ταπεινοφροσύνη» πρέπει νὰ παραμένῃ ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, νὰ μὴ

ἀποδίδεται διὰ τῆς λέξεως «ψευδοταπεινοφροσύνη» ἢ ὁμοίως πως. Ἐπίσης ἡ λέξις «ἐθελοθρησκεία» πρέπει ν' ἀποδίδεται οὕτως, ὥστε νὰ σημαίη ἀγάπην πρὸς τὴν θρησκείαν ἢ, ἄλλως, εὐσέβειαν, καὶ ὄχι νοσηρὰν καὶ ψευδῆ θρησκευτικότητα. Διότι ὁ νοσηρὸς καὶ ψευδῆς χαρακτήρ τῆς «ἐθελοθρησκείας» καὶ τῆς «ταπεινοφροσύνης» τῶν αἰρετικῶν δηλοῦται διὰ τῆς λέξεως «λόγος», ἤτοι «ἐπίφασις», ἐν τῇ φράσει, «Ἄτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας». Ἡ «ἐθελοθρησκεία» καὶ ἡ «ταπεινοφροσύνη» τῶν αἰρετικῶν ἦσαν «σοφία» κατ' ἐπίφασιν, ὄχι κατ' ἀλήθειαν.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Αὐτὰ ἔχουν ἐπίφασιν σοφίας, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς ἀγάπην πρὸς τὸ θρησκεύειν¹ καὶ ταπεινοφροσύνην καὶ σκληραγώγησιν² τοῦ σώματος, ὄχι εἰς περιποίησίν τινα πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς σαρκός».

1. Ἡ εἰς εὐσέβειαν

2. Ἡ παραμέλησιν

Κολ. 3:5

«ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ»

«Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν¹ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρία».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπάρχει τι τὸ παράδοξον. Ὡς «μέλη», τὰ ὁποῖα οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ νεκρώνουν, ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει τὴν «πορνείαν», τὴν «ἀκαθαρσίαν», τὸ «πάθος», τὴν «κακὴν ἐπιθυμίαν» καὶ τὴν «πλεονεξίαν». Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶνε «μέλη» τοῦ σώματος, ἀλλὰ πάθη, τὰ ὁποῖα «στρατεύονται ἐν τοῖς μέλεσι» (Ἰακ. 4:1. Πρβλ. Ῥωμ. 7:23). Τὸ παράδοξον κατανο-

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ὑμῶν παραλείπεται.

εἶται, ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐκ «τῶν μελῶν» ὁ νοῦς τοῦ Ἀποστόλου μεταβαίνει εἰς τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ἐκδηλώνονται ἐπὶ τῶν μελῶν, ἐγείροντα εἰς αὐτὰ ἐπαναστάσεις. Ὁμοίως εἰς τὸ Γαλ. 5:24, «Οἱ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις», ἐκ «τῆς σαρκός» ὁ νοῦς τοῦ Ἀποστόλου μεταβαίνει εἰς τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ἐπαναστατοῦν ἐπὶ τῆς σαρκός. Τὸ ἐν λόγῳ παράδοξον κατανοεῖται καλλίτερον, ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν «ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος» (3:9, Ῥωμ. 6:6, Ἐφεσ. 4:22). Ἀφοῦ ὑπάρχει «ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος», ὑπάρχει καὶ τὸ σῶμα του, «τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας» κατὰ τὸ Ῥωμ. 6:6, «τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτιῶν» κατὰ τὸ Κολ. 2:11, τοῦ ὁποίου ἐρμηνεῖαν βλέπε ἐν σελ. 349-350. Κατὰ τὸ τελευταῖον χωρίον «αἱ ἁμαρτίαι» ἀποτελοῦν «σῶμα», καὶ ἄρα αἱ ἁμαρτίαι ἢ τὰ πάθη εἶνε τὰ μέλη αὐτοῦ τοῦ σώματος. Αὐτὸς λοιπὸν εἶνε ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον ὁ Ἀπόστολος «τὴν πορνείαν, τὴν ἀκαθαρσίαν κλπ.» ὀνομάζει «μέλη». Χαρακτηρίζει δὲ τὰ πάθη ἢ ἁμαρτήματα ὡς «τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς», ἐπίγεια μέλη, διότι εἶνε τὰ μέλη τοῦ «παλαιοῦ ἀνθρώπου», ἐνῶ, ἐννοεῖται, τὰ μέλη τοῦ «καινοῦ ἀνθρώπου» ἢ «νέου ἀνθρώπου» (Ἐφεσ. 2:15, 4:24, Κολ. 3:10) εἶνε οὐράνια. Πρβλ. Α' Κορ. 15:47-48, «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς, χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οἶος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ οἶος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι».

Τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῷ χωρίῳ πάθη ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι εἶνε ὄλα σεξουαλικῆς φύσεως. Δι' ἄλλα πάθη ὁ Ἀπόστολος ὀμιλεῖ εἰς τοὺς στίχ. 8-9. Τὸ «πάθος» καὶ τὸ «ἐπιθυμίαν κακὴν» θεωροῦμεν συνώνυμα, ἢ, καλλίτερον, τὸ δεύτερον εἶνε ἐπεξήγησις τοῦ πρώτου. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ λέξις «πάθος» ἀπαντᾷ εἰς ἄλλας δύο περιπτώσεις, χρησιμοποιοιμένη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐν ἐννοίᾳ σεξουαλικῆς, ἥτοι ἐν Ῥωμ. 1:26 («πάθη ἀτιμίας») καὶ Α' Θεσ. 4:5 («ἐν πάθει ἐπιθυμίας»). Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ λέξις «πάθος» συνδυάζεται ἐπεξηγηματικῶς μετὰ τῆς λέξεως «ἐπιθυμία», ἡ ὁποία περιέχεται καὶ εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον μετὰ τὴν λέξιν «πάθος».

Ἡ λέξις «πλεονεξία» καθ' ἡμᾶς δὲν ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, δὲν σημαίνει «πλεονεξία», ἀλλ' ἔχει σεξουαλικὴν ἔννοιαν, σημαίνει τὸ «πλεονεκτεῖν» ἐν τῷ σεξουαλικῷ ζητήματι (Α' Θεσ. 4:6), τὸ πράττειν πράγματα ἀθέμιτα καὶ ἀνώμαλα. Ἡ «πλεονεξία» δηλα-

δὴ ἐνταῦθα εἶνε ἡ «ἀνωμαλία». Εἰς τὴν σειρὰν δὲ τῶν παθῶν ἐν τῷ χωρίῳ τίθεται τελευταῖα ἐμφατικῶς, ἐπειδὴ εἶνε τὸ χειρότερον τῶν σεξουαλικῶν παθῶν καὶ τὸ πλέον ἐπονείδιστον.

Ὅτι δὲ ἡ λέξις «πλεονεξία» σημαίνει καὶ «ἀνωμαλία», τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων Ἐφεσ. 5:3-5 καὶ Α΄ Κορ. 5:9-11, ὅπου καὶ παραπέμπομεν (σελ. 320-321, 261 ἀντιστοίχως). Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν χωρίων τούτων ἀπαντᾷ τὸ «πλεονεξία» καὶ τὸ «πλεονέκτης» καὶ εἰς τὸ δεύτερον τὸ «πλεονέκτης» ἐν σεξουαλικῇ ἐννοίᾳ. Ἰδιαιτέρας δὲ παρατηρήσεως ἄξιον, ὅτι εἰς τὸ πρῶτον χωρίον ὁ Ἀπόστολος περὶ τοῦ «πλεονέκτου» λέγει, «ὅς ἐστὶν εἰδωλολάτρης», καὶ εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον περὶ τῆς «πλεονεξίας» λέγει, «ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία». Τὰ παρὰ φύσιν ἁμαρτήματα ἦσαν χαρακτηριστικὰ τῆς ζωῆς τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ στιγματίζονται ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ὡς τὰ πλέον ἐπονείδιστα (Βλέπε τὸ α΄ κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς).

Μεταφράζομεν:

«Νεκρώσατε λοιπὸν τὰ ἐπίγεια μέλη σας, τὴν πορνείαν, τὴν ἀκαθαρσίαν, τὸ πάθος, τὴν αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν, καὶ μάλιστα τὴν ἀνωμαλίαν, ἡ ὁποία εἶνε εἰδωλολατρία».

Κολ. 3:14

«ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ»

«Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος».

Εἰς τὴν πρότασιν, «ἥτις (ἀγάπη) ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος», οἱ ἐρμηνευταὶ δίδουν τὴν ἐννοίαν, ὅτι ἡ ἀγάπη συνδέει μεταξὺ τῶν τὰς ἀρετᾶς, ὥστε ν' ἀποτελοῦν τέλειον σύνολον. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς ἡ ἐρμηνεία αὕτη δὲν φαίνεται τόσον εὐστοχος. Ἄν ὁ

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ὁ

Ἄποστολος ἤθελε νὰ εἶπῃ ὅ,τι οἱ ἐρμηνευταὶ ἐννοοῦν, νομίζομεν, ὅτι μᾶλλον θὰ ἔλεγεν, «ἦτις (ἀγάπη) ἐστὶ σύνδεσμος τούτων (τῶν ἀρετῶν δηλαδὴ) εἰς τελειότητα».

Καθ' ἡμᾶς ὁ Ἄποστολος δὲν θέλει νὰ εἶπῃ, ὅτι ἡ ἀγάπη κάνει τὰς ἀρετὰς τελείας. Καὶ καθ' ἑαυτὴν μία ἀρετὴ δύναται νὰ εἶνε τελεία, ὅπως π.χ. ἡ πίστις (Α' Κορ. 13:2) καὶ ἡ ὑπομονὴ (Ἰακ. 1:4), ἄλλο δὲ τὸ ζήτημα, ὅτι καμμία ἀρετὴ δὲν εἶνε ἰσαξία τῆς ἀγάπης. Τὴν γενικὴν «τῆς τελειότητος» ἡμεῖς θεωροῦμεν ἀντικειμενικὴν ὡς πρὸς τὴν λέξιν «σύνδεσμος», καὶ εἰς τὴν εἰρημένην πρότασιν τοῦ χωρίου δίδομεν τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἡ ἀγάπη συνδέει μὲ τὴν τελειότητα· συνδέει δὲ μὲ τὴν τελειότητα, ὄχι τὰς ἀρετὰς, περὶ τῶν ὁποίων δὲν γίνεται λόγος ἐν τῷ χωρίῳ, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον, ὅπερ εὐκόλως ἐξυπακούεται, ἀφοῦ σκοπὸς τῶν πάντων εἶνε ἡ τελείωσις καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου (Α' Κορ. 3:21-22, Β' Κορ. 4:15, Ἐφεσ. 4:11-13). Δι' ἄλλων λέξεων, ἡ ἀγάπη δένει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν τελειότητα, κάνει τὸν ἄνθρωπον τέλειον, ἀφοῦ ἡ ἀγάπη εἶνε «πλήρωμα νόμου» (Ῥωμ. 13:10) καὶ «ὁ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν» (Γαλ. 5:14. Ἰδὲ καὶ Ῥωμ. 13:9). Κατὰ τὰς ἀποστολικὰς ταύτας ῥήσεις, τὰς ἐκ τοῦ νόμου ἀπαιτουμένας ἀρετὰς ἡ ἀγάπη περιέχει, ἀποτελοῦσα σύνοψιν αὐτῶν, —δὲν συνδέει αὐτάς, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ θέλουν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐξεταζομένου ἑδαφίου.

Μεταφράζομεν:

«Ὑπεράνω δὲ πάντων (ἐνδυθῆτε) τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία δένει (τὸν ἄνθρωπον) μὲ τὴν τελειότητα».

Κολ. 3:16

«ΝΟΥΘΕΤΕΙΝ»

«Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς,¹ ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ²».

Ὅπως εἰς τὸ Κολ. 1:28, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐκείνου ἐν σελ. 342, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ «νουθετῶ» χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «διδάσκω». Ἐξηγοῦμεν αὐτὸ «διαφωτίζω».

Τὸ «ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς» εἰς ἡμᾶς φαίνεται, ὅτι δὲν συνδέεται πρὸς τὸ «διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες», ἀλλὰ πρὸς τὸ «ᾄδοντες». Διὸ καὶ μετὰ τὴν λέξιν «ἑαυτοὺς» θέτομεν κόμμα, ὅπως ἔχει τὸ κείμενον Nestle - Aland. Τὸ χωρίον οὕτω διαιρεῖται εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ὁ Ἄπόστολος συνιστᾷ εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ ἐνοικῇ ἐντὸς αὐτῶν ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ «πλουσίως». Εἰς τὸ δεύτερον συνιστᾷ νὰ διδάσκουν καὶ διαφωτίζουν ἀλλήλους «ἐν πάσῃ σοφίᾳ». Ὅταν ὁ λόγος ἐνοικῇ εἰς αὐτοὺς «πλουσίως», τότε δύνανται καὶ ν' ἀλληλοδιδάσκωνται «ἐν πάσῃ σοφίᾳ». Δύσκολον τὸ «ἐν πάσῃ σοφίᾳ» νὰ συνδεθῇ καὶ πρὸς τὸ «ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς». Εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ χωρίου ὁ Ἄπόστολος συνιστᾷ εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ ᾄδουν «ἐν χάριτι» καὶ «ἐν τῇ καρδίᾳ».

Μεταφράζομεν:

«Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ νὰ κατοικῇ εἰς σᾶς πλουσίως. Νὰ διδάσκετε καὶ διαφωτίζετε ἀλλήλους μὲ πᾶσαν σοφίαν. Μὲ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ ᾠδὰς πνευματικὰς νὰ ὑμνῆτε τὸν Κύριον ἀπὸ τὴν καρδίαν σας μὲ εὐγνωμοσύνην».

Τὸ «νουθετῶ» ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ θεωροῦμεν συνώνυμον τοῦ «διδάσκω» καὶ ἐν Ῥωμ. 15:14, Α΄ Θεσ. 5:12. Βλέπε ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, σελ. 253, 365 ἀντιστοίχως.

1. Στίζομεν ἐνταῦθα κατὰ τὸ κείμενον Nestle - Aland.

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ Θεῷ

Κολ. 4:2

«ΓΡΗΓΟΡΟΥΝΤΕΣ... ΕΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ»

«Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ».

Τὸ «ἐν» τῆς φράσεως «γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ» οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ὡς χρονικόν: ἀγρυπνοῦντες ἐν τῇ προσευχῇ, ἀγρυπνοῦντες εἰς τὴν προσευχήν. Ἄλλὰ τὸ «ἐν» ἔχει καὶ τελικὴν σημασίαν, ὅπως π.χ. ἐν Α' Κορ. 7:15 («ἐν εἰρήνῃ κέκληκεν») καὶ Α' Θεσ. 4:7. Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει: ἀγρυπνοῦντες διὰ τὴν προσευχήν. Πρὸς Α' Πέτρ. 4:7, «νήψατε εἰς τὰς προσευχάς», τουτέστιν, ἀγρυπνήσατε διὰ τὰς προσευχάς.

Τὸ «ἐν εὐχαριστίᾳ» κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς σημαίνει «μετ' εὐχαριστίας, μετ' εὐγνωμοσύνης (πρὸς τὸν Θεόν)». Ἄλλ' ἡ λέξις «εὐχαριστία» σημαίνει καὶ «εὐχαρίστησις». Ἐν Β' Μακ. 2:27 περιέχεται: «καθάπερ τῷ παρασκευάζοντι συμπόσιον καὶ ζητοῦντι τὴν ἐτέρων λυσιτέλειαν οὐκ εὐχερὲς μὲν, ὅμως διὰ τὴν τῶν πολλῶν εὐχαριστίαν ἠδέως τὴν κακοπάθειαν ὑποίσομεν». Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Ὁ ἐτοιμάζων συμπόσιον κοπιάζει. Ἄλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ἄλλων ἀψηφᾷ τὸν κόπον. Διὰ τὴν εὐχαριστηθῶν οἱ πολλοί, κακοπαθεῖ ὁ εἷς. Οὕτως καὶ ἡμεῖς προθύμως θὰ κακοπαθήσωμεν. Ἐδείχθη λοιπόν, ὅτι «εὐχαριστία» σημαίνει καὶ «εὐχαρίστησις». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις ἔχει εἰς τὸ προκείμενον ἀποστολικὸν χωρίον. Λέγων ὁ Ἀπόστολος, «γρηγοροῦντες... ἐν εὐχαριστίᾳ», ἐννοεῖ νὰ ἀγρυπνοῦν οἱ πιστοὶ διὰ τὴν προσευχήν μετ' εὐχαριστήσεως, νὰ κάνουν τὴν προσευχήν, ὄχι ὡς ἀγγαρεία, ἀπροθύμως, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας, μετὰ χαρᾶς (Πρὸς Φιλίπ. 1:4, Ἑβρ. 13:17).

Μεταφράζομεν:

«Νὰ ἐπιδίδεσθε εἰς τὴν προσευχήν, ἀγρυπνοῦντες δι' αὐτὴν μετὰ χαρᾶς».

Α' Θεσ. 4:3-6

**«ΤΟ ΜΗ ΥΠΕΡΒΑΙΝΕΙΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΕΙΝ
ΕΝ ΤΩ ΠΡΑΓΜΑΤΙ»**

«Τούτο γάρ ἐστὶ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῶ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν¹, διότι ἔκδικος ὁ² Κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπομεν³ ὑμῖν καὶ διεμαρτυράμεθα».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ λέξις «πορνεία» κατ' ἄλλους ἔχει στενὴν ἔννοιαν, σημαίνει δηλαδὴ «πορνεία», καὶ κατ' ἄλλους ἔχει εὐρείαν ἔννοιαν, σημαίνει πᾶν εἶδος σεξουαλικῆς ἀκαθαρσίας. Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν δευτέραν γνώμην. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ «ἀπὸ πάσης πορνείας», ἡ ὁποία συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς δευτέρας γνώμης. Τὴν λέξιν ἐξηγοῦμεν «ἀνηθικότης».

Ἐπὶ «τὸ σκεῦος» ἄλλοι ἐννοοῦν τὴν σύζυγον κατὰ τὸ Α' Πέτρ. 3:7, καὶ ἄλλοι τὸ σῶμα. Ὑπὲρ τῆς δευτέρας ἐκδοχῆς συνηγοροῦν τὸ «ἑαυτοῦ» καὶ τὰ Ῥωμ. 9:22, Β' Κορ. 4:7, Βαρνάβα VII 3 («ἐμελλε τὸ σκεῦος τοῦ πνεύματος προσφέρειν θυσίαν»). Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν. Ὁ Ἀπόστολος δὲν γράφει μόνον διὰ τοὺς ἔχοντας σύζυγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀγάμους καὶ τοὺς ἐν χηρείᾳ διατελοῦντας.

Εἰς τὸ «κτῶμαι» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν διαφόρους ἐννοίας, οἷον «κρατῶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριαρχίαν», «συγκρατῶ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν καὶ κατοχήν», «ἐλέγχω, ἐξουσιάζω», «κρατῶ, διατη-

1. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ τὸ κριτικὸν κείμενον ἔχει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
2. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ἄρθρον παραλείπεται.
3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει προείπαμεν

ρῶ», «κατέχω». Καθ' ἡμᾶς τὸ «κτῶμαι» σημαίνει «ἔχω», ὅπως ἐν Παροιμ. 1:14, Β' Μακ. 7:11, Ματθ. 10:9.

Ἡ φράσις, «τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ», κατὰ τινὰς σημαίνει νὰ μὴ ὑπερβαίῃ ὁ χριστιανὸς τὰ θεμιτὰ ὄρια καὶ ἐκμεταλλεύεται τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἢ ἐπιχειρήσει προσποριζόμενος χρήματα καὶ ἄλλα ὑλικά ἀγαθὰ. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐρμηνεῖα δὲν εἶνε ὀρθή. Τὸ «ἐν τῷ πράγματι» δὲν σημαίνει «ἐν τῇ ἐργασίᾳ» ἢ «ἐν τῇ ἐπιχειρήσει», ἀλλὰ λέγεται κατ' εὐφημισμὸν καὶ σημαίνει «ἐν τῷ πράγματι, περὶ οὗ ὁ λόγος· ἐν τῷ σεξουαλικῷ ζητήματι». Ὁ στίχ. 7, «Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῶ», δεικνύει, ὅτι τὰ ἁμαρτήματα, περὶ ὧν ὁ λόγος εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον, εἶνε σεξουαλικῆς φύσεως, ἀφοῦ συνιστοῦν «ἀκαθαρσίαν».

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν πλείστων ἐρμηνευτῶν ἡ ἔννοια τῆς εἰρημένους φράσεως εἶνε, νὰ μὴ ὑπερβαίῃ ὁ χριστιανὸς τὰ ὄρια καὶ ἐκμεταλλεύεται τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ διαπράττων μοιχείαν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐρμηνεῖα δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή διὰ πολλοὺς λόγους. Ἄν ὁ Ἀπόστολος ἐννοῇ, νὰ μὴ ἐκμεταλλεύεται ὁ χριστιανὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἤτοι τὸν συγχριστιανόν, μοιχεύων τὴν σύζυγον αὐτοῦ, διατί δὲν ὁμιλεῖ καὶ κατὰ τῆς μοιχείας χριστιανοῦ εἰς βάρος ἐθνικοῦ; Διατί ἐπίσης δὲν παρουσιάζει τὴν μοιχείαν χριστιανοῦ ὡς ἐκμετάλλευσιν καὶ τῆς γυναικὸς, μετὰ τῆς ὁποίας οὗτος μοιχεύει; Ἐκτὸς δὲ τούτων, διατί ὁ Ἀπόστολος θὰ ὁμιλεῖ κατὰ τῆς μοιχείας καὶ δὲν θὰ ὁμιλεῖ διὰ τὰ ἔτι χειρότερα ἁμαρτήματα, τὰ παρὰ φύσιν, τὰ ὁποῖα κατ' ἐξοχὴν ἐχαρακτηρίζον τὴν ζωὴν «τῶν ἐθνῶν τῶν μὴ εἰδόντων τὸν Θεόν»; Πολλάκις ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς ἐπιστολάς του, ἰδίως εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς, κεντηριάζει τὰ παρὰ φύσιν ἁμαρτήματα ὡς τὰ πλέον αἰσχρὰ καὶ ἐπονείδιστα. Τέλος, ὡς πρὸς τὸ «πλεονεκτεῖν» τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τοῦτο· ὅπου ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ διὰ σεξουαλικῆς φύσεως ἁμαρτίας καὶ ἁμαρτωλοῦς καὶ χρησιμοποιεῖ τὰς λέξεις «πλεονεξία» καὶ «πλεονέκτης», χρησιμοποιεῖ ταύτας διὰ σεξουαλικῶς ὑπερβάσεις καὶ ἀνωμαλίας καὶ διὰ σεξουαλικῶς ἀνωμάλους τύπους (Ἴδὲ τὰς ἐρμηνείας τῶν σχετικῶν χωρίων Α' Κορ. 5:9-11, Ἐφ. 5:3-5, Κολ. 3:5 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, σελ. 261, 320-321, 357-358 ἀντιστοιχῶς), ἐκτὸς μιᾶς περιπτώσεως, Ἐφεσ. 4:19, κατὰ τὴν ὁποίαν τὴν λέξιν «πλεονεξία» ἐν σχέσει πρὸς τὰς σε-

ξουαλικὰς ἀμαρτίας χρησιμοποιεῖ, ὄχι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς σεξουαλικῆς ἀνωμαλίας, ἀλλὰ τῆς ἀμετρίας ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν πάσης φύσεως σεξουαλικῶν ἀμαρτιῶν.

“Ὅπως δὲ ἀλλαγῶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου τὸ «πλεονεξία» σημαίνει «ἀνωμαλία» καὶ τὸ «πλεονέκτης» σημαίνει «ἀνώματος» ἐν σεξουαλικῇ ἐννοίᾳ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ «πλεονεκτεῖν» σημαίνει «πράττειν ἀνώματα», τὸ δὲ «ὑπερβαίνειν» εἶνε συνώνυμον τοῦ «πλεονεκτεῖν» κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων. «Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι» δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν: «Τὸ νὰ μὴ κάνη ὑπερβάσεις καὶ ἀνωμαλίας εἰς τὸ σεξουαλικὸν ζήτημα».

Εἰς τὴν φράσιν «τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» τὴν ἀντωνυμίαν «αὐτοῦ» ἡμεῖς θεωροῦμεν προσθήκην, διὸ καὶ παρελείψαμεν αὐτὴν κατὰ τὴν παράθεσιν τοῦ χωρίου¹. Ἦτο δὲ εὐκόλον νὰ προστεθῇ τὸ «αὐτοῦ», διότι «τὸν ἀδελφὸν» ἐξελήφθη ὡς ἀντικείμενον, ἐνῶ καθ’ ἡμᾶς εἶνε ὑποκείμενον. Τὸ «ἀγιασμός» ἔχει ὑποκείμενον τὸ «ὑμῶν». Ὑπάρχουν δὲ εἰς τὸ χωρίον τρεῖς παράλληλοι ἀπαρεμφατικαὶ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐπεξηγήσεις τοῦ «ἀγιασμός»: «ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας», «εἰδέναί ἕκαστον ὑμῶν...», «τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν». Εἰς τὴν πρώτην ἀπαρεμφατικὴν πρότασιν ὑπάρχει ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου «ἀπέχεσθαι» τὸ «ὑμᾶς». Εἰς τὴν δευτέραν ὑπάρχει ἐπίσης ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφάτου «εἰδέναί» τὸ «ἕκαστον». Ὅπως δὲ εἰς τὸ «ἀγιασμός» καὶ εἰς τὰς δύο ἀπαρεμφατικὰς προτάσεις, οὕτω καὶ εἰς τὴν τρίτην ὑπάρχει ὑποκείμενον τῶν ἀπαρεμφάτων «ὑπερβαίνειν» καὶ «πλεονεκτεῖν», αὐτὸ δὲ εἶνε «τὸν ἀδελφόν». Ἐννοεῖται δὲ ὑπὸ «τὸν ἀδελφόν» ὁ χριστιανὸς κατ’ ἀντίθεσιν πρὸς «τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν», τοὺς ἐθνικοὺς δηλαδὴ, οἱ ὁποῖοι δὲν γνωρίζουν τὸν Θεὸν καὶ κυλίωνται εἰς τὸν βόρβορον ὄλων τῶν παθῶν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι αὐτὸ εἶνε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀγιασμός ὑμῶν, νὰ ἀπέχετε σεῖς ἀπὸ τὴν ἀνηθικότητα· νὰ γνωρίζη ἕκαστος ἀπὸ σᾶς νὰ ἔχη τὸ σῶμά του καθαρὸν καὶ τιμημένον, ὄχι ὑποδουλωμένον εἰς τὸ ἡδονικὸν πάθος, ὅπως οἱ ἐθνικοὶ², οἱ ὁποῖοι

1. Πρὸς τὴν φράσιν «τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» πρβλ. τὴν γραφὴν «τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ» εἰς τὰ Πράξ. 5:41 καὶ Γ’ Ἰωάν. 7, ὅπου αὐθεντικὴ γραφὴ θεωρεῖται «τοῦ ὀνόματος», ἄνευ δηλαδὴ τοῦ «αὐτοῦ».

2. Ἐννοεῖται, ὅπως ἔχουν τὸ σῶμα οἱ ἐθνικοὶ

δὲν γνωρίζουν τὸν Θεόν· τὸ νὰ μὴ κάνη ὑπερβάσεις καὶ ἀνωμαλίας εἰς τὸ σεξουαλικὸν ζήτημα ὁ ἀδελφός', διότι ὁ Κύριος εἶνε τιμωρὸς δι' ὅλα αὐτά, ὅπως καὶ ἄλλοτε εἶπομεν καὶ ἐτονίσαμεν».

Ὁ Ἀπόστολος ἀποτρέπει τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τὴν ἀνηθικότητα, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ παρὰ φύσιν ἁμαρτήματα.

1. Δηλαδή ὁ χριστιανός

Α' Θεσ. 5:12

«ΝΟΥΘΕΤΕΙΝ»

«Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς».

Ἐν Κολ. 1:28, καθὼς ὑπεστηρίξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐν σελ. 342, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, τὸ «νουθετῶ» δὲν σημαίνει «συμβουλεύω», ἀλλ' ἔχει εὐρείαν ἔννοιαν, σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ «διδάσκω». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν καθ' ἡμᾶς ἔχει τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. Κατὰ τὸ χωρίον ὁ Ἀπόστολος παρακαλεῖ τοὺς πιστοὺς ν' ἀναγνωρίζουν τοὺς προεστῶτας καὶ κοπιῶντας καὶ διδάσκοντας αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Πρβλ. Α' Τιμ. 5:17, «Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ». Πρβλ. ἐπίσης Ἐβρ. 13:7, «Μνημονεῦτε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ».

Μεταφράζομεν:

«Σᾶς παρακαλοῦμεν δέ, ἀδελφοί, ν' ἀναγνωρίζετε ὅσους κοπιᾶζουν μεταξύ σας καὶ εἶνε προεστῶτές σας ἐν Κυρίῳ καὶ σᾶς διδάσκουν».

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ «νουθετῶ» θεωροῦμεν ταυτόσημον τοῦ «διδάσκω» καὶ ἐν Ῥωμ. 15:14, Κολ. 3:16. Βλ. σχετικῶς σελ. 253, 360.

B' Θεσ. 2:8-12

«ΠΑΡΟΥΣΙΑ», «ΔΥΝΑΜΙΣ», «ΑΔΙΚΙΑ»

«Καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος ἀναλώσει' τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανεῖα τῆς παρουσίας αὐτοῦ· οὐδ' ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς² ἀδικίας ἐν³ τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς· καὶ διὰ τοῦτο πέμψει⁴ αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ».

Ἐν τῷ παρόντι περὶ τοῦ Ἄντιχρίστου χωρίῳ ἡ λέξις «παρουσία», δις ἀπαντῶσα, δὲν σημαίνει «παρουσία, ἔλευσις», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν. Ἄν αὐτὴ ἦτο ἡ σημασία τῆς λέξεως, τότε ἡ μνεῖα πρῶτον «τοῦ στόματος» καὶ ὕστερον «τῆς παρουσίας» τοῦ Χριστοῦ θὰ ἦτο ἐν κακὸν πρωθύστερον. Ἄν δὲ διὰ «τῆς παρουσίας» (ἀξιοπαρατήρητον τὸ ἔναρθρον τῆς ἐκφορᾶς) ἐννοηθῆ ἡ δευτέρα παρουσία, τότε ὁ χρόνος τῆς δευτέρας παρουσίας ἀπὸ τῆς ἐν-ἀρξεως τῆς δράσεως τοῦ Ἄντιχρίστου καθίσταται γνωστός. Οἱ χριστιανοὶ δηλαδὴ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἄντιχρίστου θὰ γνωρίζουν, ὅτι ἡ δευτέρα παρουσία θὰ γίνῃ τρία καὶ ἡμισυ ἔτη μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς κακοποιῶν δράσεως τοῦ Ἄντιχρίστου, ὅπερ ἀντίκειται πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ χρόνος τῆς δευτέρας παρουσίας εἶνε τοῖς πᾶσιν ἄγνωστος. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ χωρίῳ γίνεταί λόγος καὶ περὶ «τῆς παρουσίας» τοῦ Ἄντιχρίστου «κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ», ὁ δὲ Ἄντιχρίστος εἶνε ἄνθρωπος (στίχ. 3), δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι ἡ παρουσία ἢ ἔλευσις ἀνθρώπου εἰς τὸν

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἀνελεῖ (Ἰδὲ Ἦσ. 11:4).
2. Εἰς τὸ κριτικὸν κείμενον τὸ ἄρθρον ἐλλείπει.
3. Εἰς τὸ κριτικὸν κείμενον ἡ πρόθεσις ἐλλείπει.
4. Τὸ κριτικὸν κείμενον ἔχει πέμπει

κόσμον ὀφείλεται εἰς ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ; Περὶ τῆς κακῆς διαγωγῆς ἀνθρώπου δύναται βεβαίως νὰ λεχθῆ, ὅτι αὐτὴ ὀφείλεται εἰς ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ. Ἄλλὰ περὶ τῆς παρουσίας ἢ ἐλεύσεως ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον πῶς δύναται νὰ λεχθῆ τοιοῦτον πρᾶγμα; Τὸν ἀνθρώπον φέρει εἰς τὸν κόσμον ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ὄχι τοῦ Σατανᾶ. Πρὸς τούτοις, ἂν «ἐπιφάνεια» σημαίνῃ «ἐμφάνισις», ὅπως πολλοὶ νομίζουν, ἡ ἔκφρασις «ἡ ἐπιφάνεια τῆς παρουσίας» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἔκφρασιν «ἡ ἐμφάνισις τῆς παρουσίας». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔκφρασις εἶνε ἄστοχος, διότι «ἐμφάνισις» καὶ «παρουσία» εἶνε ταυτόσημα.

Ἡ λέξις «παρουσία» σημαίνει καὶ «δύναμις». Ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν εὐρίσκομεν τὴν λέξιν παρ' Ἰουστίνῳ. Ἐν τῇ Α' Ἀπολογία αὐτοῦ, 54,7, γίνεται λόγος διὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Μωυσέως ἐν σχέσει πρὸς τὸν Μεσσίαν προφητευθέντα πῶλον (Γεν. 49:11) ὡς «σύμβολον τῆς παρουσίας αὐτοῦ». Ἄλλ' ὀλίγον ὕστερον, εἰς τὸ 55,2, γίνεται λόγος διὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ὡς «τὸ μέγιστον σύμβολον τῆς ἰσχύος καὶ ἀρχῆς αὐτοῦ». Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν δύο παρατιθεμένων φράσεων φαίνεται, ὅτι «παρουσία» ἐνταῦθα σημαίνει «ἰσχύς καὶ ἀρχή», δι' ἄλλης λέξεως «δύναμις». Παρ' Εἰρηναίῳ, Ἔλεγχος ψευδωνύμου γνώσεως, Α', III, 3, περὶ τῆς αἰμορροούσης γυναικὸς ἐξ ἐνὸς μὲν λέγεται «ὑπὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος παρουσίας τεθεραπεῦσθαι», ἐξ ἑτέρου δέ, ὅτι «ἡ ἐξελθοῦσα δύναμις τούτου ἐθεράπευσεν αὐτήν». Πάλιν ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν δύο παρατιθεμένων φράσεων φαίνεται, ὅτι «παρουσία» σημαίνει «δύναμις». Παρ' Ἰπολύτῳ, Εἰς τὰς εὐλογήσεις τοῦ Ἰακώβ, XXI, περὶ τοῦ Ἰσάχαρ ὡς τύπου τοῦ Χριστοῦ λέγεται: «“Ἰδὼν οὖν τὴν ἀνάπαυσιν”¹ τῶν ἀγίων, “ὅτι καλὴ, καὶ τὴν γῆν ὅτι πίων, ὑπέθηκε τὸν ὄμιον αὐτοῦ εἰς τὸ πονεῖν καὶ ἐγενήθη ἀνὴρ γεωργός”¹. “ὑπέθηκε τὸν ὄμιον αὐτοῦ”¹· ποῦ ἀλλ' ἢ ὑπὸ τὸν σταυρὸν, ὃν βαστάζων μετὰ παρουσίας ἐπορεύετο; ὡς καὶ Ἡσαΐας λέγει: “οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ”². Αὐτὸς ὑποθείς ὄμιον ὑπὸ τὸ ἄροτρον καὶ πόνῳ ἀναδεξάμενος πάσας τὰς ὑπ' αὐτὸν γεγενημένας ὕβρεις ἐγένετο ἀνὴρ τῆς Ἐκκλησίας τὸ καλὸν γεώργιον γεωργῶν». “Ὅτι ὁ Ἰσάχαρ ὑπέθηκε τὸν ὄμιον αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἄρότρου, τοῦτο κατὰ τὸ πατερικὸν χωρίον ἐσυμβόλιζεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπέθηκε τὸν ὄμιον αὐτοῦ

1. Γεν. 49:15.

2. Ἡσ. 9:6.

ὑπὸ τὸν σταυρόν, τὸν ὁποῖον βαστάζων ἐβάδιζε «μετὰ παρουσίας», τουτέστι «μετὰ δυνάμεως», συμφώνως πρὸς τὴν προφητείαν τοῦ Ἰησοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοῦ ὄμου τοῦ Χριστοῦ «ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη», τουτέστιν «ὑπῆρξεν ἡ ἐξουσία, ἡ δύναμις». Καὶ εἰς τοῦτο δηλαδὴ τὸ πατερικὸν χωρίον «παρουσία» σημαίνει «δύναμις».

Ἡ λέξις «ἐπιφάνεια» ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἀποστολικῷ χωρίῳ σημαίνει «λαμπρότης, λάμψις», ὅπως ἐν Ἑσθ. 5:1γ κατὰ τοὺς Ὁ («στολὴ ἐπιφανείας» = στολὴ λαμπρότητος, λαμπρὰ στολή). Ὁμοίως «ἐπιφανής» σημαίνει «ἐνδοξος, λαμπρὸς» (Πράξ. 2:20) καὶ «ἐπιφαίνω» σημαίνει «φωτίζω, λάμπω» (Λουκ. 1:79). Ἡ δὲ φράσις τοῦ ἀποστολικοῦ χωρίου «τῆ ἐπιφάνειά τῆς παρουσίας» σημαίνει «μὲ τὴν λάμψιν τῆς δυνάμεως», ὅπως ἡ φράσις «ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος», 1:9, σημαίνει «ἐκ τῆς λάμψεως τῆς δυνάμεως» (Πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν φράσιν «τῆ ἀστραπῆ τῆς θεότητος»).

Ὁμιλῶν ὁ Ἀπόστολος περὶ «παρουσίας» τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου συγκρίνει τὰς δυνάμεις τῶν δύο ἀντιπάλων. Ἡ φράσις «τῆς παρουσίας αὐτοῦ» δεικνύει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει ἰδίαν δύναμιν, εἶνε αὐτοδύναμος, ἐνῶ ἡ φράσις «οὗ ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ» δεικνύει, ὅτι ὁ Ἀντίχριστος δὲν εἶνε αὐτοδύναμος, ὀφείλει τὴν δύναμίν του εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ. Ἐπίσης ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου εἶνε τόσον μεγαλυτέρα τῆς σατανικῆς δυνάμεως τοῦ Ἀντιχρίστου, ὥστε ὁ Κύριος θὰ διαλύσῃ τὸν Ἀντίχριστον μετὰ μεγίστης εὐκολίας, «τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ τῆ ἐπιφάνειά τῆς παρουσίας αὐτοῦ», τουτέστιν ἁπλῶς «μὲ τὴν πνοὴν τοῦ στόματός του καὶ μὲ τὴν λάμψιν τῆς δυνάμεώς του». Ἀρκεῖ ἐν φύσημα τοῦ Ἰησοῦ καὶ λάμψις τῆς δυνάμεώς του διὰ νὰ καταρρεύσῃ ὁ Ἀντίχριστος καὶ νὰ ἐξουδετερωθῆ τελείως.

Ἡ λέξις «δύναμις», μετὰ τῶν λέξεων «σημεῖα» καὶ «τέρατα» συνεκφερομένη, ὅπως ἐν Πράξ. 2:22, Β' Κορ. 12:12, Ἑβρ. 2:4, δὲν σημαίνει «δύναμις», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «θαῦμα, θαυματουργία». «δύναμις», ὡς εἶπομεν, σημαίνει ἡ λέξις «παρουσία».

Οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν ἐννοοῦν ὀρθῶς καὶ τὴν λέξιν «ἀδικία», ἡ ὁποία ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ δις. Νομίζουν, ὅτι αὕτη ἔχει ἠθικὴν ἔννοιαν καὶ σημαίνει τὸ κακόν. Ἄλλ' ἐνταῦθα ἡ λέξις ἔχει θεωρητικὴν καὶ νοησιαρχικὴν ἔννοιαν, χρησιμοποιομένη συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «ψεῦδος», δις ἐπίσης ἀπαντῶσαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἀντι-

θέτως πρὸς τὴν λέξιν «ἀλήθεια», δις καὶ ταύτην ἀπαντῶσαν ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ συναφῶς πρὸς τὰς λέξεις «ἀπάτη» καὶ «πλάνη». Σημαίνει δὲ αὕτη «ψεῦδος», ὅπως ἐν Ἰωάν. 7:18 («οὗτος ἀληθῆς ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν»). Ὅμοίως «ἄδικος» σημαίνει «ψευδής» (Λευϊτ. 19:12, Ψαλμ. 26[27]:12) καὶ «ἀδίκως» σημαίνει «ψευδῶς» (Λευϊτ. 5:22[6:3], Σοφ. Σολ. 14:30).

Ἡ γενικὴ «ψεύδους» εἶνε τῆς ιδιότητος. Τὰ θαυματουργικὰ καὶ ἐντυπωσιακὰ ἔργα τοῦ Ἀντιχρίστου χαρακτηρίζονται ὡς ἔργα «ψεύδους», ἤτοι ψευδῆ ἔργα, ὄχι διότι δὲν θὰ εἶνε πραγματικὰ ἔργα, ἀλλὰ θὰ εἶνε φαινομενικὰ ἢ φανταστικά· θὰ εἶνε πραγματικὰ ἔργα, ἀφοῦ θὰ εἶνε ἐκδηλώσεις τῆς δυνάμεως τοῦ Ἀντιχρίστου κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ· χαρακτηρίζονται ὁμως ὡς ψευδῆ, διότι, ἐνῶ θὰ εἶνε σατανικὰ ἔργα, ὁ Ἀντίχριστος, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶνε Θεός (στίχ. 4), θὰ ἐμφανίζῃ ταῦτα ὡς ἰδικὰ του θεῖα ἔργα πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Ἀντίχριστος θὰ ψεύδεται καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, καὶ δὴ καταπληκτικοῖς θαυματουργικοῖς ἔργοις!

Ἡ γενικὴ «τῆς ἀδικίας», ἔνθα ἀξιοπρόσεκτον τὸ ἔναρθρον τῆς ἐκφορᾶς (κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον), εἶνε τῆς προελεύσεως. Οὕτω δὲ ἡ φράσις «ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας» σημαίνει «μὲ πᾶσαν ἀπάτην, ἢ ὁποῖα προέρχεται ἐκ τοῦ ψεύδους· μὲ πᾶν εἶδος ἀπάτης, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τοῦ ψεύδους».

Ὁ Ἀντίχριστος, ὁ μέγιστος τῶν ψευστῶν καὶ ἀπατεῶνων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, θὰ μετέρχεται πᾶν εἶδος ἀπάτης «ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις», διὰ τοὺς ἀνθρώπους δηλαδὴ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι βαδίζουν πρὸς τὴν ἀπώλειαν. Αὐτοὶ θὰ ἀπατῶνται, διότι εἶνε κακοπροαίρετοι. Ἡ δὲ κακὴ των προαίρεσις φαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι δὲν ἐδέχθησαν νὰ ἀγαπήσουν καὶ νὰ ἐγκολπωθοῦν τὴν ἀλήθειαν πρὸς σωτηρίαν των. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠγάπησαν τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀντιχρίστου ὁ Θεὸς «πέμψει αὐτοῖς ἐνέργειαν πλάνης», θὰ ἐπιτρέψῃ δηλαδὴ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτοὺς ἐνέργεια πλάνης, ὥστε νὰ πλανηθοῦν καὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὸ ψεῦδος τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ τοῦ Σατανᾶ, «ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ», διὰ νὰ τιμωρηθοῦν δηλαδὴ ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἠὺχαριστήθησαν εἰς τὸ ψεῦδος. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀντίχριστος θὰ ἔλθῃ πρὸς τιμωρίαν τῶν κακοπροαιρέτων ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀρέσκει τὸ ψεῦδος καὶ τὸ κακόν, καὶ ἀπαρέσκει ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ καλόν. Οἱ διεστραμμένοι αὐτοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖ-

οι δὲν θέλουν νὰ κυβερνηθοῦν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, εἶνε ἄξιον καὶ δίκαιον νὰ κυβερνηθοῦν ὑπὸ τοῦ Ἀντιχριστοῦ καὶ νὰ καταστραφοῦν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καὶ τότε θὰ ἐμφανισθῆ ὁ ἄνομος, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος θὰ ἐξολοθρεύσῃ μὲ τὴν πνοὴν τοῦ στόματός του καὶ θὰ καταργήσῃ μὲ τὴν λάμψιν τῆς δυνάμεώς του. Αὐτοῦ ἡ δύναμις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ καὶ ἐκδηλοῦται μὲ ψευδῆ παντὸς εἴδους θαύματα καὶ σημεῖα καὶ τέρατα καὶ μὲ πᾶσαν ἀπάτην προερχομένην ἐκ τοῦ ψεύδους δι' ὅσους φέρονται πρὸς τὴν ἀπώλειαν, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθησαν νὰ ἀγαπήσουν τὴν ἀλήθειαν διὰ νὰ σωθοῦν. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς θὰ στείλῃ εἰς αὐτοὺς ἐνέργειαν πλάνης, διὰ νὰ πιστεύσουν εἰς τὸ ψεῦδος, καὶ οὕτω νὰ τιμωρηθοῦν ὅσοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἠὺχαριστήθησαν εἰς τὸ ψεῦδος».

Ἡ λέξις «παρουσία» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «δύναμις» καὶ ἐν Β' Πέτρ. 1:16. Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Β' Πέτρ. 1:16-17 ἐν σελ. 495-498.

Α' Τιμ. 1:8

«NOMIMΩΣ»

«Οἶδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐὰν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται».

Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ νόμος εἶνε «καλὸς» ὑπὸ ὄρον, ἐὰν δηλαδὴ χρησιμοποιεῖ τις αὐτὸν «νομίμως». Ἄλλ' ἐκ τούτου γεννᾶται ἡ ἀπορία: Ἐὰν τις δὲν χρησιμοποιεῖ τὸν νόμον «νομίμως», παύει ὁ νόμος νὰ εἶνε καλός; Ἀσφαλῶς ὁ νόμος, ἐφ' ὅσον εἶνε καλός, ἦτοι ὀρθὸς καὶ δίκαιος, ὅπως καὶ ἂν χρησιμοποιεσθῆ, δὲν παύει νὰ εἶνε καλός. Ἄλλ' ἐνταῦθα ἡ λέξις «καλός» λέγεται ἐξ ἐπόψεως ἀποτελέσματος ἐπὶ καλῆς χρήσεως τοῦ νόμου καὶ σημαίνει «ἠφέλιμος», ὅπως ὁ Ζιγαθηνὸς ἐξηγεῖ. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ νόμος χρησιμοποιεσθῆ καλῶς, πρὸς τιμωρίαν τῶν κακῶν, τότε εἶνε ἠφέλιμος. Κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Τίτ. 3:8 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν (σελ. 195-196) ἐδείχθη, ὅτι ἐκεῖ τὸ «καλός» χρησιμοποιεῖται συνω-

νύμως πρὸς τὸ «ὠφέλιμος». Συνεπῶς τὸ «καλὸς» ἐν τῷ παρόντι ἔδαφίῳ δὲν πρέπει νὰ μὲνη ἀνεξήγητον, ὅπως ἐσφαλμένως συμβαίνει, ἀλλὰ νὰ ἐξηγητῆται «ὠφέλιμος».

Τὸ «νομίμως» ἄλλοι ἀφήνουν ἀμετάφραστον, ἄλλοι ἀποδίδουν «ὡς νόμον» («ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται» = ἐάν τις αὐτόν, τὸν νόμον δηλαδή, χρησιμοποιοῖ ὡς νόμον), ἄλλοι ἀποδίδουν «συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου», ἄλλοι «ὅπως πρέπει» καὶ ἄλλοι «καταλλήλως». Καθ' ἡμᾶς ἡ μονολεκτική καὶ ἀκριβῆς ἀπόδοσις τοῦ ἐπιρρήματος «νομίμως» εἶνε «ὀρθῶς», ἀφοῦ ἐν Δ' Μακ. 5:35 καὶ 7:15 τὸ ἐπίθετον «νόμιμος» σημαίνει «ὀρθός» («νόμιμος βίος» = ὀρθὸς βίος). Ὅμοίως τὰ σύνθετα ἐπιρρήματα «ἐννόμως» καὶ «νομοθέσμως» ἐν Παροιμ. 31:26,28 ἀντιστοιχῶς σημαίνουν «ὀρθῶς» («στόμα αὐτῆς διήνοιξε προσεχόντως καὶ ἐννόμως», «τὸ στόμα ἀνοίγει σοφῶς καὶ νομοθέσμως»).

Μεταφράζομεν:

«Γνωρίζομεν δέ, ὅτι ὁ νόμος εἶνε ὠφέλιμος, ἐὰν κανεῖς χρησιμοποιοῖ αὐτὸν ὀρθῶς».

Α' Τιμ. 3:2-3

«ΠΑΡΟΙΝΟΣ»

«Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον».

Ἐνταῦθα τὸ «οὖν» ἔχει ἀντιθετικὴν ἔννοιαν καὶ πρέπει νὰ μεταφράζεται «ἀλλά», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ματθ. 26:54, Λουκ. 20:17, Ἰωάν. 6:62, Ῥωμ. 6:21, 10:14.

Ἡ φράσις «μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα» δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ ἔχη μίαν γυναῖκα, νὰ εἶνε δηλαδή ἕγγα-

1. Οἱ Nestle - Aland παραλείπουν τὸ μὴ αἰσχροκερδῆ, ἐνῶ τοῦτο ἀπαιτεῖται ἐκ τῆς ἀντιστοιχίας πρὸς τὸ ἀφιλάργυρον.

μος, ὅπως ἰσχυρίζονται ἐπιπόλαιοι αἵρετικοί, καταφρονηταὶ καὶ πολέμιοι τῆς παρθενικῆς ζωῆς, ἀλλὰ σημαίνει, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος δὲν πρέπει νὰ εἶνε δευτερόγαμος, ἐνῶ ὁ λαϊκὸς δύναται νὰ ἔλθῃ καὶ εἰς δευτερον γάμον. Ἡ ἔμφασις δηλαδὴ δὲν εἶνε εἰς τὸ «Δεῖ», ἀλλ' εἰς τὸ «μιᾶς» (Πρβλ. 5:9, «χήρα καταλεγέσθω... ἐν ὧς ἀνδρὸς γυνή»). Ἐπίσης ἡ ἐν λόγῳ φράσις δὲν σημαίνει, ὅπως τινὲς νομίζουν, ὅτι ὁ ἔγγαμος ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶνε πιστὸς εἰς τὴν μοναδικὴν γυναῖκά του. Βεβαίως ὁ ἔγγαμος ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶνε πιστὸς εἰς τὴν γυναῖκά του, νὰ μὴ γνωρίζῃ ἄλλας γυναῖκας, νὰ μὴ πορνεύῃ καὶ μοιχεύῃ, ἀλλ' ἡ ἔννοια τῆς σωφροσύνης καὶ τιμότητος τοῦ ἐπισκόπου περιέχεται εἰς ἄλλας λέξεις τοῦ χωρίου καὶ ὄχι εἰς τὴν εἰρημένην φράσιν.

Τὸ «πάροινος» δὲν σημαίνει «πότης, μέθυσος», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «ἐπεικῆς», ὅπως καὶ τὸ «πλήκτης» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «ἄμαχος» καὶ τὸ «αἰσχροκερδῆς» πρὸς τὸ «ἀφιλάργυρος». Ὅπως δὲ τὸ ῥῆμα «παροινέω» σημαίνει «φέρομαι ὡς ὁ μεθύων, διατελῶ ἐν παροξυσμῷ, παραφέρομαι, φέρομαι ἀτάκτως καὶ βιαίως, ἐναντιοῦμαι, ἐπιτίθεμαι» (Βλέπε τὸ ἐν Ἦσ. 41:12 «οἱ παροινήσουσιν εἰς σέ»), οὕτω τὸ ἀντίστοιχον ἐπίθετον «πάροινος» σημαίνει «βίαιος, παράφορος, ὀργίλος, ἐπιθετικός». Βλέπε ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Τίτ. 1:7, ὅπου ἐπίσης εἰς συστάσεις περὶ τοῦ ἐπισκόπου ἀπαντᾷ τὸ «πάροινος» συνεκφερόμενον μετὰ τοῦ «ὀργίλος» καὶ τοῦ «πλήκτης». Τὸ «ἐπεικῆς», ἀντίθετον τοῦ «πάροινος», σημαίνει «συγκαταβατικός, συγγνωμονικός, ἀνεξίκακος, ἥπιος, πρᾶος». Βλέπε ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Τίτ. 3:2, ὅπου ἀπαντοῦν τὸ «ἐπεικῆς» καὶ τὸ «πραότης».

Τὸ «πλήκτης» κατ' ἄλλους μὲν σημαίνει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διαπληκτίζεται, εἶνε φίλερις ἢ φιλόνικος, κατ' ἄλλους δὲ σημαίνει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶνε πλήκτης, ἥτοι χειροδικεῖ καὶ ἐπιφέρει πλήγματα. Καίτοι δὲ αἱ δύο σημασίαι εἶνε συναφεῖς καὶ εἶνε δυνατόν ἢ λέξις αὕτη νὰ ἔχῃ ἀμφοτέρας τὰς σημασίας, ἐν τούτοις κλίνομεν πρὸς τὴν πρώτην γνώμην, καθ' ἣν τὸ «πλήκτης» σημαίνει «φίλερις, φιλόνικος», ἐπειδὴ τοῦτο ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «ἄμαχος», τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸν μὴ ἀγαπῶντα καὶ ἀποφεύγοντα τὰς μάχας, ἥτοι τὰς ἐριδας ἢ φιλονικίας. Ὁ Ἀπόστολος πολλάκις συνιστᾷ τὴν

ἀποφυγὴν τῶν ἐρίδων ἢ φιλονικιῶν (Α΄ Τιμ. 6:4-5, Β΄ Τιμ. 2:14,23-24, Τίτ. 3:2,9).

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

« Ἄλλὰ πρέπει ὁ ἐπίσκοπος νὰ εἶνε ἀδιάβλητος, μιᾶς γυναικὸς σύζυγος, προσεκτικός, ἐγκρατής, σεμνός, φιλόξενος, διδασκατικός, ὄχι βίαιος καὶ ἐπιθετικός¹, ὄχι φιλόνομος, ὄχι αἰσχροκερδής, ἀλλὰ πρᾶος², ἀφιλόνομος³, ἀφιλάργυρος».

1. Ἦ ὄχι εὐέξαπτος καὶ παράφορος

2. Ἦ ἀνεξίκακος

3. Ἦ εἰρηνικός

Α΄ Τιμ. 3:13

«ΒΑΘΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΡΗΣΙΑ ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ»

«Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιῶνται καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «γὰρ» οἱ πλείστοι ἐξηγηταὶ ἐσφαλμένως ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικόν, τινὲς δέ, ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, ἀλλὰ καὶ δυσκολευόμενοι νὰ καθορίσουν τὴν ἔννοιάν του, παραλείπουν τοῦτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν, ὅπερ ἐπίσης εἶνε σφάλμα. Καθ' ἡμᾶς τὸ «γὰρ» ἔχει μεταβατικὴν ἔννοιαν καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «ἀδέ», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ματθ. 6:14, Ῥωμ. 12:3. Ὑπὸ «βαθμὸν» οἱ ἐξηγηταὶ ἐννοοῦν θέσιν ἢ ἀξίωμα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱεραρχίᾳ, τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ ἐπισκόπου, ἢ βαθμίδα ἠθικῆς προόδου, ἢ ἀνταμοιβὴν ἐν τῇ μελλούσῃ Κρίσει. Ὑπὸ «παρρησίαν» ἐννοοῦν τὴν παρρησίαν, τὸ θάρρος, ἢ τὴν πεποίθησιν. Καὶ ὑπὸ «πίστιν» ἐννοοῦν τὴν πίστιν.

Ἀναφέρομεν ὠρισμένας ἐξηγήσεις, αἱ ὁποῖαι δίδονται εἰς τὸ χωρίον:

Διότι, ὅσοι ὑπηρετήσαν καλῶς, ἀποκτοῦν δι' ἑαυτοὺς καλὴν θέσιν καὶ πολλὴν παρρησίαν εἰς τὴν πίστιν τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ὑπηρετοῦν καλῶς ὡς διάκονοι, κερδίζουν καλὴν θέσιν δι' ἑαυτοὺς, καθὼς ἐπίσης μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν πίστιν τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Διότι διάκονοι μὲ καλὸν ἱστορικὸν διακονίας δύνανται νὰ διεκδικήσουν ὑψηλὴν θέσιν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλοῦν μετὰ μεγάλης παρρησίας ἐπὶ θεμάτων πίστεως.

Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι διηκόνησαν καλῶς, ἀποκτοῦν καὶ καλὸν βαθμὸν καὶ προάγονται εἰς ἐπισκόπους. Ἀποκτοῦν ἀκόμη καὶ πολλὴν παρρησίαν καὶ θάρρος εἰς τὸ νὰ διακηρύττουν τὴν πίστιν, τὴν ὁποίαν ὁμολογοῦμεν ὅσοι εἴμεθα ἐν κοινωνίᾳ μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Αἱ διδόμεναι εἰς τὸ χωρίον ἐξηγήσεις δὲν φαίνονται εἰς ἡμᾶς ὀρθαί. Ἰδίως δὲν συμφωνοῦμεν πρὸς τὴν ἐρμηνείαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος ὡς κίνητρον πρὸς καλὴν διακονίαν θέτει τὴν προαγωγὴν τῶν διακόνων εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν. Τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα εἶνε ὑψηλόν, ἀλλὰ τὸ κίνητρον εἶνε ταπεινόν. Ὁ Ἀπόστολος πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν σπουδαρχίαν. Ἄλλωστε δὲν εἶνε ἀληθές, ὅτι οἱ καλῶς διακονοῦντες προάγονται εἰς ἐπισκόπους. Τινὲς μόνον προάγονται. Ὅλοι οὔτε προάγονται οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ προαχθοῦν εἰς ἐπισκόπους. Πολλάκις δὲ προάγονται ἀνάξιοι. Ἄλλωστε τὸ νὰ λέγῃ τις, ὅτι ὁ καλὸς διάκονος ἀποκτῆ «βαθμὸν καλόν» ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι γίνεται ἐπίσκοπος, τοῦτο ὑπονοεῖ, ὅτι ὁ βαθμὸς τοῦ διακόνου δὲν εἶνε καλός.

Καθ' ἡμᾶς λέγων ὁ Ἀπόστολος «βαθμὸν καλόν» καὶ «πολλὴν παρρησίαν» ἐκφράζεται συνωνυμικῶς, ὡς συνήθως, καὶ οὕτω δὲν ἐννοεῖ δύο πράγματα, ἀλλ' ἐν, «τὴν μεγάλην τιμὴν», τῆς ὁποίας ἀπολαοῦν παρὰ τῶν πιστῶν οἱ καλῶς διακονοῦντες. Λέγων δὲ «ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» ἐννοεῖ «διὰ τὸν ζῆλον χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Οἱ καλοὶ διάκονοι ἀνέρχονται εἰς τὴν συνειδησιν τῶν χριστιανῶν, μεγάλως ἐκτιμώντων αὐτοὺς διὰ τὸν χριστιανικόν

1. Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ τὸ πρῶτον «ἐν» σημαίνει αἰτίαν, ὅπως ἐν 5:10 («ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη») = ἐὰν ἔχη καλὴν μαρτυρίαν διὰ καλὰ ἔργα, ἐὰν τιμᾶται δι' ἀγαθοεργίας), Γαλ. 1:24, τὸ δὲ δεύτερον «ἐν» σημαίνει σκοπόν, ὅπως ἐν Α' Κορ. 15:19 («ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ» = δι' αὐτὴν τὴν ζωὴν, χάριν αὐτῆς τῆς ζωῆς), Ἐφεσ. 4:24.

των ζήλον, ὁ ὁποῖος ἐκδηλοῦται εἰς ἔργα καὶ τρόπους καλῆς διακονίας. Κατὰ ταῦτα ἢ φράσις, «βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν¹ περιποιοῦνται² καὶ πολλὴν παρρησίαν», σημαίνει: «ἀποκτοῦν μεγάλην ὑπόληψιν καὶ πολλὴν ἐκτίμησιν».

Ἐπιπλέον, ὅτι δὲ πράγματι ἡ λέξις «παρρησία» σημαίνει καὶ «τιμὴ, ὑπόληψις, ἐκτίμησις», τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς παρατιθεμένων καὶ σχολιαζομένων χωρίων:

«Λόγον ἄδικον μισεῖ δίκαιος, ἀσεβῆς δὲ αἰσχύνεται καὶ οὐχ ἔξει παρρησίαν» (Παροιμ. 13:5 κατὰ τοὺς Ο'. Πρὸς Μαθητὰς).

Τὸ χωρίον παρουσιάζει δυσκολίαν ὡς πρὸς τὴν κατανόησιν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἢ δυσκολία αἴρεται, ἂν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐξῆς: Πρῶτον, τὸ «δὲ» δὲν εἶνε ἀντιθετικὸν καὶ δὲν σημαίνει «ἀλλὰ», ὅπως νομίζεται, ἀλλ' ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «καί», ὅπως καὶ ἄλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ψαλμ. 94(95):10 – Ἑβρ. 3:10 («ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου»). Δεύτερον, «λόγος ἄδικος» σημαίνει μᾶλλον «κακὸν πρᾶγμα», ἀφοῦ «λόγος» σημαίνει καὶ «πρᾶγμα», ὅπως π.χ. ἐν Α' Βασ. 28:10, Νεεμ. 13:17, «ἄδικος» δὲ σημαίνει καὶ «κακός», ὅπως ἐν Β' Βασ. 18:13, Παροιμ. 11:18, Α' Ἐσδρ. 4:36-37. Τρίτον, τὸ «αἰσχύνεται» καὶ τὸ «οὐχ ἔξει παρρησίαν», διὰ τῶν ὁποίων ἢ αὐτὴ ἔννοια ἐκφράζεται καὶ θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς πρὸς ἔμφασιν, δὲν ἔχουν ὑποκειμενικὴν, ἀλλ' ἀντικειμενικὴν ἔννοιαν. Δὲν σημαίνουν δηλαδὴ, ὅτι ὁ ἀσεβῆς αἰσθάνεται αἰσχύνην, ἐντροπὴν καὶ «δὲν ἔχει θάρρος, συστέλλεται». Διότι ὁ ἀσεβῆς εἶνε ἀναίσχυτος καὶ ἀσύστολος. Ἄλλὰ σημαίνουν, ὅτι ὁ ἀσεβῆς εἶνε ἀντικείμενον αἰσχύνης καὶ ἀτιμώσεως. Κατὰ ταῦτα ἢ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Ὁ εὐσεβῆς μισεῖ καὶ ἀποδοκιμάζει πᾶν κακὸν πρᾶγμα. Καὶ οὕτως³ ὁ ἀσεβῆς, ὅστις πρᾶτ-

1. Τὸ «καλός» ἐνταῦθα λέγεται ἐξ ἐπόψεως ποσότητος καὶ ὄχι ποιότητος, ὅπως καὶ ἐν Λουκ. 6:38. Διὰ τοῦτο τὸ «βαθμὸν καλόν» μεταφράζομεν «μεγάλην ὑπόληψιν». Καὶ σήμερον τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἔχει τοιαύτην σημασίαν. Λέγοντες π.χ., ὅτι ὁ Α λαμβάνει καλὸν μισθόν, ἔννοοῦμεν, ὅτι λαμβάνει μέγαν ἢ ἀρκετὸν μισθόν.

2. Ὅπως ἐν Α' Μακ. 6:44 τὸ «περιποιῆσαι ἑαυτῶν» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀπλοῦν «περιποιῆσαι», οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ «ἑαυτοῖς περιποιοῦνται» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀπλοῦν «περιποιοῦνται», διὸ καὶ μεταφράζομεν «ἀποκτοῦν», ὄχι «ἀποκταῖν δι' ἑαυτοῦς».

3. Τὸ «δὲ», ὡς εἶπομεν, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «καί», ὡς «καί» τῆς ἀκολουθίας ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει, διὸ καὶ ἀποδίδομεν «καὶ οὕτως».

τει τὸ κακόν, καταισχύνεται ἐκ μέρους τοῦ εὐσεβοῦς καὶ δὲν ἀπολαύει τιμῆς. Ἡ λέξις «παρρησία» λοιπὸν σημαίνει «τιμῆ» ἢ, ἄλλως, «ὑπόληψις, ἐκτίμησις».

«Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, ἐν δὲ πλατείαις παρρησίαν ἄγει· ἐπ' ἄκρων τειχέων κηρύσσεται, ἐπὶ δὲ πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει, ἐπὶ δὲ πύλαις πόλεως θαρροῦσα λέγει» (Παροιμ. 1:20-21 κατὰ τοὺς Ο'. Τὸ Μασοριτικὸν διαφέρει οὐσιωδῶς).

Ἐνταῦθα δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι ὑπὸ τὴν «παρρησίαν» δὲν ἐννοεῖται ἡ παρρησία, τὸ θάρρος. Ἡ ἔννοια τῆς παρρησίας, τοῦ θάρρους, περιέχεται ἀλλαχοῦ, εἰς τὴν λέξιν «θαρροῦσα». Ὅπως δεικνύει ὁ παραλληλισμὸς τῆς φράσεως «παρρησίαν ἄγει» πρῶτον μὲν πρὸς τὸ «ὑμνεῖται», ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὸ «κηρύσσεται» καὶ τὸ «παρεδρεύει», ἡ φράσις αὕτη εἶνε ἰσοδύναμος πρὸς τὸ «τιμὴν ἄγει, τιμᾶται». Ἡ λέξις «παρρησία» δηλαδὴ σημαίνει «τιμῆ» ἢ, ἄλλως, «ὑπόληψις, ἐκτίμησις».

Ὅτι ἐπίσης ἡ λέξις «πίστις» σημαίνει καὶ «ζῆλος», τοῦτο ἐδείχθη ἐν τῷ α' τόμῳ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν χωρίων Ῥωμ. 1:12 καὶ Φιλιπ. 4-6, ὅπου δύναται νὰ ἴδῃ τις τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν (σελ. 163-165, 252-255 ἀντιστοίχως).

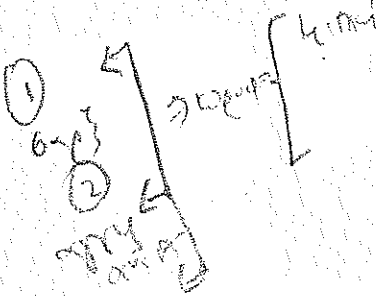
Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ὅσοι δὲ διηκόνησαν καλῶς, ἀποκτοῦν μεγάλην ὑπόληψιν καὶ πολλὴν ἐκτίμησιν διὰ τὸν ζῆλον χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ «παρρησία» σημαίνει «τιμῆ» καὶ ἐν Φιλιπ. 1:20, καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 325-326).

Α' Τιμ. 3:16

«ΩΦΘΗ ΑΓΓΕΛΟΙΣ»

«Θεὸς' ἐφανερῶθη ἐν σαρκί,
 ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι,
 ὤφθη ἀγγέλοις,
 ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν,
 ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ,
 ἀνελήφθη ἐν δόξῃ».

Εἰς τὸ παρὸν χωρίον, τοῦ ὁποῦ προφανῆς εἶνε ὁ ποιητικὸς χαρακτήρ, καθ' ὅσον ἀποτελεῖται ἐξ ἑξ ῥυθμικῶν στίχων, παράδοξος φαίνεται ὁ στίχος «ὤφθη ἀγγέλοις», «ἐφάνη εἰς ἀγγέλους». Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐνηθρώπησε διὰ τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ δὲν ἐνδιαφέρει ὅτι ἐφάνη εἰς ἀγγέλους, ἀλλ' ὅτι ἐφάνη εἰς ἀνθρώπους.

«Ἄγγελοι» δὲν λέγονται μόνον τὰ πνευματικὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε πρὸ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ Γαβριήλ. «Ἄγγελοι» λέγονται καὶ οἱ ἐξάγγελοι ἢ ἀγγελιαφόροι ἢ κήρυκες. Οὕτω π.χ. ἐν Ματθ. 2:7 ὁ ἱερεὺς λέγεται «ἄγγελος», ἦτοι «κήρυξ», διότι διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν χειλέων του διδάσκει, κηρύττει. Ἐπίσης ἐν Ματθ. 3:1 ὁ πρόδρομος τοῦ Κυρίου-Μεσσοῦ λέγεται «ἄγγελος», ἦτοι «κήρυξ», ὡς κηρύξας τὴν ἔλευσιν τοῦ Λυτρωτοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος-Μεσσίας ἐν Ἦσ. 9:6 κατὰ τοὺς Ὁ λέγεται «μεγάλης βουλῆς ἄγγελος», κήρυξ δηλαδὴ τοῦ μεγάλου σχεδίου τοῦ Θεοῦ Πατρὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν Λουκ. 9:52 τὸ «ἀπέστειλεν ἀγγέλους» σημαίνει «ἀπέστειλεν ἀγγελιαφόρους, κήρυκας».

Εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον ἡ λέξις «ἄγγελος» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «κήρυξ». Ἡ φράσις «ὤφθη ἀγγέλοις» σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐνανθρωπήσας ἐφάνη εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν κήρυκες τῆς παρουσίας του καὶ τοῦ εὐαγγελίου του, κήρυκες ἐξ αὐτοψίας καὶ αὐτηκοῖας. Ἡ ἐν λόγῳ φράσις ἰσχύει περισσότερο διὰ τὰς ἐμφα-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει Ὡς

νίσεις τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ λαμπροτέρα καὶ σπουδαιότερα δικαίωσίς του ὑπὸ τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν του («ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι». Πρβλ. Ῥωμ. 1:4, 8:11). Διὰ τὴν σημασίαν τῆς ἐν σαρκὶ ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἰδίως δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασίν του, εἰς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἔγιναν διαπύρσιοι κήρυκες του, ἰδὲ τὰ χωρία Λουκ. 1:2, Β' Πέτρ. 1:16, Πράξ. 4:20, 10:40-42, 22:14-15, 26:16, Α' Κορ. 15:5-11, Α' Ἰωάν. 1:1-3.

Ἐπεὶ τῆς ἡμετέρας γνώμης, ὅτι ἡ φράσις «ὥφθη ἀγγέλοις» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς ἐφάνη εἰς κήρυκας, ἢ, ἄλλως, ὅτι οἱ κήρυκες εἶδον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν των τὸν Κύριον τῆς δόξης καὶ οὕτως ἐκήρυξαν αὐτόν, συνηγοροῦν αἱ ἀκολουθοῦσαι δύο φράσεις τοῦ χωρίου «ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν», «ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ». Αἱ τρεῖς φράσεις συνδέονται ὡς ἑξῆς: Ὁ σαρκωθείς Θεὸς ἐφάνη εἰς κήρυκας. Ὑπὸ τῶν αὐτοπτῶν κηρύκων ἐκηρύχθη εἰς τὰ ἔθνη. Τὸ δὲ κήρυγμα εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπικράτησιν τῆς πίστεως· ὁ κηρυχθεὶς Θεάνθρωπος ἐπιστεύθη ἐν τῷ κόσμῳ.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ὁ Θεὸς ἐφανερώθη μὲ σάρκα,
ἐδικαιώθη διὰ τοῦ Πνεύματος,
ἐφάνη εἰς κήρυκας,
ἐκηρύχθη εἰς τὰ ἔθνη,
ἐπιστεύθη εἰς τὸν κόσμον,
ἀνελήφθη μὲ δόξαν».

Α' Τιμ. 4:8

«ΠΡΟΣ ΟΛΙΓΟΝ» – «ΠΡΟΣ ΠΑΝΤΑ»

«Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἢ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν, νομίζομεν, τὴν ἔννοιαν τῶν ἀντιστοιχῶν καὶ ἀντιθέτων πρὸς ἀλλήλας λέξεων «ὀλίγον» καὶ «πάντα». Ἡ πρώτη λέξις κατ' αὐτοὺς εἶνε ἐπίρρημα βαθμοῦ, σημαίνει τὸν μικρὸν βαθμὸν τῆς ἀξίας τῆς ἐκγυμνάσεως τοῦ σώματος, ἢ δὲ δευτέρα εἶνε περιληπτικὴ ἀντωνυμία. Ἄλλ' αὐτὴ ἢ γνώμη θὰ ἦτο βάσιμος, ἂν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ «ὀλίγον» ἔγραφεν ὡς ἀντίθετον τὸ «πολύ». Ἀλλὰ δὲν ἔγραψε τοῦτο. Δὲν ἔγραψεν ἐπίσης «ἐν» ἢ «ὀλίγα» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ «πάντα».

Καθ' ἡμᾶς ἀμφότεραι αἱ ἀντίστοιχοι καὶ ἀντίθετοι λέξεις «ὀλίγον» καὶ «πάντα» εἶνε ἐπίρρηματα χρόνου. Τὸ «πρὸς ὀλίγον», τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἰακ. 4:14, σημαίνει «δι' ὀλίγον χρόνον, προσκαίρως, διὰ τὸν χρόνον τῆς παρουσίας ζωῆς» (Πρβλ. Ἐβρ. 12:10, «πρὸς ὀλίγας ἡμέρας»). Τὸ δὲ «πρὸς πάντα» σημαίνει «διὰ πάντοτε», δηλωδῶς «γιά πάντα». Τὸ «πάντα» δηλαδὴ σημαίνει «πάντοτε». Εἶνε δὲ τὸ «πάντα» ὡς χρονικὸν ἐπίρρημα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «πάντοτε» ὄχι μόνον νεοελληνικόν, ἀλλὰ καὶ μεσαιωνικόν (Βλ. Δημητράκου Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης) καὶ ἑλληνιστικόν. Ἐν Παροιμ. 28:14 περιέχεται: «Μακάριος ἀνὴρ, ὃς καταπτήσσει πάντα δι' εὐλάβειαν». Ἐνταῦθα τὰ «πάντα» σημαίνει «πάντοτε». Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ οἱ Ὁ' τὴν ἀντίστοιχον ἐβραϊκὴν λέξιν ἀποδίδουν διὰ λέξεων ἢ φράσεων, αἱ ὁποῖαι σημαίνουν «πάντοτε», π.χ. διὰ τοῦ «ἀεὶ» (Ἦσ. 51:13), «ἐνδελεχῶς» (Λευϊτ. 24:3), «διάλου» (Γ' Βασ. 10:8), «διὰ τέλους» (Ἦσ. 62:6), «διὰ παντός» (Ψαλμ. 15[16]:8). Ὁ παρατεθεὶς λόγος τῶν Παροιμιῶν σημαίνει: «Εὐτυχὴς ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος φοβεῖται πάντοτε ἐξ εὐλαβείας». Τὸ «πάντα», νομίζομεν, σημαίνει «πάντοτε» καὶ ἐν Σοφ. Σολ. 18:13, «Πάντα γὰρ ἀπιστοῦντες διὰ τὰς φαρμακείας, ἐπὶ τῷ τῶν πρωτοτόκων ὀλέθρῳ ὠμολόγησαν Θεοῦ υἱὸν λαὸν εἶναι». Οἱ Αἰγύπτιοι δηλαδὴ, ἐνῶ πάντοτε, παρὰ τὰ θαύματα τοῦ Μωυσέως,

ἡπίστουν ἐξ αἰτίας τῶν μαγειῶν, παρασυρόμενοι δηλαδή ἐκ τῶν θαυμάτων τῶν μάγων, ἕνεκα ὅμως τῆς ἐξολοθρεύσεως τῶν πρωτοτόκων των ἐπέισθησαν καὶ ὠμολόγησαν, ὅτι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς εἶνε υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἔννοια τοῦ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικοῦ χωρίου εἶνε: Ἡ ἄσκησις τοῦ σώματος ἔχει σημασίαν δι' ὀλίγον, διὰ τὴν παροῦσαν σύντομον ζωὴν, ἐνῶ ἡ εὐσέβεια, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται διὰ πνευματικῆς ἀσκήσεως, ἔχει σημασίαν διὰ πάντοτε, διότι ἀποφέρει καρποὺς καὶ διὰ τὴν παροῦσαν σύντομον ζωὴν καὶ διὰ τὴν ἀτέρμονα μέλλουσαν ζωὴν. Πρβλ. Λουκ. 18:29-30. Πρβλ. ἐπίσης Ἑβρ. 12:10 κατὰ τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ β' τόμου τῶν ἐρμηνειῶν (σελ. 217-220).

Μεταφράζομεν:

«Διότι ἡ ἐκγύμνασις τοῦ σώματος εἶνε ὠφέλιμος δι' ὀλίγον, ἐνῶ ἡ εὐσέβεια εἶνε ὠφέλιμος διὰ πάντοτε¹, ἐπειδὴ ὑπόσχεται ἀγαθὰ διὰ τὴν παροῦσαν καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν».

Τὸ «πάντα» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «πάντοτε» καὶ ἐν Πράξ. 20:35, Α' Κορ. 9:25, 10:33, 11:2, 13:7, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 201-202, 264-265, 267-268, 268-269, 273-274 ἀντιστοίχως).

1. Δημωδῶς «γιὰ πάντα»

Α' Τιμ. 5:1

«ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΝ»

«Πρεσβυτέρω μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς».

Ἐνταῦθα τὸ «παρακαλῶ» δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ «ὀμιλῶ ἡπίως, πράως», ἢ «ὀμιλῶ παρακλητικῶς», ἢ «προτρέπω» ἢ «συμβουλευέω», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς χρησιμοποιεῖται γενικῶς ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ «ὀμιλῶ». Διὰ τὴν

τοιαύτην σημασίαν τοῦ ῥήματος ἰδὲ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Α΄ Τιμ. 6:2 ἐν σελ. 385-386.

Μεταφράζομεν:

«Πρεσβύτερον νὰ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ νὰ ὀμιλήσῃς εἰς αὐτὸν ὡς πατέρα, εἰς νεωτέρους ὡς ἀδελφούς».

Α΄ Τιμ. 5:10

«ΕΙ ΘΛΙΒΟΜΕΝΟΙΣ ΕΠΗΡΚΕΣΕΝ»

«Ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἀγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησε».

Ἐνταῦθα δὲν ἐξηγεῖται ὀρθῶς ἡ μετοχὴ «θλιβόμενοι». Οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι αὕτη σημαίνει τοὺς θλιβομένους ἢ δοκιμαζομένους. Ἄλλ' ὅπως ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν χωρίων Πράξ. 7:11, Β΄ Κορ. 8:2,13, Φιλιπ. 4:14, Ἀποκ. 2:9 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ β΄ τόμου τῶν ἑρμηνειῶν, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 121-123, 164-165, 167, 180-181, 267-268 ἀντιστοιχῶς) τὸ οὐσιαστικὸν «θλίψις» ἔχει καὶ οἰκονομικὴν σημασίαν, σημαίνει τὴν ἔλλειψιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, τὴν ἔνδειαν, τὴν πτωχείαν, τὴν πενίαν. Ἐπίσης, ὅπως ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 11:37-38 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 445), τὸ ῥῆμα «θλίβομαι» ἔχει οἰκονομικὴν σημασίαν, σημαίνει «εὐρίσκομαι εἰς κατάστασιν ἀνεχείας, πένομαι, δυστυχῶ». Οἰκονομικὴν δὲ σημασίαν ἔχει καὶ ἡ μετοχὴ «θλιβόμενοι» εἰς τὸ προκείμενον χωρίον. Αὕτη δηλαδὴ σημαίνει τοὺς ἔχοντας ὑλικὴν ἀνάγκην, τοὺς ἐνδεεῖς, τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας.

Τὸ «ἐπήρκεσε» συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ «θλιβόμενοι» ἐν οἰκονομικῇ ἐννοίᾳ. Διότι τὸ «ἐπαρκῶ τινα» συνηθῶς ἔχει τὴν ἐννοιαν τοῦ «βοηθῶ τινα ὑλικῶς». Τοιαύτην προφανῶς ἐννοιαν ἔχει τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν στίχ. 16 εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀπαντᾷ ἐκεῖ. Ἴδὲ καὶ Α΄ Μακ. 8:26. Πρὸβλ. δὲ «αὐτάρκεια», 6:6, Β΄ Κορ. 9:8, «αὐτάρκης», Φιλιπ. 4:11, Παροιμ. 24:30

(30:8), Σοφ. Σειρ. 5:1, 11:24, 31(34):28, 40:18, «αὐταρκῶ», Δευτ. 32:10. Καὶ αἱ τρεῖς αὗται λέξεις, ἤτοι «αὐτάρκεια», «αὐτάρκης», «αὐταρκῶ», αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ δεύτερον συνθετικὸν αὐτῶν εἶνε τῆς αὐτῆς ρίζης μετὰ τῆς λέξεως «ἐπαρκῶ» κατὰ τὸ δεύτερον ἐπίσης συνθετικὸν αὐτῆς, εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας παραπέμπομεν, χρησιμοποιοῦνται περὶ ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἐν οἰκονομικῇ ἐννοίᾳ.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐὰν ἀπολαύῃ ἐκτιμήσεως διὰ καλὰ ἔργα, ἐὰν ἀνέθρεψε τέκνα, ἐὰν ἐφιλοξένησεν, ἐὰν ἐνιψε πόδας ἀγίων¹, ἐὰν ἐβοήθησεν ἐν δε-
εῖς, ἐὰν συνέτρεξεν εἰς πᾶν ἀγαθὸν ἔργον».

1, Ἡ, χριστιανῶν

Α' Τιμ. 5:24-25

«ΑΜΑΡΤΙΑΙ ΠΡΟΔΗΛΟΙ ΠΡΟΑΓΟΥΣΑΙ ΕΙΣ ΚΡΙΣΙΝ»

«Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἀμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, πράγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύνανται».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο δίδονται ἐξηγήσεις ὁποῖαι αἱ ἐξῆς:

Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἀμαρτίαι εἶνε φανεραί, καὶ προπορεύονται αὐτῶν εἰς τὴν κρίσιν· εἰς τινὰς δὲ καὶ ἐπακολουθοῦν. Ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα τινῶν εἶνε φανερά· καὶ ὅσα εἶνε κατ' ἄλλον τρόπον, δὲν δύνανται νὰ κρυβοῦν.

Αἱ ἀμαρτίαι τινῶν ἀνθρώπων εἶναι φανεραί, φθάνουσαι εἰς τὸν τόπον τῆς κρίσεως πρὸ αὐτῶν· αἱ ἀμαρτίαι ἄλλων σύρονται ὀπίσω αὐτῶν. Ὡσαύτως, τὰ καλὰ ἔργα εἶνε φανερά, ἀκόμη δὲ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε, δὲν δύνανται νὰ κρυβοῦν.

Αἱ ἀμαρτίαι τινῶν ἀνθρώπων εἶναι καταφανεῖς ὁδηγῶσαι εἰς κρίσιν, ἀλλ' αἱ ἀμαρτίαι ἄλλων φανερόντων βραδύτερον. Οὕτως ἐπίσης τὰ καλὰ ἔργα εἶνε καταφανῆ· καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν εἶνε, δὲν δύνανται νὰ παραμείνουν κρυμμένα.

Μερικῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι εἶνε καταφανεῖς ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς τελικῆς κρίσεως. Ἄλλων ὅμως φανερόνεται ὕστερον. Οὕτω καὶ τὰ καλὰ ἔργα εἶνε καταφανῆ· καὶ ὅσα δὲν εἶνε καταφανῆ, δὲν δύνανται νὰ μένουν πάντοτε κρυμμένα.

Μερικῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι εἶνε καταφανεῖς ἀκόμη καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν κρίσιν, ἄλλων ὅμως φανερόνεται βραδύτερον. Οὕτω καὶ τὰ καλὰ ἔργα εἶνε καταφανῆ, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν εἶνε καλὰ, δὲν δύνανται νὰ κρυβοῦν.

Μερικῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι εἶνε καταφανεῖς, ὥστε διευκολύνουν εἰς τὴν ὀρθὴν κρίσιν περὶ αὐτῶν. Εἰς μερικοὺς ὅμως ἀποκαλύπτονται κατόπιν. Καὶ τὰ καλὰ ἐπίσης ἔργα εἶνε καταφανῆ, καὶ τὰ κακὰ ἔργα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μείνουν κρυμμένα.

Μερικῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι εἶνε φανεραὶ ἐκ τῶν προτέρων, ὑπάγουσαι πρότερον εἰς κρίσιν· καὶ εἰς μερικοὺς ἀνθρώπους ἀκολουθοῦν. Ὁμοίως καὶ τὰ καλὰ ἔργα μερικῶν εἶνε φανερὰ ἐκ τῶν προτέρων· καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα δὲν δύνανται νὰ παραμείνουν κρυμμένα.

Ὅλαι αἱ ἐξηγήσεις αὗται, τὰς ὁποίας παρεθέσαμεν ἐνδεικτικῶς, ἔχουν μεταξύ των διαφορὰς, αἱ ὁποῖαι δεικνύουν τὴν δυσκολίαν τοῦ χωρίου. Ἡ δυσκολία ἐγκεῖται εἰς τὰς λέξεις «πρόδηλος», «προάγω», «κρίσις» καὶ εἰς τὴν φράσιν «τὰ ἄλλως ἔχοντα». Ἄλλοι ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ταῦτα οὕτως καὶ ἄλλοι ἄλλως. Οὐδεμία δὲ ἐξήγησις εὐστοχεῖ καθ' ὅλα.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «πρόδηλος» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «φανερὸς» ἢ «καταφανής», ὅπως οἱ πλεῖστοι ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ, συστοίχως πρὸς τὸ «προάγω» χρησιμοποιούμενον καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὸ «ἐπακολουθῶ», σημαίνει «φανερὸς ἐκ τῶν προτέρων». Τὸ «προάγω» δὲν σημαίνει «προπορεύομαι», ὅπως ἐπίσης οἱ πλεῖστοι ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει «ὀδηγῶ ἐκ τῶν προτέρων». Εἰς τὰς συστοίχως δηλαδὴ ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ χρησιμοποιουμένης συνθέτους λέξεις «πρόδηλος» καὶ «προάγω» ἢ πρόθεσις «πρὸ» σημαίνει τὸ χρονικῶς πρότερον, ὅπως εἰς τὸ ἀντιθέτως χρησιμοποιούμενον σύνθετον ῥῆμα «ἐπακολουθῶ» ἢ πρόθεσις «ἐπὶ» σημαίνει τὸ χρονικῶς ὕστερον. Ἡ «κρίσις» δὲν σημαίνει «τόπος κρίσεως» ἢ «τελικὴ κρίσις» ἢ ἄλλο τι, ὅπως πολλοὶ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει «κρίσις, πράξις τοῦ κρίνειν», ὅπως π.χ. ἐν Ἰωάν. 7:24. Ἡ ἔκφρασις «προάγειν εἰς κρίσιν» σημαίνει «ὀδηγεῖν ἐκ τῶν προτέρων εἰς κρίσιν» ἢ, ἄλλως, «ὀδηγεῖν ἐκ τῶν προτέρων εἰς σχη-

ματισμόν κρίσεως». Σημειωτέον δέ, ὅτι ἄλλο τὸ «προάγειν εἰς κρίσιν», ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει, καὶ ἄλλο τὸ «προάγειν τὴν κρίσιν», ὅπερ θὰ ἐσήμαινε «προηγεῖσθαι τῆς κρίσεως» (Πρβλ. Ματθ. 2:9, Μάρκ. 10:32). Πολλοὶ ἐξηγηταὶ τὴν φράσιν τοῦ χωρίου «προάγουσαι εἰς κρίσιν» ἐξηγοῦν ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τῆς φράσεως «προάγουσαι τὴν κρίσιν», ὅπερ εἶνε σοβαρὸν σφάλμα ἐξ ἀγνοίας περὶ τὴν σύνταξιν.

Ἡ φράσις «τὰ ἄλλως ἔχοντα» δὲν σημαίνει τὰ μὴ καλὰ ἦτοι τὰ κακὰ ἔργα, ὅπως τινὲς νομίζουν, ἀλλὰ σημαίνει τὰ μὴ φανερά. Διὰ τὰ κακὰ ἔργα ἢ τὰς ἁμαρτίας ἐγινε λόγος ἐν τῷ πρώτῳ ἡμίσει τοῦ χωρίου, ἐνῶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμίσει γίνεται λόγος διὰ τὰ καλὰ ἔργα.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Μερικῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι εἶνε φανεραὶ ἐκ τῶν προτέρων, ὀδηγοῦσαι εἰς σχηματισμόν κρίσεως ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλ' εἰς μερικοὺς φανερώνονται ἐκ τῶν ὑστέρων. Ὁμοίως καὶ τὰ καλὰ ἔργα εἶνε φανερά ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ φανερά δὲν δύνανται νὰ παραμείνουν κρυμμένα».

Ἐν στίχ. 22 ὁ Ἀπόστολος ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ Τιμοθέου ἐπὶ τῶν χειροτονιῶν. Μετὰ δὲ τὸν στίχ. 23, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ λόγος ἀναφέρεται εἰς ἄλλο θέμα, ἐν στίχ. 24-25 ὁ Ἀπόστολος ἐπανέρχεται εἰς τὸ θέμα τῶν χειροτονιῶν ὡς ἐξόχως σοβαρόν. Δι' ὧν δὲ λέγει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις τονίζει, ὅτι ἄλλων ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι εἶνε φανεραὶ ἐκ τῶν προτέρων, καὶ οὕτως ὀδηγοῦν εἰς σχηματισμόν κρίσεως περὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν προτέρων, ἐνῶ ἄλλων αἱ ἁμαρτίαι ἀποκαλύπτονται ἐκ τῶν ὑστέρων. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὰ καλὰ ἔργα. Τὸ «ἐκ τῶν προτέρων» καὶ τὸ «ἐκ τῶν ὑστέρων» ἐννοοῦνται ἢ ὡς σχετικὰ πρὸς ἄλληλα (ἐνωρίτερον, βραδύτερον), ἢ ἐν σχέσει πρὸς τὴν χειροτονίαν (πρὸ τῆς χειροτονίας, μετὰ τὴν χειροτονίαν). Διὰ ταῦτα, ἐννοεῖται, ὁ Τιμόθεος πρέπει νὰ εἶνε πολὺ προσεκτικὸς εἰς τὸ ζήτημα τῶν χειροτονιῶν. Νὰ μὴ σπεύδῃ εἰς χειροτονίας, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ἐν στίχ. 22, ἀλλὰ νὰ ἐρευνᾷ ἐνδελεχῶς τὴν ζωὴν τῶν ὑποψηφίων κληρικῶν καὶ ν' ἀφήνῃ νὰ παρέρχεται καὶ χρόνος πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ χαρακτῆρός των, ὥστε ν' ἀποκλείωνται οἱ ἀνάξιοι καὶ νὰ χειροτονῶνται οἱ ἄξιοι.

Α' Τιμ. 6:2

«ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΝ»

«Ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει».

Τὸ «*παρακαλῶ*» ἐνταῦθα οὔτε «*ὀμιλῶ παρακλητικῶς*», οὔτε «*ὀμιλῶ ἐνθαρρυντικῶς*», οὔτε «*προτρέπω*» ἢ «*συμβουλευῶ*» σημαίνει, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρησιμοποίησεως συνωνύμων χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ ἕτερον ῥῆμα τοῦ χωρίου, τὸ «*διδάσκω*», καὶ δύναται νὰ μεταφρασθῇ «*λαλῶ, κηρύττω*». Ὑπὸ τοιαύτην σημασίαν τὸ «*παρακαλῶ*» εὐρίσκομεν καὶ ἀλλαχοῦ. Οὕτως ἐν Παροιμ. 8:4 τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα σημαίνει «*ἀπευθύνω τὸν λόγον, ὀμιλῶ, φωνάζω, κηρύττω*». Ἐν Α' Τιμ. 5:1 σημαίνει «*ὀμιλῶ*», καὶ ἡ φράσις, «*παρακάλει ὡς πατέρα*», σημαίνει, «*νὰ ὀμιλῆς ὅπως εἰς πατέρα*». Ἐν Β' Κορ. 5:20 σημαίνει, «*ἀπευθύνω τὸν λόγον, κηρύττω*», καὶ ἡ φράσις, «*τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν*», σημαίνει, «*τοῦ Θεοῦ λαλοῦντος, κηρύττοντος, δι' ἡμῶν (τῶν Ἀποστόλων)*». Ἐν Λουκ. 3:18 σημαίνει «*λέγω, διδάσκω*». Ἐν Τίτ. 2:6 σημαίνει «*διδάσκω*». Καὶ ἐν Α' Πέτρ. 5:12 σημαίνει «*διδάσκω, κηρύττω*» (Ἰδὲ ἐρμηνείαν τῶν πέντε τελευταίων χωρίων ἐν σελ. 380-381, 293-295, 59-60, 399, 487-488 ἀντιστοιχῶς). Συναφῶς δὲ τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ῥήματος οὐσιαστικὸν «*παρακλήσις*» ἐν Α' Θεσ. 2:3 σημαίνει «*λόγος, κήρυγμα*», ἐν Α' Τιμ. 4:13 σημαίνει «*κήρυγμα*» καὶ ἐν Ἐβρ. 13:22 σημαίνει «*διδασκαλία*» (Τοῦ τελευταίου χωρίου βλέπε ἐρμηνείαν ἐν σελ. 465).

Ἐπειδὴ τὸ «*δίδασκε*» καὶ τὸ «*παρακάλει*» τοῦ ἐρμηνευομένου ἐδαφίου εἶνε συνώνυμα, διὰ τοῦτο εἰς τὴν συνέχειαν ἐν στίχ. 3 ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει, «*Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ καὶ ἕτερα παρακαλεῖ*», ἀλλὰ λέγει μόνον, «*Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ*».

Ἡ συνωνυμία «*Ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει*» ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ὁμοίας συνωνυμίας, οἷον, «*Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει*», Τίτ. 2:15 (Ἰδὲ ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐν σελ. 399-400), «*Κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως*», Β' Τιμ. 4:2, ὅπου τὸ «*ἐπίστηθι*» σημαίνει «*δίδαξον*» (Ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐν σελ. 390-391), «*Πρόσεχε... τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίῳ*», Α'

Τιμ. 4:13, «Οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ», Α΄ Τιμ. 5:17, «Ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου», Α΄ Κορ. 2:4.

Μεταφράζομεν:

«Αὐτὰ νὰ διδάσκησιν καὶ νὰ κηρύττῃσιν».

Β΄ Τιμ. 2:5

«ΝΟΜΙΜΩΣ ΑΘΛΕΙΝ»

«Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλή τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ».

Κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Β΄ Τιμ. 2:3-6 ἐν τῷ α΄ τόμῳ (σελ. 247-249) ὡς πρὸς τὸν στίχ. 5 ἠκολουθήσαμεν τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐρμηνεῖαν, καθ' ἣν τὸ «νομίμως» σημαίνει «συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας (τῆς ἀθλήσεως)». Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εὔρομεν καλλιτέραν σημασίαν τοῦ «νομίμως», πλήρως ἀνταποκρινομένην πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς κακοπαθείας, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸν στίχ. 3 ἀπαιτεῖ ὁ Ἀπόστολος, ἀναφέρων εἰς τὴν συνέχειαν ὡς παραδείγματα κακοπαθείας τὸν στρατιώτην (στίχ. 4), τὸν ἀθλητὴν (στίχ. 5) καὶ τὸν γεωργὸν (στίχ. 6).

Ὅπως ἐν Α΄ Τιμ. 1:8 τὸ «νομίμως» σημαίνει «ὀρθῶς» (βλέπε ἐρμηνεῖαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σελ. 370-371), διότι ὁ νόμος, ἐξ οὗ τὸ «νομίμως», δεοντολογικῶς ὀρίζει τὸ ὀρθόν, οὕτως ἐν τῷ ὑπὸ ἐρμηνεῖαν χωρίῳ τὸ «νομίμως» σημαίνει «σκληρῶς», διότι ὁ νόμος εἶνε σκληρός. *Dura lex, sed lex*, κατὰ τὸ λατινικὸν λόγιον. Ὅτι δὲ πράγματι τὸ «νομίμως» προσέλαβε τὴν ἔννοιαν τοῦ «σκληρῶς», τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς.

Ἐν Μιχ. 6:15 κατὰ τοὺς Ο΄ ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ: «Σὺ σπερεῖς καὶ οὐ μὴ ἀμήσης, σὺ πίεςεις ἐλαίαν καὶ οὐ μὴ ἀλείψῃς ἔλαιον, καὶ οἶνον καὶ οὐ μὴ πίνῃς, καὶ ἀφανισθήσεται νόμιμα λαοῦ μου». Ἐνταῦθα ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ κατ' αὐτοῦ στέρησιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου. Ἡ δὲ τελευταία πρότασις τοῦ ἔδαφιου, «καὶ ἀφανισθήσεται νόμιμα λαοῦ μου», δὲν σημαίνει, ὡς νομίζεται, «καὶ θ' ἀφανι-

σθοῦν αἱ νόμιμοι θυσίαι τοῦ λαοῦ μου», λόγῳ δηλαδή ἐλλείψεως τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν δὲν θὰ γίνωνται αἱ ἐκ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἀπαιτούμεναι θυσίαι. Εἰς τὴν εἰρημένην πρότασιν ὁ Θεὸς δὲν ὀμιλεῖ περὶ θυσιῶν. Δὲν λέγει, «καὶ ἀφανισθήσονται θυσίαι», ἀλλὰ λέγει, «καὶ ἀφανισθήσονται νόμιμα». Ὑπὸ τὰ «νόμιμα» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν ἐκ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ὀριζομένων ἐννοοῦνται πολλά, ὄχι μόνον αἱ θυσίαι. Ἐπίσης ὁ Θεὸς δὲν λέγει «νόμιμά μου», ἀλλὰ «νόμιμα λαοῦ μου». Ὑπὸ «νόμιμα» ἐννοοῦνται πράγματα τοῦ λαοῦ. Αὐτὰ δὲ εἶνε οἱ πόννοι, οἱ κόποι, οἱ μόχθοι, μετωνυμικῶς τὰ ἐκ τῆς σκληρᾶς ἐργασίας ἀγαθά, τὰ ὅποια θὰ ἀφανισθοῦν, θὰ χαθοῦν. Λέγων ὁ Θεός, «καὶ ἀφανισθήσονται νόμιμα λαοῦ μου», διὰ τῆς τελευταίας λέξεως «μου» ἐκφράζει συμπάθειαν πρὸς τὸν λαόν του, διότι θὰ χαθοῦν οἱ κόποι καὶ οἱ μόχθοι του, διότι ἡ σκληρὰ ἐργασία του θ' ἀποβῆ μάταια. Κατὰ ταῦτα «νόμιμα» ὀνομάζονται οἱ πόννοι, οἱ κόποι, οἱ μόχθοι, πράγματα σκληρά, ὡς ὑποδηλοῦν αἱ τρεῖς οὗτοι ὄροι, ἐπειδὴ καὶ οἱ νόμοι εἶνε σκληροί. Μετωνυμικῶς δέ, ὡς ἤδη εἶπομεν, ὑπὸ τοὺς πόνους ἢ κόπους ἢ μόχθους ἐννοοῦνται τὰ ἀγαθά, τὰ ὅποια ἀποκτιῶνται διὰ σκληρᾶς ἐργασίας. Μεταφράζομεν τὸ παρατεθὲν καὶ σχολιασθὲν χωρίον: «Σὺ θὰ σπείρης καὶ δὲν θὰ θερίσης, θὰ ἐκθλίψης τὸν ἐλαιόκαρπον καὶ δὲν θ' ἀλειφθῆς μὲ ἔλαιον, θὰ καλλιεργήσετε ἄμπελον δι' οἶνον καὶ δὲν θὰ πῆτε, ἀλλὰ θὰ χαθοῦν οἱ μόχθοι τοῦ λαοῦ μου».

Παρὰ τῷ αὐτῷ προφήτῃ, ἦτοι ἐν Μιχ. 7:11 ἐπίσης κατὰ τοὺς Ο', ὁ Θεὸς λέγει κατὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ: «Ἐξάλειψίς σου ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καὶ ἀποτρίψεται νόμιμά σου ἡ ἡμέρα ἐκείνη». Καὶ ἐνταῦθα καθ' ἡμᾶς νόμιμα εἶνε οἱ πόννοι, οἱ κόποι, οἱ μόχθοι. Ἡ ἐννοια τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκσπάσεως τῆς θείας ὀργῆς θὰ καταστραφοῦν καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ μόχθοι των, τὰ ἐκ τῆς σκληρᾶς ἐργασίας ἀγαθά.

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἡ ἐν τῷ δευτέρῳ ἐκ τῶν δύο παρατεθέντων καὶ σχολιασθέντων χωρίων τοῦ Μιχαίου ἐβραϊκῆ λέξις, τὴν ὁποίαν οἱ Ο' μεταφράζουν «νόμιμον»¹, ἐν Παροιμ. 31:15 σημαίνει «ἔργον, ἐργασία», ἐν Γεν. 47:22 σημαίνει «δόσις, μερίδιον τροφῆς» καὶ ἐν Παροιμ. 24:30(30:8) σημαίνει «τὰ αὐτάρκη, τὰ ἀπαραίτητα ὑλικά ἀγαθά». Αἱ σημασίαι αὗται εἶνε συναφεῖς πρὸς

1. Τῆς λέξεως «νόμιμα» τοῦ πρώτου χωρίου τοῦ Μιχαίου δὲν εὑρίσκεται ἡ ἀντίστοιχος ἐν τῷ Μασοριτικῷ κειμένῳ.

τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν ἐδώσαμεν εἰς τὴν λέξιν «νόμιμα», ἥτοι τὴν ἔννοιαν τῶν πόνων, τῶν κόπων, τῶν μόχθων, μετωνυμικῶς τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐργασίας.

Ἐν Δ' Μακ. 6:18-19 ὁ γέρον Ἐλεάζαρος πρὸς τοὺς προτρέψαντας αὐτὸν νὰ γευθῆ χοιρινῶν κρεάτων διὰ νὰ σωθῆ ἐκ τῶν βασανιστηρίων τοῦ τυράννου Ἀντιόχου εἶπεν: «Ἀλόγιστον, εἰ πρὸς ἀλήθειαν ζήσαντες τὸν μέχρι γήρωσ βίον καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δόξαν νομίμως φυλάξαντες, νῦν μεταβαλοίμεθα». Ἡ λέξις «ἀλήθεια» ἐνταῦθα ἔχει ἠθικὴν ἔννοιαν καὶ σημαίνει «ἀρετὴ» (Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων Ἰωάν. 3:21, Ἐφεσ. 5:9 ἐν τῷ α' τόμῳ, σελ. 106-112, 217-218 ἀντιστοιχῶς, Α' Κορ. 5:8, Α' Ἰωάν. 1:6, Β' Ἰωάν. 4, Γ' Ἰωάν. 3-4 ἐν τῷ β' τόμῳ, σελ. 152-154, 249-250, 261, 262-263 ἀντιστοιχῶς). Ἡ πρόθεσις «πρὸς» σημαίνει τρόπον, ὅπως ἐν Παροιμ. 15:17 («πρὸς φιλίαν καὶ χάριν», ἥτοι «μετὰ ἀγάπης καὶ εὐνοίας») καὶ Ἰακ. 4:5 («πρὸς φθόνον», ἥτοι «μετὰ φθόνου, ζηλοτύπως»). Ἡ φράσις «πρὸς ἀλήθειαν ζήσαντες» σημαίνει «ζήσαντες μετ' ἀρετῆς». Ὑπὸ «τὴν ἐπ' αὐτῷ δόξαν» ἐννοεῖται ἡ ἐκτίμησις ἢ ὑπόληψις διὰ τὸν βίον. Τὸ δὲ «νομίμως» σημαίνει «σκληρῶς, διὰ σκληρᾶς ἀσκήσεως, διὰ σκληροῦ ἀγῶνος, διὰ κακοπαθείας». Τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν διὰ τὸν βίον τῶν ἀποκτοῦν καὶ διατηροῦν οἱ εὐσεβεῖς διὰ σκληροῦ ἀγῶνος, διὰ κακοπαθείας. Πρὸς Δ' Μακ. 5:23, 7:22, ὅπου ἡ ἀρετὴ συνδέεται πρὸς τὸ «πάντα πόνον ὑπομένειν». Πρὸς ἐπίσης τὸ 9:9, ὅπου τὰ τῆς ἀρετῆς βραβεῖα συνδέονται πρὸς τὴν «κακοπάθειαν» καὶ τὴν «ὑπομονήν». Ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ γέροντος Ἐλεαζάρου ἐν τῷ παρατεθέντι ἑδαφίῳ εἶνε: Ἐζήσαμεν τὸν βίον μέχρι γήρατος με ἀρετὴν. Καὶ διετηρήσαμεν τὴν ὑπόληψιν διὰ τὸν βίον με σκληρὸν ἀγῶνα. Καὶ θὰ εἶνε ἀφροσύνη, ἐὰν τώρα μεταβληθῶμεν καὶ χάσωμεν τὰ διὰ μακροῦ καὶ σκληροῦ ἀγῶνος κτηθέντα καὶ διατηρηθέντα, τουτέστι τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν.

Ἐδείχθη, ὅτι τὸ «νομίμως» ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς σκληρότητος, ὅπως ὁ νόμος. Κατόπιν δὲ τούτου μεταφράζομεν τὸ ἀποστολικὸν χωρίον:

«Καὶ ἂν ἐπίσης εἶνε κανεῖς ἀθλητῆς, δὲν στεφανώνεται, ἂν δὲν ἀγωνισθῆ σ κ λ η ρ ῶ ς » .

Β' Τιμ. 2:24-25

«ΕΝ ΠΡΑΟΤΗΤΙ ΠΑΙΔΕΥΕΙΝ
ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΔΙΑΤΙΘΕΜΕΝΟΥΣ»

«Δούλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν π ρ α ὄ τ η τ ι' παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους».

Ἡ λέξις «πραότης ἢ «πραΰτης» κατ' ἄλλους σημαίνει «πραότης», κατ' ἄλλους «εὐγένειω» καὶ κατ' ἄλλους «ταπεινότης, ταπεινώσις». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις δὲν σημαίνει ἀπλῶς τὸ ἥρεμον ἢ τὸ εὐγενὲς ἢ τὸ ταπεινὸν ὕφος, ἀλλὰ πρᾶγμα σπουδαιότερον, τὴν καλὴν διάθεσιν, τὴν *καλωσύνην*. Ὑπὲρ αὐτῆς τῆς σημασίας συνηγοροῦν αἱ λέξεις «ἀνεξίκακος» καὶ «ἀντιδιατιθεμένους»: Ὁ δούλος τοῦ Κυρίου πρέπει νὰ εἶνε «ἀνεξίκακος», χωρὶς κακίαν, ἄρα μὲ *καλωσύνην*, καὶ μὲ *καλωσύνην* νὰ ὁμιλῇ εἰς «τοὺς ἀντιδιατιθεμένους», τοὺς ἔχοντας ἀντίθετον διάθεσιν, τοὺς ἀντιφρονούντας καὶ ἀντιδραστικούς. Ἐν Σοφ. Σειρ. 36(33):23 περὶ τῆς γυναικὸς γράφεται: «Εἰ ἔστιν ἐπὶ γλώσσης αὐτῆς ἔλεος καὶ *πραΰτης*, οὐκ ἔστιν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καθ' υἱοὺς ἀνθρώπων». Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἡ λέξις «*πραΰτης*» συνωνύμως ἢ περίπου συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «*ἔλεος*» χρησιμοποιουμένη, σημαίνει «*καλωσύνην*». Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Ἄν ἡ σύζυγος ὁμιλῇ μὲ *ἀγάπην* καὶ *καλωσύνην*, ὁ σύζυγός της διαφέρει τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, εἶνε εὐτυχής. Πρβλ. τὴν σημασίαν τοῦ «*πραῶς*» ἐν Β' Μακ. 15:12 καὶ τοῦ «*πραεῖα*» ἐν Δαν. 4:19 κατὰ τοὺς Ο'.

Μεταφράζομεν:

«Ὁ δὲ δούλος τοῦ Κυρίου δὲν πρέπει νὰ φιλονικῇ, ἀλλὰ νὰ εἶνε ἥπιος πρὸς ὅλους, διδακτικὸς, ἀνεξίκακος, μὲ *καλωσύνην* διδάσκων τοὺς ἀντιφρονούντας».

Τὴν λέξιν «*πραότης*» ἐξηγοῦμεν «*καλωσύνην*» καὶ ἐν Τίτ. 3:2. Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Τίτ. 3:2-3 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου ἐν σελ. 401.

1. Τὸ κείμενον Nestle-Aland ἔχει *πραῶτητι*

Β' Τιμ. 4:2

«ΕΠΙΣΤΗΘΙ ΕΥΚΑΙΡΩΣ ΑΚΑΙΡΩΣ»

«Κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ εἰς τὸ «ἐπίστηθι» δίδουν διαφοροὺς ἐννοίας, ὅπως τοῦ ἐπιστατεῖν ἐπὶ τῶν ἀκροατῶν, τοῦ δεικνύειν ἐτοιμότητα καὶ προθυμίαν, τοῦ ἐνεργεῖν ἐπειγόντως, καὶ τοῦ ἐπιμένειν. Ἄλλ' οὐδεμία ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων ἐξηγήσεων φαίνεται ὀρθή. Αἱ τρεῖς πρῶται θὰ ἐφαίνοντο βάσιμοι, ἂν τὸ «ἐπίστηθι» προηγείτο ὄλων τῶν ἐν τῷ χωρίῳ προτροπῶν, τιθέμενον ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου, διότι λογικῶς προηγείται τὸ «ἐφίστασθαι» ὑπὸ τὰς εἰρημένας τρεῖς ἐννοίας καὶ ἀκολουθοῦν τὸ «κηρύττειν», τὸ «ἐλέγχειν», τὸ «ἐπιτιμᾶν» καὶ τὸ «παρακαλεῖν». Ὡς πρὸς τὴν τετάρτην ἐννοίαν, τοῦ «ἐπιμένειν», αὕτη δὲν περιέχεται εἰς τὸ «ἐπίστηθι», ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ «ἐν μακροθυμίᾳ», τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἐννοίαν τοῦ ὑπομένειν, συναφῇ πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ «ἐπιμένειν». Δέον ἐπίσης νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι τὸ «ἐπίστηθι», ὑπὸ τινος τοῦλάχιστον ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ἐννοιῶν, δὲν ἀρμόζει ἐπιτυχῶς εἰς τὸ «εὐκαίρως ἀκαίρως». Τί δύναται πράγματι νὰ σημαίῃ τὸ νὰ ἐπιστατῆς ἐπὶ τῶν ἀκροατῶν ἢ νὰ ἐπιμένης «εὐκαίρως ἀκαίρως»;

Ἄλλὰ περισσότερον ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε τοῦτο, ὅτι τὸ «ἐπίστηθι» εὐρίσκεται μεταξὺ ῥημάτων, τὰ ὁποῖα ὅλα σημαίνουν λόγον: προηγείται αὐτοῦ τὸ «κήρυξον» καὶ ἔπονται εἰς αὐτὸ τὸ «ἔλεξον», τὸ «ἐπιτίμησον», τὸ «παρακάλεσον». Ἡ θέσις αὕτη τοῦ «ἐπίστηθι» ἐν μέσῳ ῥημάτων, τὰ ὁποῖα σημαίνουν λόγον, δημιουργεῖ τὴν ὑποψίαν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ῥῆμα σημαίνει λόγον. Αὐτὴν δὲ τὴν ὑποψίαν ἐνισχύει τὸ ἐν τέλει τοῦ χωρίου «ἐν πάσῃ διδαχῇ», τουτέστι «μὲ πᾶν εἶδος διδασκαλίας», «μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς διδασκαλίας», ὅπερ φαίνεται νὰ σημαίῃ, ὅτι προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ χωρίῳ δι' ὄλων τῶν ῥημάτων, τὰ ὁποῖα κατὰ σειρὰν καὶ προτρεπτικῶς ἐχρησιμοποίησεν, ἐδήλωσε διάφορα εἶδη «διδα-

χῆς», διδασκαλίας. Καὶ τὸ «ἐπίστηθι» δηλαδὴ φαίνεται νὰ δηλοῖ διδασκαλίαν.

Τὸ ῥῆμα *ἐφίσταμαι* σημαίνει ἴσταμαι ἐπάνω, ἐπιστατῶ, ὁ δὲ ἐπιστατῶν καθοδηγεῖ, συμβουλευεῖ, διδάσκει (Πρβλ. τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἐπιστήσαν» ἐν Νεεμ. 8:13). Τὸ δὲ σπουδαιότερον, τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ῥήματος οὐσιαστικὸν *ἐπιστάτης* παρὰ τῷ Λουκᾶ, ἀντὶ τοῦ ἐβραϊκοῦ ραββὶ χρησιμοποιοῦμενον, σημαίνει *διδάσκαλος* (Λουκ. 5:5, 8:24,45, 9:33,49, 17:13). Ὅπως δὲ τὸ οὐσιαστικὸν «ἐπιστάτης» σημαίνει «διδάσκαλος», οὕτω καὶ τὸ ῥῆμα «ἐφίσταμαι» σημαίνει «διδάσκω».

Συνεπῶς τὸ «ἐπίστηθι» τοῦ χωρίου σημαίνει «δίδαξον» καὶ εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ «κήρυξον», ὅπως τὸ «ἐπιτίμησον» εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ «ἐλεγξον» κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν συνήθειαν τῆς δαψιλοῦς χρήσεως συνωνύμων. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ δὲ τοῦ «δίδαξον» τὸ «ἐπίστηθι» καὶ τὸ «εὐκαιρῶς ἀκαιρῶς» ἐναρμονίζονται μεταξύ των ἄριστα: Δίδαξον εἰς χρόνον, ὁ ὁποῖος εἶνε εὐκαιρία πρὸς διδασκαλίαν, ὅπως ὁ χρόνος τῶν θρησκευτικῶν συνάξεων, τῆς θείας λειτουργίας, ἄλλων ἱεροπραξιῶν, ἑορτῶν καὶ περιστάσεων, ἀλλὰ δίδαξον καὶ εἰς χρόνον, ὁ ὁποῖος δὲν θεωρεῖται εὐκαιρία πρὸς διδασκαλίαν. Δίδαξον εἰς χρόνον τακτὸν καὶ ὠρισμένον, ἀλλὰ δίδαξον καὶ ἐκτάκτως.

Τὸ «παρακάλεσον» κατ' ἄλλους σημαίνει «πρότρεψον, κάνε προτροπᾶς», καὶ κατ' ἄλλους σημαίνει «παρηγόρησον, ἐνίσχυσον, ἐνθάρρυνον». Ὅρθην θεωροῦμεν τὴν δευτέραν ἐρμηνείαν. Μετὰ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐπιτίμησιν ἔρχεται ἡ παρηγορία, διὰ νὰ μὴ ἀπογοητευθῇ ὁ ἐλεγχόμενος καὶ ἐπιτιμώμενος, ἀλλὰ νὰ ἐνισχυθῇ καὶ νὰ ἐνθαρρυνθῇ πνευματικῶς. Ὑπάρχουν διάφορα εἶδη λόγου, ὅπως ὁ διαφωτιστικὸς, ὁ ἐλεγκτικὸς καὶ ὁ παρακλητικὸς ἢ παρηγορητικὸς καὶ ἐποικοδομητικὸς λόγος. Ὁ δὲ κήρυξ τῆς ἀληθείας πρέπει νὰ ὁμιλῇ «ἐν πάσῃ διδαχῇ», νὰ χρησιμοποιοῖ δηλαδὴ ὅλα τὰ εἶδη τῆς διδασκαλίας διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν πρόοδον τῶν ἀκροατῶν του καὶ τῆς Ἐκκλησίας γενικώτερον.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Κήρυξε τὸν λόγον, δίδαξε εἰς χρόνον εὐκαιρίας καὶ μὴ εὐκαιρίας, ἐλεγξε, ἐπίπληξε, παρηγόρησε μὲ πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ πᾶν εἶδος διδασκαλίας».

Β' Τιμ. 4:6

«ΕΓΩ ΓΑΡ ΗΔΗ ΣΠΕΝΔΟΜΑΙ»

«Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε».

Τὸ «γάρ» θεωρεῖται αἰτιολογικὸν τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 5 προτροπῶν τοῦ Ἀποστόλου πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Τιμόθεον κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Σὺ, Τιμόθεε, νὰ ἔχῃς ἀνύστακτον προσοχὴν εἰς ὅλα, νὰ κακοπαθῆς, νὰ κηρύττῃς, νὰ ἐκτελῆς τὴν διακονίαν σου, διότι ἐγὼ πλέον ἀπέρχομαι ἐκ τοῦ κόσμου. Αὐτὴ ἡ ἔννοια ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἐπιτυχῆς, ἀλλὰ προσεκτικὴ ἐξέτασις ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν εἶνε ἰκανοποιητικὴ. Διότι τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ἄν ὁ Παῦλος δὲν ἀπῆρχετο ἐκ τοῦ κόσμου, ὁ Τιμόθεος δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπαγρυπνῆ, νὰ κακοπαθῆ, νὰ κηρύττῃ καὶ νὰ ἐκτελῆ τὴν διακονίαν του; Ἀσφαλῶς θὰ ἔπρεπε. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὸ «γάρ» δὲν θεωροῦμεν αἰτιολογικόν, ἀλλὰ μεταβατικόν, ὅπως καὶ ἄλλαχού, π.χ. εἰς τὸ 2:16, καὶ ἐξηγοῦμεν «δέ».

Τὸ «σπένδομαι» κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς σημαίνει, «χύνω τὸ αἷμά μου ὡς σπονδὴν». Ἄλλ' οὕτως ἢ φράσις, «Ἐγὼ ἤδη σπένδομαι», πρέπει νὰ μεταφρασθῆ, «Ἐγὼ ἤδη χύνω τὸ αἷμά μου ὡς σπονδὴν». Αὐτὴ ὅμως ἡ ἔννοια δὲν εὐσταθεῖ· θὰ ἠδύνατο νὰ εὐσταθήσῃ, ἂν ἡ δὴ ἐκείνην τὴν ὥραν, καθ' ἣν ὁ Παῦλος ἔγραφε, ἔχυνε τὸ αἷμά του ὑφιστάμενος τὸ μαρτύριον, ἢ ἂν ἐπρόκειτο νὰ χύσῃ τοῦτο παρευθὺς κατόπιν.

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Φιλίπ. 2:17 ἐν σελ. 330-333 ὑπεστηρίξαμεν, ὅτι ἐκεῖ τὸ «σπένδομαι» σημαίνει «ἐκδαπανῶμαι ἀναλίσκομαι». Ἄλλ' ὅ,τι ἐκδαπανᾶται καὶ ἀναλίσκεται, αὐτὸ φθάνει εἰς τὸ τέλος του. Διὰ τοῦτο τὸ «σπένδομαι» προσέλαβε τὴν σημασίαν τοῦ «φθάνω εἰς τὸ τέλος, εὐρίσκομαι εἰς τὸ τέλος, τελειῶνω (ἀμεταβάτως)».

Ἐπ' αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν εὐρίσκομεν αὐτὸ εἰς χωρίον τοῦ Μ. Βασιλείου, τὸ ὁποῖον παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν: «Μόνον γὰρ τὸ μῖσος τῶν μητριῶν καὶ μετὰ θάνατον ἐλαύνει τὴν ἔχθραν. Μᾶλλον δὲ οἱ μὲν ἄλλως πολέμιοι τοῖς τεθνηκόσι σπένδονται, αἱ δὲ μητριαὶ τοῦ μίσους μετὰ τὸν θάνατον ἄρχονται» (Ἐπιστολὴ

160, Διοδώρω, ΒΕΠ, τόμ. 55, σελ. 185). Εἰς τὴν ἐνταῦθα φράσιν «τοῖς τεθνηκόσι σπένδονται» τὸ «σπένδονται» δὲν σημαίνει «συνθηκολογοῦν» ἢ «συμφιλίωνονται», διότι ἡ συνθηκολόγησις καὶ ἡ συμφιλίωσις προϋποθέτουν διαβουλεύσεις καὶ διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν διισταμένων μερῶν, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ κάνῃ διαπραγματεύσεις καὶ διαβουλεύσεις μὲ νεκρούς, ὥστε νὰ συνθηκολογήσῃ ἢ νὰ συμφιλιωθῇ μετ' αὐτῶν. Συνθηκολογεῖ καὶ συμφιλιώνεται κανεὶς μὲ ζῶντας, ὄχι μὲ νεκρούς. Τὸ «σπένδονται» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «ἄρχονται», καὶ ἡ φράσις «τοῖς τεθνηκόσι σπένδονται» περὶ «τῶν ἄλλως πολεμίων» σημαίνει, ὅτι αὐτοὶ οἱ πολέμιοι, οἱ διαφέροντες «τῶν μητριῶν», «τελειώνουν ὡς πρὸς τοὺς νεκρούς, τελειώνουν μὲ τοὺς νεκρούς», παύονται τῆς ἐχθρας ἀπέναντι τῶν νεκρῶν. Ἀντιθέτως δὲ «αἱ μητριαὶ τοῦ μίσους μετὰ τὸν θάνατον ἄρχονται», αἱ κακαὶ δηλαδὴ μητριαὶ μετὰ τὸν θάνατον, ἀντὶ νὰ δώσουν τέλος εἰς τὸ μῖσος, αὐταὶ τότε ἀρχίζουν τὸ μῖσος!

Τὴν σημασίαν τοῦ «φθάνω εἰς τὸ τέλος, εὐρίσκομαι εἰς τὸ τέλος, τελειώνω (ἀμεταβάτως)» ἔχει τὸ «σπένδομαι» εἰς τὸ προκείμενον ἀποστολικὸν χωρίον. Ἡ φράσις, «Ἐγὼ ἤδη σπένδομαι», σημαίνει, «Ἐγὼ ἤδη εὐρίσκομαι εἰς τὸ τέλος». Τὸ «τέλος» βεβαίως ἔχει ἐλαστικὴν ἔννοιαν, δὲν εἶνε, ὅπως ὁ θάνατος, στιγμιαῖον ἢ ὠριαῖον, ἀλλὰ δύναται νὰ εἶνε πολὺ μεγαλυτέρας διαρκείας, καὶ μηνῶν καὶ ἔτους καὶ περισσότερον. Διὰ τοῦτο τὴν φράσιν, «Ἐγὼ ἤδη σπένδομαι», ἡμεῖς δὲν ἐξηγοῦμεν, «Ἐγὼ ἤδη χύνω τὸ αἷμά μου», ἀλλ' «Ἐγὼ ἤδη εὐρίσκομαι εἰς τὸ τέλος», τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς μου ἔχει παρέλθει, ὁ θάνατος εἶνε πλησίον. Πρὸβλ. τὸ τοῦ Πέτρου, «ταχινὴ ἐστὶν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου», Β' Πέτρ. 1:14.

Ἡ πρότασις, «Ἐγὼ ἤδη σπένδομαι», τουτέστιν, «Ἐγὼ ἤδη εὐρίσκομαι εἰς τὸ τέλος», καὶ ἡ πρότασις, «ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε», παραλληλίζονται συνωνυμικῶς κατὰ τὴν προσφιλῆ παρ' Ἑβραίοις συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων καὶ συνωνυμικῶν παραλληλισμῶν.

Τέλος δεόν νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι λέγων ὁ Ἀπόστολος, «Ἐγὼ ἤδη εὐρίσκομαι εἰς τὸ τέλος», ἐκφράζεται ὅπως ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἐν ὄψει τοῦ θανάτου του εἶπε, «Καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει» (Λουκ. 22:37). Διὰ τοῦ ἐπερχομένου θανάτου τὰ ἀφορῶντα εἰς ἐμὲ φθάνουν εἰς τὸ τέλος.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ἐγὼ δὲ ἤδη εὐρίσκομαι εἰς τὸ τέλος, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἔφθασε».

Εἰς τὴν δευτέραν πρότασιν τοῦ χωρίου περιέχεται ἀπόδειξις περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ ὁ θάνατος δὲν εἶνε ἐκμηδένισις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' «ἀνάλυσις», ἥτοι ἀναχώρησις ἐκ τοῦ κόσμου τούτου δι' ἄλλον κόσμον. Ὁ θάνατος εἶνε τέλος αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ ἀρχὴ τῆς ἄλλης.

Β' Τιμ. 4:16

«ΕΝ ΤΗ ΠΡΩΤῃ ΜΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ...»

«Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία οὐδεὶς μοι συμπαραγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον· μὴ αὐτοῖς λογισθεῖη».

Κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς ἡ λέξις «ἀπολογία» ἔχει τὴν συνήθη καὶ σημερινὴν σημασίαν, σημαίνει «ἀπολογία». Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις ἔχει εὐρυτέραν σημασίαν· δὲν σημαίνει τὴν ἐν δίκῃ ἀπολογίαν τοῦ κατηγορουμένου, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ κατὰ συνεκδοχὴν σημαίνει τὴν δίκην. Λέγων ὁ Ἀπόστολος, «Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία οὐδεὶς μοι συμπαραγένετο», ἐννοεῖ: «Κατὰ τὴν πρώτῃν δίκην μου οὐδεὶς συμπαραστάθῃ εἰς ἐμέ».

Ὅτι δὲ ἡ λέξις «ἀπολογία» σημαίνει καὶ «δίκη», τοῦτο συνάγομεν ἐκ τῆς σημασίας τοῦ «ἀπολογοῦμαι» καὶ τοῦ «ἀπολόγημα» εἰς τὰ ἐξῆς παρατιθέμενα καὶ σχολιαζόμενα χωρία:

«Δίκαιος εἶ, Κύριε, ὅτι ἀπολογήσομαι πρὸς σέ, πλὴν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ» (Ἱερ. 12:1).

Ὅπως δεικνύουν αἱ λέξεις «δίκαιος», «ἀπολογήσομαι» καὶ «κρίματα», ἡ γλῶσσα τοῦ χωρίου εἶνε δικανικὴ. Ἡ ἐνταῦθα ἔκφρασις «ἀπολογοῦμαι πρὸς τινα» εἶνε ἰσοδύναμος τῆς ἐν Ὡσ. 2:4(2), Ἱερ. 2:9 καὶ ἀλλαχοῦ ἐκφράσεως «κρίνομαι πρὸς τινα», ἡ ὁποία σημαίνει «κρίνομαι μετὰ τινος, δικάζομαι μετὰ τινος, δικολογῶ μετὰ τινος, ἐξετάζω μετὰ τινος ζήτημα ἢ ζητήματα ὡς ἐν δικαστη-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει παρεγένετο

ρίφ». Σημειωτέον μάλιστα, ὅτι εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐκφράσεις, ἤτοι τὴν ἐν Ἱερ. 12:1 ἔκφρασιν «ἀπολογοῦμαι πρὸς τινα» καὶ τὴν ἐν Ὠσ. 2:4(2), Ἱερ. 2:9 καὶ ἀλλαχοῦ ἔκφρασιν «κρίνομαι πρὸς τινα» πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ ἑβραϊκοῦ ῥήματος, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν μίαν ἔκφρασιν ἀποδίδεται διὰ τοῦ «ἀπολογοῦμαι» καὶ εἰς τὴν ἄλλην διὰ τοῦ «κρίνομαι», ἤτοι «δικάζομαι, δικολογῶ». Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι πολλάκις τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ἐν Ἱερ. 12:1 ῥήματος «ἀπολογοῦμαι» ἑβραϊκὸν ῥῆμα οἱ Ὁ ἀποδίδουν διὰ τῶν δικανικῶν ῥημάτων «κρίνω» καὶ «δικάζω», ὅπως π.χ. ἐν Α΄ Βασ. 24:16, Ψαλμ. 118(119):154, Παροιμ. 23:11, Ἱερ. 27(50):34 – Ψαλμ. 34(35):1, 42(43):1, Θρήν. 3:58 ἀντιστοίχως. Τὸ παρατεθὲν χωρίον Ἱερ. 12:1, ὅπου ἡ ἔκφρασις «ἀπολογοῦμαι πρὸς τινα», ἔχει τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Κύριε, εἶνε δεδομένον, ὅτι εἶσαι δίκαιος. Διὰ τοῦτο θὰ κάνω δίκην μετὰ σοῦ, θὰ δικολογήσω μετὰ σοῦ. Καίτοι ὅμως εἶσαι ἀναμφισβητήτως δίκαιος, θὰ ἐκφράσω πρὸς σὲ παράπονα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ σὲ θέσω ὑπὸ κρίσιν, θὰ διατυπώσω ἀπορίας ὡς πρὸς τὴν δικαιοσύνην σου, διὰ νὰ λάβω τὴν λύσιν αὐτῶν. Ὁ προφήτης θέτει ζήτημα θεοδικίας.

«Κύριε, δοκιμάζων δίκαια, συνίων νεφροὺς καὶ καρδίας, ἴδοιμι τὴν παρὰ σοῦ ἐκδίκησιν ἐν αὐτοῖς, ὅτι πρὸς σὲ ἀπεκάλυψα τὰ ἀπολογήματά μου» (Ἱερ. 20:12. Πρβλ. 11:20).

Καὶ τοῦ χωρίου τούτου ἡ γλῶσσα προφανῶς εἶνε δικανικὴ. Ἡ δὲ λέξις «ἀπολόγημα» ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν λέξιν «δικαίωμα» τοῦ παραλλήλου χωρίου Ἱερ. 11:20. Ἀμφότεραι δὲ αἱ λέξεις εἶνε ἀποδόσεις τῆς αὐτῆς ἑβραϊκῆς λέξεως, ἡ ὁποία ὡς ῥῆμα εἰς τὸ προηγουμένως παρατεθὲν καὶ σχολιασθὲν χωρίον Ἱερ. 12:1 ἀποδίδεται διὰ τοῦ «ἀπολογοῦμαι». Σημαίνει δὲ ἡ λέξις «ἀπολόγημα», καθὼς καὶ ἡ ἀντίστοιχος λέξις «δικαίωμα» τοῦ παραλλήλου ἑδαφίου, «ὑπόθεσις πρὸς ἐκδίκασιν, ὑπόθεσις δίκης». Ἡ μετάφρασις τοῦ Βάμβα ἀντὶ «ἀπολογήματα» ἔχει «κρίσιν» καὶ ἀντὶ «δικαίωμα» ἔχει «δίκην». Σημειωτέον δέ, ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ λέξις, ἡ ὁποία εἰς τὸ Ἱερ. 12:1 ὡς ῥῆμα μεταφράζεται ὑπὸ τῶν Ὁ «ἀπολογοῦμαι» καὶ εἰς τὸ Ἱερ. 20:12 ὡς οὐσιαστικὸν μεταφράζεται «ἀπολόγημα», εἰς πολλὰ ἄλλα χωρία πάλιν ὡς οὐσιαστικὸν μεταφράζεται «δίκην», π.χ. εἰς τὰ Ψαλμ. 34(35):23, 42(43):1, 73(74):22, Ἀμ. 7:4, Μιχ. 7:9.

Μεταφράζομεν τὸ ὑπ' ὄψιν ἑδάφιον Β΄ Τιμ. 4:16:

«Κατὰ τὴν πρώτην δίκην μου οὐδεὶς συμπαρεστάθην εἰς ἐμέ, ἀλλὰ ὅλοι μὲ ἐγκατέλειψαν. Ἄς μὴ καταλογοισθῆ εἰς αὐτούς».

Τίτ. 1:7-9

«ΠΑΡΟΙΝΟΣ», «ΕΓΚΡΑΤΗΣ»,
ΑΝΤΕΧΟΜΕΝΟΣ», «ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΝ»

«Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς Θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὄσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾗ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγαινοῦσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν».

Ἐνταῦθα τὸ «αὐθάδης» κατ' ἄλλους μὲν σημαίνει «αὐθάδης, προπετής», κατ' ἄλλους δὲ σημαίνει «ὑπερήφανος, ὑπερόπτης, ἀλαζών». Δεχόμεθα τὴν δευτέραν γνώμην, διότι τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ζητεῖται παρὰ ἡγέτου, καὶ μάλιστα πνευματικοῦ ἡγέτου, ὡς εἶνε ὁ ἐπίσκοπος, εἶνε τὸ ταπεινὸν φρόνημα, νὰ μὴ εἶνε δηλαδὴ ὁ ἡγέτης ὑπερήφανος, ὑπερόπτης, ἀλαζών καὶ λόγῳ τοῦ ἐγωισμοῦ του κυβερνᾷ αὐταρχικῶς καὶ τυραννικῶς, ἀλλὰ νὰ εἶνε ταπεινὸς καὶ νὰ κυβερνᾷ ἀνεπαχθῶς (Πρβλ. Ματθ. 11:28-30, 20:25-27, Α' Πέτρ. 5:3). Τὸ «αὐθάδης» ἐν Παροιμ. 21:24 ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ὑπερήφανος». Ἴδὲ καὶ τὸ «αὐθάδεια» ἐν Ἦσ. 24:8.

Τὸ «πάροινος» δὲν σημαίνει «πότης, μέθυσος», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' «εὐέξαπτος καὶ παράφορος, βίαιος καὶ ἐπιθετικός», ὅπως εἶνε ὁ ἐν παροξυσμῶ ἕνεκα μέθης διατελῶν. Αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις καὶ ἐν Α' Τιμ. 3:3, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν σχετικὴν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἑρμηνείαν, ὅπου καὶ παραπέμπομεν (σελ. 372). Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι εἰς τὸ προκείμενον χωρίον προηγεῖται τὸ «ὀργίλος» τῆς λέξεως «πάροινος» καὶ ἔπεται τὸ «πλήκτης» εἰς αὐτήν, ὅπερ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν καθ' ἡμᾶς ἔχει ἡ λέξις «πάροινος»: Ὁ «ὀργίλος» γίνεται «πάροινος», ἥτοι βίαιος καὶ παράφορος, καὶ καταντᾷ «πλήκτης».

Τὸ «πλήκτης» κατ' ἄλλους μὲν σημαίνει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διαπληκτίζεται, εἶνε φίλερις ἢ φιλόνικος, κατ' ἄλλους δὲ σημαίνει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖον εἶνε πλήκτης, ἥτοι χειροδικεῖ καὶ καταφέρει πλήγμα-

τα. Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν, ὅτι ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν πρῶτην ἐκ τῶν δύο σημασιῶν, μὲ τὴν αὐτὴν δὲ σημασίαν χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Α΄ Τιμ. 3:3, καθὼς ὑποστηρίζομεν εἰς τὴν σχετικὴν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἐρμηνείαν, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 372-373).

Τὸ «ἐγκρατής» δὲν ἔχει ἠθικὴν ἔννοιαν, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν· δὲν σημαίνει δηλαδὴ τὸν ἔχοντα ἐγκράτειαν, αὐτοκυριαρχίαν. Αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει ἄλλη λέξις ἐν τῷ χωρίῳ, ἡ λέξις «σώφρων», ἡ ὁποία συνεκφέρεται μετὰ τῶν λέξεων «δίκαιος» καὶ «ἴσος», ἀπαρτιζομένης οὕτω ἠθικῆς τριάδος, ἣτις ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν ἰσοδύναμον ἠθικὴν τριάδα τῆς αὐτῆς Ἐπιστολῆς «σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς» (2:12). Τὸ πρῶτον μέλος τῆς ἠθικῆς ταύτης τριάδος («σώφρων», «σωφρόνως») ἰσχύει διὰ τὸν ἄνθρωπον καθ' ἑαυτὸν καὶ σημαίνει τὴν ἐγκράτειαν ἢ αὐτοκυριαρχίαν, ὅπως τὸ δεύτερον («δίκαιος», «δικαίως») ἰσχύει διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τὸ τρίτον («ἴσος», «εὐσεβῶς») ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν. Τὸ «ἐγκρατής» ἐνταῦθα ἔχει νοησιαρχικὴν ἔννοιαν καὶ συνέχεται στενότερα πρὸς τὴν ἀμέσως ἀκολουθοῦσαν λέξιν «ἀντεχόμενος»· αἱ δύο λέξεις συμπίπτουν κατ' ἔννοιαν· ἡ δευτέρα εἶνε ἐπεξηγηματικὴ τῆς πρώτης. Ἐχουν δὲ αἱ λέξεις αὗται τὴν ἔννοιαν τοῦ «κρατεῖν, κατέχειν». Τὸ «ἐγκρατής» σημαίνει «κάτοχος, γνώστης», ὅπως ἐν τῇ φράσει «ὁ ἐγκρατής τοῦ νόμου» (Σοφ. Σειρ. 15:1) ἢ «ἐγκρατής τῆς Θεολογίας» ἢ «ἐγκρατής τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου». Ὁμοίως τὸ «ἀντεχόμενος» σημαίνει «κατέχων, γνωρίζων», ὄχι «ἐχόμενος στερεῶς, κρατῶν στερεῶς, ὦν προσηλωμένος, φροντίζων καὶ ὑπερασπιζόμενος», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Ἐν Ἱερ. 2:8 ἡ φράσις «οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου» ἀσφαλῶς δὲν σημαίνει «οἱ κρατοῦντες τὸν νόμον εἰς τὰς χεῖρας», ἀλλ' «οἱ κάτοχοι τοῦ νόμου, οἱ γνώσται τοῦ νόμου». Ὅπως δὲ τὸ «ἀντέχομαι», οὕτω καὶ τὸ «κατέχω» ἐν Ῥωμ. 1:18 χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «γνωρίζω», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ 6' τόμου τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 137-140.

Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, θέλων τὸν ἐπίσκοπον «ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου», ἐννοεῖ, ὅτι θέλει τοῦτον «κάτοχον, κατέχοντα τὸν ἀξιόπιστον λόγον, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνεται εἰς τὴν διδαχὴν, τὴν ἀποστολικὴν δηλονότι διδαχὴν», ἢ, ἄλλως, θέλει τοῦτον «γνώστην, γνωρίζοντα τὸν γνήσιον λόγον κλπ.».

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι διὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν δὲν χρησιμοποιεῖται μία λέξις, ἀλλὰ δύο διαφορετικαὶ λέξεις, «ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον», ὅπερ δίδει ἔμφασιν καὶ δημιουργεῖ ποικιλίαν εἰς τὸν λόγον.

Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶνε ἐγκρατῆς τῆς ἀποστολικῆς διδασχῆς, «ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ κλπ.». Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶνε γνώστης τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, διὰ νὰ εἶνε ἱκανὸς νὰ ἐκτελῇ τὸ καθῆκον διδασκάλου. Τὸ «παρακαλεῖν» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «προτρέπειν», «ἐνθαρρύνειν», «στηρίζειν», «καθοδηγεῖν», «συγκινεῖν». Ἄλλ' οὐδεμία τῶν ἐννοιῶν τούτων εἶνε πλήρως ἱκανοποιητικῆ. Καθ' ἡμᾶς τὸ «παρακαλεῖν» ἔχει γενικωτάτην ἔννοιαν, ἡ ὁποία εἶνε πλήρως ἱκανοποιητικῆ, σημαίνει «διδάσκειν». Αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα χωρία, ὅπως ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 6:2 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 385-386).

Ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ εἶνε κάτοχος τοῦ θείου λόγου διὰ νὰ εἶνε «διδασκτικός», ὅπως ἀπαιτεῖ περὶ αὐτοῦ εἰς παράλληλον χωρίον ὁ Ἀπόστολος (Α' Τιμ. 3:2-3. Ἴδὲ καὶ Β' Τιμ. 2:24).

Πρὸς τὸ ἐνταῦθα «παρακαλεῖν», ἤτοι «διδάσκειν», καὶ τὸ «ἐλέγχειν» πρβλ. Β' Τιμ. 3:16 («ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον»).

Ἄξιον δὲ πάλιν παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, «διδάσκειν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ (=νὰ διδάσκη διὰ τῆς ὑγιοῦς διδασκαλίας), ἀλλ' εἶπε, «παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ». Ἀντὶ δηλαδὴ τῶν δύο ὁμοίων λέξεων «διδάσκειν» καὶ «διδασκαλία» ἐχρησιμοποίησε τὰς δύο διαφορετικὰς κατὰ τὴν μορφήν λέξεις «παρακαλεῖν» καὶ «διδασκαλία» χάριν ποικιλίας.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Διότι ὁ ἐπίσκοπος ὡς διαχειριστῆς, τὸν ὁποῖον ὠρισεν ὁ Θεός, πρέπει νὰ εἶνε ἀκατηγόρητος, ὄχι ὑπερήφανος, ὄχι ὀργίλος, ὄχι βίαιος καὶ παράφορος, ὄχι φιλόνομικος, ὄχι αἰσχροκερδῆς, ἀλλὰ φιλόξενος, φίλος τοῦ καλοῦ, ἐγκρατῆς, δίκαιος, εὐσεβῆς, γνώστης, γνωρίζων τὸν ἀξιόπιστον λόγον συμφώνως πρὸς τὴν διδασχὴν, διὰ νὰ εἶνε ἱκανὸς καὶ νὰ διδάσκη μὲ τὴν ὑγιᾶ διδασκαλίαν, καὶ νὰ ἐλέγῃ ὅσους ἀντιλέγουν».

Τίτ. 2:6

«ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΝ»

«Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν».

Ἐνταῦθα τὸ «παρακάλει» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «πρό-
τρεπε», ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «λά-
λει» τοῦ στίχ. 1 καὶ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ «δίδασκε, νὰ διδάσκης».
Εἰπὼν πρῶτον ὁ Ἀπόστολος, «Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ υἱαινούσῃ
διδασκαλίᾳ. Πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι κλπ.» (στίχ. 1-5), ἔπειτα
ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν στίχ. 6 λέγει, «Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακά-
λει σωφρονεῖν», ὅπερ μεταφράζεται:

«Τοὺς νεωτέρους ἐπίσης νὰ διδάσκης νὰ εἶνε ἐγκρατεῖς».

Διὰ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εἰς
τὸ «παρακαλῶ», βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 6:2 ἐν σελ. 385-
386.

Τίτ. 2:15

«ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΝ»

*«Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει,¹ καὶ ἔλεγχε
μετὰ πάσης ἐπιταγῆς· μηδεὶς σου περιφρονεῖτω».*

Ἐνταῦθα τὸ «παρακαλῶ» οὔτε «ὀμιλῶ ἠπίως» ἢ «ὀμιλῶ παρη-
γορητικῶς» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ «ἐλέγχω» σημαίνει, οὔτε «προ-
τρέπω», «συμβουλεύω», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ κατὰ
τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρησιμοποιήσεως συνωνύμων χρη-
σιμοποιεῖται, νομίζομεν, συνωνύμως πρὸς τὸ «λαλῶ» καὶ δύναται
νὰ ἐξηγηθῇ «διδάσκω». Διὰ τὴν τοιαύτην σημασίαν τοῦ ῥήματος

1. Ἡ στίξις ἡμετέρα.

καὶ δι' ὁμοίας συνωνυμίας ἰδὲ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 6:2 ἐν σελ. 385-386.

Μεταφράζομεν:

«Αὐτὰ νὰ λέγῃς καὶ νὰ διδάσκῃς, καὶ νὰ ἐλέγχῃς μετὰ πάσης αὐθεντίας. Κανεῖς νὰ μὴ σὲ περιφρονῇ».

Τίτ. 3:2-3

«ΣΤΥΓΗΤΟΙ»

«Μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα¹ πρὸς πάντας ἀνθρώπους. Ἡμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους».

Εἰς τὸ «ἐπιεικεῖς» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δίδονται διάφοροι ἔννοιαι, ὡς «ἐπιεικεῖς», «εὐγενεῖς», «διακριτικοί», «ἀνεκτικοί», «ἀνεξίκακοι». Ἐν Α' Τιμ. 3:3 τὸ «ἐπιεικής», ὅπου ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «πάραινος», ἤτοι «εὐέξαπτος καὶ παράφορος, βίαιος καὶ ἐπιθετικός», σημαίνει «συγκαταβατικός, συγγνωμονικός, ἀνεξίκακος, ἡπιος, πρᾶος» (Βλέπε σχετικῶς σελ. 372). Ἐν Σοφ. Σολ. 2:19 αἱ λέξεις «ἐπιείκεια» καὶ «ἀνεξικακία» φαίνεται, ὅτι ἀναφέρονται ὡς συνώνυμοι ἢ περίπου συνώνυμοι («Ἵθρει καὶ βασάνῳ ἐτάσωμεν αὐτόν, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ»). Ἐκ πάντων δὲ τούτων καὶ ἐκ τῆς προηγουμένης φράσεως «ἀμάχους εἶναι» σχηματίζομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ «ἐπιεικεῖς» τοῦ χωρίου ἐπιτυχέστερον ἐξηγεῖται διὰ τοῦ «ἀνεξίκακοι» ἢ «πρᾶοι», τῶν δύο τούτων λέξεων κατ' οὐσίαν σημαίνουσῶν τὸ αὐτό, ἀφοῦ βεβαίως ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀπαιτεῖ ἀπλῶς πρᾶον τρόπον, τὸν ὁποῖον εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχῃ καὶ μὴ ἀγαθός, αὐτοσυγκρατούμενος ὁμως ἄνθρωπος, ἀλλὰ θέλει πρᾶον τρόπον καὶ πραεῖαν διάθεσιν προερχόμενα ἐξ ἀνεξικακίας καὶ καλωσύνης τοῦ ἀνθρώπου.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *πραῦτητα*

Ἡ «πραότης» ἐνταῦθα κατ' ἄλλους σημαίνει «πραότης», κατ' ἄλλους «εὐγένεια» καὶ κατ' ἄλλους «ταπεινότης, ταπεινώσις». Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι σημαίνει «καλωσύνη, καλὴ διάθεσις». Λέγων ὁ Ἀπόστολος, ὅτι θέλει τοὺς πιστοὺς «ἐπεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους *πραότητα* πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἐννοεῖ, ὅτι θέλει οἱ πιστοὶ νὰ εἶνε *ἀνεξίκακοι* ἢ *πρᾶοι*, ἐπιδεικνύοντες πᾶσαν *καλωσύνην* πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, δι' ἄλλων λέξεων δεικνύοντες τὴν καλῆν τῶν διάθεσιν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις καὶ πρὸς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους. Ὅτι δὲ ἡ λέξις «πραότης» σημαίνει καὶ «καλωσύνη», τοῦτο ἀποδεικνύομεν ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Β' Τιμ. 2:24-25, ὅπου καὶ παραπέμπομεν (σελ. 389).

Ἄλλὰ σπουδαιότερον ζήτημα ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ ἡμεῖς θεωροῦμεν τὴν σημασίαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ ῥηματικὸν ἐπίθετον «*στυγητοί*». Οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν τοῦτο ἐν παθητικῇ σημασίᾳ. Νομίζουν δηλαδὴ, ὅτι σημαίνει «μισητοί, μισοῦμενοι». Καὶ δὲν φαίνεται κἄν νὰ ὑποπεύονται, ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ἔχη διάφορον σημασίαν. Ἄλλ' ὅπως π.χ. τὸ ῥηματικὸν ἐπίθετον «*δυνατός*» ἔχει καὶ παθητικὴν σημασίαν (π.χ. ἐν Ματθ. 19:26, Πράξ. 2:24) καὶ ἐνεργητικὴν (π.χ. ἐν Ῥωμ. 4:21, Τίτ. 1:9), καὶ τὸ «*ἀνόητος*», ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ, ἐπίσης ἔχει ἀμφοτέρας τὰς σημασίας (μὴ δυνάμενος νὰ νοσηθῇ, ἀκατανόητος, ἀκατάληπτος – μὴ νοῶν, ἀνοηταίνων), ἐν δὲ τῷ χωρίῳ ἔχει τὴν ἐνεργητικὴν σημασίαν, οὕτω καὶ τὸ «*στυγητός*» ἔχει καὶ παθητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν σημασίαν, ἐν δὲ τῷ χωρίῳ ἔχει τὴν δευτέραν σημασίαν, σημαίνει δηλαδὴ τὸν ἔχοντα μῖσος ἐναντίον τῶν ἄλλων. Ὁμοίως τὸ ἐπίθετον «*στυγερός*», τῆς αὐτῆς ρίζης μετὰ τοῦ ἐπιθέτου «*στυγητός*», ἔχει καὶ παθητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν σημασίαν· σημαίνει καὶ «μισητός, μισοῦμενος ὑπὸ τῶν ἄλλων», καὶ «πλήρης μίσους, μισῶν τοὺς ἄλλους» (Ἰδὲ Λεξικὸν Liddell - Scott). Εἰς τὸ Κλήμ. Α', 45,7 ἐν τῇ φράσει «οἱ *στυγητοὶ* καὶ *πάσης κακίας πλήρεις*» τὸ «*στυγητοί*» δὲν ἔχει παθητικὴν, ἀλλ' ἐνεργητικὴν σημασίαν. Ἡ φράσις αὕτη σημαίνει: «Οἱ *πλήρεις μίσους*, καὶ ὄχι μόνον μίσους, ἀλλὰ καὶ *πάσης κακίας πλήρεις*». Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ «*στυγητοί*» ἐν ἐνεργητικῇ ἐννοίᾳ συνηγορεῖ καὶ ἡ συνάφεια τῆς ἐν λόγῳ φράσεως τοῦ Κλήμεντος. Διότι ἐν τῇ συναφείᾳ δίδονται χαρακτηρισμοὶ εἰς διώκτας εὐσεβῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ χαρακτηρισμοὶ οὗτοι, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τὸ «*στυγητοί*», περιγράφουν τοὺς διώκτας ἐκ τῆς πλευρᾶς τῶν κακιῶν τῶν («*ἄνομοι*,

«άνόσιου», «παράνομου», «μιαρὸν καὶ ἄδικον ζῆλον ἀνειληφότες»). Διὰ τοῦ χαρακτηρισμοῦ «στυγητοί» ἐκφράζεται μία ἐκ τῶν κακιῶν τῶν διωκτῶν, τὸ μῖσος.

Ἡ ἐκδοχὴ τοῦ «στυγητοί» ἐν τῷ ἀποστολικῷ χωρίῳ εἰς σημασίαν ἐνεργητικὴν ἀπαιτεῖται ἐκ τοῦ πνεύματος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὁ Ἀπόστολος ὀμιλεῖ. Μετὰ τὴν σύστασιν, «Μηδένα βλασφημεῖν κλπ.», λέγων ὁ Ἀπόστολος, «Ἥμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι κλπ.», ἐννοεῖ, ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ἀνεκτικοὶ καὶ συγγνωμονικοὶ ἀπέναντι τῶν ἄλλων, διότι καὶ ἡμεῖς ἄλλοτε ἤμεθα πλήρεις κακιῶν καὶ ἐλαττωμάτων. Συνεπῶς τὸ «στυγητοί» σημαίνει κακίαν καὶ ἐλάττωμα, σημαίνει δηλαδὴ, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἄλλοτε ἤμεθα ἄνθρωποι μίσους πρὸς τοὺς συνανθρώπους, καὶ ἄρα τοῦτο ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν. Ἐὰν θὰ ἤμεθα «στυγητοί» ὑπὸ παθητικὴν σημασίαν, ἦτο μισητοί, μισοῦμενοι ὑπὸ τῶν ἄλλων, τοῦτο δὲν θὰ ἦτο κακία καὶ ἐλάττωμα ἡμῶν. Μισητοὶ εἶνε καὶ οἱ ἅγιοι (Ματθ. 10:22, 24:9).

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως καὶ τὸ ἀσύνδετον μεταξὺ τοῦ «στυγητοί» καὶ τοῦ «μισοῦντες ἀλλήλους». Ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει, «στυγητοὶ καὶ μισοῦντες ἀλλήλους», ὁπότε ἡ ἔννοια θὰ ἦτο, «μισοῦμενοι καὶ μισοῦντες ἀλλήλους», ἀλλὰ λέγει «στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους». Τὸ ἀσύνδετον, ὅπερ καθιστᾷ τὸν λόγον ζωηρότερον, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας γνώμης, ὅτι τὸ «στυγητοί» ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν. Λόγω τοῦ ἀσυνδέτου, μετὰ τὸ «στυγητοί» τὸ «μισοῦντες ἀλλήλους» ἔρχεται οἷονεὶ ὡς ἐπεξηγήσις αὐτοῦ. Ἐπίσης ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ μίσους χρησιμοποιοῦνται δύο διαφορετικῆς ρίζης λέξεις, «στυγητοί», «μισοῦντες», ὅπερ δημιουργεῖ ποικιλίαν εἰς τὸν λόγον. Τέλος ἂς σημειωθῇ, ὅτι τὸ «στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους» εἶνε ἀνάλογον πρὸς τὸ «ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου», Τίτ. 1:8-9, ὡς ἐξηγήσαμεν τοῦτο ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ (σελ. 397-398).

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Κανένα νὰ μὴ κακολογοῦν, νὰ μὴ φιλονικοῦν, νὰ εἶνε ἀνεξίκακοι¹, νὰ ἐπιδεικνύουν πᾶσαν καλωσύνην πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Διότι καὶ ἡμεῖς ἄλλοτε ἤμεθα ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δοῦλοι εἰς διαφόρους ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς, μὲ κακίαν καὶ μὲ φθόνον ζῶντες, ἄνθρωποι μίσους, μισοῦντες ἀλλήλους».

1. Ἡ πρᾶοι

Ἑβρ. 2:10

«ΔΙΑ ΠΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΕΛΕΙΩΣΑΙ»

«Ἐπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι».

Εἰς τὴν φράσιν «δι' ὃν τὰ πάντα» ἡ πρόθεσις «διά» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ τελικοῦ αἰτίου: Τὰ πάντα ὑπάρχουν διὰ τὸν Θεόν, διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Ἄν ὁ Ἀπόστολος ἤθελε νὰ εἶπῃ, ὅτι τὰ πάντα ὑπάρχουν διὰ τὸν Θεόν, διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἡ φράσις «δι' ὃν τὰ πάντα» μᾶλλον θὰ ἐτίθετο μετὰ τὴν φράσιν «δι' οὗ τὰ πάντα», πρῶτον δηλαδὴ θὰ ἐγίνετο ἀναφορὰ εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ ἔπειτα εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς, ἐπίσης δέ, ἀντὶ τῆς προθέσεως «διά», μᾶλλον θὰ ἐτίθετο ἡ πρόθεσις «εἰς», ὅπως εἰς τὸ Ῥωμ. 11:36, «ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα», Κολ. 1:16, «τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται» (Ἴδὲ καὶ Ἀ' Κορ. 8:6, «ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν»). Τώρα, ἐπειδὴ ἡ φράσις «δι' ὃν τὰ πάντα» προηγεῖται τῆς φράσεως «δι' οὗ τὰ πάντα», τὸ «διά» τῆς ἐν λόγῳ φράσεως καθ' ἡμᾶς σημαίνει ἀναγκαστικὸν αἴτιον καὶ ὄχι τελικόν. Πλέον συγκεκριμένως, τὸ «δι' ὃν τὰ πάντα» σημαίνει, «ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα, ἀφοῦ αὐτὸς εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς δημιουργίας τῶν πάντων». Τὸ δὲ «δι' οὗ τὰ πάντα» σημαίνει, «ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα». Ὁ Θεὸς καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς δημιουργίας εἶχε, καὶ τὴν πραγματοποιήσιν αὐτῆς ἐνήργησε. Ἡ ἡμετέρα ἐρμηνεία τῆς φράσεως «δι' ὃν τὰ πάντα» ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν συνάφειαν. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς δημιουργίας καὶ ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, δὲν ἄφησεν αὐτὸν ἀφρόντιστον, ἀλλὰ διὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐφρόντισε νὰ ὀδηγηθοῦν «πολλοὶ υἱοὶ εἰς δόξαν». Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ διὰ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, ὄχι διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, διὸ καὶ τὸ «δι' ὃν τὰ πάντα» ἐκδεχόμεθα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀναγκαστικοῦ αἰτίου καὶ ὄχι τοῦ τελικοῦ.

Τὴν μετοχὴν «ἀναγόντα», καίτοι εἶνε χρόνου ἀορίστου, δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν εἰς ἔννοιαν ἀορίστου (ἀφοῦ ἦγαγεν, ἀφοῦ ἔφε-
 ρεν), ὅπως ἐξηγηταὶ τινες πράττου. Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβω-
 μεν αὐτὴν εἰς ἔννοιαν ἐνεστώτος (ἄγων, φέρων), ὅπως ἄλλοι
 ἐξηγηταὶ πράττου. Ἡ ἐν λόγῳ μετοχὴ εἶνε μὲν χρόνου ἀορίστου,
 ἀλλ' ἔχει ἔννοιαν μέλλοντος. Ὁ ἀόριστος δηλαδὴ «ἀγαγών» ἐνταῦ-
 θα τίθεται ἀντὶ τοῦ μέλλοντος ἄξων (=διὰ νὰ ἀγάγη, διὰ νὰ ὀδη-
 γήσῃ). Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν ὁμοίας περιπτώσεις, περιπτώσεις
 δηλαδὴ, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ μετοχὴ τίθεται εἰς χρόνον ἀορίστου
 ἀντὶ μέλλοντος. Ἐν Ἦσ. 50:8, «ἐγγίξει ὁ δικαίωσας με», προφα-
 νῶς «ὁ δικαίωσας με» σημαίνει «ὁ δικαίωσων με, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος
 θὰ μὲ δικαίωσῃ». Ἐν Μάρκ. 16:16, «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς
 σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται», οἱ ἀόριστοι «πι-
 στεύσας», «βαπτισθεὶς», «ἀπιστήσας» ἰσοδυναμοῦν πρὸς τοὺς μέλ-
 λοντας «πιστεύσων», «βαπτισθησόμενος», «ἀπιστήσων». Ἐν Ἰω-
 ἄν. 16:2, «ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρεῖαν
 προσφέρειν τῷ Θεῷ», ἡ φράσις «ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς» σημαίνει «ὁ
 ἀποκτενῶν ὑμᾶς, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ φονεύσῃ ὑμᾶς».

Τὴν μετοχὴν «ἀγαγόντα» (=ἄξοντα) ἡμεῖς δὲν ἀναφέρομεν εἰς
 τὸν Θεόν, ὅπως πράττου οἱ ἐρμηνευταί, ἀλλ' εἰς «τὸν ἀρχηγὸν
 τῆς σωτηρίας», τὸν Χριστόν. Ἄν ἡ μετοχὴ αὕτη ἀνεφέρετο εἰς τὸν
 Θεόν, θὰ ἐτίθετο εἰς πῶσιν δοτικὴν κατὰ συμμόρφωσιν πρὸς τὴν
 δοτικὴν «αὐτῷ» («Ἐπρεπε γὰρ αὐτῷ... ἀγαγόντω»). Τώρα τίθεται
 εἰς πῶσιν αἰτιατικὴν κατὰ συμμόρφωσιν πρὸς τὴν αἰτιατικὴν «τὸν
 ἀρχηγόν», ἀντικείμενον τοῦ «τελειῶσαι» («ἀγαγόντα... τὸν ἀρχη-
 γόν»). Ὁ Χριστὸς ὡς «ἀρχηγός» ἡγεῖται καὶ «ἄγει», τουτέστιν
 ὀδηγεῖ, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν.

Τὸ σπουδαιότερον, ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίῳ οἱ ἐρμηνευταὶ καὶ
 οἱ μεταφρασταὶ πόρρω ἀπέχου ἀπὸ τοῦ νὰ συλλαμβάνου καὶ ν'
 ἀποδίδου τὴν ἔννοιαν τοῦ «τελειῶσαι». Τοῦτο δὲν ἔχει τὴν ἔννοι-
 αν τῆς τελειοποιήσεως ἢ τελειότητος ἐξ ἠθικῆς ἢ ἄλλης τινὸς ἐπό-
 ψεως, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζου, ἐρμηνεύοντες ὅτι διὰ τῶν πα-
 θημάτων ὁ Χριστὸς ἐγινεν ἢ ἀνεδείχθη ἢ ἀπεδείχθη τέλειος.
 Εἰδικῶς ἐξ ἠθικῆς ἐπόψεως δέον νὰ τονισθῇ, ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς ἄν-
 θρωπος δὲν ἐτελειοποιήθη, ἀλλ' ἦτο ἐξ ἀρχῆς τέλειος, ἐξ ἄκρας
 συλλήψεως ἀναμάρτητος καὶ ἅγιος (Λουκ. 1:35).

Ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆ, ἐν τῇ ὁποία περιέχεται τὸ ἐρευ-
 νώμενον χωρίον, τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα τοῦ Κυρίου διαπραγμα-

τευομένη, ποιείται δαφυλῆ χρῆσιν τελετουργικῶν ὄρων καὶ ἐννοιῶν ἐν τῇ Ἐξόδῳ, τῷ Λευϊτικῷ κυρίως, καὶ ἀλλάχοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περιεχομένων. Πρὸς ἐρμηνείαν δὲ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης τὸ γεγονός τοῦτο δέον νὰ λαμβάνεται ἀπαραιτήτως ὑπ' ὄψιν. Τὸ ῥῆμα «τελειῶ» τοῦ ἐνταῦθα ἐξεταζομένου ἑδαφίου ἔχει ληφθῆ ἐκ τῆς τελετουργικῆς ὀρολογίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπου σημαίνει «καθαγιάζω, καθιερῶ», ὅπως ἀντιστοίχως τὸ οὐσιαστικὸν «τελειώσις» σημαίνει «καθαγιασμός, καθιέρωσις». Τὰς σημασίας ταύτας τῶν ὄρων «τελειῶ» καὶ «τελειώσις» διαπιστώνει τις μελετῶν τὸ 29ον κεφάλαιον τῆς Ἐξόδου καὶ τὸ 8ον τοῦ Λευϊτικοῦ κατὰ τε τοὺς Ο' καὶ τὸ Μασοριτικόν. Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν δύο τούτων κεφαλαίων περιέχονται αἱ ἐντολαὶ καὶ ὁδηγίαι τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Μωσῆν περὶ τῆς καθιερώσεως τοῦ Ἀαρὼν καὶ τῶν υἱῶν του εἰς τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἀναγράφεται ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐν λόγῳ ἐντολῶν καὶ ὁδηγιῶν, δι' ἄλλων λέξεων περιγράφεται ἡ τελετὴ τῆς καθιερώσεως τοῦ Ἀαρὼν καὶ τῶν υἱῶν του. Ἐν Ἐξόδ. 29:9 κατὰ τοὺς Ο' περιέχεται, «καὶ τελειώσις τὰς χεῖρας Ἀαρὼν καὶ τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν αὐτοῦ», κατὰ δὲ τὸ Μασοριτικὸν περιέχεται, «καὶ θὰ καθιερώσης τὸν Ἀαρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ». Ἐν στίχ. 35 κατὰ τοὺς Ο' περιέχεται, «ἐπτά ἡμέρας τελειώσις τὰς χεῖρας αὐτῶν», κατὰ δὲ τὸ Μασοριτικὸν περιέχεται, «ἐπτά ἡμέρας θὰ καθιερώνης αὐτούς»¹. Τὸ «τελειῶ» δηλαδὴ εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ «καθιερῶ». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει καὶ ἐν στίχ. 29 καὶ 33, καθὼς καὶ ἐν Λευϊτ. 8:33, 16:32, Ἀριθ. 3:3. Ἰδὲ τὰ χωρία καὶ κατὰ τὸ Μασοριτικόν. Συναφῶς καὶ τὸ «τελειώσις» σημαίνει «καθιέρωσις» ἐν Ἐξόδ. 29:22,26,27,31, 34, Λευϊτ. 7:37, 8:22,26 (μόνον κατὰ τοὺς Ο'), 28,29,31,33.

Ὁ Μωσῆς «ἐτελείωσε», καθιέρωσε τὸν Ἀαρὼν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ διὰ θυσιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐξαγνιστικὸν χαρακτῆρα. Ὁ Θεὸς «ἐτελείωσε», καθιέρωσε τὸν Χριστὸν ὄχι διὰ θυσιῶν, ἀλλὰ διὰ «παθημάτων», τῶν ἰδίων αὐτοῦ παθημάτων, διότι ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἐξαγνισμοῦ, ὦν ἀναμάρτητος καὶ τέλειος, ἀλλὰ καθιερώθη πρὸς ἐξαγνισμόν καὶ σωτηρίαν ἄλλων. Ὁ Ἰησοῦς καθιερώθη ὡς ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν δι' αὐτοθυσίας.

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Διότι εἰς αὐτόν, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ἐδημιουργή-

1. Ἡ διάρκεια δηλαδὴ τῆς πράξεως τῆς καθιερώσεως ὀρίζεται εἰς ἐπτά ἡμέρας

θησαν τὰ πάντα, καὶ ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα, ἔπρεπε, διὰ τὴν ὁδηγήσῃ πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας τῶν νὰ καθιερώσῃ διὰ παθημάτων».

Τὸ «ἔπρεπε» σημαίνει θεϊαν δεοντολογίαν: Πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν ἔπρεπεν, ἦτο ἀνάγκη, ὁ Θεὸς νὰ θυσιάσῃ τὸν Υἱὸν του, καὶ οὕτω νὰ καθιερώσῃ αὐτὸν ὡς σωτῆρα ἡμῶν.

Τὸ «τελειῶ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «καθιερωῶ» χρησιμοποιεῖται δύο εἰσέτι φορὰς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, καὶ δὴ ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπιστολῇ. Ἴδὲ σχετικῶς τὰ ἐρμηνείας τῶν χωρίων Ἐβρ. 5:8-9 καὶ 7:28 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου.

1. Ὑποκείμενον ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας

Ἐβρ. 3:6

«Ἡ ΠΑΡΡΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΥΧΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΟΣ»

«Οὐδ' οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάνπερ τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν».

Ἡ λέξις «παρρησία» εἰς τὸ προκείμενον χωρίον κατ' ἄλλους σημαίνει τὴν ἀφοβίαν, τὸ θάρρος, καὶ κατ' ἄλλους σημαίνει τὴν πεποιθήσιν. Καλλιτέρα δὲ καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ δευτέρα ἐκδοχή.

Ἐπίσης «τὴν παρρησίαν» ἄλλοι ἐκδέχονται ἀνεξαρτήτως «τῆς ἐλπίδος» καὶ ἄλλοι συνδέουν μετὰ «τῆς ἐλπίδος». Ἡμεῖς δὲ συντασσόμεθα μετὰ τῶν δευτέρων.

Ἡ λέξις «καύχημα» κατ' ἄλλους ἔχει τὴν συνήθη καὶ σημερινὴν ἔννοιαν, σημαίνει δηλαδὴ «καύχημα», κατ' ἄλλους δὲ σημαίνει «χαρά», ὅπως ἐν Ῥωμ. 5:2-3 τὸ «καυχῶμαι» σημαίνει «χαίρω». Ἄλλ' ἡμεῖς οὐδετέραν τῶν ἐκδοχῶν τούτων θεωροῦμεν ὀρθήν.

Καθ' ἡμᾶς αἱ λέξεις «παρρησία» καὶ «καύχημα» ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως κατὰ τὴν προσφιλή εἰς τοὺς

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ μέχρι τέλους βεβαίαν παραλείπεται.

Ἑβραίους συνήθειαν τῆς συνωνυμίας, ἡ ὁποία δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ δύο αὐται λέξεις εἶνε συνώνυμοι, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος διὰ τῆς λέξεως «βεβαίαν» (κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον) ἀναφέρεται εἰς τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν, καὶ δὴ τὴν ἄνωτέραν («παρρησίαν»). Σημαίνουν δὲ αἱ λέξεις αὐται ὅ,τι καὶ ἡ λέξις «ὑπόστασις» εἰς τὸν ὁμοίον πρὸς τὸ παρὸν χωρίον στίχ. 14. Ὅπως εἰς τὸν στίχ. 14 «ὑπόστασις» σημαίνει «πεποιθήσις»¹ («ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποστάσεως» ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ σημαίνει «ἡ ἀρχικὴ πεποιθήσις, ἡ ἀρχικὴ πίστις»), οὕτω καὶ εἰς τὸ παρὸν χωρίον «παρρησία» καὶ «καύχημα» σημαίνουν «πεποιθήσις» ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, «βεβαιότης». Τὴν ἔννοιαν τῆς βεβαιότητος ἢ πεποιθήσεως ἡ λέξις «παρρησία» ἔχει καὶ ἐν Α΄ Ἰωάν. 5:14 («Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν, ὅτι κλπ.», τουτέστι «Καὶ αὕτη εἶνε ἡ βεβαιότης (ἢ πεποιθήσις), τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἀπέναντί του, ὅτι δηλαδὴ κλπ.»). Ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ τὴν λέξιν «παρρησία» ἐξηγοῦμεν «βεβαιότης», ὅπως καὶ ἐν Πράξ. 2:29 (Ἰδὲ σελ. 166-167), τὴν δὲ λέξιν «καύχημα» ἐξηγοῦμεν «πεποιθήσις». Ὅτι δὲ πράγματι ἡ λέξις «καύχημα» σημαίνει καὶ «πεποιθήσις», τοῦτο φαίνεται ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Φιλίπ. 3:3 καὶ Ἰακ. 4:16 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ β' τόμου τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 178-179 καὶ 234-235 ἀντιστοιχῶς.

Διὰ τῆς λέξεως «ἐλπίς» δὲν σημαίνεται ἡ ἐλπίς, ὅπως νομίζεται, ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐλπίδος, σημαίνονται δηλαδὴ τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. εἰς τὸ 10:23 καὶ Κολ. 1:5.

Ἡ δὲ φράσις «τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος» σημαίνει «τὴν βεβαιότητα καὶ τὴν πεποιθήσιν διὰ τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Αὐτοῦ' εἴμεθα οἶκος ἡμεῖς, ἐὰν βεβαίως κρατήσωμεν μέχρι τέλους στερεὰν τὴν βεβαιότητα καὶ τὴν πεποιθήσιν διὰ τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ».

Εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἀνήκουν ἀληθῶς ὅσοι ἔχουν σταθερὸν

1. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ 11:1 ἡ λέξις «ὑπόστασις» ἔχει τὴν εἰρημένην σημασίαν, ἀπαντᾷ δὲ συνωνύμως πρὸς τὴν αὐτόθι λέξιν «ἐλεγχος». Οὕτω δὲ ὁ λόγος, «Ἐστὶ δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἐλεγχος οὐ βλεπομένων», σημαίνει: Ἡ δὲ πίστις εἶνε πεποιθήσις εἰς ἐλπιζόμενα, βεβαιότης διὰ πράγματα μὴ βλεπόμενα.

1. Τουτέστι τοῦ Θεοῦ

προσανατολισμόν πρὸς τὴν αἰωνιότητα, ὅσοι μέχρι τέλους διατηροῦν ἀκλόνητον τὴν πίστιν εἰς τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ τοῦ μεταφυσικοῦ κόσμου τὰ ἀσύγκριτως ἀνώτερα τῶν ἀγαθῶν τοῦ φυσικοῦ κόσμου (Πρβλ. στίχ. 14 καὶ 11:13-16).

Ἔβρ. 4:11-13

«**ΝΑ ΜΗ ΕΝ Τῷ ΑΥΤῷ ΤΙΣ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙ
ΠΕΣῆ ΤΗΣ ΑΠΕΙΘΕΙΑΣ**»
«**ΖΩΝ ΓΑΡ Ο ΛΟΓΟΣ... ΠΡΟΣ ΟΝ ΗΜΙΝ Ο ΛΟΓΟΣ**»

«Σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέση τῆς ἀπειθείας. Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργῆς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ δικνύμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε¹ καὶ πνεύματος, ἄρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχλησμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος».

Ἐνταῦθα ἡ φράσις, «ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέση τῆς ἀπειθείας», κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει, «διὰ νὰ μὴ πέση κανεὶς εἰς τὸ αὐτὸ παράδειγμα ἀπειθείας» ἢ «διὰ νὰ μὴ πέση κανεὶς διὰ τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος ἀπειθείας· νὰ μὴ πέση δηλαδή μετὸν τρόπον τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος ἀπειθείας». Κατ' οὐσίαν αἱ δύο ἐκδοχαὶ συμπίπτουν: Νὰ μὴ ὑποστῇ κανεὶς τὴν αὐτὴν πνευματικὴν πτώσιν, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν οἱ Ἰσραηλίται καὶ ἡ ὁποία συνίστατο εἰς τὴν ἀπειθειαν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἔννοια τοῦ στίχ. 11 εἶνε: Νὰ φροντίσωμεν νὰ

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle Aland τὸ τε δὲν ὑπάρχει.

εισέλθωμεν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, τὴν μέλλουσαν καὶ οὐράνιον, διὰ νὰ μὴ πέση κανεὶς εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος ἀπειθείας, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπεσαν οἱ Ἰσραηλίται, νὰ μὴ πέση δηλαδὴ εἰς ἀνυπακοὴν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐκφράζομεν καὶ ἄλλως τὴν ἔννοιαν αὐτὴν: Νὰ προσπαθήσωμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν οὐράνιον κατάπαυσιν, ὑπακούοντες, ἐννοεῖται, εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ πέση κανεὶς εἰς ἀνυπακοὴν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅπως οἱ Ἰσραηλίται. Ἐκφράζομεν τὴν ἔννοιαν ταύτην συντομώτερον: Ν' ἀγωνισθῶμεν πρὸς σωτηρίαν ὑπακούοντες εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ κάνη κανεὶς ἀνυπακοὴν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Προφανῶς αὐτὴ ἡ ἔννοια, νὰ κάνωμεν ὑπακοὴν εἰς τὸν θεῖον λόγον, διὰ νὰ μὴ κάνη κανεὶς ἀνυπακοὴν, δὲν εἶνε ἐπιτυχής.

Ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι πρέπει νὰ ἀγωνιζώμεθα διὰ νὰ μὴ πέση κανεὶς εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος ἀπειθείας, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπεσαν οἱ Ἰσραηλίται. Μήπως εἰς ἄλλο εἶδος ἀπειθείας ἐπιτρέπεται νὰ πέση;

Ἐκτὸς δὲ τούτων, ἂν ὁ Ἀπόστολος ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅ,τι οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀντὶ τῆς προθέσεως «ἐν» μᾶλλον θὰ ἐχρησιμοποίει τὴν πρόθεσιν «εἰς». Θὰ ἔλεγε δηλαδὴ, «ἵνα μὴ εἰς τὸ αὐτὸ τις ὑπόδειγμα πέση τῆς ἀπειθείας».

Καθ' ἡμᾶς ἡ πρόθεσις «ἐν» σημαίνει αἰτίαν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. εἰς τὸ 11:2, Ἰωάν. 16:30, Β' Κορ. 10:15. Τὸ δὲ ῥῆμα «πίπτω» σημαίνει «ἐκπίπτω», χάνω τὴν σωτηρίαν, ὅπως καὶ ἐν Ῥωμ. 11:11. Πρβλ. τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀντιστοιχοῦ οὐσιαστικοῦ «πτῶσις» ἐν Λουκ. 2:34. Πρβλ. ἐπίσης τὴν ἔννοιαν τοῦ συνθέτου ῥήματος «παραπίπτω» εἰς τὸ 6:6.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἔννοια τοῦ στίχ. 11 εἶνε: Νὰ ἀγωνισθῶμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν οὐράνιον κατάπαυσιν, ὑπακούοντες, ἐννοεῖται, εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ τις, ἐξ αἰτίας τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος ἀπειθείας, διότι δηλαδὴ ἀπειθεῖ εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὅπως οἱ Ἰσραηλίται, ἐκπέση, χάσῃ τὴν κατάπαυσιν, ὅπως ἐκεῖνοι. Τὸ αὐτὸ αἴτιον, θέλει νὰ εἴπῃ ὁ Ἀπόστολος, φέρει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Ἀπειθήσαντες οἱ Ἰσραηλίται εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἔχασαν τὴν κατάπαυσιν. Ἄν δὲν ἀγωνισθῇ τις, ἀλλὰ πράξῃ τὸ αὐτό, θὰ ἐκπέση, θὰ χάσῃ ἐπίσης τὴν κατάπαυσιν.

Εἰς τοὺς στίχ. 12-13 κατὰ μίαν ἐρμηνεῖαν ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐνυπόστατον Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὀνομάζων αὐτὸν Λόγον ὅπως ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης ἐν Ἰω-

άν. 1:1,14, Α' Ίωάν. 1:1 καὶ Ἀποκ. 19:13. Καθ' ἄλλην ὁμως ἐρμηνείαν, ἢ ὅποια εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα, ἐν μὲν τῷ στίχ. 13 ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρεται εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ συνήθει τοῦ ὄρου ἐννοία, ἢτοι ἐν τῇ ἐννοία τοῦ προφορικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῷ στίχ. 14 ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεόν, ὄχι εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Καθ' ἡμᾶς ὀρθῆ εἶνε ἡ πρώτη ἐρμηνεία, καθ' ἣν εἰς τοὺς στίχ. 12-13 ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐνυπόστατον Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Εἰς τὸν ἐνυπόστατον δὲ Λόγον ἀναφέρονται καὶ τὰ χωρία Σοφ. Σολ. 18:15-16 καὶ Λουκ. 1:2, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 1:1-4. Βλέπε σχετικῶς σελ. 54-55.

Ἡ δευτέρα ἐρμηνεία, ἢ καὶ ἐπικρατοῦσα, καθ' ἣν ἐν στίχ. 12 πρόκειται διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ συνήθει τοῦ ὄρου ἐννοία, ἐν δὲ τῷ στίχ. 13 διὰ τὸν Θεόν, εἶνε δεινὴ κακοποίησις καὶ παρερμηνεία τοῦ ἱεροῦ κειμένου. Ἡ ἐνότης μεταξὺ τῶν δύο στίχων ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὁ Ἀπόστολος, εἶνε κατάδηλος καὶ ἐκ τῆς συντάξεως καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν στίχων τούτων. Ἡ ἀντωνυμία «αὐτοῦ» τοῦ στίχ. 13 δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεόν, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ λόγος δὲν ἦτο περὶ τοῦ Θεοῦ. Ἡ φράσις τοῦ στίχ. 12, «κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας», ἄρα καρδιογνώστης, δὲν δύναται νὰ ἐξη ἐφαρμογὴν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὴν συνήθη ἐννοίαν τοῦ ὄρου. Δὲν εἶνε καρδιογνώστης ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Αὐτὸς εἶνε καρδιογνώστης κατὰ τὸν στίχ. 12, καὶ παντογνώστης κατὰ τὸν στίχ. 13.

Ἄλλ' ἐνῶ εἰς ἡμᾶς εἶνε κατάδηλον, ὅτι εἰς τοὺς στίχ. 12-13 ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἐνυπόστατον Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπορίαν δημιουργεῖ ἢ ἐνταῦθα χρησιμοποίησις αὐτοῦ τοῦ θεολογικωτάτου καὶ σπανίου ἐν τῇ Γραφῇ ὀνόματος Λόγος. Πῶς δικαιολογεῖται ἢ χρησιμοποίησις αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν συνάφειαν; Νομίζομεν, ὅτι δικαιολογεῖται οὕτω: Τρεῖς φορές προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος ἐκ τοῦ Ψαλμ. 94:8(95:7-8) παρέθεσε τὸ χωρίον, «Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν» (3:7,15, 4:7). Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο γίνεται λόγος περὶ «τῆς φωνῆς αὐτοῦ», τουτέστι, τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης εἰς τὸ 4:2 συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «φωνή» ἀναφέρεται ἡ λέξις «λόγος». Ὁ Ἀπόστολος λέγει: «Οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς

ἐκείνους (ἐνν. τοὺς Ἰσραηλίτας) μὴ συγκεκραμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν». Ἐκ τῆς φωνῆς δὲ ἢ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὴν συνήθη ἔννοιαν τῶν ὄρων ἐν τῷ 4:12-13 ὁ Ἀπόστολος ἀνάγεται εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνυποστάτου Λόγου τοῦ Θεοῦ. Δι' ἄλλων λέξεων, ἐκ τοῦ ἀπροσώπου λόγου τοῦ Θεοῦ ἀνάγεται εἰς τὸν προσωπικὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ὁμοίως ὁ Πέτρος εἰς τὸ Πράξ. 10:36-38 ἐκ τοῦ ἀπροσώπου «λόγου» καὶ τοῦ «ρήματος» ἀνάγεται εἰς «τὸν Ἰησοῦν» («τὸν λόγον... ὑμεῖς οἴδατε, τὸ γενόμενον ῥῆμα..., Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ»). Ὁμοίως ἐπίσης ὁ συγγραφεὺς τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς ἐκ τῆς ἐπιγείου «καταπαύσεως», τῆς γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, ἀνάγεται εἰς τὴν ἐπουράνιον «κατάπαυσιν», τὸν Παράδεισον (3:18-19, 4:3-11).

Εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν ἐδάφιον τὸ «γάρ» ἡμεῖς δὲν ἐξηγοῦμεν «διότι», ἀλλὰ «μάλιστα», ὅπως π.χ. ἐν Φιλήμ. 15. Ἐπίσης εἰς τὴν τελευταίαν πρότασιν τοῦ ἐδαφίου, «πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος», ἡμεῖς δὲν δίδομεν τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν δίδουν οἱ ἐρμηνευταί, «εἰς τὸν ὁποῖον θὰ λογοδοτήσωμεν», ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν, «περὶ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς θὰ λογοδοτήσωμεν». Ἐνταῦθα τὸ «πρὸς» μετ' αἰτιατικῆς εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «περὶ» μετὰ γενικῆς (1:7,8, Μάρκ. 12:12, Πράξ. 23:30). Δέον δὲ νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι λέγων ὁ Ἀπόστολος, «Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ... πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος» διὰ τοῦ «Λόγος» καὶ «λόγος» κάνει λογοπαίγνιον. Καθ' ἡμᾶς δὲ ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ: Ἄς φροντίσωμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν οὐράνιον κατάπαυσιν, διὰ νὰ μὴ ἐκπέση κανεὶς, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν σωτηρίαν, ἐξ αἰτίας τοῦ αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν παραδείγματος ἀπειθείας, ἥτοι τῆς ἀπειθείας εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. ὁ Λόγος μάλιστα τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς θὰ λογοδοτήσωμεν, εἶνε ζῶν, ζῶσα ὑπαρξίς, πρόσωπον. Καὶ εἶνε κοπτερώτερος ὑπὲρ πᾶσαν δίστομον μάχαιραν, καὶ καρδιογνώστης, καὶ παντογνώστης. Οἱ Ἰσραηλίται κρίνονται περὶ τοῦ ἀπροσώπου λόγου τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τοῦ λόγου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνῶ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ κρινόμεθα περὶ τοῦ ἐνυποστάτου Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἐκήρυξεν εἰς ἡμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον. Συνεπῶς ἡ εὐθύνη ἡμῶν τῶν χριστιανῶν εἶνε πολὺ μεγαλυτέρα τῆς εὐθύνης τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ ἡ τιμωρία ἡμῶν, ἐὰν περιφρονῶμεν τὸν ἐνυπόστατον Λόγον τοῦ Θεοῦ, θὰ εἶνε πολὺ μεγαλυτέρα τῆς τιμωρίας ἐκείνων. Ὁ Ἀπόστο-

λος εκφράζεται κατά τρόπον ανάλογον τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εκφράζεται εἰς τὸ 2:1-4, τὸ 10:28-29 καὶ τὸ 12:25.

Δέον νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ θὰ λογοδοτήσωμεν περὶ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅλοι, καὶ Χριστιανοὶ καὶ Ἰσραηλίται, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θὰ λογοδοτήσωμεν εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὡς καρδιογνώστης καὶ παντογνώστης, ὅπως περιγράφεται εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον, θ' ἀποδώσῃ εἰς ἕκαστον συμφώνως πρὸς τὴν διαγωγὴν του. Ἐπίσης δέον νὰ σημειωθῆ, ὅτι οἱ Ἰσραηλίται λόγῳ ἀπειθείας εἰς τὸν ἀπρόσωπον λόγον τοῦ Θεοῦ ἔχασαν τὴν ἐπίγειον «κατάπαυσιν», ἡμεῖς δὲ οἱ χριστιανοί, ἐὰν ἀπειθῶμεν εἰς τὸν προσωπικὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, χάνομεν τὴν ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν ἐπουράνιον «κατάπαυσιν».

Τέλος δέον νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι διὰ τῆς λέξεως «καρδία» δὲν σημαίνεται ἡ καρδία, ἡ ἔδρα τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὁ ὅλος ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, ἤτοι ἡ «ψυχὴ» ἢ τὸ «πνεῦμα». Ἐπειδὴ ὅμως αἱ λέξεις «ψυχὴ» καὶ «πνεῦμα» χρησιμοποιοῦνται ἐν τῷ χωρίῳ ὀλίγον προηγουμένως ἐν τῇ ἔννοιᾳ ἡ μὲν πρώτη τῶν κατωτέρων δυνάμεων καὶ λειτουργιῶν τοῦ αὐλοῦ συστατικοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ δευτέρα τῶν ἀνωτέρων δυνάμεων καὶ λειτουργιῶν αὐτοῦ, διὰ τοῦτο τὴν λέξιν «καρδία» ἀποδίδομεν διὰ τοῦ ὅρου «ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος».

Μεταθέτοντες τὴν τελευταίαν πρότασιν τοῦ χωρίου μετὰ τὴν φράσιν, «Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ», διὰ νὰ εἶνε τὸ νόημα καταληπτότερον, μεταφράζομεν:

«Ἄς ἀγωνισθῶμεν λοιπὸν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ἐκείνην τὴν ἀνάπαυσιν, διὰ νὰ μὴ ἐκπέσῃ κανεὶς ἐξ αἰτίας τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος ἀπειθείας. Ὁ Λόγος μάλιστα τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ ὁποῖου ἡμεῖς θὰ δώσωμεν λόγον, εἶνε ζωντανὸς καὶ δραστικὸς καὶ κοπτερότερος περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν δίστομον μάχαιραν, καὶ φθάνει μέχρι χωρισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ὀστῶν καὶ μυελῶν, καὶ κρίνει σκέψεις καὶ προθέσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, καὶ δὲν ὑπάρχει κτίσμα ἀφανὲς ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀλλὰ ὅλα εἶνε γυμνά καὶ φανερά εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ».

Ἐβρ. 5:2

«ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΕΙΝ ΤΟΙΣ ΑΓΝΟΟΥΣΙ
ΚΑΙ ΠΛΑΝΩΜΕΝΟΙΣ»

«Μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περικείται ἀσθένειαν».

Τὸ «ἀγνοῶ» καὶ τὸ «πλανῶμαι» ἐνταῦθα δὲν ἔχουν θεωρητικὴν, ἀλλ' ἠθικὴν ἔννοιαν. Δὲν σημαίνουν δηλαδὴ «ἔχω ἄγνοιαν» καὶ «ἔχω πλάνην», ἀλλὰ σημαίνουν «ἀμαρτάνω» καὶ «ἐκτρέπομαι». Τὸ «ἀγνοῶ» σημαίνει «ἀμαρτάνω» εἰς χωρία ὅποια π.χ. τὰ Λευϊτ. 4:13, Δαν. 9:15 κατὰ τοὺς Ο' (ὁ Θεοδοτίων χρησιμοποιεῖ τὸ «ἀνομῶ»). Ὅμοιως τὰ οὐσιαστικά «ἀγνόημα» καὶ «ἄγνοια» σημαίνουν «ἀμαρτία», ὅπως π.χ. ἐν Τωβ. 3:3, Σοφ. Σειρ. 23:2 - Β' Παρ. 28:13, Ψαλμ. 24(25):7 ἀντιστοίχως. Ἐπίσης τὸ «πλανῶμαι» σημαίνει «ἐκτρέπομαι» ἐν χωρίοις ὅποια π.χ. τὰ Ἰώβ 19:4, Παροιμ. 21:16. Ὅμοιως τὸ οὐσιαστικὸν «πλάνη» σημαίνει «ἐκτροπή, παράβασις», ὅπως π.χ. ἐν Ἰεζ. 33:10, Σοφ. Σολ. 1:12.

Οἱ ἐξηγηταὶ βεβαίως ἀντιλαμβάνονται, ὅτι ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικῷ χωρίῳ τὸ «ἀγνοῶ» καὶ τὸ «πλανῶμαι» χρησιμοποιοῦνται ἐν ἠθικῇ ἔννοιά, ἀλλὰ κάνουν τὸ σφάλμα νὰ μὴ μεταφράζουν ταῦτα διὰ λέξεων, αἱ ὅποια ἔχουν ἠθικὴν σημασίαν. Τὸ «ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις» τοιοῦτοτρόπως ἀποδίδουν: «εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας καὶ πλανωμένους· «εἰς ὅσους ζοῦν εἰς τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν πλάνην»· «πρὸς ὅσους εὐρίσκονται εἰς τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν πλάνην». Κατ' οὐσίαν δηλαδὴ ἀφήνουν τὴν εἰρημένην φράσιν ἀμετάφραστον καὶ οὕτω δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι αὕτη δὲν ἔχει ἠθικὴν, ἀλλὰ θεωρητικὴν σημασίαν, σημαίνει ἄγνοιαν καὶ πλάνην περὶ τὴν ἀλήθειαν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Δυνάμενος νὰ δεικνύῃ συμπάθειαν πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀμαρτάνουν καὶ ἐκτρέπονται, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς περιβάλλεται ἀπὸ ἀδυναμίαν'».

1. Ἡ ἔχει ἀδυναμίαν

Ἔβρ. 5:8-9

«ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΩΘΕΙΣ ΕΓΕΝΕΤΟ... ΑΙΤΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ»

«Καίπερ ὧν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου».

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ὁμοιον πρὸς τὸ 2:10, τὸ ὁποῖον ἡρμηνεύσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις (σελ. 403-406). Κατ' ἀμφοτέρα τὰ χωρία ὁ Χριστὸς ἔπαθεν, «ἐτελειώθη» καὶ ἐγένετο αἴτιος σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Τὸ παρὸν μάλιστα χωρίον θεωρεῖται ἀνάπτυξις τοῦ προηγουμένου. Ἑρμηνευτικὴ δὲ δυσχέρεια ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸ καὶ ἐνταῦθα χρησιμοποιούμενον ῥῆμα «τελειῶ». Τίθεται δηλαδὴ τὸ ζήτημα, ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν «ἐτελειώθη» ὁ Χριστὸς; Κατὰ τινα ἔρμηνείαν ὁ Χριστὸς «ἐτελειώθη» διὰ τῆς ἀναστάσεως, κατ' ἄλλην διὰ τῶν παθημάτων καὶ τῆς ὑπακοῆς, καὶ κατ' ἄλλην, συναφῆ, «ἐτελειώθη» ὡς σωτὴρ καὶ ἀρχιερεὺς, ἐπιτυχῶν διὰ τῶν παθημάτων του τελείαν ἐξιλέωσιν καὶ ἀναδειχθεὶς τέλειος ἀρχιερεὺς καὶ σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς, ὅπως εἰς τὸ 2:10, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ «τελειῶ», ἐκ τῆς τελετουργικῆς ὀρολογίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰλημμένον, δὲν σημαίνει «τελειοποιῶ, καθιστῶ τέλειον», ἀλλὰ σημαίνει «καθιερῶ» (Ἴδε σχετικῶς σελ. 404-406). Τὸ «τελειωθεὶς» δηλαδὴ ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἔδαφίῳ δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐτελειοποιήθη, ἐγένετο τέλειος, ἀλλὰ σημαίνει, ὅτι διὰ τῶν παθημάτων καθιερώθη εἰς τὸ ἔργον του ὡς ἀρχιερεὺς καὶ λυτρωτῆς, ὅπως διὰ θυσιῶν καθιερώθη εἰς τὸ λειτουργημὰ του ὁ Ἄαρων.

Ἡ φράσις «ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Χριστὸς, ἐξ ὅσων ἔπαθεν, ἐκουσίως βεβαίως, ἔμαθε τὴν ὑπακοήν ἐκ πείρας. Δι' ἄλλων λέξεων, τὰ παθήματα τοῦ Ἰησοῦ συνιστοῦν τὴν ἔμπρακτον ὑπακοήν του εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρός.

Ἐκ τριῶν σημείων τοῦ χωρίου φαίνεται ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ.

Πρῶτον, κατὰ τὸ χωρίον ὁ Χριστὸς ὡς Υἱὸς δὲν ὤφειλε νὰ πάθῃ καὶ νὰ κάνῃ ὑπακοήν. Ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος κατ' ἀρχὴν φαίνεται παράδοξος. Διότι εἶνε αὐτονόητον, ὅτι οἱ υἱοὶ πρέπει νὰ παι-

δεύονται ὑπὸ τῶν πατέρων καὶ νὰ ὑπακούουν εἰς αὐτούς, πολὺ δὲ περισσότερον νὰ δέχωνται τὴν παιδείαν τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρὸς καὶ νὰ ὑπακούουν εἰς αὐτόν. Τοῦτο δὲ διδάσκεται εἰς ἄλλο χωρίον τῆς Ἐπιστολῆς, τὸ 12:5-9. Πῶς λοιπὸν ὁ Χριστὸς ὡς Υἱὸς δὲν ὄφειλεν ὑπακοὴν εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα; Ἡ ἀπάντησις εἶνε, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ὄφειλεν ὑπακοὴν εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, διότι εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν φυσικῇ ἐννοίᾳ, πρόσωπον τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὐσίας μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, Θεὸς καὶ Κύριος, ὅπως ὁ Πατήρ. Ὡς Θεὸς δὲ καὶ Κύριος ὁ Χριστὸς δὲν ὀφείλει εἰς κανένα ὑπακοὴν. Ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπακοὴν εἰς τὸν Θεόν, διότι δὲν εἴμεθα φυσικοὶ υἱοὶ του, ἀλλ' υἱοὶ κατὰ χάριν, δὲν εἴμεθα ἄκτιστοι, ἀλλὰ κτιστοί, καὶ ἄρα δούλοι. Χάριν ὅμως τῶν ἀνθρώπων, τῶν κτιστῶν υἱῶν καὶ δούλων, ὁ ἄκτιστος καὶ μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ἰσότιμος τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ὁ Θεὸς καὶ Κύριος, ἐταπεινώθη ἐκουσίως γενόμενος ἄνθρωπος καὶ δούλος καὶ ὑπήκοος εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα μέχρι σταυρικοῦ θανάτου.

Δεύτερον, κατὰ τὸ χωρίον ὁ Χριστὸς εἶνε αἴτιος σωτηρίας «τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ». Δὲν λέγει «τοῖς, ὑπακούουσι τῷ Θεῷ», ἀλλὰ «τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ (τουτέστι τῷ Χριστῷ)», διότι ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς εἶνε ἓν, μία οὐσία, εἷς Θεός. Ἡ Γραφή οὐδέποτε θὰ ἔλεγεν, ὅτι ἡ σωτηρία παρέχεται εἰς ὅσους ὑπακούουν εἰς τὸν Μιχαὴλ ἢ τὸν Ἀβραάμ ἢ τὸν Μωυσέα ἢ τὸν Παῦλον. Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς σωτηρίας πρέπει νὰ ὑπακούωμεν εἰς τὸν Χριστόν, διότι ὁ Χριστὸς εἶνε Κύριος καὶ Θεός, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα δούλοι του. Ὁ Χριστὸς ὑπακούει εἰς τὸν Θεὸν ὡς ἄνθρωπος, καὶ οἱ ἄνθρωποι ὑπακούουν εἰς τὸν Χριστόν ὡς Θεόν.

Τρίτον, ὁ Χριστὸς «ἐγένετο αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου», διότι δὲν εἶνε ἀπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεάνθρωπος. Ἀπλῶς ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος ἢ ἀρχάγγελος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ «αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου» κατὰ τὸ παρὸν χωρίον, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶνε «ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας» κατὰ τὸ παράλληλον χωρίον 2:10. Τοιούτους λόγους οὐδέποτε ἡ Γραφή θὰ ἔλεγε διὰ τὸν Μιχαὴλ ἢ τὸν Μωυσῆν ἢ τὸν Παῦλον. Ἄλλοτε ἡ Γραφή λέγει, ὅτι ὁ σωτὴρ εἶνε ὁ Θεός, καὶ ἄλλοτε λέγει, ὅτι ὁ σωτὴρ εἶνε ὁ Χριστός, διότι ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς ταυτίζονται κατὰ τὴν οὐσίαν. Οἱ ὅμοι τοῦ Χριστοῦ αἴρουν τὸ βάρος τῆς αἰωνίου σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, διότι δὲν εἶνε ὅμοι ἀπλῶς ἀνθρώπου, ἀλλὰ Θεανθρώπου.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄν καὶ ἦτο Υἱός, ἔμαθεν ἐξ ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ ἀφοῦ οὕτω καθιερώθη, ἔγινεν εἰς ὄλους, ὅσοι ὑπακούουν εἰς αὐτόν, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου».

Τὸ «τελειῶ» σημαίνει «καθιερῶ» καὶ εἰς τὸ 7:28, καθὼς ἔρμη-νεύομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ (σελ. 423-425).

Ἑβρ. 6:18

«ΟΙ ΚΑΤΑΦΥΓΟΝΤΕΣ» «ΚΡΑΤΗΣΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΗΣ ΕΛΠΙΔΟΣ»

«Ἴνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, μετὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν «δύο πραγμάτων», ἦτοι τῆς ἐπαγγελίας καὶ τοῦ ὄρκου τοῦ Θεοῦ (στίχ. 13-14, 17), ὡς «ἀμεταθέτων», ἦτοι ἀπαραβάτων, ἢ πρότασις «ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν» φαίνεται ὡς παλιλλογία καὶ περιττή, διότι δι' αὐτῆς κατ' οὐσίαν ἐκφράζεται ὅ,τι καὶ διὰ τῆς λέξεως «ἀμεταθέτων». Ἄλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα ἢ εἰρημένη πρότασις δὲν συνιστᾷ παλιλλογίαν καὶ δὲν εἶνε περιττή, ἀλλ' εἶνε ἐπεξηγηματικὴ τῆς λέξεως «ἀμεταθέτων»¹, ὅπερ δὲν φαίνεται ν' ἀντιλαμβάνονται οἱ ἐξηγηταί. Συνεπῶς ἢ ἐν λόγῳ πρότασις πρέπει νὰ ἐξηγητῆται: «εἰς τὰ ὁποῖα δηλαδὴ εἶνε ἀδύνατον νὰ ψευσθῆ ὁ Θεός».

Εἰς τὴν φράσιν «οἱ καταφυγόντες» πολλοὶ ὑπονοοῦν πρὸς συμπλήρωσιν «εἰς αὐτόν», τουτέστιν, εἰς τὸν Θεόν (οἱ καταφυγόντες εἰς τὸν Θεόν). Τινὲς δὲ συνδέουν τὴν ἐν λόγῳ φράσιν πρὸς τὸ ἀπαρέμφατον «κρατῆσαι» (οἱ καταφυγόντες διὰ νὰ κρατήσουν). Ἄλλ' ἀμφοτέραι αἱ ἐκδοχαὶ εἶνε ἄστοχοι. Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν δ' ἐκδοχὴν δέον νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι τὸ «κρατῆσαι» συνδέεται πρὸς τὸ «ἵνα ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν» (διὰ νὰ ἔχωμεν ἰσχυρὰν ἐνθάρ-

1. Ὁμοίως ἐν Β' Κορ. 12:4 ἢ πρότασις «ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι» εἶνε ἐπεξηγηματικὴ τῆς λέξεως «ἄρρητα».

ρουνσιν, ὥστε νὰ κρατήσωμεν). Τὸ ῥῆμα «καταφεύγω» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἀπολύτως καὶ ἡ φράσις «οἱ καταφυγόντες» πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «οἱ ἀναζητήσαντες καταφύγιον· ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἀνεζητήσαμεν καταφύγιον». Τινὲς τὴν εἰρημένην φράσιν ἐξηγοῦν, «ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἔχομεν σπεύσει διὰ καταφύγιον».

Τὸ καταφύγιον, τὸ ὅποιον ἡμεῖς οἱ πιστοὶ ἀνεζητήσαμεν, ὁ ἀσφαλῆς καὶ σωτήριος τόπος, καθ' ἡμᾶς, συμφώνως πρὸς τὸν στίχ. 19, εἶνε «τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος», ὅπου ὡς εἰς ἀχείμαστον, ἀκύμαντον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα εἰσέρχεται ἡ ἄγκυρα-ἐλπίς· δι' ἄλλων λέξεων εἶνε τὰ ἐπουράνια ἅγια τῶν ἁγίων, ἡ κατάπαυσις, ὁ παράδεισος.

Ἐν τῇ φράσει «κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος» τὸ «κρατῆσαι» κατ' ἄλλους σημαίνει «νὰ πιάσωμεν», κατ' ἄλλους «νὰ κρατήσωμεν» καὶ κατ' ἄλλους τὸ συναμφοτέρον, «νὰ πιάσωμεν καὶ νὰ κρατήσωμεν». Ἡμεῖς ὀρθῆν θεωροῦμεν τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν, «νὰ κρατήσωμεν». Ἀφοῦ πρόκειται περὶ πιστῶν, οὗτοι ἤδη ἔχουν πιάσει τὴν ἐλπίδα, ἐκεῖνο δέ, τὸ ὅποιον ζητεῖται παρ' αὐτῶν, εἶνε νὰ κρατήσουν ταύτην στερεῶς καὶ μέχρι τέλους. Ἄλλωστε ἡ «ἰσχυρὰ παράκλησις», ἡ ἰσχυρὰ ἐνθάρρυνσις, ἡ ἐνδυνάμωσις, εἶνε διὰ νὰ δυναθῶν νὰ κρατήσουν στερεῶς καὶ μέχρι τέλους τὴν ἐλπίδα. Κατὰ τὸν στίχ. 19 τὴν ἐλπίδα ὡς ἄγκυραν ἤδη «ἔχομεν» οἱ πιστοί. Τὸ δ' ἐν Ῥωμ. 15:4, «ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν», σημαίνει, «ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐνθαρρύνσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα κρατῶμεν, διατηρῶμεν».

Τέλος διὰ «τῆς προκειμένης ἐλπίδος» νομίζομεν ὅτι σημαίνεται ἡ ἐλπίς εἰς τὸ προκείμενον ἀγαθόν· τὸ ἀγαθὸν δηλαδή, τὸ ὅποιον δὲν εὐρίσκεται μακρὰν ἡμῶν, ἀλλὰ πλησίον ἡμῶν, ἐνώπιον ἡμῶν· τὸ ἀγαθὸν δι' ἄλλων λέξεων, τὸ ὅποιον εἶνε εἰς τὴν εὐχέρειαν ἡμῶν, δημωδῶς «στὸ χέρι μας» νὰ ἀποκτήσωμεν. Αὐτὸ δὲ τὸ ἀγαθὸν εἶνε ὁ τόπος τῆς αἰωνίου καταπαύσεως, ὅπου οἱ πιστοὶ ὡς εἰς ἀκύμαντον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα ρίπτουν τὴν ἄγκυραν τῆς ἐλπίδος.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ὡστε διὰ δύο πραγμάτων ἀπαραβάτων, εἰς τὰ ὁποῖα δηλαδὴ εἶνε ἀδύνατον νὰ ψευσθῇ ὁ Θεός, νὰ ἔχωμεν ἰσχυρὰν ἐνθάρρυνσιν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἀνεζητήσαμεν καταφύγιον, διὰ νὰ κρατήσωμεν τὴν ἐλπίδα εἰς τὸ προκείμενον ἀγαθόν».

ἐλπίδα

Ἑβρ. 7:11

«ΤΕΛΕΙΩΣΙΣ», «ΝΕΝΟΜΟΘΕΤΗΤΟ»

«Εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν· ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο¹. τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρῶν λέγεσθαι;».

Κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς «τελείωσις» ἐνταῦθα εἶνε ἡ τελειότης ὑπὸ ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔννοιαν, ἥτοι ὡς πρὸς τὴν ζωὴν, τὰ δόγματα τῆς πίστεως καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν σχέσιν. Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Πῶς ἦτο δυνατόν ἐκ τῆς ἱερωσύνης διὰ τελετουργικῶν πράξεων συμβολικοῦ χαρακτῆρος καὶ δὴ θυσιαῶν ζῶων ν' ἀναμένεται τελειότης περὶ τὸν βίον καὶ τὰ δόγματα τῆς πίστεως; Ἡ τοιαύτη τελειότης δύναται νὰ σχετισθῇ μᾶλλον πρὸς τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ δογματικὸν μέρος τοῦ νόμου παρὰ πρὸς τὸ ἱερατικὸν καὶ τελετουργικόν. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Φίλιπ. 3:12, Ἑβρ. 7:18-19, 11:39-40, 12:22-23, Ἰακ. 2:21-23 ὑποστηρίζομεν, ὅτι τὸ ῥῆμα «τελειῶ» ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις σημαίνει «δικαιῶ». Βλ. σ. 333 ἐξ., 421 ἐξ., 447 ἐξ., 463-465, 471 ἐξ. Ὅπως δὲ τὸ ῥῆμα «τελειῶ» σημαίνει «δικαιῶ», οὕτω τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «τελείωσις» ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει σημαίνει «δικαιώσις» ἢ, ἄλλως, «σωτηρία». Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ δικαίωσις, ἢ σωτηρία. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης συνηγοροῦν τὰ χωρία 10:4,11, κατὰ τὰ ὁποῖα αἱ θυσίαι ζῶων εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀφαιροῦν ἁμαρτίας, καὶ ἄρα νὰ ἐπάγωνται δικαίωσιν καὶ σωτηρίαν. Ὅπως δὲ «τελείωσις» σημαίνει «δικαιώσις», οὕτω καὶ «τελειωτής» ἐν Ἑβρ. 12:2 καθ' ἡμᾶς σημαίνει «δικαιωτής», ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δικαιώνει». Ἴδε σχετικῶς σελ. 451-452.

Τὸ «νομοθετοῦμαι» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ κατ' ἄλλους μὲν τοῦ «ὀρίζομαι διὰ νόμου», κατ' ἄλλους δὲ τοῦ «λαμβάνω νόμον». Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην γνώμην ἡ ἐννοια τῆς παρενθετικῆς προτάσεως τοῦ χωρίου, «ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομο-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἐπ' αὐτῆς νενομοθέτηται

θέτητο», εἶνε, ὅτι ὁ λαὸς ὠρίσθη διὰ νόμου δι' αὐτήν, διὰ νὰ χρησιμοποιοῖ δηλαδὴ τὴν ἱερωσύνην, διὰ νὰ προσφεύγῃ εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς τελετουργικὰς πράξεις, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν γνώμην ἡ ἔννοια εἶνε, ὅτι ὁ λαὸς ἔλαβε τὸν νόμον στηριζόμενον εἰς τὴν ἱερωσύνην, δι' ἄλλων λέξεων ἢ βάσις τοῦ νόμου ἦτο ἡ ἱερωσύνη, ἄνευ δὲ τῶν ἱερέων καὶ τῶν τελετουργικῶν πράξεων ὁ νόμος δὲν εἶχεν ἰσχὺν καὶ ἀποτελεσματικότητα διὰ τὸν λαόν.

Ἄλλ' αἱ γνώμαι αὗται, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ «*νενομοθέτητο*» περιέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου καὶ σημαίνει, ὅτι ὁ λαὸς «ὠρίσθη διὰ τοῦ νόμου» ἢ «ἔλαβε τὸν νόμον», δὲν φαίνονται ἰκανοποιητικά. Εἰς τὴν πρώτην δὲ γνώμην, ὅτι ὁ λαὸς ὠρίσθη διὰ νόμου διὰ τὴν ἱερωσύνην, θὰ ἠδύνατο ν' ἀντιταχθῇ, ὅτι μᾶλλον τὸ ἀντίστροφον ἰσχύει, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἱερωσύνη ἐνομοθετήθη διὰ τὸν λαόν, χάριν τοῦ λαοῦ. Καὶ εἰς τὴν δευτέραν γνώμην, ὅτι ἡ βάσις τοῦ νόμου ἦτο ἡ ἱερωσύνη, θὰ ἠδύνατο ν' ἀντιταχθῇ ἄλλη γνώμη, ὅτι δηλαδὴ ἡ βάσις τοῦ νόμου ἦτο ὁ Δεκάλογος.

Εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον «*νενομοθέτητο*» ὁ λαός, ἐνῶ ἀνεμένετο νὰ λεχθῇ μᾶλλον, ὅτι «*νενομοθέτητο*» ἢ ἱερωσύνη. Διότι συνήθως λέγεται, ὅτι νομοθετεῖται πρᾶγμα τι καὶ ὄχι πρόσωπον. Ἐντεῦθεν δημιουργεῖται ἡ ὑποψία, μήπως ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει τὸ «*νομοθετοῦμαι*» δὲν περιέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' ἔχει ἄλλην σημασίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ σχετικὴ παρενθετικὴ πρότασις τοῦ χωρίου δύναται νὰ λάβῃ ἰκανοποιητικὴν ἐξήγησιν.

Πράγματι δέ, τὸ ῥῆμα τοῦτο ἔχει καὶ ἄλλην σημασίαν, ἄσχετον πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς νομοθετήσεως καὶ ἄριστα εὐδοοῦσαν τὴν ἐρμηνείαν τῆς σχετικῆς προτάσεως τοῦ ἔδαφιου. Τὴν ἄλλην ταύτην σημασίαν εὐρίσκομεν ἐν Ψαλμ. 118(119):102. «Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέκλινα, ὅτι σὺ ἐνομοθέτησάς με». Τὸ «*ἐνομοθέτησας*» οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν «ἐδίδαξες». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐξήγησις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ψαλμῶδς δὲν ἐξέκλινεν ἀπὸ τῶν θελημάτων τοῦ Θεοῦ, ἀπλῶς διότι ὁ Θεὸς ἐδίδαξεν αὐτόν, δὲν εἶνε ἰκανοποιητικὴ. Καθ' ἡμᾶς τὸ «*ἐνομοθέτησας*» σημαίνει «*ἐστήριξες, ἐστερέωσες*». Ὁ Ψαλμῶδς δὲν ἐξέκλινεν ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ Θεὸς ἐστήριξεν αὐτόν ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ, ἐστερέωσε τοὺς πόδας αὐτοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ. Πρὸβλ. «*βεβαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις σου*», στίχ. 28, ὅπου τὸ ῥῆμα σημαίνει «*στήριξον, στερέωσον*», καὶ «*τὰ διαθήματά μου κατεύθυνον κατὰ τὸ λόγιόν σου*» (Ο')

ἢ «στερέωσον τὰ βήματά μου εἰς τὸν λόγον σου» (Μασοριτικόν), στίχ. 133. Ὁ Ψαλμῶδὸς ἐστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ζητεῖ νὰ στηρίζεται πάντοτε καὶ περισσότερον. Πρὸς καὶ Ψαλμ. 16(17):5, «κατάρτισαι (=στηρίξον, στερέωσον) τὰ διαβήματά μου ἐν ταῖς τρίβοις σου, ἵνα μὴ σαλευθῶσι τὰ διαβήματά μου». Τὸ «νομοθετῶ», τὸ ὁποῖον ἀλλαγῶ σημαίνει «διδάσκω», ἐν τῷ παρατεθέντι καὶ σχολιασθέντι χωρίῳ Ψαλμ. 118(119):102 ἔχει μεταπέσει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ «στηρίζω», ἴσως διότι διδάσκων τις στηρίζει τὸν διδασκόμενον. Δέον δὲ νὰ ἐρευνηθῇ, μήπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὸ «νομοθετῶ» σημαίνει «στηρίζω». Ἄλλ' ἐν τῷ Ψαλμῷ 118(119), ἔνθα τὸ «νομοθετῶ» ἐξηγήσαμεν «στηρίζω, στερεῶ», ὄχι «διδάσκω», ὅπως ἐξηγοῦν οἱ ἄλλοι, καὶ αὐτὸ τὸ «διδάσκω», πολλάκις ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ ἀπαντῶν, ἰδίως ἐν τῇ φράσει «δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου», στίχ. 12, 26, 64 κλπ., ὅπως προσεκτικῆ ἐξέτασις δεικνύει, δὲν σημαίνει ἀπλῶς «διδάσκω», ἀλλ' ἔχει βαθυτέραν καὶ σπουδαιοτέραν ἔννοϊαν, σημαίνει «ἐντύπωνω, ἐμπεδώνω, στερεώνω». Οὕτως ἡ φράσις «δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου» σημαίνει «ἐντύπωνσον, ἐμπέδωσον, στερέωσον ἐν ἐμοὶ τὰς ἐντολάς σου». Ὁ Ψαλμῶδὸς δηλαδὴ δὲν ζητεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ διδάξη αὐτὸν τὰς ἐντολάς του, διότι ταύτας ἤδη ἐγνώριζεν ἐκ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ ἐμπεδώσῃ ἐν αὐτῷ τὰς ἐντολάς του, ὥστε νὰ μένουν ἐν αὐτῷ, νὰ αἰσθάνεται αὐτὰς ἐντόνως καὶ νὰ ἐκτελῇ αὐτάς.

Ἐν Σοφ. Σειρ. 3:2 τὸ «ἐστερέωσον» σημαίνει «ἔωρισεν, ἐνομοθέτησεν». Ὅπως δὲ ἐκεῖ τὸ «στερεῶ» σημαίνει «νομοθετῶ», οὕτως ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ Ἑβρ. 7:11 συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον, τὸ «νομοθετῶ» δηλαδὴ σημαίνει «στερεῶ» ἢ «στηρίζω».

Κατὰ ταῦτα ἡ παρενθετικὴ πρότασις τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίου, «ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο», σημαίνει, ὅτι ὁ λαὸς εἶχε στηριχθῆ εἰς τὴν ἱερωσύνην. Ἡ ἱερωσύνη ἀπετέλει θεμελιῶδες μέρος τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας καὶ ὁ λαὸς ἐστηρίζετο εἰς αὐτὴν διὰ τὸν ἐξαγνισμὸν καὶ τὴν σωτηρίαν του. Ἄλλ' ὁ ἐξαγνισμὸς καὶ ἡ σωτηρία δὲν ἐπετυγχάνοντο διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης. Ὅθεν ἡ ἱερωσύνη ἐκείνη παρεμερίσθη καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ νέας ἱερωσύνης, ἡ ὁποία προετυποῦτο ὑπὸ τῆς ἱερωσύνης τοῦ Μελχισεδέκ.

Τέλος δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι τὸ «μέν» εἶνε ἄνευ ἀποδόσεως καὶ τὸ «οὖν» δὲν εἶνε συμπερασματικόν, ὅπως νομίζεται, ἀλλὰ μεταβατικόν, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ», ὅπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. ἐν 9:1 καὶ Πράξ. 9:31.

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ «νομοθετοῦμαι» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «στηρίζομαι» ἢ «βασίζομαι» καὶ ἐν Ἑβρ. 8:6. Ἡ ἐκεῖ φράσις περὶ τῆς καινῆς διαθήκης «ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται» σημαίνει, «ἔχει στηριχθῆ (ἢ ἔχει βασισθῆ) ἐπὶ καλλιτέρων (ἢ ἀνωτέρων) ὑποσχέσεων». Ἡ ἀγγλικὴ Holy Bible, New King James Version, ἀποδίδει τὸ «νενομοθέτηται» διὰ τοῦ was established, ἰδρῦθη.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ἐὰν δὲ ἦτο δυνατὴ ἡ δικαίωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης —διότι ὁ λαὸς εἰς αὐτὴν εἶχε στηριχθῆ— ποία πλέον ἀνάγκη θὰ ὑπῆρχε, διὰ νὰ ἐμφανισθῆ ἄλλου εἶδους ἱερέως, κατὰ τὴν τάξιν¹ τοῦ Μελχισεδέκ, καὶ νὰ μὴ λέγεται κατὰ τὴν τάξιν² τοῦ Ἀαρών;».

1. Ἡ κατορθωτὴ

2. Ἡ τὸν τύπον

Ἑβρ. 7:18-19

«ΟΥΔΕΝ ΓΑΡ ΕΤΕΛΕΙΩΣΕΝ Ο ΝΟΜΟΣ»

«Ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελὲς —οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος— ἐπεισαγωγῆ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ».

Ἐνταῦθα τὸ «γὰρ» μετ' ἄλλων ἐξηγητῶν θεωροῦμεν συμπραγματικὸν καὶ μεταφράζομεν «λοιπόν».

Τὸ «οὐδέν» οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν ἀπλῶς ὡς ἀντικείμενον, ἐνῶ ἡμεῖς ἐκλαμβάνομεν ὡς σύστοιχον ἀντικείμενον, ὅπως εἶνε π.χ. ἐν Γαλ. 4:12, 5:2.

Τὸ δὲ σπουδαιότερον, οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι τὸ «τελειῶ» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς ἠθικῆς τελειοποιήσεως, ἐνῶ ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ «δικαιῶ». Ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας γνώμης συνηγορεῖ ἡ συνάφεια,

ἐν τῇ ὁποίᾳ χρησιμοποιεῖται τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα. Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ γίνεται λόγος περὶ «ἀθετήσεως ἐντολῆς», ἥτοι περὶ καταργήσεως τῆς ἐντολῆς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ ὁποία ἀνεφέρετο εἰς τὴν λευϊτικὴν ἱερωσύνην. Ὅπως δὲ ἡ «ἐντολή» δὲν εἶνε ἠθικοῦ περιεχομένου, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν λευϊτικὴν ἱερωσύνην, οὕτως ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ καὶ «ὁ νόμος» δὲν εἶνε ἠθικοῦ περιεχομένου, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν λευϊτικὴν ἱερωσύνην. Προηγουμένως ἐν στίχ. 12 ἐγένετο λόγος περὶ «μεταθέσεως νόμου», ἥτοι περὶ καταργήσεως νόμου. Ἀλλὰ βεβαίως ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καταργεῖται ὁ τελετουργικὸς νόμος, ὄχι ὁ ἠθικός. Ἀφοῦ δὲ ἐν τῇ φράσει «οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος» δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἠθικοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ τελετουργικοῦ νόμου, τὸ «ἐτελείωσεν» ἤκιστα δύναται νὰ ἔχη τὴν ἔννοιαν τῆς ἠθικῆς τελειοποιήσεως. Ἐκ τοῦ τελετουργικοῦ νόμου ἤκιστα θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναμένῃ τις ἠθικὴν τελειοποίησιν. Τοιαύτην τελειοποίησιν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναμένῃ τις ἐκ τοῦ ἠθικοῦ νόμου.

Πράγματι δέ, ὁ ἠθικὸς νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔφερε τελειοποίησιν τινα εἰς τοὺς τηρητὰς αὐτοῦ κατὰ τὸ μέτρον τῆς τηρήσεως αὐτοῦ. Ὅθεν πολλοὶ ἄνδρες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναφέρονται ὡς δίκαιοι, ἥτοι εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι. Ἀφοῦ δὲ ὁ νόμος κατὰ τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ μέρος ἔφερε τελειοποίησιν τινα εἰς τοὺς τηρητὰς αὐτοῦ, τὸ «οὐδὲν ἐτελείωσεν ὁ νόμος» δὲν δύναται νὰ ἔχη τὴν ἔννοιαν, ὅτι οὐδεμίαν ἠθικὴν τελειοποίησιν ἔφερον ὁ νόμος. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ τελετουργικὸς καὶ ὁ ἠθικός νόμος δὲν ἔφερον, ἦτο ἡ δικαίωσις, ἡ σωτηρία. Διότι ὁ μὲν τελετουργικὸς νόμος, καὶ ἐὰν ἐτηρεῖτο κατὰ πάντα, δὲν ἐκαθάριζεν ἐξ ἁμαρτιῶν, ὁ δὲ ἠθικός νόμος δὲν ἐτηρεῖτο κατὰ πάντα καὶ ἀκριβῶς.

Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις, «οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος», σημαίνει, «διότι οὐδεμίαν δικαίωσιν ἔφερον ὁ νόμος», ἢ, «οὐδόλως ὁ νόμος συνετέλεσεν εἰς τὴν σωτηρίαν».

Τὸ «τελειῶ» σημαίνει «δικαιῶ» καὶ ἐν Φιλιπ. 3:12, Ἐβρ. 11:40, 12:23, Ἰακ. 2:22, καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τοῖς οικείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου καὶ παραπέμπομεν. Συναφῶς καὶ τὸ «τελειῶσις» ἐν Ἐβρ. 7:11 καθ' ἡμᾶς σημαίνει «δικαίωσις» καὶ «τελειωτής» ἐν Ἐβρ. 12:2 σημαίνει «δικαιωτής», ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δικαίωνει». Βλ. σχετικῶς σελ. 418, 451-452. Ἰδιαιτέρως δ' ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος μεταξὺ τῆς φράσεως τοῦ ἐρευνηθέντος ἑδαφίου «οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος» καὶ τῆς φρά-

σεως τοῦ Ἑβρ. 7:11 «εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν».

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν ἐδάφιον:

«Καταργεῖται μὲν λοιπὸν προηγουμένη ἐντολὴ ὡς ἀνίσχυρος καὶ ἀνωφελής, —διότι οὐδεμίαν δικαίωσιν ἔφερεν ὁ νόμος—, εἰσάγεται δὲ ὕστερον ἀνωτέρα ἐλπίς, διὰ τῆς ὁποίας ἐρχόμεθα πλησίον τοῦ Θεοῦ».

Ἑβρ. 7:28

«...ΥΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΙΩΝΑ ΤΕΤΕΛΕΙΩΜΕΝΟΝ»

«Ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὀρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὴν «ἀσθένειαν» δεόν νὰ ἐκλάβωμεν ἔν τε ἠθικῇ καὶ ἐν φυσικῇ ἐννοία. Κατὰ τὴν πρώτην ἐννοίαν ἡ λέξις αὕτη σημαίνει τὴν ἁμαρτίαν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν σημαίνει τὴν θνητότητα, ἔνεκα τῆς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἀρχιερεῖς δὲν δύνανται νὰ ἀρχιερατεῦουν αἰώνως, ἐνῶ ὁ Χριστός, ἀναστάς ἐκ τῶν νεκρῶν, ζῆ ἐν σῶματι καὶ εἶνε αἰώνιος ἀρχιερεὺς.

Ὁ μωσαϊκὸς νόμος καθίστα ἀρχιερεῖς «ἀνθρώπους ἔχοντας ἀσθένειαν», τουτέστιν ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶνε ἁμαρτωλοὶ καὶ θνητοί. Ἄλλ' ὁ λόγος τῆς ὀρκωμοσίας, ἡ ὁποία ἔγινε μετὰ τὸν νόμον, ἐπὶ Δαβὶδ (Ψαλμ. 109[110]:4), καὶ εἶνε, ἐννοεῖται, ἰσχυρότερα τοῦ νόμου, κατέστησεν ἀρχιερέα, ὄχι «ἄνθρωπον ἔχοντα ἀσθένειαν», ἀλλ' «Υἱόν». Ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶνε ἀπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεός¹, ὅπως ὁ Πατήρ του.

1. Ὅμοιαι ἀντιθέσεις ἀποδεικνύουσαι τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶνε αἱ ἐν Γαλ. 1:1,11-12 («ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». «τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον· οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρά ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ»).

Ἐπίσης ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει «ἀσθένειαν», ἀλλ' εἶνε ἀνώτερος τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου.

Τὴν φράσιν «εἰς τὸν αἰῶνα» ἄλλοι συνδέουν πρὸς τὸ «καθίστησι» καὶ ἄλλοι πρὸς τὸ «τετελειωμένον». Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν δευτέραν σύνδεσιν. Ἄλλ' ἡ κυρία δυσκολία ἔγκειται εἰς τὸ χρησιμοποιοῦμενον ἐν τῷ χωρίῳ ῥῆμα «τελειῶ». Ἡ ὅλοι ἢ οἱ περισσότεροι ἐρμηνευταὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνονται, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα εἶνε εἰλημμένον ἐκ τῆς τελετουργικῆς ὁρολογίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ὑπαινίσσεται τὴν τελετὴν τῆς ὑπὸ τοῦ Μωυσέως «τελειώσεως» τοῦ Ἄαρῶν καὶ τῶν υἱῶν του, ὥστε νὰ δύνανται οὗτοι νὰ ἀσκοῦν τὸ ἱερατικὸν λειτουργημα. Κατὰ τὸ 29ον κεφάλαιον τῆς Ἐξόδου ὁ Θεὸς διέταξε τὴν ἐν λόγῳ τελετὴν καὶ κατὰ τὸ 8ον κεφάλαιον τοῦ Λευϊτικοῦ ὁ Μωυσὴς ἐτέλεσεν αὐτὴν καὶ οὕτως «ἐτελειώσε» τὸν Ἄαρῶν καὶ τοὺς υἱούς του. Καθ' ἃ ὑπεστηρίζαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν δύο προηγουμένων χωρίων τῆς Ἐπιστολῆς, τοῦ 2:10 καὶ τοῦ 5:8-9, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾷ τὸ «τελειῶ», τοῦτο ἐκεῖ ἔχει ληφθῆ ἐκ τῆς τελετουργικῆς ὁρολογίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ σημαίνει «καθιερῶ» (Ἴδε σχετικῶς σελ. 404-406, 414). Ὅπως δὲ ἐκεῖ, οὕτω καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ἐδαφίῳ τὸ «τελειῶ» εἶνε τελετουργικὸς ὄρος καὶ σημαίνει «καθιερῶ».

Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ὁμιλῶν διὰ τὸν Υἱὸν ὡς «τετελειωμένον», δὲν ἐννοεῖ, ὅτι ὁ Υἱὸς ἐκ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐπόψεως ἦτο ἀτελής καὶ ἐτελειοποιήθη. Προπάντων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐννοῆ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐτελειοποιήθη ἠθικῶς. Τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς εἶνε βλάσφημος καὶ ἀντίκειται εἰς σαφῆ χωρία αὐτῆς ταύτης τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς, ἧτις ἰδιαζόντως τονίζει τὴν ἀναμαρτησίαν τοῦ ἀρχιερέως Χριστοῦ (4:15, 7:26, 9:14). Ἄλλωστε ἡ ἀναμαρτησία τοῦ Χριστοῦ εἶνε προϋπόθεσις τῆς δι' αὐτοῦ ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἄν ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο ἀναμαρτητος, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λυτρώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ θὰ ἐχρηζεν ὁ ἴδιος λυτρώσεως καὶ λυτρωτοῦ. Λέγων ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ λόγος τῆς ὀρκωμοσίας καθιστᾷ ἀρχιερέα «Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον» ἐννοεῖ «Υἱὸν καθιερωμένον διὰ πάντοτε». Ὁ μωσαϊκὸς νόμος καθίστα ἀρχιερεῖς, οἱ ὅποιοι καθιερώνοντο διὰ σύντομον χρονικὸν διάστημα, διὰ ν' ἀσκοῦν δηλαδὴ τὸ ἀρχιερατικὸν λειτουργημα μέχρι τοῦ θανάτου των, ἐνῶ ὁ λόγος τῆς ὀρκωμοσίας κατέστησεν ἀρχιερέα τὸν Υἱόν, καθιερωμένον διὰ ν' ἀσκῆ τὸ ἀρχιερατικὸν λειτουργημά του αἰωνίως. Δι' ἄλλων λόγων,

οἱ ἄνθρωποι καθιερόνονται ὡς προσωρινοὶ ἀρχιερεῖς, ἐνῶ ὁ Θεὸς ἄνθρωπος καθιερώθη ὡς αἰώνιος ἀρχιερεὺς. Ἄλλ' ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ φράσις «εἰς τὸν αἰῶνα» δὲν ἔχει ἀπόλυτον, ἀλλὰ σχετικὴν ἔννοιαν, δὲν σημαίνει ἐπ' ἄπειρον, ἀλλὰ πάντοτε μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας¹. Ὅπως κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν ὁ Υἱός, ἐπειδὴ τότε λήγει ἡ μεσσιακὴ καὶ μεσσητικὴ ἀποστολὴ του, θὰ παραδώσῃ τὴν βασιλείαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὡς ἄνθρωπος, εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα (Ψαλμ. 2:6, Α' Κορ. 15:24), οὕτω θὰ παραδώσῃ καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην.

Ἐπίσης πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι κατὰ τὸ παρὸν χωρίον ὁ Υἱὸς καθιερώθη διὰ τοῦ λόγου τῆς ὀρκωμοσίας ἐπὶ Δαβὶδ, κατὰ τὰ προερμηνευθέντα δὲ χωρία 2:10 καὶ 5:8-9 καθιερώθη διὰ παθημάτων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνσάρκου ἐπιδημίας του. Ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν συνιστᾷ ἀντίφασιν. Διότι εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν πρόκειται διὰ καθιέρωσιν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ἀποφάσει τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἄλλην διὰ καθιέρωσιν ἐν τῇ πράξει. Ὅμοίως ἡ Γραφὴ ὁμιλεῖ περὶ «τοῦ Ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» (Ἀποκ. 13:8) καὶ περὶ τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου. Τὸ Ἀρνίον-Χριστὸς ἐσφάγη ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐν τῇ ἀποφάσει τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἐν τῇ πράξει.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Διότι ὁ νόμος καθιστᾷ ἀρχιερεῖς ἄνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀδυναμία ν², ἐνῶ ὁ λόγος τῆς ὀρκωμοσίας, ἡ ὁποία ἔγινε μετὰ τὸν νόμον, καθιστᾷ Υἱὸν καθιερωμένον διὰ πάντοτε³».

1. Σχετικὴν καὶ ὄχι ἀπόλυτον ἔννοιαν ἡ φράσις «εἰς τὸν αἰῶνα» ἔχει πολλάκις, π.χ. ἐν Ἐξόδ. 19:9, 21:6, Ἰωάν. 8:35, Β' Ἰωάν. 2.

2. Ἡ, ἀδυνάτους ἄνθρώπους

3. Ἡ, καθιερωμένον διὰ νὰ εἶνε αἰώνιος

Ἔβρ. 8:11-12

«ΓΝΩΘΙ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ»
«ΠΑΝΤΕΣ ΕΙΔΗΣΟΥΣΙ ΜΕ»

«Καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λέγων· γνῶθι τὸν Κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν¹ ἕως μεγάλου αὐτῶν· ὅτι ἴλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν² οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι».

Τὸ «γινώσκειν» καὶ τὸ «οἶδα» εἰς τὸ μεσσιακὸν τοῦτο χωρίον, παράθεμα ἐκ τοῦ Ἱερ. 38(31):34, κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ συνήθει ἐννοίᾳ, ἥτοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «γνωρίζω». Οὕτω δὲ τὸ νόημα τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ γνωρίζουν τὸν Κύριον, διότι θὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας των. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ νόημα, κατὰ τὸ ὁποῖον προηγεῖται ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἔπεται ἡ γνῶσις τοῦ Κυρίου, εἶνε ἄτοπον. Πρῶτον γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι τὸν Κύριον, καὶ ἔπειτα λαμβάνουν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν των.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «γινώσκειν» καὶ τὸ «οἶδα» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ χρησιμοποιοῦνται ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ καὶ σημαίνουν «ἀγαπῶ», ὅπως π.χ. ἐν Α' Παρ. 28:9, Ψαλμ. 1:6, Ἐξὸδ. 33:12,17, Παροιμ. 4:27. Οὕτω δὲ τὸ νόημα τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι θ' ἀγαποῦν τὸν Κύριον, διότι θὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας των, ὅπως χρεωφειλέτης, εἰς τὸν ὁποῖον χαρίζεται τὸ χρέος, ἀγαπᾷ τὸν δανειστήν. Βλέπε Λουκ. 7:41-43,47. Ἐν τῷ στίχ. 47 τὸ «ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολὺ», καθὼς ἐρμηνεύομεν ἐν σελ. 67-86, σημαίνει, «ἔχουν συγχωρηθῆ αἱ πολλαὶ ἁμαρτίαι της, διὰ τοῦτο ἠγάπησε πολὺ». Βλέπε καὶ Δευτ. 30:6.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ δὲν θὰ διδάσκῃ ἕκαστος τὸν συμπολίτην του καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφόν του λέγων, “Ἀγάπησον τὸν Κύριον”. Διότι ὅλοι

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ αὐτῶν παραλείπεται.

2. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ φράσις καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν παραλείπεται.

θά μὲ ἀγαποῦν ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, διότι θὰ συγχωρήσω τὰς κακὰς πράξεις των, καὶ δὲν θὰ ἐνθυμηθῶ πλέον τὰς ἀμαρτίας των καὶ τὰς ἀνομίας των».

Ἑβρ. 9:1

«Η ΠΡΩΤΗ ΣΚΗΝΗ» – «ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΚΟΣΜΙΚΟΝ»

«Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη σκηνή' δικαιώματα λατρείας τό τε ἼΑγιον κοσμικόν».

Τὸ χωρίον τοῦτο παρερμηνεύεται δεινῶς. Τὸ «οὖν» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς εἶνε συμπερασματικόν. Συνεπῶς δὲ πρὸς τὴν ἐκδοχὴν τοῦ «οὖν» ὡς συμπερασματικοῦ «ἡ πρώτη σκηνή» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς εἶνε ἡ πρώτη διαθήκη ἢ, ἄλλως, ἡ παλαιὰ διαθήκη, ἐπειδὴ προηγουμένως ὁ ἸΑπόστολος δὲν συνέκρινε τὴν σκηνὴν, ἀλλὰ τὴν παλαιὰν διαθήκην πρὸς τὴν καινὴν. Προφανῶς ὅμως τὸ νὰ ἐκλαμβάνεται «ἡ σκηνή» ὡς «ἡ διαθήκη» εἶνε κολοσσιαῖον λάθος καὶ μεγίστου βαθμοῦ αὐθαιρεσία. Καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ «οὖν» ὡς συμπερασματικοῦ ὁ λόγος περὶ «σκηνῆς» ἦτο ἀκατανόητος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδοχὴ «τῆς σκηνῆς» ὡς «τῆς διαθήκης» ἦτο κολοσσιαῖον λάθος καὶ μεγίστη αὐθαιρεσία, διὰ τοῦτο ἡ προκαλοῦσα τὴν δυσκολίαν λέξις «σκηνή» παρελείφθη καὶ οὕτω προῆλθεν ἡ ἄνευ αὐτῆς τῆς λέξεως ἄλλη γραφή, τὴν ὁποίαν υἰοθετεῖ τὸ κριτικὸν κείμενον Nestle - Aland. Μετὰ δὲ τὴν παράλειψιν τῆς λέξεως «σκηνή» εὐκόλως εἰς τὴν θέσιν της ὑπονοεῖται ἡ λέξις «διαθήκη» ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προηγουμένως λεχθέντων περὶ τῶν δύο διαθηκῶν.

«Τὸ ἼΑγιον κοσμικόν» κατὰ τινὰ γνώμην εἶνε τὸ μέρος πέριξ τοῦ ναοῦ. Καὶ «ἼΑγιον» μὲν ὀνομάζεται ὡς ἀφιερωμένον τῷ Θεῷ καὶ ἱερόν, «κοσμικόν» δὲ ὡς ἐπιτρεπόμενον εἰς ὄλους, καὶ δὴ καὶ εἰς τοὺς ἔθνικούς. Κατ' ἄλλην δὲ γνώμην εἶνε τὸ ὄλον ἁγιαστήριον κατὰ τὰ ἸΕξὸδ. 36:3, ἸΑριθ. 3:38, ἦτοι ἡ σκηνὴ ἢ, ἄλλως, ὁ

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ λέξις σκηνή παραλείπεται.

ναός. Ὀνομάζεται δ' ἐνταῦθα «κοσμικόν» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐν οὐρανῷ ἀχειροποίητα Ἅγια (στίχ. 24), ἢ, ἄλλως, «τὴν σκηνὴν τὴν ἀληθινὴν, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος καὶ οὐκ ἄνθρωπος» (8:2).

Καθ' ἡμᾶς τὸ «οὖν» δὲν εἶνε συμπερασματικόν, ἀλλὰ μεταβατικόν, καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Λουκ. 3:7, 16:11, Ἰωάν. 20:19,20,21, Ἰακ. 4:17. Τὸ «μὲν» εἶνε ἄνευ ἀποδόσεως, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν 6:16, Πράξ. 1:1, Ῥωμ. 1:8. Διὰ τὸν συνδυασμὸν τοῦ «μὲν» καὶ τοῦ «οὖν» («μὲν οὖν» = δέ) βλέπε π.χ. Πράξ. 1:18, 5:41, 8:25, 9:31, 11:19. Διὰ τοῦ «μὲν οὖν» (=δέ) μετὰ τὴν σύγκρισιν τῶν δύο διαθηκῶν ὁ Ἀπόστολος μεταβαίνει εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν δύο σκηνῶν, ἥτοι τῆς παλαιᾶς τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τῆς νέας τοῦ Χριστοῦ, «τῆς μείζονος καὶ τελειότερας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως» (στίχ. 11). Σχετικῶς πρὸς τὴν σκηνὴν ταύτην τοῦ Χριστοῦ ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 9:11-12 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 268-270. Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ «ἡ πρώτη σκηνή» εἶνε ἡ σκηνή (ἢ ὁ ναός) τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία, ὑπονοεῖται, εἶνε ἡ δευτέρα σκηνή (στίχ. 11). Ἐν τῷ στίχ. 2 «σκηνή ἡ πρώτη» εἶνε τὸ πρῶτον μέρος τῆς σκηνῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν, τὰ Ἅγια, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐν στίχ. 3 «σκηνὴν τὴν λεγομένην Ἅγια ἁγίων», ἡ ὁποία εἶνε τὸ δεύτερον μέρος τῆς σκηνῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν.

«Τὸ Ἅγιον κοσμικόν» δὲν εἶνε ἀντικείμενον τοῦ «εἶχε», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλ' ὑποκείμενον. Καὶ «ἅγιον» μὲν εἶνε τὸ ἁγιαστήριον κατὰ τὸ Ἑξόδ. 36:3 («ἁγίασμα» κατὰ τὸ Ἑξόδ. 25:7), ἥτοι ἡ σκηνή, ἢ, ἄλλως, ὁ ναός. «Ἅγιον κοσμικόν» δὲ εἶνε τὸ μέρος τοῦ ἁγιαστηρίου, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὸν κόσμον, ἡ «σκηνή ἡ πρώτη... ἣτις λέγεται Ἅγια», τὸ πρῶτον δηλαδὴ μέρος τῆς σκηνῆς, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Ἅγια, ἐνῶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς σκηνῆς, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Ἅγια ἁγίων, συμβολίζει τὸν οὐρανόν, τὴν ὑπερφυσικὴν σφαῖραν, τὰ ἀληθινὰ Ἅγια, εἰς τὰ ὁποῖα εἰσῆλθεν ὁ ἀρχιερεὺς Χριστὸς (στίχ. 7-8, 11-12, 24).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Εἶχε δὲ διατάξεις περὶ λατρείας καὶ ἡ πρώτη σκηνή, καὶ δὴ καὶ αὐτὸ τὸ Ἅγιον¹, τὸ ὁποῖον ἐσυμβόλιζε τὸν κόσμον».

1. Τοῦτέστιν ἡ Ἰουδαϊκὴ σκηνὴ ἢ ναός.

2. Δηλαδὴ τὸ πρῶτον μέρος τῆς σκηνῆς.

Ἐπι τὸ χωρίον ἀναφέρεται εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ὄχι εἰς τὴν διαθήκην, τοῦτο φαίνεται ἐκ τῆς συνεχείας, ὅπου αἰτιολογικῶς (τὸ «γάρ» τοῦ στίχ. 2 εἶνε αἰτιολογικόν, σημαίνει «διότι») ἀναφέρονται ἡ κατασκευὴ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου μέρους τῆς σκηνῆς, τὰ ἐν ἐκάστῳ μέρει σχετικὰ πρὸς τὴν λατρείαν ἀντικείμενα, καὶ πράξεις λατρείας ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὰ Ἅγια καὶ τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων τῆς σκηνῆς.

Ἐβρ. 9:8

«ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ ΕΧΟΥΣΗΣ ΣΤΑΣΙΝ»

«Τούτο δηλοῦντος τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν Ἁγίων ὁδόν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τῆς λέξεως «στάσις». Ἡ φράσις «ἐχούσης στάσιν» νομίζουν ὅτι σημαίνει «ἰσταμένης», «ὀφισταμένης, ὑπαρχούσης», «οὔσης ἐν χρήσει». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς τὸ οὐσιαστικὸν «στάσις» σημαίνει «ἰσχύς», ὅπως τὸ ἀντίστοιχον ῥῆμα «ἴστημι» ἢ «ἰστῶ» ἐν Ῥωμ. 3:31, 10:3, Ἐβρ. 10:9 σημαίνει «δίδω ἰσχύν», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 214-215, 239, 434-435). Ἀφοῦ δὲ τὸ ἐνεργητικὸν «ἴστημι» σημαίνει «δίδω ἰσχύν», τὸ μέσον «ἴσταμαι» σημαίνει «ἰσχύω». Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις τοῦ χωρίου «ἐχούσης στάσιν», ἰσοδύναμος πρὸς τὸ «ἰσταμένης», σημαίνει «ἐχούσης ἰσχύν, ἰσχυούσης».

Διὰ «τῆς πρώτης σκηνῆς» κατ' ἄλλους μὲν ἐξηγητὰς σημαίνεται τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἰουδαϊκῆς σκηνῆς, ὅπως ἐν στίχ. 2, κατ' ἄλλους δὲ σημαίνεται ἡ ἰουδαϊκὴ σκηνὴ ὡς σύνολον ἀντιπαραβαλλομένη πρὸς τὴν μείζονα, τελειότεραν καὶ ἀχειροποίητον σκηνὴν, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἀρχιερεὺς Χριστὸς κατὰ τοὺς στίχ. 11-12. Συμφωνοῦμεν πρὸς τὴν δευτέραν γνώμην διὰ δύο λόγους. Πρῶτον μὲν, «ἡ πρώτη σκηνή», ἢ «ἔτι ἔχουσα στάσιν», ἢ ὁποία

δηλαδή ἴσχυεν ἀκόμη, φαίνεται ὅτι πράγματι ἀντιπαραβάλλεται πρὸς τὴν μείζονα, τελειότεραν καὶ ἀχειροποίητον σκηνὴν τοῦ ἀρχιερέως Χριστοῦ, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος κατόπιν ἐν στίχ. 11-12. Δεύτερον δέ, ὅταν ἡ ἰουδαϊκὴ σκηνὴ ἔπαυσε νὰ ἰσχύη, δὲν ἔπαυσε νὰ ἰσχύη κατὰ τὸ πρῶτον μόνον μέρος, ἀλλ' ὀλόκληρος, καὶ ἤρχισε νὰ ἰσχύη ἡ σκηνὴ τοῦ Χριστοῦ, «ἡ σκηνὴ ἡ ἀληθινή, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος» κατὰ τὸ 8:2.

Μεταφράζομεν:

«Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐδείκνυε τοῦτο, ὅτι δηλαδή ἀκόμη δὲν εἶχε φανερωθῆ ὁ δρόμος πρὸς τὰ Ἅγια τῶν ἀγίων¹, καὶ ἴσχυεν ἀκόμη ἡ πρώτη σκηνή²».

-
1. Τὰ ἐπουράνια Ἅγια τῶν ἀγίων.
  2. Τουτέστιν ἡ ἰουδαϊκὴ σκηνή.

Ἔβρ. 9:9-10

«ΜΟΝΟΝ ΕΠΙ ΒΡΩΜΑΣΙ... ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΣΙ ΣΑΡΚΟΣ... ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΑ»

«Ἦτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν¹ δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς καὶ δικαίωμασι σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα²».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία «Ἦτις» κατὰ μίαν γνώμην ἀναφέρεται εἰς «τὴν πρώτην σκηνήν» τοῦ προηγουμένου στίχ. 8 («Ἦτις πρώτη σκηνή»), κατ' ἄλλην δὲ γνώμην τὸ θηλυκὸν «Ἦτις» καθ' ἑβραϊσμὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὐδέτερον «Τοῦτο» καὶ ἀναφέρεται ὄχι μόνον εἰς τὴν «πρῶτην σκηνήν», ἀλλὰ

-
1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἦν
  2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἀντὶ καὶ δικαίωμασι σαρκὸς κτλ. ἔχει δικαίωματα σαρκὸς κτλ.

καὶ τὴν «στάσιν» αὐτῆς καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τελούμενα, περὶ ὧν ὁ λόγος εἰς τὸ 9:1-8. Προτιμῶμεν τὴν πρώτην γνώμην.

Τὴν φράσιν, «*Ἦτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα*», πολλοὶ θεωροῦν παρένθεσιν, ὑπὸ «*τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα*» ἐννοοῦν τὸν καιρὸν τοῦ Μεσσίας, τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν, καὶ ἀντὶ τῆς γραφῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «*καθ' ὃν (ἐνν. καιρὸν) δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται*», υἰοθετοῦν τὴν γραφὴν «*καθ' ἣν (ἐνν. σκηνην) δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται*». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Ἄν ἦτο ὀρθή, ὁ Ἀπόστολος δὲν θὰ ἔλεγε, «*καθ' ἣν (ἐνν. σκηνην) δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται*», ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἔλεγε, «*ἐν ἧ (ἐνν. σκηνην) δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται*». Συμφωνοῦμεν μετὰ τῶν ἐξηγητῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὴν φράσιν, «*Ἦτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα*», δὲν θεωροῦν παρένθεσιν· ὑπὸ «*τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα*» ἐννοοῦν τὴν πρὸ τοῦ Μεσσίας ἐποχὴν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μεσσιακὴν ἐποχὴν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς «*μέλλων αἰῶν*» (6:5. Πρὸλ. «*τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν*», 2:5, «*τὰ μέλλοντα ἀγαθά*», 9:11 κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον, 10:1)· καὶ ὡς ὀρθὴν δέχονται τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «*καθ' ὃν (ἐνν. καιρὸν) δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται*».

Ὁ λόγος τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ χωρίου, ἦτοι τοῦ στίχ. 10, θεωρεῖται περίπλοκος πῶς, καὶ πρὸς ἐξομάλυνσιν αὐτοῦ υἰοθετεῖται ἡ γραφὴ «*δικαιώματα σαρκός*» ἀντὶ τῆς γραφῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «*καὶ δικαιώμασι σαρκός*». Εἰς τὴν υἰοθετουμένην διάφορον γραφὴν «*δικαιώματα σαρκός*» ἡ λέξις «*δικαιώματα*» ἐκλαμβάνεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*διατάξεις*». Καὶ ὑπ' ἄλλων μὲν ἐξηγητῶν «*δικαιώματα σαρκός*» ἐννοοῦνται αἱ προσφοραὶ τῶν «*δώρων*» καὶ τῶν «*θυσιῶν*» τοῦ στίχ. 9, ὑπ' ἄλλων δὲ μόνον τῶν «*θυσιῶν*» ὡς διατάξεις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἀναφερόμεναι εἰς τὴν σάρκα, πλέον δὲ συγκεκριμένως, ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν καθαρότητα τῆς σαρκός, τελετουργικὴν καθαρότητα. Εἰς τὴν πρόθεσιν «*ἐπί*» ἄλλοι δίδουν τὴν ἐννοίαν ἀναφορᾶς (δικαιώματα *περὶ* βρωμάτων, ποτῶν καὶ βαπτισμῶν), καὶ ἄλλοι τὴν ἐννοίαν προσθήκης (πρὸς ταῖς διακρίσεις βρωμάτων καὶ ποτῶν καὶ τοῖς διαφόροις βαπτισμοῖς δικαιώματα σαρκός).

Θεωροῦμεν αὐθεντικὴν τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «*καὶ δικαιώμασι σαρκός*», εἰς τὴν γραφὴν ταύτην τὴν λέξιν

«δικαιώματα» ἐξηγοῦμεν ἄλλως καὶ ὄχι «διατάξεις», φρονοῦμεν δέ, ὅτι ἡ διάφορος γραφή «δικαιώματα σαρκός» προήλθεν ἐκ τῆς ἀδυναμίας νὰ κατανοηθῇ ἡ γραφή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου. Θεωροῦμεν μάλιστα, ὅτι ὁ στίχ. 10 κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου, ὅπως ἐκ τῆς ἐρμηνείας θὰ φανῇ σαφῶς, οὐδεμίαν ἀνωμαλίαν ἐμφανίζει, καὶ συνεπῶς δὲν χρειάζεται ἐξομάλυνσιν διὰ τῆς υἰοθετήσεως διαφορετικῆς γραφῆς. Πρὸς τούτοις ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι, ἀφοῦ ἡ λέξις «δικαιώματα» τῆς διαφορετικῆς γραφῆς σημαίνει «διατάξεις», ἡ λέξις «ἐπικείμενα», ἡ ὁποία σημαίνει «ἐπιβαλλόμενα, διατασσόμενα», ἔχει δηλαδὴ τὴν αὐτὴν σημασίαν, περιττεύει. Μᾶλλον λοιπὸν ἡ διαφορετικὴ γραφή δημιουργεῖ δυσκολίαν καὶ ἀνωμαλίαν, ὄχι ἢ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου.

Ἡ γνώμη, ὅτι ὁ λόγος περὶ «βρωμάτων καὶ πομάτων» ἀναφέρεται εἰς διακρίσεις βρωμάτων καὶ πομάτων κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον, εἶνε ἐσφαλμένη. Διότι περὶ μὲν διακρίσεως βρωμάτων, καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων, ἐπιτρεπομένων καὶ ἀπαγορευομένων, ὁ μωσαϊκὸς νόμος περιέχει διατάξεις. Ἄλλὰ περὶ διακρίσεως ποτῶν οὐδεμίαν διάταξιν περιέχει. Ἡ πρόθεσις «ἐπὶ» οὔτε ἀναφορὰν οὔτε προσθήκην σημαίνει, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σκοπόν. Ὁρθῶς ὁ Lenski παρατηρεῖ, ὅτι οἱ «βαπτισμοὶ» ἐνταῦθα δὲν σημαίνουν ἐμβυθίσεις ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἐν Σοφ. Σειρ. 34:25 ἡ ἐνέργεια τῆς καθάρσεως ἀνθρώπου, ὅστις ἐγγίζει νεκρὸν, ἐκφράζεται διὰ τοῦ ῥήματος «βαπτίζομαι». Ἄλλὰ συμφώνως πρὸς τὸ Ἀριθ. 19:11 ἐξ. ὁ ἐγγίζων νεκρὸν καθαρίζεται διὰ ραντισμοῦ. Καλλίτερον τὴν λέξιν «βαπτισμοὶ» ἀποδίδουν ὅσοι μεταφράζουν «καθάρσεις». Τῆς μετοχῆς «ἐπικείμενα» ὑποκείμενον εἶνε τὰ «δῶρα» καὶ αἱ «θυσίαι». Ἄν ὑποκείμενον ἦσαν μόνον αἱ «θυσίαι», ὁ Ἀπόστολος θὰ ἔγραφεν «ἐπικείμεναι», κατὰ γένος θηλυκόν, ὄχι «ἐπικείμενα», κατὰ γένος οὐδέτερον.

Σπουδαιότερα ζητήματα εἰς τὸ ἐξετασθὲν χωρίον εἶνε ἡ διακρίθωσις τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως «ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι» καὶ τῆς λέξεως «δικαίωμα» ἐν τῇ γραφῇ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «καὶ δικαίωμασι σαρκός».

Τῆς φράσεως «ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι», ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ «ἐπὶ», ὡς ἤδη εἶπομεν, σημαίνει σκοπόν, ἡ ἔννοια εἶνε, ὅτι κατὰ τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως γίνονται προσφοραὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ εὐλογῇ ὁ Θεὸς βρώματα καὶ πόματα, τροφὰς καὶ ποτὰ τῶν προσφερόντων (Βλέπε σχετικῶς Λευϊτ. 23:11, «δεκτὸν ὑμῖν», Δευτ. 14:29, «ἵνα

εὐλογία σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, οἷς ἐὰν ποιῆς»). Ἐπίσης τῆς φράσεως «ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι» ἡ ἔννοια δύναται νὰ εἶνε, ὅτι κατὰ τὸν νόμον γίνονται προσφοραί, διὰ νὰ τρώγουν καὶ πίνουν ἐκεῖνοι, διὰ τοὺς ὁποίους γίνονται αἱ προσφοραί, καὶ δὴ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται διὰ τὰς τελετουργικὰς ὑπηρεσίας των (Ἄριθ. 18:8-31).

Ἐν τῇ γραφῇ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «καὶ δικαίωμασι σαρκός» ἡ λέξις «δικαίωμα» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «δικαιώσεις, ἱκανοποιήσεις» καὶ χρησιμοποιεῖται ἀντιστοίχως πρὸς τὸ «τελειῶ» τῆς φράσεως «κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα», τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς δικαιώσεως, σημαίνει «δικαιῶ». Διὰ τὸ «τελειῶ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δικαιῶ» βλέπε τὴν ἐρμηνεῖαν τῶν Φιλ. 3:12, Ἑβρ. 7:19, 11:40, 12:23, Ἰακ. 2:22 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου. Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ: Τὰ συμφώνως πρὸς τὸν μωσαϊκὸν νόμον προσφερόμενα «δῶρα» καὶ «θυσίαι» δὲν ἔχουν ἀνώτερον σκοπὸν, δὲν φέρουν ἀνώτερον ἀποτέλεσμα, ὡς εἶνε τὸ «κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα», ἀλλ' ἐπιβάλλονται μόνον χάριν βρωμάτων καὶ πομάτων καὶ καθάρσεων καὶ ἱκανοποιήσεων τῆς σαρκός, δι' ἄλλων λέξεων αὐτὰ τὰ πράγματα διατάσσονται δι' ὑλικοὺς καὶ σωματικοὺς σκοποὺς, διὰ νὰ τρώγῃ καὶ νὰ πίνῃ καὶ νὰ καθαρίζεται καὶ νὰ ἱκανοποιῆται τὸ σῶμα. Εἰς τὸν στίχ. 11 ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθεν ὡς ἀρχιερεὺς «τῶν μελλόντων ἀγαθῶν», τῶν πνευματικῶν καὶ ἀνωτέρων ἀγαθῶν. Τὰ «δῶρα» καὶ αἱ «θυσίαι» τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου εἶνε διὰ κατώτερα ἀγαθὰ, ὑλικά καὶ σωματικά, ἐνῶ ἡ προσφορὰ τοῦ ἀρχιερέως Χριστοῦ ἐξασφαλίζει ἀνώτερα ἀγαθὰ, πνευματικά. Τέλος δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει «καὶ δικαίωματι σαρκός», ἀλλὰ λέγει «καὶ δικαίωμασι σαρκός», διότι ὁ πληθυντικὸς «δικαίωμασι» συμφωνεῖ πρὸς τοὺς προηγουμένους πληθυντικοὺς «βρώμασι», «πόμασι», «διαφόροις βαπτισμοῖς», καὶ ἐπίσης διότι διὰ τῶν τροφῶν, τῶν ποτῶν καὶ τῶν διαφόρων καθάρσεων ἢ σὰρξ ἀπολαύει πολλῶν δικαιώσεων ἢ ἱκανοποιήσεων. Τὴν ἐνταῦθα ἔκφρασιν «δικαίωματα (=ἱκανοποιήσεις) σαρκός» ὡς πρὸς τὸν πληθυντικὸν «δικαίωματα» καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως αὐτῆς πρβλ. πρὸς τὴν ἐν Ἀποκ. 19:8 ἔκφρασιν «τὰ δικαίωματα τῶν ἁγίων» καὶ ἰδὲ τὴν ἐρμηνεῖαν ταύτης ἐν σελ. 574-575. Ἐπίσης ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τὸ «δικαίωματα σαρκός» πρβλ. πρὸς τὸ «πλησμονὴ σαρκός» ἐν Κολ. 2:23 καὶ ἰδὲ ἐρμηνεῖαν τούτου ἐν σελ. 355.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Αὐτὴ εἶνε σύμβολον διὰ τὸν παρόντα καιρόν, κατὰ τὸν ὅποιον προσφέρονται δῶρα καὶ θυσίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ δικαιώσουν τὸν προσφέροντα λατρείαν ὡς πρὸς τὴν συνείδησιν, ἀλλ' ἐπιβάλλονται μόνον χάριν τροφῶν καὶ ποτῶν καὶ διαφόρων καθάρσεων καὶ ἱκανοποιήσεων τῆς σαρκὸς μέχρι καιροῦ μεταρρυθμίσεως».

Ἐβρ. 10:9

«...ΙΝΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΣΤΗΣΗ»

«Τότε εἶρηκεν· Ἴδου ἤκω τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου. Ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ ῥῆμα «ἴστημι» ἢ «ἴστῶ». Νομίζουν, ὅτι τοῦτο χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «θεμελιῶν» ἢ «σπερεῶν» ἢ «στήνω καὶ βεβαιῶν» ἢ «συνιστῶ, ιδρύω». Ἄλλ' αἱ τοιαῦται ἐκδοχαὶ δὲν εἶνε εὐστοχοὶ καὶ ἱκανοποιητικαί.

Καθ' ἡμᾶς ἡ ἀκριβὴς ἐννοία τοῦ «ἴστημι» ἢ «ἴστῶ» εἶνε «δίδω ἰσχύν». Τοιαύτην ἐννοίαν τὸ ῥῆμα τοῦτο ἔχει καὶ ἐν Ῥωμ. 3:31, 10:3, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 214-215, 239). Ὁμοίως δὲ τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα οὐσιαστικὸν «στάσις» ἐν Ἐβρ. 9:8 σημαίνει «ἰσχύς». Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τούτου ἐν σελ. 429-430.

Ἐπὶ «τὸ πρῶτον» κατ' ἄλλους μὲν ἐρμηνευτὰς ἐννοεῖται τὸ πρῶτον μέρος τοῦ προηγουμένως ἐκ τοῦ Ψαλμοῦ 39, στίχ. 7-9, κατὰ τοὺς Ὁ' παρατεθέντος ἑδαφίου, τὸ ὅποιον ἀναφέρεται εἰς τὰς θυσίας, κατ' ἄλλους δ' ἐννοεῖται ἡ παλαιὰ ἱερωσύνη. Ἐπὶ δὲ «τὸ δεύτερον» κατ' ἄλλους μὲν ἐρμηνευτὰς ἐννοεῖται τὸ δεύτερον μέρος τοῦ παρατεθέντος ἑδαφίου, τὸ ὅποιον ἀναφέρεται εἰς τὴν θυσίαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, κατ' ἄλλους δ' ἐννοεῖται ἡ νέα ἱε-

ρωσύνη. Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς ὑπὸ «τὸ πρῶτον» ἐννοοῦνται αὐταὶ αὗται αἱ θυσίαι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ παρατιθεμένου χωρίου (στίχ. 8), ὄχι τὸ πρῶτον μέρος τοῦ χωρίου ἢ ἡ παλαιὰ ἱερωσύνη. Ὑπὸ δὲ «τὸ δεύτερον» ἐννοεῖται «τὸ θέλημα» (στίχ. 9), ὄχι τὸ δεύτερον μέρος τοῦ χωρίου ἢ ἡ νέα ἱερωσύνη. Ἀκριβῶς δὲ διότι ὁ Ἀπόστολος λέγων «τὸ δεύτερον» ἐννοεῖ «τὸ θέλημα», διὰ τοῦτο εἰς τὴν συνέχειαν, στίχ. 10, γράφει: «Ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν κλπ.».

Ὁ Χριστὸς καταργεῖ τὸ πρῶτον, τὰς θυσίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡς μὴ εὐαρέστους εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὴν δόσιν ἰσχύος εἰς τὸ δεύτερον, εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἦτο ἡ θυσία τοῦ σώματος αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μεταφράζομεν:

«Τότε εἶπεν: Ἴδου ἔρχομαι, διὰ τὴν δόσιν ἰσχύος, ὃ θελήμα σου. Καταργεῖ τὸ πρῶτον, διὰ τὴν δόσιν ἰσχύος εἰς τὸ δεύτερον.»

Ἑβρ. 10:19-20

«ΠΑΡΡΗΣΙΑ» – «ΟΔΟΣ ΠΡΟΣΦΑΤΟΣ ΚΑΙ ΖΩΣΑ»

«Ἐχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Ἁγίων ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ.»

Κατὰ τοῦ ἐξηγητὰς «παρρησία» ἐνταῦθα εἶνε ἡ παρρησία, τὸ θάρρος, ἢ πεποιθήσις. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν εἶνε ὀρθή. Ἡ ἔννοια τῆς παρρησίας, τοῦ θάρρους, τῆς πεποιθήσεως περιέχεται ἄλλαχού, ἐν τῇ φράσει «ἐν πληροφορίᾳ πίστεως» ἐν στίχ. 22. Ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἢ λέξις «παρρησία» δὲν ἔχει ὑποκειμενικήν, ἀλλ' ἀντικειμενικήν ἔννοιαν καὶ σημαίνει «ἐλευθερία». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει καὶ ἐν Β' Κορ. 3:12, Ἐφεσ. 3:12, καθὼς ὑποστηρίζομεν

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ἄρθρον παραλείπεται.

κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οικείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 285-286, 312-313 ἀντιστοίχως). Τὸ δεύτερον ἐκ τῶν χωρίων τούτων εἶνε ὁμοιον πρὸς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον, ὥστε τὸ ἐν νὰ βοηθῆ διὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἐτέρου. Ἡ φράσις, «Ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, *παρρησίαν* εἰς τὴν εἰσοδὸν τῶν Ἁγίων», ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ «εἰς» εἶνε τελικὸν καὶ ὄχι ἀναφορικόν, σημαίνει: «Ἀφοῦ λοιπόν, ἀδελφοί, ἔχομεν *ἐλευθερίαν* διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ Ἅγια, ἢ, ἄλλως, Ἅγια ἁγίων».

Ἡ «*παρρησία*», τουτέστιν ἡ *ἐλευθερία*, τὴν ὁποίαν ἔχομεν διὰ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὰ Ἅγια, τὰ ἐπουράνια δηλονότι Ἅγια, εἶνε ἡ «*ὁδός*», τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ «*ἐνεκαίνισεν*» ὁ Ἰησοῦς. Προηγουμένως δὲν ὑπῆρχεν ἐλευθερία διὰ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὰ Ἅγια, ἀλλ' ἐμπόδιον, διότι δὲν ὑπῆρχεν ὁδός. Τώρα ὑπάρχει ἐλευθερία διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ Ἅγια, διότι ὑπάρχει ὁδός.

Ἡ γνώμη, ὅτι τὸ «*ἐνεκαίνισεν*» σημαίνει «*ἐνεκαίνιασεν, ἐχρησιμοποίησε πρῶτος*», εἰς ἡμᾶς δὲν φαίνεται ὀρθή. Βεβαίως ὁ Ἰησοῦς ἐβάδισε πρῶτος τὴν ὁδὸν πρὸς τὰ Ἅγια, εἰσήλθε πρῶτος εἰς τὸν οὐρανόν, «*πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν*» (6:20). Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς τὸ «*ἐγκαίνιζω*» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*δημιουργῶ*», ὅπως ἐν Ψαλμ. 50:12(51:10), ὅπου τὸ «*ἐγκαίνισον*» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸ «*κτίσον*», τουτέστι «*δημιούργησον*» (Πρβλ. «*ἐγκαίνισον σημεία*», Σοφ. Σειρ. 36[33]:5). Κατὰ ταῦτα ἡ φράσις, «*ἦν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδόν*», σημαίνει, «*τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε, διήνοιξε, χάριν ἡμῶν*». Ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ εἴπῃ, ποῖος ἐχρησιμοποίησε πρῶτος τὴν πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁδόν, ἀλλ' ἐνδιαφέρεται νὰ τονίσῃ αὐτὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἐδημιουργήθη καὶ ὑπάρχει δι' ἡμᾶς ὁδός, ὥστε νὰ δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν οὐρανόν. Δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον δὲν ὁμιλεῖ περὶ «*τοῦ καταπετάσματος*» μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ὑπερφυσικοῦ κόσμου, διὰ τοῦ ὁποίου διήλθεν ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἀνάληψίν του, ὅπως ἔπραξεν εἰς τὸ 6:19-20, ἀλλ' ὁμιλεῖ περὶ «*τοῦ καταπετάσματος*», τὸ ὁποῖον εἶνε ἡ σὰρξ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ἰησοῦς ἤνοιξε τὴν πρὸς τὰ Ἅγια ὁδόν. Ὅμοίως ὁμιλεῖ διὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ φράσις, «*διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ*», παρέχει εἰς τοὺς ἑρμηνευτὰς πράγματα. Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει μεγάλη δυσκολία ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ. Τὸ *καταπέτασμα* τῆς σαρκὸς τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν ὁδὸν διὰ τὰ Ἅγια συνδέεται

ὡς ἐξῆς: Τὴν ἡμέραν τοῦ Ἐξιλασμοῦ ὁ ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων διὰ τοῦ καταπετάσματος τοῦ ναοῦ εἰσῆρχετο εἰς τὰ Ἅγια. Καὶ οὕτως ἐπ' ὀλίγον διὰ τοῦ καταπετάσματος ἠνοιέτο ὁδὸς πρὸς τὰ Ἅγια. Τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχιερέως Ἰησοῦ «τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω» (Ματθ. 27:51, Μάρκ. 15:38), καὶ οὕτως ἠνοιχθῆ ὁδὸς πρὸς τὰ Ἅγια. Ταῦτα εἶχον συμβολικὴν σημασίαν. Ἡ σὰρξ τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ἄλλο τοῦτο καταπέτασμα, διὰ τοῦ πάθους οἰονεῖ ἐσχίσθη, καὶ οὕτως ἠνοιχθῆ ἡ ὁδὸς πρὸς τὰ ἄλλα Ἅγια, τὰ ἐπουράνια.

Τὸ αὐτὸ κατ' οὐσίαν πρᾶγμα λέγεται ἐν τῷ χωρίῳ κατὰ δύο τρόπους: Ἡ «παρρησία» ἐπετεύχθη «ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἰησοῦ». – Ἡ «ὁδὸς» ἠνοιχθῆ «διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ», πλέον συγκεκριμένως, διὰ τῆς σταυρώσεως καὶ θανατώσεως τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ.

Διὰ ν' ἀνοιχθῆ ὁ δρόμος πρὸς τὸν οὐρανόν, διὰ τῶν ἡλῶν ἠνοιχθῆ ἡ σὰρξ τοῦ Ἰησοῦ!

Τὴν «ὁδόν», τὴν ὁποίαν διὰ τῆς θυσίας του ἠνοιξεν ὁ Ἰησοῦς, παραδόξως ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει «ζῶσαν». Οὕτω δὲ ὀνομάζει ταύτην κατὰ μίαν μὲν γνώμην, διότι αὐτὴ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ζωὴν· κατ' ἄλλην γνώμην, διότι ὁ Σωτὴρ, ὅστις διήνοιξεν αὐτήν, ἀπέθανε μὲν, ἀλλ' ἀνέστη καὶ εἶνε ζῶν· κατ' ἄλλην δὲ γνώμην, διότι αὐτὴ διαιωνίζει, εἶνε αἰωνία. Ὡς πρὸς τὴν πρώτην γνώμην ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι αὐτὴ θὰ ἦτο ὀρθή, ἂν ὁ Ἀπόστολος δὲν ἔλεγεν, «ὁδὸν ζῶσαν», ἀλλ' «ὁδὸν ζωῆς». Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν γνώμην ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἄλλο εἶνε ὁ ἀναστάς καὶ ζῶν Σωτὴρ, καὶ ἄλλο εἶνε ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ θανάτου του διήνοιξεν ὁ Σωτὴρ. Ἐν Ἰωάν. 14:6 ὁ Χριστὸς ταυτίζεται μετὰ τῆς ἐκεῖ «ὁδοῦ». Ἀλλ' ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ διακρίνεται ἀπὸ τῆς «ὁδοῦ». Ἄλλωστε ὁ Χριστὸς διήνοιξε τὴν «ὁδόν» διὰ τοῦ θανάτου, ὡς νεκρὸς καὶ ὄχι ὡς ζῶν. Ὅρθη καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ τρίτη γνώμη, καθ' ἣν ὁ Ἀπόστολος τὴν «ὁδόν» ὀνομάζει «ζῶσαν», διότι αὐτὴ διαιωνίζει, εἶνε αἰωνία. Ἐν τῇ Γραφῇ ὑπάρχουν ὁμοίαι ἐκφράσεις. Οὕτως ἐν Α' Πέτρ. 1:3 γίνεται λόγος δι' «ἐλπίδα ζῶσαν», ὅπερ παραλληλίζεται πρὸς τὸ «κληρονομίαν ἀφθαρτον» τοῦ ἐπομένου στίχ. 4 καὶ κατ' οὐσίαν σημαίνει μετ' ἐκείνου τὸ αὐτό, ἥτοι «αἰώνιον ἐλπίζόμενον ἀγαθόν». Ἐν Α' Πέτρ. 1:23 γίνεται λόγος περὶ «λόγου ζῶντος... καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα». Αἱ ἐκφράσεις

«ζῶντος» καὶ «μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα» εἶνε ἰσοδύναμοι, σημαίνουν, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀθάνατος καὶ αἰώνιος, ὅπως καὶ ἡ συνάφεια δεικνύει. Κατὰ ταῦτα τὸ «ὁδὸς ζῶσα» σημαίνει «ὁδὸς αἰωνία». Ἐν Ψαλμ. 138(139):24 ἀπαντᾷ ἡ ἔκφρασις «ὁδὸς αἰωνία» καὶ ἐν Ἱερ. 6:16 ἡ ἰσοδύναμος ἔκφρασις «τρίβος αἰώνιος», ἡ ὁποία ἀπαντᾷ καὶ ἐν 18:15 κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν. Ἡ «ὁδός», τὴν ὁποίαν ἠνοιξεν ὁ Ἰησοῦς, δὲν εἶνε μόνον «πρόσφατος», ἀλλὰ καὶ «ζῶσα»· δὲν εἶνε μόνον νέα, ἀλλὰ καὶ μὴ παλαιουμένη, μὴ καταστρεφομένη, αἰωνία. Ὅπως ὁ Χριστὸς εἶνε αἰώνιος ἀρχιερεὺς καὶ θὰ ἐκτελεῖ πάντοτε τὸ ἀρχιερατικὸν λειτούργημά του, μέχρις, ἐννοεῖται, τῆς Δευτέρας Παρουσίας, οὕτω καὶ ἡ ὁδὸς του εἶναι αἰωνία καὶ θὰ ὀδηγῇ πάντοτε, μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας, εἰς τὰ ἐπουράνια Ἅγια τῶν ἁγίων.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ἀφοῦ λοιπόν, ἀδελφοί, διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ ἔχομεν τὴν ἐλευθερίαν διὰ τὴν εἰσέλθωμεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, τὴν νέαν δηλαδὴ καὶ αἰωνίαν ὁδόν, τὴν ὁποίαν διὰ μέσου τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι τῆς σαρκὸς του, διήνοιξε δι' ἡμᾶς».

Ἑβρ. 11:7

«ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΔΕΠΩ ΒΛΕΠΟΜΕΝΩΝ ΕΥΛΑΒΗΘΕΙΣ»

«Πίστει χρηματισθεὶς Νῶε,¹ περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων εὐλαβηθεὶς,¹ κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος».

Ἐνταῦθα τὴν φράσιν «περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων» οἱ ἐξηγηταὶ συνδέουν πρὸς τὴν μετοχὴν «χρηματισθεὶς», ὁπότε προκύπτει

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι θέτουν τὸ κόμμα μετὰ τὴν λέξιν βλεπομένων.

ἡ ἐξῆς ἔννοια: Ὁ Νῶε ἔλαβεν ἀποκάλυψιν ἢ προειδοποιήθη δι' ἀποκαλύψεως¹ περὶ πραγμάτων, τὰ ὅποια δὲν ἔβλεπεν ἀκόμη, ἤτοι περὶ τοῦ κατακλισμοῦ. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὸν Νῶε ἀπεκαλύφθησαν πράγματα, τὰ ὅποια δὲν ἔβλεπεν ἀκόμη, δὲν εἶνε ἐπιτυχής. Δὲν εἶνε αὐτονόητον, ὅτι ἡ πρὸς τινα ἀποκάλυψις ἀναφέρεται εἰς πράγματα, τὰ ὅποια οὗτος δὲν βλέπει ἀκόμη; Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεχθῆ, ὅτι εἰς τὸν Νῶε ἀπεκαλύφθησαν καὶ πράγματα, τὰ ὅποια οὗτος ἤδη ἔβλεπεν; Ἀσφαλῶς ὄχι!

Καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ φράσει «περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων» ἡ πρόθεσις «περὶ» δὲν εἶνε ἀναφορική, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' αἰτιολογική, ὅπως καὶ ἀλλαγῶ, π.χ. ἐν Γεν. 21:25, 27:4, Β' Βασ. 21:1, Γ' Βασ. 20:22, Τωβ. 2:8, καὶ ἡ ἐν λόγῳ φράσις δὲν συνδέεται πρὸς τὴν μετοχὴν «χρηματισθεὶς», ἀλλ' «εὐλαβηθεὶς» κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Ἐξ αἰτίας πραγμάτων, τὰ ὅποια δὲν ἔβλεπεν ἀκόμη, τοῦ κατακλισμοῦ δηλαδή, ὁ Νῶε ἐφοβήθη. Ὁ κόσμος δὲν ἐφοβήθη, ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπεν ἀκόμη τὸν κατακλισμὸν καὶ δὲν ἐπίστευεν. Ὁ Νῶε ὁμως ἔνεκα τῆς πίστεώς του («πίστει»), καίτοι καὶ αὐτὸς δὲν ἔβλεπεν ἀκόμη τὸν κατακλισμὸν, ἐφοβήθη ἐξ αὐτοῦ καὶ κατεσκεύασε κιβωτὸν πρὸς σωτηρίαν. Κατὰ ταῦτα ὁ Νῶε ἐφοβήθη ἐκ «τῶν μηδέπω βλεπομένων», τουτέστι τοῦ κατακλισμοῦ, ἐπειδὴ ἐπίστευεν εἰς «τὰ μηδέπω βλεπόμενα». Ἡ εὐσεβὴς δηλονότι συμπεριφορὰ τοῦ Νῶε ἐν ὄψει τοῦ κατακλισμοῦ ὡς ἀπωτέραν καὶ βασικὴν αἰτίαν εἶχε τὴν πίστιν εἰς τὰ μὴ βλεπόμενα, ὅπερ εἶνε σύμφωνον πρὸς τὸν ὄρισμὸν τῆς πίστεως ἐν στίχ. 1, «Ἔστι πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις², πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων», τουτέστιν, «Ἡ πίστις εἶνε πεποιθήσις² περὶ ἐλπίζομένων, βεβαιότης περὶ μὴ βλεπομένων πραγμάτων».

Διὰ τῆς φράσεως «δι' ἧς» οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀπώτερον «πίστει», ἐνῶ καθ' ἡμᾶς ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐγγύτερον «κιβωτόν». Οἱ ἐξηγηταὶ δηλαδή νομίζουν, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ φράσις σημαίνει «διὰ τῆς ὁποίας πίστεως», ἐνῶ ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι σημαίνει «διὰ τῆς ὁποίας κιβωτοῦ». Ἄν ἡ εἰρημένη φράσις ἀνεφέρετο εἰς τὸ «πίστει», μετ' αὐτὴν θὰ ἐτίθετο καὶ. Ὁ Ἀπόστολος δηλαδή θὰ ἔλεγε: «Πίστει... κατεσκεύασε κιβω-

1. Ἦεν Λουκ. 2:26 σαφῶς τὸ «χρηματίζω» σημαίνει «ἀποκαλύπτω».

2. Ἡ «ὑπόστασις» σημαίνει «πεποιθήσις» καὶ ἐν 3:14 («ἀρχὴ ὑποστάσεως» = ἀρχικὴ πεποιθήσις, ἀρχικὴ πίστις).

τόν... δι' ἧς (πίστεως) καὶ κατέκρινε τὸν κόσμον», τουτέστι, «Λόγῳ πίστεως κατεσκεύασε κιβωτόν, διὰ τῆς ὁποίας (πίστεως) ἐπίσης κατεδίκασε τὸν κόσμον». Ἡ, μᾶλλον, ἂν ἡ εἰρημένη φράσις ἀνεφέρετο εἰς τὸ «πίστει», ἢ διατύπωσίς της θὰ ἦτο διάφορος, «καὶ δι' αὐτῆς». Ὁ Ἀπόστολος δηλαδὴ θὰ ἔλεγε: «Πίστει... κατεσκεύασε κιβωτόν... καὶ δι' αὐτῆς κατέκρινε τὸν κόσμον». Ἐν στίχ. 4 ὁ Ἀπόστολος γράφει: «Πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Κάιν προσήνεγκε τῷ Θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανῶν ἔτι λαλεῖται». Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀπαντᾷ καὶ ἡ φράσις «δι' ἧς» καὶ ἡ φράσις «καὶ δι' αὐτῆς». Ὅπως δὲ αἱ δύο αὗται φράσεις ἔχουν διαφορὰν κατὰ τὴν διατύπωσιν, οὕτως ἔχουν διαφορὰν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀναφορὰν· ἡ φράσις «καὶ δι' αὐτῆς» ἀναμφιβόλως ἀναφέρεται εἰς τὸ «πίστει», ἐνῶ ἡ φράσις «δι' αὐτῆς» καθ' ἡμᾶς ἀναφέρεται εἰς τὸ «πλείονα θυσίαν». Τέλος, ἂν ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἔδαφίῳ ἡ φράσις «δι' ἧς» ἀνεφέρετο εἰς τὸ «πίστει» καὶ ὄχι εἰς τὸ «κιβωτόν», θὰ εἶχομεν ἀφόρητον παλιλλογίαν. Διότι τὸ «δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος» θὰ ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς τοῦτο· διὰ πίστεως κατεδίκασε τὸν κόσμον καὶ ἐκληρονόμησε τὴν διὰ πίστεως δικαίωσιν!

Τὸ «δι' ἧς» λοιπὸν ἀναφέρεται εἰς τὸ «κιβωτόν». Ὁ Νῶε διὰ τῆς κιβωτοῦ, τὴν ὁποίαν κατεσκεύασε, κατέκρινε τὸν κόσμον, ὄν τρόπον κατὰ τὸ Ματθ. 12:41-42 οἱ Νινευῖται διὰ τῆς μετανοίας των κατόπιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰωνᾶ καὶ ἡ βασίλισσα τοῦ νότρου διὰ τῆς μεταβάσεώς της ἐκ περάτων γῆς πρὸς τὸν Σολομῶντα διὰ ν' ἀκούσῃ τὴν σοφίαν του θὰ κατακρίνουν τὴν ἄπιστον γενεὰν τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως. Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι διὰ τῶν καλῶν ἔργων των καταδικάζουν τοὺς κακοὺς, διότι δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἀποδεικνύουν, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι θὰ ἠδύναντο νὰ πράξουν τὰ καλά, ἀλλὰ δὲν πράττουν αὐτά. Ἐπίσης διὰ τῆς κιβωτοῦ, ἔργου ὑπακοῆς ἐκ πίστεως, ὁ Νῶε «τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος», ἐπέτυχε δηλαδὴ τὴν εἰς τὴν πίστιν βασιζομένην δικαίωσιν, ὄν τρόπον κατὰ τὸ Ἰακ. 2:21 ὁ Ἀβραὰμ ἐδικαιώθη ἐξ ἔργων ἀναβιβάσας τὸν υἱόν του ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνίστα ὑπακοὴν τοῦ πατριάρχου ἐκ πίστεως προερχομένην.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Λόγω πίστεως ὁ Νῶε, ὅταν ἔλαβεν ἀποκάλυψιν¹, φοβηθεὶς διὰ πράγματα, τὰ ὅποια ἀκόμη δὲν ἔβλεπε, κατεσκεύασε κιβωτὸν πρὸς σωτηρίαν τῆς οἰκογενείας του, διὰ τῆς ὁποίας² κατεδίκασε τὸν κόσμον καὶ ἐκληρονόμησε³ τὴν ἐπὶ τῆ βάσει τῆς πίστεως δικαίωσιν».

-
1. Ἦ, προειδοποίησιν δι' ἀποκαλύψεως
  2. Ἐννοεῖται κιβωτοῦ
  3. Ἦ, ἐπέτυχε

Ἑβρ. 11:17-19

«ΕΝ ΠΑΡΑΒΟΛῃ ΕΚΟΜΙΣΑΤΟ»

«Πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα, λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ Θεός· ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο».

Ἑρμηνευτικὴν δυσκολίαν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ παρέχει ἡ φράσις «ἐν παραβολῇ». Κατὰ τινὰ ἑρμηνεῖαν ἡ φράσις αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «παραβόλως» ἢ «ἐκ παραβολῆς» καὶ σημαίνει «ἐκ παρακινδυνεύματος», ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἀβραὰμ ἔλαβεν ὀπίσω τὸν Ἰσαὰκ, καθ' ἣν στιγμὴν ἦτο ἐκτεθειμένος εἰς τὸν κίνδυνον νὰ σφαγῇ. Κατ' ἄλλην ἑρμηνεῖαν ἡ εἰρημένη φράσις σημαίνει «ἐν ὑποδείγματι, ἐν τῷ ὑποδειχθέντι κριῶ, ἀντὶ τοῦ ὑποδειχθέντος κριοῦ». Ὁ Ἀβραὰμ δηλαδὴ ἐθύσασε τὸν ὑποδειχθέντα κριὸν καὶ ἀντ' ἐκείνου ἔλαβεν ὀπίσω τὸν Ἰσαὰκ. Κατ' ἄλλην δὲ γνώμην ἡ ἐν λόγῳ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «ἐν τύπῳ, ἐν ὁμοιώσει, ἐν συμβόλῳ». Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν γνώμην ὁ Ἀβραὰμ ἔλαβεν ὀπίσω τὸν Ἰσαὰκ γενόμενον τύπον τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ γενικώτερον τῆς ἀναστάσεως. Ἡ τρίτη αὕτη γνώμη θεωρεῖται

καλλιτέρα καὶ εἶνε ἐπικρατεστέρα. Ἄλλ' οὐδεμία γνώμη φαίνεται ἱκανοποιητική. Ὡς πρὸς τὴν τρίτην δὲ γνώμην, ἢ ὅποια θεωρεῖται καλλιτέρα καὶ εἶνε ἐπικρατεστέρα, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος λέγει «ἐν παραβολῇ» ἀπολύτως, ἄνευ προσδιορισμοῦ, δὲν λέγει «ἐν παραβολῇ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ», ἢ «ἐν παραβολῇ τῆς ἀναστάσεως (γενικώτερον)». Ἐκτὸς δὲ τούτου κακῶς ἢ ἀναβίβασις τοῦ Ἰσαὰκ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου θεωρεῖται τύπος ἢ σύμβολον τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ τελικῶς ὁ Ἰσαὰκ δὲν ἐθυσιάσθη, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἐθυσιάσθη. Εἰς τὴν ἔνστασιν, ὅτι ὁ Ἰσαὰκ ἐθυσιάσθη κατὰ προαίρεσιν, ἔχομεν ν' ἀντιπαρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐθυσιάσθη κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ πραγματικῶς. Ἐπὶ πλέον δέ, ἢ πρὸς θυσίαν προαίρεσις ἦτο τοῦ Ἀβραάμ, ὄχι τοῦ Ἰσαάκ, ὁ ὁποῖος ὠδηγεῖτο πρὸς θυσίαν ἐν ἀγνοίᾳ του. Τύπος ἢ σύμβολον τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ εἶνε ἡ θυσία τοῦ κριοῦ, ὁ ὁποῖος ἐσφάγη ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ, ἢ δὲ διάσωσις τοῦ Ἰσαάκ ἐκ τοῦ θανάτου εἶνε τύπος ἢ σύμβολον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἕνεκα τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ἡμῶν.

Καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις «παραβολή» τῆς ἐπιμάχου φράσεως τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου σημαίνει «παροιμία» ἐπὶ καλῆς σημασίας, «θρύλος», «δόξα». Ἐν Σοφ. Σολ. 5:4 ἀναγινώσκομεν: «Οὗτος ἦν ὃν ἔσχομέν ποτε εἰς γέλωτα καὶ εἰς παραβολὴν ὄνειδισμοῦ οἱ ἄφρονες». Ἡ ἐνταῦθα ἔκφρασις «παραβολὴ ὄνειδισμοῦ» σημαίνει, ὅτι ὑπάρχει καὶ τὸ ἀντίθετον, ἦτοι «παραβολὴ τιμῆς, παραβολὴ δόξης». Δι' ἄλλων λέξεων, ὁ ὅρος «παραβολή» ἔχει καὶ κακὴν σημασίαν, σημαίνων ὄνειδισμόν, καὶ καλὴν σημασίαν, σημαίνων τιμὴν, δόξαν. Κακὴν σημασίαν ἔχει π.χ. ἐν Ψαλμ. 68:12 (69:11), Ἱερ. 24:9 («εἰς ὄνειδισμόν καὶ εἰς παραβολήν», ὅπου οἱ ὅροι «ὄνειδισμός» καὶ «παραβολή» χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως), καλὴν δὲ σημασίαν ἔχει ἐν τῷ προκειμένῳ ἀποστολικῷ χωρίῳ. Ἡ τελευταία πρότασις τοῦ χωρίου, «ὄθεν καὶ ἐν παραβολῇ αὐτὸν ἐκομίσατο», σημαίνει, ὅτι λόγῳ τῆς πίστεώς του ὁ Ἀβραάμ δὲν ἀφέθη νὰ σφάξῃ τὸν Ἰσαάκ, ἀλλ' ἔλαβεν αὐτὸν πάλιν, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον, ὥστε ἔγινε παροιμιώδης, θρυλικός· ἢ, ἔλαβεν αὐτὸν ὀπίσω «ἐν δόξῃ, μετὰ δό-

1. Δημωδῶς καὶ λογοτεχνικῶς θὰ ἐλέγομεν: «τὸν πῆρε πίσω τυλιγμένο στὸ θρύλο». Ἐν Ἰὼβ 17:6 διὰ τῆς λέξεως «θρύλημα», ἀλλ' ἐπὶ κακῆς σημασίας, οἱ Ὁ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀποδίδουν τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν, τὴν ὅποιαν εἰς ἄλλας περιπτώσεις μεταφράζουν «παραβολή».

ξης, ἔνδοξον». Ἐπειδὴ ὁ Ἀβραάμ λόγῳ τῆς μεγάλης πίστεώς του ἐσκέφθη, ὅτι ὁ Θεὸς ἠδύνατο ν' ἀναστήσῃ τὸν υἱὸν του ἐκ νεκρῶν καὶ οὕτω ν' ἀποκτήσῃ ἀπογόνους ἐξ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἔλαβεν αὐτὸν ὀπίσω, ὅπως ἐὰν ἐσφάζετο καὶ ἀνίστατο ἐκ νεκρῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἐπίσης ἢ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις εἶνε τὸ κορυφαῖον καὶ τὸ πλεόν ἔνδοξον θαῦμα, διὰ τοῦτο ἔλαβεν αὐτὸν ὀπίσω ἔνδοξον, ὅπως ἐὰν ἀνίστατο ἐκ νεκρῶν. Ὁ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἀναβίβασθεις καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τῆ ἐπεμβάσει τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς σφαγῆς διασωθεις Ἰσαὰκ δὲν εἶνε ὀλιγώτερον τοῦ τετραήμερου Λαζάρου ἐξακουστός καὶ ἔνδοξος. Ἡ ἀναβίβασις εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἡ θαυμαστὴ διάσωσις ἐκ τῆς σφαγῆς κατέστησαν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ μεγάλου εἰς τὴν πίστιν Ἀβραάμ περιώνυμον καὶ περιλάλητον εἰς τοὺς αἰῶνας. Πρὸλ. τὸ ἐν στίχ. 4 «καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανῶν ἔτι λαλεῖται!».

Ἀξία παρατηρήσεως καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ παρακειμένου «προσενήνοχεν» καὶ τοῦ παρατατικοῦ «προσέφερον». Καθ' ἡμᾶς τὸ «προσενήνοχεν» σημαίνει ἀπλῶς «προσήγαγε πρὸς θυσίαν» καὶ ὄχι «ἐθύσiasεν» (Πρὸλ. Ἰακ. 2:21, «ἀνενέγκας ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον»). Τὸ δὲ «προσέφερε» σημαίνει, ὅτι ἡ θυσία τελικῶς δὲν ἔγινε, ἀλλ' ὁ Ἀβραάμ πάντως ἐθύσiasε τὸν υἱὸν του, ἀναντιρρήτως καὶ προθύμως ἔβαινε πρὸς τὴν θυσίαν, ἦτο ἔτοιμος νὰ καταφέρῃ τὴν μάχαιραν καὶ νὰ σφάζῃ τὸν μονογενῆ του.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐκ πίστεως ὁ Ἀβραάμ, ὅταν ἐδοκιμάζετο, προσήγαγε πρὸς θυσίαν τὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὸν μονογενῆ ἐθύσiasεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὰς ὑποσχέσεις, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐλέχθη, “Ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ θὰ προέλθουν οἱ ἀπόγονοί σου”. Διότι ἐσκέφθη, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται καὶ ἐκ νεκρῶν νὰ ἀνιστᾶ. Διὰ τοῦτο ἔλαβεν αὐτὸν πάλιν, καὶ μάλιστα μετὰ δόξης¹».

1. Κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον. Οἱ Nestle - Aland ἔχουν λαλεῖ

2. Ἡ, ἔλαβεν αὐτὸν ὀπίσω, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον, ὥστε κατέστη ἔνδοξος (περιώνυμος, ἐξακουστός, περιλάλητος).

Ἑβρ. 11:37-38

«ΠΕΡΙΗΛΘΟΝ ΕΝ ΜΗΛΩΤΑΙΣ», «ΘΛΙΒΟΜΕΝΟΙ»

«Ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν¹, ἐν φόνω μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγίοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος κόσμος ἐν² ἐρημίαις πλατώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «ἐπειράσθησαν» σημαίνει «ἐδοκιμάσθησαν, ἐβασανίσθησαν». Καὶ ἐννοεῖται δι' αὐτοῦ ἢ ὁ βασανισμὸς ἐκ τοῦ πριονίσματος («ἐπρίσθησαν»), ἢ γενικώτερον ἡ ποικιλία τῶν βασανιστηρίων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπεβλήθησαν οἱ μάρτυρες πρὸ τοῦ θανάτου των.

Τὸ «περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγίοις δέρμασιν» κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς σημαίνει «περιεπλανήθησαν φοροῦντες δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν». Τὸ «περιῆλθον» δηλαδὴ ἐκλαμβάνεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «περιεπλανήθησαν». Ἄλλ' ἡ ἐννοία τῆς περιπλανήσεως τῶν ἁγίων περιέχεται εἰς ἄλλην λέξιν τοῦ χωρίου, τὴν μετοχὴν «πλανώμενοι». Ἄξια δὲ παρατηρήσεως καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ χρόνου μεταξὺ τοῦ ῥήματος «περιῆλθον» καὶ τῆς μετοχῆς «πλανώμενοι». Καθ' ἡμᾶς τὸ «περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγίοις δέρμασιν» σημαίνει «περιεβλήθησαν, ἐνεδύθησαν δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν». Διὰ τὴν ἔκφρασιν «περιέρχεσθαι ἐν τινι» ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ «περιβάλλεσθαι τι, ἐνδύεσθαι τι» πρβλ. τὴν ἐν Ἱερ. 38:22 κατὰ τοὺς Ὁ φράσιν «ἐν σωτηρίᾳ περιελεύσονται ἄνθρωποι», ἡ ὁποία μεταφράζεται «οἱ ἄνθρωποι θὰ περιβληθοῦν, θὰ ἐνδυθοῦν σωτηρίαν». Διὰ τὴν τοιαύτην δὲ μετάφρασιν, καθ' ἣν ἐνδύεται τις σωτηρίαν, πρβλ. Β' Παρ. 6:41 («οἱ ἱερεῖς σου, Κύριε ὁ Θεός, ἐνδύσαιντο σωτηρίαν»), Ψαλμ. 131(132):16 («τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν»).

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ἐπειράσθησαν παραλείπεται.
2. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν ἐπί!

Τὸ «θλιβόμενοι» δὲν σημαίνει «θλιβόμενοι, στενοχωρούμενοι» ἢ «διωκόμενοι» ἢ «καταπιεζόμενοι», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων Πράξ. 7:11, Β΄ Κορ. 8:2,13, Φίλιπ. 4:14, Ἀποκ. 2:9 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ β΄ τόμου τῶν ἐρμηνειῶν, ὅπου παραπέμπομεν, ἐδείχθη, ὅτι ἡ λέξις «θλίψις» ἔχει καὶ οἰκονομικὴν σημασίαν, σημαίνουσα τὴν ἔλλειψιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, τὴν ἔνδειαν, τὴν πτωχείαν, τὴν πενίαν. Ὅπως δὲ τὸ οὐσιαστικὸν «θλίψις» ἔχει οἰκονομικὴν σημασίαν, οὕτω καὶ τὸ ῥῆμα «θλίβομαι» ἔχει τοιαύτην σημασίαν, σημαίνει δηλαδὴ «εὐρίσκομαι εἰς κατάστασιν ἀνεχειᾶς, δυστυχῶ, πένομαι». Παραθέτομεν σχετικῶς καὶ ἐξηγοῦμεν δύο χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης:

«Ὅταν δοκῇ ἤδη πεπληρῶσθαι, θλιθήσεται, πᾶσα δὲ ἀνάγκη ἐπ' αὐτὸν ἐπελεύσεται» (Ἰώβ 20:22).

Τὸ χωρίον τοῦτο, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ «θλιθήσεται» περιέχει ἔννοιαν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ «πεπληρῶσθαι» καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἀνάγκη», σημαίνει:

«Ὅταν νομίζῃ, ὅτι τώρα πλέον εἶνε πλήρης ἀγαθῶν (ἤ, ἔχει γίνει πλούσιος), θὰ περιέλθῃ εἰς ἔνδειαν (ἤ, θὰ πτωχεύσῃ), καὶ πᾶσα στέρησις θὰ ἐπιπέσῃ ἐπ' αὐτόν». Ἰδὲ καὶ τοὺς προηγουμένους στίχ. 15-21.

«Ἰκέτην θλιβόμενον μὴ ἀπαναίνου, καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ πτωχοῦ» (Σοφ. Σειρ. 4:4).

Ἡ μετοχὴ «θλιβόμενος» σημαίνει «ὑποφέρων λόγῳ ἐλλείψεως ὑλικῶν ἀγαθῶν, εὐρισκόμενος ἐν ἀνάγκῃ, πενόμενος, δυστυχῶν». Κατ' οὐσίαν ἡ λέξις αὕτη σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ λέξις «πτωχός», πρὸς τὴν ὁποίαν παραλληλίζεται. Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δυστυχεῖ καὶ παρακαλεῖ, νὰ μὴ ἀρνήσῃ καὶ ἀπὸ πτωχόν νὰ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου». Ἰδὲ καὶ τὴν συνάφειαν τοῦ χωρίου.

Καὶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικῷ χωρίῳ τὸ «θλίβομαι» χρησιμοποιεῖται ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔννοιαν. Ἡ μετοχὴ δηλαδὴ «θλιβόμενοι», ὅπως ἡ συνάφεια αὐτῆς δεικνύει, σημαίνει «πενόμενοι».

Σημειωτέον δέ, ὅτι καὶ ἐν Α΄ Τιμ. 5:10 τὸ «θλιβόμενοι» ἔχει οἰκονομικὴν ἔννοιαν, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 381-382).

Ἡ φράσις «ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος» θεωρεῖται παρενθετικῆ. Ἄλλ' ἡμεῖς θεωροῦμεν τὴν φράσιν ταύτην στενότατα συνεχο-

μένην πρὸς τὴν ἀκολουθοῦσαν φράσιν «ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι κλπ.». Ὡς «κόσμος» ἐνταῦθα ἐννοεῖται τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία. Ἀντιτίθεται δὲ «ὁ κόσμος» πρὸς τὰς «ἐρημίας», τὰ «ὄρη», τὰ «σπήλαια» καὶ τὰς «ὅπας τῆς γῆς». Ἡ ἀντίθεσις αὕτη βοηθεῖ πρὸς ἐρμηνείαν. Ἡ ἀναφορική πρότασις «ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος» ὑποκρύπτει αἰτιολογικὴν ἔννοιαν καὶ μετὰ τῆς ἐπομένης φράσεως «ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι κλπ.» σημαίνει: Ἐπειδὴ ὁ κόσμος δὲν ἦτο ἄξιος αὐτῶν, περιεπλανῶντο εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια καὶ τὰς ὅπας τῆς γῆς. Ἐπειδὴ, δι' ἄλλων λέξεων, ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία δὲν ἦτο ἄξια διὰ νὰ ἔχη πλησίον αὐτῆς τοὺς ἁγίους αὐτοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐδίωκεν αὐτούς, διὰ τοῦτο οὗτοι ἔφευγον μακρὰν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας εἰς ἐρήμους τόπους. Ἡ ἀναφορική πρότασις «ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος» ὡς ὑποκρύπτουσα αἰτιολογικὴν ἔννοιαν εἶνε ἀνάλογος π.χ. τῆς ἐν Πράξ. 13:37 ἀναφορικῆς προτάσεως «ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν», διότι καὶ ἡ πρότασις αὕτη ὑποκρύπτει αἰτιολογικὴν ἔννοιαν καὶ μετὰ τῆς ἀκολουθοῦσης εἰς αὐτὴν προτάσεως «οὐκ οἶδε διαφθορὰν» σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστός, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀνέστησεν αὐτόν, δὲν ἐγνώρισε φθορὰν (ἀποσύνθεσιν καὶ διάλυσιν κατὰ τὸ σῶμα). Ἀναφέρομεν μίαν ἀκόμη ἀνάλογον περίπτωσιν: «ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου» (Πράξ. 11:9). Ὁ λόγος οὗτος σημαίνει: Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισεν αὐτά, σὺ νὰ μὴ θεωρῆς αὐτὰ ἀκάθαρτα.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ἐλιθοβολήθησαν, ἐπριονίσθησαν, ἐθασανίσθησαν, ἐθανατώθησαν διὰ μαχαίρας, ἐνεδύθησαν δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν, ἐστεροῦντο, ἐπένοντο, ἐκακουχοῦντο, ἐπειδὴ ὁ κόσμος δὲν ἦτο ἄξιος αὐτῶν, περιεπλανῶντο εἰς ἐρήμους καὶ ὄρη καὶ σπήλαια καὶ τὰς ὅπας τῆς γῆς».

Ἔβρ. 11:39-40

«ΙΝΑ ΜΗ ΧΩΡΙΣ ΗΜΩΝ ΤΕΛΕΙΩΘΩΣΙ»

«Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἔκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρείττον τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι».

Ἐνταῦθά τινες τῶν ἐξηγητῶν νομίζουν, ὅτι ἡ φράσις «διὰ τῆς πίστεως» σημαίνει «διὰ τῆς πίστεως» ἢ «διὰ μέσου τῆς πίστεως», ἐνῶ ὀρθῆ εἶνε ἡ γνώμη τῶν ἐξηγητῶν ἐκείνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἐν λόγῳ φράσις σημαίνει «ἐνεκα τῆς πίστεως». Ἡ πρόθεσις δηλαδὴ «διὰ» ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. ἐν 11:4, Β' Κορ. 10:1.

Τινὲς τῶν ἐξηγητῶν ἐπίσης «τὴν ἐπαγγελίαν» μεταφράζουν «τὴν ὑπόσχεσιν», ἐνῶ ὀρθῶς ἀποδίδουν ὅσοι ἐξηγοῦν «τὸ ὑπεσχημένον, ὅ,τι ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη». Ἡ λέξις δηλαδὴ «ἐπαγγελία» χρησιμοποιεῖται μετωνυμικῶς, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν 11:13, Λουκ. 24:49, Πράξ. 7:17, Β' Κορ. 7:1. Οἱ ἀθληταὶ τῆς πίστεως, περὶ τῶν ὁποίων ὀμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος, δὲν ἔλαβον εἰσέτι τὸ ὑπεσχημένον, ὄχι τὴν ὑπόσχεσιν· τὴν ὑπόσχεσιν ἔλαβον, ὅταν ἔζων ἐν τῇ γῆ.

Ἡ φράσις «ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι» κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς σημαίνει «διὰ νὰ μὴ γίνουν τέλειοι χωρὶς ἡμᾶς, διὰ νὰ μὴ φθάσουν εἰς τὴν τελειότητα χωρὶς ἡμᾶς, διὰ νὰ μὴ λάβουν εἰς τέλειον βαθμὸν τὴν σωτηρίαν χωρὶς ἡμᾶς». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς τὸ «τελειοῦμαι» δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς τελειότητος, τοῦ εἰς τέλειον βαθμὸν λαμβάνειν. Ἐὰν εἶχεν αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ὁ Ἀπόστολος δὲν θὰ ἔλεγε προηγουμένως, «οὐκ ἔκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν», ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἔλεγεν, «οὐκ ἔκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν τελείως (ἢ πλήρως)». Καθ' ἡμᾶς τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα σημαίνει «δικαιοῦμαι», ἢ δὲ φράσις «ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι» σημαίνει «διὰ νὰ μὴ δικαιοθῶν χωρὶς ἡμᾶς, διὰ νὰ μὴ λάβουν τὸν μισθὸν τῶν ἐν ἀπουσίᾳ ἡμῶν».

Οἱ ἄθληται τῆς πίστεως, οἱ ὁποῖοι μετέστησαν εἰς τὴν αἰωνιότητα, δὲν ἔλαβον εἰσέτι «τὴν ἐπαγγελίαν», τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθά, διότι ὁ Θεὸς προέβλεψέ τι ἀνώτερον δι' ἡμᾶς, νὰ μὴ δικαιωθοῦν δηλαδὴ χωρὶς ἡμᾶς. Ἀναμένουν νὰ μεταβῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν αἰωνιότητα, διὰ ν' ἀπολαύσωμεν ὅλοι ὁμοῦ τῶν ἀγαθῶν τῆς οὐρανίου βασιλείας, καὶ οὕτως ἡ χαρὰ καὶ ἡ τιμὴ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ νὰ εἶνε μεγαλυτέρα. Ἐννοεῖται βεβαίως, ὅτι μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας οἱ δίκαιοι ἐν οὐρανῷ δὲν λαμβάνουν τὸν ὑπεσχημένον μισθὸν πλήρως καὶ δὲν δικαιώνονται πλήρως· ἐν μέρει λαμβάνουν καὶ δικαιώνονται, προγευόμενοι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν μέρει οἱ δίκαιοι ἐν τῷ οὐρανῷ δικαιώνονται, διὰ τοῦτο ἐν 12:23 ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ «πνευμάτων δικαίων τελειωμένων», τὸ ὁποῖον, καθὼς ἐν ἄλλῳ τόπῳ ὑποστηρίζομεν (σελ. 463-465), σημαίνει, ὅτι τὰ πνεύματα τῶν δικαίων ἐν οὐρανῷ εἶνε δεδικαιωμένα, ἐν μέρει βεβαίως. Τὸ «τελειοῦμαι» δηλαδὴ σημαίνει «δικαιοῦμαι» καὶ ἐν 12:23, μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι εἰς τὸ πρῶτον χωρίον, τὸ 11:40, ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ πλήρη δικαίωσιν, ἐνῶ εἰς τὸ δεύτερον, τὸ 12:23, ἐννοεῖ μερικὴν δικαίωσιν.

Ὅπως δὲ τὸ ῥῆμα «τελειῶ» σημαίνει «δικαιῶ», οὕτω τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «τελειωτής» ἐν 12:2 σημαίνει «δικαιωτής», ἐκεῖνος ὅστις δικαιώνει», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 12:1-2 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ (σελ. 451-452). Ὅμιλεῖ δὲ ὁ Ἀπόστολος διὰ «τελειωτήν» εἰς τὸ 12:2 οὐχὶ ἀσχέτως πρὸς τὸ «τελειωθῶσι» τοῦ 11:40. Οἱ δίκαιοι θὰ «τελειωθῶσι», ἤτοι θὰ δικαιωθοῦν, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἡμεῖς, ἐὰν ἀγωνιζώμεθα ἀποβλέποντες εἰς τὸν τῆς πίστεως «τελειωτήν», εἰς ἐκεῖνον δηλαδὴ, ὁ ὁποῖος δικαιώνει τὴν πίστιν τῶν ἀγωνιστῶν.

Τὸ «τελειῶ» σημαίνει «δικαιῶ» καὶ ἐν Φιλιπ. 3:12, Ἑβρ. 7:19, Ἰακ. 2:22, καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν. Συναφῶς δὲ καὶ τὸ «τελειώσις» ἐν Ἑβρ. 7:11 καθ' ἡμᾶς σημαίνει «δικαίωσις». Ἴδὲ σχετικῶς σελ. 418.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ὅλοι δὲ αὐτοί, ἂν καὶ ἔλαβον καλὴν μαρτυρίαν ἕνεκα τῆς πίστεως, δὲν ἔλαβον τὸ ὑπεσχημένον, διότι ὁ Θεὸς προέβλεπεν ἀνώτερόν τι δι' ἡμᾶς, νὰ μὴ δικαιωθοῦν δηλαδὴ χωρὶς ἡμᾶς».

Τὸ χωρίον εἶνε ἀπάντησις καὶ εἰς τὸ ἐρώτημα πολλῶν περὶ τοῦ ἂν οἱ δίκαιοι θὰ γνωρίζωνται μεταξὺ των ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ. Ἄσφα-

λῶς θὰ γνωρίζωνται, διότι ἄλλως δὲν θὰ εἶχε νόημα τὸ «ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι». Ἡ ἀπολαβὴ καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν ὑπὸ ὄλων τῶν δικαίων ὁμοῦ θὰ καθιστᾶ μεγαλότεραν τὴν χαρὰν καὶ τὴν τιμὴν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, ἀκριβῶς διότι ὅλοι οἱ δίκαιοι θὰ γνωρίζωνται μεταξύ των.

Ἑβρ. 12:1-2

«ΤΕΛΕΙΩΤΗΣ»

«Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἀμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχουμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν».

Διὰ τῆς λέξεως «μάρτυρες» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν σημαίνονται ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον διὰ τὴν πίστιν, ἢ ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν μὲν μαρτύρια διὰ τὴν πίστιν, ἀλλ' ἐπέζησαν. Διότι εἰς τὸ προηγούμενον τοῦ χωρίου ΙΙον κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον εἶνε ὕμνος τῆς πίστεως καὶ τῶν πιστῶν ἀνθρώπων, ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς ἁγίους, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν μαρτύρια διὰ τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἁγίους, οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπέστησαν μαρτύρια, ἀπέδειξαν δὲ τὴν πίστιν τῶν κατὰ ποικίλους ἄλλους τρόπους. Ἐπίσης ὡς «μάρτυρες» ἐνταῦθα δὲν χαρακτηρίζονται οἱ ἅγιοι ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ ὅτι διὰ ποικίλων πράξεων ἀρετῆς καὶ ἡρωισμοῦ ἐν τῇ ζωῇ των ἔδωσαν μαρτυρίαν ὑπὲρ τῆς πίστεως. Τὸ «μάρτυρες», ἀπολύτως ἀπαντῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει, ἄνευ προσδιορισμοῦ ἢ ἐπεξηγήσεως, ἤκιστα δύναται νὰ ἔχη τὴν τελευταίαν ταύτην ἔννοιαν.

Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα, ὅπου ὁ Ἀπόστολος ὀμιλεῖ μεταφορικῶς καὶ χρησιμοποιεῖ φρασιολογίαν σχετικὴν πρὸς τὰ συμβαίνοντα ἐν τοῖς σταδίοις, τὸ «*μάρτυρες*» σημαίνει τοὺς παρακολουθοῦντας τοὺς ἀγῶνας καὶ πρέπει νὰ μεταφράζεται «*θεαταί*». Τοιαύτην σημασίαν ἔχει ἡ λέξις εἰς πατερικὸν χωρίον, ὁποῖον τὸ τοῦ Χρυσοστόμου, «*Οὐκ ἀναγκάζω, φησίν, εἰς μέσον ἔλθειν σε θέατρον καὶ μάρτυρας περιστῆσαι πολλοῦς*» (PG 48,1012). Ἦδη δὲ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἡ λέξις «*μάρτυς*» σημαίνει «*βλέπων, παρατηρητής, θεατής*», ὅπως σαφέστερον ἄλλων Γραφικῶν χωρίων δεικνύουν τὰ Ἀριθ. 5:13 («*καὶ μάρτυς μὴ ἦν μετ' αὐτῆς*»), Σοφ. Σολ. 1:6 («*τῶν νεφρῶν αὐτοῦ μάρτυς ὁ Θεός, καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐπίσκοπος ἀληθής*»). Ὁ Θεὸς βλέπει τὰ νεφρὰ καὶ παρατηρεῖ τὴν καρδίαν, εἶνε θεατῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου).

Διὰ τῆς φράσεως, «*Τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων*», ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐν τῷ πνευματικῷ σταδίῳ, ἔνθα διεξάγεται ὁ ἀγὼν τῆς πίστεως, ἔχομεν περὶ ἡμᾶς μέγα πλῆθος θεατῶν παρακολουθούτων τὸν ἀγῶνα, διὸ καὶ πρέπει νὰ καταβάλλωμεν πᾶσαν φιλότιμον προσπάθειαν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὑπὸ τὸ *τοσοῦτον δὲ νέφος μαρτύρων*, ἦτοι θεατῶν, ἡμεῖς δὲν ἐννοοῦμεν εἰδικῶς τοὺς ἁγίους, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀπόστολος ἐνεκωμίασε προηγουμένως εἰς τὸ 11ον κεφάλαιον διὰ τὴν πίστιν των, ἀλλὰ κατὰ τὸ Α' Κορ. 4:9 («*θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις*») ἐννοοῦμεν γενικῶς ἀνθρώπους καὶ ἀγγέλους. Σύμπας ὁ κόσμος τῶν λογικῶν ὄντων παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα τῶν ἀθλητῶν τῆς πίστεως ὡς ἄκρως ἐνδιαφέροντα καὶ μεγίστης σημασίας. Καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἄνθρωποι καὶ ἄγγελοι παρακολουθοῦν μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἐπιδοκίμασιῶν, οἱ δὲ κακοὶ μετὰ δυσμενείας καὶ ἀποδοκίμασιῶν.

Ὡς «*εὐπερίστατον*»¹ χαρακτηρίζει ὁ Ἀπόστολος τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ αὕτη περίσταται εὐκόλως, πολιορκεῖ εὐκόλως, περισφίγγει ἰσχυρῶς. Τὸ «*ἀποθήμενοι*», τουτέστιν «*ἀφοῦ ἀποβάλωμεν*», δεικνύει, ὅτι τὴν ἁμαρτίαν ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος θεωρεῖ ὡς πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον περιβάλλει καὶ περισφίγγει ἡμᾶς ὡς ἄλλο ἔνδυμα, καὶ ἐμποδίζει τὴν εὐκινήσιαν ἐν τῷ ἀγωνίσματι τοῦ δρόμου. Οὕτω δὲ τὴν φράσιν «*τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν*» ἡμεῖς μεταφράζομεν «*τὴν*

1. Ὁ Ἀπόστολος λέγει «*εὐπερίστατον*» κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὸ «*περικείμενον*», ὅπως ἐπίσης λέγει «*ὄγκον*» κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὸ «*νέφος*».

ἰσχυρῶς περισφίγγουσιν ἡμᾶς ἁμαρτίαν». Πρβλ. Παροιμ 5:22, «σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται», τουτέστιν, ἕκαστος σφίγγεται μὲ τὰ δεσμὰ τῶν ἁμαρτιῶν του.

Ὁ Ἰησοῦς ὀνομάζεται *ἀρχηγὸς τῆς πίστεως*», ὄχι ὡς χορηγὸς τῆς πίστεως, ἢ ὡς ἐπικεφαλῆς τῆς παρατάξεως τῶν πιστῶν καὶ πρωτοπόρος τοῦ ἀγῶνος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ὀνομάζεται οὕτως ὡς ὁ διδάσκαλος καὶ εἰσηγητὴς τῆς πίστεως, τῆς χριστιανικῆς δηλονότι πίστεως, καὶ ἅμα ὡς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, ὡς τὸ πρόσωπον δηλαδή, εἰς τὸ ὁποῖον ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ πιστεύομεν, ἀναγνωρίζοντες αὐτὸ Μεσσίαν καὶ Θεόν. Ἀρχηγὸς τῆς πίστεως ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ εἶνε ὁ Γιαχβέ, ἀρχηγὸς τῆς πίστεως ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ εἶνε ὁ Ἰησοῦς, ὁ Γιαχβὲ σεσαρκωμένος.

Ζήτημα καθ' ἡμᾶς, καὶ δὴ τὸ σπουδαιότερον ἐν τῷ ἐρευνημένῳ χωρίῳ, εἶνε ἡ ἔννοια τῆς λέξεως *τελειωτής*». Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἡ λέξις αὕτη σημαίνει *τελειοποιητής*». Ὁ Ἰησοῦς, κατ' αὐτούς, ὀνομάζεται *τελειωτὴς τῆς πίστεως*», διότι τελειοποιεῖ ἐν τοῖς πιστοῖς τὴν πίστιν. Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἐν λόγῳ λέξεως εἶνε τελείως διάφορος. Ὅπως τὸ ῥῆμα *τελειῶ*» ἐν Φιλίπ. 3:12, Ἑβρ. 7:19, 11:40, 12:23, Ἰακ. 2:22 σημαίνει *δικαιῶ*», καὶ τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν *τελείωσις*» ἐν Ἑβρ. 7:11 σημαίνει *δικαιώσις*», καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τοῖς οἰκειοῖς τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 333 ἐξ., 421 ἐξ., 447 ἐξ., 463-465, 471 ἐξ.), οὕτω καὶ τὸ ἐπίσης ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν *τελειωτής*» σημαίνει «*δικαιωτής*», ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος *δικαιώνει*». Ἰδιαιτέρως δ' ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος μεταξὺ τῆς φράσεως τοῦ παρόντος ἐδαφίου «*τὸν τῆς πίστεως τελειωτὴν*» καὶ τῆς φράσεως τοῦ Ἰακ. 2:22 «*ἡ πίστις ἐτελειώθη*». Κατὰ ταῦτα τὸ *τελειωτὴς τῆς πίστεως*» σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε «*δικαιωτής*» τῆς πίστεως», *δικαιώνει τὴν πίστιν*, τῆς ὁποίας εἶνε *ἀρχηγός*». Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐδίδαξεν ματαίαν πίστιν πρὸς τὸ πρόσωπόν του, ἀλλὰ πίστιν, τὴν ὁποίαν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ δικαιώσῃ. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ ἄξιός ἀρχηγὸς τῆς πίστεως.

Τὸ *ἀφορῶντες*», ἦτοι *ἀποβλέποντες*», συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἐκδοχῆς, καθ' ἣν τὸ *τελειωτής*» σημαίνει «*δικαιωτής*». Ὁ Ἀπόστολος προτρέπει νὰ τρέχωμεν μεθ' ὑπομονῆς τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος προβάλλεται ἐνώπιον ἡμῶν ὡς ἀγώνισμα, ἀποβλέποντες εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς πίστεως, ὁ ὁποῖος *δικαιώνει τὴν πίστιν*, βραβεύει τὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. Ἀφοῦ ὁ Ἀπόστολος

ὀμιλεῖ περὶ ἀγῶνος, φυσικὸν εἶνε εἰς τὸν λόγον του νὰ περιέχεται ἡ ἔννοια τῆς ἀνταμοιβῆς, τοῦ ἐπάθλου (Πρβλ. 11:26, «ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν», Α' Κορ. 9:24-26, «οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες κλπ.», Φιλιπ. 3:14, «κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ», Β' Τιμ. 4:7-8, «τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσαι... λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος»). Ὁ Ἰησοῦς εἶνε «τελειωτῆς τῆς πίστεως», ἥτοι «τελειοῦ» τὴν πίστιν ἐν τῇ ἔννοιά, ὅτι ἐπιφέρει εἰς τὴν πίστιν «τέλος», ἥτοι ἀποτέλεσμα, καθιστᾷ τὴν πίστιν ἀποτελεσματικὴν, ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ καρπώνωνται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πίστεώς των κατὰ τὸ Α' Πέτρ. 1:9, «κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν».

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς πίστεως Ἰησοῦς δικαίῳ τὸς ἀγωνιστὰς τῆς πίστεως, εἶνε δὲ καὶ τὸ παράδειγμα τῶν ἀγωνιστῶν καὶ τῆς δικαιοσύνης, διότι «ὑπέμεινε σταυρόν... ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν», δι' ἄλλων λέξεων, ὑπέστη τὸν φρικτότερον μαρτυρικὸν θάνατον, καὶ ἐδικαιώθη παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τιμηθεὶς μὲ τὴν ἐκ δεξιῶν καθέδραν. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς πίστεως πρωτεύει εἰς πάντα, καὶ εἰς τὰ παθήματα καὶ εἰς τὴν δικαίωσιν. Δικαιωθέντος δὲ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πίστεως καὶ ἀντιπροσώπου τῶν ἀνθρώπων, ἐδικαιώθημεν ἐν τῷ προσώπῳ του ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι, δι' ἄλλων λέξεων, ἐξ ἀντικειμένου ἐξησφαλίσθη δικαίωσις δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, οἱ δὲ πιστοὶ ἄνθρωποι, πάσχοντες διὰ τὴν πίστιν των καὶ μμηταὶ γινόμενοι τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, καθιστοῦν τὴν δικαίωσιν προσωπικὸν των κτῆμα.

Ἡ φράσις, «ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρόν», κατ' ἄλλους μὲν σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ἐνῶ ὡς Θεὸς ἠδύνατο νὰ ἀπολαύῃ χαρᾶς, προετίμησε νὰ ὑπομείνῃ σταύρωσιν χάριν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, κατ' ἄλλους δὲ σημαίνει, ὅτι ὑπέμεινε τὴν σταύρωσιν λόγῳ τῆς χαρᾶς, ἡ ὁποία θὰ ἠκολούθει εἰς τὸ πάθος. Ἐννοοῦν δὲ χαρὰν τὴν ἐκ δεξιῶν καθέδραν, ἡ ὁποία ὁμως ἐν τῷ χωρίῳ δὲν χαρακτηρίζεται ὡς χαρά, καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία ἐπίσης ἐν τῷ χωρίῳ δὲν ἀναφέρεται ὡς περιεχόμενον τῆς χαρᾶς. Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν πρώτην ἐρμηνείαν. Ἐὰν προσέξῃ τις καλῶς τὴν λέξιν «προκειμένης», δὲν εἶνε δύσκολον, νομίζομεν, ν' ἀντιληφθῇ, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ φράσις, «ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρόν», ἔχει τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Ἐνῶ ἡ χαρὰ ἦτο ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν χερσὶν αὐτοῦ,

εἰς τὴν δυνατότητα αὐτοῦ· ἐνῶ ἡ χαρά, ἵνα ἐκφρασθῶμεν δημωδῶς, «ἦταν στό χέρι του»· ἐνῶ, δι' ἄλλων λέξεων, «ἦταν στό χέρι του» νὰ χαίρη καί νὰ μὴ πάθῃ τίποτε δυσάρεστον, ἐν τούτοις ὑπέστη σταύρωσιν, τὸ ὀδυνηρότερον καὶ τὸ πλέον ἐπονείδιστον μαρτύριον. Ἡ εἰρημένη φράσις, ὡς ἐξηγήσαμεν αὐτήν, ἔχει ἔννοιαν ὁμοίαν πρὸς τὴν ἔννοιαν ἄλλων ἀποστολικῶν χωρίων, ὅποια τὰ ἐξῆς: «Γινώσκετε τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν» (Β' Κορ. 8:9). «Ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμὲ» (Ῥωμ. 15:3). «Ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε... γενόμενος ὑπῆκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. 2:6-8), τὸ ὁποῖον, ὅπως ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐξηγοῦμεν (σελ. 223-229), σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἂν καὶ ἦτο εἰς τὴν μορφὴν Θεοῦ, τούτέστι Θεός, δὲν ἐθεώρησεν εὐκαιρίαν πρὸς ἀπόλαυσιν τὸ ὅτι ἦτο ἰσόθεος, ἀλλ' ἐξουθένωσε τὸν ἑαυτόν του... μὲ τὸ νὰ γίνῃ ὑπῆκοος μέχρι θανάτου, μάλιστα σταυρικοῦ θανάτου. «Καίπερ ὢν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν» (Ἑβρ. 5:8).

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, τοὺς ὁποίους περιβάλλει τόσον μεγάλο νέφος θεατῶν, ἀφοῦ ἀποβάλλομεν πᾶν βάρος καὶ τὴν ἰσχυρῶς περισφίγγουσαν ἡμᾶς ἁμαρτίαν, ἃς τρέχουμεν μὲ ὑπομονὴν τὸ παρὸν ἀγώνισμα τοῦ δρόμου, ἀποβλέποντες εἰς τὸν ἀρχηγὸν καὶ “δικαιωτὴν” τῆς πίστεως Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν του ἡ χαρά, ὑπέφερε σταύρωσιν, περιφρονήσας τὴν ἀτίμωσιν, καὶ ἐκάθησεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ».

1. Ἡ, ἐνῶ ἡ δύνατο ν' ἀπολαύῃ χαρᾶς

Ἔβρ. 12:15-17

«ΜΗ ΤΙΣ ΡΙΖΑ ΠΙΚΡΙΑΣ... ΕΝΟΧΛῆ»
 «ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΓΑΡ ΤΟΠΟΝ ΟΥΧ ΕΥΡΕ»

«Ἐπισκοποῦντες μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, μή τις ρίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῆ καὶ διὰ ταύτης' μιανθῶσι πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ². Ἴστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομήσαι τὴν εὐλογίαν ἀπεδοκιμάσθη· —μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὔρε· — καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν».

Ἄρκετὰ σημεῖα τοῦ παρόντος χωρίου δὲν ἐξηγοῦνται εὐστόχως. Ἐν τῇ φράσει, «μη τις ρίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῆ», ἡ ὁποία ἀπηχεῖ τὸ Δευτ. 29:17, τὸ «ρίζα πικρίας» (ἡ γενικὴ εἶνε τῆς ιδιότητος) δὲν σημαίνει ἀπλῶς «πικρὰ ρίζα», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «δηλητηριώδης ρίζα». Διότι πικρὰ τις ρίζα εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ εἶνε βλαπτικὴ, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶνε ὠφέλιμος καὶ ἰαματικὴ, ἐνῶ ἡ δηλητηριώδης ρίζα εἶνε βλαπτικὴ καὶ ἐπικίνδυνος διὰ τὴν υγείαν. Τὸ «ἐνοχλῶ» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει, ὡς νομίζεται, «προξενῶ ἐνόχλησιν», ἀλλὰ σημαίνει «προσβάλλω» ὑφ' ἣν ἔννοϊαν ἡ ἀσθένεια ἢ ὁ ἐχθρὸς προσβάλλει τινά. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ τὸ ῥῆμα ἀπαντᾷ ἐν Α' Ἔσδρ. 2:19 καὶ 24 («ἡ πόλις ἐκεῖνη ἦν ἀποστάτις καὶ βασιλεῖς καὶ πόλεις ἐνοχλοῦσα», «μη προβῆ ἐπὶ πλεῖον τὰ τῆς κακίας εἰς τὸ βασιλεῖς ἐνοχλῆσαι». Πρβλ. στίχ. 22-23, «ἡ πόλις ἐκεῖνη ἐστὶν ἐξ αἰῶνος βασιλεῦσιν ἀντιπαρατάσσουσα», «οἱ ἄνθρωποι ἀποστάσεις καὶ πολέμους ἐν αὐτῇ συντελοῦντες κλπ.)). Ἄφοῦ δὲ τὸ «ρίζα πικρίας» σημαίνει «δηλητηριώδης ρίζα», τὸ «μιαίνομαι» πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ «δηλητηριάζομαι». Ἡ φράσις, «μη τις ρίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῆ καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί», σημαίνει· μήπως καμμία δηλητηριώδης ρίζα, καθὼς φυτρώνει καὶ ἀνέρχεται ἄνω, προσβάλλῃ, πλήττῃ, “κτυπᾷ”, “κεντᾷ”, μεταδίδουσα δηλητήριον, καὶ οὕτω δηλητηριασθῶν ἀπ' αὐτὴν πολλοί. Ὁ

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει δι' αὐτῆς

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἑαυτοῦ

ἔστερημένος τῆς θείας χάριτος, διεφθαρμένος καὶ ἀσεβῆς ἄνθρωπος διὰ τοῦ κακοῦ παραδείγματος καὶ τῶν κοσμικῶν ιδεῶν καὶ λόγων του ὡς ἄλλη δηλητηριώδης ρίζα δύναται νὰ ἐπιδράσῃ εἰς πολλοὺς καὶ νὰ δηλητηριάσῃ καὶ νὰ θανατώσῃ αὐτοὺς πνευματικῶς.

Ἡ λέξις «πόρνος» κατ' ἄλλους σημαίνει «πόρνος» καὶ κατ' ἄλλους ἔχει εὐρεῖαν ἔννοιαν, σημαίνει πᾶσαν σοβαρὰν σεξουαλικὴν ἁμαρτίαν, πορνείαν, μοιχείαν καὶ ἀνωμαλίαν, ὅποτε μεταφράζεται «ἀνῆθικος». Συμφωνοῦμεν μὲ τὴν δευτέραν γνώμην. Ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν τὴν λέξιν «πόρνος» ἐξελάβομεν καὶ εἰς τὰ χωρία Ἐποκ. 21:8 καὶ 22:15. Βλέπε ἐρμηνεῖαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ δευτέρου τόμου (σελ. 290-292, 294-296).

Τὴν λέξιν «βέβηλος» ἄλλοι ἀφήνουν ἀμετάφραστον, ἄλλοι ἐξηγοῦν «ἀσεβῆς, ἀνίερος» καὶ ἄλλοι «κοσμικόφρων». Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς φαίνεται καλλίτερον νὰ ἐξηγήσωμεν «καταφρονητής», διότι γίνεται βεβηλωτῆς τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων ὁ καταφρονητής αὐτῶν, ὁ δὲ Ἡσαῦ, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ἐνταῦθα «βέβηλος», ὑπῆρξε καταφρονητής τῶν πρωτοτοκίων, προνομίου ἱεροῦ καὶ πολυτιμοῦ, ἀφοῦ ἐπώλησεν αὐτὰ ἀντὶ πινακίου φακῆς.

Τὸ «γὰρ» οἱ ἐξηγηταὶ θεωροῦν αἰτιολογικὸν καὶ ἐξηγοῦν «διότι, ἐπειδὴ». Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς φαίνεται καλλίτερον νὰ θεωρήσωμεν τοῦτο μεταβατικὸν καὶ νὰ ἐξηγήσωμεν «δέ». Τοιαύτην σημασίαν τὸ «γὰρ» ἔχει πολλάκις, ὅπως εἰς τὸ 5:13 (εἰς τὴν πρώτην ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, καθ' ἧς ἀπαντᾷ τοῦτο ἐν τῷ χωρίῳ), 7:12, 10:1, 11:14,16, 12:18.

Ἡ μεγάλη ἀστοχία τῶν ἐρμηνευτῶν εἶνε ὡς πρὸς τὴν πρότασιν «μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὔρε». Νομίζοντες οἱ πλεῖστοι ἐρμηνευταί, ὅτι τὸ «οὐχ εὔρε» ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «καίπερ ἐκζητήσας αὐτήν», συνδέουν ἐννοιολογικῶς τὴν εἰρημένην πρότασιν πρὸς τὴν ἐπομένην ὡς ἐξῆς: Ὁ Ἡσαῦ δὲν εὔρε τόπον μετανοίας, ἂν καὶ ἐζήτησεν αὐτήν, τὴν μετάνοιαν, μετὰ δακρῶν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ σύνδεσις τῶν δύο προτάσεων δὲν εἶνε ὀρθή, διότι παραβιάζει τὸ συντακτικόν. Αἱ δύο προτάσεις θὰ συνεδέοντο ἐννοιολογικῶς, ἂν τὸ χωρίον ἔλεγε, «μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὔρε, καίπερ μετὰ δακρῶν ἐκζητήσας αὐτόν (δηλαδὴ τὸν τόπον)». Ἄλλὰ τώρα τὸ χωρίον δὲν λέγει «ἐκζητήσας αὐτόν», λέγει ἐκζητήσας «αὐτήν». Τινὲς διὰ τῆς ἀντωνυμίας «αὐτήν» ἐννοοῦν «τὴν εὐλογίαν»: Ὁ Ἡσαῦ, ὅταν ὕστερον ἤθελε νὰ κληρονομήσῃ τὴν εὐλογίαν, ἀπέτυχε, ἂν καὶ ἐζήτησεν αὐτήν, τὴν εὐλογίαν, μετὰ δακρῶν. Ἡ ἐξήγησις αὐτῆ εἶνε ὀρθή.

Ἐν τῷ «μετάνοιαν» ἄλλοι ἐννοοῦν μετάνοιαν τοῦ πατρὸς τοῦ Ἡσαῦ καὶ ἄλλοι μετάνοιαν αὐτοῦ τοῦ Ἡσαῦ. Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχὴν τὸ «μετανοίας τόπον οὐχ εὔρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν» σημαίνει, ὅτι ὁ Ἡσαῦ δὲν ἐπέτυχε μετάνοιαν, ἀλλαγὴν τῆς γνώμης τοῦ πατρὸς του, καίτοι αὐτὴν τὴν μετάνοιαν τοῦ πατρὸς ἐζήτησε μετὰ δακρύων. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν ὁ Ἡσαῦ δὲν εὔρε εὐκαιρίαν, δύναμιν, περίστασιν κατάλληλον διὰ νὰ μετανοήσῃ· δὲν εὔρε μέσον μετανοίας πρὸς ἄρσιν τῆς συνεπειᾶς τοῦ ἁμαρτήματός του, καίτοι μετὰ δακρύων ἐζήτησεν αὐτό. Καλλιτέρα εἶνε ἡ ἐκδοχὴ, ὅτι πρόκειται περὶ μετανοίας τοῦ Ἡσαῦ, ὅχι τοῦ πατρὸς του. Ἄλλ' ἡ σύνδεσις τοῦ «μετανοίας τόπον οὐχ εὔρε» πρὸς τὸ «καίπερ ἐκζητήσας αὐτήν», ὡς ἤδη εἴπομεν, εἶνε ἐσφαλμένη, διότι παραβιάζει τὸ συντακτικόν.

Ἐν τῷ χωρίῳ πρόκειται περὶ «μετανοίας» αὐτοῦ τοῦ Ἡσαῦ, ἀλλὰ «μετανοίας», τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν, ὅχι ἐζήτησεν, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν. Ἡ δὲ «μετάνοια» τοῦ Ἡσαῦ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι μετενόησε διὰ τὴν πώλησιν τῶν πρωτοτοκίων του καὶ μετὰ δακρύων ἐζήτησε νὰ ἀρθῆ ἡ συνέπεια τῆς πράξεώς του καὶ νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν εὐλογίαν τοῦ πρωτοτόκου. Ἡ ἐπίμαχος πρότασις «μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὔρε» εἶνε παρενθετικὴ καὶ ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ἡσαῦ μετενόησε μὲν διὰ τὴν πώλησιν τῶν πρωτοτοκίων, ἀλλὰ δὲν εὔρε τόπον διὰ τὴν μετάνοιάν του, διὰ νὰ σταθῇ καὶ ἰσχύσῃ ἡ μετάνοια, δι' ἄλλων λέξεων δὲν ἐπέτυχε νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ μετάνοιά του. Τὰ πρωτοτόκια ἐχάθησαν ἀμετακλήτως καὶ ὀριστικῶς.

Ὁ αὐστηρὸς τόνος, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀπόστολος ὀμιλεῖ ἀναφερόμενος εἰς τὸ πάθημα τοῦ Ἡσαῦ, δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὑπάρχουν περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ μετάνοια δὲν ἰσχύει πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀληθὴς μετάνοια ἰσχύει πάντοτε πρὸς σωτηρίαν. Ὁ αὐστηρὸς τόνος τοῦ Ἀποστόλου ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι πολλαὶ συνέπειαι τῶν ἁμαρτιῶν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον δὲν ἐπανορθώνονται, ἔστω καὶ ἂν μετανοῇ τις. Ἐάν π.χ. ἐξ ἀσωτείας ἀπολέσῃ τις τὴν υἰεῖαν ἢ τὴν περιουσίαν του καὶ μετανοήσῃ, σφύζεται μὲν, ἀλλὰ τὴν υἰεῖαν ἢ τὴν περιουσίαν του εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ἀνακτήσῃ. Ὑπάρχει δὲ καὶ περίπτωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μετάνοια δὲν ἰσχύει πρὸς σωτηρίαν, ἀλλὰ πρόκειται περὶ τῆς μετανοίας ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ. Ἐάν κανεὶς δὲν προσέχη τὴν ζωὴν του καὶ φθάσῃ εἰς πώρωσιν καὶ φύγη ἐκ τοῦ παρόντος κόσμου ἀμετανόη-

τος, ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ θὰ μετανοήσῃ μετὰ κλαυθμοῦ, ἀλλ' ἐκείνη ἢ μετάνοια δὲν θὰ γίνῃ δεκτὴ πρὸς σωτηρίαν, ὅπως δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἢ μετάνοια τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ἀνάκτησιν τῶν πρωτοτοκίων καὶ ἀπόκτησιν τῆς εὐλογίας. Ἔστωσαν τὰ πρωτοτόκια σύμβολον τῆς αἰωνίου σωτηρίας (Πρβλ. «πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς», 12:23), ἢ δὲ μετάνοια τοῦ Ἰησοῦ σύμβολον τῆς ἐν τῷ ἔθῳ ἀνωφελοῦς μετανοίας τῶν βεβήλων.

Μεταφράζομεν:

«Νὰ προσέχετε, μήπως κανεὶς στερεῖται ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, μήπως καμμία δηλητηριώδης ρίζα, καθὼς βλαστάνει πρὸς τὰ ἄνω, (σᾶς) προσβάλλῃ καὶ οὕτω δηλητηριασθοῦν ἀπ' αὐτὴν πολλοί, μήπως κανεὶς εἶνε ἀνήθικος ἢ καταφρονητῆς ὅπως ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ἀντὶ ἐνὸς φαγητοῦ ἐπώλησε τὰ πρωτοτόκιά του. Γνωρίζετε δέ, ὅτι καὶ ἀργότερον, ὅταν ἤθελε νὰ κληρονομήσῃ τὴν εὐλογίαν, ἀπέτυχε· —διότι ἡ μετάνοιά του δὲν ἔγινε δεκτὴ· — ἂν καὶ ἐζήτησεν αὐτὴν μετὰ δακρῶν».

Δυνάμεθα τὴν παρενθετικὴν πρότασιν νὰ μεταθέσωμεν εἰς τὸ τέλος τοῦ χωρίου, διὰ νὰ φαίνεται ἀμέσως, ὅτι ὁ Ἰησοῦς μετὰ δακρῶν ἐζήτησε «τὴν εὐλογίαν», ὄχι «μετανοίας τόπον» ἢ «μετάνοιαν».

Ἑβρ. 12:18

«ΨΗΛΑΦΩΜΕΝΟΝ ΟΡΟΣ»

«Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφώμενον ὄρει' καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνώφῳ καὶ σκότῳ² καὶ θυέλλῃ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δεόν πρῶτον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὡς πρὸς τὴν λέξιν «ὄρει» αὐθεντικὴ εἶνε ἡ γραφὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου, ἢ ὁποία περιέχει τὴν λέξιν ταύτην. Ἡ παράλειψις αὐτῆς

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ὄρει παραλείπεται.

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ζόφῳ

τῆς λέξεως καταστρέφει τὸ κείμενον. Διότι ἄνευ τοῦ οὐσιαστικοῦ «ὄρει» αἱ μετοχαὶ «ψηλαφωμένω» καὶ «κεκαυμένω» ποῦ ἀναφέρονται; Ἡ γνώμη, ὅτι ἀναφέρονται εἰς ὑπονοούμενον «τινὶ» («τινὶ ψηλαφωμένω καὶ κεκαυμένω» = τινί, τὸ ὁποῖον ἐψηλαφᾶτο καὶ ἦτο κεκαυμένον), εἶνε τελείως ἄστοχος. Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τῆς αὐτῆς ἀναφορᾶς, τὸ «τινὶ» δὲν θὰ παρελείπετο, ἀλλὰ θὰ περιείχετο εἰς τὸ κείμενον. Αἱ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τὰ εὐκόλως ἐννοούμενα παραλείπονται, εἶνε διάφορετικάι. Τελείως ἄστοχος εἶνε καὶ ἡ ἄλλη γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ μετοχαὶ «ψηλαφωμένω» καὶ «κεκαυμένω» ἀναφέρονται εἰς τὸ «πυρὶ» («πυρὶ ψηλαφωμένω καὶ κεκαυμένω», τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς ὑποστηρικτὰς αὐτῆς τῆς γνώμης ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «πυρὶ, ὅπερ ἐψηλαφᾶτο καὶ ἔκαιεν»). Τὸ ψηλαφᾶσθαι ἐπὶ πυρὸς εἶνε ἀνάρμοστον. Τὸ πῦρ εἶνε μὲν ὑλικὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ δὲν ψηλαφᾶται. Ἐπίσης τὸ «πυρὶ κεκαυμένω» δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «πυρὶ, ὅπερ ἔκαιεν», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν. Διότι τὸ κείμενον δὲν λέγει «καιομένω», ὅποτε ἡ ἐξηγήσις θὰ ἦτο ὀρθή, ἀλλὰ λέγει «κεκαυμένω», κατὰ χρόνον παρακείμενον. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀπόστολος περιγράφει ὡς «ψηλαφώμενον» καὶ «κεκαυμένον», δὲν εἶνε τὸ πῦρ ἢ ἄλλο τι, ἀλλὰ τὸ ὄρος, τὸ Σινά, καὶ δὴ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὄρος Σιών τοῦ στίχ. 22.

Ἄλλὰ διατί τὸ ὄρος Σινά περιγράφεται ὡς «ψηλαφώμενον»; Ἡ γνώμη, ὅτι οὕτω περιγράφεται ὡς ἄπτον καὶ ὑλικὸν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὄρος Σιών τοῦ στίχ. 22, τὸ ὁποῖον νοεῖται ὡς εὐρισκόμενον ἐν οὐρανοῖς καὶ ὑπερκείμενον τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, δὲν εἶνε ὀρθή. Διότι καὶ τὸ ὄρος Σινά καὶ τὸ ὄρος Σιών, ἀμφοτέρω εἶνε ἐπίγεια, ἄπτα καὶ ὑλικά, καὶ ἀμφοτέρω εἰκονίζουσι καὶ συμβολίζουσι πνευματικὰς πραγματικότητας. Καὶ τὸ ὄρος Σιών δηλαδὴ, ἀσχέτως τῆς συμβολικῆς του σημασίας, νοεῖται ὡς εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ὄχι ἐν οὐρανοῖς. Ἀξιοπαρατήρητον ἄλλωστε, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει «Σιών ὄρει ἐπουρανίω», ἀλλ' ἀπλῶς «Σιών ὄρει». Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς Ἱερουσαλήμ ὡς «ἐπουρανίου» ἐν τῷ αὐτῷ στίχ. 22, ἐνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ ὄρους Σιών, δὲν ἔχει τοπικὴν, ἀλλὰ ποιητικὴν σημασίαν· δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ Ἱερουσαλήμ εὐρίσκεται εἰς τὸν οὐρανόν, ἀφοῦ αὕτη περιλαμβάνει καὶ τοὺς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ σημαίνει, ὅτι εἶνε ἀνωτέρα, πνευματικὴ (Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 12:22-23 ἐν σελ. 460-461).

Τὰ δύο λοιπὸν ὄρη, τὸ Σινά καὶ τὴν Σιών, βασικῶς ὁ Ἀπόστο-

λος συγκρίνει ἐξ ἐπόψεως φυσικῶν διαφορῶν. Ἐκ φυσικῶν δὲ διαφορῶν ἀνάγεται εἰς πνευματικὰς διαφοράς, διαφορὰς δηλαδή, τὰς ὁποίας συμβολίζουν αἱ φυσικαὶ διαφοραὶ τῶν ὄρέων τούτων.

Καθ' ἡμᾶς τὸ ὄρος Σινὰ χαρακτηρίζεται «ψηλαφώμενον» ὡς γυμνόν. Ἐπειδὴ ψηλαφᾶται τὸ γυμνόν, ὄχι τὸ κεκαλυμμένον, διὰ τοῦτο τὸ «ψηλαφᾶσθαι» προσέλαβε τὴν ἔννοιαν τοῦ «εἶναι γυμνόν». Ἐν Ζαχ. 9:13 εἰς τὴν φράσιν «ψηλαφήσω σε ὡς ῥομφαίαν» κατὰ τοὺς Ο' τὸ «ψηλαφῶ» ἐπὶ «ῥομφαίας» λεγόμενον σημαίνει «γυμνῶνα». Τὴν ῥομφαίαν γυμνῶνει τις, ὅπως κατὰ τὸ αὐτὸ χωρίον τὸ τόξον ἐντείνει («ἐνέτεινά σε, Ἰούδα, ἐμαυτῷ εἰς τόξον»). Ὁρος καλυπτόμενον ὑπὸ πυκνοῦ καὶ παρθένου δάσους, «ὄρος κατάσκιον δασὺ» κατὰ τὸ Ἀββ. 3:3 συμφώνως πρὸς τοὺς Ο', δὲν θὰ ἐχαρακτηρίζετο «ψηλαφώμενον». Τὸ Σινὰ χαρακτηρίζεται τοιοῦτοτρόπως, πρῶτον μὲν ὡς γυμνόν δάσους, ἔπειτα δὲ ὡς γυμνόν κατοίκων, ὡς ἀκατοίκητον καὶ ἔρημον. Ἐνεκα δὲ τῆς γυμνότητός του τὸ Σινὰ γίνεται σύμβολον τῆς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καταστάσεως, ἡ ὁποία ἦτο κατάστασις στερήσεως σφζομένων ἀνθρώπων, ἀφοῦ «ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται» (Γαλ. 3:11).

Ἐπεὶ τῆς ἡμετέρας ἐρμηνείας, καθ' ἣν τὸ ὄρος Σινὰ χαρακτηρίζεται «ψηλαφώμενον» ὡς γυμνόν καὶ ἔρημον, τὰ μέγιστα συνηγορεῖ ἢ πρὸς αὐτὸ ἀντίθεσις τοῦ ὄρους Σιών, τὸ ὁποῖον εἶνε πλήρες κατοίκων, ἀφοῦ εἰς αὐτὸ ἐν φυσικῇ ἐννοίᾳ εἶνε κτισμένη ἢ πόλις Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ εἶνε ἰδρυμένη ἢ πόλις τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἢ ἀνωτέρα Ἱερουσαλήμ, ἢ πόλις τῶν ἐκλεκτῶν καὶ σφζομένων, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιλαμβάνονται ἀναρίθμητοι πολῖται, «μυριάδες ἄγγελοι, πανήγυρις καὶ ἐκκλησία πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων... καὶ πνεύματα δικαίων τετελειωμένων (ἦτοι δεδικαιωμένων)» (στίχ. 22-23). Αἱ λέξεις «μυριάδες», «πανήγυρις» καὶ «ἐκκλησία» εἶνε δηλωτικαὶ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν κατοίκων τοῦ ὄρους Σιών ἀναγωγικῶς θεωρουμένου, ἦτοι ἐν πνευματικῇ ἐννοίᾳ (Βλέπε ἐρμηνείαν τῶν στίχ. 22-23 ἐν σελ. 460-462).

Τὸ ὄρος Σινὰ ὡς γυμνόν, ἀκατοίκητον καὶ ἔρημον, ἅμα δὲ καὶ λόγω τῶν φοβερῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς αὐτὸ κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἦτο ἀποκρουστικόν. Ἀλλὰ τὸ ὄρος Σιών λόγω τῆς πολυπληθοῦς κατοικήσεώς του ὑπὸ ἐκλεκτῶν καὶ σφζομένων ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων εἶνε ἐλκυστικόν.

Τὸ «γάρ» ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι δὲν ἔχει αἰτιολογικὴν, ἀλλὰ με-

ταβατικήν ἔννοιαν καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ», ὅπως καὶ ἄλλα-
 χοῦ, π.χ. ἐν 7:12, 10:1, 11:16, 12:17.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Δὲν ἔχετε δὲ προσέλθει εἰς ὄρος, τὸ ὁποῖον εἶνε γυμνὸν καὶ
 ἔχει κατὰ διὰ πυρός, καὶ εἰς πυκνὴν ὁμίχλην καὶ σκότος καὶ θύελ-
 λαν».

Ἑβρ. 12:22-23

«ΚΑΙ ΚΡΙΤΗ ΘΕΩ ΠΑΝΤΩΝ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΣΙ ΔΙΚΑΙΩΝ ΤΕΤΕΛΕΙΩΜΕΝΩΝ»

«Ἀλλὰ προσελλύθατε Σιών ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζώντος,
 Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέ-
 λων, πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν
 οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων,
 καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης
 πράγματα περιγράφονται ὡς προσιτά, ἀνώτερα καὶ εὐχάριστα ἐν
 συγκρίσει καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πρά-
 γματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν φοβερά καὶ τρομερά (στίχ. 18-21), ὑπάρχουν
 πολλαὶ ἐρμηνευτικαὶ δυσκολίαι.

Διὰ τῆς ὀνομασίας «Ἱερουσαλήμ ἐπουράνιος» οἱ ἐξηγηταὶ νο-
 μίζουσι, ὅτι σημαίνεται ἡ ἐν οὐρανοῖς πόλις τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποί-
 αν οἱ πιστοὶ εἰσέρχονται μετὰ θάνατον (11:10,16, 13:14). Ἄλλ'
 αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν εἶνε ὀρθή. «Ἱερουσαλήμ ἐπουράνιος» λέγεται
 ἐνταῦθα ὅ,τι ἐν Γαλ. 4:26 λέγεται «ἄνω Ἱερουσαλήμ», τουτέστιν
 ἀνωτέρα ἢ πνευματικὴ Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνον-
 ται καὶ οἱ ἐπὶ γῆς πιστοί, οἱ χριστιανοί. Ἡ ἐπουράνιος ἢ ἄνω Ἱε-
 ρουσαλήμ εἶνε ἡ Ἐκκλησία ὡς τε θριαμβεύουσα καὶ ὡς στρατεuo-
 μένη. Ὑπάρχει μία ἀνωτέρα ἢ πνευματικὴ Ἱερουσαλήμ, ἡ Ἐκ-

κλησία, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ζῶντας καὶ τεθνεῶτας, ἀνθρώπους καὶ ἀγγέλους, ὡς δεικνύει τὸ προκείμενον χωρίον, κατὰ τὸ ὅποιον ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἡ ἐπουράνιος Ἰερουσαλήμ, περιλαμβάνει καὶ ἀγγέλους, καὶ ἐπὶ γῆς ζῶντας ἐκλεκτοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ πνεύματα δικαίων ἀπελθόντων ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.

Τινὲς θέτουν κόμμα μετὰ τὴν λέξιν «μυριάσιν» καὶ ὄχι μετὰ τὴν λέξιν «ἀγγέλων», ὁπότε εἰς τὰς «μυριάδας» περιλαμβάνονται ὅλοι οἱ σημαινόμενοι διὰ τῶν φράσεων «ἀγγέλων πανηγύρει», «ἐκκλησία πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων», «κριτῆ Θεῷ πάντων», «πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων». Ἄλλ' ἡ στίξις αὕτη δὲν φαίνεται ὀρθή, διότι δημιουργεῖ ἀποτομίαν ἐν τῷ λόγῳ, καὶ κυρίως διότι οὕτως εἰς τὰς «μυριάδας» περιλαμβάνεται καὶ ὁ «κριτῆς Θεὸς πάντων», ὅπερ ἄτοπον. Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν στίξιν μετὰ τὴν λέξιν «ἀγγέλων».

Οἱ μετὰ τὸ «μυριάσιν» στίζοντες τὸ «πανηγύρει» συνδέουν μετὰ τοῦ «ἀγγέλων» («ἀγγέλων πανηγύρει»). Ἄλλ' ἡ τοιαύτη σύνδεσις, καθ' ἣν τὸ «ἀγγέλων» εἶνε γενικὴ ὑποκειμενικὴ εἰς τὸ «πανηγύρει», ἥδη ἐκρίθη ὡς ἐσφαλμένη, ἀφοῦ, ὡς προηγουμένως εἶπομεν, ἡ ἐν λόγῳ στίξις δὲν εὐσταθεῖ. Ἄλλοι ἐξηγηταὶ τὸ «πανηγύρει» θεωροῦν παραθετικὸν προσδιορισμὸν τοῦ «μυριάσιν ἀγγέλων», δίδουν δὲ εἰς τὸ «πανήγυρις» τὴν ἔννοιαν τῆς ἑορταστικῆς καὶ χαρμοσύνου συνάξεως. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἐκδοχὴ εἰς ἡμᾶς δὲν φαίνεται ὀρθή. Ἄν ὁ Ἀπόστολος ἤθελε νὰ δηλώσῃ τὸν πανηγυρισμὸν τοῦ ἀγγελικοῦ κόσμου, μᾶλλον θὰ ἐχρησιμοποιοίε μετοχὴν, θὰ ἔλεγε δηλαδή, «καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγυριζόντων», ὅπως ἐν συνεχείᾳ, μετοχὴν χρησιμοποιοῦν, λέγει, «καὶ ἐκκλησία πρωτοτόκων... ἀπογεγραμμένων». Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἂν ἐπρόκειτο περὶ πανηγυρισμοῦ τῶν ἀγγέλων, μᾶλλον θὰ ἐδηλοῦτο ἡ αἰτία τοῦ πανηγυρισμοῦ, ὅπως ἐν Λουκ. 15:10 πνευματικόν τι γεγονὸς ἀναφέρεται ὡς αἰτία τῆς χαρᾶς τῶν ἀγγέλων. Ἐπίσης, ἂν ἐπρόκειτο περὶ πανηγυρισμοῦ τῶν ἀγγέλων, διατὶ δὲν θὰ ἐγένετο λόγος καὶ περὶ πανηγυρισμοῦ τῶν «πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων» καὶ «πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων»; Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν γνώμην, καθ' ἣν τὸ «πανηγύρει» συνδέεται πρὸς τὰ ἐπόμενα («πανηγύρει καὶ ἐκκλησία πρωτοτόκων»). Ἐκδεχόμεθα δὲ τὴν λέξιν «πανήγυρις» ὄχι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ πανηγυρισμοῦ, ἂν καὶ ἡ ἔννοια αὕτη δύναται νὰ ὑπονοῆται, ἀλλ' ἐν τῇ βασικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως, ἥτοι ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς συνελεύσεως, τῆς συνάξεως,

τοῦ πλήθους προσώπων ἐπὶ τὸ αὐτό. Θεωροῦμεν δηλαδή, ὅτι ἐν-
ταῦθα ὁ Ἄπόστολος τὰς λέξεις «πανήγυρις» καὶ «ἐκκλησία» χρη-
σιμοποιεῖ συνωνύμως κατὰ τὴν προσφιλή εἰς τοὺς Ἑβραίους συνή-
θειαν τῆς χρησιμοποίησεως συνωνύμων. Ὅπως προηγουμένως ὁ
Ἄπόστολος, διὰ νὰ δείξῃ τὸ πλήθος τῶν ἀγγέλων, ὠμίλησε περὶ
«μυριάδων», οὕτω τώρα, διὰ νὰ δείξῃ τὸ πλήθος τῶν πιστῶν ἀν-
θρώπων, ὁμιλεῖ περὶ «πανηγύρεως» καὶ «ἐκκλησίας».

Κατὰ τὴν ἔρμηνείαν τοῦ στίχ. 18 ὑποστηρίζομεν, ὅτι τὸ ὄρος
Σινὰ χαρακτηρίζεται «ψηλαφώμενον» ὡς γυμνόν, ἔρημον (Βλέπε
σχετικῶς σελ. 457-460). Ἄφοῦ δὲ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίῳ τὸ ὄρος
Σιών ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «ψηλαφώμενον», ἦτοι γυμνόν καὶ ἔρη-
μον, ὄρος Σινὰ, φυσικὸν εἶνε, τὸ ὄρος Σιών, ἀναγωγικῶς θεωρού-
μενον, νὰ περιγράφεται ὡς ὑπὸ πλήθους προσώπων κατοικούμενον,
ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, ὅπερ γίνεται διὰ τῶν λέξεων «πόλις»,
«μυριάδες», «πανήγυρις», «ἐκκλησία». Πρβλ. Γαλ. 4:24-27. Δέον
δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐν τοῖς στίχ. 18-19, 22-24, γίνεται δα-
ψιλῆς χρῆσις τοῦ «καὶ» ὡς συμπλεκτικοῦ συνδέσμου συνδέοντος
κατὰ παράταξιν λέξεις καὶ φράσεις. Τοῦτο εἶνε λίαν ἔντονον φιλο-
λογικὸν χαρακτηριστικὸν τῶν ἐν λόγῳ στίχων. Θὰ ἐτίθετο δὲ τὸ
«καὶ» ὡς συμπλεκτικὸς σύνδεσμος καὶ πρὸ τῆς λέξεως «πανη-
γύρει», ὁπότε δυσκολία, αἱ ὁποῖαι τώρα ὑπάρχουν ὡς πρὸς τὴν λέ-
ξιν ταύτην, θὰ ἦροντο. Ἄλλ' ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν συνέβη
τοῦτο, εἶνε ὅτι τὸ πολυπληθὲς τῶν «πρωτοτόκων» ὁ Ἄπόστολος
δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ διὰ τῆς λέξεως «πανηγύρει» μόνον. Ἄν
ἤθελε νὰ ἐκφράσῃ οὕτως, θὰ ἔγραφε, «καὶ πανηγύρει πρωτο-
τόκων», ὁπότε οἱ ἔρμηνευταὶ θὰ διηκολύνοντο εἰς τὴν ἔρμηνείαν.
Ἄλλὰ τὸ πολυπληθὲς τῶν «πρωτοτόκων» ὁ Ἄπόστολος ἠθέλησε νὰ
ἐκφράσῃ ὄχι διὰ μιᾶς, ἀλλὰ διὰ δύο συνωνύμων λέξεων πρὸς ἔμφα-
σιν, θέτων μεταξὺ αὐτῶν τὸν ἐν λόγῳ σύνδεσμον, «πανηγύρει καὶ
ἐκκλησία πρωτοτόκων». Ἐπειδὴ δὲ ἔθεσε τὸ «καὶ» μεταξὺ τῶν δύο
συνωνύμων λέξεων, ἂν ἔθετε τοῦτο καὶ πρὸ τῆς λέξεως «πανη-
γύρει», ὁ λόγος «καὶ πανηγύρει καὶ ἐκκλησία πρωτοτόκων» θὰ ἦτο
ἄτεχνος καὶ τραχὺς, ἐνῶ ἢ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ κατ' ἐξοχὴν
διακρίνεται διὰ τὴν λεπτότητα καὶ γλαφυρότητα τῆς γλώσσης.

Ἡ λέξις «πρωτότοκος» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει προφανῶς
δὲν σημαίνει «πρωτότοκος». Ἐπειδὴ ὁ πρωτότοκος ἦτο προνο-
μιούχος, ἡ λέξις προσέλαβε τὴν σημασίαν «ἐκλεκτός» (Ἐξόδ. 4:22,
Ψαλμ. 88:28[89:27]). Ὅμιλῶν ὁ Ἄπόστολος περὶ «πρωτοτόκων ἐν

οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων» ἐννοεῖ τοὺς ἐπὶ γῆς ἐκλεκτοὺς υἱοῦς του, τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶνε πολιτογραφημένοι εἰς τοὺς οὐρανοὺς, προορίζονται νὰ γίνουν κάτοικοι τῶν οὐρανῶν (Πρβλ. Ἐξόδ. 32:32-33, Ψαλμ. 68:29(69:28), Ἦσ. 4:3, Λουκ. 10:20). Κατὰ ταῦτα ἡ λέξις τοῦ χωρίου «*πρωτοτόκων*» πρέπει νὰ μεταφράζεται «*ἐκλεκτῶν υἱῶν*» ἢ ἀπλῶς «*ἐκλεκτῶν*» καὶ νὰ μὴ ἀφήνεται ἀμετάφραστος, ὅπως ἐσφαλμένως συμβαίνει.

Ἡ λέξις «*κριτής*» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «*κριτής, δικαστής*». Ἄλλ' ἡ ἐννοια τοῦ κριτοῦ Θεοῦ ὡς δυσάρεστος καὶ φοβερὰ ἀντίκειται πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ χωρίου, κατὰ τὸ ὅποιον τὰ πράγματα τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶνε εὐχάριστα καὶ ἐλκυστικά ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ πράγματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ ὅποια ἦσαν φοβερὰ καὶ τρομερὰ, ὅπως ὁ Ἀπόστολος ἐτόνισε προηγουμένως (στῖχ. 18-21). Ἀφοῦ δὲ ἡ ἐννοια τοῦ κριτοῦ Θεοῦ ἀντίκειται πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ χωρίου, δὲν εὐσταθεῖ ἐνταῦθα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔργον τοῦ κριτοῦ δὲν ἔχει τὴν δυσάρεστον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐχάριστον ὄψιν· ἐπειδὴ δηλονότι ὁ κριτής δὲν καταδικάζει μόνον, ἀλλὰ καὶ δικαιώνει, διὰ τοῦτο καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα «*κριτής*» σημαίνει «*δικαιωτής*», ἐκεῖνος ὁ ὅποιος δικαιώνει». Τοιαύτην σημασίαν ἡ λέξις αὕτη ἔχει προφανῶς εἰς τὸ Ψαλμ. 67:6(68:5), κατὰ τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς εἶνε «ὁ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτής τῶν χηρῶν». Ὅπως δὲ τὸ οὐσιαστικὸν «*κριτής*» σημαίνει «*δικαιωτής*», οὕτω τὸ ἀντίστοιχον ῥῆμα «*κρίνω*» σημαίνει «*δικαιῶνω, σφίζω*» ἐν χωρίοις ὅποια π.χ. τὰ Ψαλμ. 9:39(10:18), 53:3(54:1), 71(72):4, 81(82):3, Ἦσ. 1:17.

Τὸ «*πάντων*» κατ' ἄλλους συνδέεται πρὸς τὸ «*Θεῶ*» («*Θεῶ πάντων*») καὶ κατ' ἄλλους πρὸς τὸ «*κριτῆ*» («*κριτῆ πάντων*»). Ὁρθὴν θεωροῦμεν τὴν δευτέραν σύνδεσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς εἶνε «*κριτής πάντων*», ἤτοι «*δικαιωτής πάντων*», «*σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων*» κατὰ τὸ Α' Τιμ. 4:10, ἀφοῦ «*πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι*» (Α' Τιμ. 2:4) καὶ διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐξησφάλισε σωτηρίαν διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὁ Θεὸς ἐφαίνετο «*δικαιωτής*» ἢ «*σωτὴρ*» μόνον τῶν Ἰσραηλιτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν ὁποίαν τὸ προκείμενον χωρίον ἐξαίρει ὑπὲρ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὁ Θεὸς εἶνε «*δικαιωτής*» ἢ «*σωτὴρ*» ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Τὴν μετοχὴν «*τετελειωμένων*» ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν λαβόντων τέλος τῆς ἐπιγείου ζωῆς, τῶν ἀποθανόντων, ἄλλοι

ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν ἠθικῶς τελειωθέντων διὰ πίστεως καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, καὶ ἄλλοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν τελειωθησομένων ὡς μελλόντων νὰ λάβουν τέλειον ἢ πλήρη τὸν μισθὸν τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ κατὰ τὸ 11:39-40 («οὐκ ἔκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν... ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι»). Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς οὐδεμία τῶν ἐκδοχῶν τούτων εἶνε ἐπιτυχής. Ἡ τρίτη μάλιστα ἀπορρίπτεται ὡς ἄστοχος καὶ ἀπὸ γραμματικῆς πλευρᾶς, διότι κατ' αὐτὴν ὁ παρακείμενος «τετελειωμένων» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν μέλλοντα «τελειωθησομένων», ὅπερ ἄτοπον. Ὅπως ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων Φιλίπ. 3:12, Ἑβρ. 7:18-19, 11:39-40, Ἰακ. 2:21-23 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, τὸ «τελειῶ» σημαίνει καὶ «δικαιῶ». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει τοῦτο εἰς τὸ προκείμενον χωρίον. Ὁ Ἀπόστολος θὰ ἠδύνατο νὰ εἶπῃ «δικαίων δεδικαιωμένων», ἀλλ' εἶπε «δικαίων τετελειωμένων» χάριν ποικιλίας. Οἱ δίκαιοι, οἱ ὁποῖοι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἔχουν ἀπέλθει εἰς τὴν αἰωνιότητα, εἶνε «τετελειωμένοι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι πλέον εἶνε δεδικαιωμένοι, λαβόντες μισθὸν διὰ τὴν πίστιν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς τῶν. Κατὰ τὸ 11:39-40 ὁμοῦ οἱ δίκαιοι δὲν ἔλαβον εἰσέτι τὸν ὑπεσχημένον μισθόν, «ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι», διὰ νὰ μὴ δικαιωθοῦν δηλαδὴ χωρὶς ἡμᾶς. Μεταξὺ τῶν δύο χωρίων φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ἀντίφασις, ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχει. Διότι εἰς τὸ 11:40 ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ πλήρη δικαίωσιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἔλαβον εἰσέτι οἱ δίκαιοι, ἐνῶ εἰς τὸ 12:23 ἐννοεῖ μερικὴν δικαίωσιν, τὴν ὁποίαν ἤδη ἔλαβον, εἶνε δὲ πλέον βεβαία καὶ ἡ πλήρης δικαίωσις τῶν. Κατόπιν τῶν ἐξηγήσεων, τὰς ὁποίας ἐδώσαμεν εἰς τὰς λέξεις τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου «κριτῆ» καὶ «τετελειωμένων», γίνεται φανερόν, ὅτι μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων φράσεων τοῦ ἑδαφίου, εἰς τὰς ὁποίας περιέχονται αἱ δύο αὗται λέξεις, ὑπάρχει ἐννοιολογικὴ σχέσις: Ὁ Θεὸς εἶνε «δικαιωτῆς» πάντων, ἐξησφάλισε δηλαδὴ δικαίωσιν ἢ σωτηρίαν δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἰδοὺ οἱ δίκαιοι ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὴν αἰωνιότητα, εἶνε δεδικαιωμένοι.

Τέλος, ὅπως τὸ ῥῆμα «τελειῶ» σημαίνει «δικαιῶ», οὕτω καθ' ἡμᾶς καὶ τὰ οὐσιαστικά «τελείωσις» εἰς τὸ 7:11 καὶ «τελειωτής» εἰς τὸ 12:2 σημαίνουν ἀντιστοίχως «δικαίωσις» καὶ «δικαιωτής», ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δικαίωνει.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ἀλλ' ἔχετε προσέλθει εἰς τὸ ὄρος Σιών καὶ εἰς τὴν πόλιν τοῦ

Θεοῦ τοῦ ζῶντος, τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς μυριάδας ἀγγέλων, εἰς πολυπληθῆ συνάθροισιν καὶ σύναξιν ἐκλεκτῶν υἱῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν καταγραφῆ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος εἶνε «δικαιωτῆς» ὄλων', καὶ εἰς τὰ πνεύματα τῶν δικαίων, οἱ ὅποιοι ἔχουν δικαιωθῆ».

1. Ἡ, παρέχει τὴν δικαίωσιν εἰς ὅλους

Ἑβρ. 13:22

«ΑΝΕΧΕΣΘΕ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΣ»

«Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως· καὶ γὰρ διὰ βραχείων ἐπέστειλα ὑμῖν».

Ὡς «λόγον παρακλήσεως» ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος χαρακτηρίζει τὴν Ἐπιστολὴν του. Κατὰ δὲ τοὺς ἐρμηνευτὰς «παρακλήσεις» σημαίνει «προτροπὴ» ἢ «νουθεσία, συμβουλή» ἢ «παρηγορία» ἢ «ἐνθάρρυνσις». Ἄλλ' ἢ Ἐπιστολὴ οὔτε προτροπὴ μόνον εἶνε, οὔτε νουθεσία ἢ συμβουλή, οὔτε παρηγορία, οὔτε ἐνθάρρυνσις, ἀλλὰ πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα. Κυρίως ἢ Ἐπιστολὴ εἶνε πραγματεία περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ ἡμεῖς εἰς τὴν λέξιν «παρακλήσις» δίδομεν ὄχι στενὴν καὶ εἰδικὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ τὴν εὐρεῖαν καὶ γενικὴν ἔννοιαν «διδασκαλία». Σχετικῶς πρὸς τὴν τοιαύτην ἔννοιαν τῆς λέξεως βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 6:2 ἐν σελ. 385-386. Συνεπῶς «λόγος παρακλήσεως» σημαίνει «λόγος διδασκαλίας», διδακτικὸς λόγος.

Τὸ «ἀνέχομαι» οἱ ἐρμηνευταὶ ἐκλαμβάνουν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ «ἀνέχομαι, δεικνύω ἀνοχήν». Οὕτω δὲ τὸ «ἀνέχεσθε» πολλοὶ ἐξηγοῦν «ὑποφέρετε, ἀνεχθῆτε». Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν δὲ ταύτην ὁ Ἀπόστολος ζητεῖ παρὰ τῶν πιστῶν νὰ ἀνεχθοῦν τὸν λόγον, ὁ ὅποιος περιέχεται εἰς τὴν Ἐπιστολὴν του. Ἄλλ' εἶνε δυνατὸν ὁ Ἀπόστολος νὰ παρακαλῆ πιστοὺς νὰ δείξουν ἀνοχὴν ἀπέναντι κειμένου, τὸ ὅποιον εἶνε θεόπνευστον καὶ τέλειον; Ἡ ἔννοια τῆς

άνοχῆς ἀρμόζει εἰς περιπτώσεις ἀνθρωπίνων καὶ ἐλαττωματικῶν πραγμάτων, ὄχι θεῶν καὶ τελείων. Ἡ ἔννοια τῆς ἀνοχῆς προσβάλλει τὸ ἱερὸν τῆς Ἐπιστολῆς κείμενον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πιστοὺς παραλήπτας καὶ ἀναγνώστας. Διὰ τοῦτο ἄλλοι ἐρμηνευταὶ κολάζοντες τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνοχῆς ἐξηγοῦν τὸ «ἀνέχεσθε» διὰ τοῦ «δέχεσθε, δέχεσθε προθύμως, παραδέχεσθε». Ἄλλ' ἢ τοιαύτη ἐξήγησις εἶνε αὐθαίρετος, καθόσον τὸ ῥῆμα τοῦ κειμένου δὲν ἔχει τοιαύτην σημασίαν. Δέον πρὸς τούτοις νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι, ἂν τὸ ῥῆμα «ἀνέχομαι» ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνοχῆς, θὰ ἐτίθετο μᾶλλον εἰς ἀόριστον χρόνον, «ἀνέξασθε», καὶ ὄχι εἰς ἐνεστώτα, «ἀνέχεσθε». Οἱ ἐξηγοῦντες «ἀνεχθῆτε» ἐξηγοῦν τὸν ἐνεστώτα τοῦ κειμένου ὡς ἀόριστον.

Καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ παρόντι ἑδαφίῳ τὸ «ἀνέχομαι» χρησιμοποιεῖται εἰς σημασίαν ἄσχετον πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνοχῆς. Ἐν Ἦσ. 46:4 ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ «ἐγὼ ἀνέχομαι ὑμῶν», ὅπως δεικνύει ἡ συνάφεια σημαίνει: ἐγὼ σᾶς βαστάζω· ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ προνοίᾳ μου διὰ σᾶς, ἐγὼ σᾶς κρατῶ ἐπάνω μου, ὅπως στοργικὸς πατὴρ βαστάζει τὰ προσφιλῆ αὐτοῦ τέκνα. Ἐν Γεν. 45:1 τὸ «οὐκ ἠδύνατο Ἰωσήφ ἀνέχεσθαι πάντων τῶν παρεστηκότων αὐτῷ, ἀλλ' εἶπεν· ἐξαποστείλατε πάντα ἅπ' ἐμοῦ» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ἰωσήφ λόγῳ τῆς μεγάλης συγκινήσεώς του ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἀδελφῶν του δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ πλησίον του κανένα ἐκ τῶν παρόντων Αἰγυπτίων, διότι ἤθελε νὰ μείνῃ μόνος μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, διὸ καὶ διέταξε νὰ ἐξέλθουν οἱ Αἰγύπτιοι. Ὅπως εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὸ «ἀνέχομαι» σημαίνει «βαστάζω», «κρατῶ», χωρὶς εἰς τὰς σημασίας ταύτας νὰ περιέχεται ἡ ἔννοια τῆς ἀνοχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸ προκείμενον ἀποστολικὸν χωρίον. Εἰς αὐτὸ τὸ «ἀνέχομαι», ἐπὶ λόγου χρησιμοποιούμενον, σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ «βαστάζω» (=συγκρατῶ) ἐν Ἰωάν. 16:12, τὸ «κατέχω» (=κρατῶ) ἐν Λουκ. 8:15 καὶ τὸ «συντηρῶ» (=διατηρῶ, κρατῶ) ἐν Λουκ. 2:19, ῥήματα ὁμοίως ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ἐπὶ λόγου χρησιμοποιούμενα.

Κατὰ ταῦτα ἡ προτροπὴ τοῦ Ἀποστόλου «ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως», ἐν τῇ ὁποίᾳ, σημειωτέον, τὸ ῥῆμα εἶνε εἰς χρόνον ἐνεστώτα, ὁ ὁποῖος σημαίνει διάρκειαν, ἔχει τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: κρατεῖτε τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας, ἐντυπώνετε καὶ διατηρεῖτε αὐτὸν εἰς τὴν διάνοιάν σας. Ὑπὲρ τῆς ἐρμηνείας ταύτης συνηγορεῖ ἄριστα ἡ τελευταία πρότασις τοῦ ἑδαφίου: Οἱ πιστοὶ

προτρέπονται νὰ διατηροῦν εἰς τὴν διάνοιάν των τὸν λόγον τῆς Ἐπιστολῆς, νὰ μὴ λησμονοῦν, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῶνται τὰ νοήματά της, ἀφοῦ ἄλλωστε ἡ Ἐπιστολή, συγκριτικῶς πρὸς ὅσα ἠδύνατο νὰ γράψῃ ὁ Ἀπόστολος, εἶνε σύντομος. Κατὰ τὸ Ἰωάν. 16:12 ὁ Χριστὸς εἶχε πολλὰ νὰ εἴπῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ βαστάσουν, νὰ συγκρατήσουν, πολλὰ οἱ Μαθηταί. Κατὰ τὸ ἐρμηνευθὲν ἀποστολικὸν χωρίον οἱ πιστοὶ ἠδύναντο νὰ βαστάσουν, νὰ συγκρατήσουν, τὰ διδάγματα τῆς Ἐπιστολῆς, διότι αὕτη σχετικῶς εἶνε σύντομος.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Σᾶς παρακαλῶ δέ, ἀδελφοί, νὰ κρατῆτε εἰς τὸν νοῦν σας τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας. Ἄλλωστε σᾶς ἔγραψα ἐν συντομίᾳ».

Ἰακ. 1:16-17

«ΠΑΣΑ ΔΟΣΙΣ ΑΓΑΘΗ ΚΑΙ ΠΑΝ ΔΩΡΗΜΑ ΤΕΛΕΙΟΝ»

«Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔστι παραλλαγή ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα».

Τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἐρμηνεύεται μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας, διότι τὴν προσοχὴν τῶν ἐρμηνευτῶν διαφεύγει, ὅτι ἐπὶ τῶν λέξεων «ἀγαθὴ» καὶ «τέλειον» ὑπάρχει ἰσχυροτάτη ἔμφασις. Ἐπειδὴ διευποῦτο ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ πειρασμοὶ προέρχονται ἐκ τοῦ Θεοῦ (στίχ. 13), διὰ τοῦ παρόντος χωρίου ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ: Εἶνε πλάνη ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ πειρασμοὶ προέρχονται ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἄνωθεν, ἐκ τοῦ Θεοῦ, καταβαίνει πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, ὄχι κακὴ, καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, ὄχι ἀτελές. Διότι εἰς τὸν Θεόν, «τὸν πατέρα τῶν φώτων», τὸν δημιουργὸν τῶν φωτεινῶν οὐρανίων σωμάτων, δὲν ὑπάρχει «παραλλαγή ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα», ἀλλοίωσις ἢ σκιά λόγῳ τροπῆς. Εἰς τὰ ἄστρα ὑπάρχουν

μεταβολαί, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὸ φῶς των μειώνεται, σκιάζεται καὶ ἐκλείπει. Ἄλλ' εἰς τὸν δημιουργὸν τῶν ἄστρον δὲν συμβαίνει μεταβολή. Ὁ Θεὸς εἶνε πάντοτε καὶ ἐν πλήρει μέτρῳ φῶς, πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν φῶς, οὐδεμία ἀτέλεια, οὐδὲν σκοτεινὸν πρᾶγμα, οὐδὲν κακὸν ὑπάρχει ἐν τῷ Θεῷ (Πρβλ. Α' Ἰωάν. 1:5, «Ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία»).

Μεταφράζομεν:

«Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. Ἐνωθεν, ἐκ τοῦ δημιουργοῦ τῶν φωτεινῶν ἀστέρων, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχει ἀλλοίωσις ἢ σκιά λόγῳ τροπῆς, καταβαίνει πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. Ἀπὸ ἐπάνω, ἀπὸ τὸν δημιουργὸν τῶν φωτεινῶν ἀστέρων, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχει ἀλλοίωσις ἢ σκιά λόγῳ κινήσεως καὶ ἀλλαγῆς θέσεως, κατέρχεται πᾶσα δόσις, ἡ ὁποία εἶνε καλή, καὶ πᾶν δῶρον, τὸ ὁποῖον εἶνε τέλειον».

Ὁ Θεὸς εἶνε ἀγαθός, ἀπολύτως ἀγαθός, καὶ δίδει μόνον ἀγαθὰ (Πρβλ. Ματθ. 7:11).

Ἰακ. 2:1

«Η ΠΙΣΤΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ»

«Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ γενικὴ «τῆς δόξης» κατὰ τινα γνώμην δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ «τοῦ Κυρίου» λόγῳ τῆς ἀντωνυμίας «ἡμῶν» («τοῦ Κυρίου ἡμῶν»), καὶ ἄρα δὲν εἶνε γενικὴ τῆς ιδιότητος, ἀλλὰ γενικὴ παραθετικὴ (τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ δόξα). Ἄλλ' αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν εἶνε ὀρθή. Ἡ ἀντωνυμία «ἡμῶν» δὲν εἶνε ἐμπόδιον διὰ νὰ θεωρηθῇ ἡ γενικὴ «τῆς δόξης» ἐξαρ-

τωμένη ἐκ «τοῦ Κυρίου», ὅπως ἐν Ματθ. 19:28 καὶ 25:31 ἐν τῇ φράσει «ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ» ἢ ἀντωνυμία «αὐτοῦ», ἡ ὁποία ἐννοιολογικῶς συνάπτεται μετὰ τοῦ «θρόνου», δὲν εἶνε ἐμπόδιον διὰ νὰ θεωρηθῇ ἡ γενικὴ «δόξης» ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ «θρόνου». Συμφωνοῦμεν πρὸς τὴν γνώμην, ὅτι εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον τοῦ Ἰακώβου ἡ γενικὴ «τῆς δόξης» εἶνε τῆς ιδιότητος, ὁπότε ἡ φράσις «τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης» σημαίνει «τοῦ ἐνδόξου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», ὅπως ἡ ἐν Ματθ. 19:28 καὶ 25:31 φράσις «ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ» σημαίνει «ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου θρόνου του». Σημειωτέον δέ, ὅτι πολλάκις ἡ γενικὴ «(τῆς) δόξης» εἶνε τῆς ιδιότητος, π.χ. ἐν Ἑβρ. 9:5 («Χερουβὶμ δόξης» = ἔνδοξα Χερουβίμ), Πράξ. 7:2 («ὁ Θεὸς τῆς δόξης» = ὁ ἔνδοξος Θεός), Α' Κορ. 2:8 («τὸν Κύριον τῆς δόξης» = τὸν ἔνδοξον Κύριον), Α' Πέτρ. 4:14 («τὸ τῆς δόξης Πνεῦμα» = τὸ ἔνδοξον Πνεῦμα).

Ἄλλὰ σπουδαιότερον ζήτημα εἰς τὸ παρὸν χωρίον τοῦ Ἰακώβου εἶνε τοῦτο: Διατὶ μετὰ τὸ ὄνομα «τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» προστίθεται ἡ γενικὴ «τῆς δόξης»; Ποῦ ἀποβλέπει ἡ γενικὴ αὕτη;

Ἄλλοτε διετυπώσαμεν τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ γενικὴ ἔχει σχέσιν πρὸς τὰς «προσωποληψίας» ὡς ἐξῆς: Ἐφ' ὅσον πιστεύομεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ὁ Κύριος τῆς δόξης, ἦτοι ὁ κάτοχος τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀπολύτου δόξης, δὲν πρέπει νὰ προσωποληπτῶμεν. Ὡς κάτοχος τῆς πλήρους καὶ ὑψίστης δόξης ὁ Χριστὸς δὲν ἐπηρεάζεται ἐκ τῆς ματαιίας δόξης τῶν πλουσίων, ὥστε νὰ προτιμᾷ ἓνα «χρυσοδακτύλιον ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ» ἐνὸς «πτωχοῦ ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι» (στῖχ. 2). Ὁ Κύριος ἔχει ὅλην τὴν δόξαν καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ προσωποληπτῆσιν. «Οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ Θεός» (Πράξ. 10:34). Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς, ὡς πιστεύοντες εἰς τὸν ἀπροσωπόληπτον Κύριον καὶ εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τῆς ὁποίας γίνονται μέτοχοι πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ἀδιακρίτως καὶ πρὸ τῆς ὁποίας ἡ κοσμικὴ δόξα εἶνε μηδαμινή, πρέπει ἐπίσης νὰ εἴμεθα ἀπροσωπόληπτοι (Ἰδὲ ἡμέτερον ἔργον «Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ», ἔκδοσις β', Ἀθῆναι 1988, σελ. 218).

Σήμερον ἔχομεν ἄλλην γνώμην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γενικὴ «τῆς δόξης» ἔχει σχέσιν πρὸς «τὴν πίστιν» ὡς ἐξῆς: Ὅπως ἐν Ματθ. 16:16 ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Πέτρου, «Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», μετὰ τὸ ὄνομα «τοῦ Θεοῦ» ἡ ἐμφαιτικὴ γενικὴ «τοῦ ζῶντος» προστίθεται διὰ νὰ ἐξαρθῇ ὁ Θεὸς καὶ ἐξαιρουμένου

τοῦ Θεοῦ νὰ ἐξαρθῆ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ὅπως ἐπίσης ἐν Α' Κορ. 2:8 ἐν τῇ προτάσει «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν» μετὰ «τὸν Κύριον» ἢ γενικὴ «τῆς δόξης» προστίθεται διὰ νὰ τονισθῆ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Κυρίου καὶ τονιζομένου τοῦ μεγαλείου τοῦ Κυρίου νὰ τονισθῆ τὸ μέγεθος τῆς ἀτιμώσεως, ἢ ὅποια ἐκφράζεται διὰ τοῦ «ἐσταύρωσαν», οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον τοῦ Ἰακώβου μετὰ τὸ ὄνομα «τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» ἢ γενικὴ «τῆς δόξης» προστίθεται διὰ νὰ ἐξαρθῆ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Κυρίου, ἐξαιρουμένου δὲ τοῦ μεγαλείου τοῦ Κυρίου νὰ ἐξαρθῆ τὸ μεγαλεῖον «τῆς πίστεως» ἥτοι τῆς θρησκείας τοῦ Κυρίου, καὶ οὕτω νὰ τονισθῆ ἡ σοβαρότης τῆς ἁμαρτίας νὰ ἔχωμεν τοιαύτην «πίστιν» ἥτοι θρησκείαν «ἐν προσωποληψίαις», μετὰ προσωποληψιῶν, νὰ προσβάλλωμεν, νὰ μειώνωμεν καὶ ν' ἀτιμάζωμεν διὰ τῶν προσωποληψιῶν τὴν ἔνδοξον θρησκείαν τοῦ Κυρίου. Κατ' ἐλευθέραν ἀπόδοσιν τοῦ νοήματος τοῦ χωρίου ὁ Ἀπόστολος λέγει: Ἄδελφοί μου! Ἡ πίστις, ἢ θρησκεία, δὲν εἶνε ἄλλου τινός· εἶνε τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ἔνδοξος. Συνεπῶς καὶ ἡ πίστις του εἶνε ἔνδοξος. Νὰ μὴ ἔχετε λοιπὸν τοιαύτην πίστιν μετὰ προσωποληψιῶν. Διότι αἱ προσωποληψίαι εἶναι μειωτικαὶ καὶ δυσφημιστικαὶ τοῦ ἐνδόξου Κυρίου καὶ τῆς ἐνδόξου πίστεώς του.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἄδελφοί μου, μὴ ἔχετε τὴν πίστιν¹ τοῦ ἐνδόξου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί με προσωποληψίας».

Ὁ Ἀπόστολος θέλει τὴν θρησκείαν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καθαρὰν καὶ ἀμίαντον ἀπὸ προσωποληψιῶν (Πρβλ. 1:27).

---

1. Ἡ θρησκείαν

Ἰακ. 2:21-23

«ΕΚ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ Η ΠΙΣΤΙΣ ΕΤΕΛΕΙΩΘΗ»

«Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνε-
νέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; Βλέ-
πεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ
τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη, καὶ ἐπληρώθη ἡ
γραφὴ ἢ λέγουσα: ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλο-
γίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τὸ «ἀνενέγκας» πολλοὶ ἐξηγοῦν, ὡς ἐὰν ἦτο «προσενέγκας» ἢ «προσενεγκῶν», ἐνῶ ἡ ἀκριβὴς ἔννοια εἶνε «ἐνέγκας ἄνω, ἀναβιβάσας». Ἡ φράσις «ἀνενέγκας ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον» σημαίνει «μὲ τὸ νὰ ἀναβιβάσῃ (ἐπάνω) εἰς τὸ θυσιαστήριον».

Τὸ «συνεργῶ» ἐνταῦθα δὲν χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «συνεργάζομαι» ἢ τοῦ «ὑποβοηθῶ» ἢ ὑπὸ ἄλλην τινὰ ἔννοιαν, ὡς νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «συντελῶ», τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ ἐν Ῥωμ. 8:28. Ἡ φράσις, «ἢ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἡ πίστις συνετέλει εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Καθ' ἡμᾶς «ἢ γραφὴ» δὲν εἶνε ἡ Γραφή, ὁλόκληρος δηλαδὴ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπως ἄλλοι νομίζουν, ἀλλ' ἐν χωρίον τῆς Γραφῆς, «τὸ γραφικὸν χωρίον», ὅπως καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. εἰς τὸ 2:8, Μάρκ. 12:10, Ἰωάν. 19:37.

Ἄλλ' ἡ σοβαρώτερα καὶ τελεία παρανόησις ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ γίνεται ὡς πρὸς τὸ «τελειῶ». Ἄλλοι ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «τελειοποιῶ» καὶ ἄλλοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀποδεικνύω τελείως». Καθ' ἡμᾶς χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δικαιῶ». Ἡ φράσις, «ἐκ τῶν ἔργων ἢ πίστις ἐτελειώθη», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἡ πίστις ἐδικαιώθη ἐκ τῶν ἔργων. Ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας γνώμης συνηγορεῖ ὁ λόγος τοῦ στίχ. 21 περὶ δικαιοσεως τοῦ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων, καὶ ἡ συνέχεια τῆς εἰρημένης φράσεως: «καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἢ λέγουσα: ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην». Τὸ ἐν τῇ συνεχείᾳ αὐτῇ παρατιθέμενον γραφικὸν χωρίον Γεν. 15:6 κατὰ τοὺς Ο' δὲν ὁμιλεῖ περὶ τελειο-

ποιήσεως ἢ τελείας ἀποδείξεως τῆς πίστεως, ἀλλ' ὅπως ὁ στίχ. 21 περὶ δικαιοσύνης («εἰς δικαιοσύνην», τουτέστι πρὸς δικαίωσιν) ἔνεκα τῆς πίστεως («ἐπίστευσε»). Κατὰ τὸν στίχ. 21 τοῦ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικοῦ χωρίου ὁ Ἀβραὰμ ἐδικαιώθη ἐξ ἔργων. Κατὰ τὸν στίχ. 23 ἐδικαιώθη ἐκ πίστεως. Τὰ δύο ταῦτα δὲν ἀντιφάσκουν μεταξύ των, ἀλλὰ συνδυάζονται καὶ ἑναρμονίζονται κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐδικαιώθη ἐκ πίστεως, ἢ ὅποια παρήγεν ἔργα, ἢ ἐξ ἔργων, τὰ ὅποια προήρχοντο ἐκ πίστεως, ἢ ἐκ πίστεως καὶ ἔργων συνδεομένων μεταξύ των κατὰ τὴν σχέσιν αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. Κατὰ τὸν στίχ. 22 ἡ πίστις ἐδικαιώθη («ἐτελειώθη») ἐκ τῶν ἔργων, ὅπερ δι' ἄλλων λέξεων σημαίνει, ὅτι ἡ πίστις ἐδικαιώθη, διότι δὲν ἦτο νεκρά, ἀλλὰ παρήγεν ἔργα.

Βεβαίως τὸ Γεν. 15:6, τὸ ὅποιον ὁ Ἰάκωβος παραθέτει ἐν τῷ στίχ. 23, προτάσων αὐτοῦ τὴν εἰσαγωγικὴν φράσιν «καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἢ λέγουσα», ἐλέχθη πρὸ τοῦ ἔργου τῆς ἀναβιβάσεως τοῦ Ἰσαὰκ εἰς τὸ θυσιαστήριον, ὄχι μετ' αὐτό. Ὅθεν γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Πότε ἐπληρώθη τὸ Γεν. 15:6; Ἡ ἀπάντησις εἶνε: Καὶ προτοῦ ὁ Ἀβραὰμ ἀναβιβάσῃ τὸν υἱὸν του εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ μετὰ τὸ ἔργον τοῦτο. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ἐν Γεν. 15:6 λόγος περὶ δικαιοσύνης τοῦ Ἀβραὰμ ἐκ πίστεως πληροῦται, διότι ἡ πίστις, τὴν ὅποιαν ὁ Ἀβραὰμ ἐξεδήλωσεν, ἦτο ζῶσα, ἰκανὴ νὰ παραγάγῃ ἔργον, καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν πληροῦται, διότι ἡ πίστις τοῦ πατριάρχου παρήγαγεν ἔργον. Ὁ Ἰάκωβος εἰδικῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν. Ὁ πρὸ τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαὰκ λόγος ἐφαρμόζεται καὶ μετὰ τὴν θυσίαν.

Ἰδιαιτέρως ἀξία τονισμοῦ καὶ ἐξάρσεως ἢ ἀμοιβαιότητος ἐν τῇ σχέσει πίστεως καὶ ἔργων κατὰ τὸν στίχ. 22: Ἡ πίστις συντελεῖ εἰς ἔργα, ἔχει ὡς φυσικὸν καρπὸν ἔργα, τὰ δὲ ἔργα δικαιώνουν τὴν πίστιν. Πίστις μὴ δυναμένη νὰ παραγάγῃ ἔργα δὲν εἶνε ἀληθῆς πίστις, εἶνε νεκρά (στίχ. 17 καὶ 26), καὶ διὰ τοῦτο δὲν δικαιώνεται, ἀλλ' ἀπορρίπτεται.

Τὸ «τελειῶ» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «δικαιῶ» καὶ ἐν Φιλιπ. 3:12, Ἐβρ. 7:19, 11:40, 12:23, καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου καὶ παραπέμπομεν. Συναφῶς καὶ τὸ «τελειώσις» ἐν Ἐβρ. 7:11 καθ' ἡμᾶς σημαίνει «δικαίωσις» καὶ τὸ «τελειωτής» ἐν Ἐβρ. 12:2 σημαίνει «δικαιωτής», ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δικαιώνει». Ἴδὲ σχετικῶς σελ. 418, 451-452. Ἰδιαιτέρως δ' ἐπιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος μεταξύ τῆς φράσεως

τοῦ ἐρευνηθέντος ἐδαφίου «ἡ πίστις ἐτελειώθη» καὶ τῆς φράσεως τοῦ Ἑβρ. 12:2 «τὸν τῆς πίστεως τελειωτήν».

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν ἐδάφιον:

«Ὁ Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν δὲν ἐδικαιώθη ἐξ ἔργων μὲ τὸ ν' ἀναβιβάσῃ τὸν Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν του εἰς τὸ θυσιαστήριον; Βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συντελεῖ εἰς τὰ ἔργα του, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐδικαιώθη, καὶ οὕτως ἐξεπληρώθη τὸ γραφικὸν χωρίον, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν: Ἐπίστευσε δὲ ὁ Ἀβραὰμ εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὑπελογίσθη εἰς αὐτὸν πρὸς δικαίωσιν¹, καὶ ὠνομάσθη φίλος τοῦ Θεοῦ».

1. Ἦ, καὶ ἐθεωρήθη δίκαιος

Ἰακ. 4:1-3

«ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ, ΚΑΙ ΟΥΚ ΕΧΕΤΕ» «ΦΟΝΕΥΕΤΕ ΚΑΙ ΖΗΛΟΥΤΕ, ΚΑΙ ΟΥ ΔΥΝΑΣΘΕ ΕΠΙΤΥΧΕΙΝ»

«Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; Οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; Ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε.¹ Καὶ² οὐκ ἔχετε διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς· αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο δὲν δίδεται ἱκανοποιητικὴ ἐρμηνεία, διότι οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «καὶ» τῶν προτάσεων «καὶ οὐκ ἔχετε», «καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν», καθὼς καὶ τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα τὸ «φονεύω». Μερὶς δὲ τῶν ἐρμηνευτῶν δὲν συλλαμβάνει καὶ τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦνται αἱ λέξεις «ἡδονή» καὶ «ζηλῶ».

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland δὲν ἔχει καὶ

Τὸ «καὶ» τῶν εἰρημένων δύο προτάσεων ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, σημαίνει «διότι», ὅπως ἐν Ἑξόδ. 5:23 («Καὶ ἵνατί ἀπέσταλκάς με; καὶ ἀφ' οὗ πεπόρευμαι πρὸς Φαραῶ λαλῆσαι ἐπὶ τῷ σῶ ὀνόματι, ἐκάκωσε τὸν λαὸν τοῦτον», τουτέστι, Καὶ διατι με ἀπέστειλες; Διότι, ἀφ' οὗ μετέβην εἰς τὸν Φαραῶ διὰ νὰ ὁμιλήσω ἐν τῷ ὀνόματί σου, κατέθλιψε τὸν λαὸν τοῦτον), Ζαχ. 11:5 («Εὐλογητὸς Κύριος καὶ πεπλουτήκαμεν», τουτέστιν, Εὐλογητὸς ὁ Κύριος, διότι ἐπλουτήσαμεν), Ἡσ. 64:5 («Ἴδου σὺ ὠργίσθης, καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν», τουτέστιν, Ἴδου σὺ ὠργίσθης, διότι ἡμεῖς ἡμαρτήσαμεν), Ἱερ. 29(47):7 («Πῶς ἡσυχάσει; καὶ Κύριος ἐνετείλατο αὐτῇ ἐπὶ τὴν Ἀσκάλωνα», τουτέστι, Πῶς θὰ ἡσυχάσῃ; Διότι ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ἐντολὴν ἐναντίον τῆς Ἀσκάλωνος), Δαν. 9:14 («Δίκαιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ πᾶσαν τὴν ποίησιν αὐτοῦ, ἦν ἐποίησε, καὶ οὐκ εἰσηκούσαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ», τουτέστιν, Εἶνε δίκαιος ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς ὅλα τὰ (τιμωρητικὰ) ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔκανε, διότι δὲν ὑπηκούσαμεν εἰς τὸν λόγον του).

Διὰ «τῶν ἡδονῶν», στίχ. 1, δὲν σημαίνονται αἱ ἡδοναί, αἱ ἀπολαύσεις, ὅπως μερὶς τῶν ἐρμηνευτῶν νομίζει, ἀλλ' αἱ ἐπιθυμίαι, καὶ δὴ αἱ ἡδονικαὶ ἐπιθυμίαι (Ἴδὲ Λεξικὸν Liddell - Scott). Ὅτι δὲ πραγματικῶς ἐνταῦθα «αἱ ἡδοναί» εἶνε «αἱ ἐπιθυμίαι», τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ «ἐπιθυμεῖτε», ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ «στρατευομένων». «Αἱ ἡδοναί», τουτέστιν «αἱ ἐπιθυμίαι», «στρατεύονται», ἐκστρατεύουν δηλαδὴ, διὰ νὰ πολεμήσουν, νικήσουν καὶ ἐπιτύχουν τὴν ἱκανοποίησιν των διὰ τῶν ἀπολαύσεων. Καὶ ἐν στίχ. 3 «αἱ ἡδοναί» εἶνε «αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ ἡδονικαὶ ἐπιθυμίαι». Ἡ δὲ πρόθεσις «ἐν» τῆς φράσεως, «ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε» ἔχει τελικὴν σημασίαν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Α' Κορ. 7:15. Ἐν Τίτ. 3:3 αἱ λέξεις «ἐπιθυμίαι» καὶ «ἡδοναί» φαίνονται συνώνυμοι κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων.

Τὸ «φονεύετε» δὲν εἶνε δυνατὸν ἐνταῦθα νὰ σημαίῃ «φονεύετε», ἀφοῦ τοῦτο προηγεῖται ὄχι μόνον τοῦ «ζηλοῦτε», ἀλλὰ καὶ τοῦ «μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε». Δὲν εἶνε δυνατὸν ὁ φόνος νὰ προηγῆται τῆς μάχης καὶ τοῦ πολέμου. Καθ' ἡμᾶς τὸ «φονεύετε» εἶνε συνώνυμον τοῦ «ζηλοῦτε», ὅπως ἐπίσης συνώνυμα εἶνε τὰ «πόλεμου» καὶ «μάχαι» ἀφ' ἑνός, «μάχεσθε» καὶ «πολεμεῖτε» ἀφ' ἑτέρου. Τὸ «φονεύετε» δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν «διάκεισθε ἐχθρικῶς, ἀντιπαθεῖτε» Ἴδὲ σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Πράξ. 9:1-2 ἐν σελ. 182. Τὸ δὲ «ζηλοῦτε» δυνάμεθα νὰ

ἐξηγήσωμεν «μισεῖτε». Αἱ λέξεις «ζῆλος», «ζηλωτής» καὶ «ζηλωτῶν» ἔχουν καὶ τὰς ἐννοίας τῆς ὀργῆς, τῆς ἐχθρας, τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐκδικητικότητος, ὅπως βλέπει τις εἰς χωρία, ὅποια π.χ. τὰ Ἀριθ. 25:11 («οὐκ ἐξηνάλωσα τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῷ ζήλω μου»), Δευτ. 29:19(20), Παροιμ. 6:34-35, 27:4, Ἰεζ. 16:38,42, Ἐξ. 20:5, Δευτ. 4:24, Ναοὺμ 1:2, Δευτ. 32:19, Ἰησ. Ναυῆ 24:19, Ἦσ. 11:13).

Κατὰ ταῦτα τὸ «ἐπιθυμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε» σημαίνει, «ἐπιθυμεῖτε, διότι δὲν ἔχετε». Ἐπιθυμεῖ τις ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου στερεῖται. Τὸ «φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν» σημαίνει, «ἀντιπαθεῖτε καὶ μισεῖτε, διότι δὲν δύνασθε νὰ ἐπιτύχετε». Οἱ πτωχοί, ὅταν εἶνε ὑλόφρονες καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀπόκτησιν ὑλικῶν ἀγαθῶν διὰ νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ πλούσιοι, αἰσθάνονται φοβερὰν ἀντιπάθειαν καὶ σφοδρὸν μῖσος κατὰ τῶν πλουσίων, καὶ θέλουν νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτούς, ὅθεν μάχονται καὶ πολεμοῦν. Τὰ «ἐπιθυμεῖτε», «φονεύετε καὶ ζηλοῦτε», «μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε» σχηματίζουν κλίμακα: Μὴ ἱκανοποιούμενα αἱ ἐπιθυμίαι, προκαλοῦν ἀντιπάθειαν καὶ μῖσος, καὶ ὀδηγοῦν εἰς μάχας καὶ πολέμους.

Εἰς τὴν φράσιν «μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε» τελειώνει μία ἐνότης τοῦ λόγου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Ἀπόστολος δεικνύει, ὅτι «ἐκ τῶν ἡδονῶν» προέρχονται «πόλεμοι καὶ μάχαι». Ὅπως ἀρχίζει ἡ ἐνότης τοῦ λόγου («πόλεμοι καὶ μάχαι»), οὕτω καὶ τελειώνει («μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε»). Ἐπειδὴ δὲ ἡ φράσις «μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε» εἶνε τὸ τέλος τῆς εἰρημένης ἐνότητος τοῦ λόγου, διὰ τοῦτο ἡμεῖς στίζομεν μὲ τελείαν στιγμῆν.

Διὰ τῆς φράσεως, «Καὶ οὐκ ἔχετε διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς», ἄρχεται νέα ἐνότης τοῦ λόγου. Προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος ἐν στίχ. 2 εἶπεν, «οὐκ ἔχετε». Τώρα δέ, ἐν τῇ νέᾳ ἐνότητι τοῦ λόγου, ἐξηγεῖ τὸ προηγουμένως λεχθέν: Εἶπα προηγουμένως, «δὲν ἔχετε». Καὶ τώρα λέγω, «δὲν ἔχετε δέ, διότι δὲν ζητεῖτε κλπ.».

Μεταφράζομεν:

«Ἀπὸ ποῦ προέρχονται οἱ πόλεμοι καὶ αἱ μάχαι μεταξύ σας; Δὲν προέρχονται ἀπ' αὐτό, ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας, αἱ ὁποῖαι ἐκστρατεύουν εἰς τὰ μέλη σας; Ἐπιθυμεῖτε, διότι δὲν ἔχετε. Ἀντιπαθεῖτε καὶ μισεῖτε, διότι δὲν δύνασθε νὰ ἐπιτύχετε. Μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. Δὲν ἔχετε δέ, διότι δὲν ζητεῖτε. Ζητεῖτε, ἀλλὰ δὲν λαμβάνετε, διότι ζητεῖτε διὰ κακὸν σκοπὸν, διὰ νὰ δαπανήσετε διὰ τὰς ἡδονικὰς ἐπιθυμίας σας».

Α' Πέτρ. 1:1-2

«ΠΡΟΓΝΩΣΙΣ», «ΑΓΙΑΣΜΟΣ», «ΡΑΝΤΙΣΜΟΣ»

«Πέτρος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ Πατρός, ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ λόγος διατυπώνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μνημονευθοῦν καὶ τὰ τρία πρόσωπα τῆς Θεότητος, ἢ «πρόγνωσις», ἢ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, δὲν εἶνε ἢ πρόγνωσις, ἢ ἐκ τῶν προτέρων γνώσις, τοῦ Θεοῦ Πατρός, ὅπως οἱ ἑρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλ' εἶνε ὁ,τι δι' ἄλλης λέξεως ἐν Ῥωμ. 8:28, 9:11, Ἐφεσ. 1:11, 3:11, Β' Τιμ. 1:9 ὀνομάζεται «πρόθεσις». Πλέον συγκεκριμένως, «πρόγνωσις» (ἢ «πρόθεσις») εἶνε ἢ προαπόφασις ἢ πρωτοβουλία. Τοιαύτην σημασίαν ἢ λέξις «πρόγνωσις» ἔχει καὶ ἐν Πράξ. 2:23 («τῇ ὀρισμένη βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ»). Ἐν Α' Πέτρ. 1:20 ἡ μετοχὴ «προεγνωσμένος» σημαίνει «προαποφασισμένος» ('Ὁ Χριστὸς ἦτο προαποφασισμένος νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ σφαγῇ ὡς ἄμνος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Πρβλ. Ἄποκ. 13:8 «τοῦ Ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου», ἐσφαγμένου ἐν τῇ ἀποφάσει τοῦ Θεοῦ). Ἐν Πράξ. 15:18 τὸ ἐπίθετον «γνωστὸς» σημαίνει «ἀποφασισμένος», ὅπως ὀρθῶς ἐξηγοῦν τινες («γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ» = εἶνε ἀποφασισμένα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχαίῳθεν).

Γράφων ὁ Ἀπόστολος πρὸς τοὺς πιστοὺς, ὅτι εἶνε «ἐκλεκτοὶ» «κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ Πατρός», ἐννοεῖ, ὅτι οὗτοι ἐξελέγησαν συμφώνως πρὸς τὴν προαπόφασιν ἢ πρωτοβουλίαν τοῦ Θεοῦ Πατρός. Ὁ Θεὸς ἐξέλεξεν αὐτοὺς ἐκ τῶν προτέρων, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν διαγωγὴν, τὴν ὁποίαν οὗτοι θὰ ἐδείκνυον ἐκ τῶν ὑστέρων· ἐξέλεξεν αὐτοὺς κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κρίσιν καὶ θέλησιν, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ καυχῶνται διὰ τὴν ἐκλογὴν των, ὅτι βα-

σίζεται εις την ἀξίαν των (Πρβλ. Β' Τιμ. 1:9. Πρβλ. επίσης 'Ρωμ. 9:11).

Ὁ «ἀγιασμός», ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται εἰς τὸ Πνεῦμα, δὲν εἶνε ὁ ἀγιασμός, ὅπως συνήθως νομίζεται, τὸν ὁποῖον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μεταδίδει εἰς τοὺς πιστοὺς καθαρίζον τούτους ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν των. Ἡ ἔννοια τοῦ καθαρισμοῦ ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν καὶ συναφῶς τοῦ ἀγιασμοῦ περιέχεται εἰς ἄλλην λέξιν τοῦ χωρίου, τὴν λέξιν «ράντισμός», καὶ συνδέεται πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἐκχύσαντος τὸ αἷμα του διὰ τὸν ἐξαγνισμὸν ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁρθή εἶνε ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἀγιασμός» εἶνε ἡ πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας τὸ Ἅγιον Πνεῦμα «ἡγίασεν» ἤτοι ἐξεχώρισεν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ καθιέρωσεν ἐν τῇ πίστει ἐκείνους, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς Πατὴρ εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐκλογῆς.

Τὸ οὐσιαστικὸν «ράντισμός» δὲν σημαίνει ἀπλῶς «ράντισμός», ἀλλὰ «καθαρισμός», ὅπως ἐν Ἑβρ. 10:22 ἡ μετοχή «ἐρραντισμένοι» σημαίνει «κεκαθαρισμένοι, καθαροί». Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις «εἰς ράντισμόν» δὲν πρέπει νὰ μεταφράζεται «διὰ νὰ ραντισθῆτε» ἢ «διὰ νὰ ραντίζεσθε», ἀλλὰ «διὰ νὰ καθαρισθῆτε» ἢ, μᾶλλον, «διὰ νὰ καθαρίζεσθε». Συνεχῶς μολυνόμεθα, καὶ συνεχῶς ἔχομεν ἀνάγκην καθάρσεως. Συνεχῶς καθιστάμεθα ἀκάθαρτοι, καὶ συνεχῶς «τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας» (Α' Ἰωάν. 1:7).

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ὁ Πέτρος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς τοὺς προσωρινούς κατοίκους τῆς διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, οἱ ὁποῖοι ἔχετε ἐκλεγῆ συμφώνως πρὸς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα σᾶς ἐξεχώρισε καὶ καθιέρωσε, διὰ νὰ ὑπακούετε εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ νὰ καθαρίζεσθε διὰ τοῦ αἵματός του».

Ἡ ἐκλογή λοιπὸν τῶν πιστῶν ἐγίνεν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον διεχώρισεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ὑποταγῆς των εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦ καθαρισμοῦ των διὰ τοῦ αἵματός του.

Α' Πέτρ. 2:6-8

«ΥΜΙΝ Η ΤΙΜΗ ΤΟΙΣ ΠΙΣΤΕΥΟΥΣΙΝ»

«Διότι περιέχει ἐν τῇ γραφῇ ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιών λίθον ἀκρογωνιαίον, ἐκλεκτόν, ἔντιμον, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ κατασχυνηθῆ. Ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν, ἀπειθοῦσι² δὲ λίθον³ ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας καὶ λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου· οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες, εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι «ἡ τιμὴ» ἀπηχεῖ τὸ «ἔντιμον». Οὕτω δὲ τὴν φράσιν, «Ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν», συνήθως ἐξηγοῦν: «Εἰς σᾶς (ἡ, διὰ σᾶς) λοιπὸν εἶνε ἔντιμος, οἱ ὅποιοι πιστεύετε». Ἄλλ' ἡ ἐξήγησις αὐτῆ δὲν εὐσταθεῖ. Διότι ὁ Ἀπόστολος δὲν λέγει, «Ὑμῖν οὖν ἔντιμος», ἀλλὰ λέγει, «Ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ». Ἐπίσης δὲν εὐσταθεῖ ἡ ἐλευθέρα ἐξήγησις τῆς εἰρημένης φράσεως, «Εἰς σᾶς (ἡ, διὰ σᾶς), λοιπὸν, οἱ ὅποιοι πιστεύετε, εἶνε ἡ τιμὴ, τὴν ὁποίαν μεταδίδει ὁ Χριστὸς ὡς λίθος ἔντιμος». Ἡ ἐξήγησις αὐτῆ δὲν προκύπτει ἀβιάστως, ἀλλὰ διὰ τινος πιέσεως καὶ ἐκδιασμοῦ τοῦ λόγου. Ἐπίσης κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐξηγήσεις δὲν οἰκονομεῖται ἡ ἀντίθεσις ἢ ἐκφραζομένη διὰ τοῦ λόγου, «ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας». Πρὸς τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς πιστεύοντας εἶνε ἔντιμος καὶ μεταδίδει τιμὴν, πῶς ἀντιτίθεται ἡ ἔννοια, «ἀπειθοῦσι δὲ οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας»; Αἱ ἔννοιαι «λίθος προσκόμματος» καὶ «πέτρα σκανδάλου» πραγματικῶς ἀντιτίθενται πρὸς τὴν ἔννοιαν τῶν εἰρημένων ἐξηγήσεων. Ἄλλ' ἡ ἔννοια «οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας» χάνει τὴν ἀντιθετικὴν σημασίαν της, ὅταν αἱ εἰρημέναι ἐξηγήσεις γίνουν δεκταί.

Καθ' ἡμᾶς «ἡ τιμὴ» δὲν ἀπηχεῖ τὸ «ἔντιμον», ἀλλ' ὁρμᾶται ἐκ τῆς φράσεως «οὐ μὴ κατασχυνηθῆ», τουτέστι δὲν θὰ ὑποστῇ κατα-

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ἄρθρον παραλείπεται.

2. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφή «ἀπιστοῦσι», τὴν ὁποίαν οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν.

3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει λίθος

σχύνην, ἀλλὰ θὰ ἔχη τιμὴν. Ὁ δὲ λόγος «ἀπειθοῦσι δὲ» εἶνε ἐλλειπτικός ἐπὶ τὸ ζωηρότερον καὶ πρὸς συμπλήρωσιν αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὸ «καταισχυνθῆ» καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὸ «ἢ τιμὴ» ἐξυπακούεται «ἢ καταισχύνῃ». Διὰ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἡ ἀντίθεσις ἢ ἐκφραζομένη διὰ τοῦ λόγου, «ἀπειθοῦσι δὲ λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας», οἰκονομεῖται ἄριστα. Διότι πρὸς τὴν ἔννοιαν, ὅτι εἰς τοὺς πιστοὺς ἀνήκει ἡ τιμὴ, ὄντως ἀντιτίθεται ἡ ἔννοια, ὅτι εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἀνήκει ἡ καταισχύνῃ, ὅτι ὁ ἀπορριφθεὶς ὑπ' αὐτῶν λίθος Ἰησοῦς «ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας», ἔγινεν ἀκρογωνιαίος, ἐθριάμβευσεν. Ὅταν ὁ Χριστὸς θριαμβεύῃ, οἱ ἐχθροὶ του καταισχύνονται.

Ἡ μετοχὴ «ἀπειθοῦσι» δὲν σημαίνει «εἰς τοὺς ἀπειθοῦντας, εἰς τοὺς μὴ ὑπακούοντας», ἀλλὰ σημαίνει «εἰς τοὺς ἀπιστοῦντας», διότι ἀντιτίθεται πρὸς τὴν μετοχὴν «τοῖς πιστεύουσιν» καὶ «ὁ πιστεύων». Τὴν γραφὴν «ἀπιστοῦσι», τὴν ὁποίαν οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν, θεωροῦμεν ἐρμηνευτικὴν τῆς γραφῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «ἀπειθοῦσι». Ὅμοίως ἡ μετοχὴ «ἀπειθοῦντες» σημαίνει «ἀπιστοῦντες». Τὸ «ἀπειθῶ» δηλαδὴ ἐν τῷ ὑπ' ὅσιν ἐδαφίῳ χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «ἀπιστῶ», ὅπως ἐν Ἰωάν. 3:36, Πράξ. 14:1-2, διὸ καὶ οἱ ἐξηγηταὶ πρέπει νὰ μεταφράζουν αὐτό, ὅπερ ὁμως δὲν πράττουν ὅλοι, ἢ πράττουν εἰς τὴν μίαν μόνον ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, καθ' ἃς τὸ ῥῆμα τοῦτο χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ χωρίῳ.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι περιέχεται ἐν τῇ Γραφῇ: Ἰδοὺ θέτω εἰς τὴν Σιών λίθον ἀκρογωνιαίον, ἐκλεκτόν, πολύτιμον, καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς αὐτόν, δὲν θὰ καταισχυνθῆ. Εἰς σᾶς λοιπὸν ἀνήκει ἡ τιμὴ, οἱ ὁποῖοι πιστεύετε. Εἰς ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι ἀπιστοῦν, ἀνήκει ἡ καταισχύνῃ, ὅτι ὁ λίθος, τὸν ὁποῖον οἱ οἰκοδόμοι ἀέρισαν, ἔγινεν ἀκρογωνιαίος, καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα πτώσεως. Αὐτοὶ προσκόπτουν, διότι δὲν πιστεύουν εἰς τὸν λόγον, πᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον καὶ προωρίσθησαν».

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ «ἀπειθῶ» ἐν τῷ χωρίῳ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν «ἀπειθοῦσιν», ἀπολύτως, διὰ τοῦτο ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει εἶπε «τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες», προσδιορίζων οὕτω τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀπιστίας, ὅτι δηλαδὴ οἱ ἄπιστοι ἀπιστοῦν εἰς τὸν λόγον, τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον κηρύττει τὸν Χριστόν. Τὸ «ἀπειθοῦντες» ὅπωςδήποτε καθ' ἡμᾶς ση-

μαίνει «ἀπιστοῦντες» καὶ ὄχι «ἀπειθοῦντες, μὴ ὑπακούοντες, μὴ ἐφαρμοζόντες». Περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ λόγου τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπίστευσαν, δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος.

Ἡ φράσις «εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν», τὴν ὁποίαν ἐξηγήσαμεν «πρᾶγμα διὰ τὸ ὅποιον καὶ προωρίσθησαν», ἀναφέρεται εἰς τὸ «προσκόπτουσι», ὄχι «τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες», καὶ δὲν σημαίνει ἀπόλυτον προορισμόν, ἀλλὰ σχετικόν, ἀφοῦ ὡς αἰτία τοῦ προσκόπτειν ἀναφέρεται ἡ ἀπιστία τῶν προσκοπτόντων. Προγνωρίζων ὁ Θεὸς τὴν ἀπιστίαν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος κακοπροαιρέτων ἀνθρώπων, ὥρισεν ἢ ἐπέτρεψεν, ἵνα οὗτοι προσκόπτουν, πίπτουν καὶ χάνωνται. Δι' ἄλλων λέξεων, ὅπως ὁ Θεὸς ὥρισεν σωτηρίαν διὰ τοὺς εὐσεβεῖς, οὕτως ὥρισεν ἀπώλειαν διὰ τοὺς ἀσεβεῖς, πράγματα ὀρθὰ καὶ δίκαια. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Γραφή ἐκφράζεται καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ἐξόδ. 10:1,20,27, Ῥωμ. 9:17-18,22-23, Ἰωάν. 12:40, Ἰούδ. 4, Α' Θεσ. 5:9. Ἴδὲ καὶ Ἦσ. 45:7. Ὁ Θεὸς ὀρίζει τὰ πάντα, εὐχάριστα καὶ δυσάρεστα, καὶ οὐδὲν γίνεται ἄνευ τοῦ θελήματος αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει κακίαν καὶ ἀδικίαν παρὰ τῷ Θεῷ. Ὁ Θεὸς εἶνε ἀγαθὸς καὶ δίκαιος. Καὶ ὡς ἀγαθὸς μὲν «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι» (Α' Τιμ. 2:4), ὡς δίκαιος δὲ διὰ τοὺς κακοπροαιρέτους καὶ ἀσεβεῖς καὶ ὁμοίους τοῦ Διαβόλου ὥρισεν ἀπώλειαν. Οἱ ἀσεβεῖς ὑπάγουν εἰς ἀπώλειαν, ὄχι διότι ὁ Θεὸς εἶνε ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας των, ἀλλὰ διότι αὐτοὶ οὗτοι εἶνε ἐχθροὶ τῆς σωτηρίας των.

Α' Πέτρ. 2:22-23

«ΔΟΛΟΣ» – «ΑΠΕΙΛΕΙΝ»

«Ὅς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· ὅς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπέλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως».

Ἡ λέξις «δόλος» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «δόλος, ἀπάτη», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «ἀμαρτία» ἀπαντῶσα ἔχει γενικὴν σημασίαν, σημαίνει «κακόν». Ὅτι δὲ

ἡ λέξις αὕτη ἔχει καὶ τοιαύτην σημασίαν, τοῦτο ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἀ΄ Πέτρ. 3:10 ἐν σελ. 482, ὅπου καὶ παραπέμπομεν. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου, ἦτοι τὸν στίχ. 22, παράθεμα ἐκ τοῦ Ἑσ. 53:9, ἡ ἔννοια εἶνε, ὅτι ὁ Χριστὸς οὔτε ἔπραξεν ἁμαρτίαν τινά, οὔτε εἶπε κακόν τι δι' ἄλλων λέξεων, οὔτε δι' ἔργου οὔτε διὰ λόγου ἠμάρτησεν. Εἰς τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ οὐδέποτε εὑρέθη κακὸς λόγος. Ὁ Χριστὸς πάντοτε ἐλάλει τὸ καλὸν (Ἰδὲ Ἰωάν. 8:45-46, ὡς ἑρμηνεύομεν τοῦτο ἐν σελ. 141-144. Ἰδὲ ἐπίσης Ἰωάν. 18:23).

Τὸ «ἀπειλῶ» ἐνταῦθα δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀπειλῶ», ἦτοι «φοβερίζω», ὅπως οἱ ἑρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «τιμωρῶ, ἐκδικούμαι». Τοιαύτην ἔννοιαν τὸ ῥῆμα ἔχει ἐν Ἑσ. 66:14 («ἡ χεὶρ Κυρίου... ἀπειλήσει τοῖς ἀπειθοῦσιν» = ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου θὰ τιμωρήσῃ, θὰ ἐκδικηθῇ, τοὺς ἀπειθεῖς). Συναφῶς τὸ οὐσιαστικὸν «ἀπειλή» σημαίνει «προσβολή, πλήγμα» ἐν Δ΄ Μακ. 7:2, 9:32, 13:6. Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ χωρίου, ἦτοι τὸν στίχ. 23, ἡ ἔννοια εἶνε, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑβριζόμενος δὲν ἀνταπέδιδε τὰς ὑβρεῖς, καὶ πάσχων δὲν ἀνταπέδιδε τὰ παθήματα, δὲν ἐτιμῶρει καὶ δὲν ἐξεδικεῖτο τοὺς ἐχθροὺς του, ἀλλὰ παρέδιδεν αὐτοὺς εἰς τὸν δίκαιον κριτὴν (Πρβλ. Ῥωμ. 12:19).

*Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι κατὰ σχῆμα χιαστὸν πρὸς τὸ «ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν» ἀντιστοιχεῖ τὸ «οὐκ ἠπέλει» (=δὲν ἔκανεν ἐκδίκησιν), καὶ πρὸς τὸ «οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ» ἀντιστοιχεῖ τὸ «οὐκ ἀντελοιδόρει».

Μεταφράζομεν:

«Αὐτὸς ἁμαρτίαν δὲν ἔκανε, οὔτε εἰς τὸ στόμα του εὑρέθη κακόν. Αὐτὸς ὑβριζόμενος δὲν ἀνταπέδιδε τὰ ὑβρεῖς, καὶ πάσχων δὲν ἔκανεν ἐκδίκησιν, ἀλλὰ παρέδιδεν εἰς τὸν δίκαιον κριτὴν».

Α΄ Πέτρ. 3:10

«ΔΟΛΟΣ»

«Παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ
καὶ χεῖλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον» .

Ἐν τῷ α΄ τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐν σελ. 313-314 ἠρμηνεύσαμεν τὸ χωρίον Α΄ Πέτρ. 3:10-12, εἰς τὸ ὁποῖον περιέχεται τὸ ἀνωτέρω παράθεμα. Ἐκ τῶν ὑστέρων δὲ διεπιστώσαμεν, ὅτι ἡ λέξις «δόλος» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «δόλος», ὅπως τότε ἐνομίσαμεν, ἀλλὰ «κακόν». Ἡ λέξις δηλαδὴ δὲν ἔχει τὴν συνήθη στενήν, ἀλλ' εὐρείαν σημασίαν, σημαίνουσα γενικῶς τὸ ἠθικὸν κακόν, εἰς τὸ ὁποῖον βεβαίως περιλαμβάνεται καὶ ὁ δόλος. Ὅτι δὲ ἡ λέξις «δόλος» ἔχει καὶ τοιαύτην σημασίαν, τοῦτο φαίνεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ παραθέματος, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ πρῶτον ἡμῖς, «Παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ», παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸ δεῦτερον ἡμῖς, «καὶ χεῖλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον». Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅλου χωρίου Α΄ Πέτρ. 3:10-12, ὅπερ παρατίθεται ἐκ τοῦ Ψαλμ. 33:13-17 κατὰ τοὺς Ο΄, φαίνεται ὅτι «δόλος» σημαίνει «κακόν», διότι ἐν αὐτῷ χρησιμοποιοῦνται ἐναλλακτικῶς καὶ συνωνύμως αἱ λέξεις «κακόν», «δόλος», «κακόν», «ἀγαθόν», «εἰρήνη» (=καλὸν ἢ ἀγαθόν), «κακά».

Ἐν Ψαλμ. 31(32):2, «Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσῃται Κύριος ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἐστὶν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος», αἱ λέξεις «ἁμαρτία» καὶ «δόλος» χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως (ὅπως ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 1 αἱ λέξεις «ἀνομία» καὶ «ἁμαρτία»).

Ἐν Ψαλμ. 51:4(52:2), «ἀδικίαν ἐλογίσατο ἢ γλῶσσά σου ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον ἐποίησας δόλον», ἡ «ἀδικία» καὶ ὁ «δόλος» εἶνε συνώνυμα. Τὸ χωρίον σημαίνει: Κακίαν ἐλάλησεν ἢ γλῶσσά σου ὡς κοπτερόν ξυράφιον προεξένησες κακόν.

Καὶ ἐν Α΄ Πέτρ. 2:22 (ἐκ τοῦ Ἠσ. 53:9) ἡ λέξις «δόλος» σημαίνει «κακόν». Ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α΄ Πέτρ. 2:22-23 ἐν σελ. 480-481.

Μεταφράζομεν:

«Ἄς παύσῃ τὴν γλῶσσάν του ἀπὸ κακοῦ, καὶ τὰ χεῖλη του διὰ νὰ μὴ λαλήσουν κακίαν» .

Α' Πέτρ. 4:14

«ΚΑΤΑ ΜΕΝ ΑΥΤΟΥΣ ΒΛΑΣΦΗΜΕΙΤΑΙ,
ΚΑΤΑ ΔΕ ΥΜΑΣ ΔΟΞΑΖΕΤΑΙ»

«Εἰ ὀνειδίξεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ δυνάμεως¹ καὶ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται· κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται²».

Τὸ τελευταῖον τμῆμα τοῦ χωρίου, «κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται», τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ἀρχαιότερους τῶν κωδίκων, ἡμεῖς θεωροῦμεν αὐθεντικὸν καὶ γνήσιον. Ἡ παράλειψις του ἐξ ἀρχαίων κωδίκων καθ' ἡμᾶς ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην ἐρμηνευτικὴν δυσχέρειαν, τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει ἐν σχέσει πρὸς τὴν συνάφειάν του. Ἡ ἐκδοχή, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Χριστὸς ἢ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται ὑπὸ τῶν ἀπίστων καὶ δοξάζεται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, δὲν αἶρει τὴν ἐν λόγῳ ἐρμηνευτικὴν δυσχέρειαν. Ἡ συνάφεια ἀπαιτεῖ, ὅπως τὸ «βλασφημεῖται», ἀντίστοιχον πρὸς τὸ «ὀνειδίξεσθε», καὶ τὸ «δοξάζεται», σχετικὸν πρὸς τὸ «δόξης» τοῦ παρόντος στίχ. 14 καὶ τοῦ προηγουμένου στίχ. 13, μὴ ἀναφέρωμεν εἰς τὸν Χριστὸν ἢ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' εἰς τοὺς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἐκ μέρους τῶν ἀπίστων ἔχουν ὕβρεις, ἀλλ' ἐκ μέρους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ Χριστοῦ ἔχουν δόξαν. Πῶς ὁμως οἰκονομοῦνται συντακτικῶς τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὰ εἰρημένα δύο ῥήματα; Ἐὰν τὸ χωρίον ἔλεγε, «βλασφημεῖσθε» καὶ «δοξάζεσθε», ἐρμηνευτικὴ δυσχέρεια δὲν θὰ ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἀμέσως θὰ ἦτο φανερόν, ὅτι οἱ βλασφημούμενοι καὶ οἱ δοξαζόμενοι εἶνε οἱ χριστιανοί, ὅπερ ἀπαιτεῖται ἐκ τῆς συνα-

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ φράσις καὶ δυνάμεως παραλείπεται.

2. Τὸ τελευταῖον καὶ δύσκολον τμῆμα τοῦ χωρίου, κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται, εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland παραλείπεται.

φείας. Ἄλλὰ τώρα τὸ χωρίον λέγει, «βλασφημεῖται» καὶ «δοξάζεται», καθ' ἐνικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τρίτον πρόσωπον.

Ἡ δυσχέρεια περὶ τὴν σύνταξιν καὶ ἐρμηνείαν αἴρεται, ἂν τὰ ῥήματα «βλασφημεῖται» καὶ «δοξάζεται» ἐκληφθοῦν ὡς ἀπρόσωπα¹, ὁπότε ἀναλωμένα παρέχουν ὡς ὑποκείμενον τὴν ἐν αὐτοῖς περιεχομένην καὶ ἐξ αὐτῶν προκύπτουσαν ἀφηρημένην ἔννοιαν. Τὸ «βλασφημεῖται» δηλαδὴ σημαίνει «γίνεται βλασφημία», τουτέστι «γίνεται δυσφήμησις». Τὸ δὲ «δοξάζεται» σημαίνει «γίνεται δόξα, γίνεται δοξασμός». Μετὰ τὴν ἐκδοχὴν τῶν ῥημάτων «βλασφημεῖται» καὶ «δοξάζεται» ὡς ἀπροσώπων γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ πρόθεσις «κατά», δις ἀπαντῶσα εἰς τὸ ἐπίμαχον τμήμα τοῦ χωρίου, δὲν σημαίνει ποιητικὸν αἴτιον, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' ἀναφορὰν. Αἱ φράσεις δηλαδὴ «κατὰ μὲν αὐτούς», «κατὰ δὲ ὑμᾶς» δὲν σημαίνουν «ὑπ' αὐτῶν μὲν», «ὑφ' ὑμῶν δέ», ἀλλὰ σημαίνουν «ὡς πρὸς αὐτούς μὲν», «ὡς πρὸς ὑμᾶς δέ», ἢ, ἄλλως, «ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς αὐτούς», «ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς ὑμᾶς». Ἡ πρόθεσις «κατὰ» σημαίνει ἀναφορὰν καὶ ἐν στίχ. 6, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾷ δις καὶ εἰς ἀντιθετικὰς προτάσεις, ὅπως δηλαδὴ συμβαίνει ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίῳ (Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Πέτρ. 4:5-6 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 315-318).

Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος διὰ τοῦ ἐξετασθέντος τελευταίου τμήματος τοῦ ἑδαφίου λέγει πρὸς τοὺς ὄνειδιζομένους ὑπὸ τῶν ἀπίστων χριστιανούς: Ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἀπίστους, γίνεται δυσφήμησις, ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς σᾶς, γίνεται δόξα. Ἐκ τῶν ἀπίστων προέρχεται δυσφήμησις, ἀλλ' εἰς σᾶς προσγίνεται δόξα. Οἱ ἄπιστοι σᾶς ὑβρίζουν, ἀλλὰ σεῖς δοξάζεσθε.

Οἱ χριστιανοὶ δοξάζονται, διότι τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶνε Πνεῦμα «δυνάμεως καὶ δόξης», ἀναπαύεται εἰς αὐτούς, μένει ἐπάνω των, καὶ μεταδίδει εἰς αὐτούς ἐκ τῆς δυνάμεως καὶ δόξης του. Ἀσυγκρίτως δὲ μεγαλυτέρα γίνεται ἡ δόξα τῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ «ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ» (στίχ. 13). Ὁ Κύριος τῆς δόξης θὰ δοξάσῃ ἀφαντάστως τὰ ὄνειδιζόμενα καὶ ὑβριζόμενα ὑπὸ τῶν ἀπίστων τέκνα του.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

1. Ὅμοίως ἀπρόσωπα εἶνε τὸ «πιστεύεται» καὶ τὸ «ὁμολογεῖται» ἐν Ῥωμ. 10:10.

«Ἄν ὑβρίζεσθε διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, εἴθε εὐτυχεῖς, διότι τὸ Πνεῦμα τῆς δόξης καὶ δυνάμεως, τὸ ὁποῖον εἶνε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀναπαύεται εἰς σᾶς. Ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς αὐτούς, προέρχεται δυσφήμησις, ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς σᾶς, προσγίνεται δόξα».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως, μεταβάλλοντες τὴν ἀπρόσωπον σύνταξιν εἰς προσωπικήν, τὰ ἀπρόσωπα ῥήματα εἰς προσωπικά:

«Ἄν ἐμπαίζεσθε διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, εἴθε εὐτυχεῖς, διότι τὸ Πνεῦμα τῆς δόξης καὶ δυνάμεως καὶ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπάνω σας. Αὐτοὶ μὲν σᾶς ὑβρίζουν, ἀλλὰ σεῖς δοξάζεσθε».

Α' Πέτρ. 4:15

«ΑΛΛΟΤΡΙΟΕΠΙΣΚΟΠΟΣ»

«Μὴ γὰρ τις ὑμῶν πασχέτω
ὡς φονεὺς ἢ κλέπτῃς ἢ κακοποιὸς
ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος».

Τὸ «γὰρ» ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι εἶνε μεταβατικὸν καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ».

Ἡ λέξις «ἀλλοτριοεπίσκοπος» εἶνε ἐκ τῶν ἅπαξ λεγομένων καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐξηγητῶν σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ λέξις «ἀλλοτριοπράγμων», τουτέστιν «ἀναμιγνύομενος εἰς ξένας ὑποθέσεις», ἢ, συναφῶς, «προκαλῶν ζημίας διὰ τῆς ἀναμίξεως εἰς ξένας ὑποθέσεις».

Καθ' ἡμᾶς, ὅπως τὸ «φονεὺς» καὶ τὸ «κλέπτῃς» σημαίνουν τοὺς παραβάτας τῶν ἐντολῶν τοῦ Δεκαλόγου «οὐ φονεύσεις» καὶ «οὐ κλέψεις», οὕτω καὶ τὸ «ἀλλοτριοεπίσκοπος» σημαίνει τὸν παραβάτην τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεκαλόγου «οὐ μοιχεύσεις», σημαίνει δηλαδὴ «μοιχός». Εἰς τὸν Δεκάλογον αἱ τρεῖς ἐντολαὶ ἀναφέρονται ὁμοῦ, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης (Ἐξόδ. 20:13-15, Δευτ. 5:17-19). Ἐνιαῦθα δὲ ὁ Ἀπόστολος, ἀφοῦ εἶπε «φονεὺς» καὶ «κλέπτῃς», διὰ

τῶν ὁποίων σημαίνονται παραβάται συγκεκριμένων ἐντολῶν τοῦ Δεκαλόγου, ἐπήγαγε «κακοποιός», διὰ τοῦ ὁποίου σημαίνεται ὁ δράστης γενικῶς καὶ ἀορίστως οἰουδήποτε κακοῦ καὶ ἐγκλήματος. Ἐναλογισθεὶς δὲ κατόπιν τὴν σοβαρότητα τοῦ ἐγκλήματος τῆς μοιχείας, προσέθεσεν «ἀλλοτριοεπίσκοπος», ἵνα οὕτως ἀναφέρῃ τὸν παραβάτην τῆς ἐντολῆς «οὐ μοιχεύσεις» ῥητῶς, ὅπως ῥητῶς προηγουμένως διὰ τῶν λέξεων «φονεὺς» καὶ «κλέπτης» ἀνέφερε τοὺς παραβάτας τῶν εἰρημένων δύο ἄλλων ἐντολῶν τοῦ Δεκαλόγου.

Ὅτι δὲ πράγματι «ἀλλοτριοεπίσκοπος» σημαίνει «μοιχός» ἀποδεικνύομεν ἐφεξῆς.

Ἡ λέξις «ἀλλοτρία» ἀπολύτως κειμένη σημαίνει τὴν πόρνην ἢ μοιχαλίδα, ὅπως φαίνεται ἐκ χωρίων, ὅποια τὰ ἀκολουθῶς παρατιθέμενα καὶ σχολιαζόμενα.

«Τὰ χεῖλη τῆς ἀλλοτρίας στάζουσιν (ὡς) κηρήθρα μέλιτος» (Παροιμ. 5:3, μετάφρασις ἐκ τοῦ Μασοριτικοῦ ὑπὸ Βάμβα). Κατὰ τοὺς Ο' «Μέλι ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης». Τὸ «γυνὴ πόρνη» ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «ἀλλοτρία».

«Λύχνος (εἶνε) ἡ ἐντολή, καὶ φῶς ὁ νόμος, καὶ οἱ ἔλεγχοι τῆς παιδείας ὁδὸς ζωῆς· διὰ νὰ σὲ φυλάττωσιν ἀπὸ κακῆς γυναικὸς, ἀπὸ κολακείας γλώσσης ἀλλοτρίας. Μὴ ὀρεχθῆς τὸ κάλλος αὐτῆς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· καὶ ἅς μὴ σε θηρεύσῃ διὰ τῶν βλεφάρων αὐτῆς. Διότι ἐξ αἰτίας γυναικὸς πόρνης (καταντᾶ τις) ἕως τμήματος ἄρτου, ἡ δὲ μοιχαλὶς θηρεύει τὴν πολύτιμον ψυχὴν» (Παροιμ. 6:23-26, μετάφρασις ἐκ τοῦ Μασοριτικοῦ ὑπὸ Βάμβα. Πρβλ. Ο'). Διὰ τῆς λέξεως «ἀλλοτρία», τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ ἡ μετάφρασις τῶν Ο', σημαίνεται ἡ «κακὴ γυνή», ἡ «πόρνη γυνή», ἡ «μοιχαλὶς».

«Στόμα ἀλλοτρίας (εἶνε) λάκκος βαθύς· ὁ μισούμενος ὑπὸ Κυρίου θέλει ἐμπέσει εἰς αὐτόν» (Παροιμ. 22:14, μετάφρασις ἐκ τοῦ Μασοριτικοῦ ὑπὸ Βάμβα) – «Ἡ πόρνη (εἶνε) λάκκος βαθύς· καὶ ἡ ἀλλοτρία στενὸν φρέαρ» (Παροιμ. 23:27, μετάφρασις ἐκ τοῦ Μασοριτικοῦ ὑπὸ Βάμβα). Καὶ καθ' ἑαυτὰ τὰ δύο ταῦτα χωρία, ἀλλὰ περισσότερο συγκρινόμενα πρὸς ἄλληλα, δεικνύουν, ὅτι ἡ «ἀλλοτρία» εἶνε ἡ «πόρνη».

«Τέκνα ἀλλότρια ἐγεννήθησαν αὐτοῖς» (Ἔσ. 5:7). Ἡ φράσις «τέκνα ἀλλότρια» σημαίνει «τέκνα πορνογέννητα, τέκνα προελθόντα ἐκ πορνείας». Ἡ ἐν λόγῳ φράσις εἶνε ἰσοδύναμος τῆς ἐν 2:6 φράσεως «τέκνα πορνείας». Τὰ τέκνα τῶν Ἰσραηλιτῶν χαρακτηρίζονται οὕτω, διότι ἡ μήτηρ αὐτῶν, ἡ ἑβραϊκὴ συναγωγὴ, ἐγκατέ-

λιπε τὸν Κύριον (5:7), τὸν νόμιμον ἄνδρα της, «ἐξεπόρνευσεν», ἐπορεύθη ὀπίσω ἔραστῶν (2:7), διέπραξε «πορνείαν» καὶ «μοιχείαν», καὶ ὁ Θεὸς εἶπε περὶ αὐτῆς, «αὕτη οὐ γυνή μου, καὶ ἐγὼ οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς» (2:4).

Ἐδείχθη, ὅτι «ἀλλοτρία» σημαίνει καὶ «πόρνη» ἢ «μοιχαλίσ». Τὸ δὲ «ἀλλοτριοεπίσκοπος» σημαίνει «ἐπισκοπῶν τὴν ἀλλοτρίαν· κοιτάζων τὴν πόρνην ἢ μοιχαλίδα· ἐρχόμενος εἰς συνάφειαν μετὰ τῆς πόρνης ἢ μοιχαλίδος· μοιχός».

Μεταφράζομεν:

«Νὰ μὴ πάσχη δὲ κανεὶς ἐξ ὑμῶν ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς μοιχός».

Νὰ πάσχη κανεὶς διωκόμενος καὶ ὄνειδιζόμενος ὡς χριστιανός, τοῦτο εἶνε τιμὴ καὶ δόξα. Νὰ μὴ πάσχη ὅμως τιμωρούμενος διὰ φόνους, κλοπὰς, μοιχείας καὶ ἄλλα ἐγκλήματα, διότι τοῦτο εἶνε ἀτιμωτικόν.

1. Πρβλ. «ὄρᾶν ἀλλοτρίαν», Παροιμ. 23:33, «καταμανθάνειν κάλλος ἀλλότριον», Σοφ. Σειρ. 9:8.

Α' Πέτρ. 5:12

«ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΝ»

«Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ Θεοῦ, εἰς ἣν ἐστῆκα τε'».

Ἐνταῦθα τὴν φράσιν «ὡς λογίζομαι», τουτέστιν, «ὅπως νομίζω», ἄλλοι συνδέουν πρὸς τὴν φράσιν «τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ» καὶ ἄλλοι πρὸς τὴν φράσιν «δι' ὀλίγων ἔγραψα». Τὴν πρώτην σύνδε-

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει σιῆτε

σιν δὲν θεωροῦμεν ὀρθήν, διότι κατ' αὐτὴν προκύπτει ἔννοια, ἡ ὁποία ἀφήνει περιθώριον πρὸς ἀμφισβήτησιν τῆς πιστότητος τοῦ Σιλουανοῦ, καὶ ἄρα εἶνε μειωτικὴ διὰ τὸν Σιλουανὸν καὶ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν εὐγένειαν τοῦ Ἀποστόλου, μάλιστα ἀπέναντι συνεργάτου του. Ὄρθη εἶνε ἡ δευτέρα σύνδεσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐπιστολὴ εἶνε βραχεῖα ἐν συγκρίσει πρὸς ὅσα ὁ Ἀπόστολος εἶχεν ἐν νῶ καὶ ἐπεθύμει νὰ γράψῃ.

Τὸ «*παρακαλῶν*» κατ' ἄλλους σημαίνει «ἐνθαρρύνων» καὶ κατ' ἄλλους «προτρέπων». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς σημαίνει «*διδάσκων, κηρύττων*». Δι' αὐτῆς τῆς ἐξηγήσεως προκύπτει ἀρίστη ἔννοια. Ὅτι δὲ τὸ «*παρακαλῶ*» σημαίνει καὶ «*διδάσκω, κηρύττω*», τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 6:2 ἐν σελ. 385-386, ὅπου καὶ παραπέμπομεν.

Τὴν γραφὴν «*ἐστήκατε*» τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου προτιμῶμεν τῆς γραφῆς «*στῆτε*» τοῦ κειμένου Nestle - Aland ὡς σύμφωνον πρὸς τὸ «*ἐστήκαμεν*» τοῦ παραλλήλου χωρίου Ῥωμ. 5:2.

Μεταφράζομεν:

«Διὰ τοῦ Σιλουανοῦ τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ ἔγραψα εἰς σᾶς δι' ὀλίγων, ὡς νομίζω, κηρύττων καὶ ἐπιβεβαιῶν, ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ ἀληθὴς χάρις τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἴστασθε.»

Β' Πέτρ. 1:3-7

**«ΔΙΑ ΔΟΞΗΣ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗΣ»
 «ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΤΟΥΤΟ ΔΕ»
 «ΕΝ ΤΗ ΠΙΣΤΕΙ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗΝ»
 «ΕΝ ΤΗ ΓΝΩΣΕΙ ΤΗΝ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΝ»**

«Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς¹, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς,² καὶ αὐτὸ τοῦτο δέ³ σπουδῆν πᾶσαν παρεισενέγκαντες ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνώσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκρατείαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην».

Ἄρθρον ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ θεωροῦμεν τὴν γνώμην τῶν ἐρμηνευτῶν, ὅτι διὰ τῆς ἀντωνυμίας «αὐτοῦ» ἐννοεῖται ὁ Χριστὸς καὶ ὄχι ὁ Θεός. Ὑπὲρ αὐτῆς τῆς γνώμης συνηγοροῦν δύο τινά. Πρῶτον μὲν, ἐγγύτερον πρὸς τὴν ἀντωνυμίαν ταύτην ἐν τοῖς προηγουμένοις δὲν εἶνε τὸ ὄνομα «τοῦ Θεοῦ», ἀλλὰ τὸ ὄνομα «Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν» (στίχ. 2). Δεύτερον δέ, ἡ φράσις «τῆς θείας δυνάμεως

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ*

2. Καθ' ἡμετέραν στίξιν. Τὸ κριτικὸν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον ἔχουν *τελείαν*.

3. Ἡ στίξις ἡμετέρα. Τὸ κριτικὸν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον δὲν ἔχουν στίξιν.

αὐτοῦ» εἶνε ἄστοχον νὰ εἴπωμεν ὅτι σημαίνει «τῆς θείας δυνάμεως τοῦ Θεοῦ», ἐνῶ εἶνε εὐστοχον νὰ εἴπωμεν ὅτι σημαίνει «τῆς θείας δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ». Ὁ Χριστὸς ἔχει θείαν δύναμιν, ἄρα εἶνε Θεός, ὅπερ ἄλλωστε ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἀμέσως προηγουμένου στίχ. 2, ἀφοῦ ἐν αὐτῷ διακηρύσσεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε «ὁ Κύριος ἡμῶν», καὶ ἐκ τοῦ στίχ. 1, ἀφοῦ ἐν αὐτῷ ῥητῶς λέγεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε «ὁ Θεὸς ἡμῶν».

Διὰ τῆς μετοχῆς «τοῦ καλέσαντος» κατ' ἄλλους ἐννοεῖται ὁ Θεὸς καὶ κατ' ἄλλους ὁ Χριστός. Εἰς ἡμᾶς ὀρθῆ φαίνεται ἡ γνώμη τῶν πρώτων, διότι καλεῖ μὲν καὶ ὁ Χριστὸς (Ματθ. 9:13, Πράξ. 9:15 περὶ τῆς κλήσεως τοῦ Παύλου, Γαλ. 1:6 κατὰ τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἐν σελ. 304-305), ἀλλὰ γενικῶς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καλεῖ ὁ Θεός. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἀφοῦ διὰ τῆς ἀντωνυμίας «αὐτοῦ», καθὼς ὑπεστηρίξαμεν, ἐννοεῖται ὁ Χριστός, ἂν καὶ διὰ τῆς μετοχῆς «τοῦ καλέσαντος» ἠννοεῖτο πάλιν ὁ Χριστός, ἢ διατύπωσις τοῦ λόγου θὰ ἦτο μᾶλλον διαφορετικῆ: «Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ... δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως αὐτοῦ, τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς». Ἡ ἀντωνυμία δηλαδὴ «αὐτοῦ» θὰ ἐπανελαμβάνετο πρὸ τῆς μετοχῆς «τοῦ καλέσαντος», ἢ δὲ μετοχὴ θὰ εἶχεν ἔννοιαν παραθετικὴν. Ἄλλ' ὡς ἔχει τώρα ἡ διατύπωσις τοῦ λόγου συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι ἄλλος σημαίνεται διὰ τῆς ἀντωνυμίας «αὐτοῦ», ὁ Χριστός, καὶ ἄλλος διὰ τῆς μετοχῆς «τοῦ καλέσαντος», ὁ Θεός.

Ἡ φράσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς» καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ αὐθεντικὴ γραφή, ἢ δὲ γραφὴ τοῦ κριτικοῦ κειμένου «ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ» προήλθεν ἐκ μεταβολῆς τῆς αὐθεντικῆς γραφῆς ἐπὶ τὸ καταληπτότερον. Ἡ εἰρημένη φράσις κατὰ μίαν γνώμην συνδέεται πρὸς τὸ «δεδωρημένης» ὡς ἐξῆς: Ἡ θεία δύναμις του ἔδωσεν εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα διὰ τῆς δόξης καὶ τῆς ἀρετῆς του. Ἄλλ' αὐτὸς ὁ λόγος εἶνε μᾶλλον ἀκατανόητος, δὲν συνιστᾷ ἀληθῆ ἐξήγησιν. Κατ' ἄλλην γνώμην ἡ εἰρημένη φράσις συνδέεται πρὸς τὸ «καλέσαντος». Τὴν σύνδεσιν αὐτὴν θεωροῦμεν ὀρθήν. Καὶ ὅταν ὡς «καλέσας» θεωρῆται ὁ Χριστός, δίδεται ἡ ἐξῆς ἔννοια: Ὁ Χριστὸς ἐκάλεσεν ἡμᾶς διὰ τῆς δόξης του τῆς ἐν τοῖς θαύμασιν ἐκδηλουμένης καὶ τὴν θεότητά του ὑπεμφαινούσης, καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς του, τουτέστι τοῦ ἁγίου καὶ πλήρους ἀγαθῶν ἔργων βίου του, διὰ τῶν ὁποίων εὐηργετοῦντο οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐδοξάζετο ὁ Θεός. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία, ἐκτὸς τοῦ ὅτι διὰ «τοῦ

καλέσαντος», ὡς ἤδη εἶπομεν, ἐννοεῖται μᾶλλον ὁ Θεὸς καὶ ὄχι ὁ Χριστός, δὲν ἀνταποκρίνεται ἐπιτυχῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ καλεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐλκύειν. Ἐπιτυχῆς δηλαδὴ θὰ ἦτο ἡ ἐρμηνεῖα αὐτῆ, ἂν τὸ κείμενον δὲν ἔλεγε, «τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς», ἀλλ' ἔλεγε, «τοῦ ἐλκύσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς». Ὅταν ὡς «καλέσας» θεωρητῆται ὁ Θεός, δίδεται ἡ ἐξῆς ἔννοια: Ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν ἡμᾶς διὰ τῆς δόξης καὶ τῆς ἐξοχότητός του, τῆς ἐνδόξου τελειότητός του καὶ τῆς ὑπερόχου δυνάμεώς του. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐρμηνεῖα δὲν ἀνταποκρίνεται ἐπιτυχῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ καλεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐλκύειν ἢ τοῦ ἐπιστρέφειν. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ἐρμηνεῖα αὐτὴ δὲν εἶνε εὐστοχος, διότι περιέχει τὸ στοιχεῖον τῆς παλιλλογίας, ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν ἡ φράσις «διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς» περιέχει τὴν ἔννοιαν τῆς δυνάμεως, τῆς ἐνδόξου καὶ ὑπερόχου δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, περὶ δὲ δυνάμεως, «τῆς θείας δυνάμεως», ἐγένετο λόγος ὀλίγον προηγουμένως.

Ἐν τῇ φράσει «τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς» ἡ πρώτη δυσκολία εὐρίσκεται εἰς τὴν πρόθεσιν «διὰ» καὶ ἡ δευτέρα εἰς τὸ οὐσιαστικὸν «ἀρετῆ». Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἡ πρόθεσις «διὰ», καίτοι συντάσσεται μετὰ γενικῆς, δὲν σημαίνει μέσον, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ σκοπὸν. Καὶ πρῶτον δέον νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι εἰς τινὰς περιπτώσεις ἡ «διὰ» μετὰ γενικῆς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν «διὰ» μετ' αἰτιατικῆς, ὅπως π.χ. ἐν τῇ φράσει, «παρακαλῶ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ» (Ῥωμ. 12:1), τουτέστι, «παρακαλῶ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ», «παρακαλῶ ἕνεκα τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ», καὶ ἐν τῇ φράσει, «παρακαλῶ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α' Κορ. 1:10), τουτέστι, «παρακαλῶ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», «παρακαλῶ ἕνεκα τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ «διὰ» μετὰ γενικῆς, ἰσοδυναμοῦσα πρὸς τὴν «διὰ» μετ' αἰτιατικῆς, σημαίνει αἷτιον, ἀναγκαστικὸν αἷτιον (=ἕνεκα, ἐξ αἰτίας). Ὅπως δὲ εἰς τὰς ἐν λόγῳ περιπτώσεις ἡ «διὰ» μετὰ γενικῆς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν «διὰ» μετ' αἰτιατικῆς, οὕτω καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου. Καὶ ὅπως εἰς ἐκείνας τὰς περιπτώσεις σημαίνει ἀναγκαστικὸν αἷτιον, οὕτως εἰς ταύτην σημαίνει τελικὸν αἷτιον. Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις «τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς» εἶνε ἰσοδύναμος τῶν φράσεων «τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξαν καὶ ἀρετήν», «τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς πρὸς δόξαν καὶ

ἀρετήν»¹. Ἡ λέξις «ἀρετή» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει ἄλλο τι, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ κεῖται συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «δόξα» καὶ σημαίνει «ἐπαινος», ὅπως ἐν Ἑσθ. 4:17^ο κατὰ τοὺς Ὁ (ἀνοῖξαι στόμα ἐθνῶν εἰς ἀρετὰς ματαίων). Ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν ἡμᾶς διὰ νὰ κερδίσωμεν τὴν δόξαν καὶ τὸν ἐπαινὸν του (Α΄ Θεσ. 2:12, Β΄ Θεσ. 2:14, Α΄ Πέτρ. 5:10, Α΄ Κορ. 4:5, Α΄ Πέτρ. 1:7).

Τὰ «ἐπαγγέλματα» δὲν εἶνε αἱ «ὑποσχέσεις», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ὑπεσχημένα πράγματα, τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη, ὅπως ἐν Πράξ. 1:4 ἡ «ἐπαγγελία» δὲν εἶνε ἡ «ὑπόσχεσις», ἀλλὰ τὸ «ὑπεσχημένον», τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον ὁ Πατὴρ ὑπεσχέθη. Πρόκειται περὶ μετωνυμίας.

Ἡ φράσις «καὶ αὐτὸ τοῦτο δέ» εἶνε ἑλλειπτικὴ πρότασις (ὅπως ἐν Β΄ Κορ. 9:6 ἡ φράσις «τοῦτο δέ») καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐδαφίου, «Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ... δεδωρημένης». Πρὸς συμπλήρωσιν δυνάμεθα νὰ ὑπονοήσωμεν ῥῆμα «γενέσθω». Ἐν τῇ ἑλλειπτικῇ ταύτῃ προτάσει σπουδαίαν σημασίαν, ἡ ὁποία δὲν κατενοήθη ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν, ἔχει τὸ «δέ». Τὸ «δέ» τοῦτο ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἀκολουθίας, σημαίνει «διὰ τοῦτο». Ὅτι δέ τὸ «δέ» ἔχει καὶ τοιαύτην σημασίαν, τοῦτο ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α΄ Κορ. 1:22-24 ἐν σελ. 254-255, ὅπου καὶ παραπέμπομεν. Οὕτως ἡ ἐν λόγῳ ἑλλειπτικὴ πρότασις συνδέεται πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐδαφίου ὡς ἐξῆς: Ἐπειδὴ ἡ θεία δύναμις του ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν, διὰ τοῦτο ἄς γίνῃ καὶ αὐτὸ ἐδῶ... Δι' ἄλλων λέξεων, ἐπειδὴ ἡ

1. Ὅτι ἡ φράσις «διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς» εἶνε ἰσοδύναμος τῶν φράσεων «διὰ δόξαν καὶ ἀρετήν», «πρὸς δόξαν καὶ ἀρετήν», τοῦτο βεβαίως εἶνε παράδοξον. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ὀλιγώτερον παράδοξον, ὅτι ἐν Β΄ Παρ. 21:15 ἡ φράσις «μετὰ τῆς μαλακίας» σημαίνει «διὰ τὴν ἀσθενείαν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας», καὶ ἐν στίχ. 19 ἡ φράσις «μετὰ τῆς νόσου» σημαίνει «διὰ τὴν νόσον, ἐξ αἰτίας τῆς νόσου». Τοιοῦτον καθ' ἡμᾶς παράδοξον ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ φράσει «μεθ' ἀγιότητος» ἐν Β΄ Μακ. 15:2, «Δόξαν ἀπομέρισον τῇ προτετιμημένῃ ὑπὸ τοῦ πάντα ἐφορώντος μεθ' ἀγιότητος ἡμέρα». Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «προτιμῶ» σημαίνει «προκρίνω, ἐκλέγω», ὅπως ἐν Δ΄ Μακ. 1:15, καὶ τὸ «ἀγιότης» σημαίνει «δόξα, τιμὴ», ὅπως ἐν Ἑβρ. 12:10, καθὼς ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 12:9-10 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐν σελ. 217-220, ὅπου καὶ παραπέμπομεν. Ἡ δὲ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε ἡ ἐξῆς: Ἀπόδος τιμὴν εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, ἡ ὁποία ὑπὸ τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ ἔχει ἐκλεγῆ δι' ἀγιότητα, διὰ τιμὴν, διὰ νὰ τιμᾶται. Τὸ «ἀγιότης» ἀπηχεῖ τὸ ἐν Γεν. 2:3 «ἡγίασεν» (συνώνυμον τοῦ «εὐλόγησεν»), ἦτοι «ἐτίμησεν», καὶ τὸ ἐν Ἐξόδ. 20:8 «ἀγιάζειν» ἦτοι «νὰ τιμᾶς».

σωτηρία εἶνε ἀποτέλεσμα δύο παραγόντων, τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπινου, ὁ δὲ Θεὸς ἐκ τῆς πλευρᾶς του ἔκανε τὰ πάντα διὰ τὴν σωτηριάν σας, διὰ τοῦτο ἄς γίνῃ καὶ αὐτὸ ἐδῶ ἐκ τῆς πλευρᾶς σας... Κατόπιν τῆς ἐξηγήσεως τοῦ «δὲ» καὶ τῆς ὑποδείξεως τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔδαφίου καὶ τῆς ἐλλειπτικῆς προτάσεως «καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ» γίνεται ὀλοφάνερον, ὅτι κακῶς πρὸ τῆς ἐν λόγῳ προτάσεως τίθεται τελεία. Τὸ ὀρθὸν εἶνε νὰ τίθεται κόμμα.

Αἱ ἀρεταί, τὰς ὁποίας ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει ἐν τοῖς στίχ. 5-7 καὶ ἀπαιτεῖ πλουσίως παρὰ τῶν πιστῶν («ἐπιχορηγήσατε», στίχ. 5, «ταῦτα ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα» στίχ. 8), ἔχουν σχέσιν μεταξὺ των, ἡ ὁποία ὅμως κατὰ τὰς διδομένας ἐρμηνείας δὲν φαίνεται καθ' ὅλην τὴν σειρὰν τῶν ἀρετῶν, ἐπειδὴ δύο ἐξ αὐτῶν, «ἡ ἀρετὴ» καὶ «ἡ ἐγκράτεια», δὲν ἐξηγοῦνται ὀρθῶς.

Λέγων ὁ Ἀπόστολος, «ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν», δὲν ἐννοεῖ τὴν ἀρετὴν γενικῶς ἢ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὴν ἀρετὴν γενικῶς, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουσιν. Διότι, ἂν ἠννόει τὴν ἀρετὴν γενικῶς, δὲν θὰ ἀνέφερε τὰς ἐπὶ μέρους ἀρετάς, ἐπειδὴ αὗται περιέχονται ἐν τῇ ἀρετῇ ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτῆς ἔννοιαν. Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα «ἡ ἀρετὴ», πρὸς «τὴν πίστιν» συνδεομένη, εἶνε «ἡ ἀνδρεία», ὅπως ἐν Β' Μακ. 6:31, 10:28, 15:17. Ἡ ἀποστολικὴ ἐποχὴ ἦτο ἐποχὴ αἱματηρῶν διωγμῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ χριστιανοὶ ὤφειλον νὰ ἐκδηλώνουν καὶ ἀποδεικνύουν τὴν πίστιν των δι' ἀνδρείας, διὰ γενναίας καὶ ἥρωικῆς στάσεως καὶ διαγωγῆς ἀπέναντι τῶν διωκτῶν.

Ὡς πρὸς «τὴν ἐγκράτειαν», αὕτη, πρὸς «τὴν γνῶσιν» συνδεομένη, σημαίνει «τὴν ἄσκησιν», τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ κάνῃ ὁ χριστιανός, διὰ νὰ κάνῃ «τὴν γνῶσιν» πρᾶξιν, διὰ νὰ ἐφαρμόξῃ ὅσα γνωρίζει καὶ συνιστοῦν τὸ θεῖον θέλημα. Ὅτι δὲ ἡ λέξις «ἐγκράτεια» σημαίνει «ἄσκησις», τοῦτο φαίνεται, ὅχι μόνον ἐκ τοῦ ὅτι αἱ δύο αὗται ἔννοιαι εἶνε συναφεῖς, ἀφοῦ διὰ νὰ ἐγκρατευθῇ κανεὶς ἀσκεῖται, ἀγωνίζεται, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ «ἐγκρατεύομαι» σημαίνει «ἀσκῶμαι» καὶ τὸ «ἐγκρατῆς» σημαίνει «ἠσκημένος, γυμνασμένος», καθὼς κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Κορ. 9:25 ὑποστηρίζομεν (Ἰδὲ σελ. 264-266). Ἀκριβέστερον τὴν λέξιν «ἐγκράτεια» ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ τοῦ Πέτρου δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν «ἐφαρμογὴ». Εἰς «τὴν γνῶσιν» πρέπει νὰ ἀκολουθῇ «ἡ ἐφαρμογὴ», εἰς τὴν θεωρίαν ἢ πρᾶξιν. Καὶ ἐπειδὴ «ἡ ἐφαρμογὴ», τὸ νὰ κάνῃ τις «τὴν γνῶσιν»

πρᾶξιν, δὲν εἶνε εὐκολον πρᾶγμα, ἀλλ' ἀπαιτεῖ ἀγῶνα, διὰ τοῦτο εἰς τὴν συνέχειαν ὁ Ἀπόστολος ὀμιλεῖ περὶ ὑπομονῆς λέγων, «ἐν δὲ τῇ ἐγκρατεῖα τὴν ὑπομονήν».

Κατόπιν τῆς ἐξηγήσεως, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὰς λέξεις «ἀρετὴ» (στίχ. 5) καὶ «ἐγκράτεια» (στίχ. 6), ἐρχόμεθα νὰ ὑποδείξωμεν τὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν ἀρετῶν εἰς τὴν ἄλυσιν αὐτῶν ἐν στίχ. 5-7. Ἡ «πίστις» ἀναφέρεται πρώτη ὡς ἡ ρίζα τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἀκολουθοῦν ἡ «ἀρετὴ», τουτέστιν ἡ ἀνδρεία, ἐκδήλωσις καὶ ἀπόδειξις τῆς πίστεως ἐν τῷ διωκομένῳ καὶ μαχομένῳ Χριστιανισμῷ· ἡ «γνώσις», γνώσις τῶν ἀληθειῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁ πιστὸς νὰ εἶνε συνειδητότερος χριστιανὸς καὶ νὰ ρυθμίξῃ ὀρθῶς τὰ τῆς ζωῆς του, καὶ δὴ καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀνδρείαν του μετὰ συνέσεως, ὄχι παρατόλμως καὶ ἀκαίρως· ἡ «ἐγκράτεια», τουτέστιν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς γνώσεως· ἡ «ὑπομονή», ἣτις ἀπαιτεῖται ἐν τῷ πνευματικῷ ἀγῶνι πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς γνώσεως· ἡ «εὐσέβεια», ἣτοι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων λατρείας τοῦ Θεοῦ· ἡ «φιλαδελφία», ἣτοι ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀδελφούς, τοὺς χριστιανούς, ἡ ὁποία ἔρχεται μετὰ τὴν ἀγάπην καὶ λατρείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἡ «ἀγάπη», ἣτοι ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γενικῶς, ἡ ὁποία ἔρχεται μετὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀδελφούς χριστιανούς.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐπειδὴ ἡ θεία δύναμις τοῦ κατόπιν τῆς ἐπιγνώσεως ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐκάλεσεν ἡμᾶς διὰ δόξαν καὶ ἔπαινον, ἔχει χαρίσει εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν, διὰ τῶν ὁποίων ἔχουν χαρισθῆ εἰς ἡμᾶς τὰ μέγιστα καὶ πολύτιμα ὑπεσχημένα ἀγαθὰ, διὰ νὰ γίνετε διὰ τούτων κοινωνοὶ τῆς θείας φύσεως, ἀφοῦ ἀποφύγετε τὴν ἐν τῷ κόσμῳ διαφθορὰν ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτωλῆς ἐπιθυμίας, διὰ τοῦτο ἃς γίνῃ καὶ αὐτὸ ἐδῶ: Πᾶσαν προσπάθειαν καταβαλόντες προσθέσατε πλουσίως εἰς τὴν πίστιν σας τὴν ἀνδρείαν, εἰς τὴν ἀνδρείαν τὴν γνώσιν, εἰς τὴν γνώσιν τὴν ἐφαρμογὴν, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τὴν ὑπομονήν, εἰς τὴν ὑπομονήν τὴν εὐσέβειαν, εἰς τὴν εὐσέβειαν τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀδελφούς χριστιανούς καὶ εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀδελφούς χριστιανούς τὴν ἀγάπην πρὸς ὄλους».

1. Ἡ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ

Β' Πέτρ. 1:16-17

«ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑ»

«Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. Λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ Πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιαῦδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα'».

16X6

Ἐπὶ «σεσοφισμένους μύθους» κατὰ μίαν γνώμην ἐννοοῦνται ἔντεχνοι μῦθοι αἰρετικῶν πρὸς ἐντυπωσιασμὸν καὶ ἐξαπάτησιν ἀφελῶν δι' ἀπόκτησιν χρημάτων καὶ ἐπιρροῆς. Κατ' ἄλλην γνώμην ἐννοοῦνται αἱ εὐαγγελικαὶ περὶ θαυμάτων ἀφηγήσεις ὡς μὴ ἀνταποκρινόμεναι δῆθεν πρὸς γεγονότα, ἀλλ' οὔσαι ἔντεχνοι ἐπινοήσεις πρὸς διδασκαλίαν ὀρισμένων ἀληθειῶν, ὡς ἐκήρυττον ψευδοδιδασκαλοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁμοίως πρὸς ὀρθολογιστὰς τῶν νεωτέρων χρόνων. Κατ' ἄλλην δὲ γνώμην ἐννοοῦνται ἐθνικοὶ μῦθοι συγγενεῖς πρὸς τοὺς περὶ μεταμορφώσεων τῶν θεῶν μύθους τοῦ Ὀβιδίου. Ἡμεῖς, ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ «σεσοφισμένων μύθων» γίνεται ἐν σχέσει καὶ ἀντιθέσει πρὸς «τὴν δύναμιν καὶ παρουσίαν» τοῦ Χριστοῦ, νομίζομεν, ὅτι πρόκειται περὶ ἐντέχνων ἐθνικῶν μύθων, εἰς τοὺς ὁποίους γίνεται λόγος περὶ ὑπερφυσικῶν δυνάμεων καὶ κατορθωμάτων, ὅπως π.χ. οἱ ἑλληνικοὶ μῦθοι περὶ Ἡρακλέους. Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ: Ὅσα καταπληκτικὰ ἐκηρύξαμεν εἰς σᾶς περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶνε ὅπως τὰ καταπληκτικὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς ἐντέχνους μύθους τῶν ἐθνικῶν. Ἐκηρύξαμεν εἰς σᾶς ὅχι ἐπὶ τῇ βάσει ἐντυπωσιακῶν μύθων, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει ὑπερφυσικῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα προσωπικῶς διεπιστώσαμεν.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει τὴν γραφὴν «ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός μου οὗτός ἐστιν εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα»

1. Ὅπως θὰ δεῖξωμεν εἰς τὴν συνέχειαν, αἱ λέξεις «δύναμις» καὶ «παρουσία» εἶνε συνώνυμοι.

Ἔπο «παρουσίαν» οἱ ἐρμηνευταὶ ἐννοοῦν τὴν παρουσίαν, τὴν ἔλευσιν, εἴτε τὴν πρώτην εἴτε τὴν δευτέραν παρουσίαν ἢ ἔλευσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ἂν ἐπρόκειτο περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἢ φράσις «δύναμιν καὶ παρουσίαν» θὰ ἦτο ἐν κακὸν προωθύτερον, ἀφοῦ κανονικῶς προηγεῖται ἡ παρουσία τοῦ προσώπου καὶ ἔπεται ἡ ἐκδήλωσις τῆς δυνάμεώς του. Ἐπίσης, ἂν ἐπρόκειτο περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας, τὸ «ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (δευτέραν) παρουσίαν» θὰ ἦτο μᾶλλον ἀδόκιμον, ἐπειδὴ ὁ χρόνος τῆς δευτέρας παρουσίας εἶνε ἄγνωστος. Τὸ δὲ σπουδαιότερον, τὸ νόημα τοῦ στίχ. 16 εἶνε τοῦτο: Διὰ τοῦ κηρύγματος ἐγνωρίσαμεν εἰς σᾶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶδομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Ἀλλὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν δὲν εἶδον οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως ἐπίσης δὲν εἶδε κανεὶς ἀκόμη.

Ὅπως ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Β' Θεσ. 2:8-12 ἐν σελ. 366-368, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, ἡ λέξις «παρουσία» σημαίνει καὶ «δύναμις». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐνταῦθα. Ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ αὐτὴν συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «δύναμις» κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν συνήθειαν καὶ πρὸς ἔμφασιν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ δύο λέξεις σημαίνουν τὸ αὐτό, διὰ τοῦτο ὕστερον συνωνύμως πρὸς αὐτὰς ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ μίαν μόνον λέξιν, «μεγαλειότης». Ὅπως ἐν Λουκ. 9:43, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ λέξις αὕτη σημαίνει «δύναμις, μεγάλη δύναμις, ἔνδοξος δύναμις». Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ: Ἐγνωρίσαμεν εἰς σᾶς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχύιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄχι ἀκολουθήσαντες περιτέχνους μύθους, ἀλλ' ἐπειδὴ ἰδίους ὄμμασιν εἶδομεν τὴν μεγάλην δύναμίν του.

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς οἱ Ἀπόστολοι εἶδον «τὴν μεγαλειότητα» τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ὁ Πέτρος ὁμιλεῖ ἐκ μέρους ὄλων τῶν Ἀποστόλων, ἐνῶ τὴν μεταμόρφωσιν εἶδον τρεῖς μόνον ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀναφέρεται εἰς ὅλας γενικῶς τὰς θαυματουργικὰς ἐκδηλώσεις τῆς δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ, τὰς ὁποίας εἶδον οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν μεταμόρφωσιν. Ἄλλωστε ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ εἶνε θαῦμα ἐνδοξότερον τῆς μεταμορφώσεως αὐτοῦ, καὶ κυρίως εἰς αὐτὸ τὸ γεγονός στηρίζεται τὸ μεγαλειῶδες οἰκοδόμημα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πρὸς τὸ «ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος» πρὸλ. τὸ «αὐτόπται... γενόμενοι τοῦ Λόγου» (Λουκ. 1:2), τὸ «ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός» (Ἰωάν. 1:14) καὶ τὸ «ὃ ἀκηκόμεν, ὃ ἐώρακαμεν τοῖς ὀφθαλ-

μοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν... ὃ ἐώρακαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν» (Α΄ Ἰωάν. 1:1-3).

Εἰς τὴν μεταμόρφωσιν εἰδικῶς ἀναφέρεται ὁ στίχ. 17, καὶ δὴ ὄχι ὡς πρὸς τὸ ἔνδοξον τοῦτο γεγονός αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἡ ὁποία ἠκούσθη κατ' αὐτό. Τὸ γεγονός τῆς μεταμορφώσεως αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ περιλαμβάνεται εἰς τὰ ἐν στίχ. 16 διὰ «τῆς δυνάμεως καὶ παρουσίας» καὶ «τῆς μεγαλειότητος» σημαινόμενα θαύματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐν τοῖς θαύμασιν ἐξέλαμψε καὶ εἶδον οἱ Ἀπόστολοι τὴν δύναμιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ «γάρ» τοῦ στίχ. 17 καθ' ἡμᾶς δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, ἀλλ' ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν 2:18,20,21, εἶνε μεταβατικόν: Ἐκ πραγμάτων, τῶν ὁποίων οἱ Ἀπόστολοι ὑπῆρξαν αὐτόπται μάρτυρες (στίχ. 16), γίνεται μετάβασις εἰς πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου ὁ Πέτρος καὶ δύο ἄλλοι Ἀπόστολοι ὑπῆρξαν αὐτήκοοι μάρτυρες (στίχ. 17). Ὡς μεταβατικόν τὸ «γάρ» ἐξηγοῦμεν «δέ».

Τὸ πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου οἱ τρεῖς Ἀπόστολοι ὑπῆρξαν αὐτήκοοι μάρτυρες, εἶνε ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ Πατρός, «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα». Διὰ τῆς φωνῆς ταύτης ὁ ταπεινὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον Χριστὸς ἔλαβε τὴν «τιμὴν καὶ δόξαν» νὰ διακηρυχθῇ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῇ μαρτυρίᾳ ταύτῃ τοῦ Θεοῦ Πατρός κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως καὶ κατὰ τὴν βάπτισιν αὐτοῦ (Ματθ. 3:17), τὸ «οὗτος» ἔχει μεγίστην ἔμφασιν καὶ παραπέμπει εἰς τὸ Ἦσ. 42:1 (Ἴδε καὶ Ματθ. 12:18). Διὰ τῆς ἐμφάσεως ταύτης εἶνε ὡς νὰ λέγῃ ὁ Θεός: Ὁ Ἰησοῦς, αὐτὸς εἶνε ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποίου διὰ τοῦ προφήτου μου εἶπα, «Ἰδού... ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου» (Ἦσ. 42:1 ὅπως παρατίθεται ἐν Ματθ. 12:18), αὐτὸς εἶνε ὁ Υἱός μου, αὐτὸς ἐπίσης εἶνε ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐξέλεξα καὶ κατέστησα Μεσσίαν. Εἰς τὸ «εὐδοκῶ» ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰ παράλληλα χωρία δίδομεν μετ' ἄλλων ἐρμηνευτῶν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἐκλέγω», ὄχι τοῦ «εὐαρεστοῦμαι», τὴν ὁποίαν δίδουν οἱ πλεῖστοι ἐρμηνευταί. Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἐν Ματθ. 12:18 φράσεως «εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου» ἐν σελ. 24-25.

Οἱ στίχ. 16 καὶ 17 συνδέονται μεταξύ των κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Ἐν τῷ Ἰησοῦ εἶδομεν τὴν μεγαλειώδη δύναμιν, τὴν ὁποίαν οὗτος ἦτο φυσικόν νὰ ἔχη ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Μεσσίας. Πρβλ. Ἰωάν. 1:14, «καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι δὲν ἐγνωρίσαμεν εἰς σᾶς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀκολουθήσαντες περιτέχνους μύθους, ἀλλὰ γενόμενοι αὐτόπται τῆς μεγαλειώδους δυνάμεώς του. Ἔλαβε δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, ὅταν δι' αὐτὸν ἀπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ δόξαν ἦλθε τοιαύτη φωνή: Αὐτὸς εἶνε ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἐξέλεξα».

Β' Πέτρ. 1:19

«ΦΩΣΦΟΡΟΣ»

«Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν ἀρχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς «φωσφόρος» λέγεται ὁ πλανήτης Ἄφροδίτη κατὰ τὴν πρῶτην ἐμφάνισίν του, ὁ Ἐωσφόρος ἢ, δημωδῶς, Αὐγερινός. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν εἶνε ὀρθή. Ὁ Ἀπόστολος πρῶτον λέγει, «ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ», καὶ ἔπειτα λέγει, «καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ». Πρῶτον δηλαδὴ ἔρχεται ἡ αὐγή, τὸ «ξημέρωμα», καὶ ἔπειτα ἀνατέλλει ὁ «φωσφόρος». Ἄρα «φωσφόρος» εἶνε ὁ ἥλιος. Ὁ Ἐωσφόρος ἢ Αὐγερινός, ὁ ὁποῖος φωτίζει ἐν νυκτί, εἶνε ταπεινὸν φῶς καὶ ἀναλογεῖ πρὸς τὸν «λύχνον», ὁ ὁποῖος «φαίνει ἐν ἀρχμηρῷ τόπῳ», φωτίζει δηλαδὴ ἐν σκοτεινῷ τόπῳ, ἐνῶ ὁ «φωσφόρος» ἐννοεῖται ὡς ἀνώτερον καὶ πλούσιον φῶς, φῶς ἡμέρας. Καὶ ἐκ τούτου λοιπὸν φαίνεται, ὅτι ὁ «φωσφόρος» εἶνε ὁ ἥλιος. Ἄλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ λέξις «φωσφόρος» δεικνύει, ὅτι οὕτως ὀνομάζεται ὁ ἥλιος. Διότι «φωσφόρος» εἶνε ὁ φορεὺς τοῦ φωτός. Ὅτι δὲ πράγματι «φωσφόρος» ὀνομάζεται ὁ ἥλιος, τοῦτο σαφῶς φαίνεται εἰς ἐγκώμιον τῆς ἀστάσεως τοῦ Μεγάλου Σαββάτου: «Συγκλονεῖται φόβῳ πᾶσα, Λόγε, ἡ γῆ καὶ φωσφόρος τὰς ἀκτῖνας ἀπέκρυσσε, τοῦ μεγίστου γῆ κρυβέντος σοῦ φωτός». Κατὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ὁ ἥλιος ὑπέστη ἐκλειψιν καὶ ἡ γῆ ἔσκο-

τίσθη (Λουκ. 23:44-45). Καὶ ἐγκώμιον τῆς β' στάσεως δεικνύει, ὅτι «φωσφόρος» ὀνομάζεται ὁ ἥλιος: «Ἔδυσ ὑπὸ γῆν ὁ φωσφόρος τῆς δικαιοσύνης... ἐκδιώξας ἅπαν τὸ ἐν τῷ ἄδη σκότος». Ἡ φράσις «ὁ φωσφόρος τῆς δικαιοσύνης» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν φράσιν «ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης». Ἐγκώμιον τῆς αὐτῆς στάσεως λέγει: «Δύ- νεις ὑπὸ γῆν, Σῶτερ, ἥλιε δικαιοσύνης».

Κατὰ ταῦτα ὁ «φωσφόρος», ὁ ὁποῖος τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας θὰ ἀνατείλῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν σφζομένων, εἶνε ὁ Χριστὸς ὡς ὁ νοητὸς ἥλιος, ὁ «ἥλιος δικαιοσύνης» κατὰ τὸ Μαλ. 4:2 («ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου ἥλιος δικαιο- σύνης»).

Μεταφράζομεν:

«Οὕτως ἔχομεν μεγαλυτέραν βεβαιότητα διὰ τὸν προφητικὸν λόγον, εἰς τὸν ὁποῖον καλῶς πράττετε νὰ προσέχετε ὡς εἰς λύχνον, ὁ ὁποῖος φωτίζει εἰς σκοτεινὸν τόπον, ἕως ὅτου ἡ ἡμέρα προβάλλῃ καὶ ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ εἰς τὰς καρδίας σας».

Β' Πέτρ. 2:4

«ΤΑΡΤΑΡΩΣΑΣ ΠΑΡΕΔΩΚΕΝ»

«Ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφεί- σατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους».

Τὸ χωρίον τοῦτο οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ἐξηγοῦν κατὰ γράμμα καὶ εὐστόχως, ἀλλ' ἐλευθέρως καὶ ἀστόχως, διότι δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων «ταρταρώσας» καὶ «παρέδωκεν».

Τὸ ῥῆμα «ταρταρῶ» ἐνταῦθα δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ρίπτω εἰς τὸν τάρταρον», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Ἐν τῇ α' εὐχῇ ἢ ἐξορκισμῷ τοῦ Μ. Βασιλείου ἐπὶ πασχόντων ὑπὸ δαιμόνων περιέχεται ἡ φράσις «εἰς σκότωσιν βυθοῦ ταρταρώσας» (Μικρὸν Εὐχολόγιον, ἔκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἀνα- τύπωσις θ' 1984, σελ. 262). Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἡ μετοχὴ «ταρ- ταρώσας» δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχῃ τὴν ἔννοιαν «ρίψας εἰς τὸν τάρ-

ταρον, εἰς τὴν σκοτεινὴν δηλαδὴ ἄβυσσον». Αὐτὴ ἡ ἔννοια ἀποκλείεται ἐκ τοῦ προηγουμένου τῆς μετοχῆς τμήματος τῆς φράσεως «εἰς σκότωσιν βυθοῦ». Ἐπειδὴ ὁ ριπτόμενος εἰς τὸν τάρταρον χάνει τὴν ἐλευθερίαν του, περιορίζεται, φυλακίζεται ἐν αὐτῷ, διὰ τοῦτο, νομίζομεν, τὸ «ταρταρῶν» προσέλαβε τὴν ἔννοιαν τοῦ «δεσμεύω, δένω, περιορίζω, φυλακίζω». Εἰς τὴν δευτέραν εὐχὴν ἡ ἐξορκισμὸν τοῦ Μ. Βασιλείου περιέχεται ὁ λόγος οὗτος· «ὁ δεσμεύων πάντας τοὺς βασκαίνοντας καὶ ἐπιβουλεύοντας τῇ αὐτοῦ εἰκόνι, καὶ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας εἰς μακρὰν νύκτα καὶ ἡμέραν σὲ τὸν πάντων τῶν κακῶν πεπειραμένον καὶ ἐφουρετὴν διάβολον» (Ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 265). Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ δὲν εἶνε δύσκολον νὰ καταλάβῃ τις, ὅτι τὸ «ταρταρώσας», πρὸς τὸ «σειραῖς ζόφου» συναπτόμενον, καὶ πρὸς τὸ «δεσμεύων» παραλληλιζόμενον, σημαίνει «δεσμεύσας, δέσας»: Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δεσμεύει ὄλους τοὺς βασκάνους, ὁ ὁποῖος μὲ ἀλυσίδας ζόφου ἐδέσμευσεν (ἢ ἔδεσε) καὶ σὲ τὸν διάβολον. Ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἔδαφίῳ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τὸ «ταρταρώσας», πρὸς τὸ «σειραῖς ζόφου» συναπτόμενον, σημαίνει «δέσας»: Ὁ Θεὸς μὲ ἀλυσίδας ζόφου ἔδεσε τοὺς ἀσεβήσαντας ἀγγέλους. Ἡ φράσις τοῦ Πέτρου «σειραῖς ζόφου ταρταρώσας» εἶνε παράλληλος τῆς φράσεως τοῦ Ἰούδα «δεσμοῖς αἰδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν» (στίχ. 6), τουτέστι, «μὲ αἰώνια δεσμὰ ἔχει κρατήσῃ (ἢ δεσμεύσει) ἐντὸς τοῦ ζόφου». Πρβλ. τὴν ἐν Σοφ. Σολ. 17:17 φράσιν «μιᾶ ἀλύσει σκότους πάντες ἐδέθησαν». Τὸ σκότος δένει καὶ καθηλώνει.

Τὸ «παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους» δὲν σημαίνει «παρέδωσε διὰ νὰ φυλάσσωνται διὰ κρίσιν», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Ἄν αὐτὴ ἦτο ἡ ἔννοια, τὸ ῥῆμα τῆς φράσεως μᾶλλον θὰ συνετάσσετο μετ' ἀπαρεμφάτου: παρέδωκε τηρεῖσθαι. Καθ' ἡμᾶς τὸ «παρέδωκεν» σημαίνει «ἐφυλάκισεν». Ὅτι δὲ τὸ «παραδίδωμι» σημαίνει καὶ «φυλακίζω», τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Πράξ. 12:19 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 156-157. Τὴν αὐτὴν δὲ σημασίαν ἔχει τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα καὶ ἐν Ματθ. 4:12, Μάρκ. 1:14 καὶ Β' Πέτρ. 2:4, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν σελ. 10, 42, 499-501 ἀντιστοιχῶς.

Διὰ τῶν σημασιῶν, τὰς ὁποίας ἐδώσαμεν εἰς τὰς λέξεις «ταρταρώσας» καὶ «παρέδωκεν», ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου καθίσταται ὁμολωτάτη καὶ φυσικωτάτη. Ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς ὑποδίκους, οὕτω συνέβη καὶ μὲ τοὺς ἀσεβήσαντας ἀγγέλους. Ὁ Θεὸς ἔδεσεν αὐτοὺς

(«ταρταρώσας»), ἐφυλάκισεν αὐτοὺς («παρέδωκεν») καὶ κρατοῦνται διὰ νὰ δικασθοῦν («εἰς κρίσιν τηρουμένους»).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ὁ Θεὸς δὲν ἐφείσθη ἀγγέλων ὅταν ἡμάρτησαν, ἀλλ' ἀφοῦ ἔδεσε μὲ ἀλυσίδας σκότους ἐφυλάκισε καὶ κρατοῦνται διὰ νὰ δικασθοῦν».

Β' Πέτρ. 2:13

«ΕΝΤΡΥΦΩΝΤΕΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΠΑΤΑΙΣ ΑΥΤΩΝ»

«Κομιούμενοι' μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἠγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, συνευχόμενοι ὑμῖν».

Ὁρθῶς ἐνταῦθα ἀντιλαμβάνονται τὴν ἔννοϊαν τοῦ ὄρου «ἀδικία» ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἐξηγητῶν, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ ὄρος οὗτος ἔχει τὴν εὐρείαν σημασίαν, σημαίνει δηλαδὴ γενικῶς τὸ κακόν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὕφος τοῦ Ἀποστόλου εἶνε λίαν ζωηρὸν καὶ καυστικόν, ὁ ἐν λόγῳ ὄρος ἐπιτυχέστερον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ «ἀσέβεια» ἢ «κακοήθεια» ἢ «φαιλότης».

Ἡ φράσις «τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν» κατὰ τινες σημαίνει τὴν καθημερινὴν τρυφήν. Ἄλλ' ἢ διατύπωσις τῆς φράσεως δὲν εὐνοεῖ τὴν ἐρμηνεϊαν ταύτην. Τὸ «ἐν ἡμέρᾳ» δὲν εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «καθ' ἡμέραν», ὅπερ ἀπαντᾶται ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Λουκ. 9:23, 16:19, Α' Κορ. 15:31. Κατ' ἄλλους ἢ ἐν λόγῳ φράσις σημαίνει τὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργιώδη διασκέδασιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐν νυκτὶ τοιαύτην. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἢ ἐκδοχὴ δὲν εὐσταθεῖ. Διότι οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος αἰσχροὶ τύποι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ θεωροῦν ἡδονὴν μόνον τὰς ἐν ἡμέρᾳ αἰσχροὺς πράξεις, τὰς δ' ἐν νυκτὶ τοιαύτας νὰ περιφρονοῦν. Τελείως ἄστοχος εἶνε ἢ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ εἰρημένη φράσις σημαίνει τὴν κατὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν τρυφήν. Ἐν τῇ

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἀδικούμενοι, ἀλλ' ἢ γραφὴ αὕτη δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν συνάφειαν καὶ δὲν δίδει ἐπιτυχὲς νόημα.

φράσει γίνεται λόγος περί «*ἡμέρας*», ἡ δὲ ἡμέρα δὲν περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν ἐπίγειον ζωὴν. Ὁρθὴ εἶνε ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ φράσις «*τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν*» σημαίνει τὴν βραχυτάτου χρόνου τρυφήν, τὴν πρόσκαιρον καὶ παροδικὴν τρυφήν. Τὴν φράσιν ταύτην ἐξηγοῦμεν «*τὴν ἐφήμερον τρυφήν*». Λέγων ὁ Ἀπόστολος, «*ἠδονὴν ἠγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν*», ἐννοεῖ, ὅτι ὁ περὶ ὧν ὁ λόγος αἰσχροὶ αἰρετικοὶ ἠδονὴν ἐθεώρουν τὴν ἐφήμερον ἀπόλαυσιν αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὄχι τὴν αἰωνίαν ἀπόλαυσιν τοῦ ἄλλου κόσμου. Διότι, ὡς οἱ Ἐπικούρειοι, ἐπίστευον εἰς αὐτὸν μόνον τὸν κόσμον, ὄχι καὶ εἰς τὸν ἄλλον (Α' Κορ. 15:32).

Ἡ λέξις «*ἀπάτη*» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «*ἀπάτη, πλάνη*». Ἀλλ' ὅπως ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Μάρκ. 4:18-19 ἐν σελ. 43-46, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, ἡ λέξις αὕτη σημαίνει καὶ «*ἠδονή, ἀπόλαυσις*». Τοιαύτην δὲ σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐν ταῦθα. Ἀκριβέστερον σημαίνει «*αἰσχροὶ διασκέδασις, ἀκολασία*». Ἡ φράσις «*ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν*» σημαίνει: «*ἐπιδιδόμενοι καὶ εὐρίσκοντες ἀπόλαυσιν εἰς τὰς ἀκολασίας των*».

Ἐντὶ τῆς γραφῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «*ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν*» ὑπάρχει καὶ ἡ γραφή «*ἐν ταῖς ἀγάπαις αὐτῶν*», ἡ ὁποία, ἂν καὶ δὲν μαρτυρεῖται ἐπαρκῶς, ὑπὸ τινων θεωρεῖται ὡς αὐθεντικὴ ἔνεκα τῆς φράσεως τοῦ Ἰούδ. 12 «*ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν*». Ἀλλὰ προσεκτικὴ ἐξέτασις δεικνύει, ὅτι ἡ φράσις τοῦ Πέτρου δὲν εἶνε παράλληλος τῆς φράσεως τοῦ Ἰούδα. Διότι ὁ Πέτρος λέγει «*ἐν ταῖς ἀπάταις (ἢ, ἔστω, ἀγάπαις) αὐτῶν (=τῶν αἰρετικῶν)*», ἐνῶ ὁ Ἰούδας λέγει «*ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν (=τῶν πιστῶν)*». Τὸ ἔθιμον «*τῶν ἀγαπῶν*», ἦτοι τῶν ἱερῶν δεῖπνων τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν, τὸ ὁποῖον ῥητῶς ἀναφέρεται ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἰούδα, ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πέτρου δὲν ἀναφέρεται ῥητῶς, ἀλλ' ὑπονοεῖται ἐν τῇ φράσει «*συνευωχούμενοι ὑμῖν*», τουτέστι, συντρῶγοντες μεθ' ὑμῶν εἰς τὰς ἀγάπας ὑμῶν. Οἱ ἄσεβεῖς παρεσέδδον εἰς τὰ ἱερὰ δεῖπνα τῶν πιστῶν καὶ συνέτρωγον μετ' αὐτῶν «*ἀφόβως*» (Ἰούδ. 12), ἄσυστόλως. Ὁ ἐν Ἰούδ. 12 λόγος, «*Οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως*», ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ Β' Πέτρ. 2:13 ὡς παράλληλον ἔχει τὰς φράσεις «*σπίλοι καὶ μῶμοι*», «*συνευωχούμενοι ὑμῖν*», ὄχι καὶ τὴν φράσιν, «*ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν*». Ἡ φράσις αὕτη, τῆς ὁποίας τὸ «*ἐντρυφῶντες*» ὀρμᾶται ἐκ τοῦ προηγηθέντος «*τρυφήν*», σχέσιν ἔχει πρὸς τὰς προηγουμένας αὐτῆς φράσεις «*σπίλοι καὶ μῶμοι*», καὶ «*ἠδονὴν ἠγούμε*

νοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφῆν». Αἱ τρεῖς φράσεις συνδέονται κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀσεβεῖς εἶνε «σπίλοι καὶ μῶμοι» ὡς «ἡδονὴν ἠγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφῆν», ἤτοι ὡς ἄνθρωποι ὑλιστικῶν ἡδονοθηρικῶν ἀντιλήψεων, καὶ ὡς «ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν», ἤτοι ὡς ἄνθρωποι ἐπιδιδόμενοι καὶ εὐχαριστοῦμενοι εἰς τὰς ἀκόλαστους πράξεις των. «Σπίλοι καὶ μῶμοι» κατὰ τε θεωρίαν καὶ πράξιν! Ἡ φράσις «σπίλοι καὶ μῶμοι» σχετίζεται καὶ πρὸς τὴν φράσιν «συνευαχούμενοι ὑμῖν» κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Οἱ ἀκόλαστοι αὐτοὶ τύποι διὰ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὰ ἱερά δειπνα γίνονται κηλίδες καὶ μιάσματα εἰς αὐτά. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τὸ Ἰουδ. 12 ἀποδίδει διὰ τῆς φράσεως «Οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευαχούμενοι ἀπόθως».

Ὡς φαίνεται, ἡ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πέτρου γραφὴ «ἐν ταῖς ἀγάπαις αὐτῶν» ἀντὶ «ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν» προῆλθεν ἐκ τῆς δυσκολίας περὶ τὴν κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως «ἀπάτη» καὶ ἐκ τοῦ ἐπιπολαίου παραλληλισμοῦ τοῦ χωρίου τοῦ Πέτρου πρὸς τὸ Ἰουδ. 12.

Μεταφράζομεν:

«Θὰ πληρωθοῦν μὲ τιμωρίαν διὰ τὴν κακοήθειαν. Θεωροῦν ἡδονὴν τὴν ἐφήμερον ἀπόλαυσιν. Εἶνε κηλίδες καὶ μιάσματα. Κυλίωνται καὶ εὐρίσκουν ἀπόλαυσιν εἰς τὰς ἀκολασίας των. Τολμοῦν νὰ συντρώγουν καὶ νὰ συμπίνουν μαζί σας».

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «ἀπάτη» ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ βλέπε καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ματθ. 13:22 ἐν σελ. 29. Ἐπίσης βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Μάρκ. 4:18-19 ἐν σελ. 43-46, ὅπου ἤδη παρεπέψαμεν.

Β' Πέτρ. 2:17

«ΟΙΣ Ο ΖΟΦΟΣ ΤΟΥ ΣΚΟΤΟΥΣ
ΕΙΣ ΑΙΩΝΑ ΤΕΤΗΡΗΤΑΙ»

«Οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνδρου, νεφέλαι ὑπὸ λαί-
λαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ
σκότους εἰς αἰῶνα² τετήρηται».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ λόγος περὶ τῶν αἰρετικῶν Νικολαϊτῶν, ἐρμηνευτικὴν δυσκολίαν ἐμφανίζει ἡ τελευταία πρότα-
σις, «οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται». Ἡ πρότασις
αὕτη περιέχεται καὶ ἐν τῷ παραλλήλῳ χωρίῳ Ἰουδ. 13. Ἄλλ' ἐκεῖ
τῆς ἐν λόγῳ προτάσεως προηγεῖται ἡ φράσις «ἀστέρες πλανῆται»,
ἐνῶ ἐν τῷ παρόντι ἑδαφίῳ ἡ φράσις αὕτη ἐλλείπει¹.

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παραλλήλου Ἰουδ. 13 τὴν εἰρημένην
πρότασιν «οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους κλπ.» ἀμέσως ἀναφέρομεν εἰς
τὸ «ἀστέρες πλανῆται», εἰς δὲ τοὺς αἰρετικούς ἀναφέρομεν ἐμμέ-
σως. Ἄλλ' ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, ἔνθα τὸ «ἀστέρες πλανῆται»
ἀπουσιάζει, τὴν ἐν λόγῳ πρότασιν ἀμέσως ἀναφέρομεν εἰς τοὺς
αἰρετικούς.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ ἐν λόγῳ πρότασις
ἐν τε τῷ χωρίῳ τοῦ Ἰουδα καὶ ἐνταῦθα, θεωροῦμεν ἐσφαλμένην
τὴν γνώμην τῶν ἐξηγητῶν, καθ' ἣν πρόκειται περὶ τῆς ζοφερᾶς καὶ
αἰωνίου κολάσεως, ἡ ὁποία ἐπιφυλάσσεται εἰς τοὺς περὶ ὧν ὁ λό-
γος αἰρετικούς. Καθ' ἡμᾶς πρόκειται περὶ τοῦ βαθέος καὶ παντοτι-
νοῦ σκότους τῆς ἀσεβείας καὶ φαυλότητος, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ πα-
ρόντι κόσμῳ χαρακτηρίζει τοὺς αἰρετικούς αὐτούς, ἀνθρώπους
ἐντελῶς διεστραμμένους, ἀμετανοήτους καὶ ἀδιορθώτους. Ὁ Ἀπό-
στολος θέλει νὰ τονίσῃ, ὅτι τὸ ζοφερὸν σκότος, τὸ ὁποῖον ὑπάρ-
χει εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωὴν τῶν αἰρετικῶν Νικολαϊτῶν, εἶνε
μόνιμον, παντοτινόν, οἱ αἰρετικοὶ οὗτοι οὐδέποτε θὰ ἀλλάξουν φρό-
νημα καὶ ζωὴν.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἀντὶ νεφέλαι ἔχει καὶ ὀμίχλαι

2. Οἱ Nestle - Aland παραλείπουν τὴν φράσιν εἰς αἰῶνα

3. Ἴσως ὑπῆρχε καὶ ἐξέπεσεν

Κατὰ ταῦτα δλόκληρος ὁ ὑπ' ὄψιν στίχ. 17 ἀναφέρεται εἰς χαρακτηριστικὰ τῶν αἰρετικῶν. Εἰς δὲ τὴν αἰωνίαν καταδίκην τῶν ἀναφέρονται ἄλλοι λόγοι τοῦ Πέτρου ἐν προηγουμένοις στίχοις τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου (1,3,9-10, 12-13).

Διὰ τὴν ἐξήγησιν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὴν πρότασιν «οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκοτόυς κλπ.», ἰδὲ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν, τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰούδ. 13 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 546-548).

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Αὐτοὶ εἶνε πηγαὶ χωρὶς ὕδωρ, σύννεφα τὰ ὁποῖα παρασύρονται ἀπὸ ἀνεμοθύελλαν, ἄνθρωποι εἰς τοὺς ὁποίους τὸ βαθὺ σκότος διατηρεῖται παντοτινόν».

Β' Πέτρ. 3:13

«ΕΝ ΟΙΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΤΟΙΚΕΙ»

«Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ».

Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἐνταῦθα «δικαιοσύνη» εἶνε ἡ δικαιοσύνη ἢ ἡ ἀρετὴ καὶ ἀγιότης. Ἄλλ' ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 5:13-14 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 197-200, ἡ λέξις «δικαιοσύνη» σημαίνει καὶ «τελειότης». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἡ λέξις αὕτη ἔχει, νομίζομεν, ἐν τῷ παρόντι ἑδαφίῳ. Ἡ καινότης τῶν ἀναμενομένων οὐρανῶν καὶ τῆς ἀναμενομένης γῆς συνηγορεῖ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τῆς «δικαιοσύνης» ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς τελειότητος καὶ ὄχι ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ τῆς δικαιοσύνης ἢ ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος. Ὑπὲρ τούτου συνηγορεῖ ἐπίσης τὸ ὅτι ἐν Ἠσ. 65:17 καὶ ἐξῆς, ὅπου ὁ Θεὸς ὑπόσχεται τοὺς καινοὺς οὐρανοὺς καὶ τὴν καινὴν γῆν καὶ περιγράφει τὴν ἐν αὐτοῖς κατάστασιν, δὲν περιγράφει τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν τελειότητα ἐξ ἐπόψεως ἀπουσίας ἐξ αὐτῶν τῆς δυστυχίας καὶ μονίμου παρουσίας ἐν αὐτοῖς τῆς εὐτυχίας. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ 21ῳ κεφαλαίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅπου ἐπίσης περιγράφεται ὁ καινός

οὐρανός, ἡ καινὴ γῆ καὶ ἡ καινὴ Ἱερουσαλήμ ἢ ἐπουράνιος, ἐπικρατεῖ ἢ περιγραφῆ τῆς τελειότητος αὐτῶν ἐξ ἐπόψεως ἀγαθῶν καὶ δόξης, καὶ ὄχι τῆς δικαιοσύνης ἢ τῆς ἀγιότητος αὐτῶν. Ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀγιότης τοῦ νέου ἐκείνου κόσμου μόλις ὑπεμφαίνονται ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ τοῦ ἐν λόγῳ κεφαλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἰδιαιτέρως ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ στίχ. 16 τοῦ κεφαλαίου τούτου τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅπου περὶ τῆς νέας Ἱερουσαλήμ τῆς ἐπουρανίου γράφεται: «Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον καὶ τὸ πλάτος. Καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν ἐν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίους δώδεκα χιλιάδων· τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστί». Τὸ τετράγωνον σχῆμα τῆς νέας Ἱερουσαλήμ τῆς ἐπουρανίου συμβολίζει τὴν τελειότητα αὐτῆς (Πρβλ. «τετραγωνικὸς νοῦς»).

Ἔχομεν δὲ νὰ παρατηρήσωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ ὅρος «τελειότης», διὰ τοῦ ὁποίου ἀποδίδομεν τὸν ὅρον «δικαιοσύνη» ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδάφιῳ, ἔχει τὴν εὐρυτάτην σημασίαν, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ περιλαμβάνεται καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀγιότης. Ὁ ἀναμενόμενος νέος κόσμος διακρίνεται διὰ τὴν τελειότητά του ἐκ πάσης ἐπόψεως.

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον:

«Νέους δὲ οὐρανοὺς καὶ νέαν γῆν συμφώνως πρὸς τὴν υπόσχεσίν του ἀναμένομεν, εἰς τὰ ὁποῖα τελειότης κατοικεῖ».

Α' Ἰωάν. 3:9

«ΣΠΕΡΜΑ», «ΚΑΙ», «Ο, ΤΙ»

«Πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει· καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν ὅ, τι ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται».

Ἐνταῦθα ὑπὸ «σπέρμα» ἄλλοι ἐννοοῦν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ Α' Πέτρ. 1:23 καὶ Ἰακ. 1:18, ἄλλοι τὸ Πνεῦμα κατὰ τὰ Ἰωάν. 3:5,6,8, ἄλλοι τὴν νέαν ζωὴν, ἢ ὁποῖα δημιουργεῖται εἰς τὸν ἀναγεννημένον ἄνθρωπον, ἄλλοι τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλοι

έκλαμβάνουν τὴν λέξιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «γόνος, ἀπόγονος». Κατὰ δὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ ἑδαφίου οἱ περισσότεροι ἀφήνουν τὴν λέξιν ἀνεξήγητον. Ἡ ἐπικρατεστέρα καὶ συνήθης ἐξήγησις τοῦ ἑδαφίου εἶνε: Πᾶς, ὁ ὁποῖος ἔχει γεννηθῆ ἐκ τοῦ Θεοῦ, δὲν κάνει ἁμαρτίαν, διότι σπέρμα αὐτοῦ μένει ἐντός του. Καὶ δὲν δύναται νὰ ἁμαρτάνῃ, διότι ἔχει γεννηθῆ ἐκ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Πρῶτον, εἰς αὕτην ὑπάρχει παλιλλογία (δὲν κάνει ἁμαρτίαν – καὶ δὲν δύναται νὰ ἁμαρτάνῃ). Δεύτερον, διὰ τὴν ἀναμαρτησίαν, σχετικὴν βεβαίως, τοῦ ἀναγεννημένου ἀνθρώπου ἄλλη αἰτιολογία δίδεται ἀρχικῶς καὶ ἄλλη κατόπιν (διότι σπέρμα αὐτοῦ μένει ἐντός του – διότι ἔχει γεννηθῆ ἐκ τοῦ Θεοῦ). Παρατηρεῖται δηλαδὴ ἀντίφασις. Τρίτον, δὲν εἶνε ἐπιτυχὴς ἡ ἐννοια, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ «σπέρμα» τοῦ Θεοῦ μένει ἐντός τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔχει γεννηθῆ ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι περὶ τῆς πνευματικῆς γεννήσεως γίνεται λόγος κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν φυσικὴν γέννησιν. Κατὰ δὲ τὴν φυσικὴν γέννησιν τὸ σπέρμα τοῦ γεννήτορος ἀναπτύσσεται εἰς ἄνθρωπον, δὲν μένει ἐν τὸς τοῦ νέου ἀνθρώπου.

Καθ' ἡμᾶς ἡ εἰρημένη ἀπόδοσις τῆς λέξεως «σπέρμα» διὰ τῶν λέξεων «γόνος, ἀπόγονος» εἶνε ὀρθή. Ἄλλ' ὀρθότερον καὶ ἐπιτυχέστερον εἶνε νὰ μεταφράσωμεν αὕτην «τέκνον». Τοὺς ἐκ Θεοῦ γεννηθέντας ὁ Ἰωάννης ὀνομάζει τέκνα τοῦ Θεοῦ (στῖχ. 1,2,10. Ἰδὲ καὶ 5:2).

Συνεπῶς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ χωρίου, «Πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει», ἐν τῷ ὁποίῳ, σημειωτέον, ἡ ἀντωνυμία «αὐτοῦ», «αὐτῷ» ἔχει ἔμφασιν, σημαίνει: Πᾶς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔχει γεννηθῆ ἐκ τοῦ Θεοῦ διὰ πνευματικῆς γεννήσεως, πᾶς ἀναγεννημένος ἄνθρωπος, δὲν κάνει ἁμαρτίαν, δὲν συνεχίζει τὴν προτέραν ἁμαρτωλὴν ζωὴν, δὲν ἀγαπᾷ καὶ δὲν πράττει τὴν ἁμαρτίαν ἐσκεμμένως καὶ ἐθελοκᾶκως, δὲν καθιστᾷ τὴν ἁμαρτίαν τρόπον ζωῆς, ἀποφεύγει τὴν ἁμαρτίαν, μόνον δ' ἐξ ἀδυναμίας καὶ συναρπαγῆς περιπίπτει εἰς ἁμαρτίας, καὶ συνήθως ὄχι μεγάλας καὶ σοβαράς. Πᾶς ἄνθρωπος γεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔχει σχετικὴν ἀναμαρτησίαν (ὅπως σχετικὴν ἀγιότητα). Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶνε γέννημα αὐτοῦ, μένει εἰς αὐτόν· ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶνε τέκνον τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν Θεόν. Αὕτη ἡ ἐννοια εὐρίσκεται ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τὸν ἐν στῖχ. 6 λόγον, «Πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει».

Ἄλλὰ πρόβλημα ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ «καί», τὸ ὁποῖον οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν ὑποπεύονται. Τοῦτο εἶνε βεβαιωτικὸν καὶ ἐμφατικὸν καὶ δέον νὰ ἐξηγηθῇ «ναί». Ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἄποκ. 11:5 ἐν σελ. 564. Διὰ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ «καί» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ βεβαιωτικοῦ καὶ ἐμφατικοῦ «ναί» ἡ εἰρημένη παλιλλογία αἴρεται.

Ἐπάρχει καὶ ἄλλη ἀκόμη δυσκολία εἰς τὸ χωρίον, τὴν ὁποίαν οἱ ἐρμηνευταὶ ἐπίσης δὲν ὑποπεύονται. Ἡ πρώτη λέξις τῆς τελευταίας προτάσεως τοῦ χωρίου δὲν εἶνε αἰτιολογικὸς σύνδεσμος «ὅτι», ὅπως γράφεται εἰς τὸ κείμενον καὶ ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν, ἀλλ' ἀναφορικὴ ἀντωνυμία «ὃ,τι». Οὕτω δὲ αἴρεται καὶ ἡ εἰρημένη ἀντίφασις ὡς πρὸς τὴν αἰτιολόγησιν τῆς σχετικῆς ἀναμαρτησίας τοῦ ἐκ Θεοῦ γεννηθέντος.

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Πᾶς, ὁ ὁποῖος ἔχει γεννηθῆ ἐκ τοῦ Θεοῦ, δὲν κάνει ἁμαρτίαν, διότι τὸ τέκνον αὐτοῦ μένει εἰς αὐτόν· ναί, δὲν δύναται νὰ ἁμαρτάνῃ ὃ,τι ἔχει γεννηθῆ ἐκ τοῦ Θεοῦ».

Α' Ἰωάν. 4:17

«...ΟΤΙ ΚΑΘΩΣ ΕΚΕΙΝΟΣ ΕΣΤΙ ΚΑΙ ΗΜΕΙΣ ΕΣΜΕΝ...»

«Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παρρησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ».

Τὸ
Θεὸς
ἐκείν

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ παρανοοῦν τὸ «ὅτι», ἐκλαμβάνοντες τοῦτο ὡς αἰτιολογικὸν καὶ ἐξηγοῦντες «διότι». Οὕτω δὲ τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ χωρίου γίνεται αἰτιολογία τῆς παρρησίας, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ χωρίου, κατὰ τὴν ἐξῆς ἐννοίαν: Ὅσοι διὰ τῆς ἀγάπης ὁμοιάζουν πρὸς τὸν Κριτὴν τῶν δὲν φοβοῦνται τὴν κρίσιν. Ὁ Κριτὴς δὲν εἶνε δυνατόν νὰ καταδικάσῃ τοὺς ὁμοίους του. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ «ὅτι» οἱ ἐξηγηταὶ παρανοοῦν

καὶ πολλὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ χωρίου, ὥστε τοῦτο νὰ κακοποιῆται δεινῶς καὶ ἡ ἀληθὴς αὐτοῦ ἔννοια νὰ χάνεται.

Τὸ «ἐν τούτῳ» οἱ πλείστοι τῶν ἐξηγητῶν νομίζουν, ὅτι σημαίνει «διὰ τούτου, μὲ τοῦτο». Καὶ κατὰ μίαν μὲν γνώμην τὸ «ἐν τούτῳ» συνδέεται πρὸς τὰ προηγούμενα, κατ' ἄλλην δὲ πρὸς τὰ ἐπόμενα. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ σύνδεσις καὶ ἡ ἔννοια εἶνε αὕτη: «Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη, ἐν τῷ μένειν ἡμᾶς ἐν τῷ Θεῷ καὶ τὸν Θεὸν ἐν ἡμῖν», τουτέστι, «Μὲ τοῦτο ἔχει γίνεαι τελεία ἡ ἀγάπη, μὲ τὸ νὰ μένωμεν ἡμεῖς ἐν τῷ Θεῷ καὶ ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν». Εἰς τὴν δευτέραν δὲ περίπτωσιν ἡ σύνδεσις καὶ ἡ ἔννοια ἔχουν οὕτως: «Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη, ἵνα παρρησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως», τουτέστι, «Μὲ τοῦτο ἔχει γίνεαι τελεία ἡ ἀγάπη, μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν παρρησίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως», ἢ «Αὐτὸ εἶνε τὸ σημεῖον τοῦ ὅτι ἔχει γίνεαι τελεία ἡ ἀγάπη, ἡ παρρησία. Ὅταν ἔχωμεν παρρησίαν καὶ ἀποβλέπωμεν μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ γαλήνης εἰς τὴν ὑστάτην κρίσιν, τοῦτο εἶνε ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ἀγάπη ἔχει γίνεαι τελεία» (Brooke). Κατ' ἄλλην δ' ἐκδοχὴν τὸ «ἐν τούτῳ» σημαίνει «διὰ τοῦτο, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον».

Ἐπὶ «τὴν ἀγάπην» οἱ ἐξηγηταὶ ἐννοοῦν τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀγάπην τῶν χριστιανῶν ἀνθρώπων.

Τὸ «μεθ' ἡμῶν» κατ' ἄλλον σημαίνει «μεθ' ἡμῶν, μαζί μας» (τῆς προθέσεως κατὰ τὸν Westcott σημαινούσης τὴν συνεργασίαν τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τελείωσιν τῆς ἀγάπης), κατ' ἄλλον «ἐν ἡμῖν, εἰς ἡμᾶς», κατ' ἄλλον «μεταξὺ ἡμῶν» καὶ κατ' ἄλλον «δι' ἡμᾶς». Ἐπίσης τὸ «μεθ' ἡμῶν» κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐκδοχὴν συνάπτεται πρὸς τὸ «τετελείωται», κατ' ἄλλην ὁμως ἐκδοχὴν συνάπτεται πρὸς τὸ «ἀγάπη», ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ ταύτῃ περιπτώσει ἢ φράσει «ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν» ἐξηγεῖται «ἡ ἡμετέρα ἀγάπη».

Τὸ «ἐκεῖνος» κατὰ τὸν Brooke ἐν τῇ Α' Καθολικῇ Ἐπιστολῇ τοῦ Ἰωάννου χρησιμοποιεῖται γενικῶς περὶ τοῦ ἐξυψωθέντος καὶ δεδοξασμένου Χριστοῦ. Μετὰ τὴν φράσιν «καθὼς ἐκεῖνός ἐστιν» οἱ ἐξηγηταὶ ὑπονοοῦν «πλήρης ἀγάπης», πολλοὶ δὲ ὑπονοοῦν καὶ «ἐν τῷ οὐρανῷ». Κατὰ τὸν Bengel «ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ἀγάπη ἐν τῷ οὐρανῷ. Τὸ ἐπακολουθοῦν ἐστὶν ἐπίσης ἀσφαλῶς δεικνύει τὴν παροῦσαν κατάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Οἱ ἐξηγηταὶ ὑπονοοῦν

«ἐν τῷ οὐρανῷ», διὰ τὴν ὑπάρχον ἀντιστοιχίαν πρὸς τὴν φράσιν «ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ». Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἡ ἀντωνυμία κατὰ μίαν μὲν γνώμην ὑποδηλοῖ τὸ πρόσκαιρον καὶ παροδικὸν τοῦ παρόντος κόσμου, κατ' ἄλλην δὲ γνώμην, τὴν ὁποίαν διατυπώνει ὁ Bengel, ἡ ἀντωνυμία δίδει εἰς τὴν φράσιν τὴν ἔννοιαν αὐτήν: ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὁ ὁποῖος εἶνε κενὸς ἀγάπης καὶ φοβεῖται τὴν κρίσιν.

Παραθέτομεν τρεῖς ἐξηγήσεις τοῦ χωρίου:

«Σημεῖον δὲ ὅτι ἡ ἀγάπη ἔφθασεν εἰς τελειότατον βαθμὸν μαζὶ μας καὶ προωδύσαμεν εἰς αὐτὴν εἰς τὸν τέλειον βαθμὸν, εἶνε τὸ νὰ ἀναμένωμεν μὲ θάρρος καὶ ἀφοβίαν τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Καὶ θὰ ἔχωμεν τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀφοβίαν αὐτὴν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διότι διὰ τῆς ἀγάπης γινόμεθα ὅμοιοι πρὸς τὸν Κριτὴν πού θὰ μᾶς κρίνῃ. Ὅπως δηλαδὴ εἶνε τώρα ὁ Χριστὸς ἐν τῷ οὐρανῷ πλήρης ἀγάπης, τοιοῦτοι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς. Γεμᾶτοι δηλαδὴ ἀγάπην μεταξὺ τοῦ κόσμου αὐτοῦ, πού στερεῖται καὶ δὲν ἔχει τὴν ἀγάπην» (Τρεμπέλας).

«Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔχει γίνεαι σ' ἐμᾶς τελεία ἡ ἀγάπη: διὰ τὸ νὰ ἔχωμεν θάρρος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, διότι καθὼς εἶναι ἐκεῖνος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, εἴμεθα καὶ ἡμεῖς» (Βέλλας καὶ λοιποί).

«Ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπόψεως ἡ ἀγάπη ἔχει γίνεαι τελεία μεταξὺ μας, διὰ τὸ νὰ ἔχωμεν θάρρος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· διότι ὅπως εἶνε ἐκεῖνος, οὕτως εἴμεθα ἡμεῖς εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον» (Holy Bible, New King James Version).

Ἦδη προχωροῦμεν εἰς τὴν κριτικὴν τῶν ἐρμηνειῶν, αἱ ὁποῖαι δίδονται εἰς τὸ χωρίον.

Τὸ «ὅτι» δὲν ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν, ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλ' ὑποθετικὴν· δὲν σημαίνει «διότι», ἀλλ' «ἐάν». Ὅτι δὲ τὸ «ὅτι» ἔχει καὶ ὑποθετικὴν σημασίαν, τοῦτο θ' ἀποδειξώμεν διὰ πολλῶν χωρίων ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι θὰ ἔχωμεν παρησίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, διότι εἴμεθα «καθὼς ἐκεῖνος», πλήρεις ἀγάπης, ἀλλὰ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι θὰ ἔχωμεν παρησίαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐὰν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα «καθὼς ἐκεῖνος», πλήρεις ἀγάπης, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον βεβαίως μέτρον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην δυνατότητα. Ὁ Ἀπόστολος δὲν βεβαιώνει, ὅτι εἴμεθα πλήρεις καὶ τέλειοι εἰς τὴν ἀγάπην, ὅπερ θὰ ἐσήμαιεν ἔλλειψιν συναισθήσεως τῆς ἀτελείας ἡμῶν καὶ θὰ ἦτο ἐγωιστικόν, ἀλλὰ τὴν τελείωσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ θέτει ὡς ὄρον

ἀποκτήσεως τῆς παρρησίας διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, οὕτω δὲ ἐμπίστως προτρέπει εἰς τελειώσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ.

Τὸ «ἐν τούτῳ» δὲν συνδέεται πρὸς τὰ προηγούμενα καὶ συνεπῶς δὲν σημαίνει, «Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη, ἐν τῷ μένειν ἡμᾶς ἐν τῷ Θεῷ καὶ τὸν Θεὸν ἐν ἡμῖν», τουτέστι, «Μὲ τοῦτο ἔχει γίνεαι τελεία ἡ ἀγάπη, μὲ τὸ νὰ μένωμεν ἡμεῖς ἐν τῷ Θεῷ καὶ ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν». Διότι τὸ νὰ μένωμεν ἡμεῖς ἐν τῷ Θεῷ καὶ ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν δὲν εἶνε στοιχεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου τελειοποιεῖται ἡ ἀγάπη, ὅπως θέλει ἡ κρινομένη ἐρμηνεία, ἀλλὰ κατὰ τὸν προηγούμενον στίχ. 16 εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἀγάπης, καθὼς καὶ τῆς ὁμολογίας τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸν στίχ. 15. Τὸ δὲ σπουδαιότερον, κατὰ τὸν στίχ. 16 ἡμεῖς μένομεν ἐν τῷ Θεῷ καὶ ὁ Θεὸς μένει ἐν ἡμῖν, ἀρκεῖ νὰ ἔχωμεν τὴν ἀγάπην, ἔστω βεβαίως καὶ ἂν ἡ ἀγάπη εἰς ἡμᾶς δὲν ἔχη φθάσει εἰς τὸν τέλειον βαθμόν.

Τὸ «ἐν τούτῳ» δὲν συνδέεται ἐπίσης πρὸς τὰ ἐπόμενα κατὰ τὴν ἔννοιαν, «Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη, ἵνα παρρησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως», τουτέστι, «Μὲ τοῦτο ἔχει γίνεαι τελεία ἡ ἀγάπη, μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν παρρησίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως», ἢ, «Αὐτὸ εἶνε τὸ σημεῖον τοῦ ὅτι ἔχει γίνεαι τελεία ἡ ἀγάπη, ἡ παρρησία». Ἡ ἔννοια αὐτὴ δὲν εὐσταθεῖ, διότι τὴν παρρησίαν ἔναντι τῆς μελλούσης κρίσεως παρουσιάζει ὡς ἀπόδειξιν τῆς τελειώσεως τῆς ἀγάπης, ὅπερ θὰ εἶχε βάσιν, ἂν τὸ κείμενον περιεῖχε τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποδείξεως, ἂν π.χ. ἔλεγεν, «Ἐν τούτῳ δεικνύεται (ἢ ἀποδεικνύεται) τετελειωμένη ἡ ἀγάπη». Τώρα τὸ κείμενον ὁμιλεῖ περὶ τῆς τελειώσεως τῆς ἀγάπης καὶ ὄχι περὶ ἀποδείξεως τῆς τελειώσεως. Ἐπὶ πλέον δέ, βέβαιον παράδειγμα συντάξεως τοῦ «ἐν τούτῳ» μετὰ τοῦ «ἵνα» ἐν τῇ ἐννοίᾳ μετὰ τῆς ὁποίας χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ κρινομένη ἐρμηνείᾳ («μὲ τοῦτο»... «μὲ τὸ νὰ») δὲν εὐρίσκεται. Ἡ ἐν Ἰωάν. 15:8 σύνταξις τοῦ «ἐν τούτῳ» μετὰ τοῦ «ἵνα», ὡς ἀλλαχοῦ ἀποδεικνύομεν, ἔχεται ἄλλης ἐννοίας («Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολλὸν φέρητε» = «Διὰ τοῦτο ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ μου, διότι ἐφέρατε καρπὸν πολλόν»). Ἴδε ἡμέτερον ἔργον «Ἐρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. Α', σελ. 116-117).

Ὁρθὴ εἶνε ἡ ἐκδοχὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὸ «ἐν τούτῳ» τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίου ἐκδέχονται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διὰ τοῦτο, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον». Τῆς φράσεως δηλαδὴ «ἐν τούτῳ» ἡ πρόθεσις «ἐν» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἔχει τελικὴν ἔννοιαν, ὅπως καὶ ἀλλα-

χοῦ, π.χ. ἐν Α' Κορ. 7:15 («ἐν εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός») καὶ Ἐφεσ. 4:24 («κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας»). Μετὰ τελικῆς σημασίας ἢ φράσις «ἐν τούτῳ» ἀντιστοιχεῖ ἄριστα πρὸς τὸ τελικὸν «ἵνα», ὅπερ εἰσάγει ἐπεξηγηματικὴν πρότασιν: «Ἐν τούτῳ (=Διὰ τοῦτο) τετελείωται ἡ ἀγάπη, ἵνα (δηλαδὴ) παρρησιάν ἔχωμεν κλπ.». Κατὰ ταῦτα τὸ «ἐν τούτῳ... ἵνα» ἐν τῇ παροῦσῃ περιπτώσει ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «εἰς τοῦτο... ἵνα» ἄλλων περιπτώσεων (Βλέπε π.χ. 3:8, Ἰωάν. 18:37).

Ἐπὶ «τὴν ἀγάπην» δὲν ἐννοεῖται ἡ ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων, ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλ' ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Λέγων ὁ Ἀπόστολος, ὅτι «τετελείωται ἡ ἀγάπη», δὲν ἐννοεῖ, ὅτι ἔφθασεν εἰς τελειότητα ἡ ἀγάπη τῶν χριστιανῶν. Διότι πολλοὶ χριστιανοὶ ὑστέρουν ἔναντι τοῦ ὕψους τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποῖαν θέλει ὁ Θεός, διὸ καὶ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὁ Ἀπόστολος ἀπευθύνει προτροπὰς περὶ ἀγάπης (3:18, 4:7 – 3:16, 4:11). Ἄν ἄλλωστε ἡ φράσις, «τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν», εἶχε τὴν ἐννοίαν, «ἡμεῖς ἐφθάσαμεν εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην», ἡ διακήρυξις αὐτὴ θὰ ἀντέκειτο εἰς τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς ταπεινοφροσύνης, μάλιστα ἀφοῦ ἡ ἀγάπη εἶνε ἡ συνισταμένη τῶν ἀρετῶν καὶ κατὰ Παῦλον ἡ σύνοψις καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου (Ῥωμ. 13:9, 10). Εἰς τὸ 2:5 ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ τελείας ἀγάπης ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης πλευρᾶς πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ δὲν λέγει γενικῶς ὅτι ἡμεῖς, ὅλοι δηλαδὴ οἱ χριστιανοί, ἔχομεν φθάσει εἰς τέλειον βαθμὸν ἀγάπης, ἀλλ' ὁμιλεῖ εἰδικῶς περὶ τοῦ τηρητοῦ τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος πραγματικῶς ἔχει φθάσει εἰς τὴν τελείαν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην. Ἀλλὰ πόσοι τηροῦν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ ὅπως θέλει ὁ Θεός; Εἰς τὸ 1:8 ὁ Ἀπόστολος διακηρύσσει: «Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν». Καὶ ὁ ἀδελφός Ἰάκωβος διακηρύσσει: «Πολλὰ πταίομεν ἅπαντες» (Ἰακ. 3:2). Ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γνώμης, ὅτι ὑπὸ «τὴν ἀγάπην» τοῦ ἐρευνωμένου ἑδαφίου δὲν ἐννοεῖται ἡ ἀγάπη τῶν χριστιανῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, συνηγορεῖ καὶ ἡ Βουλγάτα, ἡ ὁποία ἔχει τὴν γραφὴν «ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ».

Ἀλλ' ἀφοῦ «ἡ ἀγάπη» δὲν εἶνε ἡ ἀγάπη ἡμῶν τῶν χριστιανῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, τὸ «μεθ' ἡμῶν» δὲν συνδέεται πρὸς τὸ «ἡ ἀγάπη» καὶ ἡ φράσις «ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν» δὲν σημαίνει «ἡ ἡμετέρα ἀγάπη», ὅπως τινὲς νομίζουν. Τὸ «μεθ' ἡμῶν» συνδέεται πρὸς τὸ «τετελείωται». Καὶ οὔτε «μεθ' ἡμῶν, μαζί μας», οὔτε «ἐν

ἡμῖν, εἰς ἡμᾶς», οὔτε «μεταξὺ ἡμῶν», οὔτε «δι' ἡμᾶς» σημαίνει τοῦτο, ἀλλὰ «πρὸς ἡμᾶς, εἰς ἡμᾶς». Ἡ ἐνταῦθα ἔκφρασις «τελειοῦν μετὰ τινος» εἶνε ἑβραϊσμός ὅπως ἡ ἔκφρασις «ποιεῖν μετὰ τινος» ἐν Γεν. 24:12, Κριτ. 1:24, Λουκ. 1:72, 10:37, καὶ «μεγαλύνειν μετὰ τινος» ἐν Α' Βασ. 12:24, Λουκ. 1:58. Ἡ φράσις τοῦ χωρίου, «τετελειώται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν», σημαίνει, «ἔχει δειχθῆ τελεία ἀγάπη εἰς ἡμᾶς» ἢ, ἄλλως, «ἡ ἀγάπη ἔχει δειχθῆ εἰς τέλειον βαθμὸν πρὸς ἡμᾶς». Ὁ Θεὸς δηλαδὴ ἔχει δεῖξει τελείαν ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς.

Περὶ τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς γίνεται λόγος καὶ ἐν στίχ. 12¹. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο περιπτώσεων ὑπάρχει διαφορὰ. Ἐν στίχ. 12 πρόκειται περὶ τῆς τελείας ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς δεικνύει πρὸς ἡμᾶς ὑποκειμενικῶς, ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ἐνῶ ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἑδαφίῳ πρόκειται περὶ τῆς τελείας ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔχει δεῖξει πρὸς ἡμᾶς ἀντικειμενικῶς καὶ ἄνευ ὄρου διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ σταυρικῆς θυσίας τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του.

Τὸ «ἐκεῖνος» εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ (2:6, 3:5,7,16), ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι καὶ ἐν τῷ ὑπ' ὄσιν ἑδαφίῳ τὸ «ἐκεῖνος» κατ' ἀνάγκην ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν. Διαφωνοῦμεν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Brooke καὶ φρονοῦμεν, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἀντωνυμία ἐνταῦθα ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεόν, ὅπως συμβαίνει ἐν τῷ τετάρτῳ Εὐαγγελίῳ (Ἰωάν. 1:33, 5:19,38, 6:29, 8:42), ὅπου ἐπίσης ἀναφέρεται εἰς τὸν Παράκλητον (14:26, 15:26, 16:8,13,14). Καὶ ὁ Παῦλος τὸ «ἐκεῖνος» δὲν χρησιμοποιεῖ μόνον περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ, δις περὶ τοῦ Χριστοῦ (Β' Κορ. 8:9, Β' Τιμ. 2:13) καὶ ἅπαξ περὶ τοῦ Θεοῦ (Τίτ. 3:7).

Κατὰ ταῦτα, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος εἶπεν, ὅτι «ἡ

1. Ὁ Bennet νομίζει τὸ ἀντίστροφον, ὅτι δηλαδὴ ἐν τῷ στίχ. 12 γίνεται λόγος περὶ τελείας ἀγάπης τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ τὸ «ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν μένει», μεθ' ὃ γίνεται λόγος περὶ τελείας ἀγάπης, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι ὁ λόγος εἶνε περὶ τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ «ἐν ἡμῖν», τουτέστι πρὸς ἡμᾶς (καὶ ἐν στίχ. 9 καὶ 16 τὸ «ἐν ἡμῖν» σημαίνει «πρὸς ἡμᾶς»). Ἡ ἔννοια τοῦ ὅλου στίχου εἶνε: Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἴδῃ τις τὸν Θεόν. Ἀλλ' ἐὰν ἔχωμεν ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους, ἐπιτυγχάνομεν δύο πράγματα ἀνώτερα τῆς θέας τοῦ Θεοῦ: Ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐντὸς ἡμῶν, καὶ ἀγαπᾷ ἡμᾶς μετὰ τελείας ἀγάπης.

ἀγάπη τετελειώται ἐν ἡμῖν», ἐννοῶν, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἔχει δειχθῆ πλήρως καὶ τελείως πρὸς ἡμᾶς, λέγων τώρα, «*καθὼς ἐκεῖνός ἐστι*», δὲν ἐννοεῖ, «*καθὼς ὁ Χριστὸς εἶνε πλήρης ἀγάπης*», ἀλλὰ, «*καθὼς ὁ Θεὸς εἶνε πλήρης ἀγάπης*». Γενικῶς ἐν τῇ Ἐπιστολῇ γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ὄχι περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ Χριστὸς ἀναφέρεται ὡς τὸ πρόσωπον, διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου ὁ Θεὸς ἔδειξε τὴν ἀγάπην του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Ἄλλὰ καὶ ἂν τὸ «*ἐκεῖνος*» ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν, ὅπως νομίζει ὁ Brooke, ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου κατ' οὐσίαν δὲν μεταβάλλεται, διότι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἀποστόλων ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς ταυτίζονται, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εἶνε ὅλη ἡ Θεότης (Κολ. 1:19, 2:9), ὁ Θεὸς σεσαρκωμένος. Ἐπειδὴ ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἀποστόλων ὁ Θεὸς καὶ ὁ Χριστὸς εἶνε ἓν, μία δηλαδὴ Οὐσία ἢ Θεότης, διὰ τοῦτο ἐνίστε τὰ ὀνόματά των ἐναλλάσσονται, ὅπως π.χ. ἐν Ῥωμ. 8:9, Ἀ Κορ. 2:16, 9:21. Διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον εἰς πολλὰ χωρία εἶνε δύσκολον ν' ἀποφανθῆ τις ἂν πρόκειται περὶ τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν ἐρμηνευτῶν ὑποστηρίζουν τὴν μίαν, ἄλλοι δὲ τὴν ἄλλην ἄποψιν. Δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν, ὅτι αὐτὴ ἡ δυσκολία εἶνε χαρακτηριστικὴ τῆς παρουσίας Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννου, διότι συναντᾶται εἰς πολλὰ αὐτῆς χωρία, π.χ. 2:3, 20, 29, καθὼς καὶ ἡ συναφὴς πρὸς τὴν δυσκολίαν ταύτην διγνωμία τῶν ἐρμηνευτῶν εἶνε χαρακτηριστικὴ τῆς ἐρμηνείας τῆς Ἐπιστολῆς.

Μετὰ τὴν φράσιν «*καθὼς ἐκεῖνός ἐστι*» ὀρθῶς οἱ ἐξηγηταὶ ὑπονοοῦν «*πλήρης ἀγάπης*», ἀλλ' ἐσφαλμένως πολλοὶ ὑπονοοῦν καὶ «*ἐν τῷ οὐρανῷ*» δι' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὸ «*ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ*». Ἐὰν τὸ «*ἐν τῷ οὐρανῷ*» ἦτο εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ Ἀποστόλου, τοῦτο μᾶλλον θὰ ἐγράφετο, ὅπως ἐγράφη τὸ «*ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ*». Ἐκτὸς δὲ τούτου, ὅπως εἰς τὸ «*καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ*» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα πλήρεις ἀγάπης ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, οὕτως εἰς τὸ «*καθὼς ἐκεῖνός ἐστι ἐν τῷ οὐρανῷ*» πρέπει νὰ δοθῆ ἡ ἔννοια, ὅτι ὁ Κύριος εἶνε πλήρης ἀγάπης ἐν μέσῳ τῶν ἀγγέλων τοῦ οὐρανοῦ κόσμου, ὅπερ ὁμοίως δὲν ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος.

Ἡ φράσις «*ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ*» συνάπτεται τόσον πρὸς τὸ «*καὶ ἡμεῖς ἐσμεν*» ὅσον καὶ πρὸς τὸ «*καθὼς ἐκεῖνός ἐστι*». Σημαίνει δὲ αὕτη τὸν παρόντα κόσμον, ὁ ὁποῖος θὰ διαρκέσῃ μέχρι τῆς τελικῆς κρίσεως, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν

ἑδαφίω. Ἡ πρόθεσις «ἐν» τῆς ἐν λόγῳ φράσεως δὲν ἔχει τοπικὴν σημασίαν, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλ' ἀναφορικὴν, ὅπως ἔχει καὶ ἐν τῇ φράσει «ἐν ἡμῖν» ἐν στίχ. 9 («ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν» = ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς), 12 («ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν» = ἡ ἀγάπη του εἶνε τελεία πρὸς ἡμᾶς), 16 («τὴν ἀγάπην ἣν ἔχει ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν» = τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν ὁ Θεὸς ἔχει πρὸς ἡμᾶς). Συνεπῶς ἡ φράσις «ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ» σημαίνει «πρὸς τὸν κόσμον τούτον». Ὁ κόσμος οὗτος εἶνε ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἶνε πλήρης ἀγάπης πρὸς τὸν κόσμον τούτον, ἔστω καὶ ἂν ὁ κόσμος οὗτος εἶνε ἁμαρτωλὸς καὶ ἀχάριστος. «Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. 3:16. Ἰδὲ καὶ Α' Ἰωάν. 3:16, 4:9,10,14). Ὅπως δὲ αὐτὸς ὁ κόσμος εἶνε ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, οὕτω πρέπει νὰ εἶνε καὶ ἀντικείμενον τῆς ἡμετέρας ἀγάπης. Καὶ ἂν δὲν δεῖξωμεν ἀγάπην τώρα πρὸς αὐτὸν τὸν κόσμον, μὴ περιμένωμεν νὰ δεῖξωμεν μετὰ τὴν κρίσιν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Αὐτὸς ὁ κόσμος εἶνε τὸ πεδίου τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δοκιμασίας τοῦ χαρακτῆρος ἡμῶν. Αὐτὴ εἶνε καθ' ἡμᾶς ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ».

Κατόπιν δὲ τούτων μεταφράζομεν τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον:

«Διὰ τοῦτο ἔχει δειχθῆ τελεία ἀγάπη πρὸς ἡμᾶς, διὰ νὰ ἔχωμεν παρρησίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἐάν, καθὼς εἶνε ἐκεῖνος, εἴμεθα καὶ ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν τὸν κόσμον».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Διὰ τοῦτο ἡ ἀγάπη ἔχει δειχθῆ πρὸς ἡμᾶς εἰς τέλειον βαθμόν, διὰ νὰ ἔχωμεν δηλαδὴ θάρρος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι, καθὼς εἶνε ἐκεῖνος, εἴμεθα καὶ ἡμεῖς ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ κόσμου».

Ὁ Θεὸς ἔδειξε τελείαν ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς, ἰδίως διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του. Διὰ τοῦτο δὲ ἔδειξε τελείαν ἀγάπην, διὰ νὰ ἔχωμεν παρρησίαν, ἀφοβίαν δηλαδὴ καὶ θάρρος, κατὰ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς τελικῆς κρίσεως (Περὶ παρρησίας κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν γίνεται λόγος καὶ εἰς τὸ 2:28). Ἡ τελεία ἀγάπη δὲν ἀφήνει περιθώριον διὰ φόβον. Ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ ἡμᾶς τελείως, δὲν θὰ φοβηθῶμεν τὸν Κριτὴν, τὸν σαρκωθέντα καὶ πλήρως ἀγαπῶντα ἡμᾶς Θεόν, ἀλλὰ θὰ ἔχωμεν ἀπέναντί του παρρησίαν. Τοῦτο ὅμως θὰ συμβῆ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀγά-

της και εκ της ημετέρας πλευράς. Θα έχωμεν δηλαδή παρρησίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως και εἴσοδον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν (Πρβλ. Ἐβρ. 10:19), ἐὰν εἴμεθα μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ἐάν, ὅπως ἐκεῖνος εἶνε πλήρης ἀγάπης πρὸς αὐτὸν τὸν κόσμον, τὸν τόσον ἁμαρτωλὸν ὅσον και ταλαίπωρον, εἴμεθα και ἡμεῖς, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον βεβαίως μέτρον, πλήρεις ἀγάπης πρὸς αὐτὸν τὸν κόσμον, ἀφοῦ μάλιστα ὡς ἄνθρωποι εἴμεθα τῆς αὐτῆς φύσεως και συναμαρτωλοὶ και συνταλαίπωροι μετὰ τοῦ κόσμου και διὰ τοῦτο πρέπει νὰ αἰσθανώμεθα συμπάθειαν ἀπέναντι τοῦ κόσμου. «*Εἰ οὖτως ὁ Θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, και ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν*» (4:11. Ἴδὲ και 3:16). Ἡ παρρησία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, βεβαίως δὲ και ἀπὸ τοῦδε ἐν ὄψει τῆς κρίσεως, εἶνε ἀποτέλεσμα διμεροῦς ἀγάπης πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον, τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ και τῆς ἡμετέρας ἀγάπης. Οἴκοθεν δὲ νοεῖται, ὅτι, ὅσοι ἀγαποῦν τὸν κόσμον ὅπως θέλει ὁ Θεός, πρῶτον ἀγαποῦν αὐτὸν τὸν Θεόν. Ἡ ἀληθῆς ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἶνε ἀπόδειξις τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης (5:2).

Αὐτὴ καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ ἔννοια τοῦ Ἀ' Ἰωάν. 4:17.

Ὅτι δὲ ὁ σύνδεσμος «ὅτι» ἔχει και ὑποθετικὴν σημασίαν σημαίνων «ἐάν», ὅπως ἐξελάβομεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐρμηνευθὲν χωρίον, τοῦτο ἀποδεικνύομεν ἐφεξῆς, ὅπου παραθέτομεν, σχολιάζομεν και μεταφράζομεν σχετικὰ χωρία ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τοὺς Ο'.

«*Εἶπε δὲ Λάμεχ ταῖς ἑαυτοῦ γυναιξίν· Ἄδὰ και Σελλά, ἀκούσατέ μου τῆς φωνῆς, γυναῖκες Λάμεχ, ἐνωτίσασθέ μου τοὺς λόγους, ὅτι ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἔμοι και νεανίσκον εἰς μῶλωπα ἔμοι· ὅτι ἐπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Κάιν, ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἐπτά*» (Γεν. 4:23-24).

Ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου ὑπάρχουν διάφοροι γνῶμαι. Κατὰ μίαν γνώμην ὁ Λάμεχ ἐφόνευσεν ἐν πρόσωπον, κατ' ἄλλην δύο. Κατὰ τινες οἱ δύο φονευθέντες ἦσαν οἱ ἄνδρες τῶν συζύγων του. Ἐπίσης κατὰ μίαν γνώμην ὁ Λάμεχ ὁμιλεῖ ἐν μετανοίᾳ, αἰσθανόμενος τὸ ἔγκλημά του ὡς τραυματισμὸν τῆς συνειδήσεώς του («εἰς τραῦμα ἔμοι», «εἰς μῶλωπα ἔμοι»), κατ' ἄλλην δὲ γνώμην ὁμιλεῖ ἐν ἀμετανοήσει, καυχώμενος πρὸς τὰς γυναῖκάς του διὰ τὴν πρᾶξίν του, και ἀναφέρων ὡς αἰτίαν ταύτης τραυματισμὸν του και μωλωπισμὸν. Κατὰ μίαν πάλιν γνώμην ὁ Λάμεχ λέγει, ὅτι προέβη εἰς ἐκδίκησιν σκληροτέραν ἐκείνης, εἰς τὴν ὁποίαν προέβη ὁ Κάιν, κατ'

ἄλλην γνώμην ἀπειλεῖ νὰ τιμωρήσῃ σκληρότατα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπεχειρεῖ νὰ φονεύσῃ αὐτόν διὰ τὸ ἔγκλημά του, καὶ κατ' ἄλλην γνώμην ὁμιλεῖ περὶ σκληροτάτης τιμωρίας ἑαυτοῦ διὰ τὸ ἔγκλημά του. Ἐπίσης τὸ δεῦτερον «ὄτι» τοῦ χωρίου ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὸν καὶ ἄλλοι ὡς ὑποθετικόν. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Λάμεχ δὲν λέγει ὅτι ἐφόνευσεν, ἀλλ' ἀπειλεῖ ὅτι θὰ ἐφόνευε τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος θὰ ἐτραυμάτιζεν αὐτόν!

Καθ' ἡμᾶς αἱ φράσεις, «ἄνδρα ἐφόνευσα εἰς τραῦμα ἐμοί», «καὶ νεανίσκον (ἐφόνευσα) εἰς μῶλωπα ἐμοί», εἶνε συνώνυμοι, κατὰ τὴν προσφιλεστάτην συνήθειαν τῆς Βίβλου νὰ χρησιμοποιῇ συνώνυμα, καὶ δὴ ἐν ποιητικῷ λόγῳ, ὡς εἶνε τὸ παρὸν χωρίον. Συνώνυμοι εἶνε καὶ αἱ δύο προηγούμεναι φράσεις τοῦ χωρίου, «Ἄδὰ καὶ Σελλά, ἀκούσατέ μου τῆς φωνῆς», «γυναῖκες Λάμεχ, ἐνωτίσασθέ μου τοὺς λόγους». Συνεπῶς δὲν πρόκειται περὶ φόνου δύο προσώπων, ἀλλ' ἑνός, τὸ ὁποῖον εἶνε ἄνθρωπος, καὶ δὴ νέος. Ὁ Λάμεχ ὁμιλεῖ πρὸς τὰς γυναῖκάς του ἐν μετανοίᾳ. Ὁ φόνος ἀπέβη εἰς αὐτόν «εἰς τραῦμα» καὶ «εἰς μῶλωπα», τουτέστιν εἰς τραυματισμὸν τῆς συνειδήσεώς του. Τυπτόμενος δὲ εἰς τὴν συνειδησίην του ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξομολογηθῇ εἰς τὰς γυναῖκάς του τὸ ἔγκλημά του, διὰ νὰ αἰσθανθῇ ἀνακούφισιν τινα. Θεωρῶν δὲ τὸ ἔγκλημά του πολὺ βαρύτερον τοῦ ἐγκλήματος τοῦ Κάιν, διότι ὁ Κάιν ἐφόνευσεν πρῶτος, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τί ἐστὶ φόνος, καὶ διότι ὁ Θεὸς ἐτιμώρησεν αὐστηρῶς τὸν Κάιν (στίχ. 11-14), ἠπέιλησε δὲ πολὺ μεγαλύτεραν τιμωρίαν εἰς περίπτωσιν δευτέρου φόνου, ἔστω καὶ ἂν ὁ φονευόμενος θὰ ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ φονεὺς Κάιν (στίχ. 15), ὁμιλεῖ περὶ τιμωρίας ἑαυτοῦ πολὺ αὐστηροτέρας τῆς τιμωρίας τοῦ Κάιν. Τὸ δεῦτερον «ὄτι» τοῦ χωρίου εἶνε ὑποθετικόν, ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐκδοχὴν ἢ παρεχομένην ἔννοια εἶνε λίαν ἐπιτυχής.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Εἶπε δὲ ὁ Λάμεχ εἰς τὰς γυναῖκάς του: Ἄδὰ καὶ Σελλά, ἀκούσατε τὴν φωνὴν μου, γυναῖκες τοῦ Λάμεχ, ἀκροάσθητε τοὺς λόγους μου, διότι ἄνδρα ἐφόνευσα καὶ αἰσθάνομαι τραυματισμένος, μάλιστα νέον, καὶ αἰσθάνομαι πληγωμένος. Ἐὰν ὁ Κάιν ἔχει τιμωρηθῇ ἐπτά φορές, ὁ Λάμεχ τότε (θὰ τιμωρηθῇ) ἑβδομηκοντάκις ἐπτά».

1. Ὁ ἀριθμὸς «ἐπτά» σημαίνει μέγαν βαθμὸν καὶ πληρότητα.

«Καὶ ὅτι διώξεται ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα ὀπίσω αὐτοῦ καὶ οὐ συγκλείσουσι τὸν φονεύσαντα ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ὅτι οὐκ εἰδὼς ἐπάταξε τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ οὐ μισῶν αὐτὸς αὐτὸν ἀπ' ἐχθῆς καὶ τῆς τρίτης» (Ἰησ. Ναυῆ 20:5).

ἽΟμιλῶν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ καὶ ἀνανεῶν τὴν ἐντολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει εἰς τὸν Μωυσεῖν περὶ πόλεων καταφυγῆς τῶν ἀκουσίως φονευόντων (Ἐξ. 21:13, Ἀριθ. 35:6, 11, 14, Δευτ. 19:2,9), ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ διατάσσει, εἰς περίπτωσιν καταδιώξεως τοῦ ἀκουσίου φονέως ὑπὸ συγγενοῦς τοῦ φονευθέντος οἱ πρεσβύτεροι τῆς πόλεως καταφυγῆς νὰ μὴ παραδώσουν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ καταδιώκοντος. Τὸ πρῶτον «ὅτι» τοῦ χωρίου εἶνε τόσον φανερόν, ὅτι εἶνε ὑποθετικόν, ὅσον φανερόν εἶνε, ὅτι τὸ δεύτερον «ὅτι» εἶνε αἰτιολογικόν. Ὡς ὑποθετικὸν δὲ θεωροῦν τὸ πρῶτον «ὅτι» οἱ πλείστοι ἐξηγηταί, ἐνῶ τινὲς ὅλως ἀστόχως ἐκλαμβάνουν τοῦτο ὡς αἰτιολογικόν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καὶ ἐὰν ὁ συγγενὴς ὁ ζητῶν ἐκδίκησιν διὰ τὸ αἷμα καταδιώξῃ αὐτόν, δὲν θὰ παραδώσουν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς του, διότι ἐξ ἀγνοίας ἐφόνευσε τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ δὲν ἐμίσει αὐτὸν προηγουμένως».

«Ἐπιστρέφῃτε δὴ, θυγατέρες μου, διότι γεγήρακα τοῦ μὴ εἶναι ἀνδρὶ· ὅτι εἶπα, ὅτι ἔστι μοι ὑπόστασις τοῦ γεννηθῆναι με ἀνδρὶ καὶ τέξομαι υἱούς, μὴ αὐτοὺς προσδέξεσθε ἕως οὗ ἄδρυνθῶσιν; Ἡ αὐτοῖς κατασχεθήσεσθε τοῦ μὴ γενέσθαι ἀνδρὶ;» (Ῥουθ 1:12-13).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁμιλεῖ ἡ χήρα Ἰουδαία Νωεμὶν πρὸς τὰς Μωαβίτιδας νύμφας τῆς, τὴν Ῥουθ καὶ τὴν Ὀρφά, ἐπίσης χήρας, αἱ ὁποῖαι ἠκολούθουν αὐτὴν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν πατρίδα τῆς, καὶ παρακαλεῖ αὐτάς νὰ ἐπιστρέψουν καὶ νὰ παραμείνουν εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν πατρίδα, τὴν Μωαβ, διότι πλέον δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἄνδρα·εἰς αὐτάς. Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν δύο «ὅτι» τοῦ χωρίου προφανῶς σημαίνει «ἐάν», ἐν τῇ σημασίᾳ δὲ ταύτῃ ἐκλαμβάνουν τοῦτο οἱ ἐξηγηταί.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐπιστρέψατε λοιπόν, θυγατέρες μου, διότι ἔχω γηράσει, ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ ὑπανδρευθῶ. Ἐὰν ἔλεγον, ὅτι ὑπάρχει εἰς ἐμὲ ἐλπίς νὰ ὑπανδρευθῶ καὶ νὰ γεννήσω υἱούς, μήπως θὰ ἀνεμέ-

νετε αὐτούς, μέχρις ὅτου μεγαλώσουν; Ἡ θὰ συνεκρατεῖσθε πρὸς χάριν των, ὥστε νὰ μὴ ὑπανδρευθῆτε;».

«Ὅτι ἐπιλήψεται ἄνθρωπος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἢ τοῦ οἰκείου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ λέγων· ἰμάτιον ἔχεις, ἀρχηγὸς ἡμῶν γενοῦ, καὶ τὸ βρῶμα τὸ ἐμὸν ὑπὸ σὲ ἔστω. Καὶ ἀποκριθεὶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐρεῖ· οὐκ ἔσομαί σου ἀρχηγός· οὐ γὰρ ἔστιν ἐν τῷ οἴκῳ μου ἄρτος, οὐδὲ ἰμάτιον· οὐκ ἔσομαι ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ τούτου» (Ἦσ. 3:6-7).

Εἰς τοὺς προηγουμένους τοῦ χωρίου τούτου στίχ. 1-5 προφητεύεται οἰκτρὰ κατὰστασις τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἔλλειψις ἰκανῶν προσώπων, καὶ δὴ καὶ ἡγετῶν, στέρησις ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἐσχάτη πτωχεία προσώπων καὶ πραγμάτων, ἀναρχία καὶ σύγχυσις. Εἰς τὸ παρὸν δὲ χωρίον λέγεται, ὅτι κατὰ τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην ἐποχὴν θὰ πιάνη ὁ ἄνθρωπος τὸν ἀδελφόν του ἢ ἄλλον συγγενῆ, ὁ ὁποῖος θὰ φορῆ εὐπρεπῆ τινα ἐνδυμασίαν, καὶ θὰ παρακαλῆ αὐτὸν νὰ γίνῃ ἀρχηγός, ἀλλ' ἐκεῖνος θὰ ἀρνήται. Διότι ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἔθνους τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχηγοῦ οὐδὲν ἔχει θέλημα καὶ οὐδεμίαν ἀσκει ἔλξιν. Ὁ σύνδεσμος «ὅτι», διὰ τοῦ ὁποῖου ἄρχεται τὸ χωρίον, εἶνε προφανές, ὅτι ἔχει ὑποθετικὴν σημασίαν, σημαίνων «ἐάν», οὕτω δὲ συνήθως ἐξηγεῖται ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

« Ἐὰν πιάσῃ ἄνθρωπος τὸν ἀδελφόν του ἢ ἄλλον ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς του λέγων· “Ἰμάτιον ἔχεις, γενοῦ ἀρχηγός ἡμῶν καὶ φρόντισε διὰ τὴν διατροφὴν ἡμῶν”, ὡς πρὸς αὐτὸ ἐκεῖνος θὰ εἴπῃ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· Δὲν θὰ γίνω ἀρχηγός σου. Διότι δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν οἶκόν μου ἄρτος, οὔτε ἰμάτιον. Δὲν θὰ γίνω ἀρχηγός τοῦ λαοῦ τούτου».

«Καὶ ἐκζητήσατέ με, καὶ εὐρήσετέ με, ὅτι ζητήσετέ με ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν» (Ἰερ. 36[29]:13).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Θεὸς ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, εἶνε κατάδηλον, ὅτι ὁ σύνδεσμος «ὅτι» ἔχει ὑποθετικὴν σημασίαν, εἰσάγων τὸν ὄρον, ὑπὸ τὸν ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι θὰ εὕρισκον τὸν Θεόν. Οὗτοι θὰ εὕρισκον τὸν Θεόν, ἐὰν ἐζήτουν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας των.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καὶ ζητήσατέ με, καὶ θὰ μὲ εὕρετε, ἐὰν μὲ ζητήσετε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σας».

«Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός, ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτὸν» (Ψαλμ. 84:9[85:8]).

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ τὸ «ὅτι» θεωροῦν αἰτιολογικόν, ἐξηγοῦντες αὐτὸ «διότι». Ἄλλ' ἢ ἐξήγησις αὐτὴ δὲν εἶνε εὐστοχος. Κατ' αὐτὴν ὁ Ψαλμωδὸς παρουσιάζεται πρόθυμος νὰ ἀκροασθῇ τὸν Κύριον, διότι ὁ Κύριος θὰ λαλήσῃ πρᾶγμα συμφέρον καὶ εὐχάριστον, «εἰρήνην». Ἄν δὲν ἐπρόκειτο ὁ Κύριος νὰ λαλήσῃ πρᾶγμα συμφέρον καὶ εὐχάριστον, δὲν θὰ εἶχεν ὁ Ψαλμωδὸς τὴν προθυμίαν νὰ ἀκροασθῇ τὸν Κύριον; Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἂν ὁ Ψαλμωδὸς ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων, τί θὰ ἐλάλει ὁ Κύριος, ὅτι δηλαδὴ θὰ ἐλάλει «εἰρήνην», πῶς θὰ ἔλεγεν, «Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός», τουτέστι, «Θὰ ἀκροασθῶ διὰ νὰ ἴδω, τί θὰ λαλήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ Κύριος ὁ Θεός»; (Πρβλ. Ἄβ. 2:1). Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Ψαλμωδὸς δὲν λέγει, «Ἀκούσομαι ὅ,τι λαλήσει», ἀλλὰ λέγει, «Ἀκούσομαι τί λαλήσει». Τὸ «τί» ἔχει ἐρωτηματικὴν ἔννοιαν. Ὁ Ψαλμωδὸς διερωτᾶται καὶ ἀκροᾶται διὰ νὰ μάθῃ, τί θὰ λαλήσῃ ὁ Κύριος, ἐὰν θὰ λαλήσῃ «εἰρήνην».

Ἡ λέξις «εἰρήνην» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὴν εἰρήνην, ὅπως νομίζεται, ἀλλ' ἔχει εὐρεΐαν ἔννοιαν, σημαίνει τὸ καλόν, τὸ συμφέρον, τὴν εὐημερίαν, τὴν σωτηρίαν, ὅπως π.χ. ἐν Ἦσ. 52:7 καὶ Λουκ. 19:42 (Ἴδε σχετικῶς σελ. 56-58 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν). Ὅτι δὲ «εἰρήνην» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει εἶνε τὸ καλόν, τὸ συμφέρον, ἢ εὐημερία, ἢ σωτηρία, τοῦτο φαίνεται εὐκόλως ἐκ τῆς συναφείας, ἐκ τοῦ γενικοῦ πνεύματος τοῦ Ψαλμοῦ, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ ἀμέσως προηγουμένου στίχ. 8(7), ὅπου ζητεῖται ἔλεος καὶ σωτηρία, τοῦ ἀμέσως ἐπομένου στίχ. 10(9), ὅπου παρέχεται διαβεβαίωσις¹ περὶ σωτηρίας καὶ δόξης, καὶ τοῦ στίχ. 13(12), ὅπου ἐπίσης παρέχεται διαβεβαίωσις περὶ χορηγήσεως τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ. Κατὰ τὸν στίχ. 8(7) ὁ Ψαλμωδὸς ἐζήτησεν ἔλεος καὶ σωτηρίαν· κατὰ τὸν ἐρευνώμενον στίχ. 9(8) ἀκροᾶται διὰ νὰ ἴδῃ, ἐὰν ὁ Κύριος θὰ δώσῃ «εἰρήνην», ἥτοι τὸ καλόν καὶ τὴν σωτηρίαν, κατὰ δὲ τὸν στίχ. 10(9) βεβαιώνει τὴν σωτηρίαν, ὅπως καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τοῦ Ψαλμοῦ. Ὁ Ψαλμωδὸς ἠκροάσθη, διὰ νὰ ἴδῃ τί θὰ ἔλεγεν ὁ Κύριος, καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Κυρίου τὴν

1. Τὸ «πλὴν» τοῦ στίχ. 10(9) σημαίνει «ναί, βεβαίως».

πληροφορίαν καὶ τὴν βεβαιότητα περὶ εὐδοκίμησεως καὶ σωτηρίας τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Θὰ ἀκούσω τί θὰ λαλήσῃ εἰς ἐμέ ὁ Κύριος ὁ Θεός, ἐὰν θὰ λαλήσῃ σωτηρίαν διὰ τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ διὰ τοὺς ἀφωσιωμένους εἰς αὐτὸν καὶ δι' ὄσους ἐπιστρέφουν τὴν καρδίαν πρὸς αὐτόν».

«Ἦλπισεν ἐπὶ Κύριον, ῥυσάσθω αὐτόν· σωσάτω αὐτόν, ὅτι θέλει αὐτόν» (Ψαλμ. 21:9[22:8]).

Τὸ χωρίον τοῦτο, ἐμπακτικὸς λόγος κατὰ τοῦ πάσχοντος Μεσσίου, ἐπεφυλάξαμεν διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τελευταῖον εἰς τὴν σειρὰν τῶν χωρίων, διὰ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύομεν ὅτι ὁ σύνδεσμος «ὅτι» ἔχει καὶ ὑποθετικὴν σημασίαν, σημαίνων «ἐάν». Διότι τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, ἐπειδὴ περιέχεται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ κατὰ τρόπον ἐρμηνευτικὸν διὰ τὸ «ὅτι».

Κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ χωρίου, ὡς ἔχει τοῦτο ἐν τῷ Ψαλμῷ, γίνεται σοβαρὸν λάθος, διότι τὸ «ὅτι» ἐκλαμβάνεται ὡς αἰτιολογικόν. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ἡ τελευταία πρότασις τοῦ χωρίου «ὅτι θέλει αὐτόν» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν πρότασιν «διότι θέλει αὐτόν». Ἄλλ' οὕτως οἱ ὑβρισταὶ τοῦ πάσχοντος Μεσσίου ἐμφανίζονται ὡς παραδεχόμενοι, ὅτι ὁ Θεὸς «θέλει» τὸν Ἰησοῦν, εἶνε ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπερ ἄτοπον, διότι οὗτοι ἐθεώρουν τὸν Ἰησοῦν ὡς ἄσεβῆ καὶ ἀντίθεον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν γίνεται προσφυγὴ εἰς ὑπονοούμενον· ὑπονοεῖται, ὅτι ὁ Θεὸς «θέλει» τὸν Ἰησοῦν κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ δὲν εἶνε ὀρθή. Ὁ ὑπ' ὄψιν Ψαλμικὸς λόγος εἶνε προφητικὸς, προφητεύει ὅ,τι θὰ ἔλεγον οἱ ὑβρισταὶ κατὰ τοῦ πάσχοντος Χριστοῦ. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ Ματθ. 27:43, ὅπου περιέχεται ὁ Ψαλμικὸς οὗτος λόγος, οἱ ὑβρισταὶ ἔλεγον «εἰ θέλει αὐτόν», τουτέστιν, «ἐὰν θέλῃ αὐτόν», ὄχι «διότι θέλει αὐτόν». Ὡς ἤδη εἶπομεν, ὁ Ψαλμικὸς λόγος ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἤτοι ἐν Ματθ. 27:43, περιέχεται κατὰ τρόπον ἐρμηνευτικὸν τοῦ «ὅτι». Τὸ «ὅτι» δηλαδὴ τοῦ Ψαλμικοῦ χωρίου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ματθαίου εἶνε ὑποθετικόν, σημαίνει «εἰ», τουτέστιν «ἐάν». Συνεπῶς οἱ ὑβρισταὶ τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῆς τελευταίας προτάσεως τοῦ Ψαλμικοῦ χωρίου («ὅτι θέλει αὐτόν» = «εἰ θέλει αὐτόν») ἐκφράζουν ἀμφισβήτησιν: Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶνε πράγματι ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως ἀξιοῖ ὁ Ἰησοῦς κη-

ρύσσων ἑαυτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Μεσσίαν, ἃς σῶση αὐτὸν ἐκ τοῦ σταυροῦ (Πρβλ. Σοφ. Σολ. 2:17-18).

Τὸ «θέλει αὐτόν» πολλοὶ νομίζουν ὅτι σημαίνει «θέλει αὐτόν, ἐπιθυμεῖ αὐτόν, ἀγαπᾷ αὐτόν». Ἄλλ' εὐστοχος καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ γνώμη ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὴν ἐν λόγῳ φράσιν ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ «εὐδοκεῖ ἐν αὐτῷ, εὐαρεστεῖται εἰς αὐτόν». Ἴδὲ τὴν ἐννοίαν τοῦ ῥήματος «θέλω» εἰς χωρία ὁποῖα τὰ Δευτ. 21:14, Α' Βασ. 18:22, Β' Βασ. 15:26, Ψάμ. 17:20(18:19).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

Ἐστήριξε τὴν πεποιθησίν του εἰς τὸν Κύριον, ἃς λυτρώση αὐτόν· ἃς σῶση αὐτόν, ἐὰν εὐαρεστηται εἰς αὐτόν.

Ἐδείχθη, ὅτι ὁ σύνδεσμος «ὅτι» ἔχει καὶ ὑποθετικὴν σημασίαν, σημαίνων «ἐάν», ὅπως ἐξελάβομεν αὐτόν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Ἰωάν. 4:17.

Α' Ἰωάν. 5:6

«ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΕΛΘΩΝ ΔΙ' ΥΔΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΙΜΑΤΟΣ» «...ΟΤΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΕΣΤΙΝ Η ΑΛΗΘΕΙΑ»

«Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος, Ἰησοῦς Χριστός· οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι· καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δέον πρῶτον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι αἱ προθέσεις «διὰ» καὶ «ἐν» δὲν διαφέρουν ὡς πρὸς τὴν σημασίαν, ἀλλ' εἶνε ταυτόσημοι. Χρησιμοποιοῦνται δὲ ἀμφότεραι χάριν ἐναλλαγῆς καὶ ποικιλίας ἐν τῷ λόγῳ (Πρβλ. Α' Κορ. 12:8-9, ὅπου ἐναλλάσσονται αἱ προθέσεις «διὰ», «κατὰ» καὶ «ἐν»).

Ἡ φράσις, «οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος», ἣτις ἔχει ἔμφασιν ἐπὶ τῆς ἀντωνυμίας, σημαίνει, «Αὐτός εἶναι, ὁ ὁποῖος ἦλθε μετέσχεν πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα. Αὐτοῦ ἡ ἀποστολὴ συνδέεται πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα». Ὁμοίως ἡ φράσις,

«οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι», σημαίνει, «ἄχι μὲ σχέσιν πρὸς τὸ ὕδωρ μόνον, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα». Ἐκφράζεται οὕτως ὁ Ἀπόστολος, διότι ἡ σχέσις πρὸς τὸ αἷμα δὲν ἦτο ὡς ἡ σχέσις πρὸς τὸ ὕδωρ, ἦτο ὀδυνηρά. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἔπραξε τὸ εὐκολον μόνον, ἀλλὰ τὸ εὐκολον καὶ τὸ δύσκολον. Τὸ εὐκολον σημαίνεται διὰ «τοῦ ὕδατος» καὶ τὸ δύσκολον διὰ «τοῦ αἵματος». Ὑπὸ «τὸ ὕδωρ» ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ τὸ βάπτισμα, τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδέχθη ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ὑπὸ «τὸ αἷμα» ἐννοεῖ τὴν σταύρωσιν, τὴν ὁποῖαν ὑπέστη ἐν τῷ Γολγοθᾶ.

Συναφῶς δὲ πρὸς τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰησοῦ δύναται νὰ ἐννοηθῇ καὶ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἐσταυρωμένου, καὶ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον ἱδρυσεν ὁ Κύριος. Τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰησοῦ προητοίμασε τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος. Καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ ἦτο σύμβολον τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος. Ἐπίσης συναφῶς πρὸς τὸ αἷμα τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ δύναται νὰ ἐννοηθῇ καὶ τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ, καὶ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Κοινωνίας, τὸ ὁποῖον ἱδρυσεν καὶ ἐτέλεσε κατὰ τὸν Μυστικὸν Δείπνον. Ἡ θυσία τοῦ Κυρίου ἐν τῷ Γολγοθᾶ ἐπαναλαμβάνεται ἀναιμάκτως ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Θείας Κοινωνίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τὸ δὲ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ αἵμα ἦτο σύμβολον τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ἔχομεν λοιπὸν «τὸ ὕδωρ» εἰς τρεῖς συναφεῖς περιπτώσεις, τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰησοῦ, τὴν ἐκροὴν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ, καὶ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος. Ὁμοίως ἔχομεν «τὸ αἷμα» εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ, τὴν ἐκροὴν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ, καὶ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Τὸ προσθετικῆς σημασίας «καὶ» πρὸ τῆς φράσεως «καὶ τὸ Πνευμᾶ ἐστὶ τὸ μαρτυροῦν» δεικνύει, ὅτι «τὸ ὕδωρ» καὶ «τὸ αἷμα» ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει ὡς πράγματα μαρτυροῦντα περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπερ ρητῶς λέγεται εἰς τοὺς ἐπομένους στίχ. 7-8. Ἄλλ' ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν «τὸ ὕδωρ» καὶ «τὸ αἷμα» μαρτυροῦν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ἡ ἐκδοχή, ὅτι μαρτυροῦν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι κατὰ τὴν βάπτισιν καὶ τὴν σταύρωσιν ὁ Ἰησοῦς διεκηρύχθη Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (Ματθ. 3:17, Μάρκ. 1:11, Λουκ. 3:22 – Ματθ. 27:54, Μάρκ. 15:39), ἢ ἡ ἐκδοχή, ὅτι διὰ τῆς βαπτίσεως καὶ τῆς σταυρώσεως του ὁ Ἰησοῦς σφᾶζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄρα αὐτὸς εἶνε ὄντως

ὁ Μεσσίας καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀποδίδει καθ' ἡμᾶς τὸν νοῦν τοῦ Ἀποστόλου.

Κατὰ τὴν βάπτισιν δὲν διεκήρυξε «τὸ ὕδωρ», ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ Πατήρ. Καὶ κατὰ τὴν σταύρωσιν δὲν διεκήρυξε «τὸ αἷμα», ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε Υἱὸς Θεοῦ, ἀλλ' ὁ ἐκατόνταρχος καὶ ἄλλοι παριστάμενοι.

Ἐπίσης «τὸ ὕδωρ» τῆς βαπτίσεως καὶ «τὸ αἷμα» τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ ἔχουν μὲν σωτηριώδη σημασίαν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος δὲν ὀμιλεῖ περὶ τῆς σωτηριώδους σημασίας αὐτῶν. Περὶ τῆς σωτηρίας ὡς «ζωῆς αἰωνίου» παρεχομένης διὰ τοῦ Υἱοῦ ὁ Ἀπόστολος ὀμιλεῖ ἀλλαχοῦ, ἐν στίχ. 11. Ὅπως δὲ ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ τοῦ στίχου ἐν τῷ 6' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐν σελ. 258-260, ἡ αἰώνιος ζωή, τῆς ὁποίας ἀπὸ τῶρα γέγονται οἱ πιστοί, εἶνε ἄλλη μαρτυρία, ὄχι ἡ τριπλῆ μαρτυρία «τοῦ Πνεύματος», «τοῦ ὕδατος» καὶ «τοῦ αἵματος», ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἡ διὰ τῆς βαπτίσεως καὶ τῆς σταυρώσεως ἐπιτευχθεῖσα σωτηρία εἶνε θέμα πίστεως καὶ οὐδὲν ἀποδεικνύει διὰ τοὺς ἀπίστους ὡς πρὸς τὴν μεσσιακὴν ιδιότητα καὶ τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ.

Καθ' ἡμᾶς ἡ ἔννοια τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου περὶ μαρτυρίας «τοῦ ὕδατος» καὶ «τοῦ αἵματος» εἶνε ἡ ἐξῆς: Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὁ Θεὸς διέταξε τελετουργικὰς καθάρσεις δι' ὕδατος καὶ αἵματος θυσιῶν. Αἱ τελετουργικαὶ αὐταὶ καθάρσεις εἶχον συμβολικὸν καὶ προφητικὸν χαρακτῆρα. Ἐσήμαινον, ὅτι ἡ ἀποστολή τοῦ Μεσσίου καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ θὰ συνεδέετο πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα (Ἰδὲ σχετικῶς τὸ 9ον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς). Εἰδικῶς δὲ ὡς πρὸς «τὸ ὕδωρ» ὁ Θεὸς ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν, «φάνθ ἐφ' ὑμᾶς καθαρὸν ὕδωρ καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πασῶν τῶν ἀκαθαρσιῶν ὑμῶν» (Ἰεζ. 36:25). Αἱ σχετικαὶ δὲ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα συμβολικαὶ πράξεις καὶ προφητεῖαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εὔρον τὴν πλήρωσιν των εἰς τὸν Ἰησοῦν, ὄχι εἰς ἄλλον. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος μετὰ μεγάλης ἐμφάσεως λέγει, «Ὁ ὁὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος...», καὶ ἄρα, ἐννοεῖ, αὐτὸς εἶνε ὁ Μεσσίας καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ εἰς αὐτὸν εὐρίσκουν ἐκπλήρωσιν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα συμβολικαὶ πράξεις καὶ προφητεῖαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἄν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο ὁ Μεσσίας καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἦτο πλάνος, ὅπως κατηγοροῦν αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, θὰ ἠδύνατο

μὲν νὰ βαπτισθῆ, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐκουσίως νὰ σταυρωθῆ, διότι ἡ ἐκουσία σταύρωσις ἀπαιτεῖ θεϊὰν δύναμιν (Ἰωάν. 10:18). Ἐπίσης δὲν θὰ ἔρρεεν ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ αἷμα καὶ ὕδωρ. Ἐξ οὐδενὸς νεκροῦ σώματος ἐξέρχεται αἷμα καὶ ὕδωρ. Τὸ φαινόμενον, ὅπερ συνέβη εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰησοῦ, εἶνε μυστηριῶδες καὶ μοναδικόν, ἀδιανόητον καὶ ἀνεπινόητον. Ὁ Ἰωάννης, ὅστις εἶδε τὸ φαινόμενον, ἀναφέρει αὐτὸ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ φαίνεται, ὅτι ἦτο θαῦμα (Ἰωάν. 19:34-35). Τέλος, ἂν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο ὁ Μεσσίας καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὰ ἰδρυθέντα ὑπ' αὐτοῦ μυστήρια τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς Θεϊᾶς Κοινωνίας δὲν θὰ ἐπεκράτου. Ποῖος πράγματι δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα βάπτισμα ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ κοινωνίαν ἄρτου καὶ οἴνου εἰς τὴν μορφήν ὡς σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ εἰς τὴν οὐσίαν;

Οὕτω λοιπὸν «τὸ ὕδωρ» καὶ «τὸ αἷμα» συνδέονται πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μαρτυροῦν περὶ αὐτοῦ, ἢ, ἄλλως, ἀποδεικνύουν, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὄντως ὁ Χριστός, ὁ Μεσσίας, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅπως προέβλεπεν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἡξίου ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς.

Εἰς τὴν φράσιν, *καὶ τὸ Πνεῦμα ἐστὶ τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια*, τὸ «ὅτι» οἱ ἐρμηνευταὶ ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικὸν καὶ οὕτω προκύπτει ἡ ἔννοια, «μαρτυρεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα, διότι τὸ Πνεῦμα εἶνε ἡ ἀλήθεια». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Δὲν λέγομεν, ὅτι μαρτυρεῖ τις, διότι εἶνε ἀληθής, ἀφοῦ δύναται νὰ μαρτυρῆ καὶ ὁ ἀναληθής, ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι μαρτυρεῖ τις, καὶ ἡ μαρτυρία του εἶνε ἀληθής. Εἰς τὸ Ἰωάν. 19:35 γράφεται, «καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία». Ἐὰν ἐγράφετο, «καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, διότι ἀληθινὴ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία (ἢ, διότι ἀληθινός ἐστὶν οὗτος)», αὐτὸ θὰ ἦτο ἄστοχον.

Καθ' ἡμᾶς εἰς τὴν φράσιν, *καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστὶ τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια*, τὸ «ὅτι» δὲν σημαίνει «διότι», ἀλλὰ «καί», ὅπως εἰς τὸ Ῥωμ. 9:28 καὶ εἰς ἄλλα χωρία, τὰ ὁποῖα ἐπικαλούμεθα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἡμετέρας γνώμης κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 9:28-29 ἐν σελ. 234-235. Ἐκεῖ τὸ «Λόγον συντελεῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνη», ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς (Ῥωμ. 9:28) ἐξηγοῦμεν, «πρᾶγμα ἀποφασίζει καὶ ὀρίζει μὲ δικαιοσύνην, καὶ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ὀρισθῆ, ὁ Κύριος θὰ ἐκτελέσῃ εἰς τὴν χώραν». Ἐκεῖ

ἐπίσης τὸ «Λάλει, Κύριε, ὅτι ἀκούει ὁ δοῦλός σου» (Α΄ Βασ. 3:9) ἐξηγοῦμεν, «Λάλει, Κύριε, καὶ ὁ δοῦλός σου ἀκούει». Τὸ «ὅτι» δηλαδή ἐξηγοῦμεν «καί». Ἄλλα δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ «δέ», ὅποτε ἡ ἐξήγησις τοῦ πρώτου χωρίου γίνεται, «Πρᾶγμα ἀποφασίζει καὶ ὀρίζει μὲ δικαιοσύνην, τὸ δὲ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ὀρισθῆ, ὁ Κύριος θὰ ἐκτελέσῃ εἰς τὴν χώραν», τοῦ δευτέρου δὲ χωρίου ἡ ἐξήγησις γίνεται, «Λάλει, Κύριε, ὁ δὲ δοῦλός σου ἀκούει». Ὅπως δὲ εἰς τὰ χωρία ταῦτα τὸ «ὅτι» δύναται νὰ ἐξηγηθῆ «καί» ἢ «δέ», οὕτω καὶ εἰς τὴν φράσιν, «καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια», ὅποτε ἡ φράσις αὕτη ἐξηγεῖται, «ἐπίσης μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ Πνεῦμα εἶνε ἡ ἀλήθεια», ἢ, «ἐπίσης μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα, τὸ δὲ Πνεῦμα εἶνε ἡ ἀλήθεια». Οὕτως ἡ ἔννοια τῆς ἐν λόγῳ φράσεως δὲν εἶνε, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα, διότι τὸ Πνεῦμα εἶνε ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα, τὸ δὲ Πνεῦμα εἶνε ἡ ἀλήθεια, καὶ ἄρα ἡ μαρτυρία του εἶνε ἀπολύτως ἀληθῆς καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἀξία.

Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος περὶ τοῦ Ἰησοῦ συνίσταται εἰς διαφόρους ἐνεργείας αὐτοῦ, ὅπως ἡ κάθοδος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν βάπτισιν αὐτοῦ, ἡ τέλεσις ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ θαυμάτων διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, μάλιστα ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ (Ῥωμ. 1:4), ἡ συμφώνως πρὸς τὰς προρρήσεις καὶ ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν προφητῶν καθὼς καὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιφοίτησις αὐτοῦ εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ λοιποὺς πιστοὺς, ἡ ἔκχυσις τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ καὶ αἱ θαυματουργαὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν του τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐδικαίωσεν, ἐδόξασε καὶ συνεχῶς δικαιοῦναι καὶ δοξάζει τὸν Χριστόν.

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι κατὰ τὸ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικὸν χωρίον τὸ Πνεῦμα εἶνε «ἡ ἀλήθεια». Ἄλλ' ἐν Ἰωάν. 14:6 ὁ Ἰησοῦς λέγει, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια». Ἀντιφάσκουν τὰ χωρία τῆς Γραφῆς; Ὅχι βεβαίως. Ὅπως ὁ Πατήρ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε «ἡ ἀλήθεια», διότι οἱ τρεῖς εἶνε μία οὐσία ἢ θεότης.

Μεταφράζομεν:

«Αὐτὸς εἶνε, ὁ ὁποῖος ἦλθε μὲ σχέσιν πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ὄχι μόνον πρὸς τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα· ἐπίσης ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ, εἶνε τὸ Πνεῦμα, τὸ δὲ Πνεῦμα εἶνε ἡ ἀλήθεια».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Αὐτοῦ ἡ ἀποστολή συνεδέθη μὲ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὄχι μόνον μὲ τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ μὲ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα· ἐπίσης μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα, τὸ δὲ Πνεῦμα εἶνε ἡ ἀλήθεια».

Α' Ἰωάν. 5:7-8

«ΟΤΙ ΤΡΕΙΣ ΕΙΣΙΝ ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΟΥΝΤΕΣ ΕΝ Τῷ ΟΥΡΑΝῶ...
ΚΑΙ ΤΡΕΙΣ ΕΙΣΙΝ ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΟΥΝΤΕΣ ΕΝ Τῇ Γῆ»

« Ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσι, καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο περιέχεται τὸ πολυθρύλητον «Κόμμα Ἰωάννου». Οὕτως ὠνομάσθη καὶ εἶνε γνωστὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ τμήμα τοῦ χωρίου «ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσι, καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ». Τὸ «κόμμα Ἰωάννου» κατέστη πολυθρύλητον λόγῳ τῆς διχογνωμίας καὶ τοῦ μεγάλου θορύβου περὶ τὸ ζήτημα τῆς γνησιότητος αὐτοῦ. Πολλὰ ἐγράφησαν ὑπέρ, καὶ πολλὰ κατὰ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ. Σήμερον δὲ γενικῶς ἡ κριτικὴ ἀρνεῖται τὴν γνησιότητα αὐτοῦ, διότι ἐλλεῖπει ἐκ τῶν γνωστῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν χειρογράφων, πολλῶν λατινικῶν χειρογράφων, πασῶν τῶν ἀρχαίων μεταφράσεων πλην τῆς Βουλγάτας, τῶν συγγραμμάτων τῶν Ἑλλήνων Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων πρὸ τοῦ 12ου αἰῶνος καὶ πολλῶν Λατίνων Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

Ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» διάφοροι διετυπώθησαν εἰκασίαι. Κατὰ μίαν δ' ἐξ αὐτῶν, ἡ ὁποία σήμερον θεωρεῖται πιθανώτερα, περιέχει δὲ πλῆθος ἐπὶ μέρους εἰκασιῶν(!), χριστιανὸς ἐν Ἰσπανίᾳ κατὰ τὸν 3ον ἢ 4ον αἰῶνα κατεσκεύασε λατινιστὶ τὴν φράσιν «τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ,

ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι τρεῖς ἓν εἰσι», καὶ πιθανῶς ἀνέγραψεν αὐτὴν εἰς τὴν ὄψαν τοῦ εἰς τὴν κατοχήν του λατινικοῦ χειρογράφου τῆς Α΄ Ἰωάννου παρὰ τὸν στίχ. 8. Μεταγενέστερον δὲ ἀντιγραφεὺς, ἐπειδὴ ἐνόμισεν, ὅτι ἡ φράσις αὕτη ἀνήκεν εἰς τὸ κείμενον, ἐκ τῆς ὄψας παρενέβαλεν αὐτὴν εἰς αὐτό, προσθέσας ἅμα τὴν φράσιν in terra (ἐν τῇ γῆ) χάριν ἀντιστοιχίας πρὸς τὴν φράσιν in coelo (ἐν τῷ οὐρανῷ). Οὕτω τὸ «κόμμα Ἰωάννου» ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὡς μέρος τῆς Λατινικῆς Βίβλου ἀπὸ τοῦ 380, καὶ ταχέως διαδοθὲν ἐγένετο ἀποδεκτὸν παρ' ὄλου τοῦ λατινοφώνου χριστιανικοῦ κόσμου ὡς γνήσιον Γραφικὸν χωρίον. Ἐκεῖθεν δὲ τοῦτο παρελήφθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν μετὰ τὸν 11ον αἰῶνα, μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ εἰσήχθη εἰς τὸ κείμενον ὀλιγίστων χειρογράφων τοῦ 15ου αἰῶνος, ὅθεν παρελήφθη καὶ περιελήφθη εἰς τὴν Κομπλουτιανὴν ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν τρίτην ἔκδοσιν τοῦ Ἐράσμου (1522) καὶ τὰς ἄλλας ξενογλώσσους μεταφράσεις. Ἄλλ' ἐξ ὄλων τῶν νεωτέρων κριτικῶν ἐκδόσεων τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου καὶ τῶν ξένων μεταφράσεων τὸ χωρίον ἀπηλείφθη ὡς νόθον.

Ἡ κριτικὴ συνήθως ῥέπει πρὸς τὴν ἄρνησιν παρὰ πρὸς τὴν θέσιν. Ἄλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἀρνητικῆς κριτικῆς κατὰ τῆς γνησιότητος τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» δὲν εἶνε ἀναντίρρητα καὶ ἀποφασιστικά. Ἡ ἀπουσία τούτου ἐκ τῶν γνωστῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χειρογράφων δὲν σημαίνει ἀναγκαίως, ὅτι τοῦτο δὲν περιεῖχτο εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενον. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συμφωνήσωμεν μετὰ τῶν θεωρούντων τὸ χωρίον νόθον, ἐὰν πρὸ ἡμῶν εἶχομεν ἀρχαιότατα χειρόγραφα, τοῦλάχιστον τοῦ 2ου αἰῶνος, καὶ ἐβλέπομεν, ὅτι δὲν περιέχουν τὸ χωρίον. Ἄλλὰ τὰ διασωθέντα χειρόγραφα δὲν εἶνε ἀρχαιότερα τοῦ 4ου αἰῶνος. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ χωρίου ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Πλεῖστα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων ἀπωλέσθησαν. Πρέπει δὲ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦτο, ὅτι κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἀγιογραφικῶν κειμένων ἐγίνοντο καὶ λάθη, παραλείψεις λέξεων καὶ φράσεων καὶ ὀλοκλήρων ἐνίοτε χωρίων, «διορθώσεις» κατὰ τὸ δοκοῦν, προσθαφαιρέσεις καὶ παραποιήσεις, ὅπως καὶ ὁ Ὠριγένης μαρτυρεῖ: «Νυνὶ πολλὴ γέγονεν ἡ τῶν ἀντιγράφων διαφθορά, εἴτε ἀπὸ ῥαθυμίας τινῶν γραφέων, εἴτε ἀπὸ τόλμης τινῶν μοχθηρᾶς τῆς διορθώσεως τῶν γραφομένων, εἴτε καὶ ἀπὸ τῶν τὰ ἑαυτοῖς δοκοῦντα ἐν τῇ διορ-

θώσει προστιθέντων ἢ ἀφαιρούντων» (PG 13, 1293A). Ἐρωτῶμεν: Δὲν ἦτο δυνατὸν τὸ ἐπίμαχον χωρίον νὰ ἦτο γνήσιον, καὶ διὰ τινα ἐκ τῶν λόγων τούτων κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν νὰ ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ κειμένου τῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διασωθέντων χειρογράφων εἰς χρόνον ἐγγύτατα πρὸς τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τῆς Α΄ Ἰωάννου, καὶ οὕτω νὰ παρουσιάζεται ἄγνωστον ἐν τῇ Ἀνατολῇ;

Τὸ ἐν Ἑβρ. 1:6 παρατιθέμενον χωρίον, «καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ», δὲν περιέχεται εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον, οὔτε εἰς τὴν Χαλδαϊκὴν παράφρασιν, ἀλλ' εἰς τὴν Μετάφρασιν τῶν Ο΄ (Δευτ. 32:43). Ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον τοῦτο δὲν περιέχεται εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον καὶ τὴν Χαλδαϊκὴν παράφρασιν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν Μετάφρασιν τῶν Ο΄, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν εἶνε γνήσιον; Τὴν γνησιότητά του ἐγγυᾶται ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς, ὅστις παραθέτει τοῦτο ἐν αὐτῇ. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν εὐρέθη τοῦτο εἰς τὰ χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης.

Ἐπίσης, τὸ ἐν Ἰακ. 4:5 παρατιθέμενον χωρίον, «Πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ Πνεῦμα ὃ κατώκησεν ἐν ἡμῖν», οὐδαμοῦ τοῦ κειμένου ἢ μεταφράσεως ἢ παραφράσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εὐρίσκεται. Ἀλλὰ θὰ ἠδυνάμεθα διὰ τοῦτο νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸ νόθον; Ἡ θεοπνευστία τοῦ Ἀποστόλου, ὅστις παραθέτει αὐτὸ ὡς λόγον τῆς Γραφῆς, ἐγγυᾶται τὴν γνησιότητά του.

Τὸ «Κόμμα Ἰωάννου» δὲν εἶνε ἀμάρτυρον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γραμματείᾳ, ἀλλ' ἀρκούντως μεμαρτυρημένον. Ὁ Τερτυλλιανὸς (155-240), γράφων κατὰ τοῦ αἰρετικοῦ Πραξέα περὶ τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Παρακλήτου, χρησιμοποιοεῖ τὴν φράσιν *qui tres unum sunt* (PL 2, 211C). Ἡ φράσις αὕτη δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Τερτυλλιανὸς ἐγνώριζε τὸ περίφημον «Κόμμα Ἰωάννου», ἔνθα περὶ τῶν τριῶν προσώπων τῆς Θεότητος γράφεται, «οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσιν»;

Ὁ Κυπριανὸς, ἐπίσκοπος Καρχηδόνας (248-258), γράφει: *Ego et Pater unum sumus. Et iterum de Patre et Filio et Spiritu Sancto scriptum est: Et hi tres unum sunt* (De unitate Ecclesiae, VI. PL 4, 519B). Δὲν εἶνε ἐνταῦθα σαφέστατον, ὅτι ὁ Κυπριανὸς ἀναφέρεται εἰς τὰ δύο ὁμοια χωρία, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμεν» (Ἰωάν. 10:30), «ὁ Πατὴρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσιν» (Α΄ Ἰωάν. 5:7); Ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι ὁ Κυπριανὸς δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ «Κόμμα Ἰωάννου», ἀλλ' ἀγνοεῖ αὐτό, διότι οὗτος περὶ τοῦ δευτέρου προσώ-

που τῆς Ἁγίας Τριάδος χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομα Υἱός (Filius), ἐνῶ εἰς τὸ «Κόμμα Ἰωάννου» χρησιμοποιεῖται τὸ ὄνομα Λόγος, εἶνε ἄστειος καὶ γελοῖος, καὶ φανερόναι ἀρνητικὴν διάθεσιν καὶ κλίσιν τῆς καρδίας ἀπέναντι τῆς ἀληθείας. Ὁ Κυπριανὸς ἀναφέρεται εἰς τὸ χωρίον ἐλευθέρως, ὄχι κατὰ λέξιν, ὅπως πολλάκις συμβαίνει κατὰ τὰς ἀναφορὰς εἰς Γραφικὰ χωρία καὶ ἄλλας ῥήσεις.

Τὸ περιμάχητον χωρίον γνωρίζουν καὶ μεταγενέστεροι Λατῖνοι συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Πρισκιλλιανός, ἐπίσκοπος Ἀθήδης (380 ἢ 384) (Corpus script. Esslesiae latinae, τ. 18, σ. 6), καὶ ὁ Βιγίλιος Taspensis (†389) (PL 62, 359AB).

Τὸ χωρίον γνωρίζει ἐπίσης ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ 484 τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας ταύτης εἰς ὁμολογίαν πίστεως ἐπιδοθεῖσαν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Βανδάλων Οὐνέρικον περιέλαβον αὐτὸ αὐτολεξεῖ ὡς χωρίον τοῦ Ἰωάννου: Tres sunt qui testimonium perhibent in coelo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus. Et hi tres unum sunt. (Παρ' Εὐγ. Βουλγάρει ἐν Ἑρμην. εἰς Ἐπιστ. Παύλου ὑπὸ Εὐθ. Ζιγαθνοῦ, ἔκδ. Ν. Καλογερά, Β', ὑποσημ. εἰς Α' Ἰωάν. ε' 8, σελ. 632). Ἦτο δυνατόν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀφρικῆς διὰ τεσσαράκοντα ἐπισκόπων νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ χωρίον εἰς ὁμολογίαν πίστεως, ἐὰν αὐτὸ δὲν ἦτο γνήσιον, ἢ, ἔστω, ἐὰν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία καὶ ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα αὐτοῦ;

Ἔτι μεταγενέστερον γνωρίζουν καὶ παραθέτουν τὸ χωρίον ὁ Φουλγέντιος Ruspensis (533) (PL 65, 224A, 224B, 500C), ὁ Κασσιόδωρος (475-570) (PL 70, 1373A) καὶ ὁ Ἰσιδώρος ὁ Σεβίλλης (560-639) (PL 83, 1203).

Ἀνεφέραμεν τοὺς ἀρχαιότερους ἐκ τῶν Λατίνων συγγραφέων, οἱ ὅποιοι ἐγνώριζον τὸ χωρίον.

Τέλος δ' ἀναφέρομεν, ὅτι τὸ χωρίον ἀπαντᾷ καὶ εἰς πάπυρον, ὁ ὅποιος χρονολογεῖται περὶ τὸ τέλος τοῦ 7ου αἰῶνος καὶ προφανῶς ἀντιπροσωπεύει παλαιότερον κείμενον (Παρὰ Α. Lemonnyer, Comma Johannique, ἐν Louis Pirot, Dictionnaire de la Bible, 1934, II, σ. 69 ἔξ.).¹

Τὸ χωρίον ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τῶν αἰρετικῶν. Οὕτως ὁ Τερτυλλιανὸς ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸ ἐναντίον τοῦ Πραξέα, καὶ ὁ Βι-

1. Αἱ μαρτυρίαι περὶ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» μετὰ τῶν σχετικῶν παραπομπῶν καὶ ὀρισμένα ἐπιχειρήματα περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ σπουδαίου ἄρθρου «Κόμμα Ἰωάννου» ἐν τῇ Ἐρησκευτικῇ καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τ. 7, σελ. 760-764 τοῦ καθηγητοῦ Παν. Χ. Δημητροπούλου.

γίλιος καὶ ὁ Φουλγέντιος ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν καὶ Σαβελλιανῶν. Ἐὰν τὸ χωρίον ἦτο νόθον ἢ ἀμφίβολον, θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐναντίον τῶν αἵρετικῶν, ἀφοῦ μάλιστα ὑπάρχουν πλῆθος ἄλλα χωρία ἐναντίον αὐτῶν; Καὶ ἂν ἐχρησιμοποιεῖτο, δὲν θὰ ἀντέκρουον οἱ αἵρετικοὶ τοὺς πολεμίους τῶν καταγγέλλοντες αὐτούς, ὅτι χρησιμοποιοῦν νόθον ἢ ἀμφίβολον χωρίον; Οὐδεμία μαρτυρία ὑπάρχει, ὅτι οἱ αἵρετικοὶ ἠρνήθησαν ἢ ἠμφεσβήτησαν τὴν ἀuthεντικότητα τοῦ χωρίου.

Ἐπίσης, ἂν τὸ χωρίον δὲν ἦτο ἀuthεντικόν, πῶς θὰ περιελαμβάνετο εἰς τὴν Βουλγάταν;

Δεδομένου δὲ καὶ τούτου, ὅτι τὸ χωρίον ἀπαντᾷ καὶ εἰς Ἑλληνας Πατέρας καὶ ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς μετὰ τὸν 11ον αἰῶνα, καθὼς καὶ εἰς τέσσαρα ἑλληνικὰ χειρόγραφα χρονολογούμενα μετὰ τὸ 15ου καὶ τοῦ 16ου αἰῶνος, περιελήφθη δὲ εἰς τὴν Κομπλουτιανὴν ἐκδοσιν, τὴν τρίτην ἐκδοσιν τοῦ Ἐράσμου καὶ τὸ Textus Receptus, διατί νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ χωρίον ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γραμματεῖαν ἐκ τῆς Λατινικῆς μεταφρασθέν; Διατί ν' ἀποκλείσωμεν, ὅτι τοῦτο ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅθεν ὕστερον ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ Ἑλλήνων Πατέρων καὶ περιελήφθη εἰς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον; Σήμερον οἱ κριτικοὶ ἀπορρίπτουν τὸ χωρίον. Ἄλλ' οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι πρὸ αὐτῶν ἐδέχθησαν τὸ χωρίον, δὲν εἶχον ἄραγε ἐπιχειρήματα ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰ ὅποια ἡμεῖς σήμερον ἀγνοοῦμεν;

Ἐπὲρ τῆς γνησιότητος τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» συνηγοροῦν καὶ φιλολογικοὶ καὶ θεολογικοὶ λόγοι.

Εἰς τὰς παραθέσεις τοῦ χωρίου ὑπὸ Λατίνων συγγραφέων ὑπάρχουν φραστικαὶ διαφοραὶ ἐν συγκρίσει πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὸ κείμενον τῆς Βουλγάτας, αἱ ὅποια ἔχουν σπουδαιότατην σημασίαν διὰ τὸ ζήτημα ἡμῶν. Ἡ φράσις «οἱ μαρτυροῦντες» εἰς μὲν τὴν Βουλγάταν ἀποδίδεται *qui testimonium dant*, εἰς δὲ τὰς παραθέσεις ἄλλοτε μὲν *quae testimonium dicunt*, ἄλλοτε δὲ *qui testimonium perhibent*, καὶ εἰς τὸν μνημονευθέντα πάπυρον *qui testificantur*. Αἱ φραστικαὶ αὐταὶ διαφοραὶ ἐξηγοῦνται ἀπολύτως ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι εἶνε διαφοροὶ ἀποδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ἢ δι' ἀπ' εὐθείας μεταφράσεως, ἢ, τὸ πιθανώτερον, λόγῳ χρήσεως παλαιότερων μεταφράσεων. Κατὰ τὴν μετάφρασιν ἄλλος μετέφρασεν οὕτως καὶ ἄλλος ἄλλως, χρησιμοποιῶν ἕκαστος τὰς κατὰ τὴν γνώμην του καταλληλοτέρας λατινικὰς λέξεις πρὸς καλλιτέραν ἀπόδοσιν τοῦ ἑλλη-

νικοῦ κειμένου. Κατὰ ταῦτα δεόν νά δεχθῶμεν ὅτι, ἐνῶ εἰς τήν Ἐκκλησίαν τὸ «Κόμμα Ἰωάννου» ἐνωρὶς εἶχεν ἐκπέσει ἐκ τοῦ κειμένου καὶ χαθῆ, εἰς τήν Δύσιν ἦτο γνωστὸν ἐκ χειρογράφων, τὰ ὁποῖα εἶχον κομισθῆ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνευ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» τὸ Α' Ἰωάν. 5:7-8, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, παρουσιάζει ἀσυνήθη συντακτικὴν ἀνωμαλίαν. Ἐφοῦ «τὸ Πνεῦμα», «τὸ ὕδωρ» καὶ «τὸ αἷμα» εἶνε γένους οὐδετέρου, ὅπως ἐν στίχ. 6 ἐλέχθη «τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν» (ὅχι «τὸ Πνεῦμά ἐστιν ὁ μαρτυρῶν»), οὕτω καὶ ἐνταῦθα κανονικῶς ἔπρεπε νά λεχθῆ «τρία ἐστὶ τὰ μαρτυροῦντα, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ τὰ τρία εἰς τὸ ἓν ἐστὶ». Ἀλλὰ τῶρα λέγεται, «τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσὶν». Ἐντὶ δηλαδὴ νά χρησιμοποιηθῆ γένος οὐδέτερον, χρησιμοποιεῖται γένος ἀρσενικόν. Ἐρωτῶμεν: Τὸ ἀρσενικὸν γένος ἀντὶ τοῦ οὐδετέρου δὲν ἐχρησιμοποιήθη κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ἀρσενικοῦ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» ἐν στίχ. 7, «τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες..., ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα»; Καὶ ἄρα δὲν πρέπει νά γίνῃ δεκτόν, ὅτι εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενον ὑπῆρχε τὸ «Κόμμα Ἰωάννου»;

Ἐνευ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» οἱ στίχ. 7-8 γίνονται ἐπανάληψις τοῦ στίχ. 6 καὶ ταυτολογία. Διότι κατὰ τὸν στίχ. 6, ἀφοῦ «καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστὶ τὸ μαρτυροῦν», προϋποτίθεται, ὅτι μαρτυροῦν ἐπίσης «τὸ ὕδωρ» καὶ «τὸ αἷμα», συνολικῶς δηλαδὴ τὰ μαρτυροῦντα εἶνε τρία, ὅπερ ὁμοίως λέγεται καὶ εἰς τοὺς στίχ. 7-8, «Ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα».

Ἐνευ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» τὸ «ὅτι», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ὁ στίχ. 7, ποίαν ἔννοιαν ἔχει; Ἐνευ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» προκύπτει τὸ νόημα, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος μαρτυρεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα, διότι οἱ μαρτυροῦντες εἶνε τρεῖς, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ νόημα προφανῶς δὲν εἶνε ἐπιτυχές. Ἐπιτυχές θὰ ἦτο ἄλλο νόημα, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος μαρτυρεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα, διότι κατὰ τὸν νόμον οἱ μάρτυρες πρέπει νά εἶνε δύο ἢ τρεῖς (Δευτ. 19:15).

Πολλὰ χειρόγραφα περιέχουν μίαν φράσιν τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου», τὴν φράσιν «ἐν τῇ γῆ». Αὕτη δὲ ἡ φράσις ἔχει νόημα, ἐὰν δι' αὐτῆς «οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ» διαστελλῶνται ἀπὸ μαρτυρούντων ἀλλαχοῦ, «τῶν μαρτυρούντων ἐν τῷ οὐρανῷ».

Συνεπῶς ἡ ἐν λόγῳ φράσις συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου». Νομίζομεν δέ, ὅτι ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς τῆς φράσεως εἰς πολλὰ χειρόγραφα καὶ ἡ ἀπουσία ἐξ αὐτῶν τοῦ ὑπολοίπου μέρους τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» ἐξηγεῖται ἐξ ὀπτικοῦ ἄλματος, τὸ ὁποῖον εἶνε σύνθητες εἰς τὰς ἀντιγραφάς. Ὁ ἀντιγραφεὺς τῆς Α' Ἰωάννου ἀντέγραψε τὴν λέξιν «μαρτυροῦντες» τοῦ στίχ. 7. Ἐπειτα δὲ τὸ βλέμμα του ἔπεσεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς λέξεως «μαρτυροῦντες» τοῦ στίχ. 8 καὶ συνεχίζων τὴν ἀντιγραφὴν ἔγραψεν ὡς συνέχειαν τὴν ἀκολουθοῦσαν εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο «μαρτυροῦντες» φράσιν «ἐν τῇ γῆ», παραλείψας οὕτω τὴν συνέχειαν τοῦ πρώτου «μαρτυροῦντες», ἦτοι τὸ τμήμα, «ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσι· καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες»¹. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φράσις «ἐν τῇ γῆ» μετὰ τὴν παράλειψιν τοῦ τμήματος περὶ τῶν τριῶν μαρτύρων «ἐν τῷ οὐρανῷ» δὲν κατενοεῖτο, διὰ τοῦτο εἰς τὰ πλεῖστα χειρόγραφα παρελείφθη ὡς ἀδικαιολόγητος καὶ περιττή.

Ἡ περὶ τοῦ Πνεύματος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος φράσις τοῦ στίχ. 8 «καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἐν εἰσιν», καὶ οἱ τρεῖς δηλαδὴ εἶνε διὰ τὸ ἐν, συγκλίνουν εἰς τὸ ἐν, μαρτυροῦν διὰ τὸ ἐν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καθ' ἡμᾶς εἶνε φράσις περιττὴ ἄνευ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου». Διότι οἱ στίχ. 5-6 περιέχουν τὴν ἔννοιαν, ὅτι τὸ ὕδωρ, τὸ αἷμα καὶ τὸ Πνεῦμα μαρτυροῦν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐν λόγῳ φράσις τοῦ στίχ. 8 «καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἐν εἰσιν» καθ' ἡμᾶς δικαιολογεῖται, ἐὰν ἀντιστοιχῆ πρὸς τὴν ὁμοίαν φράσιν τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» ἐν στίχ. 7 «καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσι», ἐὰν δηλαδὴ τὸ «Κόμμα Ἰωάννου» εἶνε γνήσιον.

Ἐπὶ πολὺ βασανίσαντες τὸ ἐπίμαχον καὶ περιλάλητον χωρίον εὔρομεν καὶ προσφέρομεν νέον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν ἀποφασιστικῆς σημασίας. Εἰς τοὺς στίχ. 7-8 ἄνευ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» ὁ Ἀπόστολος τονίζει, ὅτι εἶνε τρεῖς οἱ μαρτυροῦντες, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα. Ἄλλ' εἰς τὸν στίχ. 11 γράφει, «Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός». Οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν,

1. Ὅπως παρατηροῦμεν κατὰ τὴν διόρθωσιν τυπογραφικῶν δοκιμίων, αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὸ λάθος διαπράττουν πολλακίς οἱ τυπογράφοι, ὅταν ἡ αὐτὴ λέξις ἢ φράσις ἀπαντᾷ εἰς δύο σημεῖα τοῦ κειμένου εὐρισκόμενα τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ τὸ βλέμμα τοῦ τυπογράφου ἀπὸ τοῦ πρώτου σημείου μεταπηδᾷ εἰς τὸ δεύτερον.

ὅτι διὰ τοῦ τελευταίου τούτου λόγου ὁ Ἀπόστολος καθορίζει εἰς τί συνίσταται ἡ τριπλῆ μαρτυρία τοῦ Πνεύματος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος, ὅτι δηλαδὴ συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τοὺς πιστοὺς ζωὴν αἰώνιον. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔρμηνεία εἶνε ἐσφαλμένη.

Κατὰ τὴν ἔρμηνείαν τοῦ Α' Ἰωάν. 5:6 ἐν σελ. 522-527 ἐξηγήσαμεν, πῶς ἐννοεῖται ἡ μαρτυρία τοῦ ὕδατος, τοῦ αἵματος καὶ τοῦ Πνεύματος περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἔρμηνείαν τοῦ Α' Ἰωάν. 5:10-11 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 258-260, ἐξηγήσαμεν, πῶς ἐννοεῖται ἡ μαρτυρία, «ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός». Ἄλλως τὸ ὕδωρ, τὸ αἷμα καὶ τὸ Πνεῦμα μαρτυροῦν καὶ ἀποδεικνύουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλως τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν μαρτυρεῖ καὶ ἀποδεικνύει ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔδωκε διὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλη εἶνε ἡ μαρτυρία τοῦ Πνεύματος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος, καὶ ἄλλη ἡ μαρτυρία τῆς αἰωνίου ζωῆς. Εἰς τὴν φράσιν τοῦ στίχ. 11, «Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία», τὸ «καὶ» ἔχει προσθετικὴν σημασίαν. Ἡ φράσις σημαίνει: «Εἶνε καὶ αὐτὴ ἡ μαρτυρία, ὑπάρχει καὶ αὐτὴ ἡ μαρτυρία».

Ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔδωκε διὰ τοῦ Ἰησοῦ, εἶνε τετάρτη μαρτυρία μετὰ τὴν τριπλῆν μαρτυρίαν τοῦ Πνεύματος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος, εἶνε τετάρτη ἀπόδειξις, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ δὲ ἡ μαρτυρία ἔχει σημασίαν μόνον διὰ τοὺς πιστοὺς. Διότι αὐτοὶ αἰσθάνονται ἐντός των νὰ σκιρτᾷ ἡ νέα ζωὴ, ἡ αἰώνιος ζωὴ, καὶ ἔχουν οὕτω τὴν ἐσωτερικὴν πληροφορίαν καὶ πεποίθησιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὄντως ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς μεσσιακῆς ιδιότητος καὶ τῆς θείας υἰότητος τοῦ Ἰησοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ προσαγάγωμεν τὴν ἐσωτερικὴν πείραν τῶν πιστῶν, δυνάμεθα ὅμως νὰ προσαγάγωμεν τὸ γεγονός, ὅτι μόνον ὁ Ἰησοῦς «ἦλθε δι' ὕδατος καὶ αἵματος», μόνον τοῦ Ἰησοῦ ἡ ἀποστολὴ συνεδέθη πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, ὅπως ἡ Παλαιὰ Διαθήκη προέβλεπε, καὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἐδικαίωσε καὶ ἐδόξασε τὸν Ἰησοῦν.

Ἄλλ' ἀφοῦ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν περὶ τοῦ Ἰησοῦ, εἶνε τέσσαρα, τὸ Πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, τὸ αἷμα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ στίχ. 11 ἡ αἰώνιος ζωὴ, διατί ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι τρεῖς εἶνε οἱ μαρτυροῦντες, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα; Σκοπῶς ὁ Ἀπόστολος ἐκ τῶν τεσσάρων, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν περὶ

τοῦ Ἰησοῦ, ἐκλέγει, δημωδῶς «ξεχωρίζει», τὰ τρία, διὰ ν' ἀντιστοιχίση ταῦτα πρὸς τὰ τρία πρόσωπα τῆς Θεότητος, τὰ ὁποῖα εἶνε μάρτυρες ἐν οὐρανῷ. Τοιαῦτα φαινόμενα ἀπαντῶνται ἐν τῇ Γραφῇ καὶ ἄλλα. Οὕτως ἐν Β' Κορ. 13:1 ὁ Παῦλος τὰς τρεῖς ἐπισκέψεις του εἰς τὴν Κόρινθον (δύο παρελθούσας καὶ μίαν μελλοντικὴν) σχετίζει πρὸς τοὺς τρεῖς μάρτυρας τοῦ Δευτ. 19:15. Ἐπίσης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ὁ Ἰωάννης ἀναφέρεται εἰς ἑπτὰ ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας (1:4), ἐνῶ εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν ἀνθυπατικὴν Ἀσίαν, ὑπῆρχον περισσότεραι ἐκκλησίαι. Ἄλλ' ἐξελέγησαν σκοπίμως ἑπτὰ, διὰ νὰ σχετισθοῦν πρὸς τὸν συμβολικὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ, ὁ ὁποῖος σημαίνει πληρότητα καὶ τελειότητα. Εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν προσευχὴν του ὁ Ἰησοῦς τὴν ἐνότητα, τὴν ὁποῖαν ζητεῖ διὰ τοὺς πιστοὺς, σχετίζει πρὸς τὴν ἐνότητα τῶν προσώπων τῆς Θεότητος («*ἵνα ὅσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἑσμεν*», Ἰωάν. 17:22. Ἰδὲ καὶ στίχ. 11,21). Πρὸς. «*Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου Θεότητος*» ἐκ τοῦ ἀπολυτικίου τῆς ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, καὶ «*Εὐλογεῖτε, παῖδες, τῆς Τριάδος ἰσάριθμοι*» ἐκ τῆς ἠ΄ ᾠδῆς τῶν καταβασιῶν τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Τὸ «*ὅτι*», διὰ τοῦ ὁποῖου ἄρχεται ὁ στίχ. 7, δὲν συνδέεται πρὸς τὰ προηγούμενα, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐπόμενα. Πλέον συγκεκριμένως, τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «*καί*», διὰ τοῦ ὁποῖου ἄρχεται ὁ στίχ. 8 κατὰ τὸ παραδεδογμένον ἑλληνικὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸ «*Κόμμα Ἰωάννου*». Καὶ τὸ μὲν «*ὅτι*» σημαίνει «*διότι, ἐπειδὴ*», τὸ δὲ «*καί*» σημαίνει «*διὰ τοῦτο*» ἢ «*διὰ τοῦτο καί*». Ἔχομεν δηλαδὴ ἐνταῦθα τὴν ἀντιστοιχίαν, «*Ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ... καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ*», τουτέστι: «*Διότι τρεῖς εἶνε οἱ μαρτυροῦντες εἰς τὸν οὐρανόν... διὰ τοῦτο καὶ τρεῖς εἶνε οἱ μαρτυροῦντες εἰς τὴν γῆν*». Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως: «*Ἐπειδὴ οἱ μαρτυροῦντες εἰς τὸν οὐρανὸν εἶνε τρεῖς... διὰ τοῦτο καὶ οἱ μαρτυροῦντες εἰς τὴν γῆν εἶνε τρεῖς*».

Ἡ ἐν λόγῳ ἀντιστοιχία «*ὅτι... καί*», τουτέστι, «*διότι... διὰ τοῦτο*», ἢ, «*διότι... διὰ τοῦτο καί*», εἶνε ἑβραϊσμός, καὶ ἀποτελεῖ ἐπιχείρημα, ὅτι τὸ «*Κόμμα Ἰωάννου*» προέρχεται ἐκ τῆς γραφίδος Ἑβραίου. Ἀναφέρομεν καὶ μεταφράζομεν χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ ὁ ἐν λόγῳ ἑβραϊσμός:

« Ὅτι ταῦτα πάντα ἐποίησαν, καὶ ἐβδελυξάμην αὐτούς» (Λευϊτ. 20:23).

Διότι ἔπραξαν ὄλα αὐτά, διὰ τοῦτο ἐβδελύχθην αὐτούς.

« Ὅτι δρυμός ἐστι, καὶ ἐκκαθαριεῖς αὐτόν» (Ἰησ. Ναυῆ 17:18).

Διότι εἶνε δρυμός, διὰ τοῦτο θὰ κατακόψης αὐτόν.

« Ὅτι ἐπ' ἐμέ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν» (Ψαλμ. 90 [91]:14).

Διότι ἤλπισεν εἰς ἐμέ, διὰ τοῦτο θὰ λυτρώσω αὐτόν.

« Ὅτι εὐφρανάς με, Κύριε, ἐν τοῖς ποιήμασί σου, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἀγαλλιᾶσομαι!» (Ψαλμ. 91:5[92:4]).

Διότι με ἠϋφρανες, Κύριε, διὰ τῶν ποιημάτων σου, διὰ τοῦτο διὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου θὰ ψάλλω'.

« Ὅτι παρεπύκρναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν βουλήν τοῦ Ὑψίστου παρώξυναν, καὶ ἐταπεινώθη ἐν κόποις ἡ καρδία αὐτῶν, ἡσθένησαν καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν» (Ψαλμ. 106[107]:11-12).

Διότι ἠπειθήσαν εἰς τὰ λόγια τοῦ Κυρίου καὶ τὴν βουλήν τοῦ Ὑψίστου κατεφρόνησαν, διὰ τοῦτο ἐταπεινώθη ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν ἡ ψυχὴ των, περιῆλθον εἰς κατάστασιν ἀδυναμίας καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεῖς, ὁ ὁποῖος θὰ ἐβοήθει.

« Ὅτι σὺ ἐπίγνωσιν ἀπόσω, κἀγὼ (= καὶ ἐγὼ) ἀπόσομαι σε τοῦ μὴ ἱερατεύειν μοι» (Ἔσθ. 4:6).

Διότι σὺ ἀπέρριψες τὴν γνώσιν, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ θὰ ἀπορρίψω σέ, διὰ νὰ μὴ ἱερατεύης εἰς ἐμέ.

« Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγὼ (= καὶ ἐγὼ) σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ» (Ἀποκ. 3:10).

Διότι ἐφύλαξες τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ θὰ σέ φυλάξω ἐκ τῆς ὥρας τῆς δοκιμασίας».

Ἄνευ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» τὸ Α' Ἰωάν. 5:7-8 παρουσιάζει ἀνωμαλίαν καὶ δυσκολίαν καὶ δὲν δίδει εὐστοχον καὶ ἱκανο-

1. Ὅτι τὸ «ἀγαλλιῶμαι» σημαίνει καὶ «ψάλλω» ἢ «ὕμνω», τοῦτο ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 1:46-50 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 50-52.

ποιητικήν ἔννοιαν. Ἀντιθέτως μετὰ τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου» καὶ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς εἰρημένης ἀντιστοιχίας «*ὄπι... καί*», ἡ ὁποία εἶνε ἐβραϊσμός, τὸ χωρίον εἶνε ὁμαλώτατον καὶ εὐκολονόητον καὶ δίδει ὑψηλὴν καὶ τελείαν θεολογικὴν ἔννοιαν.

Οὕτω τὸ «*ὄπι*», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ὁ στίχ. 7, ἀφοῦ ἀποσυνδέεται ἀπὸ τοῦ στίχ. 6 καὶ ἀντιστοιχίζεται πρὸς τὸ «*καί*», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ὁ στίχ. 8, δὲν δημιουργεῖ πλέον ταυτολογίαν διὰ τῆς ἐπαναλήψεως ἐν τοῖς στίχ. 7-8 τῆς ἐννοίας τοῦ στίχ. 6 περὶ τῶν τριῶν μαρτυρούντων, ἤτοι τοῦ Πνεύματος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος.

Ἡ φράσις «*ἐν τῇ γῆ*», ἡ ὁποία περιέχεται εἰς πολλὰ χειρόγραφα μὴ περιέχοντα τὸ ὑπόλοιπον τοῦ «Κόμματος Ἰωάννου», δικαιολογεῖται πλέον ὡς ἀντίστοιχος τῆς φράσεως «*ἐν τῷ οὐρανῷ*», ἡ ὁποία περιέχεται εἰς τὸ «Κόμμα Ἰωάννου».

Τὸ ἀρσενικὸν «*οἱ μαρτυροῦντες*» διὰ «*τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα*» ἀντὶ τοῦ κανονικῶς ἀναμενομένου οὐδετέρου «*τὰ μαρτυροῦντα*» ἐξηγεῖται πλέον ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀρσενικοῦ «*οἱ μαρτυροῦντες*» περὶ τῶν τριῶν προσώπων τῆς Θεότητος, «*τοῦ Πατρὸς, τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*».

Οἱ τρεῖς μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι μαρτυροῦν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀντιστοιχίζονται πρὸς τοὺς τρεῖς μάρτυρας, οἱ ὁποῖοι μαρτυροῦν ἐν οὐρανῷ, ὅπως ἐν Β' Κορ. 13:1 αἱ τρεῖς παρουσίαι τοῦ Ἀποστόλου συσχετίζονται πρὸς τοὺς τρεῖς μάρτυρας τοῦ νόμου. Ὁ Ἰωβ λέγει, «*ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου*» (16:19). Καὶ ὁ Ψαλμωδὸς λέγει, «*ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός*» (Ψαλμ. 88:38[89:37]). Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὁμιλεῖ δι' ἓνα μάρτυρα ἐν οὐρανῷ. Τὸ «Κόμμα Ἰωάννου» ὁμιλεῖ διὰ τρεῖς μάρτυρας ἐν οὐρανῷ. Εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ εἶνε θεόπνευστος, ἀλλὰ νὰ ἔχη ἐπινοηθῆ ἡ ἔννοια τῶν τριῶν ἐν οὐρανῷ μαρτύρων, μάλιστα ἀφοῦ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, τὸ Πνεῦμα, εἶνε μάρτυς ἐπὶ τῆς γῆς;

Τὸ «*οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν*» περὶ τῶν μαρτυρούντων ἐπὶ τῆς γῆς ἀντιστοιχίζεται πρὸς τὸ «*οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσιν*» περὶ τῶν μαρτυρούντων ἐν τῷ οὐρανῷ. Δι' ἄλλων λέξεων, ἡ ἐνότης τῆς μαρτυρίας τῶν τριῶν ἐπὶ γῆς μαρτύρων ἀντιστοιχίζεται πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν ἐνότητα τῶν τριῶν προσώπων τῆς Θεότητος. Ὅμοίως εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν προσευχὴν τοῦ Κυρίου ἡ ἠθικὴ ἐνότης τῶν πιστῶν ἀντιστοιχίζεται πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν ἐνότητα τῶν προσώπων τῆς Θεότητος (Ἰωάν. 17:11, 21-23).

Διὰ τῆς ἀντιστοιχίσεως τῶν τριῶν ἐπὶ γῆς μαρτύρων πρὸς τοὺς τρεῖς ἐν οὐρανῷ μάρτυρας, ἐπίσης τῆς ἀντιστοιχίσεως τῆς ἐνότητος τῆς μαρτυρίας τῶν πρώτων πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς οὐσίας τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, καθὼς καὶ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ὀνόματος «Λόγος» ἀναγόμεθα εἰς θεολογικά ὕψη, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναβιβάζει ἡ θεολογία τοῦ Ἰωάννου. Τὸ «Κόμμα Ἰωάννου» ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὴν θεολογίαν καὶ τὸ ὕφος τοῦ ὑπιπετεστέρου συγγραφέως τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Μεταφράζομεν τὸ πολυθρύλητον χωρίον:

«*Διότι τρεῖς εἶνε οἱ μαρτυροῦντες εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ αὐτοὶ οἱ τρεῖς εἶνε ἐν, διὰ τοῦτο καὶ τρεῖς εἶνε οἱ μαρτυροῦντες εἰς τὴν γῆν, τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς μαρτυροῦν διὰ τὸ ἐν'.*»

Οἱ τρεῖς ἐν οὐρανῷ, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐννοοῦνται ὡς μάρτυρες ἐν γενικῇ ἐννοίᾳ, ὄχι ἐν εἰδικῇ ὡς μάρτυρες δηλαδὴ περὶ παντὸς πράγματος, ὄχι εἰδικῶς περὶ τῆς μεσσιακῆς ιδιότητος καὶ τῆς θείας υἰότητος τοῦ Ἰησοῦ. Εἰς τὴν φράσιν τοῦ στίχ. 9, «αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ», ἐρμηνευταὶ δεχόμενοι τὸ «Κόμμα Ἰωάννου» νομίζουν, ὅτι «ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ» εἶνε μαρτυρία τῶν τριῶν ἐν οὐρανῷ μαρτύρων, «τοῦ Πατρός, τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Τὴν λέξιν δηλαδὴ «Θεός» ἐν τῇ εἰρημένῃ φράσει ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ὅποτε ἡ φράσις λαμβάνει τὴν ἐξῆς ἐννοίαν: «αὕτη εἶνε ἡ μαρτυρία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ». Ἄλλ' αὕτη ἡ ἐννοία εἶνε ἐσφαλμένη, διότι ὁ Χριστὸς δὲν εἶνε Υἱὸς τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός. Τὸ «αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ» ἀναφέρεται εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ Πατρός περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ διὰ «τοῦ ὕδατος», «τοῦ αἵματος» καὶ «τοῦ Πνεύματος» (στίχ. 6, 8). Ὁ Θεὸς Πατὴρ ὠκονόμησε τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε διὰ τοῦ Πνεύματος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος νὰ δοθῇ μαρτυρία, τριπλῆ μαρτυρία, περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, δι' ἄλλων λέξεων ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σαρκακωμένος, ὁ Μεσσίας, ὅπως ἡ Παλαιὰ Διαθήκη προέβλεπε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς διεκήρυττεν.

1. Ἡ, καὶ οἱ τρεῖς ἀναφέρονται εἰς τὸ ἐν

Α' Ἰωάν. 5:14-15

«ΠΑΡΡΗΣΙΑ», «ΕΙΔΕΝΑΙ»

«Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐὰν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. Καὶ ἐὰν οἶδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν ὃ ἐὰν αἰτώμεθα, οἶδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ᾐτήκαμεν παρ' αὐτοῦ».

Ἐνταῦθα ἡ «παρρησία» δὲν εἶνε ἡ «ἐμπιστοσύνη» ἢ τὸ «θάρρος» ἢ ἄλλο τι, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' ἡ «βεβαιότης», ὅπως καὶ εἰς τὸ Πράξ. 2:29 καὶ τὸ Ἑβρ. 3:6. Ἰδὲ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οικείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, σελ. 166-167 καὶ 406-407 ἀντιστοίχως. Ἐπίσης τὸ «οἶδαμεν», τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ δίς, δὲν σημαίνει «γνωρίζομεν», ὅπως νομίζεται, ἀλλ' εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸ «παρρησία» καὶ σημαίνει «ἔχομεν τὴν βεβαιότητα, ἔχομεν τὴν πεποίθησιν». Τὴν ἔννοιαν τῆς βεβαιότητος ἢ πεποιθήσεως τὸ «εἰδέναι» ἔχει καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπως ἐν Ἰωάν. 16:30 («Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα», τουτέστι, «Τώρα εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι γνωρίζεις τὰ πάντα»), 19:35 («Κακεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει», τουτέστι, «Καὶ ἐκεῖνος ἔχει τὴν συνείδησιν, ἔχει τὴν πεποίθησιν, ὅτι λέγει ἀληθῆ»), Ῥωμ. 14:14 («Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ», τουτέστιν, «Ἔχω τὴν βεβαιότητα καὶ τὴν πεποίθησιν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ»). Ἐνταῦθα δηλαδὴ τὸ «οἶδα» καὶ τὸ «πέπεισμαι» χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν πρὸς ἔμφασιν). Καὶ εἰς τὸν προηγούμενον τοῦ ἐρευνωμένου ἑδαφίου στίχ. 13 τὸ «εἰδέναι» χρησιμοποιεῖται, νομίζομεν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Λέγων ὁ Ἀπόστολος πρὸς τοὺς πιστοὺς, «Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ», δὲν ἐννοεῖ βεβαίως, ὅτι ἐκ τῶν γραφομένων του οἱ πιστοὶ θὰ ἐγνώριζον, ὅτι ἔχουν ζωὴν αἰώνιον, ὅπως ἐπίσης δὲν ἐννοεῖ, ὅτι θὰ ἐπίστευον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἤδη ἐπίστευον, καὶ ὡς πιστοὶ ἐγνώριζον,

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἀπ' αὐτοῦ

ὅτι ἔχουν ζωὴν αἰώνιον. Ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου ἔχει αὐτὴν τὴν ἔννοιαν: Αὐτὰ ἔγραψα εἰς σᾶς, διὰ νὰ συνειδητοποιηῆτε, διὰ νὰ εἴσθε ἀκλονήτως πεπεισμένοι, ὅτι ἔχετε ζωὴν αἰώνιον, καὶ διὰ νὰ ἐξακολουθήτε νὰ πιστεύετε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ τὸ «εἰδέναί» εἰς τὸν στίχ. 13 ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς πεποιθήσεως ἐπὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν, εἰς δὲ τοὺς στίχ. 14-15, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὸ ἐρευνώμενον ἐδάφιον, ἢ «παρρησία» καὶ τὸ «εἰδέναί» ἔχουν ἐπίσης τὴν ἔννοιαν τῆς βεβαιότητος καὶ πεποιθήσεως διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν αἰτημάτων ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο τὸ «Καί», διὰ τοῦ ὁποῖου εἰσάγεται τὸ ἐρευνώμενον ἐδάφιον, ἔχει προσθετικὴν ἔννοιαν. Ὅθεν ἡ εἰσαγωγικὴ φράσις τοῦ ἐδαφίου, «Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία», πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ, «Εἶνε καὶ αὕτη ἡ βεβαιότης», ἢ, «Ὑπάρχει ἐπίσης αὕτη ἡ βεβαιότης». Ἡ μία βεβαιότης ἢ πεποίθησις εἶνε διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν (στίχ. 13), καὶ ἡ ἄλλη βεβαιότης ἢ πεποίθησις εἶνε διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν αἰτημάτων ἡμῶν (στίχ. 14-15).

Τὸ «ἔχομεν» εἰς τὴν δευτέραν τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «λαμβάνομεν» (πρβλ. «ὃ ἐὰν αἰτῶμεν λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ», 3:22) καὶ ἔχει μελλοντικὴν σημασίαν, σημαίνει «θὰ λάβωμεν».

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον:

«Εἶνε καὶ αὕτη ἡ βεβαιότης, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἀπέναντί του, ὅτι δηλαδή, ἐὰν ζητῶμεν τι συμφώνως πρὸς τὸ θέλημά του, ἀκούει ἡμᾶς. Καὶ ἀφοῦ ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἀκούει ἡμᾶς εἰς ὅ,τι ζητοῦμεν, ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι θὰ λάβωμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἠτήσαμεν παρ' αὐτοῦ».

Ὅταν τὰ αἰτήματα ἡμῶν εἶνε σύμφωνα πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι ὁ Θεὸς ἀκούει ἡμᾶς, δὲν κωφεύει εἰς τὰς προσευχὰς ἡμῶν. Καὶ ἀφοῦ ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἀκούει ἡμᾶς, ἔχομεν ἐπίσης τὴν πεποίθησιν, ὅτι θὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ αἰτήματα ἡμῶν ἐκπληρῶν αὐτά.

Α' Ἰωάν. 5:16-17

«ΕΣΤΙΝ ΑΜΑΡΤΙΑ ΠΡΟΣ ΘΑΝΑΤΟΝ»
 «ΚΑΙ ΕΣΤΙΝ ΑΜΑΡΤΙΑ ΟΥ ΠΡΟΣ ΘΑΝΑΤΟΝ»

«Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀμαρτάνοντα ἀμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσῃ, καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν, τοῖς ἀμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. Ἔστιν ἀμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. Πᾶσα ἀδικία ἀμαρτία ἐστίν, καὶ ἔστιν ἀμαρτία οὐ πρὸς θάνατον».

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ἐκ τῶν φοβερωτέρων τῆς Γραφῆς, διότι ὁμιλεῖ περὶ «ἀμαρτίας πρὸς θάνατον», διὰ τὴν ὁποῖαν παραδόξως ὁ Ἀπόστολος τῆς ἀγάπης δὲν συνιστᾷ προσευχήν. Κατὰ δὲ τοὺς ἐρμηνευτὰς ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀναφέρει ποία εἶνε ἡ θανάσιμος ἀμαρτία. Ἄλλ' ἂν δὲν ἀναφέρῃ τὴν θανάσιμον ἀμαρτίαν, πῶς οἱ πιστοὶ θὰ γνωρίζουν αὐτήν, ὥστε ν' ἀποτροπιάζωνται πρὸ αὐτῆς καὶ μὴ προσεύχωνται περὶ αὐτῆς; Καὶ ὅλως πρὸς τί ὁ λόγος περὶ θανάσιμου ἀμαρτίας, ἂν αὕτη δὲν προσδιορίζεται, ἀλλὰ παραμένῃ ἄγνωστος;

Καθ' ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος προσδιορίζει τὴν ἐν λόγῳ ἀμαρτίαν δι' ὅσων λέγει εἰς τὴν συνέχειαν, καὶ δὴ εἰς τοὺς στίχ. 20-21, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν κατακλείδα τῆς Ἐπιστολῆς.

Κατὰ τὸν στίχ. 18 «πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐχ ἀμαρτάνει», πᾶς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔχει γεννηθῆ ἐκ τοῦ Θεοῦ, πᾶς ἀληθῆς χριστιανός, δὲν ἀμαρτάνει, δὲν ἀγαπᾷ δηλαδὴ καὶ δὲν διαπράττει τὴν ἀμαρτίαν θεληματικῶς καὶ ἐσκεμμένως, δὲν καθιστᾷ τὴν ἀμαρτίαν τρόπον ζωῆς, προπάντων δὲν κάνει τὴν πρὸς θάνατον ἀμαρτίαν. Διὰ τοῦτο «ὁ πονηρὸς οὐχ ἄπτεται αὐτοῦ», ὁ Διάβολος δηλαδὴ δὲν δύναται νὰ βλάψῃ αὐτόν, προπάντων δὲν δύναται νὰ ὀδηγήσῃ αὐτόν εἰς τὸν πνευματικὸν θάνατον.

Εἰς τὸν στίχ. 19 ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζει τὴν συνείδησιν καὶ βεβαιότητα, ὅτι ἡμεῖς οἱ πιστοὶ «ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν», ἔχομεν δηλαδὴ γεννηθῆ ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἴμεθα τέκνα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄρα, ὡς ὑπονοεῖται, δὲν ἀμαρτάνομεν, δὲν διαπράττομεν τὴν ἀμαρτίαν θεληματικῶς καὶ ἐσκεμμένως, δὲν καθιστῶμεν τὴν ἀμαρτίαν τρόπον ζωῆς, προπάντων δὲν κάνομεν τὴν πρὸς θάνατον ἀμαρτίαν. Ἀντιθέτως «ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται», οἱ ἄπιστοι δηλαδὴ

εύρίσκονται ὅλοι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Διαβόλου, ὁ ὁποῖος, ὡς ὑπονοεῖται, κρατεῖ αὐτοὺς μακρὰν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τὸ καθεστῶς τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὸν πνευματικὸν θάνατον.

Εἰς τὸν στίχ. 20, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται λόγος ἐκ τῶν παραδοξότερων καὶ σπουδαιότερων τῆς Γραφῆς, ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζει τὴν συνείδησιν καὶ βεβαιότητα, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει ἔλθει καὶ ἔχει δώσει εἰς ἡμᾶς «*διάνοιαν*», νόησιν, διὰ νὰ γνωρίζωμεν τὸν ἀληθινόν, τουτέστι τὸν Θεόν. Ἡμεῖς δὲ οἱ πιστοὶ εἴμεθα πράγματι εἰς τὸν ἀληθινόν. Πῶς; «*ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ*», τουτέστι, μὲ τὸ νὰ εἴμεθα εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ὅντες εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, εἴμεθα εἰς αὐτὸν τὸν ἀληθινόν. Ἀλλὰ πῶς συμβαίνει τὸ παραδοξότατον τοῦτο, ὄντες εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ νὰ εἴμεθα εἰς αὐτὸν τὸν ἀληθινόν, ὄντες εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νὰ εἴμεθα εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν; Συμβαίνει τοῦτο, διότι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀληθινοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, «*οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος*», αὐτός εἶνε ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ αἰώνιος ζωή.

Ὁ παραδοξότατος οὗτος λόγος εἶνε ὁμοιος πρὸς ἄλλους παραδοξοτάτους λόγους τῆς Γραφῆς. Κατὰ τὸ Ψαλμ. 71(72):1 ὁ Μεσσίας εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως καὶ ἅμα αὐτὸς ὁ βασιλεὺς. Κατὰ τὸ Ἰωάν. 11:4 ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἅμα αὐτὸς ὁ Θεὸς (Ἰδὲ ἔρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σελ. 148-149). Κατὰ πολλὰ χωρία ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (π.χ. Ματθ. 16:16, Ἰωάν. 1:34, 9:35, Β' Κορ. 1:19, Ἐφ. 4:13, Ἀποκ. 2:18), καὶ κατ' ἄλλα χωρία εἶνε αὐτὸς ὁ Θεὸς (π.χ. Ψαλμ. 44:7 – Ἐβρ. 1:8, Ἰωάν. 20:28, Πράξ. 20:28, Ῥωμ. 9:5). Ἐπίσης, ἐνῶ κατὰ τὸν σχολιαζόμενον προτελευταῖον στίχον τῆς Α' Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννου ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀληθινοῦ, κατὰ τὸ Ἀποκ. 3:7 εἶνε αὐτὸς ὁ ἀληθινός, καὶ κατὰ τὸ Ἀποκ. 3:14 εἶνε ὁ ἀμὴν, τουτέστι πάλιν ὁ ἀληθινός.

Οἱ παραδοξότατοι οὗτοι λόγοι, ἀδιανόητοι καὶ ἀνεπινόητοι ἀνθρωπίνως, ἐξηγοῦνται ἐκ τῆς πολλότητος τῶν προσώπων καὶ τῆς ἐνότητος τῆς οὐσίας ἐν τῇ Θεότητι. Ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀληθινοῦ ὡς π ρ ὀ σ ω π ο ν ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Πατρός, καὶ ἅμα εἶνε ὁ Θεὸς ὡς οὐ σ ί α , ὡς ἡ ὅλη θεία οὐσία ἢ θεότης, διότι ἐν τῷ Χριστῷ «*κατοικεῖ πᾶν τὸ πλῆρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς*» (Κολ. 2:9). Μία ἢ οὐσία ἢ

θεότης τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ἐντεῦθεν ὁ Χριστὸς προέβη εἰς τὴν ὑψίστην διακήρυξιν, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἔσμεν» (Ἰωάν. 10:30), καί, «Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα... Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστι;» (Ἰωάν. 14:9-10). Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Ἰωάννης εἰς τὸν σχολιαζόμενον παραδοξότατον στίχον διακηρύσσει, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀληθινοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, αὐτὸς εἶνε ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος, διὰ τοῦτο, ἐννοεῖται, οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν δὲν φέρονται πρὸς τὸν πνευματικὸν θάνατον, ὅπως ὁ ἐν τῷ πονηρῷ κείμενος κόσμος, ἀλλὰ κληρονομοῦν ζωὴν αἰώνιον.

Εἰς τὸν τελευταῖον στίχον τῆς Ἐπιστολῆς, τὸν 21, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν 20, ὅπου ὁ λόγος περὶ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ τῶν εἰδώλων, τῶν ψευδῶν θεῶν, ἀπευθύνων πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τὴν προτροπὴν, νὰ φυλάσσωνται ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ μένουν πιστοὶ εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶνε ζωὴ αἰώνιος, καὶ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τῶν ψευδῶν θεῶν, διότι, ἐννοεῖται, ἡ εἰδωλολατρία εἶνε κατὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς, ὁδηγεῖ εἰς τὸν πνευματικὸν αἰώνιον θάνατον.

Κατόπιν τοῦ σχολιασμοῦ τῶν στίχ. 18-21 γίνεται φανερὰ ἡ μεταξὺ τῶν ἐννοιολογικῆ σχέσις, ἀλλὰ καὶ ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὸ ἐρευνώμενον χωρίον τὸ ἐκ τῶν στίχ. 16-17 ἀποτελούμενον: Οἱ πιστοὶ ὡς τέκνα τοῦ Θεοῦ δὲν ἁμαρτάνουν ἐθελοκάκως, καὶ μάλιστα δὲν κάγουν τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν. Τὸ ἀντίθετον ἰσχύει περὶ τοῦ ἀπίστου καὶ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πονηροῦ. Ἡμεῖς ἐγνωρίσαμεν τὴν περὶ Θεοῦ ἀλήθειαν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, αὐτὸς εἶνε ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ. Τὰ εἰδωλα εἶνε οἱ ψευδεῖς θεοὶ καὶ οἱ προαγωγοὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον. Ὅθεν ἐπιβάλλεται προφύλαξις ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

Κατόπιν τούτων γίνεται φανερόν, νομίζομεν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀφήνει ἀπροσδιόριστον τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν αὕτη εἶνε ἡ ἄρνησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶνε ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος, ἥτις συνεπάγεται αἰώνιον πνευματικὸν θάνατον. Ὁ ἀρνούμενος τὸν Χριστόν καὶ παλινδρομῶν πρὸς τὴν εἰδωλολατρίαν ἁμαρτάνει ἁμαρτίαν πρὸς θάνατον, φέρεται πρὸς τὴν αἰωνίαν ἀπώλειαν, διότι θέτει ἑαυτὸν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶνε

για να
φρονε

ἡ ταμειούχος τῆς θείας χάριτος καὶ ἡ κιβωτὸς τῆς σωτηρίας (Πρβλ. Ἑβρ. 6:4-6, 10:26-29).

Ἡ «ἀδικία» καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ παράβασις τοῦ δικαίου, τὸ ἀδίκημα (Πράξ. 18:14, 24:20) ἢ, ἄλλως, ἡ παράβασις τοῦ νόμου, ἡ ἀνομία (Πρβλ. 3:4, «ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία»).

Εἰς τὴν τελευταίαν πρότασιν τοῦ χωρίου, «καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον», οἱ ἐρμηνευταὶ τὸ «ἔστιν» ἐκλαμβάνουν ὡς ὑπαρκτικόν, ὥστε ἡ ἔννοια τῆς προτάσεως νὰ εἶνε, ὅτι ὑπάρχει ἁμαρτία, ἡ ὁποία δὲν εἶνε πρὸς θάνατον. Ἀλλὰ μετὰ τὴν φράσιν «τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον» καὶ τὴν φράσιν «τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον»¹, ἡ ὁποία ἐμφατικῶς ἐπαναλαμβάνει τὴν ἔννοιαν τῆς πρώτης φράσεως περὶ τοῦ ἁμαρτάνοντος ἁμαρτίαν «μὴ πρὸς θάνατον», ἡ ἐξήγησις τῆς τελευταίας προτάσεως τοῦ ἐδαφίου, καθ' ἣν ὑπάρχει ἁμαρτία, ἡ ὁποία δὲν εἶνε πρὸς θάνατον, συνιστᾷ περιττολογίαν καὶ λίαν ἄστοχον παλιλλογίαν. Τὸ δὲ σπουδαιότερον, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐξήγησιν ὑπάρχει μί α μόνον ἁμαρτία, ἡ ὁποία δὲν εἶνε πρὸς θάνατον, ὅπερ ἄτοπον, ἀφοῦ ἡ φράσις «Ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον» σημαίνει, ὅτι ὑπάρχει μί α μόνον ἁμαρτία, ἡ ὁποία εἶνε πρὸς θάνατον, ὅλαι δὲ αἱ ἄλλαι ἁμαρτίαι δὲν εἶνε πρὸς θάνατον. Τὸ «ἔστιν» εἰς τὴν τελευταίαν πρότασιν τοῦ ἐδαφίου δὲν εἶνε ὑπαρκτικόν, ὅπως ἐκλαμβάνεται, ἀλλὰ συνδετικόν· ὑποκείμενον αὐτοῦ εἶνε τὸ «πᾶσα ἀδικία» καὶ κατηγορούμενον τὸ «ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον». Τὸ δὲ «καὶ» πρὸ τοῦ «ἔστιν» εἶνε ἀντιθετικόν, σημαίνει «ἀλλά». Μεταφράζομεν τὰς δύο τελευταίας προτάσεις τοῦ χωρίου: «Πᾶσα παράβασις τοῦ δικαίου εἶνε ἁμαρτία· ἀλλ' εἶνε ἁμαρτία ὄχι πρὸς θάνατον». Ἁμαρτία πρὸς θάνατον, ὡς ὑπεστηρίξαμεν, εἶνε ἡ ἄρνησις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ παλινδρόμησις πρὸς τὴν εἰδωλολατρίαν.

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον ὁλόκληρον:

«Ἐὰν κανεῖς ἴδη τὸν ἀδελφόν σου νὰ ἁμαρτάνῃ ἁμαρτίαν ὄχι πρὸς θάνατον, νὰ ζητήσῃ, καὶ (ὁ Θεὸς) θὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ζωὴν, εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἁμαρτάνουν ὄχι πρὸς θάνατον. Ὑπάρχει ἁμαρτία πρὸς θάνατον· δὲν λέγω νὰ παρακαλέσῃ δι' ἐκείνην. Πᾶσα παράβασις τοῦ δικαίου² εἶνε ἁμαρτία, ἀλλ' εἶνε ἁμαρτία ὄχι πρὸς θάνατον».

1. Ἡ σύνταξις κατὰ τὸ νοοῦμενον, ἀντὶ «τῶ ἁμαρτάνοντι μὴ πρὸς θάνατον».

2. Ἡ τοῦ νόμου

ἡ ἐξήγησις
αὐτῆς

Ἰούδ. 13

«ΑΙΣΧΥΝΗ» - «ΑΣΤΕΡΕΣ ΠΛΑΝΗΤΑΙ»

*«Κύματα ἄγρια θαλάσσης ἐπαφρίζοντα τὰς ἐαυτῶν
αἰσχύνας, ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος
τοῦ σκότους εἰς τὸν' αἰῶνα τετήρηται.»*

Οἱ ἐξηγηταὶ ἐνταῦθα παρεκδέχονται τὴν λέξιν «αἰσχύνη». Νομίζουν, ὅτι αὕτη σημαίνει «αἰσχύνη, ἐντροπή» ἢ «αἰσχος, αἰσχρὰ πράξις». Ἄλλ' αὕτη οὔτε τὸ συναίσθημα τῆς αἰσχύνης ἢ ἐντροπῆς σημαίνει, οὔτε τὸ αἰσχος ἢ τὴν αἰσχρὰν πράξιν, ἔννοιαν ἠθικῆν. Διότι τὰ «κύματα» οὔτε συναίσθημα ἔχουν, οὔτε ἠθικῆς σημασίας ἐκδηλώσεις. Βεβαίως ὑπὸ τὰ «κύματα» παραβολικῶς ἐννοοῦνται οἱ αἵρετικοὶ Νικολαῖται καὶ ὑπὸ «τὰς αἰσχύνας» τὰ αἰσχητῶν, αἱ αἰσχραὶ πράξεις τῶν, ὑποθέσεις αἰσχύνης ἢ ἐντροπῆς. Ἄλλ' ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ λέξεις μετὰ σημασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀρμόζουν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ ὡς εἰκόνας καὶ σύμβολα τῶν ἐν λόγῳ αἵρετικῶν. Ὅπως ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 12 περὶ τῶν «νεφελῶν» ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀρμόζουσαν εἰς ταύτας φράσιν «ἄνδρῳ ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι» καὶ περὶ τῶν «δένδρων» ἐχρησιμοποίησε τοὺς ἀρμόζοντας εἰς ταῦτα χαρακτηρισμοὺς «φθινοπωρινά, ἄκαρπα, δις ἀποθανόντα (τουτέστι, κατάνεκρα, κατὰξηρα), ἐκριζωθέντα», οὕτω καὶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἔδαφίῳ περὶ τῶν «κυμάτων» χρησιμοποιεῖ τὴν ἀρμόζουσαν εἰς ταῦτα ἔκφρασιν «ἐπαφρίζοντα τὰς ἐαυτῶν αἰσχύνας».

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀποκ. 3:18 ὑποστηρίζομεν, ὅτι ἡ λέξις «αἰσχύνη» ἐκεῖ σημαίνει «ἀσχημία» (σελ. 559). Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἡ λέξις αὕτη ἔχει καὶ ἐνταῦθα. Ἡ εἰρημένη ἔκφρασις «ἐπαφρίζοντα τὰς ἐαυτῶν αἰσχύνας» σημαίνει, ὅτι τὰ ἄγρια κύματα τῆς ἐκ βαθέων ἀναταρασσομένης θαλάσσης ἀφρίζοντα φέρουν ἐπάνω, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, τὰς ἀσχημίας τῶν, πράγματα ἀηδῆ, τὰ ὁποῖα συμβολίζουν τὰς αἰσχρὰς ἐκδηλώσεις καὶ πράξεις τῶν αἵρετικῶν.

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ἄρθρον παραλείπεται.

Οἱ ἐξηγηταὶ παρεκδέχονται, νομίζομεν, καὶ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἐρευνωμένου ἐδαφίου, «*ἀστέρες πλανῆται κλπ.*». Τὸ «*πλανῆται*» ἐκδέχονται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*πλανώμενοι, περιπλανώμενοι, ἀτάκτως κινούμενοι*». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς, λέγων ὁ Ἀπόστολος «*ἀστέρες πλανῆται*», ἐννοεῖ «*ἀστέρες σκοτεινοί*». Ἐπειδὴ οἱ «*πλανῆται*» εἶνε ἀστέρες στερούμενοι ἰδίου φωτός, ἄρα σκοτεινοί, διὰ τοῦτο ἡ λέξις μετέπεσεν εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ «*σκοτεινοί*». Δέον ἄλλωστε νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ «*πλανῶμαι*», ὅθεν τὸ «*πλανήτης*», ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*περιπλανῶμαι*» εἶνε συναφὲς πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ σκότους, διότι ὁ ἐν σκότει εὐρισκόμενος δὲν διακρίνει ἢ χάνει τὸν δρόμον καὶ περιπλανᾶται. Ἐπίσης τὸ «*πλανῶμαι*» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*εὐρίσκομαι ἐν πλάνῃ*» σημαίνει «*εὐρίσκομαι εἰς σκότος λόγῳ ἀγνοίας, εἰς πνευματικὸν σκότος*» ("Ἴδε σχετικῶς Σοφ. Σολ. 2:21, «*ἐπλανήθησαν· ἀπετύφλωσε γὰρ αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν*»· 5:6, «*ἐπλανήθημεν ἀπὸ ὁδοῦ ἀληθείας, καὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης φῶς οὐκ ἔλαμψεν ἡμῖν, καὶ ὁ ἥλιος οὐκ ἀνέτειλεν ἡμῖν*», Ἦσ. 19:14· «*Κύριος ἐκέρασεν αὐτοῖς πνεῦμα πλανήσεως, καὶ ἐπλάνησαν Αἴγυπτον ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῶν, ὡς πλανᾶται ὁ μεθύων καὶ ὁ ἐμῶν ἄμα*»· 28:7, «*οὗτοι οἶνω πεπλανημένοι εἰσίν, ἐπλανήθησαν διὰ τὸ σίκερα· ἱερεὺς καὶ προφήτης ἐξέστησαν διὰ τὸ σίκερα, κατεπόθησαν διὰ τὸν οἶνον, ἐσεισθησαν ἀπὸ τῆς μέθης, ἐπλανήθησαν· τοῦτ' ἔστι φάσμα*». Τὸ τέλος τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει οὕτως: «*πλανῶνται ἐν τῇ ὁράσει, προσκόπτουσιν ἐν τῇ κρίσει*». Ὅπως δὲ ποτε τὰ μεθυστικὰ ποτὰ καὶ ἡ πίεσις κατὰ τὸν ἕμετον θολῶνουν καὶ σκοτίζουν τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου).

Ἐπεὶ τῆς ἐκδοχῆς, ὅτι τὸ «*πλανῆται*» σημαίνει «*σκοτεινοί*», συνηγορεῖ ἡ ἀκολουθοῦσα φράσις «*οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετήρηται*». Ὅπως ἐν στίχ. 12 τὸ «*ἀνυδροὶ ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι*» ἀμέσως ἀναφέρεται εἰς τὸ «*νεφέλαι*» καὶ τὸ «*φθινοπωρινὰ ἄκαρπα, δις ἀποθανόντα, ἐκριζωθέντα*» ἀμέσως ἀναφέρεται εἰς τὸ «*κδένδρα*», ἐν δὲ τῷ ὑπ' ὄψιν στίχ. 13 τὸ «*ἀγρία θαλάσσης ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας*» ἀμέσως ἀναφέρεται εἰς τὸ «*κύματα*», οὕτω καὶ ἡ φράσις «*οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετήρηται*» ἀμέσως ἀναφέρεται εἰς τὸ «*ἀστέρες πλανῆται*», ὅπως καὶ ἡ φυσικότης τοῦ λόγου ἀπαιτεῖ, ὄχι εἰς τοὺς αἰρετικούς, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Εἰς τοὺς αἰρετικούς πάντα ταῦτα ἀναφέρονται ἐμμέσως. Ἐν Β' Πέτρ. 2:17 τὸ πρᾶγμα διαφέ-

ρει. Ἡ αὐτὴ φράσις ἐκεῖ, ἐπειδὴ τὸ «ἀστέρες πλανῆται» ἐλλείπει, ἀναφέρεται εἰς τοὺς αἵρετικούς ἀμέσως. Ἡ δ' ἔννοια τῆς ἐν λόγῳ φράσεως κατὰ τοὺς ἐξηγητὰς εἶνε, ὅτι δι' αὐτούς, τοὺς αἵρετικούς, τὸ βαθὺ σκότος τῆς κολάσεως ἔχει φυλαχθῆ διὰ τὸν αἰῶνα, διὰ πάντοτε. Δι' αὐτούς, δι' ἄλλων λέξεων, ἡ ζοφερὰ κόλασις θὰ εἶνε αἰωνία, παντοτινὴ. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία δὲν εἶνε ὀρθή, διότι ἀφήνει νὰ ἐννοηθῆ, ὅτι δι' ἄλλους ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀσεβεῖς ἡ κόλασις δὲν θὰ εἶνε αἰωνία, παντοτινὴ, ὅπερ ἄτοπον.

Καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ εἰρημένῃ φράσει ὁ παρακείμενος «τετήρηται» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν ἐνεστώτα «τηρεῖται»¹ καὶ σημαίνει «διατηρεῖται». Ἡ δὲ ἔννοια τῆς φράσεως εἶνε, ὅτι εἰς τοὺς «πλανήτας» ἦτοι σκοτεινοὺς ἀστέρας, τὸ βαθὺ σκότος διατηρεῖται πάντοτε, εἶνε παντοτινόν. Διὰ τοῦ «πλανῆται» δηλαδὴ τονίζεται, ὅτι οἱ ἀστέρες, τοὺς ὁποίους ὁ Ἰούδας ἀναφέρει παραβολικῶς, εἶνε σκοτεινοί, διὰ δὲ τῆς ἐπακολουθοῦσης φράσεως τονίζεται, ὅτι τὸ σκότος των εἶνε αἰώνιον, παντοτινόν. Ὅπως δὲ οἱ ἐν λόγῳ ἀστέρες οὕτω καὶ οἱ αἵρετικοὶ εἶνε σκοτεινοί, τὸ δὲ σκότος των εἶνε παντοτινόν. Διὰ νὰ δείξῃ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ αἵρετικοὶ Νικολαῖται εἶνε διεφθαρμένοι τελείως καὶ ἀνεπανορθώτως, προηγουμένως μὲν παρέβαλεν αὐτοὺς πρὸς δένδρα «δὶς ἀποθανόντα, ἐκριζωθέντα», τώρα δὲ παραβάλλει αὐτοὺς πρὸς σκοτεινοὺς ἀστέρας, τῶν ὁποίων τὸ σκότος εἶνε αἰώνιον, παντοτινόν. Ὅπως τὰ κατάνεκρα καὶ ἐκριζωμένα δένδρα οὐδέποτε πρόκειται νὰ ἀναθάλουν, καὶ οἱ σκοτεινοὶ ἀστέρες οὐδέποτε πρόκειται νὰ λάμπουν ἢ ν' ἀναλάμπουν, ἂν ὑποτεθοῦν ὡς προηγουμένως φωτεινοί, τώρα δ' ἐσβεσμένοι, οὕτω καὶ οἱ αἵρετικοὶ Νικολαῖται οὐδέποτε πρόκειται ν' ἀνανήψουν καὶ νὰ διορθωθοῦν.

Κατὰ ταῦτα τὸ νόημα τῆς φράσεως «οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετήρηται» εἶνε τὸ παντοτινόν σκότος τῆς ἀσεθείας καὶ φαυλότητος, τὸ ὅποιον οἱ αἵρετικοὶ Νικολαῖται ἔχουν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ, ὅχι τὸ παντοτινόν σκότος τῆς κολάσεως, τὸ ὅποιον ἀναμένει αὐτοὺς ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῆ. Διὰ τὴν καταδίκην των ἐν τῷ μέλλοντι ὁ Ἰούδας ὀμιλεῖ εἰς τὴν συνέχειαν, εἰς τοὺς στίχ. 14-

1. Ἰσως ἐξέπεσεν.

2. Ὁμοίως π.χ. οἱ παρακείμενοι «δεδιωγμένοι», Ματθ. 5:10, «ἤγημαι», Ἰάβ 13:24, Πράξ. 26:2, καὶ «ἠλπικέναι», Α' Τιμ. 6:17, ἰσοδυναμοῦν πρὸς τοὺς ἐνεστώτας «διωκόμενοι», «ἠγοῦμαι» = θεωρῶ, καὶ «ἐλπίζειν».

15, καὶ δὴ καὶ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ φαίνεται, ὅτι ἀπὸ τῆς περιγραφῆς τοῦ χαρακτῆρος τῶν αἰρετικῶν μεταβαίνει εἰς ἄλλο θέμα, τὴν καταδίκην αὐτῶν. Ἐν ἑν τῷ ἐρευνημένῳ στίχ. 13 ἡ τελευταία πρότασις «οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκοτοῦς κλπ.» ἀνεφέρετο πραγματικῶς εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι καταδίκην τῶν αἰρετικῶν, ἐν στίχ. 14 ὁ Ἀπόστολος θὰ ἐχρησιμοποίει τὸν αἰτιολογικὸν σύνδεσμον «γάρ». Θὰ ἔλεγε δηλαδὴ, «Προεφήτευσεν γὰρ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδάμ Ἐνώχ λέγων...», ὅποτε ἡ τελευταία πρότασις τοῦ στίχ. 13 θὰ συνεδέετο πρὸς τοὺς στίχ. 14-15 κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Δι' αὐτούς, τοὺς αἰρετικούς Νικολαΐτας, ἐπιφυλάσσεται ἡ ζοφερά καὶ αἰωνία κόλασις, διότι ὁ Ἐνώχ προεφήτευσεν καὶ δι' αὐτούς, προφητεύσας τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, τὴν καθολικὴν κρίσιν καὶ τὴν καταδίκην τῶν ἀσεβῶν. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ τελευταία πρότασις τοῦ στίχ. 13 δὲν ἀναφέρεται πραγματικῶς εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι καταδίκην τῶν αἰρετικῶν, ἀλλ' εἰς τὸν διαρκῆ καὶ μόνιμον ἐν τῷ παρόντι βίῳ σκοτισμὸν αὐτῶν, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἐν στίχ. 14, εἰς ἄλλο θέμα μεταβαίνων, τὴν καταδίκην τῶν αἰρετικῶν, χρησιμοποιεῖ τὸν μεταβατικὸν σύνδεσμον «δέ», γράφων: «Προεφήτευσεν δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδάμ Ἐνώχ λέγων...».

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Εἶνε ἄγρια κύματα θαλάσσης, τὰ ὅποια ἀφρίζοντα φέρουν ἐπάνω τὰς ἀσχημίας των. Εἶνε σκοτεινοὶ ἀστέρες, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ βαθὺ σκοτὸς διατηρεῖται πάντοτε»¹.

1. Ἦ, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν

2. Ἦ, εἶνε παντοτινόν

Ἰούδ. 14-15

**«ΕΛΕΓΞΑΙ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΑΣΕΒΕΙΣ...
ΠΕΡΙ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΣΚΛΗΡΩΝ ΩΝ ΕΛΑΛΗΣΑΝ»**

«Προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδάμ Ἐνώχ λέγων· ἰδοὺ ἦλθε Κύριος ἐν ἀγίαις μυριάσιν αὐτοῦ ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων καὶ ἐλέγξει πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν· περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς».

Εἰς τὸ παρὸν χωρίον περιέχεται προφητεία τοῦ Ἐνώχ, πολὺ ἀρχαίου προφήτου, ἀφοῦ οὗτος εἰς τοὺς γενεαλογικοὺς καταλόγους ἀναφέρεται ἕβδομος ἀπὸ Ἀδάμ. Ἡ προφητεία αὕτη, ὅπως καὶ ἄλλοι λόγοι παρατιθέμενοι εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Ἀλλὰ βεβαίως τὴν γνησιότητα τῆς προφητείας ἐγγυᾶται ἡ αὐθεντία τοῦ Ἀποστόλου καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ προφητεία ἀναφέρεται εἰς τὴν Δευτέραν Παρουσίαν καὶ τὴν τελικὴν κρίσιν. Διὰ δὲ τοῦ «ἦλθε» παρουσιάζει τὴν Δευτέραν Παρουσίαν ὡς τετελεσμένον γεγονός, καθόσον οἱ προφήται ἐν τῇ ὀθόνη, οὕτως εἰπεῖν, τῆς θείας τηλεοράσεως ἔβλεπον τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα. Διὰ τῆς φράσεως, «Προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις», ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ, ὅτι ὁ Ἐνώχ, προφητεύσας γενικῶς περὶ τῶν ἀσεβῶν, προεφήτευσεν ἄρα καὶ διὰ τούτους, ἦτοι τοὺς αἵρετικοὺς Νικολαΐτας.

Μερὶς τῶν ἐξηγητῶν δὲν συλλαμβάνει τὴν ἔννοιαν τῆς φράσεως «κατὰ πάντων». Ἡ πρόθεσις «κατὰ» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δὲν σημαίνει ἐχθρικὴν σχέσιν (=ἐναντίον ὄλων, ὅπερ ἀποκλείεται ἐκ τῆς φράσεως «ἐλέγξει πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν»), ἀλλὰ σημαίνει ἀναφοράν, ὅπως ἐν Α΄ Κορ. 15:15, Ἑβρ. 6:13,16.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἀντὶ πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν ἔχει πᾶσαν ψυχὴν

Οὕτω τὸ «ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων» σημαίνει, «νὰ κάνη κρίσιν εἰς ὅλους, νὰ κρίνη ὅλους».

Τὸ «ἐλέγχω» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δὲν σημαίνει ἔλεγχον διὰ λόγου, ἀλλὰ δι' ἔργου, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Β' Βασ. 7:14, Ἑβρ. 12:5 (Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 12:5-6 ἐν τῷ 8' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 210-211). Πλέον συγκεκριμένως, τὸ «ἐλέγχω» ἐνταῦθα σημαίνει «τιμωρῶ» καὶ οὕτω πρέπει νὰ ἐξηγητῆται. Συνεπῶς τὸ «ἐλέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν» σημαίνει, «νὰ τιμωρήσῃ ὅλους τοὺς ἀσεβεῖς ἐξ αὐτῶν». Ἡ ἀπόδοσις τοῦ «ἐλέγξαι» διὰ τοῦ «νὰ ἐλέγξῃ» δὲν εἶνε ὀρθή.

Τὸ «σκληρός» δὲν σημαίνει «σκληρός», ὅπως συνήθως νομίζεται, ἀλλ' «ἀσεβής», ὅπως ἐν Ἀριθ. 16:26 καὶ Ἰωάν. 6:60. Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 6:60-63 ἐν σελ. 133. Ὡπως ὁ Ἐνώχ ὁμιλεῖ περὶ «τῶν ἔργων ἀσεβείας», ἦτοι τῶν ἀσεβῶν ἔργων, οὕτως ὁμιλεῖ καὶ περὶ «τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν», ἦτοι τῶν ἀσεβῶν λόγων. Ὁ Κύριος κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν θὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀσεβεῖς διὰ τε τὰ ἀσεβῆ ἔργα καὶ τοὺς ἀσεβεῖς λόγους. Τέλος δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ φράσις, «Ἰδοὺ ἦλθε Κύριος ἐν ἀγίαις μυριάσιν αὐτοῦ», ὑπενθυμίζει τὴν ἐν Δευτ. 33:2 καὶ Ζαχ. 14:5 ὁμοίαν φρασιολογίαν, ὅπου τὸ «Κύριος» εἶνε ἀπόδοσις τοῦ ἑβραϊκοῦ «Ἰεχωβά». Εἰς τὸ δεύτερον μάλιστα χωρίον, ἦτοι τὸ Ζαχ. 14:5, διὰ τοῦ «Κύριος», ἑβραϊστὶ «Ἰεχωβά», ἀσφαλῶς σημαίνεται ὁ Μεσσίας, ὅστις ἔρχεται μεθ' ὅλων τῶν ἁγίων ἀγγέλων του ἐν τῇ Δευτέρᾳ Παρουσίᾳ. Λόγῳ τῆς ὁμοιότητος τῆς ἐν λόγῳ φράσεως τοῦ Ἐνώχ πρὸς τὴν ἐν Δευτ. 33:2 καὶ Ζαχ. 14:5 φρασιολογίαν, καὶ δὴ καὶ τοῦ ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ζαχαρίου «Κύριος», ἑβραϊστὶ «Ἰεχωβά», ὀνομάζεται ὁ Χριστός, δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ ἐν τῇ φράσει τοῦ Ἐνώχ τὸ «Κύριος», διὰ τοῦ ὁποίου προφανῶς σημαίνεται ὁ Χριστός, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν «Ἰεχωβά»; Οἱ Χιλιασταὶ πάντως ἢ ψευδο-Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά εἰς τὴν ἀγγλικὴν Μετάφρασιν τοῦ Νέου Κόσμου τὸ «Κύριος» τῆς ἐν λόγῳ φράσεως τοῦ Ἐνώχ, «Ἰδοὺ ἦλθε Κύριος κλπ.», μεταφράζουν «Jehovah». Οἱ διαστροφεῖς οὗτοι καὶ πλαστογράφοι τῶν Γραφῶν δὲν ἐσκέφθησαν, ὅτι διὰ τοῦ «Κύριος» τῆς φράσεως τοῦ Ἐνώχ σημαίνεται ὁ Χριστός, καὶ οὕτω μεταφράζοντες τὸ «Κύριος» εἰς τὴν ἀγγλικὴν «Jehovah» ἀθελήτως κηρύττου τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ! Γραφίς «λανθάνουσα» τάληθές ἔγραψε.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Ὁ Ἐνώχ, ἕβδομος ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, ἐπροφήτευσε καὶ διὰ τούτους λέγων: Ἴδου ἦλθεν ὁ Κύριος μετὰ τὰς ἀγίας μυριάδας του, διὰ νὰ κρίνῃ ὄλους, καὶ νὰ τιμωρήσῃ ὄλους τοὺς ἀσεβεῖς ἐξ αὐτῶν δι' ὄλα τὰ ἀσεβῆ ἔργα των, τὰ ὁποῖα ἀσεβῶς φερόμενοι ἔπραξαν, καὶ δι' ὄλα τὰ ἀσεβῆ λόγια, τὰ ὁποῖα εἶπαν ἐναντίον τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀσεβεῖς».

Ἄποκ. 2:27

«ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΝ ΕΝ ῬΑΒΔῶ ΣΙΔΗΡᾶ»

«Καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾶ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντριβήσεται».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Χριστός, μεταχειριζόμενος ἐκφράσεις ἐκ τοῦ χριστολογικοῦ Ψαλμοῦ 2, στίχ. 9, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποῖαν θὰ ἔχῃ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν ὁ νικητὴς καὶ τηρητὴς τῶν ἐντολῶν του, οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος «ποιμαίνω». Τοῦτο ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «ποιμαίνω, κυβερνῶ», ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ ἄλλο ῥῆμα τοῦ χωρίου, τὸ «συντριβῶ», καὶ σημαίνει «θραύω». Ἐν τῷ Ψαλμῷ 2, στίχ. 9, διὰ τοῦ «ποιμανεῖς» οἱ Ὁ δὲν ἀπέδωσαν ἄλλο ῥῆμα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ῥῆμα τοῦ Μασοριτικοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖον σημαίνει «θὰ θραύσῃς». Ἐπειδὴ ὁ ποιμὴν ἐν τῷ ποιμαίνειν πολλάκις καταδιώκει τὰ ἄτακτα καὶ ἀνυπότακτα ζῆα τοῦ ποιμνίου καὶ διὰ τῆς ῥάβδου καταφέρει πλήγματα κατ' αὐτῶν καὶ θραύει αὐτά, διὰ τοῦτο τὸ «ποιμαίνω» προσέλαβε τὴν ἔννοιαν τοῦ «θραύω». Ὁμοίως, ἐπειδὴ ὁ ποιμὴν βόσκει καὶ τρέφει τὸ ποίμνιον, τὸ «ποιμαίνω» ἔχει καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ «τρέφω», ὅπως π.χ. ἐν Ὠσ. 13:5 κατὰ τοὺς Ὁ καὶ Ἰούδ. 12.

Ὡστε τὸ «ποιμαίνω» δὲν χρησιμοποιεῖται μόνον ἐπὶ ἀγαθῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κακῆς σημασίας, ὅπως εἶνε ἡ σημασία τοῦ «θραύω». Ἐπὶ κακῆς σημασίας πρβλ. «θάνατος ποιμανεῖ αὐτούς», Ψαλμ.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει συντριβεται

48:15(49:14), «ποιμανοῦσι τὸν Ἄσσοῦρ ἐν ῥομφαίᾳ», Μιχ. 5:5(6), «πάντας τοὺς ποιμένας σου ποιμανεῖ ἄνεμος», Ἱερ. 22:22. Ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας δὲ γνώμης, ὅτι ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως τὸ «ποιμανεῖ» σημαίνει «θὰ θραύση», ἰσχυρῶς συνηγορεῖ ἡ φράσις «ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ» καὶ τὸ παράλληλον πρὸς τὸ «ποιμανεῖ» ῥῆμα «συντριβήσεται», τοῦ ὁποίου ὑποκείμενον κατὰ τὸν προηγούμενον στίχ. 26 ἐνγοεῖται «αὐτά, τὰ ἔθνη»¹. Ἐὰν δὲ ὡς ὀρθῆ θεωρηθῆ ἡ γραφὴ τοῦ κριτικοῦ κειμένου «συντρίβεται», τότε γίνεται ὀλοφάνερρον, ὅτι τὸ «ποιμανεῖ» σημαίνει «θὰ θραύση»: «Καὶ θὰ θραύση αὐτοὺς ὅπως συντρίβονται τὰ κεραμικὰ σκεύη».

Ἀποφασιστικῶς ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ «ποιμανεῖ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «θὰ θραύση» συνηγορεῖ ἡ συνάφεια τῆς ἐκφράσεως «ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ» ἐν 19:15. Ἡ ἐν λόγῳ ἔκφρασις πλαισιοῦται ὑπὸ τῶν ἐκφράσεων «πατάσσειν τὰ ἔθνη» καὶ «πατεῖν τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ». Πρόδηλον ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ «ποιμαίνειν» χρησιμοποιεῖται ἐπὶ κακῆς σημασίας, ἥτοι τῆς σημασίας τοῦ «θραύειν».

Τέλος δὲ αὐτῇ ἡ ἐννοία τοῦ ἐρευνημένου χωρίου τῆς Ἀποκαλύψεως ἀπαιτεῖ, ὅπως τὸ «ποιμαίνειν» ἐκληφθῆ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «θραύειν». Διότι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ πρόκειται περὶ τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ὁ σφζόμενος πιστὸς θὰ λάβῃ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν. Καὶ ἀσφαλῶς τὸ χωρίον δὲν ἐννοεῖ, ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ὁ σφζόμενος πιστὸς θὰ λάβῃ ἐξουσίαν νὰ ποιμαίνῃ τὰ ἔθνη. Διότι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν δὲν θὰ ποιμαίνουν ἄνθρωποι συνανθρώπους, ἀλλὰ τὸ Ἄρνιον θὰ ποιμαίνῃ τοὺς ἀνθρώπους (Ἄποκ. 7:17), διότι τὸ Ἄρνιον εἶνε Θεός. Κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ὁ νικητὴς τῆς ἁμαρτίας καὶ τηρητὴς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ θὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἵνα «ποιμάνῃ» τὰ ἔθνη ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ἵνα θραύση, συντρίψῃ, ὑποτάξῃ τὰ ἔθνη καὶ φανῆ ὑπέρτερος αὐτῶν, δι' ἄλλων λέξεων, ἵνα θριαμβεύσῃ ἐναντι τῶν ἀσεβῶν ἐθνῶν. Ἡ θραῦσις καὶ ἡ συντριβὴ εἶνε εἰκόνες, διὰ τῶν ὁποίων παρίσταται ὁ τελικὸς θρίαμβος τοῦ πιστοῦ ἐναντι τοῦ ἀσεβοῦς κόσμου. Κατὰ τὸ Ψαλμ. 2:9 τὰ ἀσεβῆ ἔθνη θραύει καὶ συντρίβει ὁ Χριστός. Κατὰ τὸ Ἄποκ. 2:27 τὰ ἀσεβῆ ἔθνη θραύει

1. Ἐνταῦθα δηλαδὴ ἔχομεν ἀττικὴν σύνταξιν (συντριβήσεται αὐτά, τὰ ἔθνη), ἐνῶ ἐν τῇ φράσει «ποιμανεῖ αὐτοὺς» (ἀντὶ τοῦ, ποιμανεῖ αὐτά, τὰ ἔθνη) ἔχομεν σύνταξιν κατὰ τὸ νοούμενον.

καὶ συντρίβει ὁ πιστός. Ὁ Χριστὸς τοὺς μετόχους του καθιστᾷ καὶ μετόχους τοῦ θριάμβου του.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Καὶ θὰ θραύσῃ αὐτοὺς μὲ ράβδον σιδηρᾶν, θὰ συντριβοῦν ὅπως τὰ πῆλινα ἀγγεῖα».

Τὸ «ποιμαίνω» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «θραύω, συντρίβω» χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Ἀποκ. 12:5 καί, ὡς ἤδη εἶπομεν, 19:15. Ἴδε σχετικῶς σελ. 568, 575-576.

Ἀποκ. 3:1

«ΟΤΙ ΟΝΟΜΑ ΕΧΕΙΣ ΟΤΙ ΖΗΣ...»

«Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας· οἶδά σου τὰ ἔργα· ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς, καὶ νεκρὸς εἶ.»

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὅτι» ἐν τῇ πρώτῃ ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, καθ' ἃς τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, ἤτοι ἐν τῇ προτάσει, «ὅτι ὄνομα ἔχεις», ὅπως ἐπίσης δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὅτι» ἐν στίχ. 8, ὅπου ὁ σύνδεσμος οὗτος ἀπαντᾷ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐννοίας. Οἱ πλείστοι ἐξηγηταὶ τὸν σύνδεσμον τοῦτον ἐκλαμβάνουν ὡς ἐπεξηγηματικὸν («οἶδα τὰ ἔργα σου· ὅτι...»), τουτέστι, «γνωρίζω τὰ ἔργα σου· ὅτι δηλαδή...», ἢ, «γνωρίζω τὰ ἔργα σου, γνωρίζω δηλαδή ὅτι...»). Τινὲς ἐκλαμβάνουν τοῦτον ὡς αἰτιολογικόν. Καὶ ἄλλοι, βλέποντες τὴν ἐκ τούτου δυσκολίαν, παραβλέπουν τοῦτον, ἐξηγοῦντες τὸ χωρίον ὡς ἔαν μὴ ὑπῆρχεν οὗτος ἐν αὐτῷ. Ἐνῶ δὲ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ καὶ ἐν στίχ. 8 ὁ ἐν λόγῳ σύνδεσμος προφανῶς ἔχει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, τινὲς ἄλλως ἐκλαμβάνουν τοῦτον ἐν τῇ πρώτῃ πε-

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον ἔχει κόμμα, τὸ δὲ κριτικὸν οὐδόλως ἔχει στίξιν, ἐπειδὴ δὲν κατανοεῖται τὸ ἀκολουθοῦν «ὅτι».

ριπτώσει καὶ ἄλλως ἐν τῇ δευτέρᾳ, ὅπως ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ Βάμβας, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ ἐκλαμβάνει τοῦτον ὡς ἐπεξηγηματικὸν καὶ ἐν στίχ. 8 ὡς αἰτιολογικόν.

Λόγω παρανοήσεως τοῦ «ὄτι» ἐν τῇ φράσει «ὄτι ὄνομα ἔχεις» αἱ διδόμεναι εἰς τὸ χωρίον ἐξηγήσεις δὲν εἶνε ἰκανοποιητικαί. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν αὐτοῦ ὡς ἐπεξηγηματικῆς «τὰ ἔργα» τοῦ ἀγγέλου τῆς ἐκκλησίας τῶν Σάρδεων εἶνε, ὅτι οὗτος «ὄνομα ἔχει ὅτι ζῆ καὶ νεκρὸς ἐστὶν! Δι' ἄλλων λέξεων, «τὰ ἔργα» τοῦ ἐπισκόπου εἶνε τὸ ὄνομά του καὶ ἡ νεκρότης του! Ὡς θὰ ἴδωμεν, ἡ φράσις «οἶδά σου τὰ ἔργα» πρὸς τὴν συνέχειαν αὐτῆς «ὄτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς κλπ.» συνδέεται κατ' ἄλλην ἔννοιαν, σοβαράν. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ «ὄτι» ὡς αἰτιολογικῆς ἢ σύνδεσις τῆς φράσεως «οἶδά σου τὰ ἔργα» πρὸς τὴν συνέχειαν αὐτῆς εἶνε τελείως ἀφύσικος, ἡ δὲ καταφυγὴ εἰς ὑπονοουμένην ἔννοιαν χάριν τῆς συνδέσεως εἶνε τελείως αὐθαίρετος. Ἐπίσης ἡ παράβλεψις καὶ παράλειψις τοῦ «ὄτι» κατὰ τὴν ἐξήγησιν, καίτοι οὕτω δίδεται καλλιτέρα ἐξήγησις εἰς τὸ χωρίον, δὲν εἶνε ὀρθή, διότι εἶνε αὐθαίρετος καὶ εἰς βάρος τῆς ἀκριβείας ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ χωρίου.

Ἐνταῦθα τὸ «ὄτι» εἶνε ἐναντιωματικόν, σημαίνει «ἂν καί». Ὅτι δὲ ὁ σύνδεσμος «ὄτι» ἔχει καὶ ἐναντιωματικὴν σημασίαν, τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 11:47-48 (βλ. σελ. 90-100). Οὕτω δὲ αἱ τελευταῖαι δύο προτάσεις τοῦ χωρίου ἐξηγοῦνται: «ἂν καὶ ἔχεις ὄνομα ὅτι ζῆς, ὅμως εἶσαι νεκρὸς».

Ἡ λέξις «ὄνομα» κατὰ τινὰς σημαίνει τὴν φήμην, κατ' ἄλλην δὲ γνώμην οὐχὶ ἀπίθανον, τὴν ὁποίαν διετύπωσεν ὁ Bengel καὶ ἐπάνελαβεν ὁ Zahn, ἀναφέρεται εἰς τὸ κύριον ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου ἐκ τῶν εὐχρηστούντων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ (Ζώσιμος ἢ Ζωτικὸς ἢ Ζωτίων). Κατὰ τὴν πρώτην γνώμην ὁ ἐπίσκοπος εἶχε φήμην, ὅτι ἔζη τὴν πνευματικὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ φήμη δὲν ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν πραγματικότητα. Κατὰ τὴν δευτέραν γνώμην οὗτος εἶχε ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἦτο σχετικὸν πρὸς τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ διαγωγή του ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸ ὄνομά του. Ὁ ἐπίσκοπος ἦτο πνευματικῶς νεκρὸς. Ἄλλ' εἴτε ὀρθὴ εἶνε ἡ πρώτη γνώμη εἴτε ἡ δευτέρα, κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ χωρίου εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν δὲν ὑπάρχει δυσκολία ὡς πρὸς τὴν λέξιν «ὄνομα». Κατὰ τὴν μετάφρασιν ἡ λέξις αὕτη δύναται νὰ παραμείνῃ ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, διότι καὶ ἐν τῇ νεοελληνικῇ γλώσσῃ σημαίνει ἀμφότερα, καὶ τὸ ὄνομα δηλαδὴ καὶ τὴν φήμην.

Τέλος δὲ ἡ ἔννοια, καθ' ἣν ἡ φράσις «οἶδά σου τὰ ἔργα» συνδέεται πρὸς τὴν συνέχειαν αὐτῆς «ὅτι ὄνομα ἔχεις κλπ.», εἶνε ἡ ἐξῆς: Γνωρίζω τὰ ἔργα σου, γνωρίζω τὴν διαγωγὴν σου. Ἐφησες ἀνεύρητον τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹ καὶ δὲν ἐφήρμοσες τὰς ἐντολάς μου. Δὲν εἶσαι δραστήριος καὶ πνευματικὸς ἐπίσκοπος. Ἐὰν καὶ ἔχεις ὄνομα ὅτι ζῆς, ἐν τούτοις πνευματικῶς εἶσαι νεκρὸς.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Εἰς δὲ τὸν ἄγγελον τῆς ἐκκλησίας τῶν Σάρδεων γράψε: Αὐτὰ λέγει ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας: Γνωρίζω τὰ ἔργα σου. Ἐὰν καὶ ἔχεις ὄνομα ὅτι ζῆς, ὁμως εἶσαι νεκρὸς».

1. «Τὰ ἑπτὰ πνεύματα» τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου εἶνε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τὰ ἑπτὰ αὐτοῦ χαρίσματα (Spiritus septiformis), τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ ὄντος συμβολικοῦ καὶ σημαίνοντος πληρότητα καὶ τελειότητα.

Ἄποκ. 3:8

«ΟΤΙ ΜΙΚΡΑΝ ΕΧΕΙΣ ΔΥΝΑΜΙΝ, ΚΑΙ ΕΤΗΡΗΣΑΣ ΜΟΥ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ»

«Οἶδά σου τὰ ἔργα· —ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεφγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν·— ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου».

Ἐποῦς εἰς τὸ Ἄποκ. 3:1, ὡς εἶπομεν κατὰ τὴν ἐξέτασιν αὐτοῦ ἐν σελ. 553-555, οὕτω καὶ ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὅτι». Καὶ ἄλλοι μὲν, οἱ ὁποῖοι τὸν λόγον, «ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου... κλεῖσαι αὐτήν», δέχονται ὡς παρένθεσιν, θεωροῦν τὸ «ὅτι» εἰδικὸν ἐπεξηγηματικὸν («οἶδά σου τὰ ἔργα· ὅτι

δηλαδή μικράν ἔχεις δύναμιν κλπ.)). Ἄλλοι δέ, οἱ ὅποιοι δὲν δέχονται τὴν παρένθεσιν, θεωροῦν τὸ «ὅτι» αἰτιολογικόν, καὶ δὴ ὄχι κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωσεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐκκλησίας τῆς Φιλαδελφείας ἀνοικτὴν θύραν, διότι ναι μὲν οὗτος εἶχε μικράν δύναμιν, ἀλλ' ἐτήρησε τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν ἠρνήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἱ δὲ κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωσεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον ἀνοικτὴν θύραν, διότι οὗτος εἶχε μικράν δύναμιν καὶ δὲν ἠδύνατο ἀφ' ἑαυτοῦ ν' ἀνοίξῃ θύραν, παρὰ τὴν μικρότητα ὅμως τῆς δυνάμεώς του ἐτήρησε τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν ἠρνήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἄλλοι δὲ ἐξηγηταί, βλέποντες τὴν ἐκ τοῦ «ὅτι» δυσκόλιαν, παραβλέπουν καὶ παραλείπουν τοῦτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν.

Ἐπίσης οἱ ἐξηγηταί διαφωνοῦν ὡς πρὸς τὸ «δέδωκα». Ἄλλοι θεωροῦν τοῦτο προφητικὸν παρωχημένον καὶ ἄλλοι ὄχι.

Πρὸς τοῦτοις οἱ ἐξηγηταί διαφωνοῦν καὶ ὡς πρὸς τὴν «ἀνεωγμένην θύραν». Ἐπ' αὐτὴν ἄλλοι μὲν ἐπὶ τῇ βάσει παρομοίων ῥήσεων τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐν Α' Κορ. 16:9, Β' Κορ. 2:12, Κολ. 4:3 ἐννοοῦν τὴν εὐκαιρίαν πρὸς ἱεραποστολικὴν δρᾶσιν, ἄλλοι τὴν εἴσοδον εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τὸν παράδεισον, καὶ ἄλλοι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἰωάν. 10:7,9 αὐτὸν τὸν Χριστόν.

Αἱ διδόμεναι εἰς τὸ χωρίον ἐξηγήσεις δὲν εἶνε εὐστοχοί.

Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ «ὅτι» ὡς εἰδικοῦ ἐπεξηγηματικοῦ («οἶδά σου τὰ ἔργα· ὅτι δηλαδή μικράν ἔχεις δύναμιν κλπ.») εἰς «τὰ ἔργα» τοῦ ἐπισκόπου φαίνεται νὰ περιλαμβάνεται καὶ τὸ ὅτι οὗτος εἶχε μικράν δύναμιν! Ἄν ὁ Κύριος ἔλεγεν, «οἶδα ὅτι μικράν ἔχεις δύναμιν κλπ.», τὸ πᾶγμα θὰ εἶχεν εὖ καὶ καλῶς. Ἀλλὰ τώρα δὲν λέγει ἀπλῶς «οἶδα», ἀλλ' «οἶδά σου τὰ ἔργα», ὁπότε ἡ ἐκδοχὴ τοῦ «ὅτι» ὡς εἰδικοῦ ἐπεξηγηματικοῦ δὲν παρέχει ἐπιτυχῆ ἔννοιαν. Ὅπως δὲ τὸ «ὅτι» δὲν εἶναι ἐνταῦθα ἐπεξηγηματικόν, ὅπως δὲν εἶνε εἰς τὴν ὁμοίαν περίπτωσιν τοῦ στίχ. 1, τὴν ὁποίαν ἐξητάσαμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἐν σελ. 553-555.

Ὡσαύτως τὸ «ὅτι» οὔτε κατὰ τὴν μίαν οὔτε κατὰ τὴν ἄλλην τῶν εἰρημένων ἐννοιῶν εἶνε αἰτιολογικόν. Ὁ λόγος τοῦ χωρίου, ὁ ὅποιος εἰσάγεται διὰ τοῦ «ὅτι», κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας πίζεται διὰ νὰ ἐμφανισθῇ ὡς αἰτιολογία. Διότι εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὴν αἰτιολογίαν ἡ φράσις, «μικράν

ἔχεις δύναμιν», καὶ εἰς ἄλλην δὲν προσαρμόζεται ἡ φράσις, «καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου». Ἐκτὸς δὲ τούτου, τὸ «ὄτι» δὲν εἶνε αἰτιολογικόν, διότι, ὡς θὰ ἴδωμεν, ὁ προηγούμενος αὐτοῦ λόγος περὶ ἀνοικτῆς θύρας ἀποτελεῖ πραγματικῶς παρένθεσιν, καὶ συνεπῶς ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος εἰσάγεται διὰ τοῦ «ὄτι», λογικῶς συνέχεται πρὸς τὴν πρώτην φράσιν τοῦ χωρίου «οἰδᾶ σου τὰ ἔργα», ὥστε ἡ παροῦσα περίπτωση κατατὴν μορφὴν τοῦ λόγου ν' ἀποβαίνει ὁμοία πρὸς τὴν ἐν στίχ. 1.

Ἐπίσης δὲν εἶνε ὀρθὴ ἡ παράβλεψις καὶ παράλειψις τοῦ «ὄτι» κατὰ τὴν ἐξήγησιν, διότι εἶνε ἀθαίρετος καὶ εἰς βάρος τῆς ἀκριβείας ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ.

Ὅπως ἐν στίχ. 1, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ «ὄτι» εἶνε ἐναντιωματικόν, σημαίνει «ἂν καί». Ὅτι δὲ τὸ «ὄτι» ἔχει καὶ ἐναντιωματικὴν σημασίαν, τοῦτο ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 11:47-48 ἐν σελ. 90-100. Οὕτω δὲ τὸ τμήμα τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον ἄρχεται διὰ τοῦ «ὄτι», σημαίνει: ἂν καὶ ἔχεις μικρὰν δύναμιν, ὅμως ἐτήρησες τὸν λόγον μου κλπ.

Ὡς πρὸς τὸ «δέδωκα» δίκαιον ἔχουν ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἐξηγητῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν θεωροῦν τοῦτο προφητικὸν παρῳχημένον¹. Διότι ὑπὸ τὴν «ἀνεφωγμένην θύραν» δὲν ἐννοεῖται μελλοντικὸν πρᾶγμα, ἀλλ' ἡ εὐκαιρία πρὸς ἱεραποστολικὴν δρᾶσιν, τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς εἶχε δώσει εἰς τὸν ἐπίσκοπον κατὰ τὸ παρελθόν, θὰ ἴσχυε δὲ καὶ διὰ τὸ μέλλον, ἀφοῦ οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ κλείσῃ τὴν «ἀνεφωγμένην θύραν». Ἡ γνώμη, ὅτι ὑπὸ «ἀνεφωγμένην θύραν» ἐννοεῖται ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἤτοι τὸν παράδεισον, ὡς ἀνταμοιβὴ τοῦ ἐπισκόπου διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, δὲν εἶνε ὀρθή. Δι' ἀμοιβὰς τοῦ ἐπισκόπου ἐν τε τῇ παρουσίᾳ καὶ τῇ μελλούσῃ ζωῇ γίνεται λόγος κατόπιν, ἀπὸ τοῦ στίχ. 9 μέχρι τοῦ στίχ. 12. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι τὴν μὲν «ἀνεφωγμένην θύραν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι», τὸν δὲ «στέφανον» τῆς αἰωνίου βασιλείας εἶνε δυνατόν νὰ χάσῃ ὁ ἐπίσκοπος (στίχ. 11), δι' ἄλλων λόγων ἢ εἴσοδος αὐτοῦ

1. Ἐνῶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν στίχῳ ὁ Χριστὸς λέγει «δέδωκα», χρησιμοποιεῖ δηλαδὴ παρακείμενον χρόνον, ἐν τῷ ἀμέσῳ ἐπομένῳ στίχ. 9 περὶ πράγματος σαφῶς μελλοντικοῦ λέγει «δίδωμι», χρησιμοποιεῖ δηλαδὴ ἐνεστώτα χρόνον μετὰ μελλοντικῆς ἐννοίας, ὅχι προφητικὸν παρῳχημένον. Εἰς τὴν συνέχειαν ἐπίσης τῆς ἐπιστολῆς περὶ μελλοντικῶν πραγμάτων χρησιμοποιεῖ ῥήματα χρόνου μέλλοντος, ὅχι προφητικὸς παρῳχημένους.

εις τὸν παράδεισον εἶνε δυνατόν ν' ἀποκλεισθῆ. Τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν δόξαν τῆς αἰωνίου βασιλείας ὁ Χριστὸς ὑπόσχεται εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὴν πίστιν μέχρι τέλους καὶ ἀναδεικνύεται νικητῆς (στίχ. 11-12). Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως καὶ τοῦτο, ὅτι εἰς ὅλας τὰς ἐπιστολάς τῆς Ἀποκαλύψεως πρὸς τοὺς ἀγγέλους—ἐπισκόπους τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας περὶ αἰωνίων ἀνταμοιβῶν γίνεται λόγος πρὸς τὸ τέλος καὶ ὄχι πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ἐνῶ περὶ τῆς *«ἀνεωγμένης θύρας»* γίνεται λόγος πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς.

Ἡ γνώμη ἐπίσης, ὅτι *«ἀνεωγμένη θύρα»* εἶνε αὐτὸς ὁ Χριστὸς, δὲν εἶνε ὀρθή, διότι, ὡς ὁ Lenski παρατηρεῖ, οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ Ἰωάν. 10:7 καὶ 9 παραβλέπουν τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει τῆς Ἀποκαλύψεως ὁ Κύριος δὲν λέγει «Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα», ἀλλὰ «δέδωκα θύραν». Τὸ σημεῖον τῆς ἐμφάσεως δὲν εἶνε ἀπλῶς «θύρα», ἀλλὰ «θύρα ἀνεωγμένη», «θύρα, ἡ ὁποία ἔχει ἀνοικθῆ καὶ παραμένει ἀνοικτή». Ὄρθη εἶνε ἡ γνώμη, ὅτι *«θύρα ἀνεωγμένη»* εἶνε ἡ εὐκαιρία πρὸς ἱεραποστολικὴν δρᾶσιν.

Τέλος παρατηροῦμεν πάλιν, ὅτι μετὰ τὴν ἀρχικὴν φράσιν τοῦ χωρίου, *«Οἶδά σου τὰ ἔργα»*, ἡ φυσικὴ συνέχεια τοῦ λόγου εἶνε εἰς τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ χωρίου, *«ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου»*. Διότι ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ τμήματι φαίνεται ὁποῖα ἔργα ἢ, ἄλλως, ὁποῖαν διαγωγὴν εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ἐξαίρεται οὗτος ὡς σπουδαῖον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ εἶχε μικρὰν δύναμιν, ὅμως ἐτήρησε τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν ἠρνήθη, ἀλλ' ὠμολόγησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, κατὰ τινα, ὡς φαίνεται, διωγμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον πιθανώτατα ἐπρωτοστάτησαν οἱ Ἰουδαῖοι (Πρβλ. στίχ. 9). Κατὰ ταῦτα τὸ ἐνδιάμεσον τμήμα τοῦ χωρίου περὶ *«ἀνεωγμένης θύρας»* εἶνε πράγματι παρένθεσις. Καθ' ἡμᾶς δὲ ἡ ἀφορμὴ διὰ τὸν παρενθετικὸν τοῦτον λόγον καὶ ἡ ἔννοια, καθ' ἣν ὁ λόγος οὗτος συνδέεται πρὸς τὴν ἀφορμὴν, ἔχουν οὕτως. Εἰπὼν ὁ Κύριος, *«Οἶδά σου τὰ ἔργα»*, καὶ ἐννοῶν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπηυθύνετο, εἶχε σπουδαῖα ἔργα, ἄξια τῆς ἀποστολῆς του, κατόπιν παρενέβαλε τὸν λόγον περὶ *«ἀνεωγμένης θύρας»* διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι αὐτὸς ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν διὰ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ὁ ἐπίσκοπος ἐτέλεσε, καὶ ὅτι ἡ εὐκαιρία θὰ ἴσχυε καὶ διὰ τὸ μέλλον, ὥστε καὶ εἰς τὸ μέλλον ὁ ἐπίσκοπος νὰ πράξῃ σπουδαῖα ἔργα. Δι' ἄλλων λέξεων ὁ Κύριος εἶνε ὡς νὰ ἔλεγεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον: Γνωρίζω τὰ ἔργα σου. Εἶνε σπουδαῖα. Ἐγὼ ἔδωσα εἰς σὲ τὴν εὐκαιρίαν καὶ ἐπραξες σπου-

δαΐα ἔργα καὶ θὰ δύνασαι νὰ πράξεις καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ἐγὼ οἰκονομῶ τὰ πράγματα οὕτω. Σὲ ἐβοήθησα, καὶ ἡ βοήθειά μου θὰ συνεχισθῆ. Σὲ εὐλόγησα, καὶ ἡ εὐλογία μου θὰ συνεχισθῆ. Ἔχεις ἐνώπιόν σου ἀκώλυτον πεδῖον ἱεραποστολικῆς δράσεως. Ὅπως μέχρι τώρα, ἀξιοποίησον καὶ εἰς τὸ μέλλον τὴν δοθεῖσαν εὐκαιρίαν.

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Γνωρίζω τὰ ἔργα σου. – Ἴδού ἔχω δώσει ἐνώπιόν σου θύραν ἀνοικτήν, τὴν ὅποιαν οὐδεὶς δύναται νὰ κλείσῃ. – Ἄν καὶ ἔχεις μικρὰν δύναμιν, ὅμως ἐτήρησες τὸν λόγον μου καὶ δὲν ἠρνήθης τὸ ὄνομά μου».

Ἄποκ. 3:18

«ΑΙΣΧΥΝΗ»

«Συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ καὶ μὴ φανερωθῆ ἡ αἰσχὺν ἢ τῆς γυμνότητός σου».

Ἐνταῦθα ἡ λέξις «αἰσχὺν» δὲν χρησιμοποιεῖται ὑπὸ ἔννοιαν ὑποκειμενικὴν, ἀλλ' ἀντικειμενικὴν. Δὲν σημαίνει δηλαδὴ τὸ συναίσθημα τῆς αἰσχύνῃς ἢ ἐντροπῆς, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ τὴν ἀσχημίαν (ἢ ὅποια προκαλεῖ αἰσχύνην ἢ ἐντροπήν). Ἡ «γυμνότης» εἶνε ἀσχημία (ἢ ὅποια προκαλεῖ αἰσχύνην ἢ ἐντροπήν). Ἐν Ἰεζ. 23:10 καὶ 18 τὴν γραφὴν «ἀσχημοσύνην» θεωροῦμεν ἐρμηνευτικὴν τῆς γραφῆς «αἰσχύνην».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Σὲ συμβουλεύω ν' ἀγοράσῃς παρ' ἐμοῦ χρυσίον δοκιμασμένον ἀπὸ τὸ πῦρ διὰ νὰ πλουτήσῃς, καὶ ἐνδύματα λευκὰ διὰ νὰ ἐνδυσθῆς καὶ νὰ μὴ φανερωθῆ ἡ ἀσχημία τῆς γυμνότητός σου».

Ἡ λέξις «αἰσχὺν» σημαίνει «ἀσχημία» καὶ ἐν Ἰουδ. 13, καθὼς ἐρμηνεύομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ (σελ. 545).

Ἄποκ. 5:5

«Η ῬΙΖΑ ΔΑΒΙΔ»

«Καὶ εἰς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι· μὴ κλαῖε· ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβίδ, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ τὰς ἑπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ».

Τὸ «ἐνίκησε» κατ' ἄλλους σημαίνει «ἐνίκησε» καὶ κατ' ἄλλους ἀπλῶς «ἴσχυσεν». Ἡ δευτέρα γνώμη δὲν φαίνεται ὀρθή. Θὰ ἐφαίνετο ὀρθή, ἂν ἤδη ὁ Χριστὸς εἶχεν ἀνοίξει τὸ βιβλίον, ὅποτε ὁ πρεσβύτερος τοῦ χωρίου θὰ ἠδύνατο νὰ εἶπη: Ἰσχυσεν ὁ λέων, κατάρθωσεν ὁ Χριστὸς, νὰ ἀνοίξη τὸ βιβλίον. Ἄλλ' ὁ Χριστὸς λαμβάνει καὶ ἀνοίγει τὸ βιβλίον μετὰ τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ λόγους τοῦ πρεσβυτέρου. Τὸ «ἐνίκησε» σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωσε μάχην πρὸς τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις καὶ ἐνίκησεν αὐτάς, ἰδίως διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας του. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς νίκης ἦτο καὶ τοῦτο, νὰ λάβῃ καὶ ν' ἀνοίξη τὸ μυστηριώδες βιβλίον.

Κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Ῥωμ. 15:12 ἐδείχθη, ὅτι ἐν τῇ φράσει «ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσοαί» ἡ λέξις «ῥίζα» σημαίνει «βλαστὸς» (Ἰδὲ σελ. 251-252). Ὅπως δ' ἐν τῇ φράσει ἐκείνῃ, οὕτω καὶ ἐν τῇ φράσει τοῦ παρόντος χωρίου «ἡ ῥίζα Δαβίδ» ἡ λέξις «ῥίζα» σημαίνει «βλαστὸς» καὶ οὕτως ἔπρεπε νὰ μεταφράζεται ἡ λέξις αὕτη. Ἐσφαλμένως ὅμως οἱ μεταφρασταὶ ἀφήνουν τὴν λέξιν ἀμετάφραστον ἢ ἀποδίδουν ταύτην μεταφορικῶς διὰ τῆς λέξεως «ἀπόγονος».

Μεταφράζομεν:

«Ἄλλ' εἰς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει εἰς ἐμέ: Νὰ μὴ κλαίης. Ἰδοὺ ὁ λέων, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, ὁ βλαστὸς τοῦ Δαβίδ, ἐνίκησεν, ὥστε νὰ ἀνοίξη τὸ βιβλίον καὶ τὰς ἑπτὰ σφραγίδας του».

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ λέξις «ῥίζα» πρέπει νὰ μεταφράζεται «βλαστὸς» καὶ ἐν Ἄποκ. 22:16. Βλέπε ἐρμηνεῖαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 579).

Ἄποκ. 5:12

«ΔΥΝΑΜΙΣ»

«Ἄξιόν ἐστι τὸ Ἄρνιον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν
τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ σοφίαν
καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν»

Ἐπὶ τὴν «δύναμιν» οἱ ἐρμηνευταὶ ἐννοοῦν τὴν «δύναμιν». Ἐκλαμβάνουν δηλαδὴ τὴν λέξιν εἰς τὴν συνήθη ἔννοιαν, συνωνύμως πρὸς τὴν «ἰσχὺν», ἢ ὅποια ἀναφέρεται μετὰ τὴν «σοφίαν». Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ «δύναμις» καὶ ἡ «ἰσχὺς» δὲν συμπαρατίθενται, δὲν εἶνε συνώνυμα. Τὰ ὄντως συνώνυμα «τιμὴ» καὶ «δόξα» καὶ «εὐλογία» συμπαρατίθενται.

Καθ' ἡμᾶς ὑπὸ τὴν «δύναμιν» ἐνταῦθα συνωνύμως πρὸς τὸν «πλοῦτον» ἐννοεῖται ἡ «οἰκονομικὴ δύναμις», τὰ «ἀγαθὰ». Ἐπειδὴ «δύναμις» καὶ «πλοῦτος» εἶνε συνώνυμα, διὰ τοῦτο αἱ δύο λέξεις συμπαρατίθενται. Ἡ λέξις «δύναμις» ἔχει οἰκονομικὴν σημασίαν σημαίνουσα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γραφῆς, ὅπως ἐν Δευτ. 8:17,18, Ψαλμ. 48:7(49:6), Παροιμ. 31:29, Σοφον. 1:13, Ἦσ. 60:11, Ἰεζ. 26:12. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλο χωρίον τῆς Ἀποκαλύψεως, τὸ 18:3, ἡ ἐν λόγῳ λέξις ἔχει οἰκονομικὴν ἔννοιαν, σημαίνει τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, τὸν πλοῦτον.

Μεταφράζομεν:

«Ἄξιον εἶνε τὸ Ἄρνιον τὸ ἐσφαγμένον νὰ λάβῃ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐλογίαν».

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland τὸ ἄρθρον παραλείπεται.

2. Ἡ τὸν αἶνον

Ἄποκ. 9:17

«ΕΝ Τῃ ΟΡΑΣΕΙ»

«Καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὀράσει καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν, ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον».

Ἐνταῦθα ἡ λέξις «ὄρασις» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς σημαίνει «ὄραμα», καὶ τὸ «εἶδον... ἐν τῇ ὀράσει» σημαίνει, «εἶδον... εἰς τὸ ὄραμα». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ ἀπόστολος καὶ προφήτης Ἰωάννης δὲν λέγει, «ἐν ὀράσει», ἀναρθρῶς, ἀλλὰ λέγει «ἐν τῇ ὀράσει», ἐναρθρῶς. Ἄν «ὄρασις» ἐνταῦθα ἐσήμαινε πραγματικῶς «ὄραμα», θὰ ἔπρεπε προηγουμένως ὁ Ἰωάννης νὰ εἶχεν ὀμιλήσει περὶ ὀράματος, ὥστε κατόπιν νὰ δικαιολογητῆ ἡ ἔναρθρος ἐκφορὰ «ἐν τῇ ὀράσει», τουτέστιν, «εἰς τὸ ὄραμα, τὸ γνωστὸν ἐκ τῆς προηγουμένης μνείας ὄραμα». Ἄλλὰ λόγος περὶ ὀράματος δὲν ἐγένετο προηγουμένως. Ἰδὲ Ματθ. 17:9, ὅπου ἡ ἔναρθρος ἐκφορὰ «τὸ ὄραμα» δικαιολογεῖται, διότι προηγουμένως περιεγράφη ὄραμα, ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ. Ἰδὲ ἐπίσης Πράξ. 16:10, ὅπου πάλιν ἡ ἔναρθρος ἐκφορὰ «τὸ ὄραμα» δικαιολογεῖται, διότι ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 9 ἐγένετο λόγος περὶ «ὀράματος». Ἄν κατ' οὐδένα τρόπον ἐγένετο προηγουμένως λόγος περὶ ὀράματος, ἀλλὰ γίνεται τώρα διὰ πρώτην φοράν, χρησιμοποιεῖται ἔναρθρος ἐκφρασις, ὅπως π.χ. ἐν Πράξ. 9:10 («εἶπεν... ὁ Κύριος ἐν ὀράματι»), 18:9 («εἶπεν ὁ Κύριος δι' ὀράματος»). Ἀφοῦ λοιπὸν προηγουμένως δὲν ἐγένετο λόγος περὶ ὀράματος ἵππων καὶ ἵππέων, ἂν εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον, ἔνθα ὁ λόγος περὶ ἵππων καὶ ἵππέων, ἡ λέξις «ὄρασις» ἐσήμαινε πραγματικῶς «ὄραμα», ὁ Ἰωάννης θὰ ἔλεγεν, «εἶδον... ἐν ὀράσει», δὲν θὰ ἔλεγεν, «εἶδον... ἐν τῇ ὀράσει».

Δύναται βεβαίως ἐνιστάμενος νὰ εἶπη τις, ὅτι προηγουμένως ὁ

Ἰωάννης ἤκουσε τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἵππικοῦ στρατεύματος (στίχ. 16). Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα ν' ἀντεῖπωμεν, ὅτι ἤκουσε μὲν, ἀλλὰ δὲν εἶδεν. Ἔλλο ἀκοή καὶ ἄλλο ὄρασις. Αὐτοὶ μάλιστα οἱ ἐρμηνευταὶ λέγουν, ὅτι τὸ «ἐν τῇ ὄρασει» ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν ἀκοήν τοῦ στίχ. 16 καὶ ἐμφαίνει καὶ ἀναδεικνύει τὸν δραματικὸν χαρακτήρα τῆς εἰκόνας τοῦ ὑπ' ὄψιν στίχ. 17.

Ὁ Ἰωάννης πολλὰ πρόσωπα καὶ πράγματα εἶδεν ἐν καταστάσει ἐκστάσεως ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ καὶ πολλάκις ἀναφερόμενος εἰς αὐτὰ λέγει «εἶδον», ἀλλ' οὐδέποτε λέγει «εἶδον ἐν ὄρασει» ἢ «εἶδον ἐν ὄραματι». Ὅτι τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ὁ Ἰωάννης εἶδεν ἐν ὄραματι, τοῦτο βεβαίως ἐννοεῖται, ἀφοῦ ἡ Ἀποκάλυψις εἶνε ἐν μεγάλῳ καὶ συνεχῆς δράμα.

Ἡ λέξις «ὄρασις» ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ σημαίνει «μορφή, ἐμφάνισις», ὅπως π.χ. ἐν Ἰωήλ 2:4, Ἰεζ. 1:4,5,13, Δαν. 8:15 («ὡς ὄρασις ἀνδρός»), Ἀποκ. 4:3. Τὸ «ἐν» τῆς φράσεως «ἐν τῇ ὄρασει» σημαίνει ἀναφοράν, ὅπως π.χ. ἐν Α' Κορ. 1:5 («ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε... ἐν παντὶ λόγῳ...»), Κολ. 1:18. Καὶ ἡ ὄλη φράσις «ἐν τῇ ὄρασει» σημαίνει «κατὰ τὴν μορφήν, κατὰ τὴν ἐμφάνισιν». Πρὸβλ. 4:3, ὅπου χρησιμοποιεῖται ἡ δοτικὴ τῆς ἀναφορᾶς «ὄρασει». Ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ ὁ Ἰωάννης περιγράφει «τὴν δρασιν», ἥτοι τὴν μορφήν, τῶν παραδόξων ἵππων καὶ τῶν ἱπέων, ὅπως ἐν στίχ. 7 καὶ ἐξῆς περιγράφει «τὰ ὁμοιώματα», ἥτοι τὰς μορφάς, τῶν παραδόξων ἀκρίδων. Οἱ δὲ παράδοχοι ἵπποι δὲν σημαίνουν τὰ σύγχρονα ἄρματα μάχης μὲ τὴν τεραστίαν καταστρεπτικὴν δύναμιν;

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ὅτῳ δὲ εἶδον τοὺς ἵππους κατὰ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τοὺς ἀναβάτας αὐτῶν: Εἶχον θώρακας πυρίνους, κυανοῦς καὶ κίτρινους. Αἱ δὲ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ἦσαν ὅπως τῶν λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐξέρχεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον».

Ἄποκ. 11:5

«ΚΑΙ», «ΔΕΙ»

«Καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν· καὶ εἴ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι, οὕτω δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «καὶ» τῆς ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμιστιχίῳ προτάσεως «καὶ εἴ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι». Διὸ καὶ ἀφήνουν τοῦτο ἀμετάφραστον ἢ παραλείπουν τοῦτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν. Τοῦτο τὸ «καὶ» εἶνε βεβαιωτικὸν καὶ ἐμφατικὸν καὶ πρέπει νὰ μεταφράζεται «ναί», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ζαχ. 3:2 («ἐπιτιμῆσαι Κύριος ἐν σοί, διάβολε, καὶ ἐπιτιμῆσαι Κύριος ἐν σοί», τουτέστι, «νὰ σὲ ἐπιτιμῆσῃ ὁ Κύριος, διάβολε, ναί, νὰ σὲ ἐπιτιμῆσῃ ὁ Κύριος»), Μαλ. 2:2 («καὶ ἐπικαταράσομαι τὴν εὐλογίαν ὑμῶν, καὶ καταράσομαι αὐτήν», τουτέστι, «καὶ θὰ καταρασθῶ τὴν εὐλογίαν σας, ναί, θὰ καταρασθῶ αὐτήν»).

Οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν ἐπίσης τὴν ἔννοιαν τοῦ «δεῖ». Τοῦτο ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δὲν σημαίνει «πρέπει», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «μέλλει, πρόκειται». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει εἰς πολλὰς περιπτώσεις, π.χ. ἐν Ἰωάν. 12:34 (Πρὸς στίχ. 32), 20:9, Πράξ. 21:22, Ἄποκ. 1:1, 4:1 (Πρὸς 1:19), 17:10.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ ἐὰν κανεῖς ἐπιχειρῆ νὰ τοὺς κακοποιήσῃ, πῦρ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ στόμα των καὶ κατατρώγει τοὺς ἐχθροὺς των. *Ναί*, ἐὰν κανεῖς ἐπιχειρῆ νὰ τοὺς κακοποιήσῃ, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον *π ρ ὀ κ ρ ε ι τ α ι νὰ θανατωθῆ*».

Φοβερός ὁ Θεός (Ἐβρ. 10:31, 12:29, Δευτ. 4:24 κατὰ τοὺς Ο'). Ἀλλὰ φοβεροὶ καὶ οἱ ἅγιοι, οἱ φίλοι καὶ προστατευόμενοι τοῦ Θεοῦ. Ὅστις θίγει τοὺς ἁγίους ἀντιμετωπίζεται ὡς θίγων τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ Θεοῦ (Ζαχ. 2:12[8]). Αὐτὸ εἶνε τὸ νόημα τοῦ παρόντος χωρίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *θελήσῃ*

2. Θὰ θανατωθῆ δηλαδὴ διὰ πυρός.

Ἄποκ. 11:8-10

«ΤΟ ΠΤΩΜΑ»

«Καὶ τὸ πτώμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης, ἣτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. Καὶ βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἔθνῶν τὸ πτώμα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἡμισυ.¹ Καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι² τεθῆναι εἰς μνήμα. Καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανθήσονται³ καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφητῆται ἔβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ἄξια παρατηρήσεως ὠρισμένα πράγματα, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν ἀπορίας καὶ προβλήματα. Δύο φορές γίνεται λόγος διὰ «τὸ πτώμα», εἰς ἐνικόν, καὶ μίαν φοράν διὰ «τὰ πτώματα», εἰς πληθυντικόν, τῶν δύο προφητῶν-μαρτύρων τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἄντιχρίστου, περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται ἐν τῷ χωρίῳ. Διατὶ ἡ διαφορὰ αὕτη μεταξὺ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ; Βεβαίως ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ «τὰ πτώματα» εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τῆς γραφῆς «τὸ πτώμα». Ἄλλ' ὡς φαίνεται, ἡ διαφορετικὴ αὕτη γραφὴ προῆλθεν ἐκ συμμορφώσεως πρὸς τὸν πληθυντικὸν «τὰ πτώματα» τῆς τρίτης περιπτώσεως. Τὸ δὲ σπουδαιότερον, ἐν τῷ στίχ. 9 πρῶτον λέγεται, ὅτι οἱ ἄνθρωποι «βλέπουσι τὸ πτώμα αὐτῶν», καὶ ἔπειτα λέγεται, «καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήμα», ἐνῶ κανονικῶς ἀνεμένετο νὰ λεχθῆ τὸ ἀντίστροφον. Ἐκτὸς δὲ τούτων, προβληματίζει καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἐνεστώτος «χαίρουσιν» ἀφ' ἐνός, καὶ τῶν μελλόντων «εὐφρανθήσονται» καὶ «πέμψουσιν» ἀφ' ἑτέρου. Τὰς διαφορετικὰς γραφὰς ὡς

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἀφίουσιν

3. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει εὐφραίνονται

πρὸς τὰ ῥήματα ταῦτα θεωροῦμεν προσπάθειαν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς ἐν λόγῳ διαφορᾶς.

Καθ' ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης χρησιμοποιεῖ καὶ τὸν ἐνικὸν «τὸ πτώμα» καὶ τὸν πληθυντικὸν «τὰ πτώματα», διότι ἄλλο ἐννοεῖ διὰ τοῦ ἐνικοῦ καὶ ἄλλο διὰ τοῦ πληθυντικοῦ. Διὰ τοῦ πληθυντικοῦ προφανῶς ἐννοεῖ τὰ νεκρὰ σώματα τῶν δύο προφητῶν-μαρτύρων. Διὰ δὲ τοῦ ἐνικοῦ ἐννοεῖ τὴν ἐκτέλεσιν ἢ, ἄλλως, θανάτωσιν τῶν δύο προφητῶν-μαρτύρων.

Τὸ ῥῆμα «πίπτω» σημαίνει καὶ «φονεύομαι, θανατώνομαι, ἀποθνήσκω», ὅπως π.χ. ἐν Ἐξόδ. 19:21, 32:28, Λευϊτ. 26:7,8, Ἀριθ. 14:3. Καὶ σήμερον τὸ ῥῆμα ἔχει τοιαύτην σημασίαν, ὅπως π.χ. ἐν τῇ φράσει, «ἔπεσεν ὑπὲρ Πατρίδος». Συναφῶς δὲ καὶ τὸ οὐσιαστικὸν «πτώμα» σημαίνει «ἐκτέλεσις, θανάτωσις, θάνατος». Τοιαύτην σημασίαν προφανῶς ἔχει τοῦτο ἐν Ἰωβ 33:17-18 κατὰ τοὺς Ο', «Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ πτώματος ἐρρύσατο. Ἐφείσθη δὲ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ θανάτου καὶ μὴ πεσεῖν αὐτὸν ἐν πολέμῳ». Ἰδὲ καὶ Ἰωβ 15:23-24 κατὰ τοὺς Ο', 18:12 ἐπίσης κατὰ τοὺς Ο', Σοφ. Σολ. 4:19, Σοφ. Σειρ. 31(34):6.

Εἰπὼν ὁ Ἰωάννης ἐν στίχ. 7, ὅτι «τὸ θηρίον... ἀποκτενεῖ αὐτούς», ὁ Ἀντίχριστος δηλαδὴ θὰ φονεύσῃ τοὺς δύο προφήτας-μάρτυρας, καὶ λέγων τώρα ἐν στίχ. 8, «καὶ τὸ πτώμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης, ἣτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη», ἐννοεῖ, νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῶν δύο προφητῶν-μαρτύρων θὰ γίνῃ εἰς τὴν πλατείαν τῆς μεγάλης πόλεως Ἱερουσαλήμ, ἡ ὁποία ἐκ πνευματικῆς ἐπόψεως ὀνομάζεται Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ Κύριος τῶν ἐξετελέσθη. Οἱ δύο ἅγιοι θὰ μαρτυρήσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου καὶ ὁ Κύριος τῶν ἐμαρτύρησε. Θὰ γίνουσι μιμηταὶ τοῦ Κυρίου καὶ ὡς πρὸς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεώς των.

Ὁ στίχ. 9, «Καὶ βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἔθνῶν τὸ πτώμα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἡμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήμα», εἶνε μυστηριώδης. Διότι κατ' αὐτὸν «τὸ πτώμα», ἦτοι ἡ ἐκτέλεσις, τῶν δύο ἁγίων γίνεται θέαμα παγκόσμιον, ὡς δεικνύει ἡ φράσις «ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἔθνῶν». Τοῦτο δεικνύουν καὶ αἱ φράσεις τοῦ ἐπομένου στίχ. 10, «οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς», «τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς». Πῶς ἡ ἐκτέλεσις τῶν δύο ἁγίων γίνεται παγκοσμίως θεατή; Ἐνταῦθα ὑποκρύπτεται προφητεία περὶ τῆς τηλο-

ράσεως. Διὰ τῆς τηλεοράσεως ἡ ἐκκέλευσις προβάλλεται παγκοσμίως ὡς κατόρθωμα καὶ θρίαμβος τοῦ Ἄντιχρίστου, καὶ οὕτως οἱ διαφορῶν ἔθνοτήτων κάτοικοι τῆς γῆς βλέπουν αὐτήν. Προβάλλεται δὲ καθημερινῶς ἐπὶ τρεῖς καὶ ἡμίσειαν ἡμέραν, ἤτοι μέχρι τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Θεοῦ (στίχ. 11), πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς σαδιστικῆς ματίας τοῦ Ἄντιχρίστου καὶ τῶν θιασωτῶν του, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ ἀσεβοῦς κόσμου γενικῶς. Διότι διὰ τὸν ἀσεβῆ κόσμον τὸ καυστικὸν κήρυγμα τῶν δύο προφητῶν, τὰ τιμωρητικὰ θαύματα αὐτῶν καὶ ἡ προαγγελία μελλουσῶν τιμωριῶν θὰ εἶνε βασανισμός, ἡ δὲ θανάτωσις αὐτῶν θὰ εἶνε ἀπαλλαγὴ ἐκ τῶν δύο μεγάλων... ταραξιῶν τῆς γῆς ἀξία πανηγυρισμοῦ (στίχ. 10). Πάντοτε ὁ ἀσεβῆς κόσμος μισεῖ τοὺς ἁγίους, ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἄντιχρίστου τὸ μῖσος τοῦ κόσμου κατὰ τῶν ἁγίων θὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἀποκορύφωμα. Ἰνα οὕτως ἐκφρασθῶμεν, τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἄντιχρίστου ὁ κόσμος θὰ ἔχη πλήρως διαμορφώσει σατανικὴν ψυχολογίαν.

Ἡ τελευταία πρότασις τοῦ στίχ. 9, «καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήμα», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Ἄντιχριστος καὶ τὰ ὄργανά του δὲν θὰ ἀρκεσθοῦν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δύο προφητῶν καὶ τὴν καθημερινὴν παγκόσμιον προβολὴν αὐτῆς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὰ πτώματά των δὲν θὰ ἐπιτρέψουν νὰ τεθοῦν εἰς μνήμα· θὰ μείνουν ταῦτα ἄταφα, ἐκτεθειμένα εἰς κοινὴν θέαν, πρὸς διαπόμπευσιν. Τόση θὰ εἶνε ἡ ματία τοῦ Ἄντιχρίστου καὶ τῶν ὀργάνων του κατὰ τῶν ἁγίων προφητῶν!

Ἄν ὁ ἐνικὸς «τὸ πτώμα» ἐσήμαινε περιληπτικῶς «τὰ πτώματα», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, καὶ ἡ σχετικὴ ἔννοια ἐν τοῖς στίχ. 8-9 ἦτο, ὅτι τὰ πτώματα τῶν δύο προφητῶν θὰ εἶνε ἐρριμμένα εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ θὰ βλέπουν αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ ἡμέρας, τότε ἡ τελευταία πρότασις τοῦ στίχ. 9, «καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήμα», θὰ ἦτο περιττὴ καὶ ἀδικαιολόγητος.

Ἐν τῷ στίχ. 10 τὸ «εὐφρανθήσονται» δὲν σημαίνει «θὰ εὐφρανθοῦν», ἀλλὰ «θὰ κάνουν συμπόσια, θὰ εὐωχηθοῦν». Τοιαύτην σημασίαν τὸ ῥῆμα ἔχει καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Λουκ. 16:19. Ἡ δὲ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἐνεστώτος «χαίρουσιν» ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν μελλόντων «εὐφρανθήσονται» καὶ «πέμψουσιν» ἀφ' ἑτέρου ἐξηγεῖται ὡς ἑξῆς: Τώρα «βλέπουσι τὸ πτώμα αὐτῶν» (στίχ. 9), παρακολουθοῦν ἀπὸ τηλεοράσεως τὸ θέαμα τῆς ἐκτελέσεως τῶν δύο προφητῶν, βλέπουν, ὑπονοεῖται, καὶ τὸ θέαμα τῶν ἀτάφων πτωμάτων,

ἀφοῦ «καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήμα (Πρβλ. «φόβος μέγας ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς», στίχ. 11), καὶ βλέποντες τὸ θέαμα «χαίρουσι», χαίρουν, χαιρεκακοῦν. Καὶ ἔπειτα, μετὰ τὴν παρακολούθησιν τοῦ θεάματος ἀπὸ τηλεοράσεως, «εὐρανθήσονται», θὰ κάνουν συμπόσια, θὰ εὐωχηθοῦν, «καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις», καὶ θ' ἀνταλλάξουν δῶρα, διὰ νὰ ἐορτάσουν τὸ γεγονός τῆς θανατώσεως τῶν δύο προφητῶν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καὶ ἡ ἐκτέλεσίς των θὰ γίνη εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως τῆς μεγάλης, ἡ ὁποία ἐκ πνευματικῆς ἐπόψεως ὀνομάζεται Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ Κύριός των ἐσταυρώθη. Καὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τοὺς λαοὺς καὶ τὰς φυλάς καὶ τὰς γλώσσας καὶ τὰ ἔθνη βλέπουν τὴν ἐκτέλεσίν των τρεῖς ἡμέρας καὶ ἡμίσειαν. Ἄκόμη καὶ τὰ πτώματά των δὲν θὰ ἐπιτρέψουν νὰ τεθοῦν εἰς μνήμα. Καὶ οἱ κάτοικοι τῆς γῆς χαίρουν δι' αὐτούς, καὶ θὰ κάνουν συμπόσια καὶ θ' ἀνταλλάξουν δῶρα, διότι αὐτοὶ οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοίκους τῆς γῆς».

Ἄποκ. 12:5

«ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΝ ΕΝ ῬΑΒΔΩ ΣΙΔΗΡᾶ»

«Καὶ ἔτεκεν υἱόν, ἄρρην¹, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾶ».

Τὸ «ποιμαίνειν» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «ποιμαίνειν, κυβερνᾶν», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «θραύειν, συντριβεῖν». Τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογία ἴδε ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἄποκ. 2:27, σελ. 551-553. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι διὰ τῆς σιδηρᾶς ῥάβδου τοῦ ὁ Μεσσίας τελικῶς θὰ θραύσῃ, θὰ συντριψῇ, ὅλα τὰ ἀσεβῆ ἔθνη. Δι' ἄλλων λέξεων ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε ὁ τελικὸς θρίαμβος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς κόσμου.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

1. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει ἄρσεν

«Καὶ ἐγέννησεν υἱόν, ἄρρενα, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ συντριψῇ ὅλα τὰ ἔθνη μὲ ράβδον σιδηρᾶν».

Τὸ «ποιμαίνειν» σημαίνει «θραύειν, συντρίβειν» καὶ ἐν Ἄποκ. 2:27, 19:15, καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τοῖς οἰκειοῖς τόποις τοῦ παρόντος τόμου.

Ἄποκ. 15:1

«ΣΗΜΕΙΟΝ ΘΑΥΜΑΣΤΟΝ»

«Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἑσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ».

Τὸ «θαυμαστόν» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «θαυμαστόν», ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «φοβερόν». Τὸ ἐπίθετον «θαυμαστός» σημαίνει καὶ «φοβερός», ὅπως π.χ. ἐν Δευτ. 28:58 («φοβεῖσθαι τὸ ὄνομα τὸ ἐντιμον καὶ θαυμαστόν τοῦτο» = ὥστε νὰ φοβῆσαι τὸ ἐνδοξον καὶ φοβερόν τοῦτο ὄνομα), 59 («πληγὰς μεγάλας καὶ θαυμαστάς» = πληγὰς μεγάλας καὶ τρομεράς), Σοφ. Σειρ. 43:29 («φοβερός Κύριος... καὶ θαυμαστή ἡ δυναστεία αὐτοῦ» = φοβερός εἶνε ὁ Κύριος... καὶ φοβερά ἡ δύναμις του). Συναφῶς τὸ ρῆμα «θαυμάζω» σημαίνει «φοβοῦμαι», ὅπως ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Ἰωάν. 3:13 ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 256-257. Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν δὲ χωρίῳ τὸ «θαυμαστόν» σημαίνει «φοβερόν», διότι τὸ «σημεῖον», τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ὡς «θαυμαστόν», εἶνε «πληγαί», καὶ δὴ «ἑπτὰ» καὶ «ἑσχάται». Εἶνε δὲ «ἑσχάται», διότι δι' αὐτῶν ἔφθασεν εἰς τὸ ἀποκορύφωμα ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον εἰς τὸν οὐρανὸν μεγάλο καὶ φοβερόν, ἑπτὰ ἀγγέλους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἑπτὰ πληγὰς τὰς τελευταίας, διότι δι' αὐτῶν ἔφθασεν εἰς τὸ ἀποκορύφωμα ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ».

Ἄποκ. 16:10-11

«ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΣΚΟΤΩΜΕΝΗ»

«Καὶ ὁ πέμπτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη, καὶ ἔμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν ἐλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν».

Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο, ὅταν ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξεκένωσε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ θηρίου, τουτέστι τοῦ Ἄντιχρίστου, «ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη». Οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι αὐτὴ ἡ φράσις τῆς Ἀποκαλύψεως σημαίνει, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ θηρίου-Ἄντιχρίστου ἐγένετο ἐσκοτισμένη, ἐκαλύφθη ὑπὸ σκότους. Εἰς τὴν μετοχὴν δηλαδὴ «ἐσκοτωμένη» (τοῦ ρήματος «σκοτόω -ῶ») οἱ ἐρμηνευταὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν «ἐσκοτισμένη». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια δὲν εὐσταθεῖ ἐνταῦθα, διότι εἰς τὴν συνέχειαν τῆς εἰρημένης φράσεως γίνεται λόγος περὶ «πόνου», «πόνων» καὶ «ἐλκῶν», συνεπειῶν ἐκ τῆς ρίψεως τῆς φιάλης, αἱ ὁποῖαι δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ σκότους.

Καθ' ἡμᾶς ἡ μετοχὴ «ἐσκοτωμένη» σημαίνει «συντετριμμένη», ἡ δὲ φράσις «ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη» σημαίνει, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ θηρίου-Ἄντιχρίστου συνετρίβη, ἔγινε συντρίμματα. Πρὸς αὐτὴν τὴν ἐρμηνείαν συμβιβάζεται ἄριστα ὁ λόγος περὶ «πόνου», «πόνων» καὶ «ἐλκῶν» ὡς συνεπειῶν τῆς ρίψεως τῆς φιάλης.

Ὅτι δὲ πράγματι τὸ ρῆμα «σκοτόω -ῶ», ὅθεν ἡ μετοχὴ «ἐσκοτωμένη», σημαίνει καὶ «συντρίβω», τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ Ἱερ. 8:21, «Ἐπὶ συντρίμματι θυγατρὸς λαοῦ μου ἐσκοτώθην· ἐν ἀπορίᾳ κατίσχυσάν μου ὠδῖνες ὡς τικτούσης». Τὸ «ἐσκοτώθην» ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἐβραϊκὸν ρῆμα, τὸ ὁποῖον σημαίνει «ἐπληγώθην, συνετρίβην». Ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ μάλιστα γίνεται λογοπαίγνιον, διότι αἱ ἐβραϊκαὶ λέξεις αἱ ἀντίστοιχοι τῶν ἐλληνικῶν «συντρίμματι» καὶ «ἐσκοτώθην» εἶνε τῆς αὐτῆς ρίζης. Μεταφέρομεν τὸ λογοπαίγνιον εἰς τὰ Ἑλληνικά: «Ἐπὶ συντρίμματι θυγατρὸς

λαοῦ μου *συνετριβήν*!» Ἡ θυγάτηρ μου, ὁ λαός μου, *συνετριβή* ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς καταστροφῆς, καὶ ἐγὼ *συνετριβήν* ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ πόνου ἐξ αἰτίας τῆς καταστροφῆς.

Τὸ ἐβραϊκὸν ῥῆμα, τὸ ὁποῖον οἱ Ὁ εἰς τὸ παρατεθὲν χωρίον Ἱερ. 8:21 ἀποδίδουν διὰ τοῦ «σκοτόω -ῶ», τὴν σημασίαν τοῦ «*συντριβῶ*» ἔχει πολλάκις, π.χ. ἐν Γεν. 19:9, Ἐξόδ. 9:25, 12:46, 22:14, Ψαλμ. 3:8(7), 50:19(51:17), 146(147):3, Ἱερ. 61:1. Αἱ πέντε πρῶται ἐκ τῶν περιπτώσεων τούτων ἀναφέρονται εἰς φυσικὴν *συντριβήν*, καὶ αἱ τρεῖς τελευταῖαι εἰς ψυχολογικὴν *συντριβήν*. Εἰς τὸ παρατεθὲν χωρίον Ἱερ. 8:21 πρόκειται καὶ περὶ τῶν δύο εἰδῶν *συντριβῆς*, ὡς ἤδη ἐξηγήσαμεν.

Τὸ «σκοτόω -ῶ» φαίνεται ὅτι σημαίνει «*πλήττω, συντριβῶ*» καὶ ἐν Κριτ. 4:21, ὅπου ὁ λόγος περὶ τῆς θανατώσεως τοῦ Σισάρα ὑπὸ τῆς Ἰαήλ. Ἡ ἐκεῖ φράσις τῶν Ὁ, «καὶ αὐτὸς ἐξεστῶς ἐσκοτώθη καὶ ἀπέθανε», φαίνεται ὅτι σημαίνει, «καὶ οὕτως αὐτός, ὁ Σισάρα, ἐκτὸς ἑαυτοῦ εὐρισκόμενος ἦ, ἄλλως, ἐν ἀναισθησίᾳ διατελῶν λόγῳ τοῦ ὕπνου, *ἐδέχθη πλήγμα, συνετριβή, καὶ ἀπέθανεν*».

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως γίνεται λόγος περὶ «*πόνου*», εἰς ἐνικόν, καὶ «*πόνων*», εἰς πληθυντικόν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ λέξις «*πόνος*» ἔχει υποκειμενικὴν σημασίαν, σημαίνει τὸ αἶσθημα τοῦ πόνου, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχει ἀντικειμενικὴν σημασίαν, σημαίνει τὸ *πλήγμα, τὴν πληγὴν, τὴν συμφορὰν*, ὅπως πολλαχοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, π.χ. ἐν Β' Παρ. 6:28, Παροιμ. 24:2, Ὀδδ. 1:13, Ἱερ. 1:5, 53:4, Ἱερ. 6:7, Βαρ. 2:25.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«*Καὶ ὁ πέμπτος (ἄγγελος) ἐξέχεε τὴν φιάλην τοῦ εἰς τὸν θρόνον τοῦ θηρίου καὶ ἡ βασιλεία τοῦ συνετριβή¹, καὶ (οἱ ἄνθρωποι) ἔμασούσαν τὰς γλώσσας τῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐξ αἰτίας τῶν συμφορῶν τῶν καὶ ἐξ αἰτίας τῶν πληγῶν τῶν, καὶ δὲν μετενόησαν διὰ τὰ ἔργα τῶν.*»

1. Ἡ ἔγινε *συντριμματα*

Ἄποκ. 18:3

«ΕΚ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΤΟΥ ΣΤΡΗΝΟΥΣ
ΕΠΙΛΟΥΤΗΣΑΝ»

«Ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέ-
πωκαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ'
αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς
δυνάμεως τοῦ στρήνου αὐτῆς ἐπλούτησαν».

Ἡ λέξις «δύναμις» τοῦ παρόντος ἑδαφίου ἐρμηνεύεται ποικι-
λοτρόπως ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν. Αὕτη κατ' ἄλλους σημαίνει «ὑπερ-
βολή», κατ' ἄλλους «ἀφθονία», κατ' ἄλλους «χλιδή», κατ' ἄλλους
«ἠδυπάθεια», κατ' ἄλλους «δύναμις» καὶ κατ' ἄλλους «πλοῦτος».
Ὅρθην θεωροῦμεν τὴν τελευταίαν ἐκδοχὴν. Τὸ «ἐκ τῆς δυνάμε-
ως... ἐπλούτησαν» σημαίνει «ἐκ τοῦ πλοῦτου... ἐπλούτησαν». Ἡ
λέξις «δύναμις» σημαίνει τὴν οικονομικὴν δύναμιν, τὰ ὑλικά ἀγα-
θά, τὸν πλοῦτον, καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γραφῆς, καὶ δὴ καὶ εἰς ἄλλο
χωρίον τῆς Ἀποκαλύψεως, τὸ 5:12, ὡς δύναται νὰ ἴδῃ τις ἐν τῇ
ἐρμηνείᾳ τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου
ἐν σελ. 561.

Μεγαλύτεραν ἐρμηνευτικὴν δυσκολίαν ἐμφανίζει ἡ λέξις
«στρήνος», ἐκ τῶν ἅπαξ λεγομένων ἐν τῇ Καινῇ καὶ ἐν τῇ Πα-
λαιᾷ Διαθήκῃ (Δ' Βασ. 19:28). Καὶ αὕτη ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν ἐρμη-
νεύεται ποικιλοτρόπως, οἷον «ἐντρύφησις», «ἠδυπάθεια», «χλιδή»,
«πολυτέλεια», «ὑπερβολικὴ πολυτέλεια», «ἀκολασία», «παράφορος
πόθος», «ἀλαζονεὶα καὶ θερμὸς πόθος καὶ ἠδυπάθεια», «ἠδυπάθεια
καὶ παράφορος καὶ ἀλαζονικὴ σαρκολατρία». Ἄξιον δὲ παρατηρή-
σεως, ὅτι ὠρισμένοι ἐκ τῶν σημασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποδίδονται εἰς
τὴν λέξιν «δύναμις», συμπίπτουν μὲ σημασίας, αἱ ὁποῖαι ἀποδί-
δονται εἰς τὴν λέξιν «στρήνος».

Καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις «στρήνος» ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπερ-
βολῆς, τοῦ κόρου, τῆς ἀφθονίας. Τοῦτο συνάγομεν ἐκ τῆς σημα-
σίας, μὲ τὴν ὁποῖαν τὸ ἀντίστοιχον ῥῆμα «στρηنيῶ» χρησιμοποιο-
εῖται ἐν στίχ. 7 καὶ 9 καὶ τὸ σύνθετον «καταστρηنيῶ» ἐν Α' Τιμ.
5:11. Ἐν στίχ. 7 τὸ «ἐστρηνίασε» ἐπιτυχέστερον καθ' ἡμᾶς δύνα-
ται νὰ μεταφρασθῇ διὰ τοῦ «ὠργίασε» καὶ ἐν στίχ. 9 τὸ «στρη-

νιάσαντες» διὰ τοῦ «ὀργιάσαντες». Ἄλλὰ τὸ «ὀργιάζω» ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπερβολῆς, σημαίνει τὸ καθ' ὑπερβολὴν, τὸ κατὰ κόρον ἁμαρτάνειν. Ἐν Α' Τιμ. 5:11 τὸ «καταστρηγιῶν» χρησιμοποιεῖται μετὰ γενικῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἀρχικῶς τὸ «στρηγιῶν» σημαίνει «τρυφῶν», τὸ σύνθετον «καταστρηγιῶν» σημαίνει «κατατρυφῶν», καὶ τὸ «καταστρηγιῶν τινος» σημαίνει «κατατρυφῶν τινος». Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατατρυφήσις τινος συνήθως φέρει κόρον τούτου, διὰ τοῦτο τὸ «καταστρηγιῶν τινος» ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ «κορέννυμαί τινος, αἰσθάνομαι κόρον τινός», δημῶδῶς «μπουχτίζω κάτι». Ἐπ' αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν νομίζομεν, ὅτι ὁ Παῦλος χρησιμοποιεῖ τὸ «καταστρηγιῶν» ἐν Α' Τιμ. 5:11. Ὁ αὐτόθι συνεπῶς λόγος περὶ τῶν νεωτέρων χηρῶν, «ὅταν καταστρηγιῶσιν τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι αἱ νεώτεροι χῆραι, ὅταν αἰσθανθῶν κόρον ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὅταν «μπουχτίσουν» τὸν Χριστόν, θέλουσιν νὰ ὑπανδρευθῶν, ἀφήνουν τὸν νυμφίον Χριστόν καὶ ζητοῦν ἄνδρα πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν των.

Τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπερβολῆς, τοῦ κόρου, τῆς ἀφθονίας ἔχει καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις «στρήνος» ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ. Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις, «ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνου», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ γενικὴ «τοῦ στρήνου» εἶνε τῆς ιδιότητος, σημαίνει, «ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ πλούτου· ἐκ τοῦ ἀφθόνου πλούτου». Ἐν στίχ. 12-16 περιγράφεται ὁ μέγας πλοῦτος τῆς Βαβυλῶνος, περὶ τῆς ὁποίας πρόκειται ἐν τῷ χωρίῳ, «ὁ τοσοῦτος πλοῦτος» κατὰ τὸν στίχ. 16 (17 κατὰ τὸ κείμενον Nestle - Aland). Καὶ ἐν στίχ. 19 λέγεται, ὅτι «ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς».

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι ἐκ τοῦ μεθυστικοῦ οἴνου τῆς πορνείας τῆς ἐπιον ὄλα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐπόρνευσαν μετ' αὐτῆς, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐπλούτησαν ἐκ τοῦ ἀφθόνου πλούτου τῆς».

Ἄποκ. 19:8

«ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ»

»Καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσι-
νον λαμπρὸν καθαρὸν· τὸ γὰρ βύσσινον
τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων ἐστί·.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ γίνεται λόγος περὶ λαμπρᾶς ἐνδύσεως τῆς νύμφης Ἐκκλησίας ἐν ὄψει τοῦ γάμου τοῦ Ἀρνίου κατὰ τὴν ἐπιφανῆ ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Τὸ λαμπρὸν ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον δίδεται εἰς τὴν νύμφην Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν, συμβολίζει «τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων». Ὑπὸ «τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων» ἄλλοι ἐννοοῦν «τὰς ἀρετὰς τῶν ἁγίων» καὶ ἄλλοι, συναφῶς, «τὰς δικαίας πράξεις τῶν ἁγίων». Ἄλλ' αὐταὶ αἱ ἐκδοχαὶ δὲν φαίνονται εἰς ἡμᾶς ὀρθαί. Διότι τὸ ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον συμβολίζει «τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων», δίδεται εἰς τὴν νύμφην Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν, ἐνῶ ἡ νύμφη Ἐκκλησία ἔχει τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς δικαίας πράξεις ἐκ τῶν προτέρων. Ὑπάρχει καὶ ἡ ἐκδοχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν «τὰ δικαιώματα» εἶνε «δικαιώσεις· ἐπανορθώσεις ἐξ ἀδικιῶν». Κατ' αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν οἱ ἅγιοι ἠδικήθησαν καὶ κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν ἀποκαθίσταται καὶ ἀποδίδεται εἰς αὐτοὺς τὸ δίκαιον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή. Κατὰ τὸ Ἄποκ. 6:11 εἰς τοὺς μάρτυρας, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν ἀποκατάστασιν τοῦ δικαίου διὰ τῆς τιμωρίας τῶν σφαγέωντων, δίδεται στολὴ λευκὴ, ἡ ὁποία δὲν σημαίνει ἀποκατάστασιν τοῦ δικαίου.

Ὅπως ἀπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 7:29-30 ἐν σελ. 61-67, ὅπου καὶ παραπέμπομεν, ἡ λέξις «δικαίωμα» σημαίνει καὶ «δόξα», ὁμοίως καὶ ἡ λέξις «δικαιοσύνη», τὸ δὲ ῥῆμα «δικαιῶ» σημαίνει καὶ «δοξάζω». Ἐνταῦθα «δικαίωμα» σημαίνει «δόξα». Κατὰ ταῦτα γράφων ὁ Ἀπόστολος, ὅτι «τὸ βύσσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων ἐστί», ἐννοεῖ, ὅτι ἡ πολυτελεῆς λινὴ στολὴ συμβολίζει τὰς δόξας, τὰς ὁποίας οἱ ἅγιοι θὰ λάβουν κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν καὶ θὰ ἔχουν αἰωνίως. Διὰ «δόξας», κατὰ πληθυντικόν, γίνεται λόγος καὶ ἐν Α' Πέτρ. 1:11, Β' Πέτρ. 2:10, Ἰουδ. 8. Ἡ δὲ λαμπρὰ στολὴ συμβολίζει τὴν δόξαν καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις,

ὅπως π.χ. ἐν Μάρκ. 16:5, Λουκ. 24:4, Ἄποκ. 6:11, 15:6. Κατὰ τὸ Λουκ. 23:11 ὁ Ἑρώδης ἐνέδυσσε τὸν Ἰησοῦν μὲ «ἐσθῆτα λαμπράν», διὰ νὰ παραστήσῃ αὐτὸν εἰρωνικῶς ὡς ἐνδοξὸν βασιλέα.

Τὸ «γάρ» δύναται νὰ εἶνε ἢ αἰτιολογικὸν ἢ μεταβατικόν. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι εἶνε μᾶλλον μεταβατικόν, ὅπως καὶ ἄλλαχού, π.χ. ἐν Ματθ. 6:14, καὶ ἐξηγοῦμεν αὐτὸ «δέ».

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Καὶ ἐδόθη εἰς αὐτὴν λινῆ στολὴ λαμπρά, καθαρὰ. Ἡ δὲ λινῆ στολὴ σημαίνει τὰς δόξας τῶν ἁγίων».

Ἄποκ. 19:15

«ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΝ ΕΝ ῬΑΒΔῶ ΣΙΔΗΡᾶ»

«Καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα δίστομος¹, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάσῃ² τὰ ἔθνη· καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος».

Τὸ «ποιμαίνειν» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει «ποιμαίνειν, κυβερνᾶν», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλὰ «θραύειν, συντρίβειν». Τὴν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν βλέπε ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἄποκ. 2:27, σελ. 551-553. Διὰ τριῶν εἰκόνων, τῆς πατάξεως τῶν ἐθνῶν δι' ὀξεῖας ῥομφαίας, τῆς θραύσεως αὐτῶν διὰ σιδηρᾶς ῥάβδου, καὶ τῆς συνθλίψεως τῶν σταφυλῶν ἐν τῷ ληνῷ (=πατητηρίῳ) πρὸς ἐξαγωγήν τοῦ δυνατοῦ καὶ μεθυστικοῦ οἴνου τῆς ὀργῆς τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ παρίσταται ὁ θρίαμβος τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ, ἐπὶ τοῦ ἄσεβοῦς κόσμου.

Μεταφράζομεν:

«Καὶ ἀπὸ τὸ στόμα του ἐξέρχεται ὀξεῖα δίστομος ῥομφαία, διὰ νὰ πατάσῃ δι' αὐτῆς τὰ ἔθνη. Καὶ αὐτὸς θὰ συντρίψῃ αὐτοὺς

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ λέξις *δίστομος* παραλείπεται.

2. Τὸ κείμενον Nestle - Aland ἔχει *πατάξῃ*

μέ σιδηράν ράβδον. Καὶ αὐτὸς πατεῖ τὸ πατητήριον τοῦ μεθυστικοῦ οἴνου τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος».

Τὸ «ποιμαίνειν» σημαίνει «θραύειν, συντρίβειν» καὶ ἐν Ἄποκ. 2:27, 12:5, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν σελ. 551-553, 568-569 ἀντιστοιχῶς.

Ἄποκ. 21:24-26

«Η ΔΟΞΑ ΚΑΙ Η ΤΙΜΗ» «ΟΥ ΜΗ ΚΛΕΙΣΘΩΣΙΝ ΗΜΕΡΑΣ»

«Καὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν¹ αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας· νύξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ· καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ περὶ τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ, τὸ ὁποῖον τελεῖ ὑπὸ τὴν καταφανῆ ἐπίδρασιν τοῦ 60οῦ κεφαλαίου τοῦ Ἡσαΐου, οἱ πλεῖστοι ἐρμηνευταὶ τὰς λέξεις «δόξα» καὶ «τιμὴ», δις ἀπαντῶσας ἐν τῷ χωρίῳ, ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ των. Νομίζουν δηλαδή, ὅτι τὸ χωρίον ὁμιλεῖ περὶ τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς τῶν βασιλείων καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἄλλ' ἐνταῦθα αἱ εἰρημέναι λέξεις ἔχουν ἄλλην σημασίαν. Τινὲς ὑπὸ «τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν» ἐννοοῦν «τὰ μεγαλεῖα καὶ τὸν πλοῦτον». Ἡ ἐξήγησις αὐτῆ εἶνε καλῆ, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν καλλίτερον.

Ἡ λέξις «δόξα» σημαίνει «πλοῦτος», ὅπως ἐν Γεν. 31:1,16, Ψαλμ. 48:17,18 (49:16,17), 111(112):3, Παροιμ. 8:18. Ἡ δὲ λέξις «τιμὴ», συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «δόξα» χρησιμοποιοιμένη καὶ περιληπτικῶς, σημαίνει «πολύτιμα πράγματα, θησαυροί». Τοιαύτην σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐν Ἰεζ. 22:25. Ἐπίσης τοιαύτην σημασίαν ἔχουν καὶ αἱ λέξις «τίμιον» ἐν Παροιμ. 3:15, 8:11,

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle - Aland ἡ φράσις καὶ τὴν τιμὴν παραλείπεται.

«τιμιότης» ἐν Ἀποκ. 18:19. Κατὰ ταῦτα ὑπὸ «τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν» ἐννοοῦνται «ὁ πλοῦτος καὶ οἱ θησαυροὶ» τῶν βασιλείων καὶ τῶν ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα θὰ εἰσκομισθοῦν εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὸ 60ὸν κεφάλαιον τοῦ Ἡσαΐου, ὑπὸ τὴν καταφανῆ ἐπίδρασιν τοῦ ὁποίου, ὡς ἤδη εἶπομεν, τελεῖ τὸ παρὸν χωρίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἴδὲ ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ κεφαλαίου τοῦ Ἡσαΐου τοὺς πρὸς τὴν νέαν Ἱερουσαλήμ λόγους τῶν στίχ. 5-6 («μεταβαλεῖ εἰς σὲ πλοῦτος θαλάσσης καὶ ἐθνῶν καὶ λαῶν... Πάντες ἐκ Σαβὰ ἤξουσιν φέροντες χρυσίον, καὶ λίβανον οἴσουσι, καὶ λίθον τίμιον»), 9 («καὶ πλοῖα Θαρσίς ἐν πρώτοις, ἀγαγεῖν τὰ τέκνα σου μακρόθεν, καὶ τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν αὐτῶν μετ' αὐτῶν»), 11 («εἰσαγαγεῖν πρὸς σὲ δύναμιν ἐθνῶν», τουτέστι, διὰ νὰ εἰσαγάγουν εἰς σὲ τὸν πλοῦτον τῶν ἐθνῶν), 16 («καὶ θηλάσεις γάλα ἐθνῶν καὶ πλοῦτον βασιλείων φάγεσαι»), 17 («καὶ ἀντὶ χαλκοῦ οἶσω σοι χρυσίον, ἀντὶ δὲ σιδήρου οἶσω σοι ἄργυριον κλπ.»).

Περὶ τὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι καὶ ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ ἐν τῷ 60ῳ κεφαλαίῳ τοῦ Ἡσαΐου ὁ πλοῦτος καὶ οἱ θησαυροὶ, τὰ ὁποῖα εἰσάγονται εἰς τὴν νέαν Ἱερουσαλήμ, ἐννοοῦνται ἀλληγορικῶς. Τὰ ὑλικά ἀγαθὰ γίνονται σύμβολα τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς ἀπεριγράπτου εὐτυχίας ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ φράσις, «καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας», ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐπακολουθοῦσαν φράσιν, «νῦξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ», ἐνέχει δυσκολίαν, τὴν ὁποίαν οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν ἀντιμετωπίζουν ἐπιτυχῶς. Ἡ λέξις «ἡμέρα» ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὴν ἡμέραν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν νύκτα, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Ἡ ἐξήγησις, «καὶ αἱ πύλαι τῆς δὲν θὰ κλεισθοῦν τὴν ἡμέραν», δὲν εἶνε ὀρθή, διότι αἱ πύλαι τῶν πόλεων δὲν ἐκλείοντο τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὴν νύκτα διὰ λόγους ἀσφαλείας. Ἄν ἡ «ἡμέρα» ἀντετίθετο πρὸς τὴν «νύκτα», τὸ χωρίον θὰ ἔλεγεν, ὅτι αἱ πύλαι δὲν θὰ κλεισθοῦν τὴν νύκτα, διότι δὲν θὰ ὑπάρχη ἐκεῖ νύξ, ἢ, καλλίτερον, αἱ πύλαι οὐδέποτε θὰ κλεισθοῦν, διότι δὲν θὰ ὑπάρχη ἐκεῖ νύξ. Ἡ δυσκολία αἴρεται, ἂν τὴν λέξιν «ἡμέρα» ἐκλάβωμεν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἡμέρας γενικῶς, ἥτοι τοῦ εἰκοσιτετραώρου, ὅποτε θὰ ἐξηγήσωμεν: καὶ αἱ πύλαι τῆς δὲν θὰ κλεισθοῦν ἡμέραν· δὲν θὰ κλεισθοῦν οὔτε μίαν ἡμέραν· οὔδεποτε θὰ κλεισθοῦν· διότι ἐκεῖ δὲν θὰ ὑπάρχη νύξ (καὶ συνεπῶς δὲν

θα χρειάζεται να ληφθοῦν μέτρα ἀσφαλείας). Αὐτὴ ἡ ἐξήγησις, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ πύλαι τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ δὲν θὰ κλεισθοῦν οὔτε μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ θὰ εἶνε πάντοτε ἀνοικταί, συμφωνεῖ πρὸς τὸ Ἦσ. 60:11, «καὶ ἀνοιχθήσονται αἱ πύλαι σου διαπαντός, ἡμέρας καὶ νυκτός¹ οὐ κλεισθήσονται», τουτέστιν, αἱ πύλαι σου θὰ εἶνε πάντοτε ἀνοικταί, ἔν εἰκοσιτετράωρον, μίαν ἡμέραν, δὲν θὰ κλεισθοῦν. Αὐτὴ ἡ ἐξήγησις αἶρει καὶ τὴν ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ «γάρ». Τοῦτο εἶνε αἰτιολογικόν.

Τέλος τὸ «καὶ» τῆς τελευταίας προτάσεως τοῦ χωρίου, «καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν κλπ.», ὀρθῶς ἀντιλαμβάνονται ὅσοι ἐξηγοῦν αὐτὸ «ἐπίσης», ἀποδίδουν δηλαδὴ εἰς αὐτὸ ἔννοϊαν προσθετικὴν: εἰς «τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν» τῶν βασιλέων προστίθεται «ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ» τῶν ἐθνῶν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καὶ τὰ ἔθνη θὰ περιπατήσουν μὲ τὸ φῶς τῆς, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς θὰ φέρουν τὸν πλοῦτον καὶ τοὺς θησαυροὺς των εἰς αὐτήν, καὶ αἱ πύλαι τῆς δὲν θὰ κλεισθοῦν οὔτε μίαν ἡμέραν· διότι ἐκεῖ δὲν θὰ ὑπάρχη νύξ. Ἐπίσης θὰ φέρουν τὸν πλοῦτον καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν».

1. Διὰ τοῦ «ἡμέρα καὶ νύξ» ἐκφράζεται περιφραστικῶς ἡ ἡμέρα γενικῶς, ἦτοι τὸ εἰκοσιτετράωρον. Ἡ περίφρασις «ἡμέρα καὶ νύξ» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ μονολεκτικὸν «ἡμέρα» τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ἄποκ. 22:16

«Η ῬΙΖΑ ΚΑΙ ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΔΑΒΙΔ»

«Ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. Ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαβίδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωινός».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Ἰησοῦς βεβαιώνει, ὅτι αὐτὸς ἀπέστειλε τὸν ἄγγελόν του, ἵνα ἀναγγεῖλῃ τὰ ἐν τῇ ἱερᾷ Ἀποκαλύψει περιεχόμενα. Ἄλλ' ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς προηγουμένως, ἐν στίχ. 6, ἐβεβαίωσεν, ὅτι «Κύριος ὁ Θεός... ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει». Πρόκειται περὶ ἀντιφάσεως; Ὅχι βεβαίως. Διότι ἐν στίχ. 6 ὁ Ἰησοῦς ὠμίλησεν ὡς ἄνθρωπος, ἐνῶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν στίχ. 16 ὁμιλεῖ ὡς Θεός: Τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ὁ ἄγγελος, καὶ αὐτὸς ἀπέστειλεν αὐτόν, διότι αὐτὸς εἶνε ὁ Κύριος ὁ Θεός. Τὸ Ἄποκ. 22:16 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν στίχ. 6 εἶνε λαμπρὰ ἀπόδειξις τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ.

Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 15:12 ἐδείχθη, ὅτι ἐν τῇ φράσει «ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί» ἡ λέξις «ῥίζα» σημαίνει «βλαστὸς» (Ἰδὲ σελ. 251-252). Ὅπως δ' ἐν τῇ φράσει ἐκείνῃ, οὕτω καὶ ἐν τῇ φράσει τοῦ παρόντος ἐδαφίου «ἡ ῥίζα Δαβίδ» ἡ λέξις «ῥίζα» σημαίνει «βλαστὸς» καὶ οὕτως ἔπρεπε νὰ μεταφράζεται ἡ λέξις αὕτη. Ἐσφαλμένως ὅμως οἱ μεταφρασταὶ ἀφήνουν τὴν λέξιν ἀμετάφραστον, ἢ τὸ «ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα Δαβίδ» ἐξηγοῦν «ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴν ῥίζαν τοῦ Δαβίδ». Ἐπίσης τινὲς ἀφήνουν ἀμετάφραστον τὴν λέξιν «γένος», ἢ ὁποία σημαίνει «γόνος, ἀπόγονος».

Μεταφράζομεν:

«Ἐγὼ ὁ Ἰησοῦς ἔστειλα τὸν ἄγγελόν μου, ἵνα ἀναγγεῖλῃ ταῦτα εἰς σᾶς διὰ τὰς ἐκκλησίας. Ἐγὼ εἶμαι ὁ βλαστὸς καὶ ὁ ἀπόγονος τοῦ Δαβίδ, τὸ ἄστρον τὸ λαμπρὸν τὸ πρωινό».

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ λέξις «ῥίζα», ἐκτὸς τοῦ παρόντος χωρίου καὶ τοῦ Ῥωμ. 15:12, εἰς τὸ ὁποῖον παρεπέμψαμεν, πρέπει νὰ μεταφράζεται «βλαστὸς» καὶ ἐν Ἄποκ. 5:5. Βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου (σελ. 560).

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ
ΣΗΜΑΣΙΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

- ἀγαπητός:** υἱός, 24. μονογενής, 24.
- ἄγγελος:** κήρυξ, 377, 378. *ᾧφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν:* ἐφά-
νη εἰς κήρυκας, ἐκηρύχθη εἰς τὰ ἔθνη, 377, 378.
- ἀγιάζω:** τιμῶ, δοξάζω, 100. ἐκλέγω, “ξεχωρίζω”, καθιερώνω, 477.
- ἀγίασμα:** δόξα, 99, 100.
- ἀγιασμός:** ἡ πρᾶξις δι’ ἧς τὸ “Ἅγιον Πνεῦμα ἐξέλεξεν, “ἐξεχώρισεν”
ἐκ τοῦ κόσμου καὶ καθιέρωσεν ἐν τῇ πίστει τοὺς ἐκλεκτούς,
477.
- ἀγνίζομαι:** ἀφιερώνομαι, 205.
- ἀγνισμός:** ἀφιέρωσις, τελετὴ ἀφιέρωσης, 205.
- ἀγνοῶ:** ἀπορρίπτω, 187, 239, 277, 278, 296, 297. ἁμαρτάνω, 413.
- ἀδικία:** ψεῦδος, 368-369. κακόν, ἀσέβεια, κακοθήθεια, φαυλότης,
501. ἡ παράβασις τοῦ δικαίου, τὸ ἀδίκημα, ἡ παράβασις τοῦ
νόμου, ἡ ἀνομία, 544. *πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν, καὶ ἐστὶν
ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον: πᾶσα παράβασις τοῦ δικαίου εἶνε
ἁμαρτία, ἀλλ’ εἶνε ἁμαρτία ὄχι πρὸς θάνατον,* 541, 544.
- ἄδικος:** ψευδής, 369.
- ἄδίκως:** ψευδῶς, 369.
- αἰρῶ:** θανατώνω, 53. *ὄφεις ἀροῦσι:* θὰ θανατώνουν ὄφεις, 53.
- αἰσχρότης:** ἡ ἀναίδεια, τὸ ἄσεμνον, 321.
- αἰσχύνη:** ἀσχημία, 545, 559.
- αἰών:** βίος, ζωή, 29, 43.
- ἀλήθεια:** ἀγαθόν, καλόν, 142, 143.
- ἀλισγημα:** τροφή, 191-192. *τὰ ἀλισγήματα τῶν εἰδώλων:* αἱ εἰδωλι-
καὶ τροφαί, τὰ εἰδωλόθυτα, 192.
- ἀλισγῶ:** τρέφω, 192.
- ἀλλά:** δέ, 51. ναί, μάλιστα, 289.
- ἀλλοτρία:** πόρνη, μοιχαλῖς, 486, 487.
- ἀλλοτριεπίσκοπος:** μοιχός, 486, 487.
- ἀνακρίνω:** ἐννοῶ, γνωρίζω, κατανοῶ, ἐρμηνεύω, “καταλαβαίνω”,
257.
- ἀνάληψις:** θάνατος, 88, 89.

- αναφέρω.** *ἀνερέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.* ἀναβιάσας τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαὰκ εἰς τὸ θυσιαστήριον, 471, 473.
- ἀνέχομαι:** βαστάζω, κρατῶ, 466. *ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως:* κρατεῖτε τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας, διατηρεῖτε αὐτὸν εἰς τὴν διάνοιάν σας, 466, 467.
- ἀντέχομαι:** κατέχω, γνωρίζω, 397. *ἀντεχόμενος:* κατέχων, γνωρίζων, 397.
- ἀντιλέγω:** ἀντιτίθεμαι, ἀνθίσταμαι, ἀντιδρῶ, ἀντιπράττω, 188. *ἀντέλεγον... ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες:* ἀντέδρων... ἀντιλέγοντες καὶ ὑβρίζοντες, 188.
- ἀπάτη:** ἡδονή, ἀπόλαυσις, 29, 44-45. *αἰσχρὰ διασκεδάσις, ἀκολασία,* 502. *ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου:* ἡ ἀπόλαυσις τοῦ πλούτου, 29, 45.
- ἀπατῶ:** προκαλῶ εὐχαρίστησιν, θέλω, παρέχω ἀπόλαυσιν, 44.
- ἀπειθῶ:** ἀπιστῶ, 479.
- ἀπειλή:** ὀργή, μένος, ἀγανάκτησις, 181. ὀργή, 182. *προσβολή, πλήγμα,* 481. *ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου:* περισσότερον πνέων μένεα καὶ ὀργήν, 182.
- ἀπειλῶ:** τιμωρῶ, ἐκδικοῦμαι, 481.
- ἀπελεγμός:** ἀνασκευή· ἀποδοκιμασία πράγματος, τὸ ὁποῖον ἐλέγχεται ἢ τοὶ ἀποδεικνύεται μάταιον, 199. *εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν:* νὰ καταστήσῃ νὰ θεωρηθῇ μάταιον· νὰ περιφρονηθῇ· νὰ δυσφημηθῇ· νὰ ἐξουθενωθῇ· ἢ, καλλίτερον, νὰ περιέλθῃ εἰς ἀχρηστίαν· ν' ἀχρηστευθῇ· νὰ καταργηθῇ, 199.
- ἀπλότης:** ἀπονηρευσία, ἀφώτης, 303.
- ἀπολλύω.** *ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι (ὁ Πατήρ) μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ:* πᾶν, τὸ ὁποῖον μοὶ ἔδωσεν (ὁ Πατήρ), νὰ μὴ ἀφήσω νὰ χαθῇ ἀπ' αὐτόν, 130-131.
- ἀπολόγημα:** ὑπόθεσις πρὸς ἐκδίκασιν, ὑπόθεσις δίκης, 395.
- ἀπολογία:** δίκη, 324, 394. *εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι:* εἶμαι ὑπόδικος διὰ τὸ εὐαγγέλιον, 324. *ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία οὐδεὶς μοι συμπαρεγένετο:* κατὰ τὴν πρώτην δίκην μου οὐδεὶς συμπαρεστάθη εἰς ἐμέ, 394, 395.
- ἀπολογοῦμαι:** δικάζομαι, δικολογῶ, 395.
- ἀπορία:** φόβος, 107.
- ἀποψύχω:** λιποθυμῶ, ἀποθνήσκω, 108-109.
- ἀρετή:** ἔπαινος, 492, 494. ἀνδρεία, 493, 494.
- ἄρπαξ:** ἐκβιαστής, 261.
- ἀσπάζομαι:** ἀγαπῶ, ἔχω στοργήν, 16. ✓
- ἀσφάλεια:** ἀλήθεια, 55-56.
- ἀσφαλές:** ἀλήθεια, 56.

αυθάδης: υπερήφανος, υπερόπτης, άλαζών, 396.

βαθμός: υπόληψις, 375. *βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται καὶ πολλὴν παρρησίαν:* ἀποκτοῦν μεγάλην υπόληψιν καὶ πολλὴν ἐκτίμησιν, 375, 376.

βαπτίζομαι: λούομαι, πλύνομαι, νίπτομαι, καθαρίζομαι, 279-280. *βαπτίζεσθαι ἀπὸ νεκροῦ:* υποβάλλεσθαι εἰς κάθαρσιν ἐξ αἰτίας νεκροῦ, διότι ἤγγισε νεκρόν, 280. *βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν:* υποβάλλεσθαι εἰς κάθαρσιν ἐξ αἰτίας τῶν νεκρῶν, 281.

βαροῦμαι. *μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ:* μήπως αἱ ψυχαὶ σας καταληφθοῦν ὑπὸ ὕπνου ἐξ αἰτίας κραιπάλῃς καὶ μέθῃς, 110.

βέβηλος: καταφρονητής, 455.

βρῶσις: σκώληξ, 17.

Γαλιλαία. *οἱ δὲ ἔνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:* οἱ δὲ ἔνδεκα μαθηταὶ μετέβησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος δηλαδή, τὸ ὁποῖον ὠρίσεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. Ἐνταῦθα Γαλιλαία (ἢ Μικρὰ Γαλιλαία) εἶνε ὕψωμα ἐξω τῆς Ἱερουσαλήμ, ὄχι ἡ ἐπαρχία Γαλιλαία, 39, 42.

γάρ: δέ, 47, 50, 87, 109, 210, 223, 274, 288, 292, 322, 343, 373, 392, 455, 457, 459-460, 485, 497. δηλαδή, 124, 208, 288. καί, 208. ναί, 262, 263. πράγματι, ναί, 290. ἀλλά, 336. μάλιστα, 411. λοιπόν, 421.

γένος: ἀπόγονος, 579. *ἡ ρίζα καὶ τὸ γένος Δαβὶδ:* ὁ βλαστὸς καὶ ὁ ἀπόγονος τοῦ Δαβὶδ, 579.

γινώσκω: πείθομαι, 136, 147. θέλω, ἀγαπῶ, 301. ἀγαπῶ, 426. *πεπιστευκάμεν καὶ ἐγνώκαμεν:* ἔχομεν πιστεύσει καὶ πεισθῆ, 136. *ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε:* διὰ νὰ πεισθῆτε καὶ πιστεύσητε, 147. *γνῶθι τὸν Κύριον:* ἀγάπησον τὸν Κύριον, 426.

γνώμη: θέλησις, 301.

γνώσις: θέλησις, θέλημα, 300.

γνωστός: ἀποφασισμένος, 476.

γογγύζω: σχολιάζω, κάνω σχόλια, 60, 132, 134, 137, 138.

γογγυσμός: σχολιασμός, σχόλια, 137.

δέ: ναί, 30, 46, 130, 131, 156, 157, 168, 234. *διὰ τοῦτο,* 38, 224, 254, 255, 492. προσέτι, ἀκόμη, ἐπίσης, 144, 153. ἐπίσης, 257. καὶ (οὕτως) 375.

δεῖ: μέλλει, πρόκειται, 564.

δέχομαι: ξενοδοχῶ, φιλοξενῶ, 21.

διά: εἰς, 169, 170, 171, 172. ἡ πίστις ἢ δι' αὐτοῦ: ἡ πίστις ἢ εἰς αὐτόν, 169, 170, 171, 172. τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς: τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξαν καὶ ἔπαινον, 491-492. οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος: αὐτός εἶνε, ὁ ὁποῖος ἦλθε μὲ σχέσιν πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα· αὐτοῦ ἡ ἀποστολὴ συνδέεται πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, 522, 526, 527.

διακρίνω: τιμῶ, 270.

διαφθείρω. διεφθαρμένος: ἀπατηλός, 302.

διαφθορά: παγίς, ἀπάτη, 303.

διδάσκω: κάνω δεκτόν, δέχομαι, ἀποδέχομαι, 30, 31. διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων: παραδεχόμενοι διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐντολαὶ ἀνθρώπων· ἢ, ἀκολουθοῦντες, ἐφαρμόζοντες, τηροῦντες διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐντολαὶ ἀνθρώπων, 30-31, 46.

διέρχομαι: ζῶ, 183. διήλθεν εὐεργετῶν: ἔζησεν εὐεργετῶν, 183, 184.

δίκαιος: ἐλεήμων, εὐσπλαγχνος, 81. εὐσπλαγχνος, 96.

δικαιοσύνη: δόξα, 19, 64, 65, 66, 574. δικαίωσις, 145. ἀρετὴ, ἀγαθόν, καλόν, 226. τελειότης, 505, 506.

δικαιῶ: δοξάζω, 62, 63, 574. ἐπαινῶ, 63. ἔχω ἐν τιμῇ, τιμῶ, 64. τιμῶ, δοξάζω, 64.

δικαίωμα: δόξα, 64, 574, 575. δικαίωσις, ἱκανοποίησις, 433. μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι καὶ δικαίωμασι σαρκός... ἐπικείμενα: μόνον χάριν τροφῶν καὶ ποτῶν καὶ ἱκανοποιήσεων τῆς σαρκός... ἐπιβαλλόμενα, 430, 434. τὸ γὰρ θύσσεινον τὰ δικαίωματα τῶν ἁγίων ἐστί: ἡ δὲ λινῆ στολὴ σημαίνει τὰς δόξας τῶν ἁγίων, 574, 575.

διστάζω: φοβοῦμαι, 41. οἱ δὲ ἐδίστασαν: τινὲς δὲ ἐφοβήθησαν, 41, 42.

δοκῶ: ἀρέσκει εἰς ἐμέ, ἀρέσκομαι, 9, 49, 269.

δόλος: κακόν, 480, 482.

δόξα: δύναμις, 220. λάμπις, 287. πλοῦτος, 576, 577, 578. δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ: ἀποδοὺς δύναμιν εἰς τὸν Θεόν, ἀναγνωρίσας τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, 220, 221.

δύναμις: θαῦμα, θαυματουργία, 368. ἡ οἰκονομικὴ δύναμις, τὰ ἀγαθά, 561. πλοῦτος, 572, 573.

ἐγκαινίζω: δημιουργῶ, 436. ἦν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδόν: τὴν ὁδόν, τὴν ὁποῖαν ἐδημιούργησε, διήνοιξε, χάριν ἡμῶν, 436.

ἐγκράτεια: ἄσκησις, ἐφαρμογή, 493, 494.

- ἐγκρατεύομαι:** ἀσκοῦμαι, 264-265, 493. ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται: ὁ ἀθλητὴς πάντοτε ἀσκεῖται, 265, 266.
- ἐγκρατής:** ὁ παιδεύων ἑαυτόν, 265. κάτοχος, γνώστης, 397. ἡσκημένος, γυμνασμένος, 493.
- ἐθελοθησκεία:** ἡ ἀρέσκεια εἰς τὸ θρησκεύειν, ἡ θρησκευτικότης, ἡ εὐσέβεια, 355.
- εἰ:** ἐπειδή, 80.
- εἰρήνη:** εὐτυχία, 224.
- εἰς.** εἰς ὄνομα προφήτου (ἢ δικαίου ἢ μαθητοῦ): διὰ τὴν ιδιότητα τοῦ προφήτου (ἢ τοῦ δικαίου ἢ τοῦ μαθητοῦ): λόγῳ τῆς ιδιότητος τοῦ προφήτου (ἢ τοῦ δικαίου ἢ τοῦ μαθητοῦ), 22.
- ἔκδικος:** ἐξουσιοδοτημένος, 246. εἰς ὄργην ἔκδικος: ἐξουσιοδοτημένη (ἐνν. ἡ ἐξουσία) διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τιμωρίαν, 246.
- ἐκφέρω:** ἐκκομίζω πρὸς ταφήν, κάνω τὴν ἐκφοράν, 174, 175.
- ἐλέγχω:** τιμωρῶ, 550. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας: ποῖος ἐξ ὑμῶν δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι λέγω ἁμαρτωλὸν τι; 143.
- ἐλπίς:** πεποίθησις, 218, 285. πεποίθησις, βεβαιότης, 263. ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσε: μὲ πεποίθησιν ἐπίστευσεν, ἀκραδάντως ἐπίστευσεν, 219. ἐπ' ἐλπίδι: βεβαίως, ἀσφαλῶς, 263.
- ἐλύμας:** μάγος, 185.
- ἔμπροσθεν.** ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν: ἔχει προηγηθῆ ἔμοῦ, διότι ὑπῆρχε πρὸ ἐμοῦ, 117-118, 122.
- ἐν.** ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: πολλὸ μικρὸς θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· πολλὸ ἀνεπαρκῆς θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀνάξιος θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, 14. μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: μέγας ἢ ἐπαρκῆς ἢ ἄξιος θὰ εἶνε διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, 14. ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρίνῃ ὁ Θεός: διὰ τὴν ἡμέραν, ὅταν θὰ κρίνῃ ὁ Θεός, 213.
- ἐνοχλῶ:** προσβάλλω, πλήττω, “κτυπῶ”, “κεντῶ”, 454.
- ἐνώπιον.** χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων: χαρὰ γίνεται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων· χαίρουν οἱ ἄγγελοι, 104.
- ἐξουσία:** δύναμις, 52.
- ἐπαγγελία:** τὸ ὑπεσχημένον, 447.
- ἐπάγγελμα:** τὸ ὑπεσχημένον, τὸ ὑπεσχημένον ἀγαθόν, 492.
- ἐπιγινώσκω:** γνωρίζω, μαθάνω, 55. γνωρίζω, 173. παραδέχομαι, ἀποδέχομαι, 277, 296. ἀναγνωρίζω, τιμῶ, 278.
- ἐπεικτής:** συγκαταβατικός, συγγνωμονικός, ἀνεξίκακος, ἥπιος, πρᾶος, 372. ἀνεξίκακος, πρᾶος, 400, 402.
- ἐπιθυμία:** ἡδονή, ἀπόλαυσις, 45.

ἐπιφάνεια: λαμπρότης, λάμψις, 368. *τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας:* μετὰ τὴν λάμψιν τῆς δυνάμεως, 368, 370.

ἐρευνᾶ: γνωρίζω, 230.

ἔρχομαι: ἀνίσταμαι, 282, 309. *ποιῶ δὲ σῶμα ἔρχονται;* καὶ μετὰ ποῖον σῶμα ἀνίστανται; 282. *καὶ ἔλθων εὐηγγελίσαστο εἰρήνην:* καὶ ἀναστὰς ἀνήγγειλεν εἰρήνην, 309, 311.

ἔστηκα: εἶμαι, εὐρίσκομαι, ὑπάρχω, 121-122, 160.

ἔστώς εἰμι: εἶμαι, εὐρίσκομαι, ὑπάρχω, 160, 161, 179.

ἔτι: ἐπὶ πλεόν, περισσότερον, 180.

εὐδοκῶ: ἐκλέγω, 24, 497. *εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου:* εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωσα τὴν προτίμησίν μου· εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωσα τὴν ἐκλογὴν μου· τὸν ὁποῖον ἐξέλεξα, 24. *εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα:* τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἐξέλεξα, 497, 498.

εὐπερίστατος. ἡ εὐπερίστατος ἁμαρτία: ἡ εὐκόλως πολιορκοῦσα ἁμαρτία· ἡ ἰσχυρῶς περισφίγγουσα ἁμαρτία, 450-451.

εὐρίσκω: σφίζω, 20, 34.

εὐφραίνομαι: κάνω συμπόσιον, εὐωχοῦμαι, 567.

εὐχαριστία: δοξολογία, 322. εὐχαρίστησις, προθυμία, χαρά, 361. *γρηγοροῦντες... ἐν εὐχαριστίᾳ:* ἀγρυπνοῦντες... μετὰ χαρᾶς, 361.

ἐφίσταμαι: διδάσκω, 391. *ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως:* δίδαξε εἰς χρόνον εὐκαιρίας καὶ μὴ εὐκαιρίας, 390, 391.

ἕως: ἀλλά, 12, 26, 84. *ἕως εἰς Βηθανίαν:* πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Βηθανίας, 113-114.

ζηλῶ: μισῶ, 474-475.

ζημιούμαι: χάνω, 87.

ζῶ. ὁδὸς ζῶσα: ὁδὸς αἰωνία, 437, 438.

ἡμέρα: ἡ ἡμέρα γενικῶς, ὄχι ἡ ἡμέρα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν νύκτα, 577. ἡ ἐν ἡμέρᾳ τρυφή: ἡ ἐφήμερος ἀπόλαυσις, 502, 503. *καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας:* καὶ αἱ πύλαι τῆς δὲν θὰ κλεισθοῦν οὔτε μίαν ἡμέραν, 577, 578.

ἡμίθνητος: κατὰ τὸ ἡμισυ νεκρός, ἡμιθανής, ἡμίνεκρος, “μισοπεθαμένος”, 221.

ἦχος: ὕψωσις, 108.

ἦχῶ: ἀναστατοῦμαι, ἐξεγείρομαι, ὕψομαι, 107-108. *συναχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἡχούσης θαλάσσης καὶ σάλου:* ἀγωνία τῶν ἐθνῶν ἐκ τοῦ φόβου τῆς ἀνυψουμένης θαλάσσης καὶ τῆς ἀναταραχῆς, 108, 109.

θαυμάζω: φοβοῦμαι, 569.

θαυμαστός: φοβερός, 569.

θλίβομαι: εὐρίσκομαι εἰς κατάστασιν ἀνεχείας, πένομαι, δυστυχῶ, 381. *εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν:* ἐὰν ἐβοήθησεν ἐνδεεῖς, 381, 382, 445.

θλίψις: ἔλλειψις ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἔνδεια, πτωχεία, πενία, 381, 445.

θνητός: νεκρός, 221, 222, 227, 228, 290, 291.

ιδιώτης: ὁ ἔχων ἄγνοιαν, ὁ ἄπειρος ἢ ἄμοιρός τινος, ὁ ἀμαθής, 173.

ἴλωσ: μὴ γένοιτο, 32. *Ἰλωός σοι:* μὴ γένοιτο εἰς σέ· μὴ γένοιτο· ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ· ὄχι, 32.

ἴστημι ἢ ἰστῶ: δίδω ἰσχύν, ἀποδίδω ἰσχύν, ἀναγνωρίζω ἰσχύν, 215. δίδω ἰσχύν, ἐπιβάλλω, 239. δίδω ἰσχύν, 429, 434, 435. *νόμον ἰστῶμεν:* ἀναγνωρίζομεν τὴν ἰσχύν τοῦ νόμου, ἀναγνωρίζομεν τὸ κῦρος τοῦ νόμου, 215.

ἴωμαι: συγχωρῶ, 28, 152, 209.

καί: οὐ μόνον ἀλλὰ καί, ἀλλὰ καί, 92. μάλιστα, 146. ἐπίσης, 235, 316, 578. ναί, 169, 352, 508, 564. διότι, 474. διὰ τοῦτο, διὰ τοῦτο καί, 535. ἀλλά, 544. *ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε:* ἐπιθυμεῖτε, διότι δὲν ἔχετε, 475. *φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν:* ἀντιπαθεῖτε καὶ μισεῖτε, διότι δὲν δύνασθε νὰ ἐπιτύχετε, 475. *ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ... καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ:* διότι τρεῖς εἶνε οἱ μαρτυροῦντες εἰς τὸν οὐρανόν... διὰ τοῦτο καὶ τρεῖς εἶνε οἱ μαρτυροῦντες εἰς τὴν γῆν, 535, 538. *καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον:* ἀλλ' εἶνε ἁμαρτία ὄχι πρὸς θάνατον, 544.

καλός: ὠφέλιμος, 370, 371.

καλοῦμαι: ἔρχομαι εἰς τὴν ὑπαρξιν, 309.

καλῶ: ὀνομάζω, 217. *καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα:* καὶ ὀνομάζοντος τὰ ἀνύπαρκτα ὡς ἐὰν ὑπῆρχον ἤδη, ὡς ὑπαρκτά, 216-218.

καρδία: νοῦς, 27-28, 209. ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, 412.

κατασκευάζω: προορίζω, 58. *ἐτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον:* νὰ ἐτοιμάσῃ διὰ τὸν Κύριον λαὸν προωρισμένον, λαὸν μὲ προορισμόν, 58-59.

καταστρηγιῶ: κορέννυμαι, αἰσθάνομαι κόρον, “μπουχτίζω”, 573.

καταφεύγω (ἀπολύτως): ἀναζητῶ καταφύγιον, 417.

κατέναντι. *ὅς ἐστι πατήρ πάντων ἡμῶν... κατέναντι οὗ ἐπίστευσε Θεοῦ: ὁ ὁποῖος εἶνε πατήρ ὄλων ἡμῶν... ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευσεν,* 216, 217-218.

κατηχοῦμαι (περί τινος): πληροφοροῦμαι (περί τινος). *ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν:* διὰ νὰ μάθης τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, περὶ τῶν ὁποίων ἐπληροφορήθης, 56-57.

καύχημα: πεποίθησις, 407.

κεραία: γραμμὴ, 12. *ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου:* ἓν ἰῶτα ἢ μία γραμμὴ δὲν θὰ ἀκυρωθῇ ἐκ τοῦ νόμου· οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον θὰ ἀκυρωθῇ ἐκ τοῦ νόμου, 12.

κοσμικός. *ἅγιον κοσμικόν:* τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον ἐσυμβόλιζε τὸν κόσμον, ἦτοι τὸ πρῶτον μέρος τῆς σκηνῆς, 428.

κρίμα: εὐσπλαγχνία, ἔλεος, ἐλεημοσύνη, 81. ποινή, τιμωρία, πάθος, πάθημα, 112. *οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ:* οὔτε σὺ φοβεῖσαι τὸν Θεόν, ἂν καὶ ὑφίστασαι τὸ αὐτὸ πάθος; 111-112.

κρίνω: δικαίωνω, 145. τιμῶ, 247. θέλω, 256. δικαίωνω, σφῶζω, 463. *ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων:* ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ δικαίων· ὑπάρχει ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ (τὴν δόξαν μου) καὶ μὲ δικαίωνει (παρέχων εἰς ἐμὲ τὴν δόξαν), 145.

κρίσις: εὐσπλαγχνία, ἔλεος, 25. εὐσπλαγχνία, ἔλεος, ἐλεημοσύνη, 81. τιμὴ, 248. κρίσις, πρᾶξις τοῦ κρίνειν, 383. *καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ:* καὶ θὰ κηρύξῃ ἔλεος εἰς τὰ ἔθνη, εἰς τοὺς ἐθνικούς, 25-26. *ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος τὴν κρίσιν:* ἀλλὰ θὰ κάνῃ τὴν εὐσπλαγχνίαν νὰ νικήσῃ, 26. *οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει:* θὰ οἰκονομήσῃ τὰ πράγματα διὰ νὰ κάνῃ ἔλεος, 81. *προάγειν εἰς κρίσιν:* ὀδηγεῖν ἐκ τῶν προτέρων εἰς σχηματισμὸν κρίσεως, 383-384.

κριτής: “δικαιωτής”, 145, 463, 465.

κτῶμαι: ἔχω, 363. *τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ:* νὰ ἔχῃ τὸ σῶμά του καθαρὸν, 362, 364.

λογισμός: τὸ λογικόν, ὁ νοῦς, ἡ διάνοια, 212, 209. *καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων:* καὶ αἱ διάνοιαι τῶν ἴστανται μεταξὺ αὐτῶν κατήγοροι ἢ καὶ συνήγοροι εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις. 212, 214.

λόγος: πρᾶγμα, 56, 233. εἰς τὰς φράσεις, αὐτόπται καὶ ὑπηρεταί γε-
νόμενοι τοῦ λόγου, καί, ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, πρό-
κειται περὶ τοῦ ἐνυποστάτου λόγου, τοῦ Λόγου ἢ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ, 54-55, 408, 410-411. λόγον συντελῶν καὶ συντέμνων:
πρᾶγμα ἀποφασίζει καὶ ὀρίζει, 234, 237. πρὸς δὲ ἡμῖν ὁ λό-
γος: περὶ τοῦ ὁποῖου ἡμεῖς θὰ δώσωμεν λόγον, 408, 411,
412.

λύω: καταργῶ, ἀπορρίπτω, 13.

μαθητής: ἀκροατής, 133.

μαρτύριον: δόξα, 66.

μάρτυς: βλέπων, παρατηρητής, θεατής, 450. τοσοῦτον ἔχομεν περι-
κείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων: ἔχομεν περὶ ἡμᾶς μέγα
πλήθος θεατῶν· περιβάλλει ἡμᾶς μέγα πλήθος θεατῶν, 450,
453.

μάταια: τὰ εἰδωλα, 190.

μάτην: ψευδῶς, 30, 46.

μεγαλειότης: τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν εἰδωλολατρι-
κὴν ἀντίληψιν ταυτίζεται μὲ τὴν θεότητα, 200. μεγάλη δύνα-
μις, ἔνδοξος δύναμις, 496. καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα
αὐτῆς: νὰ κρημνισθῆ ἡ μεγαλειότης αὐτῆς, τὸ ἄγαλμα, ἡ θε-
ότης, 200.

μετάνοια: μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὔρε: διότι δὲν ἐπέτυχε νὰ γίνῃ
δεκτὴ ἡ μετάνοιά του· διότι ἡ μετάνοιά του δὲν ἔγινε δεκτὴ,
456, 457.

μιαίνω: δηλητηριάζω, 454.

μισῶ: ἀπαρνοῦμαι, 103, 150.

νίκος. εἰς νίκος: διαπαντός, 283. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος: κα-
τεβροχθίσθη ὁ θάνατος διαπαντός, 283, 284.

νόημα: νοῦς, διάνοια, 212, 299, 303.

νόμιμος: ὀρθός, 371. νόμιμα: οἱ κόποι, οἱ μόχθοι, τὰ ἐκ τῆς σκληρᾶς
ἐργασίας ἀγαθά, 387, 388. νόμιμον: ἔργον, ἐργασία· δόσις,
μερίδιον τροφῆς· τὰ αὐτάρκη, τὰ ἀπαραίτητα ὑλικά ἀγαθά,
387.

νομίμως: ὀρθῶς, 371. σκληρῶς, 386, 388. νομίμως ἀθλεῖν: σκληρῶς
ἀγωνίζεσθαι, 386, 388.

νομοθετῶ: στηρίζω, στερεώνω, 419, 420. ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νε-
νομοθέτητο: διότι ὁ λαὸς εἶχε στηριχθῆ εἰς αὐτήν (τὴν ἰε-
ρωσύνην), 420, 421.

νουθετῶ: διδάσκω, 253, 365. διδάσκω, διαφωτίζω, 342, 360.

- ὀδός.** ὀδός ζῶσα: ὀδός αἰωνία, 437, 438.
- οἶδα:** ἀγαπῶ, 426, 427. ἔχω τὴν πεποίθησιν, 539, 540.
- ὀμοιοπαθής:** τῆς αὐτῆς φύσεως μετ' ἄλλου, 189.
- ὀμοιω:** μορφῶ, δίδω μορφὴν, 236, 237. καταστρέφω, ἀφανίζω, 236, 237. ὡς *Γόμορρα ἂν ὀμοιώθημεν*: θὰ ἠφανίζόμεθα ὅπως τὰ Γόμορρα, 237.
- ὀμοίωμα:** μορφή, 236.
- ὀμοίωσις:** μορφή, 236.
- ὄνομα:** ιδιότης, 22, 185. πολλάκις ἡ λέξις ὄνομα χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ προσώπου, 52. δύναμις, 52. ἐν τῷ ὀνόματί μου *δαιμόνια ἐκβαλοῦσι*: δι' ἐμοῦ θὰ ἐκβάλλουν δαιμόνια, ἢ, διὰ τῆς δυνάμεώς μου θὰ ἐκβάλλουν δαιμόνια, 52.
- ὄρασις:** μορφή, ἐμφάνισις, 563. οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὄρασει: οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους κατὰ τὴν ἐμφάνισιν, 563.
- ὄταν:** θά, 241, νά, 241.
- ὄτι:** καί, 234. βεβαίως, ὅπωςδῆποτε, ἐξάπαντος, 250, 251. ἐάν, 510, 515, 516, 517, 518, 519, 520-521; 521-522. διό, διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 124, 127, 128, 140, 154, 164, 165, 166, 298. καίτοι, ἂν καί, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 111, 142, 288, 554, 557, 559. ἀντιθέτως, ἐνῶ: 155, 156. μόνον, ἀπλῶς, 125, 126. ὅτι ἠγάπησε πολὺ: διὰ τοῦτο ἠγάπησε πολὺ, 69-70. ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ: ἐάν, καθὼς εἶνε ἐκεῖνος, εἶμεθα καὶ ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν τὸν κόσμον, 508, 515.
- ὄν:** δέ, 12, 35, 48, 59, 132, 133, 428. ἀλλά, 162, 265, 284, 285, 371.
- πάλιν:** ἐν τούτοις, παρὰ ταῦτα, 162.
- πάντα:** πάντοτε, 201, 203, 264, 265, 266, 267-268, 268-269, 273, 274, 379, 380.
- πάντως:** βεβαίως, 260-261.
- παραβολή:** παροιμία, θρῦλος, τιμή, δόξα. ὅθεν καὶ ἐν παραβολῇ αὐτὸν ἐκομίσατο: διὰ τοῦτο ἔλαβεν αὐτὸν πάλιν, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον, ὥστε ἔγινε παροιμιώδης, θρυλικός· ἢ, ἔλαβεν αὐτὸν ὀπίσω ἐν δόξῃ, μετὰ δόξης, ἐνδοξον, 442, 443.
- παραδίδωμι:** φυλακίζω, 10, 42, 500. παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένων: ἐφυλάκισε καὶ κρατοῦνται διὰ νὰ δικασθοῦν, 500-501.
- παραιτοῦμαι:** ἀρνοῦμαι. ἔχε με παρητημένον: νὰ μὲ θεωρῆς ἀπηλλαγμένον, μὴ δυνάμενον νὰ μετάσχῳ· νὰ μὴ με ὑπολογίσῃς (μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων), 102.

- παρακαλῶ:** λέγω, διδάσκω, 59-60. τιμῶ, ὁμιλῶ εὐφήμως, τιμητικῶς, 259. τιμῶ, 275, 276. ἐπευφημῶ, 276. ἀπευθύνω τὸν λόγον, ὁμιλῶ, φωνάζω, κηρύττω, 295. ὁμιλῶ, 380, 381. λαλῶ, κηρύττω, 385. διδάσκω, 398, 399, 400. διδάσκω, κηρύττω, 488. *βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν: ἐνῶ δυσφημούμεθα, ὁμιλοῦμεν εὐφήμως, 258, 260. ἵνα ... πάντες παρακαλῶνται: διὰ τὰ ... τιμῶνται ὅλοι, 274, 276.*
- παρακλήσις:** λόγος, κήρυγμα, διδασκαλία, 385. διδασκαλία, 465, 467.
- παρακλήτος:** ἐπαινέτης, 276.
- παρατίθεμαι:** διδάσκω, λέγω, 193. διδάσκω, λαλῶ, λέγω, 194.
- πάροινος:** βίαιος, παράφορος, ὀργίλος, ἐπιθετικός, 372. βίαιος, παράφορος, 396, 398.
- παροινῶ:** φέρομαι ὡς ὁ μεθύων, διατελῶ ἐν παροξυσμῶ, παραφέρωμαι, φέρομαι ἀτάκτως καὶ βιαίως, ἐναντιοῦμαι, ἐπιτίθεμαι, 372.
- παρουσία:** δύναμις, 367, 368, 370. δύναμις, ἰσχύς, 495, 496. *τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας: μετὰ τὴν λάμπιν τῆς δυνάμεως, 368, 370. οὗ ἔστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ: αὐτοῦ ἡ δύναμις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ, 368, 370.*
- παρησιᾶ:** βεβαιότης, 167, 407, 539, 540. τὸ ὁμιλεῖν, ἡ ἱκανότης τοῦ ἐκφράζεσθαι, τὸ "λέγειν", ἡ εὐφράδεια, ἡ εὐγλωττία, 173. τιμῆ, 208, 325. ἐλευθερία, 285, 286, 312, 345, 436, 438. τιμῆ, ὑπόληψις, ἐκτίμησις, 375, 376. *βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται καὶ πολλὴν παρησιᾶν: ἀποκτοῦν μεγάλην ὑπόληψιν καὶ πολλὴν ἐκτίμησιν, 375, 376.*
- παρησιάζομαι:** ὁμιλῶ, κηρύττω, 173. τιμῶμαι, 208. *παρησιαζόμενος λαλῶ: τιμώμενος ὁμιλῶ· ἔχω τὴν τιμὴν τὰ ὁμιλῶ, 208.*
- πάσχω:** ἀποθνήσκω, 194.
- παχύνω:** πωρῶνω, θολῶνω, σκοτίζω, 28. *ἐπαχύνθη ἡ καρδία: ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς, ἡ διάνοια, 28, 209.*
- πειράζομαι:** δοκιμάζομαι, βασανίζομαι, 444.
- πεῖσμα:** ἀνυπακοή, 307.
- πεισμονή:** ἀπειθεια, 306, 307.
- πεποιθήσις:** ἀσφάλεια, 312. *ἐν πεποιθήσει: ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀσφαλῶς, 312, 313.*
- περί:** ἐξ αἰτίας, 439. *περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων εὐλαθηθεῖς: ἐξ αἰτίας πραγμάτων, τὰ ὅποια δὲν ἔβλεπεν ἀκόμη, φοβηθεῖς· ἢ, φοβηθεῖς διὰ πράγματα, τὰ ὅποια ἀκόμη δὲν ἔβλεπε, 439, 441.*

περιέρχομαι. περιήλθον ἐν μηλωταῖς: ἐνεδύθησαν δέρματα προβάτων, 444.

περίψημα: ἀνάξιος, ἀπόβλητος, ἀπόρριμμα, 259.

πικρία. ρίζα πικρίας: δηλητηριώδης ρίζα, 454.

πίπτω: ἐκπίπτω, χάνω τὴν σωτηρίαν, 409. φονεύομαι, θανατώνομαι, ἀποθνήσκω, 566. ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέση τῆς ἀπειθείας: διὰ νὰ μὴ ἐκπέση κανεῖς (τῆς σωτηρίας) ἐξ αἰτίας τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος ἀπειθείας, 409, 412.

πίστις: ζῆλος, 374, 375. ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ: διὰ τὸν ζῆλον χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, 374, 376.

πλανήτης: σκοτεινός, 546. ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετήρηται: εἶνε σκοτεινοὶ ἀστέρες, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ βαθὺ σκότος διατηρεῖται πάντοτε, 545, 546, 547, 548.

πλανῶμαι: ἐκτρέπομαι, 413.

πλατεῖα: ὁδός, δρόμος, 26.

πλεονέκτης: ἀνώμαλος, 261, 320.

πλεονεκτῶ: διαπράττω ἀνωμαλίαν, 321.

πλεονεξία: ἀνωμαλία, 261, 320, 357-358.

πλήκτης: φίλερις, φιλόνομος, 372, 396-397.

πληροῦμαι: πλουτίζομαι, 314, 349. καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι: καὶ εἴσθε δι' αὐτοῦ πεπλουτισμένοι, 348, 349.

πληροφορία: περιεχόμενον, 345. συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως: ἀφοῦ διδασχθῶν ἐξ ἀγάπης καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τοῦ περιεχομένου τῆς σοφίας, 346, 347.

πληρῶ: ἐκτελῶ, ἀσκῶ, 185, 186. οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι: δὲν ἦλθον νὰ καταργήσω, ἀλλὰ νὰ ἐκπληρώσω, 11.

πλήρωμα: πλοῦτος, 314. ἡ θεότης, 338. περιεχόμενον, 345. πᾶν τὸ πλήρωμα: ὅλη ἡ θεότης, ὁ ὅλος Θεός, 338. πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς: ὅλος ὁ πλοῦτος τῆς θεότητος οὐσιωδῶς, 348, 349.

πνεῦμα: δύναμις, ἰσχύς, 58. πνευματικὴ δύναμις, νοητικὴ δύναμις, 177. ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἥλιου: με ἰσχὺν καὶ δυνάμιν Ἥλιου, 58.

πνευματικός: θαυματουργικός, προερχόμενος ἐκ θαύματος, 266, 306. βρῶμα πνευματικόν: τροφή θαυματουργική, 266, 267. πόμα πνευματικόν: ποτὸν θαυματουργικόν, 266, 267. κατὰ πνεῦμα γεννηθείς: θαυματουργικῶς γεννηθείς, 306.

ποιμαίνω: συντριβῶ, θραύω, 551, 552, 553, 568, 569, 575.

πολίτευμα: ζωή, 337.

- πόνος:** πλήγμα, πληγή, συμφορά, 571.
- πορνεία:** ἀνηθικότης (ἐν εὐρείᾳ σεξουαλικῇ ἐννοίᾳ): 192, 362.
- πόρνος:** ἀνήθικος (ἐν εὐρείᾳ σεξουαλικῇ ἐννοίᾳ), 455.
- πράγμα:** τὸ σεξουαλικὸν ζήτημα (κατ' εὐφημισμὸν), 363. *τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν:* τὸ νὰ μὴ κάνη ὑπερβάσεις καὶ ἀνωμαλίας εἰς τὸ σεξουαλικὸν ζήτημα ὁ ἀδελφός (ὁ χριστιανὸς δηλαδῆ), 364-366.
- πραότης:** καλωσύνη, 389, 401, 402.
- προάγω:** ὀδηγῶ ἐκ τῶν προτέρων, 383.
- προγινώσκω:** προαποφασίζω, 476.
- πρόγνωσις:** προαπόφασις, πρωτοβουλία, 476.
- πρόδηλος:** φανερός ἐκ τῶν προτέρων, 383.
- πρός.** *σταθεὶς πρὸς ἑαυτόν:* σταθεὶς καθ' ἑαυτόν, σταθεὶς μόνος (κεχωρισμένος τῶν ἄλλων), 106.
- προσφέρω.** *προσενήνοχεν:* προσήγαγε πρὸς θυσίαν (καὶ ὄχι ἐθυσίασεν), 443.
- προσφορά:** τὸ προσφέρειν, τὸ δωρεῖσθαι, τὸ δῶρον, ἡ προσφορά, 204.
- πρωτότοκος:** ἐκλεκτὸς ἢ ἐκλεκτὸς υἱός, 462, 463. *ἐκκλησία πρωτότοκων:* σύναξις ἐκλεκτῶν υἱῶν, 460, 465.
- πτῶμα:** ἐκτέλεσις, θανάτωσις, θάνατος, 566. *καὶ τὸ πτῶμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης... ὅπου καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη:* καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν θᾶ γίνη εἰς τὴν πλατείαν τῆς πόλεως τῆς μεγάλης... ὅπου καὶ ὁ Κύριος τῶν ἐσταυρώθη, 565, 566, 568.
- πρωῶ:** σκοτίζω, τυφλῶ, 287. *πεπώρωκε τὴν καρδίαν:* ἐσκοτίσε τὸν νοῦν, 151. *ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν:* ἐτυφλώθησαν αἱ διανοίαι τῶν, 287.
- ρίζα:** βλαστὸς, 251, 252, 560, 579. *ἔσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσοαί:* θὰ ἐμφανισθῆ ὁ βλαστὸς τοῦ Ἰεσοαί, 252. *ἡ ρίζα Δαβίδ:* ὁ βλαστὸς τοῦ Δαβίδ, 560. *ἡ ρίζα καὶ τὸ γένος Δαβίδ:* ὁ βλαστὸς καὶ ὁ ἀπόγονος τοῦ Δαβίδ, 579. *ρίζα πικρίας:* δηλητηριώδης ρίζα, 454.
- σαλεύομαι:** πίπτω, καταρρέω, 37. *καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται:* καὶ τὰ συστήματα τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ θὰ πέσουν, θὰ καταρρεύσουν, 37, 51, 109.
- σατανᾶς:** ἀντικείμενος, ἀντιφρονῶν, ἀντιρρησίας, 33.
- σκεῦος:** σῶμα, 362. *τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἀγιασμῷ:* νὰ ἔχη τὸ σῶμά του καθαρὸν, 362, 364.

σκληρός: άσεβής, 133, 550.

σκοτώ: συντριβώ, 570, 571. *έγένετο ή βασιλεία αυτού έσκοτωμένη:* ή βασιλεία του συνετρίβη, 570, 571.

σπένδομαι: έκδαπανώμαι, αναλίσκομαι, 332. φθάνω εις τώ τέλος, εύρίσκομαι εις τώ τέλος, τελειώνω (άμεταβάτως), 392, 393. *έγώ ήδη σπένδομαι:* έγώ ήδη εύρίσκομαι εις τώ τέλος, 393, 394.

σπέρμα: τέκνον, 507. *πās ό γεγεννημένος έκ του Θεού άμαρτίαν ού ποιεί, ότι σπέρμα αυτού έν αυτώ μένει:* πās, ό όποιος έχει γεννηθή έκ του Θεού, δέν κάνει άμαρτίαν, διότι τώ τέκνον αυτού μένει εις αυτόν, 507, 508.

στάσις: ισχύς, 239, 429, 434.

στερεώ: άνορθώνω, 169. όρίζω, νομοθετώ, 420.

στηρνιώ: όργιάζω, 572-573.

στηνος: ύπερβολή, κόρος, άφθονία, 572, 573.

στυγητός: πλήρης μίσους, 401. άνθρωπος μίσους, 402.

συμβιβάζω: έρμηνεύω, 242, 258. διδάσκω, 344. *συμβιβασθέντων έν άγάπη και εις πάντα πλουτον τής πληροφορίας τής συνέσεως:* άφου διδαχθούν έξ άγάπης και εις πάντα πλουτον του περιεχομένου τής σοφίας, 346, 347.

σύμβουλος: ό βουλευόμενος μετά τινος, 242.

συμμαρτυρώ: μαρτυρώ έντόνως, 211.

συνεργώ: συντελώ, 471. *ή πίστις συνήργει τοις έργοις αυτού:* ή πίστις συνετέλει εις τά έργα αυτού, 471, 473.

συνέχω. *συνείχετο τώ πνεύματι:* συνεκρατείτο εις τώ πνεύμα, συνεκρατείτο, 198.

συντελώ: άποφασίζω, 233. *λόγον συντελών και συντέμων:* πράγμα άποφασίζει και όρίζει, 234, 237.

συντέμνω: όρίζω, 233-234. *λόγον συντελών και συντέμων:* πράγμα άποφασίζει και όρίζει, 234, 237.

σώμα: σύνολον, 350. *τώ σώμα των άμαρτιών τής σαρκός:* τώ σύνολον των άμαρτιών τής σαρκός: τώ σύνολον των άμαρτιών, τās όποιās έχομεν ζώντες έν σώματι, 350.

σωφρονισμός: τώ διδάσκειν, 344.

ταρταρώ: δεσμεύω, δένω, 500. *σειραις ζόφου ταρταρώσας:* άφου έδεσε με άλυσίδας σκότους, 500, 501.

τελειῶ: δικαίῳ, 334, 335, 418, 421, 433, 434, 447, 448, 451, 464, 465, 471, 472, 473. καθαγιάζω, καθιερώ, 405. καθιερώ, 414, 416, 424, 425. οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι: δὲν ἔλαβον βεβαίως ἀκόμη ἢ, δὲν ἔχω δικαιωθῆ ἀκόμη, 335. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος: διότι οὐδεμίαν δικαίωσιν ἔφε-
 ρεν ὁ νόμος, 422, 423. Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον: Υἱὸν καθιερωμένον (ἀρχιερέα) διὰ πάντοτε, 424, 425. ἐκ τῶν ἔργων ἢ πίστις ἐτελειώθη: ἐκ τῶν ἔργων ἢ πίστις ἐδικαιώ-
 θη, 471, 473.

τελειώσις: δικαίωσις, 335, 418, 448, 451, 464, 472. καθαγιασμός, καθιέρωσις, 405.

τελειωτής: "δικαιωτής", 335, 418, 448, 451, 464, 472.

τέλος: τὸ ὑψιστον σημεῖον, τὸ ἰδανικόν, τὸ ἄκρον ἄωτον, ἢ τελει-
 ότης, τὸ ἀποκορύφωμα, τὸ ἐπιστέγασμα, 287. τὸ ὕψος, τὸ
 μεγαλεῖον, ἢ τελειότης, 287.

τιμή: φροντίς, περιποίησις, 354. πολύτιμα πράγματα, θησαυροί, 576,
 577, 578.

τιμῶ: φροντίζω, περιποιουῖμαι, 354.

ὔδωρ. οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος: αὐτὸς εἶνε, ὁ
 ὁποῖος ἦλθε μὲ σχέσιν πρὸς τὸ ὔδωρ καὶ τὸ αἶμα· αὐτοῦ ἢ
 ἀποστολή συνδέεται πρὸς τὸ ὔδωρ καὶ τὸ αἶμα, 522, 526,
 527.

ὑπεναντίον: ἀπέναντι κείμενον, 351. τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον... ὃ
 ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν: τὸ ἐναντίον ἡμῶν χρεωστικὸν γραμμα-
 τιον... τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, 351,
 352.

ὑπηρέτης: ὑπάλληλος, 138.

φθεῖρω: ἀπατῶ, ἐξαπατῶ, 302, 303.

φθορά: ἀπάτη, 303.

φθορεύς: ἀπατεών, 303.

φονεύω: ἔχω ὀργήν, μένος, μανίαν· διάκειμαι ἐχθρικῶς, μισῶ, ὀρμῶ
 μετὰ μανίας, 182. διάκειμαι ἐχθρικῶς, ἀντιπαθῶ, 474.

φόνος: ὀργή, 182. ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου: περισσότερον πνέ-
 ων μένεα καὶ ὀργήν, 180, 182.

φρόνημα: θέλημα, 224, βούλημα, θέλημα, 230. τί τὸ φρόνημα τοῦ
 Πνεύματος: τί τὸ βούλημα τοῦ Πνεύματος· τί τὸ θέλημα τοῦ
 Πνεύματος· τί θέλει τὸ Πνεῦμα· τί ζητεῖ τὸ Πνεῦμα, 230.

φρονῶ: ἐνδιαφερόμαι, ἐπιδιώκω, θέλω, 223, 329, 336. θέλω, 224.
 τιμῶ, 248.

φῶς. τὸ φῶς τῆς ζωῆς: τὸ ζωντανὸν φῶς, 139.

φωσφόρος: ἥλιος, 498, 499.

χάρις: χάρις, ἄφεσις ἁμαρτιῶν, 119, 120. εὐσπλαγγνία, 120, 305. καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος: καὶ ἀπὸ τὸν πλοῦτόν του ἡμεῖς ὅλοι ἐλάβομεν, ἀκόμη καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀπὸ εὐσπλαγγνίαν, 119, 121. τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ: τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος σᾶς ἐκάλεσεν ἀπὸ εὐσπλαγγνίαν, 304, 305.

ψεῦδος: κακόν, ἁμαρτία, 143.

ψεύστης: κάκός, ἁμαρτωλός, 143.

ψηλαφᾶ: ἀνακαλύπτω, εὐρίσκω, 195-196. γυμνώνω, 459. *ψηλαφώμενον ὄρος:* γυμνὸν ὄρος, 459, 460, 462.

ψυχή: ἑαυτός, 20, 34, 47, 86, 87, 103, 105, 150.

ψυχρός. *ποτήριον ψυχροῦ:* ποτήριον φυσικοῦ ὕδατος: ποτήριον ὕδατος ἐν φυσικῇ καταστάσει, 23.

ᾧς (μήπως ᾧς): ἕως, 198.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ*

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
Γένεσις			8	11	110
1	26	236	8	15	110
2	3	492	9	7	110
4	11-15	517	9	12	151
4	23-24	516	9	25	571
12	2	52	10	1	480
15	3	254	10	20	151,480
15	6	471,472	10	27	151,480
17	5	75	12	46	571
18	20-21	84	16	25-26	71
18	25	32	18	16	344
19	9	571	19	9	425
19	13	21	19	21	566
21	25	439	20	5	475
22	2	24	20	8	492
22	12	24	20	12	248
22	16	24	20	13-15	485
24	12	513	21	6	425
27	4	439	21	13	518
31	1	576	22	14	571
31	16	576	23	1	29
37	35	339	25	7	428
39	4	171	29		424
39	9	351	29	9	405
41	38-39	177	29	22	405
45	1	466	29	26-27	405
47	16	80	29	29	405
47	22	287	29	31	405
49	11	367	29	33-35	405
49	15	367	32	28	566
49	26	64	32	32-33	463
*Έξοδος			33	12	426
3	12	250,333	36	3	427,428
4	12	344	Λευϊτικόν		
4	15	344	4	13	413
4	22	462	7	37	405
5	23	474	8		424
7	14	110	8	22	405

* Ἡ σύνταξις τοῦ εὐρετηρίου ὀφείλεται εἰς τὸν ἐκλεκτὸν θεολόγον καὶ φιλόλογον κ. Εὐάγγελον Καραδημόν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου.

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
8	26-29	405	17	6-7	92
8	31	405	18	19	244
8	33	405	19	2	518
10	11	344	19	9	518
16	32	405	19	12	369
17	7	190	19	15	532,535
17	10	130	21	14	521
20	3	130	24	16	280
20	6	130	28	58-59	569
20	23	536	29	17	454
23	11	432	29	19-20	475
24	3	379	29	22(23)	182
25	18-19	313	30	3	28
26	6	130	30	6	426
26	7-8	566	32	10	382
26	13	286	32	19	475
			32	29	223
			32	41	112
	*Αριθμοί		32	48-50	72
3	3	405	33	2	550
3	38	427	33	12	313
5	13	450	33	28	313
6	2	205			
6	5	205		*Ίησους Ναυη	
11	1	137	2	11	58
12	7	78	17	18	93,241,536
14	3	566	20	5	518
15	1-10	330	24	19	475
16	22	80			
16	26	133,550		Κριται	
18	8-31	433	1	24	513
19	11	280,432	4	21	571
25	11	475	11	12	234
35	6	518	11	34	24
35	11	518	13	8	344
35	14	518	14	3	72
			15	19	58
			18	23	234
	Δευτερονόμιον				
4	9	344		Ρουθ	
4	24	475	1	12-13	518
5	16	248	1	19	108
5	17-19	485	2	20	299
5	22	369			
6	3	369		Α' Βασιλειών	
8	17-18	561	2	30	32,183
14	29	432			

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
2	35	183
3	9	234,526
6	6	110
12	2	183
12	11	313
12	23	32
12	24	513
14	44	250,333
15	22-23	307
18	22	522
20	2	32
20	7	233
20	9	32,233
20	20	32
20	33-34	233
21	5	289
21	14-15	73
22	15	32
23	17	32
24	7	32
24	16	395
25	17	233
26	11	32
28	10	375
30	12	58
31	3	93
31	4	94
Β' Βασιλειών		
1	6	93
1	9	93
2	26	283
6	8	280
7	6	78
7	14	550
15	13	299
15	26	522
17	11-12	72
18	13	375
19	42	233
20	20	32
21	1	439
21	5	233
23	17	32

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
Γ' Βασιλειών		
1	41	107
1	45	108
3	6	183
10	8	379
11	14	33
11	23	33
12	30	233
15	26	351
15	34	351
16	2	190
16	7	280
16	13	190
16	19	280
16	26	190
18	15	250
19	6	95
20	22	439
Δ' Βασιλειών		
2	1	114
2	9-12	58
2	11	89
11	5	233
16	4	276
17	15	190
18	19	285
19	28	572
Α' Παραλειπομένων		
4	10	301
16	32	345
22	9	74
28	9	426
29	9	280
Β' Παραλειπομένων		
2	6	125
6	24	216
6	28	571
6	41	444
11	15	190
20	12	165
21	15	492
21	19	492

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
24	24-25	94		Α' Μακκαβαίων	
25	7-8	75	2	21	32
28	5	171	4	18	286
28	13	413	5	23	388
30	20	28	5	54	26
36	17	171	6	6	381
	Α' Ήσδρας		6	23	24
2	19	454	6	44	375
2	22-24	454	7	22	388
4	36-37	375	8	26	381
	Β' Ήσδρας		9	9	388
3	3	94	10	47	24
3	7	95		Β' Μακκαβαίων	
3	13	95	2	17	337
7	14	78	2	27	361
9	8	100	6	31	493
9	14	95	7	11	363
9	15	96	9	20	301
	Νεεμίας		10	28	493
8	13	391	10	38	283
13	17	233,375	14	8	329
	Τωβίτ		14	28	80
2	8	439	15	2	492
3	3	413	15	7	285
3	6	88	15	12	389
14	9	81,96	15	17	493
	Ίουδιθ			Γ' Μακκαβαίων	
5	5-22	276	2	28	188
6	5-13	276	4	1	286
6	20	275	5	30	181
11	23	234	5	37	182
12	7	280	6	24	58
12	8	337	7	12	286
	Ήσθέρ			Δ' Μακκαβαίων	
	1	280	1	13-15	212
2	1	233	1	15	492
3	9	9	5	35	371
4	17	492	6	18-19	388
5	18	368	7	2	481
5	4	9	7	15	371
6	13	80	8	2	188
8	5	9	9	32	481
8	12μ	58			

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
12	3	189	42(43)	1	395
13	6	481	43(44)	19(18)	97
13	14-15	9	43(44)	21(20)	97
15	18	13	44(45)	7	542
18	8	303	44(45)	18-20(17-19)	97
			45(46)	4(3)	108
	Ψαλμοι		48(49)	4(3)	345
1	6	130,300,426	48(49)	7(6)	561
2	6	425	48(49)	15(14)	552
2	9	551,552	48(49)	17-18(16-17)	576
3	8(7)	571	49(50)	12	345
6	6(5)	64	49(50)	21	351
9(10)	39(18)	463	50	5	351
15(16)	2	76	50(51)	12(10)	436
15(16)	8	76,77,163,178,379	50(51)	12,19(10,17)	328
15(16)	10	340	50(51)	19(17)	571
16(17)	5	420	51(52)	4(2)	482
17(18)	43(42)	26	51(52)	10(8)	79
17(18)	20(19)	522	53(54)	3(1)	463
20(21)	11(10)	130	53(54)	5	165
20(21)	12-13(11-12)	76	61	4	182
21(22)	9(8)	521	62(63)	7-8	80
22(23)	5	351	62(63)	10(9)	339
22(23)	6	79	67(68)	6(5)	463
23(24)	1	345	68(69)	12(11)	442
24(25)	7	413	68(69)	29(28)	463
24(25)	15	77,79,80,165,166	70(71)	8	65
26(27)	4-5	78,80	70(71)	20	95
26(27)	12	369	72(73)	23	165
29(30)	10(9)	64	71(72)	1	542
30(31)	3(2)	79	71(72)	4	463;
31(32)	2	482	73(74)	3	283
31(32)	8	344	73(74)	22	395
32(33)	5	81	73	23	178
33	13-17	482	77(78)	41	175
34(35)	1	395	77(78)	56	175
34(35)	23	395	77(78)	65-66	181
34(35)	27-28	65	81(82)	3	463;
35(36)	9(8)	79	82(83)	3(2)	108
36(37)	18	301	84	8(7)	520
36(37)	18-20	155	84(85)	9(8)	520
37(38)	11(10)	58,287	84	10(9)	520
38(39)	12(11)	280	84	13(12)	520
39(40)	7-9	434	85	7	234
40(41)	7(6)	30	85(86)	14	165

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
87(88)	11-12(10-11)	64
89	8	43
88(89)	12(11)	345
88(89)	28(27)	462
88(89)	38(37)	537
90(91)	13	53
90(91)	14	536
91(92)	5(4)	536
92(93)	5	100
94(95)	8(7-8)	410
94(95)	8	110
94(95)	8-9	175
94(95)	10	130,301,375
95(96)	11	345
97(98)	7	345
100(101)	3	165
101(102)	25(4)	89
106(107)	11-12	536
109(110)	1	179
109(110)	4	423
109(110)	5	178
110(111)	3	65
111(112)	3	576
111(112)	4	96
111(112)	5-6	81
113(115)	11(3)	243
113(115)	25(17)	339
114(116)	4	82
114(116)	5	81,96
118(119)	12	420
118(119)	26	420
118(119)	28	419
118(119)	64	420
118(119)	81-83	98
118(119)	102	419,420
118(119)	133	420
118(119)	154	395
118	156	81
120(121)	5	178
122(123)	2	165
131(132)	13	223
131(132)	16	444
134(135)	6	243
135(136)	5	345
138(139)	24	438

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
140(141)	8	165
142(143)	7	58
146(147)	3	571
146(147)	5	345
151	5	24
Ίωθ		
1	10	153,257
11	8	339
12	25	196
13	24	547
15	5	270
15	23-24	566
16	19	537
17	6	442
17	7α	287
18	12	566
19	4	413
20	15-22	445
20	22	314,349
22	12	339
22	26	207
30	1	342
31	27	44
33	17-18	566
36	7	283
37	14	342
38	18	342
Παροιμίες Σολομώντος		
1	14	363
1	20	208,325
1	20-21	376
3	15	576
4	27	301,426
5	3	486
5	22	451
6	23-26	486
6	34-35	475
8	4	385
8	11	576
8	18	576
11	8	375
13	5	325,375
15	17	388
16	14	181

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
19	17	23	5	4	442
20	2	181	5	6	546
20	28	65	6	5	244
21	14	396	6	10	31
21	16	413	7	3	189
22	14	486	7	15	301
23	11	395	8	9	256
23	27	486	9	17	339
23	33	487	9	18	31
24	2	571	11	25	309
24	30	381	13	8	162
24	30	382,387	14	24-26	303
30	8	382,387	14	30	369
25	20α	18	15	6	200
27	4	475	17	17	500
27	25-26	354	18	13	379
28	14	379	18	15-16	54,410
29	14	65			
31	15	387		Σοφία Σεράχ	
31	26	371	3	2	420
31	28	371	3	2-4	248
31	29	561	3	8	353
			4	4	445
	Ἐκκλησιαστής		5	1	382
3	21	340	9	1	31
4	1	95	9	8	487
4	6	345	11	24	382
4	7	95	13	22	62
8	11	345	13	23	63
9	4	285	14	16	44
12	7	88,340	15	1	397
			17	32	63
	Ἰσμία Ἰσμιῶν		18	1-2	63
5	12	345	19	3	18
			23	2	413
	Σοφία Σολομώντος		23	17	349
1	6	450	25	25	286
1	12	413	26	14-15	265
2	17-18	522	30	21-23	44
2	19	400	31(34)	6	566
2	21	546	31(34)	28	382
2	22	256	34(31)	25	432
4	8	318	34(31)	25	280
4	19	566	35(32)	2	332
4	20	351	35(32)	20-23	26

Κεφ.	Στίχ.	Σελις
36(33)	5	436
36(33)	23	389
38	27	236
40	18	382
41	2-3	112
43	29	569
48	24	58
49	12	58,59
*Ωσηέ		
2	4(2)	394,395,487
2	6	486
2	7	487
4	5-6	236
4	6	536
5	7	486,487
5	11	190
9	15	82
12	7(6)	81
13	1	64
13	5	551
*Αμώς		
2	4	190
7	4	395
8	10	24
Μιχαίας		
5	1(2)	14
5	5-6	552
6	15	386
7	7	165
7	9	395
7	11	387
*Ιωήλ		
1	12	83
2	4	563
*Οβδιού		
	4	76
	13	571
Ναούμ		
1	2	475

Κεφ.	Στίχ.	Σελις
2	14	196
3	1	196
*Αββακούμ		
1	3-4	83
2	1	520
3	3	459
3	12	181
Σοφονίας		
1	11	236
1	13	561
Ζαχαρίας		
2	12(8)	564
3	2	131,564
9	9	96
9	13	459
9	14	181
11	5	474
12	10	24
14	5	550
14	11	313
Μαλαχίας		
2	2	564
2	7	377
3	1	377
*Ησαίας		
1	5	571
1	9	235
1	17	463
1	27	81
2	11	63
2	17	63
3	1-5	519
3	6-7	519
4	3	463
6	8	151
6	9-10	27
6	10	151
6	12	151
8	13-14	100
9	6	367,377

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
10	22-23	232,235	53	9	144,481,482
11	3	475	55	10-11	12,26,84
11	4	366	55	12	31
11	10	252	57	5	276
15	3	26	59	20-21	240
17	7	165	60	5-6	577
19	14	546	60	9	
22	14	84,234	60	.11	561,577,578
24	8	396	60	16-17	577
25	8	282	61	1	571
27	9	93,240,241	62	6	379
28	7	546	64	5	474
28	12	337	65	6	12,26,84
28	22	233,234,235	65	17	505
29	13	30	66	14	481
29	14	345			
29	23	100			
30	15	190			
34	4	37	2	5	190
34	14	337	2	8	397
38	18	64	2	9	394,395
40	6	66	3	5	282
40	13-14	242	5	22	108
40	14	344	6	7	571
41	12	372	6	16	438
42	1	497	6	26	24
42	1-4	24	8	21	107,570,571
42	3	84	10	24	81
42	21	63	11	20	395
43	7	59	12	1	84,394,395
44	18	301	12	16	250
44	28	223	14	14	85
45	7	480	17	5	285
45	23	250	18	15	438
45	24-25	63	19	8	280
46	4	466	20	8	85
47	7-8	285	20	12	395
47	10	285	22	22	552
49	18	250	24	9	442
50	8	20,404	26	28	81
51	8	18	26(46)	21	99
51	13	379	26(46)	23	98
51	15	108	27(50)	33	234
52	7	520	27(50)	34	395
53	4	571	28(51)	42	108
			29(47)	7	474

*Ιερειάς

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
30	11	81	33	10	413
36(29)	13	519	34	11-12	78
38(31)	22	444	34	16	81
38(31)	34	206,426	36	23	100
46	28	81	36	25	524
			38	16	100
			38	23	100
	Βαρούχ		39	27	100
1	15	64,65	41	12	114
2	6	65	42	12	114
2	17	64,65	43	8	182
2	18	65	44	24	64,247
2	25	571			
4	13	301		Δανιήλ	
4	16	24	1	5	192
5	1-3	65	1	8	192
			2	9	302
	Θρήνοι 'Ιερεμίου		2	20-21	177
2	4	169,351	2	23	177
3	58	395	4	5-6	177
4	20	303	4	15	177
5	20	283	4	19	389
			5	11-12	177
	'Επιστολή 'Ιερεμίου		5	14	177
	10	17	6	23	171
			7	5	236
	'Ιεζεκιήλ		8	10	37
1	4-5	563	8	15	563
1	13	563	8	22-23	252
3	27	278	9	7	65
5	8	112	9	14	474
5	10	112	9	15	413
5	15	112	9	22	344
7	19	26	9	24	234
11	15-16	100	10	17	58
11	16	99	11	2-3	252
16	38	475			
16	42	475		Δανιήλ (Σωσάννα)	
20	41	100	5		48
23	10	559	63		24
23	18	559			
26	11	26		Δανιήλ (Βήλ και Δράκων)	
26	12	561	4		200
28	22	100	5		200
28	23	26	23		200
28	25	100			

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Κεφ. Στίχ.	Σελις	Κεφ. Στίχ.	Σελις
	Ματθαίος		
1 19	96	11 26	216
1 20	41	11 27	120,159
2 9	384	11 28-30	396
2 13	20	12 15-17	25
3 6	217,279	12 18	497
3 9	9,49,270	12 18-21	15
3 17	24,497,523	12 20	15,84
4 5-7	53	12 41	22
4 10	32	12 41-42	440
4 12	10,42,500	13 14-15	27,151,152,209
5 10	547	13 22	29,46,503
5 17-19	10,11,26	13 24	194
5 18	26,84	13 31	194
5 21-22	182	13 33	194
5 44-45	16	14 5	62
5 46-47	15,16	14 16	62
5 48	16	14 30-31	41
6 9	100	15 8-9	30,46
6 14	34,47,208,274,373,575	15 9	31,157,168,245
6 19-20	17	15 11	191
6 22-23	303	16 16	469,542
6 23	287	16 22-23	32
6 24	103	16 24	103
6 25	19	16 25-26	34,88
6 28	19	16 26	87
6 28-30	19	17 5	25
6 31	19	17 9	562
6 33	18	18 16	180
7 11	468	19 3	35
7 12	13	19 4	35
8 11	340	19 6	35,48
9 6	116	19 9	35
9 13	305,307,490	19 26	401
9 15	89	19 28	469
10 9	363	20 25-27	396
10 22	402	21 9	339
10 25	78	21 24-26	62
10 32	35	21 32	62
10 39	20,34,88	21 42	187
10 40-42	21	22 3	102
10 41-42	185	22 44	179
11 11	58	23 23	25
11 23	339	23 29-31	90
		23 32	92

Κεφ. Στίχ.	Σελις	Κεφ. Στίχ.	Σελις
1 76	117	9 24-25	20,86,47,105,150
1 79	368	9 25-26	34
2 11	323	9 31	186
2 14	224,339	9 33	391
2 19	466	9 35	25
2 23	14	9 43	496
2 26	439	9 49	391
2 29-32	224	9 51	88
2 34	409	9 52	377
2 37	198	9 53	343
2 40	197,345	10 8	21
2 47	345	10 9	53
2 48	189	10 19	52
2 52	345	10 20	463
3 7	60,428	10 21	197
3 12	60	10 22	159
3 18	59,385	10 37	513
3 22	24,523	11 32	22
4 23	194,261	11 34	303
4 36	233	11 38	280
5 5	332,391	11 47-48	90,91,93,111,142, 288,554,557
5 24	116	11 49	92
5 29	21	11 52	92
5 30	60,137	12 1	204
5 32	305,307	12 6	216
5 35	89	12 16	194
5 36	194	12 19	86,87
6 38	375	12 25	317
6 39	194	13 6-9	50
6 48	37	13 28	340
7 5	68	14 13	21
7 29-30	19,61,574	14 16-20	45
7 35	140	14 18-19	101
7 37	55	14 20	102
7 41-43	426	14 24	288
7 42	68	14 26	88,103,150
7 47	67,69,124,127,129, 140,154,164,298,426	15 10	104,461
8 14	43,45	15 24	20
8 15	466	15 32	20
8 24	391	16 11	428
8 42	198	16 19	501,567
8 45	391	16 23	340
9 23	501	17 13	391
9 23-25	103	17 17	111

Κεφ. Στίχ.	Σελις	Κεφ. Στίχ.	Σελις
17 33	88,105,150	1 7	148
17 37	111	1 9	114
18 4	330	1 10	115
18 11	106,261	1 11	78,115
18 29-30	380	1 13	224
19 2	316	1 14	410,496
19 42	520	1 15	117,122
20 4-6	61	1 16	314,348
20 15	113	1 16-17	119
20 17	187,371	1 18	120
20 36	288	1 19	316
20 42	179	1 25	316
20 47	112	1 26	160
21 6	110	1 26-27	121
21 15	177	1 30	122
21 25-26	37,107	1 33	513
21 34	110	1 34	542
22 15	194	1 35	122,160
22 37	393	2 19	348
22 43	178	2 23	124
22 51	111	2 24-25	123
22 55-56	161	3 5-6	506
22 69	180	3 6	134
23 7	55	3 8	286,506
23 11	575	3 16	515
23 35	25	3 19	202
23 40	111	3 20	142,202
23 44	340	3 21	66,142,388
23 44-45	499	3 28	125
23 46	340	3 35	159
24 4	575	3 36	479
24 16	317	4 1	132,133
24 20	112	4 10	148,272
24 25	40	4 16	136
24 27	193	4 22	126
24 29-43	40	4 32	18,337
24 49	113,447	4 34	18,337
24 50	113,114	4 43	133
24 52	113	4 43-45	162,246,285
		4 45	265
		4 45-46	133
		4 46	132
		5 19	513
		5 25	20
		5 38	128,513
	Ἰωάννης		
1 1	139,410		
1 2	84		
1 3	116		
1 4	139		

Κεφ. Στίχ.	Σελίς	Κεφ. Στίχ.	Σελίς
6 10	32	11 23	149
6 22	160	11 25	139
6 29	513	11 25-26	149
6 39-40	30,129,130,131, 156,168,244	11 33	197
6 40	31,245	11 40-42	149
6 41-43	60,132,134,137,138	12 25	88,150
6 51-52	134	12 32	564
6 54	134	12 34	564
6 60	550	12 35-36	198
6 60-63	133	12 37	151
6 62	371	12 40	28,110,209,480
6 69	136,147	12 40-42	151
7 12	60,132,134,137,138	12 41	27
7 15	173	13 1	78,286
7 18	369	13 3	159
7 24	383	13 21	197
7 32	137,138	14 6	139,437,526
7 37-39	272	14 9-10	543
8 12	138	14 10	152,257
8 22	140	14 17	154
8 29	268	14 18	309
8 35	425	14 23	154
8 42	513	14 26	513
8 43	143	15 5	155,156
8 43-47	142	15 8	511
8 44	143	15 13	329
8 45-46	141,142,481	15 21	330
8 46	143	15 26	513
8 50	144	15 27	54
8 52	136,147	16 2	404
8 54	145	16 4	330
9 21	317	16 8	145,513
9 35	542	16 8-11	143
10 7	556,558	16 10	145
10 9	556,558	16 12	466,467
10 18	525	16 13	153
10 30	147,529	16 13-14	513
10 33	146,147	16 20	31,131,156,168,245
10 34	543	16 30	344,409,539
10 37-38	147	17 1	158,159
10 38	136	17 2	157,159
10 41	58	17 7	136,147,158
11 4	148,542	17 8	136,147,159
11 9-10	139	17 11	535,537
		17 11-12	52,159

Κεφ. Στίχ.	Σελις	Κεφ. Στίχ.	Σελις
17 14	159	2 38	279
17 17-19	280	2 41	86
17 21-22	535	2 49	279
17 21-23	537	3 2	168
17 22	159	3 10	174
18 17	161	3 12	189
18 18	160,161,179	3 13-14	167,187
18 23	481	3 14	31,131,245
18 25	161	3 16	168,171
18 37	512	3 21	353
18 38-40	162	3 22	264
19 12	188	3 23	244
19 15	53	3 24	187
19 34-35	525	3 26	206
19 35	539	4 13	172
19 37	471	4 20	378
20 9	564	4 29	207
20 12	41	4 31	207
20 19-21	428	4 32	272
20 27	40	5 3	345
20 28	542	5 6	174,175
21 14	41	5 9	175
21 20	40	5 15	321
		5 41	353,364,428
		6 3	176
		6 5	176
		6 8	176
		6 10	176
		7 2	469
		7 7	447
		7 11	381,445
		7 55-56	178
		7 58	92
		8 4	60,295
		8 12	60
		8 25	428
		9 1-2	180,474
		9 10	562
		9 15	490
		9 16	52
		9 19	321
		9 27-28	173
		9 31	59,420,428
		10 28	183
		10 34	469
Πράξεις τῶν Ἀποστόλων			
1 1	168,353,428		
1 2	170		
1 3	194		
1 4	492		
1 11	189		
1 12	113,114		
1 15	52		
1 18	168,353,428		
1 21-22	54		
1 27	337		
2 4	52,157		
2 20	368		
2 22	368		
2 23	243,476		
2 24	401		
2 25	76,77,163		
2 27	340		
2 29	166,407,539		
2 31	340		
2 34	179		

Κεφ. Στίχ.	Σελις	Κεφ. Στίχ.	Σελις
10 36-38	411	20 27	347
10 37-38	183	20 28	319,542
10 40-41	52	20 30	304
10 40-42	378	20 32	8
10 46	52	20 35	201,266,268,269,274,380
11 8	334	21 20-24	204
11 9	446	21 21	56
11 16	183	21 22	564
11 19	428	21 24	56
11 26	321	21 26	204,205
12 19	10,500	21 28	180
13 2	319	21 34	56
13 6	184	22 7	189
13 8	22,184	22 14-15	378
13 25	185	22 24	55
13 27	186,239,278,297	22 25	122,160
13 37	446	22 30	56
13 45	188,283	23 1	337
13 46	173	23 30	411
14 1-2	479	24 8	55
14 3	173	24 10	208
14 15	189	24 17	170,292
15 10	189	24 17-19	203
15 18	476	24 20	544
15 20	190	24 22	205
15 26	86	24 24	172
15 29	192	25 10	55,174,317
16 10	258,562	25 11	102
17 2-3	193	26 1-3	208
17 14	114	26 2	547
17 22	264	26 2-3	259
17 24-25	76	26 11	181
17 27	195	26 13	259
18 5	197	26 16	52,378
18 6-7	198	26 18	172
18 9	562	26 19	259
18 14	544	26 22-23	194
18 25	56	26 24	259
18 26	173,207	26 25-27	259
19 6	52	26 26	207
19 8	173	26 29	259
19 24-26	199	27 20	292
19 27	199	28 2	354
20 21	172	28 3-5	53
20 22	197	28 4	261

Κεφ. Στίχ.	Σελις	Κεφ. Στίχ.	Σελις
13 10	359	4 7	270
14 5-6	64,247,248,270	4 12	259
14 8	246	4 13	258,276
14 10	251	4 15	289
14 11	250	4 18	206
14 14	171,191,539	5 8	388
14 20	170	5 9-11	260,261,321,358,363
14 23	249	6 6	146
15 3	453	6 8	146
15 4	417	6 9	262,321
15 6	272,310	6 10	261
15 12	251,560,579	6 13	337
15 14	253,342,346,360,365	6 16	35
15 19	345	7 15	14,213,305,307, 361,474,512
15 29	206,314,348	7 17	305
16 2	271	7 34	271
16 18	304	8 1-13	191
	Α' Κορινθίους	8 6	403
1 5	349	8 11	288
1 9	305,307	8 18	288
1 10	171,491	9 9	263
1 15	563	9 10	219,262,283
1 19	345	9 17	93
1 22-24	38,39,224,254,492	9 19-20	204
1 23	39	9 21	514
2 2	256	9 24-26	452
2 4	183,386	9 25	203,264,268,269, 274,380,493
2 8	470	9 26-27	265
2 9	28	9 27	335
2 10	230,257	10 3-4	266,306
2 11	230	10 7	262
2 12	257	10 9	175
2 14	257	10 14-33	191
2 15	242	10 20-21	262
2 15-16	257	10 33	203,266,267,269,274,380
2 16	242,514	11 2	203,266,268,274,380
3 5	125,317	11 5-6	322
3 16-17	149	11 16	49,269
3 21-22	359	11 22	270
4 1	317	11 29	270
4 3	450	12 3	170
4 3-4	288	12 8	170,243
4 4	334	12 8-9	171,522
4 5	492		

Κεφ. Στίχ.	Σελίς	Κεφ. Στίχ.	Σελίς
9 8	381	1 15	321
10 1	447	1 18	321
10 4-6	299	1 20	179
10 6	202,300	1 23	349
10 8	300	2 2	43
10 15	409	2 4	344
11 2	304	2 7	120,305
11 3	302,303	2 13-16	308,311
11 6	173	2 13-18	309
11 13	304	2 14-15	310
12 2-4	340	2 15	357
12 4	416	2 16-18	311
12 12	353,368	2 17-18	282,308
12 15	332	2 18	272
13 1	535,537	2 19	78
	Γαλάτας	2 19-22	311
1 1	423	3 3	309
1 6	304,307,490	3 8	314,321
1 8-9	60	3 11	243,348,476
1 11-12	423	3 12	286,311,435
1 15	305	3 16	314
1 23	60	3 18	321
1 24	305	3 19	313,349
3 9	357	4 4-6	310
3 11	459	4 7-8	315
3 28	272	4 9	339
4 6	229,230	4 11	316
4 12	421	4 11-13	315,359
4 24-27	462	4 12	321
4 26	460	4 13	542
4 29	267,305	4 14	317,318
5 2	421	4 17	262
5 4	305	4 19	320,363
5 6	68	4 22	357
5 7-8	306	4 24	14,81,213,357,374,512
5 13	343	5 3	321
5 14	359	5 3-5	261,320,358,363
5 16	224	5 5	262
5 24	226,357	5 6	245
6 6	56	5 9	388
	Ἐφεσίους	5 12	320
1 1	321	5 14	322
1 4	344	5 19-20	322
1 11	243,476	5 23	316
		5 29	44,150

Κεφ. Στίχ.	Σελις	Κεφ. Στίχ.	Σελις
6 18	230,321		
6 20	173,293		
	Φιλιπησίους		
1 4	361	1 5	407
1 9	346	1 6	55
1 11	314,349	1 9	345
1 15	332	1 9-10	317
1 16-17	324	1 10	337
1 16-18	300	1 12	338
1 17	344	1 15	338
1 18	326	1 16	403
1 19-20	325	1 17	116
1 20	376	1 18	563
1 21	326	1 19	116,348,514
1 27	272,310,328	1 19-20	338
2 1-2	223,336	1 21	254
2 1-12	327	1 22	349
2 2	328	1 24	332,344,374
2 6-8	453	1 24-29	347
2 10	339,340	1 25	345
2 10-11	251	1 28	253,342,360,365
2 12	335	2 1-3	343
2 17	330,391	2 2	314
2 24	330	2 4	346
3 3	407	2 6-7	346
3 8	87	2 9	116,514,542
3 9	334	2 9-10	314,348
3 11	334,335	2 11	319,349,357
3 12	333,418,422,433, 448,451,464,472	2 14	351
3 13	335	2 16	337
3 13-15	334	2 18	355
3 14	452	2 22	355
3 17-18	337	2 23	353,433
3 19	329	3 1	179
3 19-20	336	3 2	248,329
3 20	93	3 3-4	291,338
3 21	337	3 5	261,262,321,350,356,363
4 7	313	3 8-10	357
4 10	248,329	3 9	350
4 11	333,381	3 11	349
4 14	381,445	3 14	358
4 17	333	3 16	253,342,360,365
4 18	314,349	3 20	264
		3 20-21	338
		3 22	264
		4 2	361
		4 3	556

Κεφ. Στίχ.	Σελις
4 11	328
4 17	186
Α' Θεσσαλονικείς	
1 3	269
1 5	183
1 9	190
1 10	245
2 2	207
2 3	385
2 10-11	183
2 12	492
2 16	245
3 6	269
4 2	170
4 3-6	262,321,362
4 5-6	357
4 6	246
4 7	361,363
5 9	245,480
5 12	253,342,360,365
Β' Θεσσαλονικείς	
1 9	368
1 12	322
2 4	369
2 8-12	366,496
2 14	492
3 12	170
Α' Τιμόθεον	
1 5	286
1 8	370,386
1 18	194
2 4	463,480
2 5	229
2 12	397
3 2-3	371,398
3 3	376,397,400
3 11	33
3 13	208,325,373
3 15	78
3 16	145,377
4 8	202,203,264,266,267, 268,269,273,379

Κεφ. Στίχ.	Σελις
4 10	22,463
4 13	385,386
5 1	380,385
5 3	354
5 4-18	354
5 9	372
5 10	374,381,445
5 11	572,573
5 16	381
5 17	365,386
5 21	322
5 22-25	384
5 24-25	382
6 2	60,303,381,398,399, 400,465,488
6 2-3	385
6 4-5	373
6 17	547
Β' Τιμόθεον	
1 3	269
1 9	243,476,477
1 17	344
2 2	193,253
2 3-6	265,386
2 5	386
2 13	513
2 14	373
2 16	392
2 23-24	373
2 24	398
2 24-25	389,401
3 3	33
3 16	398
4 2	385,390
4 6	330,392
4 7-8	452
4 16	324,394,395
Τίτον	
1 7	372
1 7-9	396
1 8-9	402
1 9	401
2 1-6	399

Κεφ. Στίχ.	Σελις
10 9	215,239,286,429,434
10 11	418
10 12	179
10 19	516
10 19-20	312,435
10 22	435,477
10 23	407
10 26-29	544
10 28-29	412
10 31	564
11 1	407,439
11 2	409
11 4	170,440,443;447,472
11 7	438
11 10	460
11 13	447
11 13-16	408
11 14	455
11 16	455,460
11 17-19	441
11 26	452
11 35	337
11 37-38	381,444
11 39-40	418,447,464
11 40	335,422,433,448,451
12 1-2	448,449
12 2	89,179,335,418, 464,472,473
12 3	188
12 5-6	550
12 5-9	415
12 9-10	492
12 10	379,380
12 15-17	454
12 17	460
12 18	455,457
12 18-19	462
12 18-21	460,463
12 22-23	145,418,458,459,460
12 22-24	462
12 23	335,422,433,448, 451,457,464,472
12 25	102,412
12 29	564
13 7	365

Κεφ. Στίχ.	Σελις
13 12	113,194
13 14	460
13 15-16	332
13 17	361
13 22	385,465
Ίακώβου	
1 4	314,359
1 13	467
1 16-17	467
1 18	506
1 27	470
2 1	468
2 2	469
2 8	471
2 17	472
2 19	433
2 21	440,443
2 21-23	418,464,471,472
2 22	335,422,451
2 26	472
3 1	253
3 2	144,512
3 9	236
3 18	283
4 1	356,474
4 1-3	473
4 2	182,475
4 3	474
4 5	388,529
4 14	379
4 16	407
4 17	428
5 5	14,213
5 3	17
5 16-17	189
Α' Πέτρου	
1 1-2	476
1 2	243
1 3-4	437
1 7	492
1 9	452
1 11	574

Κεφ. Στίχ.	Σελις	Κεφ. Στίχ.	Σελις
4 7	512		
4 9	513		
4 9-10	515		
4 11	512,516		
4 12	513,515		
4 14	515		
4 15-16	511		
4 16	513		
4 17	508,516,522		
4 18	41		
5 2	507,516		
5 5-8	533		
5 6	171,522,534,538		
5 6-8	532,537		
5 7	529		
5 7-8	523,527,535,536		
5 8	528,530,538		
5 9	538		
5 10-11	534		
5 11	524,533		
5 12	139		
5 13-15	539,540		
5 14	167,407		
5 16-17	541,543		
5 18-19	541,543		
5 20	139,149,542		
5 20-21	541,543		
	Β' Ιωάννου		
2	425		
4	388		
	Γ' Ιωάννου		
3-4	329,388		
7	364		
	Ίουδα		
4	480		
8	574		
11	188		
12	502,503,545,546,551		
13	504,505,545,546,548,559		
14	547,548,549		
15	133,548,549		
20	230		
		Ἀποκάλυψις	
		1 1	564
		1 4	535
		1 19	564
		2 9	381,445
		2 18	542
		2 23	230,257
		2 26-27	552
		2 27	551,568,569,575,576
		3 1	553,555,556,557
		3 7	542
		3 8	553,554,555
		3 9	557
		3 10	536
		3 11	557
		3 11-12	558
		3 12	557
		3 14	542
		3 18	545,559
		3 21	179
		4 1	564
		4 3	563
		4 4	341
		4 7	563
		5 3	340
		5 5	252,560,579
		5 12	561
		5 13	340
		5 13-14	505
		6 9-11	341
		6 11	574,575
		7 9-17	341
		7 17	552
		9 7	236
		9 16-17	563
		9 17	562
		11 4	122
		11 5	169,352,508,564
		11 7-10	566
		11 8-10	565
		11 8-11	567
		11 11	568
		12 5	553,568,576
		13 8	425,476
		15 1	569

Κεφ. Στίχ.	Σελις	Κεφ. Στίχ.	Σελις
1 5	575		340
16 10-11	570	20 14	283
17 10	564	21	505
18 3	572	21 4	283
18 7	572	21 8	455
18 9	572	21 16	506
18 12-16	573	21 24-26	576
18 14	130	21 27	143
18 17	573	22 3	179
18 19	573,577	22 6	228,579
19 8	433,574	22 11	180,278
19 10	66	22 15	143,455
19 13	410	22 16	252,560,579
19 15	552,553,569,575	22 18-19	14
20 13	341		

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Πρόλογος.....	7
Ματθ. 3:9 «Δοκεῖν»	9
Ματθ. 4:12 «Παραδιδόναι»	10
Ματθ. 5:17-19 «Ἔως ἂν πάντα γένηται» — «Ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν»	10
Ματθ. 5:46-47 «Ἀσπάζεσθαι»	15
Ματθ. 6:19-20 «Σῆς καὶ θρῶσις».....	17
Ματθ. 6:33 «Δικαιοσύνη»	18
Ματθ. 10:39 «Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ...»	20
Ματθ. 10:40-42 «Εἰς ὄνομα προφήτου» — «Εἰς ὄνομα δικαίου» «Εἰς ὄνομα μαθητοῦ».....	21
Ματθ. 12:18-21 «Κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ» — «Ἔως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος τὴν κρίσιν»	24
Ματθ. 13:14-15 «Ἰᾶσθαι»	27
Ματθ. 13:22 «Ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου»	29
Ματθ. 15:8-9 «Μάτην δὲ σέβονταιί με» — «Διδάσκειν».....	30
Ματθ. 16:22-23 «Ἰλεῶς σοι, Κύριε».....	32
Ματθ. 16:25-26 «Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι...» .34	34
Ματθ. 19:6 «Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν»	35
Ματθ. 24:29 «Καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται» ...36	36
Ματθ. 25:9 «Μήποτε οὐκ ἄρκεσει... πορεύεσθε δὲ μᾶλλον...» ..38	38
Ματθ. 28:16-17 «Οἱ δὲ ἐδίστασαν».....	39
Μάρκ. 1:14 «Παραδιδόναι»	42
Μάρκ. 4:18-19 «Ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου».....	43
Μάρκ. 7:6-7 «Μάτην δὲ σέβονταιί με», «Διδάσκειν»	46
Μάρκ. 8:35-37 «Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι...»...47	47
Μάρκ. 10:8-9 «Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν».....	48
Μάρκ. 10:42 «Δοκεῖν»	48
Μάρκ. 11:12-14 «Οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων».....	49
Μάρκ. 13:24-25 «Καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται»	51
Μάρκ. 16:17-18 «Ἐν τῷ ὀνόματί μου... ὄφεις ἀροῦσι»	51
Λουκ. 1:1-4 «Αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ Λόγου»	54
Λουκ. 1:17 «Ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει» — «Ἐτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον»	57
Λουκ. 3:18 «Παρακαλεῖν»	59
Λουκ. 5:30 «Γογγύζειν»	60

Λουκ. 7:29-30 «Ἐδικαίωσαν τὸν Θεὸν»	61
Λουκ. 7:47 «Ἀφένονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολὺ»	67
Λουκ. 9:24-25 «Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι...»	86
Λουκ. 9:51 «Ἀνάληψις»	88
Λουκ. 11:47-48 «Μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι...»	90
Λουκ. 14:18-19 «Παρατεῖσθαι» — «Ἔχε με παρητημένον»	101
Λουκ. 14:26 «Εἴ τις... οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ... ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν...»	103
Λουκ. 15:10 «Ἐνώπιον»	104
Λουκ. 17:33 «Ὅς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι...»	105
Λουκ. 18:11 «Σταθεὶς πρὸς ἑαυτόν»	106
Λουκ. 21:25-26 «Ἐν ἀπορίᾳ ἠχούσης θαλάσσης» — «Αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται»	107
Λουκ. 21:34 «Μήποτε βαρηθῶσιν αἱ καρδίαι»	110
Λουκ. 23:40 «Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ;»	111
Λουκ. 24:50 «Ἔως εἰς Βηθανίαν»	113
Ἰωάν. 1:9 «... ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον»	114
Ἰωάν. 1:15 «Ἐμπροσθέν μου γέγονεν»	117
Ἰωάν. 1:16-17 «Καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος»	119
Ἰωάν. 1:26-27 «Μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν» «Ἐμπροσθέν μου γέγονεν»	121
Ἰωάν. 1:30 «Ἐμπροσθέν μου γέγονεν»	122
Ἰωάν. 2:24-25 «Διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας... ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ»	123
Ἰωάν. 3:28 «Οὐκ εἰμι ἐγὼ ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμι ἔμπροσθεν ἐκείνου»	125
Ἰωάν. 4:22 «Ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν»	126
Ἰωάν. 5:38 «Τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι... οὐ πιστεύετε»	128
Ἰωάν. 6:39-40 «Ἴνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ» «Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με»	129
Ἰωάν. 6:41-43 «Γογγύζειν»	132
Ἰωάν. 6:60-63 «Σκληρός» — «Γογγύζειν»	133
Ἰωάν. 6:69 «Πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν»	136
Ἰωάν. 7:12 «Γογγυσμός»	137
Ἰωάν. 7:32 «Γογγύζειν»	138
Ἰωάν. 8:12 «Τὸ φῶς τῆς ζωῆς»	138
Ἰωάν. 8:22 «Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει...»	140
Ἰωάν. 8:45-46 «Ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι»	141

Ἰωάν. 8:50 «Ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων»	144
Ἰωάν. 10:33 «Καὶ ὅτι σύ... ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν»	146
Ἰωάν. 10:37-38 «Ἴνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε»	147
Ἰωάν. 11:4 «ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»	148
Ἰωάν. 12:25 «Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν»	150
Ἰωάν. 12:40 «Ἰᾶσθαι»	151
Ἰωάν. 14:10 «Ὁ δὲ Πατὴρ... αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα»	152
Ἰωάν. 14:17 «Ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται»	154
Ἰωάν. 15:5 «Ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»	155
Ἰωάν. 16:20 «Ἵμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε»	156
Ἰωάν. 17:2 «Πάν ὃ δέδωκας αὐτῷ»	157
Ἰωάν. 18:18 «Ἔστηκέναι», «Ἐστάναι»	160
Ἰωάν. 18:25 «Ἐστάναι»	161
Ἰωάν. 18:40 «Ἐκραύγασαν οὖν ἄλιν»	162
Πράξ. 2:25 «Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου... ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν»	163
Πράξ. 2:29 «Ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας»	166
Πράξ. 3:13-14 «Ἵμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε» ..	167
Πράξ. 3:16 «Καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ»	168
Πράξ. 4:13 «Θεωροῦντες τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν...»	172
Πράξ. 5:6 «Ἐξενέγκαντες ἔθαψαν»	174
Πράξ. 5:9 «Καὶ ἐξοίσουσί σε»	175
Πράξ. 6:10 «Σοφία καὶ πνεῦμα»	176
Πράξ. 7:55-56 «Εἶδεν... Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ» ..	178
Πράξ. 9:1-2 «Ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου»	180
Πράξ. 10:38 «Διῆλθεν εὐεργετῶν»	183
Πράξ. 13:8 «Ἐλύμας ὁ μάγος — οὕτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ»	184
Πράξ. 13:25 «Ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον»	185
Πράξ. 13:27 «Ἄγνοεῖν»	186
Πράξ. 13:45 «Ἀντιλέγειν»	188
Πράξ. 14:15 «Τὰ μάταια»	189
Πράξ. 15:20 «Ἄλισγήματα»	190
Πράξ. 17:2-3 «Παρατιθέμενος» — «Παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν»	193
Πράξ. 17:27 «Εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτόν»	195
Πράξ. 18:5 «Ὡς δὲ κατήλθον... συνεχίετο τῷ πνεύματι»	197
Πράξ. 19:27 «Καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς»	199
Πράξ. 20:35 «Πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν ὅτι...»	201
Πράξ. 24:17-18 «Ἐλεημοσύνας ποιήσων... καὶ προσφοράς»	203
Πράξ. 24:22 «Ἀκριβέστερον εἰδώς»	205
Πράξ. 26:26 «Πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ»	207

Πράξ. 28:26-27 «Ἰᾶσθαι»	209
Ῥωμ. 2:14-16 «Μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων...» — «Ἐν ἡμέρα ὅτε κρινεῖ ὁ Θεός»..	210
Ῥωμ. 3:31 «Νόμον ἰστώμεν»	214
Ῥωμ. 4:16-17 «Κατέναντι» — «Καλεῖν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα» ..	216
Ῥωμ. 4:18 «Παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν»	218
Ῥωμ. 4:20-21 «Δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ»	219
Ῥωμ. 6:12 «Θνητός»	221
Ῥωμ. 8:5-8 «Φρονεῖν» — «Φρόνημα» — «Εἰρήνη» — «Δέ»...	223
Ῥωμ. 8:10-11 «Θνητός»	225
Ῥωμ. 8:26-27 «Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει»	228
Ῥωμ. 9:28-29 «Λόγον συντελῶν καὶ συντέμνων...» «Ὡς Γόμορρα ἂν ὁμοιώθημεν»	232
Ῥωμ. 10:3 «Ἄγνοεῖν» — «Ἰστάναι»	237
Ῥωμ. 11:26-27 «Ὅταν»	240
Ῥωμ. 11:34-36 «Τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;» «Ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα»	242
Ῥωμ. 13:1 «Αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι»	244
Ῥωμ. 13:4-5 «Ἐκδικος»	245
Ῥωμ. 14:5-6 «Κρίνειν ἡμέραν» — «Φρονεῖν ἡμέραν»	247
Ῥωμ. 14:11 «Ζῶ ἐγώ... ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ»	250
Ῥωμ. 15:12 «Ἡ ρίζα τοῦ Ἰησοῦ»	251
Ῥωμ. 15:14 «Νουθετεῖν»	253
Α' Κορ. 1:22-24 «Ἐπειδὴ... δέ»	254
Α' Κορ. 2:2 «Οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἶδέναι τι ἐν ὑμῖν»	256
Α' Κορ. 2:15-16 «Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα...» «...ὃς συμβιβάσει αὐτόν»	257
Α' Κορ. 4:13 «Βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν»	258
Α' Κορ. 5:9-11 «Πλεονέκτης»	260
Α' Κορ. 9:10 «Ἐπ' ἐλπίδι»	262
Α' Κορ. 9:25 «Πάντα ἐγκρατεύεται»	264
Α' Κορ. 10:3-4 «Βρῶμα πνευματικόν» — «Πόμα πνευματικόν» ..	266
Α' Κορ. 10:33 «Πάντα πᾶσιν ἀρέσκω»	267
Α' Κορ. 11:2 «Πάντα μοῦ μέμνησθε»	268
Α' Κορ. 11:16 «Δοκεῖν»	269
Α' Κορ. 11:29 «Μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου»	270
Α' Κορ. 12:13 «Ἐν ἐνὶ πνεύματι» — «Εἰς ἐν πνεῦμα»	271
Α' Κορ. 13:7-8 «Πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει»	273
Α' Κορ. 14:31 «Ἴνα... πάντες παρακαλῶνται»	274
Α' Κορ. 14:37-38 «Ἐπιγινώσκεις» — «Ἄγνοεῖν»	277
Α' Κορ. 15:29 «Βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν»	278
Α' Κορ. 15:35 «Ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται;»	282

Α' Κορ. 15:54-55 «Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος»	282
Β' Κορ. 3:12-15 «Ἐλπίς» — «Παρρησία» — «Τέλος» «Ὅτι» — «Ἄλλά»	284
Β' Κορ. 4:11 «Θνητός»	290
Β' Κορ. 4:15 «Ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων»	292
Β' Κορ. 5:18-20 «Ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν τῷ Χριστῷ» «Ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν»	293
Β' Κορ. 6:9 «Ἐπιγινώσκειν» — «Ἄγνοεῖν»	296
Β' Κορ. 7:7-8 «Ὅτι, εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς..., οὐ μεταμέλομαι»	297
Β' Κορ. 10:4-5 «Λογισμοί» — «Γνωσις» — «Νόημα»	299
Β' Κορ. 11:3 «Φθειρεσθαι τὰ νοήματα ἀπὸ τῆς ἀπλότητος»	302
Γαλ. 1:6 «Τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ»	304
Γαλ. 4:29 «Κατὰ πνεῦμα γεννηθεῖς»	305
Γαλ. 5:7-8 «Ἡ πεισμονή»	306
Ἐφεσ. 2:17-18 «Καὶ ἐθλῶν εὐηγγελίσασθε εἰρήνην»	308
Ἐφεσ. 3:12 «Ἐχομεν τὴν παρρησίαν... ἐν πεποιθήσει»	311
Ἐφεσ. 3:19 «Ἴνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα»	313
Ἐφεσ. 4:11-13 «Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους...» «Μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»	315
Ἐφεσ. 5:3-5 «Πλεονεξία» — «Πλεονέκτης»	320
Φιλιπ. 1:16-17 «Εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι»	324
Φιλιπ. 1:19-20 «Ἐν πάσῃ παρρησίᾳ... μεγαλυνθήσεται Χριστός»	325
Φιλιπ. 2:1-2 «... εἴ τις σπλάγχχνα καὶ οἰκτιρμοί» «Ἴνα τὸ αὐτὸ φρονήτε... τὸ ἐν φρονοῦντες»	327
Φιλιπ. 2:17 «Εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ... χαίρω»	330
Φιλιπ. 3:12 «Οὐχ ὅτι... ἤδη τετελείωμαι»	333
Φιλιπ. 3:19-20 «Οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες» «Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»	336
Κολ. 1:19-20 «Ἀποκαταλλάξαι... τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»	338
Κολ. 1:28 «Νουθετεῖν»	342
Κολ. 2:1-3 «Συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως»	343
Κολ. 2:9-10 «Πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος» «Καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι»	348
Κολ. 2:11 «Τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός»	349
Κολ. 2:14 «Ὁ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν» «Καὶ αὐτὸ ἦρεν ἐκ τοῦ μέσου»	351
Κολ. 2:23 «Ἐθελοθρησκεία» — «Οὐκ ἐν τιμῇ τινι πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός»	353
Κολ. 3:5 «Πλεονεξία»	356
Κολ. 3:14 «Σύνδεσμος τῆς τελειότητος»	358
Κολ. 3:16 «Νουθετεῖν»	360
Κολ. 4:2 «Γρηγοροῦντες... ἐν εὐχαριστίᾳ»	361

Α΄ Θεσ. 4:3-6 «Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι»	362
Α΄ Θεσ. 5:12 «Νουθετεῖν».....	365
Β΄ Θεσ. 2:8-12 «Παρουσία» — «Δύναμις» — «Ἀδικία»	366
Α΄ Τιμ. 1:8 «Νομίμως»	370
Α΄ Τιμ. 3:2-3 «Πάρινος»	371
Α΄ Τιμ. 3:13 «Βαθμὸς καὶ παρρησία ἐν πίστει»	373
Α΄ Τιμ. 3:16 «᾿Ωφθη ἀγγέλως»	377
Α΄ Τιμ. 4:8 «Πρὸς ὀλίγον» — «Πρὸς πάντα»	379
Α΄ Τιμ. 5:1 «Παρακαλεῖν».....	380
Α΄ Τιμ. 5:10 «Εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν».....	381
Α΄ Τιμ. 5:24-25 «Ἀμαρτίαι πρόδηλοι προάγουσαι εἰς κρίσιν»...	382
Α΄ Τιμ. 6:2 «Παρακαλεῖν».....	385
Β΄ Τιμ. 2:5 «Νομίμως ἀθλεῖν».....	386
Β΄ Τιμ. 2:24-25 «Ἐν πραότητι παιδεύειν τοὺς ἀντιδιατιθεμένους».	389
Β΄ Τιμ. 4:2 «Ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως».....	390
Β΄ Τιμ. 4:6 «Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι».....	392
Β΄ Τιμ. 4:16 «Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ»	394
Τίτ. 1:7-9 «Πάρινος» — «Ἐγκρατῆς» — «Ἀντεχόμενος» «Παρακαλεῖν».....	396
Τίτ. 2:6 «Παρακαλεῖν».....	399
Τίτ. 2:15 «Παρακαλεῖν»	399
Τίτ. 3:2-3 «Στυγητοί»	400
*Ἐβρ. 2:10 «Διὰ παθημάτων τελειῶσαι»	403
*Ἐβρ. 3:6 «Ἡ παρρησία καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος».....	406
*Ἐβρ. 4:11-13 «Ἴνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας» — «Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος... πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος»	408
*Ἐβρ. 5:2 «Μετριοπαθεῖν τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις»	413
*Ἐβρ. 5:8-9 «Καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο... αἷτιος σωτηρίας»	414
*Ἐβρ. 6:18 «Οἱ καταφυγόντες» «Κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος».....	416
*Ἐβρ. 7:11 «Τελειώσις» — «Νενομοθέτητο».....	418
*Ἐβρ. 7:18-19 «Οὐδὲν γὰρ ἔτελείωσεν ὁ νόμος»	421
*Ἐβρ. 7:28 «... Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον».....	423
*Ἐβρ. 8:11-12 «Γνώθι τὸν Κύριον» — «Πάντες εἰδήσουσί με»	426
*Ἐβρ. 9:1 «Ἡ πρώτη σκηνή» — «Τὸ ἅγιον κοσμικόν»	427
*Ἐβρ. 9:8 «᾿Ἐτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν»	429
*Ἐβρ. 9:9-10 «Μόνον ἐπὶ βρώμασι... καὶ δικαιοώμασι σαρκός... ἐπικείμενα».....	430
*Ἐβρ. 10:9 «... ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ»	434
*Ἐβρ. 10:19-20 «Παρρησία» — «Ὁδὸς πρόσφατος καὶ ζῶσα»	435
*Ἐβρ. 11:7 «Περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων εὐλαβηθεῖς»	438

Ἐβρ. 11:17-19 «Ἐν παραβολῇ ἑκομίσατο».....	441
Ἐβρ. 11:37-38 «Περιῆλθον ἐν μηλωταῖς» — «Θλιβόμενοι»	444
Ἐβρ. 11:39-40 «Ἴνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι»	447
Ἐβρ. 12:1-2 «Τελειωτής»	449
Ἐβρ. 12:15-17 «Μὴ τις ρίζα πικρίας... ἐνοχλῆ» «Μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὔρε»	454
Ἐβρ. 12:18 «Ψηλαφώμενον ὄρος»	457
Ἐβρ. 12:22-23 «Καὶ κριτὴ Θεῶ πάντων καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων»	460
Ἐβρ. 13:22 «Ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως»	465
Ἰακ. 1:16-17 «Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον»....	467
Ἰακ. 2:1 «Ἡ πίστις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης».....	468
Ἰακ. 2:21-23 «Ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη»	471
Ἰακ. 4:1-3 «Ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε» «Φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν»	473
Α΄ Πέτρ. 1:1-2 «Πρόγνωσις» — «Ἁγιασμός» — «Ῥαντισμός».	476
Α΄ Πέτρ. 2:6-8 «Ἵμῖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν»	478
Α΄ Πέτρ. 2:22-23 «Δόλος» — «Ἀπειλεῖν».....	480
Α΄ Πέτρ. 3:10 «Δόλος».....	482
Α΄ Πέτρ. 4:14 «Κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται»	483
Α΄ Πέτρ. 4:15 «Ἄλλοτριοεπίσκοπος».....	485
Α΄ Πέτρ. 5:12 «Παρακαλεῖν».....	487
Β΄ Πέτρ. 1:3-7 «Διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς» «Καὶ αὐτὸ τοῦτο δέ» — «Ἐν τῇ πίστει τὴν ἀρετὴν» «Ἐν τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν».....	489
Β΄ Πέτρ. 1:16-17 «Δύναμις καὶ παρουσία»	495
Β΄ Πέτρ. 1:19 «Φωσφόρος»	498
Β΄ Πέτρ. 2:4 «Ταρταρώσας παρέδωκεν».....	499
Β΄ Πέτρ. 2:13 «Ἐντροφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν».....	501
Β΄ Πέτρ. 2:17 «Οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται»	504
Β΄ Πέτρ. 3:13 «Ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ»	505
Α΄ Ἰωάν. 3:9 «Σπέρμα» — «Καί» — «Ὅ,τι»	506
Α΄ Ἰωάν. 4:17 «...ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι καὶ ἡμεῖς ἐσμεν»....	508
Α΄ Ἰωάν. 5:6 «Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος» «... ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια»	522
Α΄ Ἰωάν. 5:7-8 «Ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ... καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῆ» ...	527
Α΄ Ἰωάν. 5:14-15 «Παρησία» — «Εἰδέναι»	539
Α΄ Ἰωάν. 5:16-17 «Ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον» «Καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον»	541
Ἰουδ. 13 «Αἰσχύνη» — «Ἀστέρες πλανῆται»	545

Ἰούδ. 14-15 «Ἐλέγξει πάντας τοὺς ἄσεβεῖς... περὶ πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν».....	549
*Ἀποκ. 2:27 «Ποιμαίνειν ἐν ράβδῳ σιδηρᾷ»	551
*Ἀποκ. 3:1 «Ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς...»	553
*Ἀποκ. 3:8 «Ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον»	555
*Ἀποκ. 3:18 «Αἰσχύνη»	559
*Ἀποκ. 5:5 «Ἡ ρίζα Δαβίδ»	560
*Ἀποκ. 5:12 «Δύναμις»	561
*Ἀποκ. 9:17 «Ἐν τῇ ὄρασει»	562
*Ἀποκ. 11:5 «Καί» — «Δεῖ»	564
*Ἀποκ. 11:8-10 «Τὸ πτώμα»	565
*Ἀποκ. 12:5 «Ποιμαίνειν ἐν ράβδῳ σιδηρᾷ»	568
*Ἀποκ. 15:1 «Σημεῖον θαυμαστόν»	569
*Ἀποκ. 16:10-11 «Βασιλεία ἐσκοτωμένη»	570
*Ἀποκ. 18:3 «Ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους ἐπλούτησαν»	572
*Ἀποκ. 19:8 «Τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων»	574
*Ἀποκ. 19:15 «Ποιμαίνειν ἐν ράβδῳ σιδηρᾷ»	575
*Ἀποκ. 21:24-26 «Ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ» «Οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας».....	576
*Ἀποκ. 22:16 «Ἡ ρίζα καὶ τὸ γένος Δαβίδ»	579
Εὑρετήριον σημασιῶν λέξεων καὶ φράσεων	581
Εὑρετήριον χωρίων τῆς Γραφῆς.....	597
Πίναξ περιεχομένων	625

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΥΜΝΟΙ

Τὸ Βιβλίο « Ἐορταὶ καὶ ὕμνοι » περιέχει ἐκλεκτοὺς ὕμνους διαφόρων κινητῶν καὶ ἀκινήτων ἐορτῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, οἱ ὁποῖοι ἐρμηνεύονται μὲ σαφήνεια καὶ πληρότητα. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τῶν ὕμνων ὑπάρχει πάντοτε μία εἰσαγωγή στὸ νόημα τῆς ἐορτῆς μὲ ἐπίκαιρες πνευματικὲς σκέψεις.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 197 σελίδες.

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΓΙΑΧΒΕ

Πρόκειται γιὰ μία σοβαρὴ μελέτη, μὲ τὴν ὁποία ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει μέσα ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε Γιαχβέ, δηλαδὴ Θεὸς ἀληθινός. Ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ ἀποδεικνύεται ἐδῶ κυρίως φιλολογικὰ, διὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ ὀνόματος Γιαχβέ. Ἀποδεικνύεται, δηλαδὴ, ὅτι μέσα στὴν ἁγία Γραφή ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται — καὶ μάλιστα πολλὲς φορές — μὲ τὸ ὄνομα Γιαχβέ, τὸ ἀποκλειστικῶς προσωπικὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα. Τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε Γιαχβέ, εἶνε τὸ συντριπτικώτερο καὶ ἀποφασιστικώτερο κατὰ τῶν ἀρνητῶν τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά ἢ χιλιαστῶν.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 350 σελίδες.

ΑΝΤΙΧΙΛΙΑΣΤΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

Στὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς διαπραγματεύεται 26 βασικά θέματα, στὰ ὁποῖα ἡ Ὁρθοδοξία διαφέρει ἀπὸ τὸν Χιλιασμό. Τέτοια εἶνε τὰ θέματα « Ἐκκλησία », « Ἱερὰ Παράδοσις », « Ὁ Τριαδικὸς Θεός », « Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ », « Ψυχὴ ἢ πνεῦμα », « Τὰ Μυστήρια », « Παρθένος Μαρία », « Ἅγιοι », « Σταυρός », « Εἰκόνες », « Θαύματα », « Πατρίς », « Ὁ πόλεμος τοῦ Ἀρμαγεδῶνος », « Ἡ χιλιετής Βασιλεία », « Ὁ Παράδεισος » κ.ἄ. Εἶνε ἓνα εὐχρηστο βοήθημα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς αἵρέσεως τοῦ χιλιασμοῦ ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος καὶ τῆς αἵρέσεως τοῦ προτεσταντισμοῦ.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 344 σελίδες.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Τόμοι Α' καὶ Β'

Οἱ δύο αὐτοὶ τόμοι περιλαμβάνουν πρωτότυπες ἐρμηνεῖες με σοβαρὰ ἐπιχειρήματα σὲ ἓνα πλῆθος ἀπὸ δύσκολα γραφικὰ χωρία. Στὴν ἀρχὴ τοῦ Β' τόμου δημοσιεύονται κρίσεις εἰδημόνων (ἱεραρχῶν, καθηγητῶν κ.λπ.) ἐπὶ τοῦ προηγηθέντος Α' τόμου τῶν ἐρμηνειῶν.

Οἱ Α' καὶ Β' τόμοι ἀποτελοῦνται κατὰ μέσον ὄρον ἀπὸ 350 σελίδες.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ βιβλίον τῶν «Πράξεων» εἶναι ὁ ἀριστος καθρέπτης γιὰ νὰ βλέπουμε τίς ἀτέλειες, τὰ μειονεκτήματα καὶ τὰ ἐλαττώματά μας ὡς χριστιανοί, νὰ ἐλεγχώμεθα, νὰ στενάζουμε καὶ νὰ ποθοῦμε ἀλλαγὴ καὶ ἐπιστροφή στὴ ζηλευτὴ ζωὴ καὶ δρᾶσι τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Τὸ βιβλίον «Πράξεις Ἀποστόλων», χωρισμένο σὲ 60 μαθήματα, βοηθεῖ τὸν μελετητὴ νὰ ἐμβαθύνῃ στὰ νοήματα τῆς Βίβλου. Εἶναι ἰδιαιτέρως κατάλληλον γιὰ κυκλάρχες καὶ γιὰ κάθε ἐργάτη τοῦ εὐαγγελίου.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 555 σελίδες.

ΤΑΠΕΙΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἡ ὅλη ἢ ἐπὶ γῆς ζωὴ τοῦ Κυρίου ἦταν μιὰ σειρά ταπεινώσεων, ποὺ ἄρχισαν ἀπὸ τὴ σάρκωσι γιὰ νὰ κορυφωθοῦν μὲ τὴν ἄκρα ταπείνωσι τοῦ σταυροῦ στὸ Γολγοθᾶ. Καὶ ὅλες αὐτὲς οἱ ταπεινώσεις γιὰ ποιόν;...

Ἡ βασικὴ καὶ τόσο διδακτικὴ αὐτὴ ἀλήθεια εἶναι τὸ κέντρο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 224 σελίδες.

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

Ἐξηγεῖ ἀπλᾶ τὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, πρῶτο βιβλίον τῆς Κ. Διαθήκης. Διαιρεῖται σὲ 50 μαθήματα. Εἶνε χρήσιμο ὡς βοήθημα γιὰ κύκλους συμμαθήτης ἁγίας Γραφῆς. Ἐφοδιασμένο μὲ λεπτομερές λεξιλόγιον καὶ ἐξομαλύνει πολλὰς ἐρμηνευτικὰς δυσχερεῖας τοῦ κειμένου. Περιέχει πολλὰ ἀντιαιρετικὰ καὶ ἀπολογητικὰ στοιχεῖα. Συνιστᾶται καὶ ὡς χρήσιμο ἐφόδιον γιὰ τὴν προσωπικὴν μελέτη τῆς ἁγίας Γραφῆς.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 411 σελίδες.

